Şükrü, Mehmet
Muşavvār-i esfār-i
bahrīye-'i 'Osmānīye

(مصور)

اسفار بحريهٔ عثمانيه

محرری

مكتب بحريهٔ حضرت شاهانه فن تاريخ معلمی
بحريه يوز باشيلرندن

محمد شكری

معارف نظارت جليله‌سنك رخصتيله طبع اولنمشدر

استانبول

(قره‌بت) مطبعه‌سی — باب عالی جاده‌سنده

١٣٠٦

عرض مرام

تاریخ که . بر دوربین حقائق نما و بر مرأت صاف ومجلادر.
ماضی‌یی حاله تطبیق . استقباله تقریب ایده‌جك آندن باشقه
بر واسطه بولنمدیغی شائبهٔ اعتراضدن معرادر .

استقبالده ظهور ایده‌جك هرحاله قارشی تدارکلی بولنمق
ماضی‌یه دائر معلومات ایدنمکله حاصل اولورکه . بوده مطالعهٔ
تاریخ ایله کثرت اشتغاله توقف ایدر ؛ زیرا ، تاریخ وقوعات
سالفه‌یی علی وجه الصحه حاوی وحاکی بولندیغندن تاریخه
مراجعت ایدن ارباب ابتصار ترقیات زمانه‌یه لازم اولان
وسائطك ایوسنی . کوتوسنی سهولتله اوکرنه‌بیلیرلر ؛ بناءً علیه
ایفای وظائفده هیچ بر یوزدن مشکلاته تصادف ایتمزلر .

تاریخ افکاری تنویره ، وجدانی تطهیره‌ده خادمدر .
چونکه ، انسان افرادندن بولندیغی وسایه‌سنده پرورده
اولدیغی جمعیتك صورت تشکل وتعالیسندن ، چکیردیکی

انقلابات عظیمه‌دن ، خدمات مقبوله و نادیده‌لریله اشتهار ایدن اعاظمندن ، خلاصه ساحهٔ عبرتده ظهور یافته اولان وقایع جسیمه‌سندن خبردار اولنجه نظر حیرتی اوکنده بردن بره تجلی وتعین ایدن بو قدر حادثات غریبه ومتنوعه‌نك حصوله کتیره‌جکی تأثیرات انتباهیه ایله فکرینی توسیع ، وجدانی تصفیه ایده‌جکی شبهه‌سزدر .

وسیما ، تاریخك وجدانه اولان تأثیری اول قدر عالی ونافعدرکه ، انسان ایچون دیننه رعایت ، دولتنه صداقت ، ملتنه محبت . وطننه خدمت کبی دنیا وآخرتده باعث نجات وسعادت ومستوجب شرف ومنزلت اولان بر طاقم فضائل برکزیده‌یه صاحب اولمق انجق تاریخ مطالعه‌سیله میسر اولور .

دولت ابد مدت عثمانیه‌مز الی ماشاالله تعالی یدنجی عصر هجریدن بری کرهٔ ارضك واسع وکوزل بر پارچه‌سی اوزرنده کمال شان وعظمتله اجرای حکم وعدالت ایلمکده اولان قوی الشکیمه بر هیئت معظمه اولدیغی وزیر ادارهٔ عادله‌سنده بولنان قطعات عظیمه وممالك وسیعه‌یی الده ایدنجه‌یه قدر وعلی الخصوص همان دائمی الوقوع اولان

تعرضات اعدادن حفظ وحراست ايچون براً وبحراً بيكلرجه
محاربات جسيمه و مصادمات شديده اجراسنه مجبور اولمش
بولنديغى حالده بو آنه دكين اشبو وقوعات حيرت افزانك
جهت بحريه يه عائد اولانلرينى هر نصلسه متسلسلاً وبالاطراف
ضبط ايتمك و بر كتاب صورتنده نشر ايلمك خصوصنه
هيچ برطرفدن همت ايدلمه‌مشدر .

هر نه قدر كاتب چلبى مرحوم « تحفة الكبار » ناميله
مختصر بر تاريخچهٔ بحرى تأليف ايده‌رك اخلافه بر خدمت
خيريه ايفاسنه همتده بولنمش ايسه‌ده كتاب مذكور انجق
فاتح دورندن بدأ ايله آوجى سلطان محمد دورينك بر قسمنه
قدر اولان وقوعات بحريه‌يى على وجه الاجمال حاكى اولوب،
بو قسمه عائد اولان وقوعاتدن بر طاقلرينك دخى نقصان
اولمسى وخصوصيله تاريخ عثمانى‌يه تعلق اولان اوروپا وقو-
عات بحريه‌سنك ناقص و بلاتدقيق قيد ايدلمش بولنمسى آرا-
نيلان فائده‌دن قسماً محروميتى موجب اولمغله مفصل برتاريخ
بحرينك وجوده كتيرلمسى لزومى چوقدن برى تحقق ايلمش
ايدى .

شو خدمت موجب المفخرتك طرف عاجزانه مدن درعهده قلنمسی مجرد پادشاه معارف پرور وشهنشاه تعالی کستر ولی نعمت بی منتمز السلطان ابن السلطان الغازی «عبدالحمید» خان ثانی افندمز حضرتلرینك هر حال وکارده اثر همایون میامن مقرون حضرت ملوکانه‌لرینه اقتفاءً نیجه نیجه آثار عالیه ومؤسسات نافعه‌نك ساحه آرای حصول اولمسنه موفق اولان وخشنودیٔ جناب شهریاری‌یی استجلابه نائلیت شرفیله مباهی بولنان بحریه ناظر معالی مظاهری وعموم دونتمای همایون قوماندانی مشیر فلاطون تدبیر دولتلو حسن حسنی پاشا حضرتلرینك افکار ترقی جویانه‌لرندن اقتباس انوار معرفت ایلین مکتب بحریهٔ حضرت شاهانه ناظر درایت سمیری سعادتلو طیار پاشانك امر وتشویقلریله وقوعه کلمشدر.

واقعا عصرمز تزیید آثار فنیه وتکثیر وسائط علمیه امر اهمنده درجهٔ قیمت وعلویتنی بحق تقدیردن عاجز وقاصر بولندیغمز تشویقات سلطانی وترغیبات حضرت کیتی ستانی ایله غبطه فزای اعصار وازمان اولان بر عصر ترقی وتجدد اولمغله بر نیجه ارباب فضل وکمال واصحاب لیاقت واستیهال

رضای میامن ارتضای ظل اللهی یی تحصیل غیرتنه دوشوب ، نشر و تعمیم معارفی درعهده ایتمشلر ومحصول سعی وغیرتلری اولان پك چوق آثار قیمتدار ایله کتبخانهٔ معارفمزی تزیینه همت ایلمشلردر .

بو عاجز کمبضاعه ، یعنی مکتب بحریهٔ حضرت شاهانه فن تاریخ معلمی یوز باشی محمد شکری حقیر دخی حسن همت وخدمتلری مشهود باصرهٔ شکران اولان عصرمز ارباب قلمنك آچدقلری شاهراه صوابی تعقیب ایده رك دولت علیهٔ ابدیة الدوامك ابتدای ظهور وتشکلندن والد ماجد حضرت خلافتپناهی جنت مکان سلطان « عبدالمجید » خان طاب ثراه حضرتلرینك اواخر ایام سلطنتلرینه قدر کذران ایدن بالجمله وقایع بحریهٔ سلطنت سنیه یی « اسفار بحریهٔ عثمانیه » نام شرف ابتسامی آلتنده علی قدر الامکان صحت وحقیقتی اوزره جمع وتلفیق وخاصةً منسوبیتی شرفیله مفتخر بولندیغم صنف جلیل بحری ضابطانی ارقداشلرینه وعلی العموم ارباب مطالعه یه ناچیزانه تقدیم وهدیه یه جرأت ایلدم .

واقعا قوهٔ قاهرهٔ عسکریه سیله اوروپا قوای مجموعهٔ

مسلحه‌سنی عصرلرجه تترتمش واجراآت خارقهٔ حیرت افزا-
سیله چار اقطار جهانه ولوله صالمش اولان دولت عظیم الشو-
کت عثمانیه‌نك بر نیجه غرائبات و انقلابات ایله مالی وعلی-
الخصوص فن حرب بحری وفن انشای سفائن وحیل حربیه
وحقوق دول وقوانین وتجارت وسوقیات بحریه وتوزیعات
و ادارهٔ عسکریه مباحثنی شامل وخلاصه بالفعل کمیجیلکه
وعسکرلکه عائد ومتعلق بولنان فنون وصنایع مهمهٔ سائره‌نك
تطبیقات وصور اجرا آتندن باحث اولان وقوعات متسلسلهٔ
بحریه‌سنی بر کتاب صورتنده وجوده کتیرمك اقتدارندن
بحق محروم اولدیغم حالده تحریرینه تشبث ایتمك بونجه ارباب
اقتدار وفضلای ذوی الاشتهاره قارشی فضولانه بر جرأت
عد اولنور ایسه‌ده مقصد کمترانه‌م انجق ایلری‌ده بویله براثر
بهینك تألیفی تشبثنده بولنه‌جق اولان ذات فضائلسماته مهما
امکن تسهیلات بخش اولور بر مأخذ حاضرلمقدن عبارت
اولدیغی جهتله معذور کوریله‌جکمدن امینم .

شو مقصد مهمك تمامیٔ اجراسیچون ایادیٔ تداولده
بولنان عثمانلی تاریخلرینك اکثریسنی صحیفه بصحیفه نظر تدقیق

عاجزیدن چیقاردقدن باشقه انکلیز لسانی اوزره یازلمش اولان
بر چوق کتب تاریخیه یه و ترکجه وانکلیزجه جغرافیا وتاریخ
قاموسلریله سکی انشاآت بحریه اطلسلرینه و بر خیلی تراجم
احوال مجموعه لرینه و بر چوق وقایع حربیه ده بولنمش قدمای
ضابطان بحریه یه دخی مراجعت ایده رك توسیع معلومات
واکمال وقوعاته چالشلمشدر ؛ مع مافیه . « اسفار بحریهٔ
عثمانیه » نك حاوی اولدیغی وقوعات متنوعه یی سهولتله تفهم
و آرانیلان فائده یی تماماً استحصال ایچون دها بر طاقم معلومات
متفرقه ومهمه نك بیلنمسنه احتیاج شدید اولمغله بوجهت دخی
نظر دقت واهتمامدن دور طوتلمیه رق معلومات مقتضیهٔ مذ-
کوره « مدخل اسفار بحریهٔ عثمانیه » نامیله اون برفصلی جامع
بر باب اولمق اوزره آیریجه جمع وتحریر ایدیلوب . اوّل کتابه
درج وعلاوه قلنمشدر .

ایمدی . لزوم واهمیتندن بحث ایله مقدمهٔ کتابه علاوه
اولنان شو بابك مواد مندرجه سی ایسه : مبادئ انشاآت
بحریه و ملل قدیمه میاننده خدمات حربیه نك غیری تجارت
و خصوصات سائره ده قوللانلمش اولان سفائنك اسامی

واشكال ولوازم اعماریه‌لریله نره‌لرده انشا قلندقلری وتجارت
بحریه‌نك صورت ظهوریله سیرسفائنه اولان خدمتی وانشاآت
بحریه وسیر سفائنك ترقیسیله خصوصات حربیه‌یه تطبیقی
واهل اسلامك اسفار بحریه‌یه زمان وصورت مباشرتلری ایله
ترقیات بحریه‌یه مصروف اولان درجهٔ خدمتلری وبو یوزدن
حصوله کلن منافع وفتوحات واقعه‌لری وعثمانلی دوننماسنك
حاوی اولدیغی صنوف عسکریه ومرکب بولندیغی سفائن
امیریه وسائره ایله رتب بحریه واصطلاحات مستعمله حقنده
معلومات مفصله وملل قدیمهٔ مشهوره‌نك قرون اولی وقرون
وسطی ایله قرون جدیده مبادیسنده استعمال ایتدکلری سفائن
حربیه وسفائن مذکوره‌نك صنوف متنوعه وافراد موجوده‌
سنه دائر تفصیلات لازمه وقدیماً دوننمای همایونك دکزده
قیامنده اتخاذ اولنان اصول وعادات احتیاطیه وازمنهٔ قدیمه
محارباتنده مستعمل اسلحه وآلات متنوعه ایله وسائط مخابره
ودوننمای همایون یلکن وکورکله متحرك سفائندن عبارت
ایکن وقوع بولان محاربه‌لرده اجرا قلنان تدابیر حربیه
ومرعی اولان اصول وقواعد بحریه واحوال دریا ودوننمایه

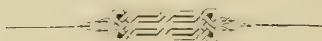
دائر دستورالعمل اتخاذ ایدلمك اوزره مشاهیر بحریون طرفلرندن درمیان ایدلمش اولان اقوال و نصایح مفیده وسائره‌دن عبارتدر .

اصل وقایع بحریهٔ عثمانیه‌دن باحث اولان ایکنجی قسمده ایسه کرك طوغریدن طوغری یه دول محاربه دونمالریله وقوع بولمش اولان بیوك وکچوك کافهٔ محاربات بحریه وکرك دونمای همایونك محارب دولتلر سواحلی علیهنه اجرا ایلدیکی حرکات تعرضیه مذکور اولدیغی کبی جهت بحریه‌جه عصراً بعد عصر رونما اولان ترقیات وتدنیاتك اسباب ووسائلی ومحاربه‌وقوع بولان باشلیجه لیمانلرله مواقع مشهورهٔ سائره‌نك تعریفات جغرافی وتاریخیلری ومحاربات واقعه‌ده مظفریت ویا مغلوبیته باعث اولان اسباب ظاهریه ومعنویه ایله مشهور محاربه‌لردن بعضیلرینك وقوع بولدقلری موقعلری ارائه ایدر خریطه وپلانلر وتکمیل قپودان پاشالرله کمال رئیس، طورغود پاشا ، مراد رئیس وسائره کبی صاحب نام وشان اولان اعاظم رجال بحریه‌نك تراجم حاللری وهر ایکی قسمده‌ده سفائن قدیمه‌دن اکثریسنك رسملری وحاصل کلام، عسکرلك

وجهت بحريه‌يه متعلق بر خیلی معلومات وتفصیلات مقتضیه محرردر.

ایشته هر بری آیری آیری اهمیت عظیمه‌یی حائز اولان بونجه وقوعات مهمه ومباحث متنوعه‌یی بر کتابده جمع ایله میدانه قویمقده‌کی مشکلاتك بیوکلکی نظر انصافه آلندیغی صورتده کرك صورت افاده وکرك ترتیب عباره‌جه تصادف اولنه‌جق قصور ونقائصدن طولایی هر حالده قارئین کرام طرفلرندن مظهر عفو اوله‌جغمه وحسن نیتمه باغشلانه‌جغمه امید وارم.

ومن الله التوفیق

اخطار مخصوص

« اسفار بحریهٔ عثمانیه » اوچ جلد اوزرینه ترتیب ایدلمش اولوب .
(جلد اول) بر مدخل ایله دولت علیه‌نك دونما تشكیلنه ابتدای تشبثدن سلطان سلیمان قانونی دور سلطنتنك اواخرینه قدر جریان ایدن بالجمله وقایع بحریهٔ سلطنت سنیه‌یی جامعدر .

(جلد ثانی) سلطان سلیم ثانی دور سلطنتی ابتداسندن اعتباراً سلطان حمید اول ایام حكومتنك بر قسمنه ، یعنی (٩٧٤) تاریخ هجریسندن (١١٨٨) تاریخ هجریسنه قدر سبق ایدن كافهٔ وقوعات بحریه‌یی حاكیدر .

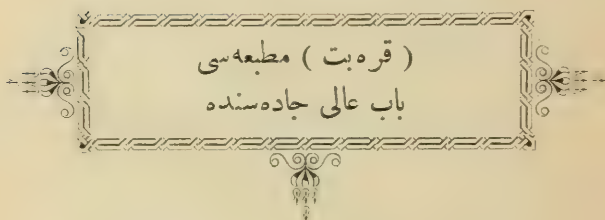
(جلد ثالث) دخی (١١٨٨) تاریخندن بدأ ایله والد ماجد حضرت خلافتپناهی جنت مكان سلطان عبدالمجید خان حضرتلرینك اواخر ایام سلطنتلرینه قدر اولان شئونات بحریه‌یی شامل اولوب . بوجلده تحدیث نعمت قبیلندن اوله‌رق عصر جلیل حضرت پادشاهی ترقیات بحریه‌سنی ناطق بر مقاله دخی علاوه قلنمشدر . اختصاره رعایةً درون كتابده محرر اولان هجرت تاریخلری (ﻫ) ومیلاد تاریخلری (م) حرفلریله كوسترلدیكی كبی ، كتابك موضوعنه نظراً ایكنجی درجه‌ده حائز اهمیت اولان وقوعات ویا بر وقعه‌یی تشریح ضمننده ایراد ایدلمش اولان محاكمات حاشیه‌لر مثللی اینجه حروفات ایله ترتیب اولنه‌رق اصل متندن تفریق ایدلمشدر .

انقره ولایتی معارف مدیری [illegible] بك افندی‌یه [illegible]

یادگاردر [illegible] ١٦ [illegible] ١٣٢١

انقره انجمن ولایت اعضاسندن

[illegible]

(قره‌بت) مطبعه‌سی
باب عالی جاده‌سنده

اسفار بحریهٔ عثمانیه

بسم الله الرحمن الرحیم

برنجی باب

مدخل اسفار بحریهٔ عثمانیه

برنجی فصل

مبادیٔ انشاآت بحریه

مبادیٔ انشاآت بحریه — مبادیٔ انشاآت بحریه‌نك همان خلقت بشرله توأم اولدیغنه — دنیاده انساندن خالی هیچ بر قطعه بولنه‌مامش اولمسنه نظراً — بالضروره حکم ایدلمکده ایسه‌ده ینه بو فن جلیله آشنالق شرفنه نائل اولان ملل قدیمه میاننده حق تقدم مصریلرله فنیکه‌لیلره عائددر : چونکه ، مصر قطعه‌سنی نیل مبارك ایکی یه بولدیکندن نهر اوزرنده اجرای سیر وسفر ایتمك بالطبع دکزده اولان سیرسفائندن قات‌قات سهولتلی وتهلکه‌سز اولمغله مصریلر دخی کندیلرینه طبیعتك بخش وعطاسی اولان بو سهولتدن جسارت آله‌رق ملل سائره‌دن مقدم نیل مبارك اوزرنده سیرو سفره ابتدار ایله منافع عظیمه‌سندن تدریجاً استفاده‌یه باشلامشلردر . ملل قدیمه

میاننده الك اول مصریلرله برابر ترقیات مدنیه‌یه مظهر اولمش وطبقی مصریلر کبی دجله وفرات نهرلری سایه‌سنده سیر سفائنه شروع ایله انشاآت بحریه فننه آشنالق شرفنه کسب استحقاق ایلمش برملت دها موجوداشبو ملتده آثوریلر اولدیغی معلوم ایسه‌ده بونلرك انشاآت بحریه‌یی نه درجه‌لره قدر ایلریلتمش اولدقلرینه ونه‌بچم کمیلر قوللانه‌رق نه‌وجهله اجرای سیروسفر ایلدکلرینه دائر — لوور (Louviers) موزه خانه‌سنده محفوظ مسکوکات قدیمهٔ آثوریه‌دن بر سکه اوزرنده منقوش بر رسمدن باشقه — معلومات تاریخیه مفقود اولدیغی و سیر سفائنلری انجق اسفار نهریه‌یه منحصر بولندیغی اجلدن بز دخی بو ملتی صدد بحثك خارجنده براقمغه مجبور اولدق .

آثوریلرك خلفلری اولان فنیکه‌لیلر ایسه مصریلره نسبةً طبعاً تجارته دها زیاده مائل وجسارته مالك بر ملت اولدقلری کبی تیر (صور) وسیدون (صیدا) شهرلرینك وضعیت موقعیه‌لری‌ده کندیلرینی بو صنعته تشویقه مساعد اولدیغندن . یعنی سوریه قطعه‌سنك بحر سفید ایله جبل لبنان اره‌سنده کائن طار بر پارچه‌سندن عبارت اولان فنیکه قطعه‌سنك غایت غلبه‌لك بولنان سکنه‌سنه نسبةً وسعتسز- لکی زراعتله اشتغاله امکان براقمدیغی کبی ساحللرنده‌کی متعدد ومحفوظ لیمانلر و جبل لبنانده‌کی جسیم اورمانلر بو قطعه خلقنی کمیجیلکه اشتغاله تحریص ایده‌جك و سائط کافیه و مناسبه‌دن اولمغله ایشته بو جهتله فنیکه‌لیلر دخی یواش یواش زمانلرینك امثالسز ملاحلری صره‌سنه کچه‌رك بوسایه‌ده اطرافلرنده بولنان ملتلرك تجارتلرینی‌ده کندیلرینه حصر وتخصیص ایلمشلردر .

مصریلرك ابتدا سفینه انشاسنده اتخاذ ایلمش اولدقلری اصولی تعریف ایتمزدن مقدم بو اصولك میدانه چیقمسی وکیده‌رك کسب انتظام وترقی ایلمسی اویله ماهر براستادك اختراعات فکریه‌سندن

نشئت ايتمش اولميوب ، مجرد احتياجات طبيعيه‌نك سوق واجبارندن ايلری‌يه كلمش اولديغنی ذكر ايتمك لازمدر . نيل اوزرنده قوللانيلان كميلر مصرك آقانسه نامنده‌كی بر نوع تيكنلی اغاجلرندن كسلمش تخته‌لرله انشا اولنور : وبو تخته‌لر شمديكی كميلره اوريلان قاپلامه تخته‌لری كبی طولانی اولميوب ، هرمقابل ضلعلری اوچر قدم اولمق اوزره مربعه قريب برشكلده وبری بری اوزرينه — طاملره فرش اولنان كره‌ميتلر مثللی — بنديرمه اوله‌رق وضع اولنوب ، اليوم (قاويليا) تعبير اولنان اغاچ چيويلرله دخی يكديكرينه ربط ايديليرلردی . بو اصولده انشا قلنان كميلرك جناحينی قوتلنديرمك و قاپلامه تخته‌لرينه مسند اولمق اوزره داخللرنده پوسته (قابورغه) لری موجود دكل ايديسه‌ده موجدلرينك مقصدلرينه خدمت ايده‌جك درجه‌لرده متانتی حائز اولدقلری اجلدن بو نقصانی اكمال واصول متخذه‌يی اصلاح ايتمك زحمتنه تنزله مدت مديده احتياج كوسترمامشلردر .

بوكميلرك تكنه‌لری تكميل اولدقده كوركيلر ايچون لزومی قدر اوتراقلر انشا قلنير و آرموز (ايكی تخته‌نك برلشمه‌سندن اورته‌ده حاصل اولان اره‌لق) لری پاپيروس تعبير اولنان نباتك اليافيله كوزلجه قلفات ايديلوب ، صو كچمز بر درجه‌ده طولديرلدقدن صكره استعماله صالح بر حاله قونيلوردی . شونی‌ده عرض ايده‌لم‌كه ، مصريلر سفائن مذكوره ايله نهراً اجرا ايتدكلری سير وسفرلر اثناسنده سبق ايدن تجارب عديده‌لری نتيجه‌سی اوله‌رق بوكميلری تحريك ايتمك خصوصنده مصروف اولان قوهٔ بدنيه‌لرينه ياردم ايده‌جك وحتی انسان قوتنه‌ده غلبه ايليه‌جك برقوهٔ سوقيه ايله كميلرك مطلوب اولان جهت واحده اوزره سير و حركتلرينی محافظه ايده بيله‌جك برآلت مخصوصه ايجادينه كافی معلومات دخی تحصيل ايلمشلردر .

شويله‌كه ، مصريلر كميلرينی قوهٔ بدنيه معاونتی اولمقسزين سوق

وتحریك ایچون آقانسه اغاجنك طوغری بر ساقدن بر دیرك انشا ایدوب، بو دیرکی کمیلرینه دیکمشلر و پاپیروس نباتنك یاپراقلرندن اعمال ایلدکلری بر یلکنی دخی اشبو دیرکه ربط ایله مطلوب اولان قوهٔ سوقیه‌یی حصوله کتیرمشلردر. فقط یالکز بونکله کمینك مطلوب اولان جهته طوغری سوق و تحریکی ممکن اوله‌میه جغندن دومنی دخی اختراع ایده‌رك واسطه سیله استقامت مطلوبه اعطا ایده‌جك قوتك استحصالنه ده موفق اولمشلردر؛ لکن مصریلرك قوللاندقلری دومنلر شمدیکی کبی کمیلرك قیچ بودوسلمه‌لرینه مربوط اولمیوب، اومورغه‌دن و داخللرندن مرور ایتمکده ایمش. ایشته بووجهله مصریلرك پك ارکن برزمانده لزومنی حس ایتدکلری یلکن ودومندن عبارت ایکی واسطهٔ مهمه‌نك اختراعنده‌کی موفقیتلری طوغریسی شایان دقت وجالب تحسین برکیفیتدر.

بوکمیلرکرك بچملرینه نظراً وکرك تجهیزلرنجه نقصانلری سببیله نیلك آقنتیسنه قارشی سیر وحرکته الویریشلی اولمدقلرندن راکد هوالرده ساحللر اوزرندن یدکله سوق اولنورلر وموافق روزکار اولور ایسه اوزمان یدکسز حرکته مساعد بولنورلردی. آقنتی آشاغی عودتلرنده مصریلرك ایلغین داللرندن اورولمش برر اوزون سپتی کمیلرك باش طرفلرندن نهره القا ایله بر اوجلری مذکور سپتلره مربوط اولان حلاطلرك دیکر اوجلرینی کمیلرك باش طرفلرینه باغلامق وبوحلاطلر واسطه‌سیله سپتلری موازنتده بولندیره‌رق کمیلرك ایلری‌یه طوغری اولان سرعتلرینی تزییده موفق اولمق عادتلری ایدی. فی‌الحقیقه، نهرك آقنتیسی سپتك سطحنه زیاده قوتله تأثیر ایتدیکندن وسپت کمینك اوکنده وآرقوری بروضعیتده وطرفیندن طاشقین برامتدادده بولندیغندن کمیدن زیاده سپته سرعت اعطا ایتمکله بوسپتك کمینك سرعت سیرینه یاردم ایده‌جکی شبهه‌سزدر.

بو اثناده کمینك موازنتی محافظه. یعنی باش وقیچ ارتفاعلرینی برتسویه‌ده بولندیرمق ایچون سپتك کمی‌یی باش آشاغی چکمکده‌کی مصروف اولان قوتنه مقابل اورته‌سی دلیکلی وبودلیکدن برحلاطك اوجنه مربوط برعظیم طاش کمینك قیچ طرفندن دکزه صارقیدیلیر وبوطاشك ثقلتی باشدن تأثیر ایدن قوته معادل کلکله کمی موازنتده بولندیریلیر وایشته بوکبی قبا بر مانوره ایله مهارتسز اولان مصر ملاحلری حصول مقصدلرینه موفق اولدقلرندن جهت مطلوبه‌یه اجرای سیر وسفر ایده‌بیلیرلر ایدی؛ فقط مصریلرك کمیجیلکلری برقاچ عصرلر یالکز نیله منحصر قالوب، دکز سفرلری اجراسندن قطعیاً اجتناب ایلمشلردر؛ چونکه، مصریلر عجائب اولان مذهبلری اقتضاسی غایت متعصب بر قوم اولمغله — زراعته زیاده‌سیله یاردمی اولدیغندن — نیلی دخی معبودلری زمره‌سندن عدایدرلر وبوجهتله نیله پك زیاده حرمتده بولنورلردی.

حال‌بوکه، طایفون (مصریلرك اعتقادنجه منبع شر اولان معبوددر) نامی ویردکاری دکز نهرلری بلع ایلدیکندن، بوندن طولایی دکزدن نفرت ایدرلر وکمیجیلکدن اجتناب ایلرلردی؛ حتی صرف تعصبدن نشئت ایدن بونفرتلرینی دها ایلری‌یه کوتوره‌رك کمیجیلکله مألوف اولان ملتلر حقنده دخی تعمیم ایله فنیکه‌لیلر ودها سائر اجنبیلری مملکتلرینه قویمازلردی. فنیکه‌لیلره، یعنی تیر وسیدون اهالیسنه نقل کلام ایدیلنجه بونلر سالف الذکر ایکی شهر مشهوری تأسیس وبنا ایلدکلری زماندن اعتباراً کمیجیلك مسلکنه سلوك ایدوب، بردها دکزك مشاق ومهالکندن دوچار خوف ودهشت اوله‌رق طریق عزملرندن دونمك ویا دوچار تراخی اولمق کبی بر حال وحرکت بو ملتده مشهود اولمامشدر.

ایشته بوعزم قوی وقهرمانی سایه‌سنده درکه، فنیکه‌لیلر — ذاتاً

تجارته مائل، چالشقان بر ملت اولدقلرندن — بلاد غربیه تجارت بحریه‌سنی یدانحصارلرینه آلوب، زمانلرینك اك جسور ومهارتلی وشهرت تحری ایله معروف کاشفلری اولمشلردر. دنیاده هیچ برملت بونلره رقابته جسارت ایده‌مه‌مش و عصرلرجه رقیبسز اوله‌رق دکزلر اوزرنده تنفیذ احکام ایلمشلر در. بو جسور ملت دیار بعیده‌ده مستعمرات احداث ایتمکه پك زیاده خواهشکار ایدیلر؛ وبویولده مصروف اولان سعیلرینك ثمره‌سی اول قدر زیاده ایدی‌که، مملکتلرینك وسعتسزلکی نظر مطالعه‌یه آلننجه بو مملکتك عدد نفوسنی تقلیل ایتمکسزین بویله هر طرفه مهاجر سوقنه مقتدر اولملری طوغریسی جالب حیرت بر کیفیتدر.

خلاصه، بوکونالده موجود اولانك موثوق منبعلردن متحصل معلوماته نظراً فنیکه‌لیلر ملل قدیمه میاننده کرك فن انشای سفائن وکرك فن سیر سفائن خصوصلرنده خیلیدن خیلی ترقی ایتمشلرایسه‌ده قوللاندقلری کمیلرك صورت انشالری واشکال وابعادی وسیر سفائن حقنده اولان درجهٔ معلوماتلری مضبوط تواریخ اولمامغله خصوصات مسروده‌یه دائر تفصیلات مقتضیه اعطاسندن عاجزز؛ فقط شوقدرجق اولسون سویلیه‌لم‌که، یالکز تجارت خصوصنده استخدام ایلمش اولدقلری کمیلر غایت قیصه اولوب، صکره‌لری حرص وطمعك تشویقیله امور حربیه‌ده استخدام ایچون یاپیلمش اولان سفائندن زیاده‌عریض ایدیلر. انشای سفائنده رونما اولان فرق، کمیلر حرب وتجارتدن عبارت ایکی مقصد متخالف اوزره استعماله باشلاندیغی زماندن اعتباراً اولوب، هر ملت میاننده عادتا عمومی اوله‌رق یوز کوسترمکه باشلامش والحالةهذه دوام ایلمکده بولنمشدر.

فنیکه‌لیلره بوشهرت قدیمه‌یی اسناد ایتمکدن مقصدمز دنیاده سائر ملتلرك انشاآت بحریه وبونك مقتضاسی اولان سیر سفائنده هیچ

مهارتلری اولمدیغنی و ترقی ایتمه‌مش اولدقلرینی بیان ایتمك دكلدر. فنون وصنایعه تعلق اولان كافهٔ مسالكك سبب ظهور وترقیسی وبالآخره براحتیاج قطعی شكلنی آلمسی ونوع بشرك ذهنی اشغال ایلمسی انجق طبیعت بشرده موجود ومراق دینیلن برخصیصه‌نك سوقندن ایلری یه كلمش اولوب، دنیانك هر نقطه‌سنده ترقی‌یه باعث مستقل وجمعیات بشریه‌یی حال وحشتدن دائرهٔ مدنیته سوق ایدن‌ده ینه بو مراق اولدیغی بدیهیات صره‌سنه كچن حقائقدن بولنمغله شبهه‌سز هر ملتده درجهٔ استعداد ومساعیلری نسبتنده سیر سفائن وانشاآت بحریه خصوصلرینی ایلری یه كوتورمشلردر؛ فقط بونلرك هپسنه دائر آیری آیری تفصیلات ویرمك برانشائیه تاریخی یازمق دیمك اولوب، بوایسه مقصدمزه موافق اولمدیغی واولسه بیله معلومات صحیحه مفقود اولدقدن باشقه فائده‌سزده بولندیغی جهتله بیهوده معلومات فروشلقدن اجتناب ایدلمشدر. انجق ملل قدیمه‌نك الك مشهورلری حقنده مضبوط اولان معلوماتك مختصراً بیانی فائده‌دن خالی اولمیه‌جغندن بوبابده بعض مرتبه دها تفصیلات اعطاسنه مبادرت قلندی.

موضوع بحث اولان ملتلردن بری وبلكه برنجیسی چینلیلر اولدیغندن اول امرده بوملتك فن انشای سفن وسیر سفائنه دائر مضبوط اولان درجهٔ اقتدار ومعلوماتلرینی ذكر ایتمك فكرنده‌یز؛ چونكه، چینلیلرك بوكونكی حاللریله تاریخك احاطه وشمولندن خارج اولان زمانلرده‌كی حاللری بیننده همان حس اولنور درجه‌ده برفرق واختلاف مشاهده اولنه‌مامقده‌در.

هرنه قدر شو زمانده چینلیلر دخی اوروپا ملل مترقیه‌سنه تقلیداً بعض مرتبه اصلاحات ملكیه وعسكریه اجراسنده بولنمقده‌لر ایسه‌ده ایشه عمومیت نقطهٔ نظرندن باقلدیغی صورتده الحالة هذه اصول معیشتلری، صنایعده كندیلرینه مخصوص اولان مسلكلری، فنون ومعارفه اولان درجهٔ اختصاصلری، خلاصه، احوال عمومیه وخصوصیه‌لری ینه هپ اولكیلرك عینی اولدیغی مشاهده قلنمقده‌در.

مع ذلك، چینیلرك اكثریا یاپدقلری ایشلر وهلهٔ اولیده معمایه بکزر ایسه‌ده الیوم دنیاده موجود اولان ملتلر میاننده مهارتلری ثابت ومسلم برخلق اولدقلریده انکار اولنه‌ماز ؛ بناءعلیه، تقدملری جهتیله اك اول ذکر اولنمقده حقلری درکاردر. چینیلر اوتوز عصر ظرفنده مراکب سابحه‌نك کرك شکل وکرك انشالرینه دائر لازم کلن اصلاحات وترقیاتی حصوله کتیرمکه آرزو کوسترمه‌مش اولدقلری حالده — ولوکه، جزؤی اولسون — ترقیسزده وقت کچیرمه‌مش اولدقلرندن ینه دنیا یوزنده ایلك اول بر قوهٔ بحریه بونلر طرفندن تشکیل اولنمشدر. انشا آت بحریه‌نك ترقیسی انسانلرك مراقندن واحتیاجك اجبارندن ایلری‌یه کلمش اولدیغی فکرینی یوقاریده بالمناسبه ذکر ایلمش ایدك ! ایشته نفوسجه غایت غلبه‌لك اولان چینیلر بیننده دخی بو صنعتك موجود اولمسی و اولدقجه ترقی کسب ایلمش بولنمسی فکر سابقمزی مؤیددر.

چینیلر قوهٔ بحریه‌جه کندیلرینه فائق اولان ملتلرله هیچ مناسبتده بولنمیوب، منزویانه بر صورتده و — هله کندی تاریخلرینه ایناننیله‌جق اولور ایسه — امور وخصوصلرینی غوغا ونزاعسز و معلوماتلرینی تزیید ایتمه‌مش اولدقلری حالده مار الذکر اوتوز عصردن عبارت اولان اوزون زمانی کچیرمشلردر ؛ حتی عصر سابق (۱۸ نجی عصر) او آخرینه کلنجه‌یه قدر آشناسی اولدقلری معلوماتك توسیعی ید اقتدار بشرده اولدیغنی ودها ایلریسی بولندیغنی بیلمدکلری کبی کندیلرندن باشقه ملتلرك، بیلدکلری معلوماتی توسیع ایلمش اولدقلرینه‌ده واقف دکل ایدیلر. بو مثللی قانلری صوغوق اولان ملتلرك اوزون اوزادی‌یه تاریخلرینی مطالعه ایتمك مراقی صرف اولنان زمانك اهمیتنه دکمدیکی جهتله وقوعات ماضیه‌لرینه بر وقوف مجمل حاصل ایتمك ایچون مشهودمز اولان بر راپورك

مطالعه‌سی کافی کورلمکله لاجل الاختصار مذکور راپوری درج ایله اکتفا قلندی .

بوراپور انکلتره دولتنك (١٧٩٢) سنهٔ میلادیه‌سنده پکینه اعزام ایلمش اولدیغی بر هیئت سفارت طرفندن مرسول اوراق رسمیه میانده موجود اولوب ، چینلیلرك سیر سفائنه دائر ایتمش اولدقلری ترقینك پك جزؤی اولمسی اسبابنی وسیر سفائن خصوصنده‌کی ترقیات عمومیه‌نك فن انشای سفائنله برلکده اولدیغنك هرکس نزدنده دخی مسلم اولمسی حقیقتنی بالاطراف توضیح ایتمکده‌در . شویله‌که ، بر اوروپالی قلاغوز ، معاونتنه احتیاج مس اولنوب‌ده دعوت ایدلدیکی برکمینك کوکرته‌سنه چیقدیغی زمان درعقب دومنی‌النه‌الوب ؛ ویادومنه قوماندا ایتمك حقنی نفسنه حصر ایدوب ، او کمی اوزرنده اسکی رومالیلر بیننده‌کی دیقتاتور (حاکم مطلق) ك شریکسز اولان حکم و نفوذینه معادل بر قدرتله تنفیذ احکام ایدر . بو کمیده بولنان سائر امرلر (قپودانلر) ك امرلری حکمسز قالیر ؛ ویاخود یالکز قلاغوزك امرینه امتثال ایدلمسنه منحصر بولنور ؛ فقط چینده امر بر عکسدر : یعنی چینه آمدشد ایدن اجنبی کمیلری محتاج اولدقلری قلاغوزلری چینلیلردن تدارك ایتمك خصوصنده دوچار مشکلات اولدقلری کبی شاید تدارك ایده‌بیلسه‌لر بیله بونلر یالکز کمینك اداره‌سنه دقت ایدوب ، صورت تحکم کوسترمکدن قطعیاً احتراز ایدرلر . ایشته چینلیلرك کندی لیمانلرینه کلوب کیدن اجنبی سفائننه قلاغوز ویرمك ادعاسنده بولنماملری و ایشلرینه مداخله‌دن قاچنمقده اولملری محضا اجنبیلرله مناسبت حاصل ایتمکدن غایت خوف ایلمکده بولندقلرینه مبنیدر .

چینلیلر اجنبیلرك معاملات بحریه‌سنه مداخله ایتمدکلری حالده کندی کمیلرینك تهیئه واداره‌لری خصوصنده دقت واهتمام ایدرلر ؛

فقط کمیلرنده اویله بزم بیلدیکمز پورطلون وخریطه کبی اوزرنده طریق سیر وسیاحتلرینی ترسیم ایده‌جك وسائط بحریه‌لری ، اوقتانت وسکستانت وسائره کبی عرض وطول جغرافی بوله‌جق آلات رصدیه‌لری موجـود اولمیوب ، یالکز بر کـچوك پوصـله‌لری واردر : وقوللاندقلری ماهر قلاغوزلرك تجارب عدیده ومشاهدات متعدده‌لری نتائجندن اوله‌رق اراضی‌یی طانیمق خصوصنده‌کی مهارتلری اکثریتله اوغرادقلری و اجرای سیر و سفر ایتدکلری ساحللر ولیمانلر ایچون کافی عد اولنور .

بالاده دخی ذکر ایتمش اولدیغمز وجه اوزره هرنه‌قدر چینلیلرك ملل سائره بحریونی بیننده مستعمل اولان خریطه وپورطلونلره دائر معلوماتلری مفقود ایسه‌ده بونلر مقامنه قائم اولمق اوزره کندی اثر ایجادلری اوله‌رق تحف بر صورتده ترسیم اولنمش خریطه‌لری دخی موجوددر . بو خریطه‌لر ویا دها طوغریسی اجرای سـیر و سفر ایده‌جکلری طریقلر ایله طرق مذکوره جوارنده بولنان اراضـینك هیئت مشهوده‌سی صنعت قلمکاری ایله اوزرلرینه حك ایدلمش قنطار قباقلرندن عبارتدر . بو قباقلر شکلاً کرهٔ ارضه‌همان مشابه اولدقلرندن چینلیلر دخی خریطه‌لرینی بونلرك اوزرینه ترسیم ایتمکی مناسب کور-مشلردر ظن ایدلمه‌ملیدر .

قباقلرك کرهٔ ارضه شکلاً مشـابهتلری سببیله سطح خارجیلری اوزرینه محکوك اولان خریطه‌لردن بعضیلری اولدقجه خطادن سالم بولنسه‌لر بیله بوموفقیتی چینلیلرك وقوفنه اسناد ایتمیوب ، حکم تصادفه حمل ایلمك اقتضـا ایدر ؛ چونکه ، چین هیئتشناسـلری وبحریه مهندسـلری ارضك بر سطح مستویدن عبارت اولدیغی ظننه ذاهب اولان مذهب باطل اربابنـدن اولوب ، حالا بو قبا ویاکلش فکردن آیرلمدقلری جهتله رسم ایتدکلری سـالف‌الذکر خریطه‌لرده صحیحه

قریب اولانلری دخی بولنسه‌بیله ینه تصادفه حمل ایدلمك ضروریدر. مع هذا، بونلر کندی الکالرینی سطح ارضك تام اورته‌سنده فرض ایدرلر وبو جهتله «الکای وسطی» ویا «مرکزی» نامی ویروب، ممالك سائرهٔ اجنبیه‌یی ده اطرافنده ودنیانك کنارلرینه طوغری وغایت طار وکچوك تصور ایده‌رك آنلرك حدودلری خارجنی دخی غیر مسکون ومخوف برير عد ایدرلر. بوکبی براعتقاد اصحابنك رسم ایده‌جكلری خریطه‌لر دخی بالطبع یاکلش اولور.

ایشته چینلیلرك شکل ارض حقنده‌کی یاکلش معلوماتلری بونلری ترقیات سیر سفائنه سبب اعظم اولان اجرام سماویه‌دن رصدات ایله ارضك مختلف نقطه‌لرینك عرض و طوللرینی تعیین ایتمك خصوصنی میدانه چیقارمق غیرتندن منع ایلمشدر. بوراده بالمناسبه شونی ده عرض ایده‌لمکه، ایچلرندن بیوك فیلسوفلر یتشوب ده بوسایه‌ده اختراعات وکشفیات مهمه‌یه موفق اولمش بولنان ملتلر دخی صنایعك پیری عد اولنمغه شایان اولان احتیاج اجبار ایدنجه‌یه قدر چینلیلره یقین بر حالده ایدیلر؛ حتی فنون شتاده‌کی بهره‌لریله ملل قدیمه و جدیده‌نك استادلری عداولنان قدیم یونانیلربیله مهارت فنیه وتربیهٔ فکریه‌لرندن بالاستفاده بررصد آلتی ایجاد ایده‌رك واسطه‌سیله برکمینك روی دریاده اشغال ایلدیکی موقعی تعیین ایتمك خصوصنه صرف همت ایلمه‌مشلردر.

قدیم یونانیلر دائما طولاشمقده اولدقلری بحر سفید ساحللرینی واطه‌لرینی علامات مخصوصه وفارقه‌لریله صحیفهٔ خاطرلرینه نقش ایده‌رك یالکز اشبوخاطره‌لری، یعنی معلومات موقعیه‌لری دلالتیله سیاحتلرینی نهاراً اجرا ایدرلر ونادراً یلدزلری رهبراتخاذ ایده‌رك لیلاً دخی سیر وسفر ایتدکلری وقوع بولوردی.

ایمدی، چینلیلرك دکزلری‌ده — وسعت وجسامتی واراضیٔ متجاوره‌سنك وضعیتی واطه‌لرینك کثرتی جهتیله — بحرسفیده مشابه

اولدیغندن چینلیلرده طبقی یونانیلر کبی براصول اتخاذ ایدەرك اجرای سیر وسفر ایدرلر . بوندن اکلاشیلیورکه، صنعت مذکوره ملل متأخرەدن اوروپالیلر آرەسنده ترقی ایتمش و بوده حدودی معلوم اولمیان ابحار محیطەیی کزوب طولاشمق حرصندن منبعث بولنمشدر . بناءً علیه . حرص وطمعدن عاری بولنسان چینلیلر بیننده کرك فن معماریء بحریده وکرك فن حربه اوزاقدن اوزاغه تعلق ومناسبتی اولان فنون سائرەده مشهود اولان ترقی همان هیچ حکمنده اولمغله قدیماً سالك اولدقلری قبا برطریقده حالا دوام ایتمکده وبوقدرجقله قناعت ایلمکدەدرلر.

وینه مذکور راپورده حکایه اولندیغنه نظراً چینلیلرك قوللاندقلری کچوك کمیلر اسکی بریتانیالیلرك قوللانمش اولدقلری کچوك کمیلره شکلاً مشابه اولمغله بوکیفیت شایان استغراب کورلمشدر . بونلرك اکثریا استعمال ایلمکده اولدقلری قایقلر ویاصندالر پوستەسز اولەرق برلشدیرلمش بش پارچه قاپلامه تختەسندن عبارت اولوب. مذکور قاپلامه تختەلری برلرینه قونلمزدن اول لزومی قدر انحنا ویرلمك ایچون آلولی بر آتشه قارشی کوستریلیرلر ؛ بعده مذکور تختەلر [*] « صوغره » لری باش وقیچ طرفلرده برر خط تشکیل ایتمك اوزره برلشدیریلوب، یکدیکرلرینه اوفاق قاویلیا (اغاج چوی) لرله طوتدیریلیرلر . بوندن صکره آرموزلری مخصوص اپیك حالنه کتیرلمش بیوك هندقامشی الیافیله دیکیلیر واوزرلرینه سوتمەمش کیرچ دروننده صو ایله حل ایدلمش دکز حیوانات قشریەسی قبوقلرندن اعمال قلنان معجون طلا اولنەرق مذکور قایقلر صو آلماز بر حاله کتیریلیر.

قدمای جغرافیوندن مشهور سترابو (Strabo) نك بر اثرنده — غریب بر

[*] ایکی تختەنك باش باشه برلشمسندن آرەلرنده حاصل اولان حد فاصل .

سوز اولمق اوزره — چينليلر قايقلريني حيوانات قشريه قبوقلرندن اعمال ايتمكده درلر ! ديمى ايشته بوندن ايلرى كلمشدر .

چينليلر كميلرينك (قايق و يا صندالليرينك) بر طاقملريني تعريف ايلديكمز اصولده انشا ايتدكلرى كبى بر طاقملرينىده سپت اعمالنده مستعمل اولان شيشهلردن عادتا سپت كبى اورمه اولهرق اعمال ايدوب ، اوزرلرينى ينه سالف الذكر معجون ايله طلا ايدهرك صو كچمز بر حاله قويارلر ورئيس ويا صاحبلرى علامت تيقظ اولمق اوزره باش طرفلرينهده كوز رسملرى رسم وتصوير ايدرلر . بوكميلر سرعت سيرلرندن وسطح ماءده غايت موازنتلى طورملرندن ناشى آنسزين ويكديكرينى متعاقب هجوم ايدن امواج دريايه وخصوصيله مد وجذر طالغهلرينه خارق العاده دينيلهبيلهجك بر درجهده مقاومت ايدرلر ؛ ودورلمك وداخللرينه صو آلمق كبى تهلكهلردن وارسته بولنورلر . چينك سركردهلرينه وكبار طاقملرينه مخصوص اولان قايقلر دخى طبقى بو اصول اوزره انشا اولنورلرايسهده يالكز مقياسلرى آز دها بيوجك طوتيلوب ، جسامتجه ديكرلوندن فرق وتمييزايديليرلر : وبرده بونلرك باش طرفلرى انحنالى ويالديزلى و شكلاً آرسلان باشنه مشابه برصورتده ياپيلوب ، قيچلرى دخى كوزل وپارلاق رنكلرله بويانمش بر طاقم تصاوير مجسمه ايله تزيين اولنور ؛ واوطوريلهجق محللرى بزم بيلديكمز كبى قيچه يقين اولميوب ، تماماً قيچلرندهدر .

ايشته چينليلرك انشاآت بحريه وسير سفائن حقندهكى معلومات قديمهلرى همان بالاده ذكر ايتمش اولديغمز قدردن عبارت اولوب ، حال حاضرده دخى بو عجائب ملتك فن انشائيهجه اولان معلوماتلرى اسكيسندن پكده فرقلى دكلدر . بعض مرتبه فرق اولسه بيله وده برصورت استثنائيهده وذكره غير شايان بر درجهده اولمغله تفصيلندن صرف نظر قلندى . بحر سفيد خارجنده ، يعنى بحر محيط ساحلنده

بولنان ملتلرك دخی مبادیء انشـا آت بحریه‌لری نه درجه‌دن عبارت بولندیغی حقنده بوراجقده برمقدار معلومات ویرمك مناسب کورلمشدر.

بحر سفید خارجنده، یعنی بحر محیط سـواحلنده بولنان ملتلر ایچنده الیوم کرك انشا آت بحریه وکرك سیرسـفائن خصوصلرنده الك زیاده ترقی ایتمش بر ملت وار ایسه اوده انکلیزلردر. انکلیزلرك بو کونکی ترقیات بحریه‌لریله تاریخ نظرنده ایلك معـلوم اولدقـلری زمانلرده‌کی معلومات بحریه‌لری مقایسه ایدیله‌جك اولسه بوغیور ملتك بولندقلری درجهٔ کماله واصـل اولمق ایچون پك چوق سعی وغیرت صرف ایتمش اولدقلری میدانه چیقار.

انکلیزلرك مبادیء انشا آت بحریه‌لرینه دائر ایلك خبر ویرن روما قیصری یولیؤس (Julius Caeser) در. مشارالیه بریتانیایی استیلا ایلدیکی زمان عصرلرینك الك عالم ومدنیسی کچینن روما ملت معظمه‌ـ سی کبی بر ملت فاضـله غایت یقینلرنده بولندیغی حالده انکلـیزلر بو ملتك ظرافت مدنیه‌سـندن ومعلومات عمومیه‌سندن اسـتفاده ایتمك فکرنده بولنمیوب، بالعکس دنیادن قطع علاقه ایتمش بر حالده، یعنی بر حال طبیعی اوزره یشامقده ایمشلر. خلاصه، بوکونکی نیوزیلاند (New Zealand) اهالیسندن کرك صـنایع وکرك عادتجـه هیچ بر فرقلری اولمیان انکلـیزلر رومالیلر کبی مدنی بر ملتك هم جوارلغی فرصتندن اسـتفاده ایله جلب منفعته مالك وطریق انتباهه سـالك اولمـق شرفندن محروم بر حالده بولنمشـلردر؛ فقط، بو حاللر یله برابر انشـا آت بحریه‌یه آشنا اولدقلری قیصرك تألیفاتندن اولان ده بللو سـیویلی (De bello civili) نامنده‌کی کتابك (٥٤) نجی قسمنده‌کی معـلومات مندرجه‌دن مستبان اولمقـده‌در. مشارالیه اسپانیاده کائن ایلردا (Lerida — ویا لریدا Ilerda) شهر-نده بولندیغی صره‌ده روما سردارلرندن آفرانیؤس (Afranius) ك

سواری وپیاده‌دن عبارت بر بیوك اردو ایله اوزرینه کلوب، مرور ایده‌بیلمسی ممکن اولان طریقلرك کافه‌سنی اشغال ایلمش اولمسنه مبنی قیصر بولندیغی ایلردا شهرندن جریان ایدن سیقوریس (Sicoris نام جدیدی Sigra در) نهری اوزرینه بر کوپری انشا ایده‌رك عسکرینی جهت مأمنه کچیرمك تصورنده بولنمش ایسه‌ده قوه‌ده اولان بو تصوری فعله اخراج ایتمکده پك بیوك مشکلاته دوچار اولدیغندن نهایت معیتی عسکرینه ناوی (Nave) نامیله معروف اولان کمیلر انشا ایتملرینی امر ایلدی . قیصر بو کمیلرك صورت انشا و استعماللرینی بریتانیاده ایکن اوکرنمش ایدی .

بونلرك صورت انشالری ایسه‌غایت بسیط وسهولتلی اولمغله شاهد موفقیتك قیصر طرفنده عرض دیدار ایتمسنه باعث مستقل اولمشدر . بوکمیلرك اومورغه‌لریله پوسته‌لری اینجه وخفیف کرسته‌لردن عبارت اولوب، مذکور پوسته‌لرك آره‌لری اینجه وقابل انحنا بر طاقم داللرله اوریلور واوزرلری دخی قاپلامه تخته‌لری مقامنه قائم اولمق اوزره دری ایله‌ستر واحاطه قلنیردی . فن انشای سفائنه هنوز کسب وقوف ایلمه‌مش اولان کافهٔ ملتلر طرفندن دخی اوزمانلرده استعمال اولنان مراکب بحریه هپ بواصولده انشا اولنمش قایقلردن عبارت اولوب . عصرلرجه‌ده استعمالدن ساقط اولمامشلردر [*] ایشته‌اوزمانکی بریتا-

---

[*] بردفعه عثمانلیلر طرفندن‌دخی بونلره مشابه برقایق انشا واستعمال قلنمش اولمغله بورادە ذکرینی مناسب کوردك . شویله‌که : (١٠٣٧)سنهٔ هجریه‌سنده بغدادك استردادی ایچون سلطان‌مراد رابع طرفندن وزیراعظم خسرو پاشا قومانداسیله اول طرفه سوق اولنان اردوی همایون عراق قطعهٔ جسیمه‌سی اوزرنده حرکات عسکریه اجرا ایتمکده ایکن آلتون صویی تعبیر اولنان نهری‌مرور ایتمك لازم کلوب، او اثناده نهر مذکور طغیان حالنده بولندیغندن قیون طلومولرندن(کلك)تعبیر اولنور صاللر انشا قلنه‌رق بونلر واسطه‌سیله عسکر نهردن کچیرلمش ایسه‌ده کلکله قضیهٔ مرور تهلکه‌لی اولدیغندن خسرو پاشانك قارشی یقایه عبوری ایچون قایق یاپمق صنعتنه واقف بر یکی چری طرفندن موجود کرسته‌لردن بر قایق انشاسنه مباشرت اولنمش وحال بوکه ، استوبی‌وزفت وریچینه کبی مذکور قایغی قلفات ایده‌جك لوازم مفقود اولدیغندن مرقوم یکی‌چری نفری استعداد وذکاسی قوتنه مراجعتله بوکا برچاره دوشونمش وبولمشدر . بولدیغی چاره ایسه برقاچ‌صیغیر دریسنی دباغت ایده‌رك انشا ایلدیکی قایغی اشبو دریلرله قاپلایوب، درونته صوکیرمك تهلکه‌سنی بر طرف ایتمکدن عبارت بولنمشدر .

نیالیلرك فن انشـای سفائنده‌کی غایهٔ معلوماتلری بوکونکی کونده (طومباس) دیدیکمز مراکب سابحه‌نك برنوعندن عبارت بولنمش اولوب، ترقی ایتدیره‌مدکلرینك سببی دخی اوزمان یالکز احتیاجلری اطه‌لری اوزرنده‌کی نهرلری کچمکه منحصر اولمغله بوقدرجقله اکتفـا ایتمش اولدقلرینه تعجب اولنمامليدر .

بناءً علیه، برنظر مدققانه ایله باقلدیغی صورتده اسکی بریتانیالیلرله اسکیمو (Esquimaux) لر ونیوزیلاندلیلرك حاللرنجه برفرق مشاهده اولنه‌ماز؛ چونکه، ملل مذکوره میاننده بعض مرتبه اختلاف کوزه چارپسه‌بیله بواختلاف مجرد مملکتلرینك وضعیت موقعیه وطبیعیه‌سیله محصولات ارضیه‌لرینك عدم مشـابهتدن ایلری‌یه کلمشدر . تعیشلری شکار ایلدکلری آبی بالقلرینـك لحومنه منـحصر اولان لابرادور (Labrador) سواحلنده‌کی اهالی قانو (Canoe) تعبیر ایتدکلری قایقلرینی مذکور بالقلرك دریلریله قاپلارلر. بوقایقلرك قاپلامه تخته‌لری مقامنه سالف الذکر دریلری قوللاندقلری کبی اومورغه وپوسته‌لرینی دخی بالینه‌کمیکلرندن انشا ایدرلر. بونوع مراکب بحریه معلوممز اولان پیاده قایقلری مقامنده اولوب، غایت خفیف والویریشلی اولدقلرندن صید ایله اشتغال ایتدکلری اثنـاده بوز قطعه‌لرینه تصادف ایلدکلری زمان اوموزلرینه آلوب، مذکور بوز قطعه‌لرینك اوبر طرفنه نقل ایدرلر .

اهالیء مرقومه‌نك بونوع قایقلر استعمال ایتدکلرینك سببی ایسه قطعهٔ مذکوره خلقنه ایچنده عمر سورمه‌لری مقدر اولان ودائما قار وبوزلرله مستور بولنان مملکتلرینه جناب واهب العطایانك هواسی دها معتدل ولطیف اولان محللره احسان ایلمش اولدیغی اشجار کونا کون مثللی

ایشته، مرقوم یکیچری نفرینك طرز قـدما اوزره وجوده کتیرمش اولدیغی قایغی صدر اعظمه برابر اردوی همایونده بولنان اکابرك کافه‌سنی بلا تهلکه قارشی‌یه نقل ایتمك خصوصنده پك بیوك ایشه یارادیغندن خدمتی مقابلنده کلی احسان الوب، مأمولندن زیاده مکافاته نائل اولنمشدر .

برواسطهٔ انشائیه بخش ایلمه‌مش اولمسندن عبارتدر؛ حتی‌هواسی دها لطیف اولان مملکتلرده‌بیله اوائده اغاجلری کسه‌جك درجه‌ده‌سرت وکسکین آلات قاطعه وانشائیه‌لری مفقود اولدیغی اجلدن اهالی اغاج قبوقلرینك طیانقلیلرندن — تحف بر اصولده یکدیکرلرینه اکلیه‌رك — وجوده کتیردکلری مراکب سابحه ایله صولر اوزرنده سیروسیاحت ایتمکدن عبارت اولان احتیـاج وضرورتلرینی دفع‌وازاله ایدرلردی. مؤخراً یکپاره براغاجی اویوب، استعمال ایده‌جك‌قدراثر ترقی کوستر-مشلردرکه، الحالةهذه جزائر بحر محیطك اکثریسنده یرلیلر طرفندن بونوع مراکب سابحه قوللانلمقده و(قانو) نامیله یاد ایدلمکده‌در .

[لوحه (۱)]

ایکنجی فصل

قدیمیونك مراکب تجاریه‌لری حقنده معلومات :

ملل قدیمه میاننده — خدمات حربیه‌ده مستخدم اولمیوب — تجارت وخصوصات سائره‌یه تخصیص قلنمش اولان سفائنك اشکال واسامی ولوازم انشائیه‌لرینه ونره‌لرده انشا قلندقلرینه دائر معلومات تاریخیه:

نوع بشرك سیر سفائنه ایلك دفعه اوله‌رق جسارت ایتمسنه سبب اولان کیفیت مقتضای خلقت اولمق اوزره طبیعتلرنده موجود ومؤسس اولان مستعمرات تأسیس ایتمك وجمعیتله یشامق وتجارتله پاره قزانمق احتیاجندن عبارتدر . تجارت خصوصنده ابتدا عمومیتله قوللانیلان وهر کسك بیلدیکی واستعمال ایلدیکی واساس معلوماتلری اولان وبتون مؤرخلر طرفندن ویردکاری صراحتله دخی مؤید بولنسان مراکب سابحه صاللردن عبارت ایدی . بوصاللر تخته واغاجلرك قبا برصورتده یکدیکرلرینه بند اولنملریله حصوله کتیریلرلردی. اغاجلری بری برینه باغلامق ایچون قوللانیلان حلاطلر دخی ینه بو اغاجلرك الیافی قبو- قلرندن عبارت بولنور ویاخود قدمانك درخاطر ایده‌بیلدکاری سائر ماده‌لردن اعمال اولنورلردی .

ایشته وجه مذکور اوزره ترتیب اولنان صاللرله اجرا قلنان اسفار دائمه بوصاللری اداره ایدن کمیجیلرك اقتدار بحریلرینی تزییده مدار اولمغله وقوع بولان متعدد تجربه‌لری نتیجه‌سی اوله‌رق آز زمان ایچنده آقنتی و روزکار کبی موانع طبیعیه‌نك ممانعتنه قارشی مطلوب

اولان محله سالماً واصل اوله‌بیلمك ایچون مقتضی واسطه‌یی استحصاله موفق‌اولمشلردر. واسطهٔ مذكوره بسيط بر علاوه‌دن عبارت‌اولوب، حقیقت حالده معرفت عداولنمغه شایان برشی‌دكل ایسه‌ده خیلیجه تسهیلاته خادم اولدیغندن ینه بر بیوك موفقیت صاییله‌بیلیر. بوده صالك آره‌لقلرندن داخل ماءیه اوچ درت قدم‌عمقه دكین غطس‌اولنمش بر قاچ پارچه تخته‌دن عبارتدر.

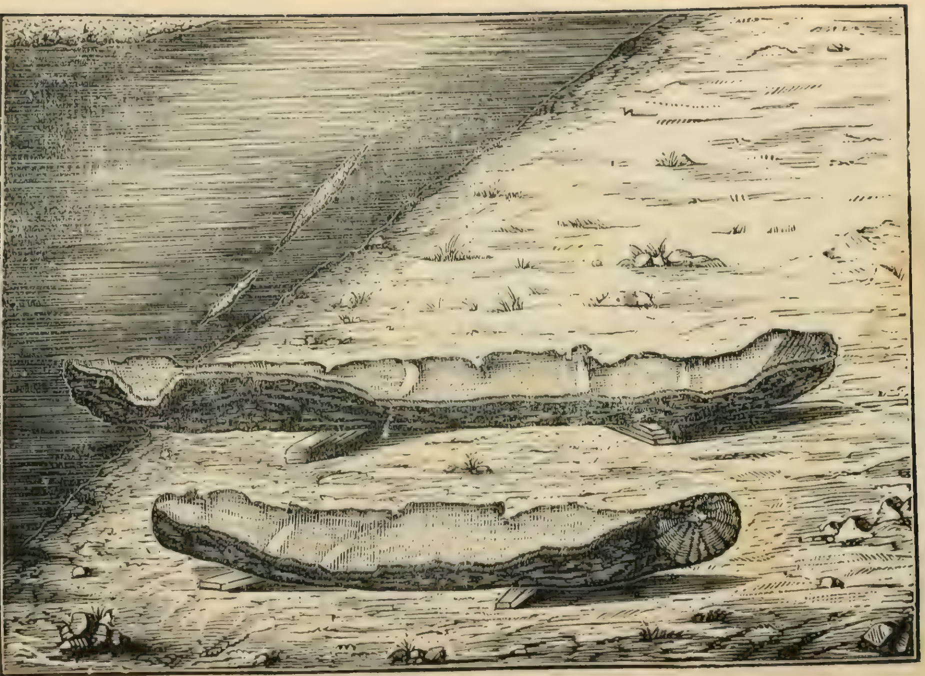
مذكور تخته‌لرك خدمتی دها مبتدی عداولنان قلاغوزی آرزو-سنه توفیقاً یوقاری قالدیرلمق ویا آشاغی سورلمك‌صورتلریله صالك اداره‌سنه مقتدر قیلمسیدر. الیوم‌البحار محیطهٔ جنوبیه‌ده كائن جزائر سكنه‌سی طرفلرندن بونلره مشابه‌صاللر قوللانلمقده اولدیغی مشهود-در. مذكور صالله‌ره بالزا (Balza) [لوحه (٢)] نامی ویرلمكده اولوب، صورت انشا واستعماللری حقنده اسپانیوللر طرفندن مضبوط اولان معلومات فائده‌دن خالی اولمدیغی جهتله بورایه نقل ایدلدی.

بالزا تسمیه اولنان صاللر بونامده براغاجدن انشا قلندقلرندن نام مذكور ایله یاد اولنمقده‌درلر. مذكور صاللر (٥) یاخود (٧) ویاخود(٩)عدد اغاج كووده‌لرندن عبارت‌اولوب، اغاجلر دخی بیاض وسونكره مشابه وغایت خفیفدر؛ حتی طولی (٤) یارده وقطری بر قدم اولان بر پارچه‌سنی بر چوجق سهولتله نقل ایده‌بیلیر.

بالزالر [*] غویاقوئیل (Guayaquil) نهرنده قوللانلدقلری كبی تجارت ایچون پایتا (Payta) یه قدر كیتمك اوزره دكزه دخی چیقارلر.

بونلرك ابعاد وجسامتی قوللانیله‌جقلری خدمتلره واجرا ایده-جكلری سفرلره كوره تخلف ایتمكده‌در. برطاقملری بالق‌صیدایلمك،

[*] قولومبیاده اقوادور جمهوریتنه منسوب بر شهر و بر اسكله‌اولوب، بورایه جریان ایدن بر نهر دخی نام مذكور ایله یاد اولنمقده‌در.

لوحه ۱ — مللِ قدیمه‌نك (قانو) تعبیر ایتدکلری قایقلر

بر طاقلری‌ده میوه وسـائر امتعهٔ تجاریه‌یی بوده‌غا (Bodega) دن (غویاقوئیل)ه وبورادن‌ده پونا (Puna)، سالتوده تامبز (Salto de Tumbez) وپایتایه نقل ایتمك ایچون تجارت نهریه وبحریه خصوصلرنده قوللانلمقده اولوب، برطاقلری دخی برفامیلیا خالقی‌اشیای بیتیه‌سیله برابر چیفتلکلرینه ویا صیفیه‌لرینه کمال حضور وراحتله نقل ایده‌بیلمك اوزره منتظم صورتده انشا قلنیرلردی .

انشا قلندقلری اغاجلر (١٢) ویا (١٣) [*] تویس (Toise) طولنده، (٢) ویا (٢,٥) قدم قطرنده‌اولوب، (٩) عدد سرندن عبارت برصالك عرضی (٢٠) ایله (٢٤) قدم بیننده‌اولدیغی کبی (٧) ویادها آز اولانلرك دخی نسبةً دها آز بولنور . مذکور سرنلر یکدیکرینه اینجه واوزون سکود داللریله بند اولنوب ، اوزرلرینه دخی‌دیکر آرقوری سرنلر وضع اولنه‌رق آنلرده تعریف اولندیغی وجهله باغـلانیرلر . بوباغلر چورومه‌دکجه چوزوللری قابل اوله‌میه‌جق بر درجه‌ده غایت محکم باغلانمشلردر .

وجه مذکور اوزره اعمال اولنان صـاللر تامبز ساحلنه و پایتایه سفر اجرا ایتـدکلری اثناده بعضاً فورطنه‌یه تصـادفله بحر محیطك امواج عظیمه ومرتفعه‌سنه قارشی مقابله‌یه مجبور اولورلرایسه‌ده هیچ بر تهلکه‌یه دوچار اولمازلر ؛ فقط بو کبی اوزون سـفرلرك تکرری وقوعنده محضا اهمال سـیئه سیله زنجیلرك باغلری معـاینه ایتمه‌ملری بالآخره یولده تصـادف اولنان فورطنـه‌لر یوزندن مذکور باغلرك کسیله‌رك سرنلرك طاغلمسنی، یعنی صالك بوزلمسنی انتاج ایتمکله حموله و یولجیلرك تلف اولدقلری‌ده نادر دکلدر ؛ لکن یرلیلر غایت عتیك وچویك آدملر اولدقلرندن هربری طاغیلان سرنلردن برینه صاریلوب،

[*] بر تویس بش قدم حساب اولنور .

اك يقين برليمانه‌قدر مذكور سرنلرك اوزرلرنده اولدقلرى حالده كيده‌بيلمكى بجررلر.

بو صاللرى تشكيل ايدن سرنلرك اك قالينى ديكرلرندن زياده قيچ طرفه ممتد اولاندر. مذكور سرنك طرفينه برر سرن باغلاندیغى كبى بونلرك دخى طرفينه برر سرن دها باغلانوب، بو وجهله مطلوب اولان عدد تمام اولنجه‌يه قدر سرنلر ترتيب وبند اولنور. سرنلرك عددى دائما تك‌اولمق مقتضى اولوب، اورته‌ده‌كى قالين سرن دخى اومورغه عد اولنور.

بالزالرك بيوكلرينه (۲۵) طونه حموله تحميل اولنور. هرنه قدر دها زياده يوك قالديرمغه متحمل ايسه‌لرده كنارلرندن اوزرلرينه صو چيقارق خسارى موجب اولمامق ايچون مقدار مذكوردن زياده حموله ايله سفر ايتمزلر. (۲۵) طونه حموله ايله اجراى سفر ايدن بر بالزانك اوزرينه دكز آشماديغى كبى سرنلرك آره‌سندن دخى صولر شيشه‌رك خسارى موجب اولماز. بونك سببى ايسه هوا نصل اولورسه‌اولسون صاللرك هيئت مجموعه‌لريله برابرصويك حركاتنه امتثال ايتملريدر. بو صاللر روزكار اوستنه اومورغه‌لى بركمى كبى كيدرلر. پوپه‌سنه سيرايدرلر ايكن روزكارك اوكنده بلا انحراف وغايت منتظم اوله‌رق باش طوتارلر. بو ايسه مذكور صاللرى اداره ايدنلرك دومن خدمتى ايفا ايتمك‌اوزره قوللاندقلرى برآلت‌ايله‌كوستردكلرى بر مهارتدن ايلرى‌يه كلمكده‌در.

شويله‌كه، غورس (Guares) تعبير اولنان اوچ درت يارده طولنده ويارم يارده عرضنده بر طاقم تخته‌لرى صالك باش وقيچ طرفلرينه و بيوك سرنلرك آره‌سنه عمودى بر وضعيتده صوقارق بونلرك بعضيلرينى آشاغى سورمك وبعضيلرينى يوقارى قالديرمق كبى حركات مخصوصه‌ومتنوعه سايه‌سنده صالك سرعتنى آرتديرمق وباشنى

مراد اولنان جهته چویرمك واورصه ایتدیرمك مانوره‌لرینی سهولتله اجرا ایدرلر .

فی‌الحقیقـه . یرلیلر فن جراثقال قواعد ومعلوماتنـدن بی‌بهره ایسه‌لرده بو آلت مفیده‌یی تجربه‌لری دلالتیله ایجاده‌موفق اولمشلردر. بو ایجاد نافع بر عصر مقدمنـه کلنجه‌یه قدر اوروپا مهندسـلرینك نظر دقتلرینه چارپمامشدر . اکر اوروپاده اوّللری بیلنمش اولسه ایدی وقوع‌بولان دکز قضالرنده بك‌چوق نفوسك حیاتی قورتاریله بیلمك ممکن اولوردی .

ازجمله ، (۱۷۳۰) سنهٔ میلادیه‌سـنده بر جنوه حرب سـفینه‌سی وی‌وور (Vivore) ده قضـا زده اولدی . بو کمینك طـائفه‌سی ساحل سـلامته چیقمق اوزره موجود سرنلردن برصال وجـوده کتیردیلر ایسه‌ده دومنلری اولمدیغی ایچـون حسن اداره‌سـنه موفق اوله‌میه‌رق آقنتیلره‌وروزکاره‌قاپدردقلرندن‌سلامت یقاسنی‌طوتمغه‌موفق اوله‌مدیلر . بومثللی‌قضالر اکثریاوقوع‌بولمقده اولدیغندن منع‌تکرری ایچـون دون جورج جـوان (Don Jorge Juan) ك ویرمش اولدیغی تفصیلاتك بورایه نقلنی مناسب کوردك :—

شویله‌که ، ره‌نو (Renau) و برنوللی (Bernaulli) وپیتوت (Pitot) ك استدلالاتنه نظراً بر کمی یلکن آلتنده اوله‌رق حرکت ایتدیکی وقتلرده جهت حرکتی یلکنلره عمودیتی فرض اولنان بر خط مستقیم اوزرنده بولنور . کمینك صویه اولان مقاومتی صویك کمی‌یه اولان مقـاومتی دیمك اولدیغندن ، صویك حرکت سـفینه‌یه اولان مقاومتی‌ده‌بالطبع یلکنلره‌عمود وروزکار آلتندن روزکار اوستنه طوغری اولور .

مقدار حرکتی مساوی ایکی جسـمدن صویك بیوکنه اولان تأثیری (مقاومتی) کچوکنه اولان تأثیرندن زیاده اولدیغندن ، اکر

اوکده‌کی — غورس تعبیر اولنان — سورکولردن بری صویه سوروله‌جك اولور ایسه صال اورصه ایده‌جکی کبی اکر بو سورکو قالدیریله‌جق اولورایسه بوجه‌لار، یعنی تکرار یولنه کلیر. بونی نظر دقته آلدیغمز صورتده اکر کیریکی سورکولردن بری سوروله‌جك اولور ایسه صالك بوجه‌لامسی واکر مذکور سورکو قالدیریله‌جق اولور ایسه اورصه ایلمسی، یعنی ینه اسکی یولنه کلمسی اقتضاایدر.

هندلیلر (امریقا وجزائر بحرمحیطك سکنهٔ اصلیه‌سی) لك بالزالری روزکار اوستنده بولندیرمق ایچون اتخاذ ایتدکلری اصول سالف الذکر تخته‌لرك عددینی درت، بش، آلتی‌یه قدر تزیید ایتمك وبو وجهله اداره ایلمکدن عبارتدر؛ چونکه، مذکور تخته‌لردن صویك آلتنده نه‌قدر زیاده بولنورایسه یانه اولان مقاومتده اونسبتده زیاده اولور. صاللر مطلوب اولان جهته سهولتله سوق اولنمق ایچون سالف الذکر تخته‌لر انجق بر ایکی قدم قدر صویه سورولمك کافیدر.

یوقاریدن بری طریق استعمالنی ارائه ایتمش اولدیغمز بو سابح ماکنه‌لر، انشالرنده سهولت اولوب، جزؤی مصرفله وجوده کلمکده وبر کمینك طاشیه بیله‌جکی حموله‌دن زیاده ودها آز مصرف وزحمتله اشیا نقل ایتمکده اولدقلرندن الحالة هذه قوللانلمقده‌درلر. انسانلرك تجارت و نقلیات ایله اشتغاله ابتدای تشبثلرنده نقل ایتدکلری اشیا زمانمزده‌کیلره نسبةً هوا وصویك تأثیریله بوزلمغه استعدادی دها آز اولان شیلردن اولمغله نقلیات ایله مشغول اولان هرمملکت سکنه‌سی بوخدمتده بالزالری قوللانیرلردی. مؤخراً رومالیلرك ناویس اونه‌راریا (Navis Oneraria) و یونانیلرك (فورتنوس) تسمیه ایتدکلری نقلیه سفائنی شکل وهیئتجه بونلره مشابه اعمال اولنوب، مذکور ایکی ملت طرفندن ترقیات بحریه نمونهٔ ابتدائیه‌سی اولمق

اوزره وجوده كتیرلمشلر و بونلرله عسكر وحموله ومهمات حربیه نقل ایدلدیكی كبی محاربه خصوصنده بیله قوللانلمشلردر .

سفائنده یلكن استعمالنه «اسكی استانبول» محاربه‌سندن اون درت عصر اول فنیكه‌لیلرله قدیم یونانیلر طرفندن بدأ ایدلمش اولدیغی حقنده بر روایت موجود ایسه‌ده یلكنك كمیلره موافق برصورتده تطبیقی اصل بونوع كمیلرك استعمالیله برابر شیوع بولمشدر . بوكمیلر ملل مذكوره طرفلرندن دها صكره‌لری باشلیجه حرب ایچون انشا قلنمش اولان « غالر » نامنده‌كی كمیلرله مقایسه اولندقلری صورتده جسامتلرینه نسبةً طائفه‌لری پك آز ایدی . بوده مصرفك آزاولمسی طمعندن ایلری‌یه كلمشدر . سیرسفائن مسلك ملی اتخاذ اولندیغی زمانلره كلنجه‌یه قدر هر مملكتده كمیلرك درلو درلو اسملری اولدیغی كبی شكللری دخی پك مختلف ایدی . بوایسه بعضاً احتیاج ایجابندن وبعضاً تصادفك یاردمیله كیف مایشا یاپیلمش اولملرندن ایلری‌یه كلمشدر .

مناسبت موقعیه‌دن طولایی كمیجیلك صنعتنی كندیلرنجه مسلك عمومی اتخاذ ایدن و بو صنعتده كسب ترقی وتمیز ایلین ملل قدیمه‌دن برنجیلری سالف الذكر مصریلرله فنیكه‌لیلر اولوب ، بونلری متعاقب یونانیلر دخی ترقیات بحریه‌جه اشتهار ایلمشلردر . حتی انشاآت بحریه‌یی « تجاریه وعسكریه » اولمق اوزره‌ایكی قسمه آییرانلر دخی یونانیلر اولدیغندن انشاآت بحریه تاریخلرنده ترقیات انشائیه‌نك مبادیسی یونانیلره اسناد اولنمقده‌در .

یونانیلرك سیرسفائنه ابتدای مباشرتلری زمانی‌ده آراشدیره‌جق اولورایسه‌ك اولادنوحك روی ارضه انتشاری زمانه قدر ذهنلری ایلری‌یه سوق ایتمك اقتضا ایدر ؛ چونكه ، یونان قدیم تاریخنك اساطیره عائد اولان قسمی دقتلیجه برنظر مطالعه‌دن كچیریله‌جك اولسه تب قرالی آساماس (Athamas) ك كریمه‌سی هله (Helle) ایله برادری فریكزوس

(Phryxus) کویا رام (Ram) تسمیه اولنان بر قیونه راکب اوله رق چناق قلعه بوغازینی مرور ایتمکده‌لر ایکن هله‌نك غرق وتلف اولمش بولندیغی وبوجهتله مذکور بوغازه‌هلله سپونت (Helles pont) نامی ویرلمش اولدیغی حقنده بر فقره‌یه تصادف اولنورکه، ایشته بوندن مستبان اوله‌جغنه کوره هله‌نك راکب اولدیغی «رام» حقیقةً برقیون اولمیوب، بلکه‌قیون شکلنه قریب برچمده انشا ایدلمش وبومشابهتدن ناشی‌قیون دیمك‌اولان «رام» اسمیله تسمیه قلنمش برکمی اولدیغنه حکم اولنه‌بیلیر.

بوواقعه‌نك میلاد عیسادن (١٤٠٠) وفنیکه‌لیلرك پای‌تختی اولان تیر شهرینك بناسندن (١٥٠) سنه مقدم وقوع‌بولمش اولدیغی صحته قریب اولمق اوزره تاریخلر خبر ویرمکده‌درلر. بونی ذکر ایتمکدن مقصدمز اوقاراتلق زمانلرده دخی دنیانك معلوم اولان قسملرنده‌کی سکنه‌نك ولو پك‌قبا برحالده اولسون سیرسفائنله الفت ایلدکلرینی اکلاتمقدن عبارتدر. ذاتاًبوفن عجیبك قدمنی یوقاریده دخی سویلمش اولدیغمز وجهله نوع بشرك پك ارکن برزمانده‌روی ارضه انتشار ایلمش اولملری کیفیتی‌ده اثبات ایدر. اکر انسانلرجه اوزمان سیر سفائن معلوم اولمامش اولسیدی براً کیدلمسی ممکن اوله‌میان محللرك مسکون اولمامسی لازم کلیردی.

صحت‌وعدم صحتندن صرف نظرچینلیلر حکومتلرینك تاریخ‌تأسسنی (فوهی) دن اعتبار ایدرلرکه، بوده همان طوفان نوحدن پك جزؤی برزمان صکره اولوب، بزی بوکا ایناتمغه تشویق ایدن ماده‌ایسه چینه نظراً ایتالیا، فرانسه، اسپانیا ودهاسائر اشتهار ایده‌مه‌مش مملکتلرده دخی تاریخك بحثه شروعندن مقدم اهالی موجود اولمسی وبالآخره بونلرك کچوك کچوك حکومتلر صورتنده موجودیتلری حقنده‌کی معلوماتك دخی‌سیرسفائن سایه‌سنده میدانه چیقمش بولنمسی کیفیتلریدر.

نه‌حاجت ! تاریخك احاطه وشمولندن خارج برزمانده حضرت نوحك سفینهٔ معلومه‌یی انشا ایلمش اولمسی کیفیتی توراتك اخبـاریله ثابت اولدیغندن سیر سفائنك دخی بوزماندن ابتدا ایلمش اولدیغنی قبول ایتمك ضروریدر.

یونانستانك موقع جغرافیسی یاردمیله سکنهٔ قدیمه‌سنك ترقیات انشائیه خصوصنده فنیکه‌لیلردن صکره اك زیاده شهرت آلمش برملت اولدقلرینی سویلمش ایدك ! قدیم روماليلر دخی یونانیلره پیرو اولمشلر وياپدقلری کمیلرده اکثریا یونان کمیلرینی مودل اتخـاذ ایلمشلردر. بومیانده اسمی ذکره شایان برملت‌دها قالدیسه ، اوده قارطاجه‌لیلردر. قارطاجه‌لیلر فنیکه مهاجرلرندن برشعبه اولوب، مرکزی قارطـاجه شهری اولمق‌اوزره شمالی آفریقه‌ده برجمهوریت بحریه‌تأسیس ایلمشلر وبو جمهوریتی قوهٔ بحریه‌لری سایه‌سنده توسیع وتقویه ایدایده دنیاده بحـقٍ جهـانکیر نامنه لایق بر دولت معظمه شـکلنه قویمشلردر؛ چونکه، قارطاجه‌لیلر فنیکه‌لیلرکبی یالکز تجارت بحریه‌ایله اکتفا ایتمیوب، کمیجیلکدن ، باشقه بریولده دخی‌استفاده طریقنی دوشونه‌رك کمیلرینك شکل وصورتلرینی تبدیل وقوت ومتـانتلرینی تزیید ایتمـك مثللی انشاآت بحریه‌جه بربیوك‌ترقی کوسترملری سایه‌سنده تشکیل‌ایلدکلری جسیم دونمالرله جزائر بحر سفیدك همان کافه‌سنی واسپانیاکبی اوروپا ساحللرندن بعض قطعه‌لری دخی تسخیره موفق اولوب ، آق‌دکزده شریکسز اوله‌رق اجرای حکم‌ونفوذ ایتمك بختیارلغنه نائل‌اولمشلردر.

هرنه‌قدر روماليلر بالآخره بو شـانلی ملتك‌ده محو وانقراضنه آلت اولمشلر ایسه‌ده انشاآت بحریه خصوصنده رومالیلره نمونهٔ ترقی کوسترن اصل بوملت اولدیغنه تاریخلر بالاتفاق شهادت ایلمکده‌درلر؛ چونکه، بوایکی ملت بیننده (پون) محاربه‌لری نامیله برعصردن زیاده امتداد ایتمش ونهایت قارطـاجه‌لیلرك محولریله ختـام بولمش اولان

محـاربات جسیمه‌نك باشلانغیجنده قارطـاجه‌لیلر مکمل قوهٔ بحریه‌یه مالك اولدقلری حالده رومالیلرك دونمـالری یوق حکمنده اولوب، بالآخره فورطنه فلاکتندن ایتالیا ساحللرینه دوشن برجسیم قارطاجه کمیسنی نمونه اتخاذ ایده‌رك دونمـا انشا ایلمش اولدقـلری تواریخده مقیددر؛ فقط رومالیلر ترقیسی مقـدر بر ملت اولدقـلرندن یکانه مراجعتگاهلری اولان قوهٔ فکریه‌لرینك یاردمیله کمیلرینك بورده‌لرینه متحرك وقانجه‌لی برر اسـکله علاوه ایده‌رك قارطاجه‌لیلرله وقـوع بولان محاربه‌لرنده اشبو اسـکله‌لرك اعانه‌سیله جنکاورلرینی دشمنلری اولان قارطاجه کمیلرینـك گوگرته‌لرینه سهولتله کچیرمك چاره‌سـنی بولمش اولدقلرندن بومانوره سایه‌سنده بیك ییللق قارطاجه کمیجیلرینه غلبه ایده‌رك آق دکزده آنلرك یرلرینه قائم اولمشلردر.

شو تفصیلاتدن آکلاشـلدیغنه نظراً طریق تمدن و ترقیده بحق ایلری‌یه کیتمش اولان یونانیلر و قارطاجه‌لیلر و رومالیلر یکدیکریله معاصر اولوب، هراوچی‌ده ملل بحریه‌دن اولدقلری و یکدیکرینـك فنون وصنایعده‌کی ترقیاتندن مستفید بولندقلری جهتله انشاآت بحریه خصوصنده دخی اشتراکلری اوله‌جـغی درکاردر. بناءً علیه، حق تقدمی حائز اولان یونانیلرك ترقیات بحریه‌لری حقنده ویره‌جـکمز معلوماتك دیکرلرینه دخی شمولی اوله‌جغی خاطردن چیقارلماملیدر.

یوقاریده دخی بالمناسـبه عرض ایلمش اولدیغمز وجهله قـدیم یونانیلر انشاآت بحریه‌یی تجاریه وعسکریه اولمق اوزره باشلیجه ایکی قسمه آییرمشلردر. کرك «تجارت» وکرك «حرب» ایچون انشا ایتدکلری سفائنی قوللانه‌جقلری خدمتلره الویریشلی اولمـق اوزره فوق‌العاده دقتلی واهمیتلی برصورتده وجوده کتیرلردی. بونلردن اوّل امرده باشلیجه تجارتده قوللانیلان کمیلر حقنده بر نبذه معـلومات ویرمك مناسب کورلمشدر. مثلا بغدای نقلنه مخصوص اولان کمیلرینك قسم

داخليلرینی خدمات سائره‌ده استخدام اولنان کمیلردن باشقه برشکلده انشا ایدرلر و بو نوع کمیلره (سینی‌لی) تعبیر ایدرلردی . اشیا نقلنه مخصـوص اولان سفائن میانـنده کثرتله مستعمل بر نوع کمیلر وار ایدی‌که، بونلره (اولقاس) تعبیر اولنوردی . شو زمانده قوللانلمقده اولان وتکنه معناسنی افاده‌ایدن هالق(Hulk) ، هولکر(Holker)، یاخود هـووکر (Hooker) تعبیرلری بوندن آلنمشدر . بو شـکل کمیلر اولا سـکنهٔ قدیمهٔ شمالیه‌دن فیله‌مین (Fleming) لر طرفندن اتخاذ وقبول‌اولنمشدر . ایمدی، کرك جسامتلرینـه وکرك صـورت استعماللرینه نظراً شمدیکی کمیلره تخصیص اولنان اسملر بوندن یکرمی عصر مقدمکی کمیلره و یریلن اسملردن آلنمش اولدقلری بر حقیقت محضه اوله‌رق تبین ایلمکده‌در .

مثلا نوروچیا وسائر ممالك شمالیه‌ده انشا قلنان سفائنه (سیفانی) ، یاخـود سکیف (Skiff) وقاطه (Ctae) تعبیر اولنمشدرکه ، کت (Cat)، یعنی کدی لفظندن آلنمشدر ؛ مع ذلك ، اکثری کمیلر انشـا قلندقلری محللرك اسملریله یاد اولنمق دخی ازمنهٔ قدیمه‌ده اتخاذ اولنان بر عادت مرعیه ایدی ؛ وبو اصول الحالةهذه جاریدر .

مثلا ازمنهٔ قدیمه‌ده اوفاق سفاهت کمیلرینه فاسه‌لوس(Phaselus) تسمیه اولنوب ، سبب تسمیه‌دخی کیلیکیه (Cilicia ، یعنی اطنه) ده کائن پامفیلیا (Pamphylia ، یعنی آطالیه) قطعه‌سـنده‌کی فاسه‌لیس (Phaselis) شهرینه انتسابی اولماسندندر . بونوع کمیلر زمان قدیمده پك زیاده قوللانیلیرلر وموده‌عد اولنورلردی .

تراس (Thrace ، یعـنی روم ایلی) قطعه‌سـنده کائن اولان سایداروس (Cydarus) نهرنده قوللانیلان‌کمیلره دخی نهرمذکورك نامی ویرلمکده‌ایدی. یونان دکزنده کائن پاریان (Parian)اطه‌لرنده انشا قلنان سـفائن صغیره‌یه دخی پارون (Parone) تسمیه اولنور

وجزائر مذکوره سکنه‌سی طرفلرندن همان عمومیتله قوللانیلیردی .

ینه بو نوع گمیلردن مایوپارون (Myoparone) تعبیر اولنانلره دخی مایوپارو (Myoparo) نامنده سیراکوزه (Syracuse)لی برقورصان طرفندن ایجاد اولندقلرندن طولایی نام‌مذکور ویرلمشدر.

روماليلر طرفندن امور تجاریه‌ده استخدام قلنان بیوك بر گمی‌یه مأکولات معناسنه اولان سیبوس (Cibus) لفظندن کنایه اوله‌رق سیبه (Cybea) نامی ویرلمش اولدیغنی مؤرخ چیچرو(Cicero) خبر ویرمکده‌در ؛ وسائر یونان وروما مؤرخلری دخی بو حقیقتی مؤید اوله‌رق بعض مثاللر ایراد ایلمکده‌درلر . مثلا انکلیزلرك [*] جولی بوت (Jolly-boat) تعبیرِ ایتدکلری پتالیه‌لر بچمنده وهمان شکل مدوریده انشا قلنان بر صنف سفائنه لاتین لساننده سوت کردلی معناسنی مفید اولان قائولوس (Gaulus) تعبیری ویرلمشدر.

سپت معناسی افاده ایدن قوربیس (Corbis) لفظندن مأخوذ اوله‌رق قوربیته(Corbitae)تعبیراولنان برصنف سفائن دهاموجود ایدی‌که، بونلره قوربیته تسمیه اولنمقلغك سببی دخی یولیئوس قیصر بریتانیایی استیلا ایتدیکی زمان اوراده کورمش اولدیغی قایقلره تقلیداً انشا قلنمش اولملریدر .

قائودیسه (Caudicae) تعبیراولنان صالله‌ره دخی بونامك‌ویرلمسی اغاج گوده‌سی معناسنه اولان قائودکس (Caudex) لغتندن ایلری کلمشدر . بارکیر و سواری نقلنه مخصوص گمیلره ویریلن هیپاجین (Hippagine) نامی دخی روبجه بارکیر معناسنه اولان (ایپوس) لفظندن آلنمشدر. مؤخراً عثمانلیلر طرفندن دخی بارکیر نقلنه مخصوص اولان سفائنه‌ده (آت گمیسی) نامی ویرلمشدر .

نهرلرده استعمال اولنان دوبه‌لره آنغلیسه (Anglice) تعبیر

---

[*] بو تعبیری انکلیزلر عربلرك جالبوت تعبیرندن آلمشلردر .

اولنوردی. لسان یونانیده چاشیر تکنه‌سی دیمك اولان (لینوس) لفظندن مأخوذ لینتره‌س (Lintres) تعبیری دخی دیبی دوزفلکه‌لره تخصیص قلنمش ایدی. شمدیکی ماونه‌لره مشابه اولان کمیلرده راتیاریه (Ratiariae) تعبیر اولنوردی. بونلر قائودیسه تعبیر اولنان صالدرك ترقی ایتمش برنوعی اولوب، قاتاسقوپیئوم (Catascopium) تسمیه قلنان کمیلر دخی یونانیلرك (سقوپیئالو) تعبیر ایتدکلری تفتیش وترصد واخبار مأموریتنده مستخدم کمیلره نظیره اوله‌رق وجوده کتیرلمش کچوك تکنه‌لر ایدی.

کرك سالف الذکر سفائن وکرك آتیده ذکر اولنه‌جقلر قدمانك تجارت بحریه ژورناللرنده اسملری مذکور اولان سفن مختلفه‌دن عبارتدر. اکر مؤرخین قدیمه‌نك اخباراتنه اعتماد ایدیله‌جك اولور ایسه سفن مذکوره‌دن بعضیلری تعجبی دعوت ایده‌جك درجه‌لرده جسامتلی ایمشلر. ازجمله، سیراکوزه قرالی هیرو (Hiero) نك امتعه نقلی ایچون (٤٠٠٠) طونیلاته حموله استعابنه الویریشلی برسفینه انشا ایتدیرمش اولدیغی روایات تاریخیه‌دندر.

مصریلرك دخی بوندن دها قدیم بر زمانده (١٨٠) قدم طول، (٤٥) قدم عرض، (٤٣) قدم عمقنده (کوکرته‌دن سنتنه‌یه‌قدر) وایزیس (Isis) نامنده برکمی انشا ایتمش اولدقلری منقولدر.

بوکمینك ابعاد مذکوره‌سی (١٨) نجی عصر میلادی نهایتلرنده یاپیلمش اولان برنجی صنف کمیلردن چوقلق اختلاف ایتمیور. انجق عرضنه نسبةً طولی زیاده‌در. ابعاد معلومه‌سندن حموله طونه‌سی حساب اولندیغی صورتده (١٩٠٠) بولنقده اولدیغنه نظراً اشبو معلومات بزه اسکی زمان آدملرینك افاده‌لرنده‌کی مبالغاتی کوسترمکده‌در؛ چونکه، قدیم مؤرخلرك اخباراتنه نظراً کویا بوکمی بر سفرده بتون یونانستانی اداره ایده‌جك قدر ذخیره نقلنه قادر ایمش.

اسکندریه اهالیسنك انشاآت بحریه خصوصنده‌کی اقتدارلری بوکمی‌یی وجوده کتیرمش اولدقلری زماندن برقاچ عصر صکره نظر

دقته چارپاجق درجه‌ده ترقی کسب ایلمش و خیلی جسیم کمیلر انشا ایتمش اولدقلری روایت اولنمقده بولنمشدر. خلاصه، قدمانك مبالغه‌لرینه بر نظر مسامحه عطف ایله دییه‌بیلیرزکه، انشا آت بحریه پك سرعتلی برصورتده ترقی ایتمش و بعض مملکتلرده فن مذکورك کشفی عقبنده ترقیسی دخی مشاهده اولنمشدر.

بناءً علیه. ازمنهٔ قدیمه‌ده قوللانیلان سفائنك براصول وقاعدهٔ فنیه‌یه توفیقاً انشا قلنمش اولدقلرینی قبول ایتمك ضروریدر؛ چونکه، مذکور «ایزیس» نامنده‌کی کمینك ابعادی زمانمزده‌کی یاپیلان کمیلرك ابعادندن پك جزؤی اختلاف ایتمکده اولوب، فقط تفصیلات سائره‌سنه دسترس اولنه‌مدیغندن قدیملرك کمیلری حقنده فضله معلومات اعطاسندن عاجزز.

سفائن مذکوره‌نك انشا وتجهیزلری خصوصنده قوللانیلان اشیا و ادواتك نه کبی ماده‌لردن عبارت اولدیغی ایچون دخی یاپیلدقلری موقعلرك احوال طبیعیه سیله احتیاجات زمانه نظر دقته آلنمق مناسب اولور.

هرمملکتك احوال طبیعیه‌سنه گوره کرسته ومحصولات سائره‌سی جزؤی، کلی تخالف اوزره اولدیغندن انشا آت بحریه ایله مشغول اولان ارباب صنایع سالف الذکر کمیلری مملکتلرنده حاصل اولان وسائطله وجوده کتیرمشلردر. سروی، میشه، چام، قزل اغاج وسائره علی مراتبهم انشا آت بحریه‌ده قوللانلمشلر وخلاصه، ابتدالری مراکب بحریه یالکز بر اغاج گووده‌سندن قبا برطرزده اویولوب، یاپیلیرکن تجارت طمعنك سوقیله صکره‌لری انجق بر قوجه اورماندن برکمی وجوده کتیرمکه باشلانلمشدر.

اوچنجی فصل

تجارتك صورت ظهوریله سیز سفائی میدانه
چیقارمق استعدادی :

بت پرست شعرای قدیمه‌سی غولدین ایج (Golden age)، یعنی عصر زرین) تعبیر ایتدکلری قدمی لایقیله تقدیر اولنه‌میان زمانلرده‌کی انسانلری ساده‌لك وصافدرونلق حالنده فرض ایدرلرکه، بو زمانلرده « تجارت »، طمعکارلق ومعیشت سفیهانه‌کبی ایکی مستقل خصیصه‌نك آره‌سنده صیقیشوب قالمش وماهیتی میدانه قویه‌بیلمك استعدادندن محروم بولنمش ایدی؛ چونکه، طمعکارلقله معیشت سفیهانه دنیاده میدانه چیقار چیقماز بونلرك ولدطبیعیسی حکمنده‌اولان « تجارت » دخی کندیسنی کوسترمشدرکه، بو جهتله سالف‌الذکر ایکی خصیصه‌یه « تجارتك ابوینی » در دیمك وجوب ضروری صره‌سنه کچمشدر.

اوزمانلر کرهٔ ارضك معلوم اولان اقسامی اوزرنده تأسیس قلنان مستعمره‌لر نوع بشره محصولات ارضیه‌وصناعیه‌نك فهرسلرینی واوزاق محللرده بولندقلرینی وانسانك ذوق وحضورینی اکمال ومسعو- دیت حیاتیه‌سنی اضافه ایتدکلرینی وکندی‌وطنلرنده کمال ایله حصوله کله‌میه‌جکلرینی ویتشدکلری مملکتلرك آب وهواسنه وصغوق وصیجا- غنك درجه‌سنه وطبیعت مخصوصه‌سنه نظراً کندی مملکتلرنده حاصل اولانلردن فرقلی بولنه‌جقلرینی بیلدیرمکه واسطه اولمشلردر.

ایشته بو سببدن ناشیدرکه، یکدیکرندن اوزاقده بولنان ملتلر بیننده بو نوع مراسلات احتیاج صورتنی آله‌رق « تجارت » نامنی

میدانه چیقارمشدر. نوع بشرك احتیاج مفروضنی اكاله واسطه‌یكانه وچارهٔ قطعی عد اولنان «تجارت» آره‌سی چوق کچمه‌دن براهمیت سیاسیه میدانه کتیردی. تجارتك بووجهله حصوله کتیرمش اولدیغی اهمیت سیاسیه اول قدر عظیمدركه، ظهورینی متعاقب طبیعت ثانیه حكمنه کچمش وبونكله خواهشكارانه الفت‌واشتغال ایدن ملتلرك همان كافه‌سی كویا احتیاج مفروضلرینی ازاله‌یه باعث اوله‌جق محصولات وامتعهٔ نفیسه‌نك مخرجی‌اولان مملكتلری بیله محروم براقه‌جق‌وخراب ایده‌جك درجه‌لرده اولاومنحصراً كندی مملكتلرینه كلسنی ایسته‌مك كبی بر طلب غیر مشروعه قیام ایلمشلر و ترویج مقصدلرینه خادم اوله‌جق هرنوع فداكارلقلرك اجراسندن‌ده چكنمه‌مشلردر.

سوزمزك برحقیقت محضه اولدیغنی بوكبی تدابیره تشبث ایتمه‌مش اولان ملتلرك تاریخنه مراجعتله اثبات ایده‌بیلیرز. ازجمله، چینلیلرك تاریخنه برنظر عطف ایدیله‌جك اولسه حقیقت دعوا كندیلكیله تعین ایدر. بوملتك تاریخنه واقف اولانلردن برطاقلری دوچاراولدقلری استغرابك ذهنلرینی تشویش ایتمسی سببیله هرنه قدر ملت مذكوره‌یی حال طبیعیلری اوزره یشامقدن عبارت اولان تعصبلرندن طولایی تحقیر ایدرلرایسه‌ده برطاقلری‌ده استحسانه وحرمت و رعایتله تلقی‌یه مجبور اولورلر.

چینلیلرك ساكن اولدقلری قطعهٔ‌ارض شمالدن جنوبه‌قدر (١٣٠٠) میل‌امتدادنده‌وانسانك‌هردرلو هوسات‌واشتهاسنی‌تسكین‌ایده‌جك‌اولان محصولات متنوعه‌یی‌جامع برمملكت وسیعه‌اولمغله سكنه‌سنی‌ایسته‌دكلرینی بولمق‌واحتیاجلرینی ازاله‌ایتمك ایچون اراضیٔ سائره كشفی ودنیانك سائر جهتلرینه مراجعت مجبوریتی اذیتندن‌وارسته قیلمش‌وخلاصه، مستقل ومسعود برحالده‌بولندیرمش ایسه‌ده حدودی دهاوسعتسز ومحصولاتی كفایتسزاولان سائرمملكتلرده امربرعكس اوله‌رق مشاهده قلنمشدر.

ایشته انسانك مجبول اولدیغی دها برطاقم امراض نفسانیه دخی بو مقصدك ترویجی اوغـورنده اجرای عملدن کیری قالمایه‌رق « **تجارت ملکك باعث ترقیسی اولدیغی** » دعواسـنی میدانه چیقاروب، بونك نتیجه‌سی اوله‌رق هرملت متبوعلری اولان دولتلری تشـویق وترغیب ایله آخرك ملکنه تجاوز ایتمك وقویلر مقصدلرینی ضعیفلره قبول ایتدیره‌رك بر طاقم معاهدات ایله‌ده تأمین ایلمك کبی فناقلره میدان آچلمش والحاصل، بین الملل تاریخلرك خبر ویردکلری محار- بات عظیمه وقوعه کله‌رك « **تجارت** » نامنك لکه‌لنمسنه سببیت ویرمشدر.

قرون اخیره‌ده نفوس بشرك تزایدی جهتیله تجارتك آرتق عادتا احتیاج قطعی رنکنی آلمش اولدیغی محبلری طرفندن بیـان وادعا قلنمقده‌در. فی‌الحقیقه، نفوسی دائما زیاده‌لشـمکده اولان مملکتلرده اهالینك بر قسمی ممالك بعیده‌یه کوندریله‌رك اورالرده بر طـاقم مستعمره‌لر تأسیس قلنمش اولمغله بویکی مستعمره‌لره یرلشمش اولان اهالی بولندقلری طوپراقلره مخصـوص اولان محصـولاتی وطن قدیملرینه کوندردکلری صورتده هم‌ممنونیتی موجب اوله‌جغنی، هم‌ده فوق‌العاده استفاده ایده‌جکلرینی اکلادقلری کبی اسـکی مملکتلرنده بولنوب‌ده یکی‌وطنلرنده یتشمه‌ینلری دخی کتیرمکدن کندیلری ممنون ومسـتفید اوله‌جقلرندن بو کبی مستعمره‌لر تجارتك دها زیاده رواج کسب ایتمسنه باعث اولمشلردر؛ فقط طمع و رقابت سیئه‌سیله تجارتك دوام و حمایه‌سی و ترقیسی اوغورنده صرف اولنان امکلر ودوکولن قانلر و اوغرانیـلان سفالت وزیانلر دخی بو یوزدن حصـوله کلن منافعه غلبه ایده‌جك درجه‌لرده اولدیغی انکار اولنه‌ماز.

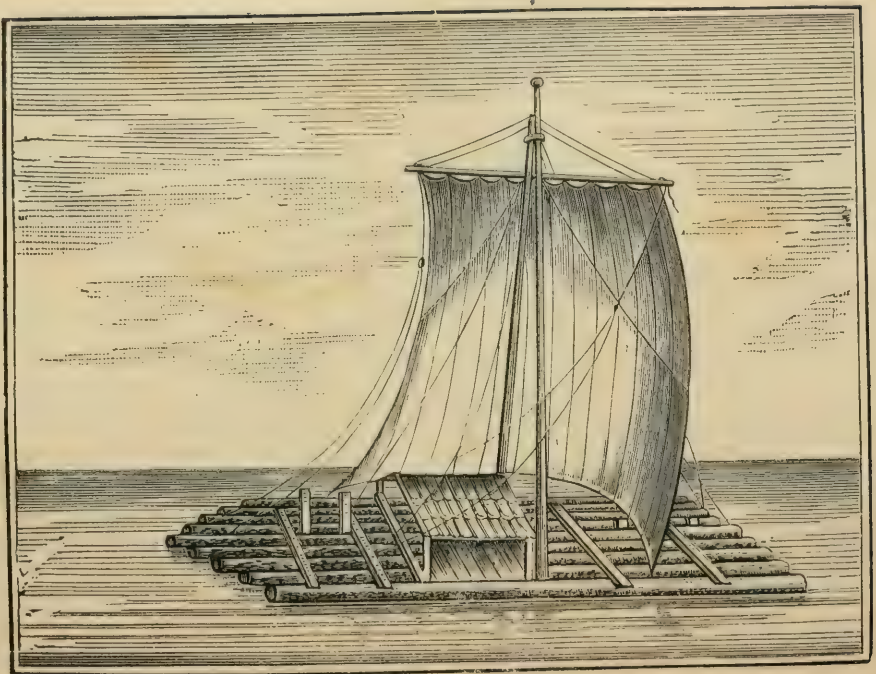
ایشته بو سببدن طولانی تجارتله محاربه بیننده برمناسبت وقربیت قویه موجود اولدیغی مشاهده قلنمقده‌درکه، هرنه‌قدر بویله براتحاد فی‌نفس‌الامر طبیعته مغایر وغریب کبی ظن اولنور ایسـه‌ده اك قدیم

زمانلردن بری اجرای احکام ایلمکده وعصر حاضرده دخی حکمی باقی وشدتله جاری اولدیغی کورلمکده‌در . «تجارت» نام عمومیسیله اجرا قلنمقده اولان اخذ واعطا معاملاتنی وجوده کتیرن وترقی وتوسعنی تسهیل واکماله خادم اولان واسطهٔ مستقله« سیر سفائن » اولدیغنه نظراً بوصنعته وقوف کسب ایدلمدکجه حصول مقصدده موفقیت مستحیل اولدیغی تبین ایتمکله تجارت یوزندن مستفید اولمق املنده بولنان هر ملت بهمه‌حال بوصنعتك تحصیل وترقیسنه کمال کرمی ایله جهدوغیرت ایلمشلر ومستعمرات ایله جریان ایدن مخابره ومراسله‌لرینی تزییده دوام ایده‌کلمشلردر .

بوصنعتدن ابتدا استحصال منافع ایدن ملت فنیکه‌لیلر اولوب ، بالآخره ملل سائره دخی بونلری نمونه‌اتخاذ ایده‌رك استفاده‌یه باشلامشلر وبو طریق ایله تجارت هوسی برعلت مستولیه مثللی آز زمان ایچنده دنیانك هرطرفنه انتشار وسرایت ایلمشدر . فنیکه‌لیلر تجارته ایلك اوکجه تشبث ایدن برملت اولدقلری حالده هرکونه تدابیر وحرکاته توسل ایده‌رك کندیلرینی ازمنهٔ قدیمه‌ده تجارتله مألوف اولان بالجمله ملتلرك الك قوتلیسی اولمق اوزره طانتمشلردر .

فنیکه‌لیلرك تجارتجه ترقیلری هرنوع اسبابه توسلله حصوله کلدیکی نظر مطالعه‌یه آلنیجه تجارتی مسلك اتخاذ ایدن ملل سائره‌نك دخی نائل ترقی اولمق ایچون بونلرك اثرلرینه اقتفا ایتمش اولدقلری حقیقتی طبیعتیله میدانه چیقار .

فنیکه‌لیلر دها حال طفولیتلرنده ایکن بیله درعهده ایتمش اولدقلری امور تجارتك منافعنی کندیلرینه حصر ایتمك اوزره کمال حرص وانهماك ایله بلافاصله آلیش ویریشده دوام ایده‌رك بو غیرت فوق‌ـ العاده‌لری سایه‌سنده بالطبع جوارلرنده بولنان ملتلره وخصوصیله سوریه‌لیلره تفوق ایلمشلردر . کرچه سوریه‌لیلرده تجارت میداننده

لوحه ۲ — (بالزا) نامی ویریلمکده اولان صال

فنیکه‌لیلر قدر قدیم ایدیسه‌لرده تدبیرسزلکلری سیئه‌سیله فرات وبحر سفیددن یوزلرینی چویروب، شرقی آسیا ایله بر تجارت داخلیه‌یه باشلامش اولدقلرندن قوۀ بحریه‌لری محو اولمش وبالآخره فنیکه‌لیلره نسبةً پك کیریده قالمشلردر.

فنیکه‌لیلر بالاده دخی ذکر اولندیغی وجه اوزره قرارلرنده ثبات ایدوب، اللرندن کلدیکی مرتبه مسلکلرینك ترقیسنه سعی وغیرت صرف ایتمشلر وکندیلری ایچون لزوم قطعیسی اولاندن فضله ودکزدن باشقه بر الکا صاحبی اولمق حرص وطمعنه دوشمه‌مکدن عبارت بر فکره خدمتله دنیانك سائر جهتلرنده ساکن اولان اهالینك حظوظات نفسانیه‌سنی تدارك واعطایه خادم اولمق خصوصنه قناعت ایلمشلردر. [موخراً فلنکلیلر دخی بویله بر فکره خادم اوله‌رق بحراً پك بیوك بر اهمیت قزانمشلر ایدی]

او زمانلر فنیکه‌دن اوزاق بولنوب‌ده معلوم اولان مملکتلر پك آز اولدیغی حالده فنیکه‌لیلر سیر سفائنجه وقوعی محقق اولان هر نوع مشکلاته قاتلانه‌رق دها بر طاقم ممالکك کشفنه غیرت ایدرلر وموفق اولدقلری صورتده او مملکتی بالاطراف معاینه ایده‌رك تجارتی رواج کسب ایده‌بیله‌جك بر متاع بولمق املیله دائما تحریدن کیری طورمازلردی.

اوزمان وحشی و باربار اهالی ایله مسکون اولان بریتانیا اطه‌لری بونلره پك اوزاق اولمدیغی کبی دکز سفری جسارتلرینی کسر ایده‌جك قدرده تهلکه‌لی اولمدیغندن جزیرۀ مذکوره‌یی کشفه موفق اولمشلر وقلای معدنی بوله‌رق تجارتنه باشلامشلردرکه، معدن مذکورك «قاسیتروس» لفظ یونانیسندن آلنمش اولان قاسیتریده‌س (Cassiterides) اسمیله توسیم قلنمش اولمسی بونی اثباته مداردر.

فنیکه‌لیلرك بریتانیایی کشفه و قلای معدنی اخراجنه موفق اولملری سیرسفائن وتجارتله توغلرینك دوام وثباتنده‌کی قوتی ارائه‌یه کافی اولمغله کندیلرینه دها یقین وکیدوب کلمسی دها قولای اولان مملکتلرله دها وسعتلی ودواملی بر تجارت اجرا ایتمش اولدقلرینه شبهه ایدیله‌مز. فنیکه‌لیلر باشلیجه بحر سفید سواحلنده بولنان اسپانیا. ممالك بربریه ایله قره دکز و آزاق دکزی حدودلری اوزرنده بولنان مملکتلر اهالیسیله تجارت ایدرلر وبو مملکتلرك هر برنده دپولری بولنوب، آجنته‌لری واسطه‌سیله ممالك مذکوره محصولات ارضیه وامتعهٔ تجاریه‌سنی بودپولره جمع ایله بالآخره بازارکاه اولان محللره کوندریرلردی. بوچالشقان اهالی تزیید ثروت ایچون دائما سعی وغیرتدن کیری طور-میه‌رق شعبات تجارتك کافه‌سنی اللرنده بولندیرمق هوسیله هم خارجاً همده داخلاً تجارت ایدرلر وترانسپورت (Transport) اصولیله دنیانك هر جهتنه کافهٔ لوازم بشریه‌یی نقل ایدرلردی.

نوع بشرك محتاج اوله‌بیله‌جکی دنیانك هر طرفنده چیقان محصولات بونلرك مملکتلرنده طوپلانمش اولدیغندن اسکی زمان خلقی عندنده فنیکه قطعه‌سی بر جسیم آنباره تشبیه اولنوردی. فنیکه‌لیلر تجارت خصوصنده اجنبیلرك کندیلریله رقابته قالقیشه‌جقلرندن شبهه‌لنه‌رك پك زیاده احترازده بولنورلر وبو امتیازك اللرندن چیقاجغندن زیاده‌سیله قورقارلردی.

درجهٔ احترازلرینه بر مثال اولمق اوزره منقولدرکه، کمیلرندن بری براجنبی مملکتنه کیدرکن باشقه براجنبی کمیسی کوروب، بوکمینك ده کندی یوللرینه دوام ایتمکده وعادتا کندیلرینه رفاقت ایلمکده اولدیغنی آکلاینجه درعقب یوللرینی دکشدیرمشلر و مذکور کمیدن اوزاقلاشمغه غیرت ایتمشلر ایسه‌ده آرقه‌لرینی براقامقده اولدیغندن چاره‌سز قالوب، قصداً کندی کمیلرینی غرق ایله نفسلرینی تلف ایده‌رك

ملتلرینه مخصوص اولان تجارت امتیازینی اجنبیلره قاپدرمامق ایچون بومثللی بر فداكارلق اجراسندن كیری طورمامشلردر .

خلاصه، سائر ملتلرك رقابتلرینه میدان ویرمه‌مك اوزره دكزك هر كونا تهلكه‌سنی كوزه آلدیره‌رق مناوبه ایله قورصانلق ایدرلر ودنیاده بولنان ملتلرك كافه‌سنه بردن خفیاً اعلان حرب ایدوب. دكزده كندیلرندن ضعیف بركمی‌یه تصادف ایتدكجه باطرمق وطائفه‌سنی غرق وتلف ایتمك كبی مظالم ایقاعندن كیری طورمازلردی .

مؤرخلردن بعضیلری فنیكه‌لیلرك بوكبی حركاتنی مشروع كوستر-مك وتحسین ایتمكده‌ایسه‌لرده تجارت نوع بشرك حق مشتركی اولدیغی حقیقتی نظر انصافه آلننجه افعال واقعهٔ مذكوره‌نك غیر مشروع ومقدوح اولدیغنی تصدیق ایتمك ضروری اولور .

فنیكه‌لیلر كندیلرینه عظمت قزاندیرمغه واسطه اولان قوهٔ بحریه-لرینی دائما خاطرلرینه كتیرمك وكوزلری اوكنده بولندیرمق ایچون سكه‌لرینك اوزرینه بركمی باشی رسم ایدرلردی. رومالیلر طرفندن بالآخره بونلره روسترام (Rostrum) ، یعنی « تیغ » تسمیه اولنمشدر . مذكور سكه‌لر غایت عتیق اولدقلری كبی، اوزرلرینه كمی باشلرینی رسم ایدن استادلر دخی مهارتسز اولدقلرندن بونلردن فنیكه‌لیلرك قوللاندقلری كمیلرك اشكال وخواصنه دائر پك آز معلومات استحصال اولنه‌بیلمشدر ؛ فقط غایت جسیم و مفصل اوچ جلددن عبارت بر انشائیه تاریخی یازمش اولان انكلیزلی جون قارنوق (John Charnock) ك افاده‌سنه نظراً فنیكه سكه‌لرندن الده بولنوب‌ده كوزل محافظه ایدلمش اولانلرینك معاینه‌سندن ملت مذكوره‌نك قوللانمش اولدقلری سفائن روما كمیلرینك عینی اولوب، یالكز روما كمیلرنده مشهود اولان تزیینات بونلرده موجود اولمدیغی آكلاشلمقده بولنمشدر .

بوندن آكلاشلدیغنه نظراً بالآخره امور دیده‌لك وتجربه‌كارلق سایه‌سنده حصوله گلن ترقی ایله انسان كمیلرك یالكز احتیاجه خادم اوله‌جق راده‌ده قالمسنه قانع اوله‌میه‌رق گوزه دها گوزل گورنملری ایچون بچملرینی دخی اصلاحه چالشمشدر.

خلاصه، فنیكه‌لیلر دنیانك اقسام سائره‌سی علیهنه برخیلی زمانلر حدوپایانی اولمیان مظالمی رواگوردكدن صكره غرور وعظمتلری مدهش برحائله تصادفله رهین زوال اولمشدر. بوده‌شایسته اولدقلری وجهله ایرانیلرك یدتغلب وربقهٔ اسارتنه گچمه‌لری‌اولوب، بوندن صكره برده‌اتجارت میدانلرنده اسملری ذكراولنمامشدر. فنیكه‌لیلردن صكره قدم وقوت جهتیله ذكره شایان اولان ملت قارطاجه‌لیلردر. قارطاجه شهری بالاده ذكر اولندیغی وجهله تیردن گوندریلن مهاجرلر طرفندن بحر سفید سواحلنده وجوده كتیرلمش اولان مستعمره‌لردن بریسی وفنیكه شعبه‌لرینك الك قوتلیسی ایدی.

بونلر منشأ اصلیلری اولان وطنك اصول جاریه‌سنه امتثال ایله هم تجارت، همده محاربه خصوصلرنده بربیوك اهمیتی حائز اولوب، اینانلمز برسرعتله ترقی ایده‌رك بین‌الملل غایت مهم برموقع سیاسی احراز ایلمشلر وبو سایه‌ده برچوق عصرلر دنیانك حاكمی مقامنده بولنمشلردر. قارطاجه‌لیلر ایشته بووجهله كسب ترقی ایده‌رك فنون بحریه‌ده زمانلرینك فریدی اولدقلرندن اوروپانك سواحل شمالیه‌سیله آفریقه‌نك شمال غربی جهتنی كشف وتحقیقه موفق اولوب، عصرلرینك جغرافیاسنه علاوهٔ معلومات ایلمشلردر.

تجارت بحثنه‌كلنجه، بونلرك « بری و بحری » ایكی نوع تجارتلری اولوب، تجارت بریه‌لری‌لیبیالیلر، حبشلیلر، سودانلیلر، سیره‌نائیقلیلر، مصرلیلر ایله اجرا اولنوردی. بحراً دخی جزیرةالعربدن انواع احجار ذی قیم ومرصافی وكونلك وانجو وآثوریه‌نك منسوجاتیله

قالیچه‌لری وچینك حریرینی وهندستانك بهارات وپاموق وچویدو آلتون وانجوسنی ویونانستان ایله ایتالیا وسیچیلیه‌نك روغن زیت وشرابنی وبحر بالطق سواحلندن وانکلتره‌دن قلای وکهربا واسپانیادن کموش وقورسیقه ایله بالئار اطه‌لرندن بال وبالمومی وساردانیه‌دن باقر وتیمور ومعادن سائره جاب ایدرلر وبونلری یکدیگریله مبادله ایده‌رك پك زیاده انتفاع ایلرلردی ؛ فقط عاقبةالامر هم عصرلری بولنان دیکر دولتلر کبی بونلرده کندیلرندن زیاده ابراز مهارت وارائهٔ تدبیر ایدن نوظهور بر ملتك اوکنده بیون اکمکه مجبور اولدیلر . بومات ایسه روما ملت معظمه‌سیدر که ، اوشنمك و یورلمق بیلمز اولان چالشقانلغی سایه‌سنده بر طاقم مجادله‌لر واوزون محاربه‌لردن صکره قارطاجه‌لیلری دخی ربقهٔ محکومیتی آلتنه آلمش وکرداب محوه طوغری سوروییوب کوتورمشدر .

قارطاجه‌لیلرله هم عصر اولوب‌ده قوهٔ بحریه صاحبی بولنان اسکی ملتلردن اك زیاده اشتهار ایدنلری یونانستانك مواقع مختلفه‌سنده تأسس ایدن جمهوریتلر اولوب ، فقط تجارت نقطهٔ نظرندن باقلدیغی صورتده یونانیلر پك کیریده مشاهده قلنمقده‌در ؛ چونکه ، یونانیلرك مقصدلری هم جوارلری بولنان ملتلره کندیلرینی فائق کوسترمکدن عبارت اولوب ، بونلر نظرنده تجارت ایکنجی درجه‌ده اهمیتی حائز عد اولنوردی . یونانیلر دشمنلری علیهنه استعمال اولنه‌جق وسائط حربیه‌نك امر تدارك واحضاری ایچون لزومی اولوب‌ده کندی وطنلرنده حاصل اولمیان ویا کفایت ایتمین مالزمه‌یی ممالك اجنبیه‌دن نقل ایله اکتفا ایدرلر ؛ و باشقه درلو تجارته تشبثدن توقی اوزره بولنورلردی . بوجهتله یونانیلر آره‌سنده تجارت اویقوده ایدی دیمك طوغری برسوز اولور .

قارطاجه‌لیلر ایسه . وطنلرینی پك چوق زمانلر دنیانك ذخیره

آنباری مثابه‌سنده بولندیرمشلر ورقیبلری اولان روما جمهوریتنك یدتغلبنه گرفتار اولنجه‌یه قدر مسلك متخذلری اولان تجارته دوام ایلمشلردر . تجارت تزیید ثروت و عمران مملکت ایچون الزم عد اولندیغی حالده مغرور و عظمتلی اولان روما خلقی بوكا لایق اولدیغی درجه‌ده توسل واعتبار ایتمزلردی . خصوصیله پاتریجی (Patrician)لر ایچون تجارت قانوناً ممنوع اولوب ، انجق دون پایه‌ده بولنان اهالی ایچون مجاز ایدی ؛ فقط امر حمایه ومحافظه‌سی اهم امور دولتدن عد اولنوردی .

بنابرین، رومالیلر قارطاجه‌لیلرك تجارت سایه‌سنده نائل اولدقلری ثروت وسعادته و بوثروت و سعادتك محافظه وتکثیری خصوصنده حائز اولدقلری اقتدار ولیاقته آشوری درجه‌ده حسد ایده‌رك رقیبلری صره‌سنه گچمشلر واولانجه قوتلریله علیهلرینه قیام ایده‌رك دشمنلرینی محو ایدنجه‌یه قدر اوغراشمشلر ایسه‌ده، بلاسبب ومحضا حسد بلاسیله حقوق مللی پایمال ایلدکلرندن طولایی تاریخ نظرنده مسئول قالمشلردر .

خلاصه، دنیاده شجاعت وغیرتله اشتهار ایلمش اولان قارطاجه‌لیلرك وبونلره غلبه ایله شان قزانمش بولنان رومالیلرك وازمنهٔ قدیمه‌نك الك مشهور ملتلرندن معدود بولنان یونانیلرك تجارته متعلق وقوعات تاریخیه‌سندن بوراده‌دها زیاده بحثه گیریشمك صددك خارجنده اولدیغی اجلدن صرف نظر قلنمش واوزمانلرده تجارتله مألوف اولان سائر ملتلرك دخی اتخاذ ایتمش اولدقلری اصول یکدیگرندن بك جزؤی فرقلی اولمغله بونلردن آیری آیری بحث ایتمك غایت مشکل وعادتا غیر ممکن اولدقدن باشقه بر فائده‌یی‌ده انتاج ایلمیه‌جگندن لزومسز گورلمشدر .

دردنجی فصل

انشاآت بحریه وسیر سفائنك ترقیسیله خصوصات حربیه‌یه تطبیقی :

فطرت بشریه مقتضاسندندرکه، انسان طاب وتحریدن بر آن خالی قالماز وهیچ راحت طورماز اولان فکرینك سوقیات متوالیه‌سنه تابع اوله‌رق آرزو ایتدیکی بر شیئه نائل اولمق ایچون هر بر فداکارلغی اجرادن ولزوم کوریلور ایسه حیاتنی بیله تهلکه‌یه القادن کیری طورماز .

بناءً علیه ، بوندن مقدمکی مبحثده بیان وتفصیل قلنان اسباب متنوعه‌دن ناشی کار وتمتع هوسیله تجارته تشبث ایتمك سوداسنده بولنان ملل متقدمه آرزولرینك حدالغایه‌سی اولان و « **عنصر مهلك** » نامیله توسیمه شایان بولنان دکزلری آشمق وطولاشمق چاره‌سنی حصوله کتیروب‌ده طریق عزملری اوزرنده بر حائل مدهش مثابه‌سنده اولان بو برنجی تهلکه‌یه غلبه ایتدکدن وبویوزدن چکمکده اولدقلری قورقولری ازاله‌یه موفق اولدقدن صکره فوق العاده برچالشقانلقله آز زمان ایچنده معلوماتلرینی توسیع ایده‌رك یغماگرلك وسائره مقصدیله وقوع بولان محاربات مهلکه ومهاجمات شدیده‌ده تأمین مظفریاته مدار اولمق اوزره نتائج تجارب اوله‌رق کشف واستخراج ایده‌بیلدکلری مانوره وقواعد حربیه‌یی دکزلر اوزرنده دخی تطبیقاته قالقشمشلردر.

همان فوق الطبیعه دینیله‌بیله‌جك بر حرص و طمع الجاسیله بین الملل

يغماگرلك وتوسيع ممالك فكرلرينك ساحهٔ ظهورده دهشتنما اولمسی انشاآت بحريه فننك «غالی» تعبير اولنان جنك كميلرينی وجوده گتيرديكی دور ترقی‌يه منسوب اولوب؛ وبوترقينك حصوله گتيرديكی اقتدار فوق‌العاده دن ناشيدر.

ترقيات بحريه نك نمونهٔ مجسمه‌سی اولدقلرينی گوسترن غاليلر، اوللری امثالی نامسبوق محاربات شديده ميدانه گتيروب، سطح ارضی اشبو محارباتك مصائب مدهشه‌سنه اشتراك ايدر بر حاله قويمش اولان برنوع كميلردر. ملل متقدمه طرفلرندن بونوع سفائن اول قدر سرعت وكثرتله انشا قلنمشلر واول قدر چابك ميدانه چيقارلمشلردركه گويا سحر ايله وجود بولمشلرگبی پك آز برزمان ايچنده بتون دكزلرك اوزرلری بو نوع سفائندن مركب دونمالرله قاپلانمشدر.

هله بودونمالر آره‌سنده وقوعه گلن محاربات عظيمه اول قدر شدتلی و دهشتلی بر صورتده اجرا قلنمشدركه، مبالغه‌يه التفات ايلمديكيمز حالده بيله دوكولن قانلر اوقوجه دكزلری قزل رنكه بويامشدر ديمكدن كنديمزی كيری آله‌مامقده‌يز!

وقوعات ماضيه نك صورت جريانلرندن باحث منابعده مشهود اولان اختلافاته مبنی آثار مذكوره‌يی وجوده كتيرن مؤرخين قديمه‌نك اقوالنه پكده اعتماد اولنه‌مديغی گبی ويرمش اولدقلری خبرلر دخی پك ناقص اولديغندن ملل قديمه ميانده اك اول دكز يوزنده حرب ايتمك جسارتنه مباشرت ايدن «**قهرمانه**» لك كيم اولديغی ومنافع سائره‌يه خادم اولان كرسته‌نك بوخصوصده استعمالنه آلت اولديغی جهتله كيمه تشكره بورجلی بولنديغمزی بيان وتصريح ايده‌ميورلر؛ فقط مؤرخين مرقومه‌نك بونجه اختلافات ايچنده ويرمش اولدقلری خبرلردن ايلك اوكجه دكزلر اوزرنده قوهٔ بحريه بولنديروب‌ده اودكزلره اجرای حكم ايلمش اولان مشاهيرك اك

اسکیلری حقنده بعض مرتبه معلومات تحصیل اولنه‌بیلمکده‌در . از جمله ، فیلوستراتوس (Philostratus) نامنده‌کی مؤرخك قولنه گوره [*] اریتروس (Erythroas) نامنده بر پرنس بحر احمره حاکم اولوب ، مصریلری بحر مذکورده حرب خصوصی ایچون مستعمل اولان غالی ویا سائر نوع سفائن گزدیرمکدن منع ایتمش و حتی تجارت ایچون بیله معین بر زمانده یالکز بر کمیلرینك بولنمسنه مساعده ایلمشدر ؛ فقط مصریلر مدبر و متیقظ بر ملت اولدقلرندن اشبو قوهٔ جبریه‌نك دوامی اثناسنده نائل اولدقلری مساعدهٔ محدوده‌دن استفاده ایچون او زمانه قدر انشا قلنمش اولان کمیلرك کافه‌سندن جسیم اولمق و بر چوق کمیلرك تحمل ایده‌بیله‌جکلری حموله‌یی یوکلیه بیلمك اوزره غایت بیوك بر کمی انشا ایده‌رك بر موجب مساعده معین اولان زمانده بو کمی‌یی قوللانیرلر ایمش . اکر تاریخك و یرمش اولدیغی شو خبره صحیح نظریله باقیله‌جق اولور ایسه (بعدالهبوط ۲۲۲۰) سنه‌سنده وقوع بولمش اولدیغنه حکم اولنه‌بیلیر .

بووقعه مؤرخین سائره طرفلرندن دکز حاکمی اولمق اوزره خبر و یریلن هرکول (Hercules) ، پرسوس (Perssus) ، تهسوس (Theseus) ، قادموس (Cadmus) ، پرومه‌توس (Prometheus) ، یانوس (Janus) و دها سائر اساطیره عائد وبت پرستلر طرفندن معبود اتخاذ اولنان قهرمانلرك ظهورندن همان برعصر اول سبق ایتمش اولدیغی مضبوطات تاریخیه‌دندر .

اسامیسنی تعداد ایلدیکمز شو قهرمانلر میاننده اسمی ذکره شایان برذات دها واردرکه ، اوده یاسون (Jason) در .

---

[*] مؤرخین قدیمه‌نك اکثریسی بوذاتك حضرت اسحقك مخدومی «ادوم» نام دیکرله اثو(Esau — عیص) اولدیغنه ذاهب اولمشلردر .

[*] یاسون حریص تجارت اولدیغندن ناشی بونلر میاننده الك زیاده شهرته کسب استحقاق ایدنده بودر ،

لوقان (Lucan) ، سنه‌قا (Seneca) ، سالوست (Sallust) ودها سائراسکی مؤرخلر بوذاتی دکزده سفائنله محاربه ایتمك صنعتنك « موجد » ی دردیه کوسترمکده‌در .

سیر سفائنك اسفار بحریه اجرا اولنه‌بیله‌جك درجه‌لرده ترقی ایده‌رك صنعت نامی آلمغه شایان اولمسنه خادم اولانلردن بریسی دخی سیزوستریس (Sesostris) ك برادری اولوب، یونانیلر میاننده [١] دانایوس (Danaus) نامیله شهرتشعار اولان آرمایس (Armais) در؛ فقط بوذات سیرسفائنك اصل موجدی دکلدر . هرکول، یانوس، [٢] آطلاس (Atlas) نامنده اولان مشاهیر قدیمه‌نك دخی سیر سفائنك ترقیسنه خدمت واسفار بحریه اجراسنه همت ایتدکلری اشعارات تاریخیه ایله مثبت ایسه‌ده بونلرده‌ده موجدلك شرفی ویریله‌مه‌مکده‌در .

یونانیلرك و روما لیلرك و سائر بت‌پرست ملل قدیمه‌نك حکایات اساطیریه‌لرنده بالاده اسملری مذکور اولان ذواتدن زیاده شهرتله یاد اولنان ساتورنو (Saturn) ایله اوپس (Ops) ك اوغلی وژوپیتر

---

[*] یونانیلرك آرغونوتلر سفری تعبیر ایتدکاری قره دکز سفرینی اجرا ایدن بوذات اولوب، (بعدالهبوط ٢٧٢٠) سنه‌سنده وقوع بولمشدر . سیاحت مذکوره‌نك (آرغونوتلر سفری) نامی آلسی کمی‌یی انشا ایدن استاد آرغوس (Argus) نامنده برمعمار اولمغله بوندن طولایی کمی‌یه (آرغونوت) نامی ویرلمش واپچنده‌کیلره آرغونوتلر دینلمش اولدیغی ایچوندر . سفر مذکورك صورت جریانی و نتائج حاصله‌سی صدد بحثك خارجنده وخصوصیله تواریخده مفصلاً مذکور اولمغله بورایه درجندن صرف نظر قلندی .

[١] بر روایته کوره هجرتدن (٢١٩٤) وروایت اخرایه کوره (١٩٣٦) سنه مقدم لیبیاده سیره نائیق (بنغازی) قرالی اولان سالف‌الذکر دانایوس برادری اژیپتوس طرفندن طرد اولنمغله اول امرده ردوس اطه‌سنه هجرت والتجا ایلدی ؛ واورادن اول وقته قدر یونانیلرك کورمدکلری اللی کورکلی برقایقله آرغوس شهرینه یناشه‌رق قدیم ایناخوس سلاله‌سندن حکومت ایتمکده بولنان ژه‌لانوری طرد وغضب ذمام حکومت ایلدی ؛ ومصریلرك آیین وآدابی بو تاریخدن اعتباراً یونانیلر بیننده انتشاره باشلایه‌رق کندیلرینه شهراه تمدن آچلدی .

[٢] بو ذات موریتانیا (Mauritania) یاخود لیبیا قرالی اولوب، حضرت موسی زماننده اجرای سلطنت ایتمش وعلم هیئتك ایجادی‌ده بوذاته اسناد اولنمقده بولنمشدر .

(Jupiter) ایله پلاتو (Pluto) نك قرنداشی اولان نپتون (Neptune) نامندەکی معبود سیر سفائنك موجدی اولدیغی ادعا قلنمقده ایسەده بونك دخی نەزمانده یشادیغی وکندیسنك حقیقةً کیم اولدیغی بیلنەمەمکدەدر .

مؤرخین قدیمەدن بعضیلری بو ذات حقنده مختلف روایاتده بولنمشلردر . ازجمله [*] ووسیئوس (Vossius) نامندەکی مؤرخ نپتونك حضرت نوحك اوغلی « یافت » اولدیغی ظننده‌در . دیکرلری ایسه (۱۹۲۲ ق هـ) سنەسنده مصرده اجرای حکومت ایتمش اولان رامسس (Rameses) نامندەکی فرعون اولدیغی ظن ایتمکدەدرلر . دیئودوروس سکولوس (Diodorus Siculus) نامندەکی مؤرخ دخی ناویغاسیونی میدانه چیقارمش اولدیغی ایچون نپتونی « دکز الهی » نامیله یاد ایتمشدر . شو صراحتدن آکلاشلدیغنه نظراً تجهیز سفائن خصوصندەکی ترقیات بو ذاتدن صکره مشاهده اولنمغه باشلامشدر .

گریدلیلرك قولنه گوره اول امرده دکزلره حاکم اولمق وظیفەسنی درعهده ایدن معبود ساتورنو ایله ریه (Rhea) دن تولد ایدن آلهاردن نپتون اولوب ، بووظیفه کندیسنه پدری طرفندن احاله قلنمشدر .

شوصراحتدن آکلاشلدیغنه نظراً « نپتونه » متقدمین عندنده بیله سیر سفائنك اصل موجدی عد اولنمیوب ، فقط حرب ایچون دونما

[*] ووسیؤسك افادەسنه نظراً بعدالطوفان نوع بشرك روی ارضه انتشارلری اثناسنده بحر سفید داخلنده بولنان اطەلرله اوروپا قطعەسی حضرت نوحك اوغلی یافثك حصەسنه اصابت ایتمش وجزائر مذکورەیی اعمار ایتدکدن صکره اوروپا قطعەسنه کچمکه مأمور قلنمش ایدی . بو جهتله اولاد واحفادی ایکی صنعتده کسب مهارت ایتمشلردر . بونلرك بری سیر سفائن اولوب ، دیکری دخی سواریلك ایدی . کمال امنیتله دکزلری کچمك وقابل اسکان بر محل بولنجەیه قدر آثار عمراندن خالی وبی‌حساب حیوانات وحشیه وعوارض طبیعیه ایله مالی مملکتلری طولاشمق مقصدی آنجق سیر سفائن وبینیجیلك سایەسنده حصوله کله‌بیله‌جکندن اولاد یافت حصەلرینه اصابت ایدن بوقطعهٔ ارض اوزرنده یرلشنجەیه قدر مذکور واسطەلرله بحراً وبراً سیاحته دوام ایلمشلردر . بوسببدن‌ناشی بت‌پرستلر طرفندن سیر سفائنك موجدی عد اولنان نپتونك حضرت نوحك اوغلی یافث اولدیغی ظن اولنمقده‌در .

تجهيزى خصوصنده ايلك تشبث ايدن بر شخص بولنديغى وبو دونما سايه‌سنده اظهار قوت وارائهٔ سطوت ايده‌رك دكزلرك آمرى اولديغى ميدانه چيقماقده وبناءً عليه، حربه صالح كميلرك موجدى دخى بوذات اولديغى ظن اولنمقده‌در : چونكه، اكر « نپتون » دن اول سير سفائن بيلنمه‌مش اولسه ايدى كرك ساتورنو وكرك كريد خلقى وبونلرك اولاد واحفادينك اواطه اوزرنده بولنمالرى لازم كليرايدى. نپتونه اسناد اولنان اقتدار ايسه روما سناتوسنك مارق آنطونيو (Marc Antonio) نامنده‌كى اميراله ويرمش اولديغى صلاحيته مشابهدر . صلاحيت مذكوره دخى آرشيپل دكزنده‌كى اطه‌لرك حمايه‌سى وسيرسفائنك خللدن وقايه‌سى كبى نفوذ وقوت دولتى تزييد وتحكيمه مدارى اولور خصوصاتدن عبارت ايدى .

عبدهٔ اصنام اولان ملل قديمه‌نك كندى زمانلرنده حركات مقتدرانه‌لريله اشتهار ايدن آدملره محبت وحرمت ايتملرى وفعل وعمللرينى تحسين ايله آنلره اطاعت و انقياد ايلملرى واجراآت مخصوصه‌لرينى فوق‌الطبيعه براقتدار ايله حصوله كلمكده‌در ظننه‌ذاهب اوله‌رق آنلردن قورقمالرى‌وخلاصه، بومثلليره‌قهرمان نظريله باقوب. معبود اعظم طرفندن كنديلرينه حامى اولمق اوزره كوندرلمش اولدقلرينه اعتقاد ايله وطنلرينك اعزه‌سى صره‌سنده طوتمالرى وبردرجه دها افراطه صاپارق بعدالوفات بونلره‌عبادته قالقشمالرى نتيجه‌سيدركه، هرفن وصنعته انتسابى اولان بر ذاتى اوفن ويا صنعتك آلهى اتخاذ ايده‌رك آنلره حرمت وپرستشده بولنمشلردر .

مع ذلك، ملل متقدمه مياننده بونلره دائر پك چوق اختلاف دخى موجود اولوب، فقط اختلافات مذكوره‌دن شو زمانده طوغرى بر نتيجه چيقارمق ممكن دكلدر . شو قدر واركه، هرملت نزدنده عينى نام ايله ياداولنان مشاهيرك باشقه باشقه كيمسه‌لر اولدقلرى

ویالکز مشترك برنام آلتنده بولندقلری شبهه‌یه محل قالمایه‌جق درجه‌ده حقیقت محضه اولمق اوزره تبین ایلمشدر :—

شویله‌که، مثلا نپتون نامی کندیسنی دکز آلهی عد ایدن ملتلرك عددی قدر متعدد کیمسه‌لرك هر بریسنه شمول ودلالتی اولان برنام مشترکدر! بو نام مشترکله توسیم اولنان کیمسه‌لرك یکدیگرلرندن اوزاق محللرده بولنوب، ماهر اولدقلری فن ویا صنعت سایه‌سنده کسب امتیاز ایدن وموقع اقتداره گچن پرنسلر ویا رئیسلر اولدقلری دخی محقق ایسه‌ده اصل اسملرینه وهانگی جنسه منسوب اولدقلرینه کسب اطلاع ایتمك مشکلدر؛ فقط عبدهٔ اصنام اولان ملتلرك دکز آلهی دیه پرستش ایتدکلری نپتون یاخارجدن کلوب ملل مذکوره‌یی اقتدار بشرك فوقنده‌کی ظن اولنان برصنعتله تحت اطاعته آلان بربانجی‌ویاخود ینه‌بویله برقوتله خارجدن تجاوزایدن بربانجی‌یه بالمقابله مملکتلرینی قورتاران کندی پرنسلری اولدیغی شبهه‌سزدر.

قدمان مؤرخیندن بعضیلری طرفندن مصر فرعونلرندن — اوچنجی — رامسسه دخی نپتون عنوانی ویرلمش اولدیغی ذکر ایتمش ایدك؛ فقط بالاده تصریح قلنان اسبابدن ناشی مؤخین اخیره بوتخصیصی مناسب عد ایده‌مه‌مکده‌درلر. فی‌الحقیقه، بوذاتك تاریخجه بعض مهم وقوعاتی حکایه قلنمش ایسه‌ده اسمی آتیده مذکور اولان برشخص مشهوردن برقاچ یوز سنه صکره دنیایه گلمش اولدیغندن نپتون عنوانی احرازه کسب استحقاق ایده‌مه‌مشدر.

تاریخك اختیارینه نظراً فرعون مرقوم [*] تروٴا شهرینك

[*] شایفر (Schaeffer) نامنده‌کی مؤرخ تروٴا محاربه‌سندن چوق اول عربلرك وفنیکه‌لیلرك مهارتلی‌کمیجیلر اولوب، بحرسفید سواحلنده پك‌چوق شهرلر تأسیس ایتمش اولدقلرینی‌وسبته‌بوغازی طریقیله بحر محیطه دخی چیقدقلرینی نقل‌ایتمکده و(سترابو) دخی بوروایتی تأیید ایلمکده‌وخصوصیله فنیکه‌لیلرك ناویفاسیونده خیلیجه‌کسب ترقی‌ایدوب، هرکولس‌دیرکلرینی(سبته‌بوغازی)کچمش ولیبیانك وسطنه طوغری ایلریلمش اولدقلرینی سویلمکده‌در. شایفرك قولنه‌کوره بحرمحیط هندی دخی

اطرافنه سور انشا ایدن لائومه‌دون (Laomedon) ه یاردمده بولنمش ایدی .

یونان مؤرخلری لائومه‌دونك وقایع تاریخیه‌سنی خرافات ایله مزج ایده‌رك « ژوپیتر » طرفندن اولنان امر اوزرینه نپتون وآپولون لائومه‌دونه اطاعتله نپتون شهرك سورینی بنا وآپولون مواشی رعی ایدرکن مدت خدمتلری ختام بولدقده لائومه‌دون حقلرینك اداسندن استنکاف ایتدیگندن نپتون لائومه‌دوندن انتقام آلمق وتارلالرینی تخریب ایتمك اوزره « وحش بحری » یی اوزرینه تسلیط ایلدی . بوبلیه‌نك دفعی اصل شریفدن برباکره قزك وحش مزبوره تسلیمنه متوقف اولدیغی بیلدیرلدیگندن قرعه کشیده اولندقده لائومه‌دونك قیزی ایسیونه (Hesione) یه اصابت ایتمکله هرکول ایسیونه‌یی تخلیص ایله وحشی قتل ایلدیگی حالده آره‌لرنده حاصل اولان برودت اوزرینه هرکول تروایی استیلا ولائومه‌دونی قتل ایله اوغلی پریعامی کرسیٔ حکومته اجلاس ایلدی » دیه‌یازییورلر .

شو حکایه‌دهکی خرافات برطرف ایدلدیگی صورتده نپتون نامیله یاد اولنان رامسس هیچ سکونت بیلمز آتشین طبیعتلی بر ذات اولدیغندن یا فتوحات طمعی ویا کشفیات نتیجه‌سی وطنی اولان مصردن چیقوب ، بحراً سیاحته دوام ایده‌رك طالعك یاردمی کندیسنی تروا ساحللرینه قدر گتیرمش وسواحل مذکوره اهالیسی او زمانه قدر رامسس و معیتنك راکب اولدقلری سفینه‌یه مشابه بر جسیم گمی کورمه‌مش اولدقلرندن بو گمی‌یه « *وحش بحری* » نامی ویردکاری گبی رامسس‌ه‌دخی « آر » نظریله باقمغه باشلامشلردر . رامسس گرك کندندن اول ، گرکسه صکره لائومه‌دونك ملکی اوزرینه هجوم ایدن آرغونید طائفه‌سنه غلبه ایله مملکت مذکوره‌یی ید استیلاسنه آلیرجه‌سنه نفوذی آلتنده بولندیرمش ایسه‌ده مؤخراً هرکول ایله

بونلره مجهول دکل ایدی؛ چونکه ، یاسونك آرغولیده سفرندن پك چوق مقدم وحضرت ایوب زماننده فنیکه‌لیلر اوفیردن مجوهرات کتیرمشلردر . بوماده فنیکه‌لیلرك اسکی کمیجیلردن اولنلرینی میدانه قویمقده‌در . یونانیلرك ایسه یاسونك زماننه کلنجه‌یه قدر دکزله الفتلری یوق ایدی . بحر احمرك ایلك اوکجه فنیکه‌لیلر طرفندن کشف وسیاحت ایدلمش اولدیغی اسمنك دلالتندن دخی معلوم اولور .

آره‌لرنده حرب ظهور ایده‌رك كندیسی مغلوب ولائومه‌دون مقتول اولمشدر .

فراعنهٔ مصریه‌دن سیزوستریس (Sesostris — نام دیگرله ایكنجی رامسس) رامسسدن یوزسنه‌یی متجاوز (۲۱۱۲ الی ۲۰۵۵ ق م) برمدت اول اجرای حكم و نفوذ ایلمش وبحراً پك چوق موفقیاته نائل اولمش بولندیغی حالده بوذاته معبود عنوانی ویرله‌مش اولدیغی عجائبدر . ایشته سیر سفائنله اشتغال ایدن متقدمین میاننده آله نامیله یاد اولنمیان برنجی شخص ده بودر . روایات تاریخیه‌یه نظراً بوذات (٤۰۰) قطعه سفن حربیه‌دن عبارت بردونما تجهیز واحضار ایدوب ، هند دكزلرینه سوق ایلمش وخیلی فتوحاته نائل اولمشدر . بوكیفیت مصریلرك آرتق دكز- لردن خوف واحترازلرینك زائل اولمش بولندیغنی ارائه ایتمكده‌در .

سیزوستریس سروی آغاجندن غایت جسیم بر كمی انشا و گونا گون اویمه‌ویالدیزلرله تزیین ایتدیرمش اولدیغندن اوزمانكی معلوم اولان دنیانك هر طرفنده‌كی خلق بوكمی‌یی حیرت وتعجبله تماشا ایلمشلردر . گویا سفینهٔ مذكوره‌نك طولی (٤٥۰) قدم وجسامتی (۷۱۸۲) طونه اولدیغی روایت قلنمقده ایسه‌ده اعتماده شایان دكلدر .

بوندن صكره تاریخك ذكره شایان اوله‌رق خبر ویردیكی ذات گرید قرالی مینوس (Minos) در . بت پرستلر بونی ده معبودلری زمره‌سنه ادخال ایلمشلردر . مینوس دكزلر اوزرنده حرب ایتمك ومستعمرات تأسیس ایلمك مقصدیله بر جسیم دونما وجوده گتیرمش وبو دونما سایه‌سنده تراسیادن ردوسه قدر موجود اولان بالجمله جزائری تحت تابعیتنه آلدیغی گبی آسیا سواحلنه دخی تعمیم نفوذی ایچون بر طاقم مهاجرلر نقل وابعاث ومغارا و آتیكی شهرلرینی‌ده ویرگی‌یه ربط ایتمش ایدی . سیچیلیه‌یی ضبط ایتمك ایچون عازم اولدیغی بر سفر بحریده هلاك اولمشدر .

دیئودوروس (Diodorus) ، آریستوتل (Aristotle)، توثید-
یادس (Thucydides) ودها سائراسکی مؤرخلر هپ بوذاتك قوت
وشهرت بحریه‌سنی نقل ایتمکده‌درلر . دیئودوروس «مینوس» حقنده
« فنه سیر سفائنه یلك زیاده وقوفی اولدیغندن بو سایه‌ده بحراً فتوحات
عظیمه‌یه نائل اولمش ویونانستانك برنجی برنسی ودکزك حاکمی طانیلمشدر »
دیدیکی کبی آریستوتل دخی بو سوزی تصدیق ایله برابر آق دکز
اطه‌لرینی ضبط ایتدکدن باشقه بعضیلرینی‌ده اعمار ایلدی دیمکده ،
توثیدیادس ایسه مینوسك اسکی قراللر میاننده اك زیاده دونما
صاحبی اولدیغنی واو دونما سایه‌سنده یونان دکزینك حاکمی
بولندیغنی ؛ ومذکور دکزی شقاوت مستمره اربابندن اولان
قورصانلردن تخلیه ایلدیکنی ؛ ویونانیلر میاننده حرب ایچون
تجهیز اولنان برنجی دونما بواولوب، اعصارمتعاقبه‌ده تعمم وترقیسنه
خادم اولان قورینتلیلر وآتنه‌لیلر ودها صکره لاکیده‌مونیا
(Lacedemonia) لیلرك قوت واقتدار کسب ایده‌رك برطاقم کوچوك
جمهوریتلر تأسیسنه موفق اولملری هپ دونما سایه‌سنده وجود
بولمش اولدیغنی حکایه ایتمکده‌در .

قاسایوبون (Casaubon)، پولیبیئوس (Polybius)ه دائر اولان
تألیفنده « ملکك محافظه‌سنه لازم اولان اسبابك اقدمی جوارنده بولنان
دکزلره حاکمیتدر » دیبور . بوندن دها اسکی اولان مؤرخ توثیدیادس
دخی بو مقصدی حیز حصوله ایصال ایچون غیرتده قصور ایتمین
مملکتلرك کرك تجارتلرینی توسیع ایلمك وکرك بعید مسافه‌لرده‌کی
اطه‌لره حکم ایتمك خصوصنده اساسلی بر اهمیت قزانمش اولدقلرینی
افاده ایلمکده‌در .

شو ایکی ذاتك فکرلری اعصار سالفه‌ده بیله قوهٔ بحریه‌نك
فوق العاده اهمیتی اولدیغنی وملل قدیمه‌نك بویله بر قوته مالك اولمق

ایچون نه درجه‌لرده سعی وغیرت ایتمش بولندقلرینی گوسترمکده‌در؛ خلاصه، بو مؤرخلرك ایکیسیده بر مملکتك دیگریله مخابره‌سی منافعنی انتاج ایده‌جکی حقیقتی قبول وترویج ایله نوع بشرك راحت وسعادتنی اکماله واسطه انجق قوهٔ بحریه اولدیغنی ذکر وخلقی طریق تمدن و ترقی‌یه سوق ایتمك خصوصنده تشویقات لازمه‌دن گیری طورمامشلردر.

سفائنك خدمت حربیه ایفاسنه تطبیقنده انتظام وجوده گتیرمش اولانلردن قادموس ایله باقوس (Baccus) قدم جهتیله سالف‌الذکر سیزوستریس ومینوسه نظراً موجدلك شرفنه الیق گبی گوریلورلر ایسه ده بونلر معبود ویا نیم معبودلردن عد اولندقلرندن بوشرفی احراز ایدن انسانلر آره‌سنه داخل اوله‌مازلر.

صنعت سیرسفائن ازمنهٔ مجهوله‌ده دکزلره جوار بولنان مملکتلر سکنه‌سنجه معلوم اولوب، ترقیات مدنیه‌لری دخی نقصان بر حالده دیرك، یلکن، دومن ایجادندن عبارت ایدی. بورایه قدر اسملریله برابر وقوعات تاریخیه‌لرینی دخی اجمالاً ذکر ایتمش اولدیغمز اشخاص سیرسفائنك موجدلری وپیرلری مقامنده اعتبار اولنوب، اصل منتظماً ترقیسی خصوصنه صرف همت ایلمش اولان ملتلر ینه بر صورت مختصره‌ده بوندن صکره بیان اولنه‌جقلردر.

ابتدالری تجارتله محاربهٔ بحریه‌نك — وقوعات تاریخیه‌لری یکدیگرینك عینی اولمغله — بینلرنده مناسبت قربیت موجود اولدیغندن برینك میدانه چیقماسنه سعی وغیرت ایتمش اولان ملتلرك اسملرینی ذکر ایتمك دیگرینك وجوده گلمسنه چالشانلری گوسترمکه حاجت براقمامقده‌در.

فنیکه‌لیلر تجارت خصوصنده قدم جهتیله برنجی اوله‌رق ذکره

شایان اولان ملت اولدقلری گبی قوهٔ بحریه صاحبی اوله‌رق حقوق ذاتیه‌لرینی محافظه ایچون ابتدا دکزه چیقان ودکزك حاکملکنی حرباً وقایه ایدن‌ده ینه بونلردر. فنیکه‌لیلرك خیر الخلفلری عد اولنه‌جق وقوت وشهرتجه آنلره رقابت ایده‌بیله‌جك درجه‌ده دونما صاحبی اولانلر بر طاقم یونان جمهوریتلری اولوب، فقط یونانیلر طبعاً حربه میال اولدقلرندن تجارتدن استفاده‌یه رغبت ایتمزلردی. یونان جمهوریتلرینك دونما تدارك ایتملرینك سببی یالکز هم جوارلری بولنان حکومتلرله محاربه ایچون اولمیوب، عدوی دائمیلری اولان ایرانیلره قارشی ایدی.

ایرانیلر دخی آره‌سی چوق گچمه‌دن خاطری صاییلیر بر قوهٔ بحریه صاحبی اولمشلردر. اشبو ایکی ملت بیننده علی التوالی وقوعه گلن مجادلات ویکدیگرینه قارشی آردی آره‌سی کسلمین محاربات اکثریا بحراً وقوعه گلمش اولمغله دکزلر اوزرنده اجرا ایتدکلری دائمی مانوره‌لر سایه‌سنده اوزمانلر دنیانك معلوم اولان قسملری اوزرنده اك ماهر ملاحلر بوایکی ملتدن یتشمشلردر.

بونلردن صکره قارطاجه‌لیلرك قوتلری زیاده‌لشمکه باشلامشدر؛ فقط شوکت وسطوتلری پك آز زمان دوام ایده بیلدی؛ چونکه، رقیبی اولان روما اوکنه گچیلمز بر سرعتله تکثیر قوت ایدوب، عاقبت قارطاجه‌نك قوهٔ بحریه‌سنی تخریب ایتدکدن باشقه معارض گوردیکی سائر ملتلرککنی دخی محو ایلدی.

ملل قدیمه‌نك احوال ووقوعاتندن اك زیاده وثوق وصحتله بحث ایدن روما تاریخی اولدیغندن تاریخ مذکورك مطالعه‌سیله هرملتك اطوار وحرکاتنه واشخاص مشهوره‌نك شهرت واقتدارلرینه دائر معلومات کافیه استحصال اولنه‌بیلیر. بوتاریخك اخبارینه نظراً روما-لیلر میاننده ایلك اوکجه قوهٔ بحریه تشکیل ایدن رومانك دردنجی

حکمداری آنقوس مارتیئوس (Ancus Martius) در : حتی بوذات انشای سفائن ایچون بعض اورمانلر بیله تخصیص ایلمش ایسه‌ده وفاتنه قدر رومالیلرك بحراً بر شهرت ومهارت قزانه‌مامش اولدقلرینی لیوی (Livy) نامنده‌کی مؤرخ خبر ویرمکده در .

رومالیلرك امور بحریه‌یه ابتدای مباشرتلری مؤرخلر طرفندن برنجی قارطاجه محاربه‌سندن اعتبار اولنمقده‌در . مؤرخین مرقومه رومالیلره دکز تهلکه‌لرینه قارشی جسارت گوسترمکی وشان وشرف قزاندیرمغی تعلیم ایدن دوئیلیئوس (Duilius) نامنده بر قوماندان اولدیغنی و بونلرك کمیجیلکی اوکرنملری من جهة دخی دشمنلرینك سعیله وقوع بولدیغنی افاده ایتمکده‌درلر : فقط مؤرخین اخیره‌دن بعضیلری وخصوصیله جون قارنوق نامنده‌کی انگلیزلی (انشاآت بحریه تاریخی) مؤلفی بوصکره‌کی افاده‌یی اسباب عدیده‌دن ناشی قبول ایده‌مه‌مکده ورومالیلرك عادتا بردن بره ظلمتدن چیقوب ، کندیلرینی گوسترمش اولملرینه ایناناممقده‌در ؛ وبو دعوای اعتراضی اثبات ایچون حقائق تاریخیه‌یه ابتناءً شو وجهله ادارهٔ کلام ایلیور :—

تارکین (Targuins) لك دفعی متعاقب قونسلوس انتخاب اولنان بروتوس (Brutus) لك ادارهٔ حکومتی اثناسنده قارطاجه‌لیلرله عقد ایدلمش اولان [*] معاهده‌نك بر بندی نه‌رومالیلرك ، نه‌ده متفقلرینك

---

[*] رومالیلرله متفقلری بولنان قارطاجه‌لیلر وهر ایکیسنك متفقلری بیننده عصر حاضرده مرعی اولان اصول دول موجبنجه غایت دواملی و ثابت برعهد نامه عقد اولنمش ایدی . معاهدهٔ مذکوره‌ده مندرج اولان شروط ایسه هوانك ویا دشمنك تضییقی اولمادقجه نه‌رومالیلر ، نه‌ده متفقلری فیرپروموتوری (صور شهرینك جهت جنوبیه‌سنده واقع اولان رأس الابیضدر) دن ایلری‌یه سیر سفائن اجرا ایتمه‌ملرندن وشاید رومایه منسوب اولان برکمی حدود مذکوره‌یی تجاوزه مجبور اولور ایسه کمینك تعمیرینه لزومی اولان اشیا ایله مراسم دینیه ایفاسی ایچون اقتضا ایدن قرباندن ماعدا طائفه‌لری طرفندن امتعه اشترا اولنمامسندن وکمینك اتجا ایتدیکی لیمانده بش کوندن زیاده اقامت ایتمه‌مسندن عبارت اولوب ، فقط بو شرط یالکز حرب کمیلرینه مخصوص اوله‌رق وضع ایدلمش . سفن تجاریه ایسه قارطاجه لیمانلرینك کافه‌سنه کیروب چیقمغه وتجارت ایتمکه مأذون اولدقلری کبی هرکونا رسوم وتکالیفدن دخی معفو طوتلمشلر ایدی : خلاصه ، رومالیلر یرلیلر کبی مساعدات قانونیه‌یه ومساوی معامله کورمکه نائل اولمشلر ایدی . بوندن صکره عقد اولنان بر معاهده‌ده ایسه رومالیلرك محارب بولندیغی

فیر پروموتتوری (Fair Promontory) دن اوته‌یه گچمیه‌جکلرینك تحت قرار و تعهده آلنمش اولدیغنی گوسترمکده اولوب، شو ماده روما لیلرك بروتوس زماننده‌ده قوهٔ بحریه‌لری موجود اولدیغنی اثبات ایده‌جکی گبی روما قوهٔ بحریه‌سنی بر یانار طاغ مثللی بردن بره میدانه چیقارمغه غیرت ایدن پولیبیؤس (Polybius) ك زماننده ایکی معاهده دها عقد ایدلمشدرکه، پولیبیؤس دخی بو معاهده‌لردن بحث ایلمشدر.

معاهدات مذکوره‌نك مواد مندرجه‌سی ایسه برنجی قارطاجه محاربه‌سندن اول دخی روما لیلرك قوهٔ بحریه‌لری اولدیغنی میدانه قویمقده‌در. کذا بو دعوایی اثبات ایچون مؤرخ مرقوم دها شو وجهله بسط کلام ایلیور :—

دوئیلیئوسك فتوحاتندن (٢٠٠) سنه اول، یعنی روما شهرینك بناسندن (٢٨٠) سنه صکره وقونسلوس مایوئوس (Maevius) زماننده روما لیلر آنتیئوم (Antium) لیمانه هجوم ایدوب، بولدقلری (٢٠) غالیدن عبارت سفن حربیه‌یی ضبط ایله تیبر (Tyber) نهرندن ایچری ایصال و ترسانه پیشگاهنه اقامه ایلدیلر. روما شهرینك بناسندن (٤٥٠) سنه صکره دخی اهالی طرفندن سیناتویه تعیین قلنمش اولان ایکی نفر تریبون (Tribun) دن ده‌چیئوس موس (Decius Mus) امور بحریه نظارتنه مأمور ایدلمشدر. اگر اوزمان روما لیلرك دونماسی اولمسیدی، ده‌چیئوسه بویله بر مأموریت ویردکلرندن طولایی بو عاقل اهالینك حرکاتی گولنج اولوردی.

روما شهرینك بناسندن (٤٧٥) سنه صکره روما دونماسی هر

برملتك کمیسنی‌ده فیر پروموتتوری حدودندن بری گچیرمه‌لری دخی منع ایدلمشدر. بو صکره‌کی معاهده قارطاجه‌لیلره قارشی بعض مرتبه شدتلی ایدیسه‌ده لزومی‌ده وار ایدی. ایشه سیاسی بر نظرله باقیله‌جق اولور ایسه قارطاجه‌لیلرك معاهدهٔ مذکوره‌یی قبول ایتملری رومانك قوهٔ بحریه‌جه کسب ایلمش اولدیغی اهمیتدن ایلری کلدیکی مشاهده قلنیر.

نه قدر پکده قوتلی دکل ایدیسه‌ده نامی آچیقدن آچیغه ذکر اولنمغه باشلامش ایدی .

واله‌ریؤس (Valerius) ودهـا سائر مؤرخلرك قولنه گوره سـالف‌الذکر تریبونلردن قورنه‌لیؤس (Cornelius) قوماندا سنده اوله‌رق (١٠) غالیدن عبارت بر روما دونمـاسی تاریخ مذکورده تارنتوم (Tarentum) لیمانی آچیقلرنده گورندی. دونمانك تارنتیلیلر علیهنه‌سوقی اوزمان‌رومالیلرله بالفعل محارب بولنان سامنیتلر وسائره‌ایله براتفاق خفیلری اولمسندن ایلری گلمشدر . تارنتیلیلر خائنلکلرینك کشف‌اولدیغنی گورنجه آرتق آچیقدن آچیغه اظهار خصومت ایده‌رك بحراً رومالیلره فائق اولدقـلری جهتله هجوم ایتـدکلری صورتده روما دونمـاسنی ضبط ایده‌بیـله‌جکلرینی عقللری کسـه‌رك درعقب کمیلرینی دکزه سوق ایدوب ، دشمنلری اولان رومالیلر اوزرینـه هجوم ایتدیلر .

بو هجومده روما کمیلرندن بری غرق وردردی اسیر ایدیلوب ، باقی بشی فراره موفق اولمشـدر . ایشته شـو دلائلدن برنجی پون محاربه‌سندن اول دخی رومالیلرك دونمـالری اولدیغی وفقط قوتجه دون مرتبه‌ده بولندیغی آکلاشلمقده اولوب ، مذکور محاربه‌ده ایسه قوتجه‌خاطری صایلیر بر درجه‌ده اولدیغی محققدر ؛ فقط رومالیلرك بوندن اولکی محاربه‌لری ایتالیـا قطعه‌سنه منحصر قالمش اولدیغندن سیرسـفائنه اولان دقت وغیرتلری دخی محدود بردرجه‌ده ایدی . ایتالیانك‌فتحی تمام‌اولنجه روما جمهوریتنك حرص وطمعی اطرافنده بولنان کچوك حکومتلر اوزرینه هجوم ایده‌جـك قدر تزاید ایلمش وایشته بوزماندن صـکره قوهٔ بحریه‌سی دخی بردن‌بره کسب عظمت ایدوب، اطرافه دهشت صالمشدر. روما دولتی قوهٔ بریه وبحریه‌سنك انتظام وسطوتی وعسکرینك شجاعت وحمیتی‌سایه‌سنده آززمان‌ایچنده

جهانگير اولدقدن صكره جمعيته طارى اولان فساد اخلاق سيئه‌سيله دخى بولنديغى مقـامدن تنزله يوز طوتمش ؛ وبوانحطاط گيت گيده تأثيرينى زياده‌لشديره‌رك عاقبت محو وانقراضنه باعث اولمشدر .

دولت مذكوره‌نك صوك زمانلرنده، يعنى واديء انقراضه طوغرى خطوه انداز سرعت اولديغى هنگاملرده آق دكز ســواحلنده بحراً ارائهٔ شوكته قادر بر دولت يوق ايكن اسـپانيانك جنوب شرقيسنده الحالةهذه « واندالوزيه » يعنى « اندلس » تعبير اولنان ايالتده يرلشمش اولان جرمان باربارلرندن « واندالل » بالآخره ويزى غوتلرك اسپانيايى استيلالرى اوزرينه ترك وطنله آفريقه‌يه گچه‌رك شمديكى تونس ديمك اولان قارطـاجه قطعه‌سنده يرلشدكدن بك آز زمان صـكره مكمل بر قوهٔ بحريه وجوده گتيره‌رك آق دكزى عادتا يمسه‌مشـلر ؛ وحتى بوقوهٔ بحريه سايه‌سنده رومايى يغمايه موفق اولدقلرى گبى قورصانلقده بك بيوك شهرت آله‌رق سواحل وجزائر اهاليسنى ده امنيتسزلك ودهشت ايچنده براقمشلردر. مؤخراً شرق قيصرلكى بونلر اوزرينه سفر آچارق مملكتلرينى ضبط ايدوب ، تجاوزلرينه برنهايت ويرمش ومتعاقباً ملت اسلاميه ظهور ايده‌رك بوحواليى فتح ايتمكله آرتق اورته‌ده واندالاردن براثر قالميوب ، فقط اندلس ولايتى آنلره نسبتله تسميه اولنمشدر . قرون وسـطانك مباديسنده كميجلك سـالف الذكر واندالرله برده روملرده اولوب ، صكره‌لرى دين مبين اسلاميتك ظهور وانتشارى اوزرينـه عربلر دخى بالايجـاب بو مسلكه سلوك ايده‌رك آز زمان ايچنده فوق العاده ترقى كسب ايدوب ، شان وشرف قزانمشلردر .

عربلرك وقوعات بحريه‌سى جهت جامعهٔ اسلاميت حسبيله بزجه بيلنمك لازم اولوب ، بوجهتله‌دركه، مختصراً اولسون برفصل مخصوص صورتنده آيريجه تحريرينه مجبوريت گورلدى .

بشنجی فصل

عربلرك اسفار وخدمات بحریه‌سی:

اهل اسلامك اسفار بحریه‌یه زمان وصورت مباشرتلری ایله بو یوزدن حصوله گلن منافع وفتوحات واقعه‌لری : —

عربلرك اسفار بحریه‌سی — قرون وسطاده عموم اوروپا دولتلریله برابر شرق ایمپراطورلغی وعدوسی بولنان عرب هیئت اسلامیه‌سنك دائمی قوۀ بحریه‌لری موجود اولمیوب، حین اقتضاده دونما تدارك ایده‌رك دشمنلری علیهنه سوق وختام حربده مذكور دونمایی ترك وتخلیه ایدرلردی. بونك برنجی سببی دائمی مصرفدن قاچنمق اولوب، ایكنجی سببی دخی وقت مذكورده دونما تدارك وتجهیزی كیفیتی گوچ ومصارف كلیه اختیارینه محتاج بر مصلحت اولمدیغی ایدی؛ فقط آره‌صره ظهور یافته اولان وقوعات صورت دائمه‌ده دونما بولندیرمق احتیاطنی استلزام ایلمكده اولمسنه مبنی سالف‌الذكر سببلرك ایی دوشونلمش اولمدقلری ودول مذكوره‌نك بوبابده اختیار قصور ایلمش اولدقلری آشكاردر.

اوائل ظهور اسلامده مجاهدین عربك باشلیجه مسلك وامیدلری اسفار بریه‌اجراسیله مستفیداولمقدن عبارت ایدیسه‌ده مجاهدین‌مرقومه اسفار بحریه اجراسندن دخی گیری قالمازلردی؛ فقط دكز سفرلرینی كلفتدن عاری برصورتده وقوعه گتیررلر، یعنی اویله اجانبی اخافه

وتداركه مجبور ايده‌جك درجه‌ده‌عظيم دونمًا حاضرلغنده گورنميوب، آز زمان ايچنـده تدارك ايلدكلرى گميلرله وقت حركت وهدف عزيمتلرينى اطرافه اشاعه ايتمكسزين محل مقصوده بغتةً هجوم وبو سايه‌ده تأمين موفقيت ايدرلردى: فقط مايهٔ اصلئ اسلام اولان عرب قوم نجيبنك احوال بحريه‌يه وقوفلرى اولمديغى و اوائل انتشار دين مبينده عددجه دخى‌يك جزؤى بولنديغى جهتله اسفار بحريه اجراسنه تشبث ايتملرى محذوردن سالم اوله‌ميه‌جغنه مبنى حضرت عثمان (رضى الله عنه) افندمزك زمان خلافتلرينه قدر اهل اسلامه دكز سفرلرى ايچون اذن عام صادر اولمامشدر: حتى حضرت عمر الفاروق (رضى الله عنه) افندمزك زمان خلافتلرنده « عمرو بن عاص » طرفندن مصرك فتحنه موفقيت حاصل اولمسى اوزرينه خليفه حضرتلرى عمروه بر مكتوب ارسال ايدوب، دكزك احوال واوصافنه دائر معلومات طلب ايلمش اولمغله عمرو بن عاص دخى دركاه فاروقى‌يه « **ياامير المؤمنين ان البحر خلق عظيم يركبه خلق ضعيف كدود على عود** » ديبه جواب يازمش وبوكا بناءً طرف خلافتدن — امت محمدى صيانت قصديله — اسفار بحريه منع ايدلمشدر.

ايشته بوسببه مبنى‌دركه، حضرت معاويه (رضى‌الله‌عنه) (حمص) ده بولنديغى اثناده دكز غزاسنى بالالحاح استيذان ايده‌رك (قبرس) ده اوتن خروسلرك بيله سسلرى حمص كويلرنده ايشيديله‌جك درجه‌ده يقينلق اولديغنى يازمش بولنديغى حالده ينه طرف خلافتدن رخصت ويرلمه‌مش ايدى.

عربلرك دكزله الفتلرى اولمديغندن ناشى تجاوزات بحريه‌يه مقام خلافتدن رخصت يوق ايكن (بحرين) ده عامل (والى) بولنان « علاءبن الحضرمى »نك ايران فتوحاتيله‌مشغول اولان‌عساكر اسلاميه سردارى سعد بن ابى وقاص (رضى الله عنه) ايله ميانه‌لرنده برودت

اولدیغندن سعد حضرتلرینك نائل اولدقلری (قادسیه) مظفریتنه معادل برخدمت وجوده گتیرمك فكریله امیر المؤمنین حضرتلرندن استیذان ایتمكسزین فرسلر علیهنه بحراً تجاوزه قیام ایلمسی بالآخره توبیخیله منصبندن عزلنی انتاج ایلمشدر . [*]

حال بوكه، بومنع وتحذیر اوزرینه‌دخی مصرك اهالیٔ اصلیه‌سیله ممالك مصریه‌ده بولنان ملل مختلفه تجاری اسفار ومحاربات بحریه‌دن صرف نظر ایلمه‌مشلردر: چونكه، بونلرذاتاً حرب وتجارت بحریه‌ایله مألوف وعمرلری دریا سفرلرینه مصروف اولمغله اباًعن جد بیلدكلری ونفعنی گوردكلری صنعتلرندن فراغت ایده‌مه‌مشلر ودمیاط، رشید، اسكندریه وسائر سواحلدن سفینه‌لرینی ایشلتمك وسویش خلیجندن یمن وهند طرفلرینه سیروسفر ایتمك خصوصلرنده‌دوام ایله تجارتلرندن گیری قالمدقلری گبی سواحل مصریه‌ده بولنان عرب قبیله‌لرینی وزناته ومغاربه كبراسنی بحراً تجارت وغزا ایچون ترغیب وتشویقدن دخی گیری طورمامشلردر؛ فقط عمرو بن عاص ایله گلن كبار اصحاب وآنلرك امثالی متشخصان عرب مقام خلافتدن اولان تنبیهه ابتدای امرده مخالفته جرأت ایده‌مه‌مشلر ایسه‌ده گیده‌رك قوت وثروت وعسكره مالك اولان نخیله شیخی «عرفجة بن هرثمة الازدی» ومسكت حاكمی

« مسلمینی غزاده وتجارت نافعه‌ده منع ایلمك رأی صواب دكلدر »

---

[*] بووقعه هجرت نبویه‌نك (١٧) نجی سالنده ظهوریافته اولوب ، علاءبن الحضرمی تدارك ایلدیكی كمیلره بر قوهٔ كلیه اركاب ایله فرس سواحلنه سوق ایلمشدر: واشبو قوهٔ كلیه‌یی بر طاقم فرقه‌لره بالتقسیم جارود بن المعلی ، سوار بن همام، خلید بن المنذر نام ذواتك تحت ریاستلرینه ویروب بونلرك جمله‌سنه دخی خلیدی امیر تعیین ایلمشدر . اشبو دونما اصطخر ساحلنه یناشوب، اردو قره‌یه چیقنجه ایران سرداری هربذ معیتنده موجود عساكر كلیه ایله ساحلی طوتارق عسكر اسلامك كمیلرنه اوله‌جق مناسبتلرینی، یعنی خط رجعتلرینی قطع ایتدكدن صكره میانهٔ طرفینده بر محاربهٔ شدیده‌وقوع بولدی . جارود ایله سوار شهید اولدیلر . فرسلردن‌ده پك چوق تلفات وقوعه كلدی . اهل اسلام هرنه‌قدر سعی تام كوستردیلر ایسه‌ده بردرلو ساحله‌وصول ممكن اوله‌مدیغندن بالمجبوریه براً بصره‌یه‌عودت ایتمك فكرینه دوشدیلر : فقط فرسلر یوللری وگچیدلری طوتمش اولدقلرندن بوكا دخی موفق اوله‌مدیلر . نهایت حضرت عمر (ر) كیفیتدن خبرآلنجه عتبه بن غزوانی عساكر كافیه ایله براً معاونتنه مأمور ایده‌رك بوطریق ایله محصورلر قورتاریله‌بیلدی .

دیه تدارك ایلدکلری کمیلرله عمان وسائر سواحل وجزائره گیدوب، غزا ایلدکلری حضرت عمر (ر) ك معلومی اولنجه عرفجه‌یه عتابنامه ارسال وعمرو بن عاص طرفندن مؤاخذه‌یه دوچار ایلمشدر؛ چونکه، عنصر اصلیٔ اسلام اولان قوم عربك هنوز قبضهٔ تسخیره گچن یرلرده دها لایقیله یرلشمدن بر طاقملری اسفار بحریه ملابسه‌سیله اقطار بعیده‌یه متفرق اوله‌رق مرکز خلافتدن بعید دوشملری قاعدهٔ حکمته موافق دکل ایدی.

هرنه قدر اهل اسلامك مناسبات بحریه‌دن توقیلری خلیفه حضرتلری طرفندن آرزو والتزام ایدلمش ایسه‌ده، ینه سواحل مصریه سکنه‌سندن مراکب بحریه صاحبی بر طاقم ذی‌قدرت کیمسه‌لرله اکابر اسلام دخی مشارکت ایده‌رك گاه غزا وگاه تجارت ایچون اسفار بحریه اجرا ایلمکده اولدقلری حوادثی حضرت عمر (ر) ه منعکس اولدقده، آرتق تنبیه سابقی تکراردن صرف نظرله سکوتی ترجیح ایلمش وبو حال حضرت عثمان (ر) ك خلافتی زماننه قدر امتداد ایدوب، بالآخره حضرت عثمان (ر) طرفندن دکزده جهاد ایچون مسلمینه اذن عام صادر اولمشدر. [*]

شویله‌که، حضرت عثمان (ر) افندمزك خلافتلری اثناسنده شام والیسی حضرت معاویه‌نك بحراً جهاده رخصت ویرلسی ایچون وقوع بولان ایکنجی بر الحاحی اوزرینه خلیفه حضرتلری دکز غزاسنده بولنه‌جق اهل اسلامه بر گونا جبر اولنمیوب، هرکیم طوعاً رغبت گوسترر ایسه سوق واستخدامی خصوصنه مساعده ایلمشلردر.

---

[*] حضرت عمر (ر) ك ابتدا منعی، صکره سکوتی وبعده اذن عام صدوری نه حکمته مبنی اولدیغنی محققین علما بروجه آتی توجیه ایلمشلردر؛ شویله‌که، عرب ملتی بدایت اسلامده احوال بحره واقف اولمدقلری جهتله ابتدای امرده حضرت عمر (ر) آنلری آفات وتهالك بحردن صیانت ایچون منع ایلمش؛ وبعده طاقم طاقم بو مصلحته مباشرت ولوازم وتفرعاتنی تعلمه مبادرت ایلدکلرندن طولایی علی طریق المسامحه سکوت ایتمش، مؤخراً فنون مقتضیه‌یه آشنا اوله‌رق احوال دریایه اپیجه کسب وقوف ایلدکلرندن اذن عام ویرلمش اوله.

بواذنك صدورينى متعاقب — شمالى آفريقه بلادينك برقسمى اهل اسلام طرفندن فتح ايدلمش اولديغندن — حضرت عثمان (ر) ك امرلريله عبدالله بن نافع بن الحصين ايله عبدالله بن نافع بن عبدالقيس تدارك ايلدكلرى كميلره بر طاقم مجاهدينى اركاب ايده‌رك هجرت نبويه‌نك (٢٧) نجى سنه‌سنده اندلس ساحللرينه طوغرى آچلمشلر واول حوالى‌يى غارتله غانماً عودت ايلمشلردر.

ميلادك (٦٤٨) وهجرت نبويه‌نك (٢٨) نجى سالنده ايسه شام واليسى معاويه‌نك غيرتيله فنيكه وكيليكيه (قرمان) سواحلنده دونما انشا اولنوب، اشبو دونمايه مأموراً بر قوۀ كليه تدارك اولنه‌رق عبدالله بن قيس امارتيله قبرس جزيره‌سى اوزرينه سوق ايدلمشدر.

شو فرقۀ مجاهدين ميانده اصحاب كرامدن ابوذر، ابوالدرداء، شداد بن اوس، عبادة بن الصامت ايله زوجه‌سى [*] ام حرام بن ملحان دخى موجود ايديلر. خليفه حضرتلرينك ويرديكى امر اوزرينه مصر واليسى عبدالله بن سعد دخى معاونت ايچون بر طاقم غزاة ايله بحراً گله‌رك قبرسك طوزله (لارناقا) ليماننده بوايكى دونما برلشدى. اهالى مقاومتدن عاجز قالدقلرندن سنوى (٧٠٠٠) دينار جزيه ويرمك واهل اسلامك روم دولتيله بحراً محاربه‌لرى وقوعنده روملره معاونت ايتمه‌مك، قبرس ليمانلرى دائما اهل اسلام دونماسنه كشاده وعساكر مسلمينه استنادگاه اولمق گبى شروط نافعه ايله مصالحه عقد اولندى.

بعدالفتح عبدالله بن قيس حضرتلرى قبرسده برمدت اقامتله

---

[*] عرب دونماسنك قبرس جزيره‌سنه وصول ايله طوزله ليماننه تيورلدكدن صكره درونده بولنان مجاهدين قره‌يه چيقارق شهرى ضبط ايلدكلرى صره‌ده ام حرام حضرتلرى دخى بولنديغى كميدن طشره چيقوب برحيوانه راكب اولدقده دوشوب وفات ايلدى. مدفنى شهرك خارجنده وطوزله كولنه ناظر اولوب، زيارتگاه انامدر. بووقعه‌يى حضرت پيغمبر ذيشان افندمز خبر ويرمش اولدقلرندن عينيله ظهور ايتمسى برمعجزۀ باهره‌در.

دونمـايي -- دكزده برآن ايقاع خسـاردن خالى قالميان — روم وايتاليان قورصانلرينك تنكيلنده قوللانوب، اللى قدر محاربهٔ بحريه اجرا ايلدى. بو محاربه‌لرك كافه‌سنده غلبه طرف اسلامياده قالدى؛ فقط مؤخراً عبدالله قبرس جوارندن مفـارقتله شرق ايمپراطورلغى تحت تصرفنده بولنان اناطولى سـاحللرنده طولاشمقده ايكن روم دونماسى طرفندن بغتةً برهجـومه اوغرايه‌رق شهيد ايدلدى؛ لكن سفن اسـلاميه بر خطره دوچار اولمقسزين خـلاص بوله‌رق فنيكه ساحلنه عودت ايلديكندن عبداللهك يرينه سفيان بن عوف الازدى « اميرالماء » تعيين اولنوب، تكرارمذكورروم‌دونماسى عليهنه‌سوق اولندى. بودفعه وقوع بولان محاربه‌ده غلبه‌طرف اسلامياده قالوب، روملرك پك چوغى تلف اولمشدر.

حضرت عثمان (ر) ك زمان خلافتلرنده هر نه قدر اهل اسلامه بحراً دخى جهاداچون مساعده ويرلمش وبومساعده‌نك ثمرهٔ نافعه‌سى اوله‌رق قبرس فتحى وروم دونمـاسى عليهنه غلبه گبى بعض بيـوك موفقيتلرله شان اسلامه شرف ويرر وقوعات سبق ايلمش ايسـه‌ده غزاة مسـلمين يالكز وظائف حربيه‌يي ايفايه حصر نفس ايدوب، سـفائنك امور اداره‌سنى احوال روزگار وحادثات بحـارى لايقيله عارف واجاره ايله مستخدم برطاقم خرستيانلره تفويض واحاله ايدرلردى. اهل اسلام بوطريق ايله كاه غزا وكاه تجارت ايچون اسفار بحريه‌اجراسنه باشلايه‌رق تدريجاً دكزله كسب الفت‌وانسيت ايلمشلردر.

وقت مذكورده شرقى روما دولتنك اجزاء ممالكندن معـدود بولنـان آفريقه بلادى برر برر مجاهدين اسـلاميه طرفلرندن فتح وتسـخير ايديله‌گلمكده اولديغندن ايمپراطور قسطنطين گويا تماميت ملكيه‌سنى محافظـه مقصديله بش آلتى‌يوز غالردن عبـارت بردونمايه مقدار كلى عساكر تحميل ايله آفريقه سواحلنه ارسال ايتمك تشبثنده

بولندیغی طرف اسلامیاندن استخبار قلنمسی اوزرینه ورودی ملحوظ اولان اشبو دونمایه قارشی قویابیله‌جك بر قوت تدارکی ضمننده مصر سواحلنده دخی بربیوك حاضرلغه مباشرت اولندی .

فی‌الحقیقه ، اشبو قوهٔ عظیمه هجرت نبویه‌نك (٣١) نجی سنه‌سنده بالذات ایمپراطور قسطنطینك قومانداسنده اوله‌رق آفریقه ساحلنده مشاهده اولنمشدر . بوقوهٔ جسیمه‌یه قارشی شام عسکری براً ومصر والیسی عبدالله بن سعد دخی بحراً حرکت ایلدی . اشبو ایکی دونما دکزده یکدیگرینه تصادف ایتدکلری زمان روزگار اسلام دونماسنه موافق هبوب ایتمکده ایدی . بو جهتله روم دونماسی محاربه‌یه تشبث ایده‌میوب ، اسلام دونماسی دخی جوارده بولنان ذات الصوار (زیواره) نام لیمانه بالدخول اقامهٔ لنکر ایلمشدر .

سفن اسلامیه لیمانه داخل اولدقدن صکره کثرتلرینه گوگنمکده اولان روملر دخی مذکور لیمانه گیروب تیمورلدیلر ؛ وهواده کسب سکونت ایلدی ؛ فقط او گیجه بو ایکی دونما یکدیگرینه تعرض ایتمکسزین صباحه منتظر اولوب، علی‌الشفق طرفیندن آثار خصومت رونما اولدی؛ شویله‌که ، صباح اولور اولماز طرفین سفائنی کمال سرعتله یکدیگرینه بالتلاقی رامپا ایده‌رك گوزلجه باغلاندن صکره جنکاورلر کمیدن کمی‌یه آشارق روی دریاده قلیچلر پارلامغه، خنجرلر ایشلمکه باشلادی .

حرب اول قدر شدتلندی‌که ، دکزك یوزنده انسان جثه‌لری حباب گبی نمایان وغائب اولمقده ودوکیلن قانلر کمیلردن دکزه آقارق صولر قپ قرمزی کورنمکده ایدی . کمیلر بربرینه مربوط وهر طاقمك اوستنده قبهٔ کبود ، التنده برقان دریاسی موجود اوله‌رق رجعت وفرارك امکانی مفقود وبوامکانسزلقدن نشئت ایدن مجبوریت اوزرینه طرفین افرادنده خوف واحتراز افکاری نابود ایدی : بناءً

علیه، هرایکی طرفده مقابله ومقاتله‌ده صبر وثبات اختیار ایلدیلر. اهل اسلامك شهداسی کثرت اوزره اولوب، روملرك مقتوللری ایسه لایعد ولایحصی ایدی.

قسطنطین دخی بومحاربه‌ده برقاچ یرندن یاره‌لندی. آنجق کمیلرینك باغلرینی قطع ایله فرار ایدن روملر قورتوله‌بیلوب، ماعداسی کاملاً تلف اولدی. عبدالله بن سعد غلبه‌دن صکره براز گونلر ذات‌الصوارده اقامت وبعده مصره عودت ایلدی.

عبدالله بن سعد معیتنده‌کی دونمانك نواقصنی بالاکمال روم دونماسی علیهنه نائل اولدیغی غلبهٔ کامله‌دن متحصل نشوهٔ مسرتله روم شرقی دولتنك ید تصرفنده اولوب، آق دکز اطه‌لرینك بیوکلرندن معدود بولنان گرید جزیره‌سی اوزرینه دخی حرکت ایده‌رك جزیرهٔ مذکوره‌نك بعض محللرینی‌ده تسخیره موفق اولمشدر.

هجرت نبویه‌نك (٤٤) نجی سنه‌سنده بسر بن ارطاة معاویه طرفندن روم غزاسنه مأمور ایدلمش اولمغله قسطنطینیه‌یه قدر ایلریلدی؛ وروملرله بحراً بر بیوك محاربه ایده‌رك غلبه قزاندی. وینه معاویه‌نك هنگام حکومتنده وهجرت نبویه‌نك (٤٧) نجی سنه‌سنه مصادف اولان (٦٦٧) سنهٔ میلادیه‌سنده دخی طرف معاویه‌دن مأموراً مصر والیسی عقبه بن عامر اسکندریه‌ده تدارك وتجهیز ایلدیکی جسیم بردونما ایله شرقی روما دولتی اجزاء ممالکندن معدود اولان [*] ردوس جزیره‌سی علیهنه برحرکت عسکریه اجرا ایله جزیرهٔ مذکوره‌یی فتح واستیلایه موفق اولدی.

---

[*] معاویه‌نك ردوس فتحنه موفق اولمسی اوزرینه جزیرهٔ مذکوره‌ده قولوساس (Colossus) نامیله معروف اولان هیکل مشهور تخریب ایدلمشدر. اشبو هیکل زمان قدیمك عجائباتندن اولوب، قبل‌الهجره (٩١٠) تاریخنده رکز ایدلمش وایاقلری مدخل لیمانك ایکی طرفنده کائن برجلر اوزرینه موضوع وغایت جسیم ومرتفع اولمغله لیمانه کیره‌جك سفائن بجاقلری آره‌سندن کچرلر ایمش. بالآخره برحرکت ارض تأثیریله محلندن دوریله‌رك اهالئ جزیره‌یی بربیوك خوف ودهشته القا ایلمشدر؛ چونکه جزیره سکانی تعصب جاهلانه سیئاتندن اوله‌رق هیکل مذکورك اصلا ییقلمایه‌جغی اعتقادنده ایدیلر.

بو فتوحات عربلره بحراً دخی مستقبلك مساعد اولدیغنی كوستردی. بو جهتله عرب دونماسی « كاشف بحر » حفاره‌نك قوماندانی آلتنده اوله‌رق بر طاقم كچوك سفرلر اجرا ایتدكدن وحتی روم شرقی دولتنه تابع و آق دكز جزائر عظیمه‌سندن معدود اولان سالف الذكر كرید اطه‌سی اوزرینه دخی شدتلی بر هجوم ایله غانم ومظفر اولمق كبی موفقیات متتابعه‌یه نائل اولدقدن صكره طالعك كندیلرینه توجهندن بالاستفاده شرقك مركزی اولان قسطنطنیه شهری علیهنه حركتله اشبو شهر شهیری دخی فتح ایتمك افكارینه دوشدیلر. بو املی ساحهٔ فعله چیقارمق اوزره هجرت نبویه‌نك (٤٨) نجی سنه‌سنده طرابلس شام ساحلنده تدارك ایدلمش اولان بر قوتلی دونما ایله قره‌دن ده بر جسیم اردو سوق ایدلدی.

معاویه اشبو اردونك قوماندانسی سفیان بن عوفه احاله ایدوب، اوغلی وولیعهدی بولنان یزیدی دخی ترفیق ایلمشدر. بو حركت عسكریه‌یه قارشی روملرك امید مقاومتلری همان یوق حكمنده اولوب، عربلر دخی روم ایمپراطورینك كرك جسارتندن وكرك ثباتندن خوف ایده‌جك بر سبب كوره‌مدكلری جهتله نتیجهٔ تشبثلرندن امین ایدیلر: چونكه، او زمان شرق ایمپراطوری بولنان قونسطانس (Constans) خارجاً بیوك پدری هراكلیوس (Heraclius) ك ضعف ورخاوتنه مماثل بر قدرتسزلكله مألوف وداخلاً غایت جبار برظالم اولوب، سیل استیلای اسلامه قارشی طوره‌بیله‌جك برمتانتی

هر نه قدر خلاف عقیده‌لری اوله‌رق دورلمش ایسه‌ده ینه تعصبلری سائقه‌سیله انقاضنی دخی باشقه بر خصوصه قوللانمیوب، اولدیغی یرده حالیله ترك ایلمشلر ایدی. جزیره‌نك فاتحی اولان عربلر ایسه هیكل مذكوری پارچه‌لیه‌رك بر یهودی تاجره صاتمشلر وانقاضی (٩٠٠) دوه یوكی اولمشدر. جزیرهٔ مذكوره‌نك شمال شرقی جهتنده اولان وبر سور متین ایله محدود بولنان شهرك اوكنده ایكی عدد لیمانی موجود اولوب، اشبو لیمانلر مابینی طولانی بر ریختم ایله تفریق ایدلمش اولمغله اشبو ریختمك ساحله متصل اولان جهتنده الحالة هذه موجود وعرب قوله‌سی نامیله معروف اولان موقع مستحكم دخی بعدالفتح كاشف بحر حفاره طرفندن انشا قلنمشدر.

حائز دكل ايدى. بو جهتله عرب دونماسى استانبولك طبيعى وغايت متين بر خط مدافعه‌سى حكمنده اولان آق دكز بوغازينى هيچ بر مانعه تصادف ايتمكسزين مرور ايله بلامزاحم مرمره دكزنده ارائهٔ سطوت ايلديكى كبى، اردوى مجاهدين دخى بر حركت شديده و سريعه ايله استانبول سورلرينك آلتنه قدر كله‌رك شهرى دائراً مادار محاصره وتضييق آلتنه آلديلر؛ فقط بو تشبثدن محضا قونسطانسك طالعى ياردميله بر نتيجهٔ حسنه حاصل اوله‌مامشدر؛ چونكه، مسلمانلرك امنيتلرينى قزانمش اولان ايكى خرستيانك حركات خائنانه‌لريله بر مدت جزوئيه مرورنده محاصره‌نك رفعنه مجبوريت كورلدى. بو خرستيانلر برادر اولوب، عرب دونماسنده اجرتله استخدام قلنمقده ايديلر.

كميلرده مقيداً محبوس بولنان اسراى حربيه‌يى بر كيجه ايچنده آنسزين تخليص وآنلرله برلكده اوله‌رق دونمايه آتش ويرمش اولدقلرندن كميلر همان كاملاً يانوب، محو اولمش وبوجهتله مجاهدين اسلاميه ذخيره ومهماتك محويله برابر بحراً معاونتدن دخى مأيوس قاله‌رق بالمجبوريه رفع محاصره ايله عودت ايلمشلردر؛ حال بوكه، عربلرى موفقيتدن اميدوار اولدقلرى برمسلكدن دوندرمك اويله قولاى برشى دكل‌ايدى. ايشته بوسببدن‌ناشى تاريخلرده‌امثالى كوله‌مش بر سرعتله ايكنجى دفعه اوله‌رق برنجيدن دها قوتلى بر دونما تجهيز ايدوب، اشبودونما ايله ليسيا (اطاليه) ساحللرينه طوغرى تجاوز ايلديلر؛ وبالذات قونسطانسك قوماندasنده بولنان روم دونماسنه تصادفله دهشتلى بر محاربه اجرا ايده‌رك روملر عليهنه مكمل بر غلبه‌يه نائل اولديلر.

اشبو مظفريت بحريه‌نك نتيجه‌سى اوله‌رق قونسطانسك سنوى ويركى اعطا ايتمسى‌ودها سائر برطاقم نافع شروط ايله معاويه ايسته‌ديكى

مثللی بر معاهده عقدینه موفق اولدی . بو معاهده‌نك عقدندن پك چوق زمان گچمكسزین عربلر كندی غالیلرندن بریسی علیهنه روملر طرفندن اجرا قلنان برشدتی سبب اتخاذ ایده‌رك اخذثار ایچون یكیدن حربه حاضرلنوب ، فقط بو دفعه‌كی حركتلرینی روم دولتنك شمالی آفریقه ولایتلری علیهنه اجرا ایلدیلر .

هدف انتقام اولان ولایات مذكوره روملرك معندانه مقاومتلری نتیجه‌سی اوله‌رق فنا حالده تخریب ایدیلوب ، مهاجملرك اظهار ایتدكلری حدت وشدتله طاش طاش اوزرنده قالمدی . فی‌الحقیقه ، طرف اسلامیاندن‌ده نفوسجه خیلیجه ضایعات وقوعه گلدیسه‌ده هدف‌الحركات اولان شهرلر غارت ایدلدكدن باشقه (٨٠) بیكدن متجاوز اسرا دخی یداغتناملرینه انتقال ایلدی .

روملر طرفندن آرتق مصالحه امیدلری میدان آله‌رق دوچار اولدقلری حال خرابی‌یه برنهایت ویریله‌جكی ظننده بولنمقده ایكن فرداسی سنه دخی عربلر قوتلی بردونما ایله بحراً سیچیلیه جزیره‌سی اوزرینه هجوم ایدوب ، صاعقه واری آثار عمراندن بر نمونه بیله براقمایه‌جق صورتده اجرای تخریباته موفق اولدقدن صكره ینه بویله بر نیتله كیلیكیه طرفنه توجه ایده‌رك قیشی ازمیر لیماننده گچیردیلر ؛ و(٥٢) سنهٔ هجریه‌سنه مصادف اولان (٦٧٢) سنهٔ میلادیه‌سی نیساننده مذكور دونما ازمیر لیمانندن بالقیام بلامزاحم چناق قلعه بوغازینی گچه‌رك استانبول جوارینه واصل اولدی . اشبو دونما ایله حامل اولدیغی عساكر اسلامیه‌نك قومانداسی معاویه طرفندن قدم واقتدار عسكریسیله اشتهار ایلمش اولان « سفیان بن عوف » ه احاله قلنمش ایدی .

غزاة موحدین تراس (روم ایلی) ه داخل اولدقدن صكره شهرك محاصره‌سنه مباشرت ایتدیلر ؛ فقط محاصرلر استانبولك

قوت ومتانتی اولدن لایقیله تقدیر ایده‌مه‌مش اولدقلری جهتله آلات محاصره‌لری نقصان اولدقدن باشقه شهری محافظه ایدن قلعه دیوار-لرینك اویله مانجینقلرله تخریبی ممکن اوله‌میه‌جق درجه‌لرده قالین و متین اولمسی وروما اصول عسکریه‌سنه توفیقاً تجهیز ایدلمش اولان قوهٔ کثیره ایله تحت محافظه‌ده بولنمسی ومصر وسوریه طرفلرندن فرار ایدوب، بورایه التجا ایلمش اولان برقسم خلقك دخی برفرقهٔ معاونه تشکیل ایده‌رك محافظینه قوت‌الظهر اولملری وبدنلرك اوزرنده سراپا ماکنه‌لر موضوع بولنوب، بونلر واسطه‌سیله محاصرین اوزرینه لاینقطع طاش ونیزه وآتش رومی گبی مواد مهلکه ومشتعله انداخت اولنمسی کیفیتلری مجاهدین اسلامیه‌نك ثباتلرینه فتور وخلل ایراث ایلمشدر.

بناءً علیه، سرعسکر مجاهدین «سفیان بن عوف» تبدیل حرکات ایله قوهٔ مدافعه‌لری ضعیف اولان مواقع متجاوره اوزرینه هجوم ایتمکی تنسیب ایده‌رك دونما وعسکری پروپونتس (مرمره دکزی) لك روم ایلی وانا طولی ساحللری اوزرنده بولنان قرا وقصبات علیهنه قوللانوب، مبانیء مذکوره‌نك کافه‌سنی تخریب وغارت ایتدیردی: خلاصه، نیساندن ایلول نهایتنه قدر اولان موسم صیفده اشبو دکزله سواحلنه اجرای حکم ایلدکدن صکره قیشلك تقریبیله برابر استانبولدن همان (٨٠) میل بعد ومسافه‌ده کائن اولان [*] سزیقوس (Cyzicus) اطه‌سنه چکیله‌رك مهمات وغنائم بحریه‌یی بورایه ادخار ایله قیشی گچیرنجه‌یه قدر تعطیل حرکات ایلدی.

عربلر ایرتسی سنه‌نك ایلك بهارنده ینه استانبول اوزرینه گلوب، تجدید محاصره وتشدید مهاجمه ایلدیلر ایسه‌ده بوسنه‌نك وقوعاتی

[*] سزیقوس قپوطاغی شبه جزیره سنك نام قدیمی اولوب، شبه جزیرهٔ مذکوره‌نك وقتیله هیچ برجهتدن ساحله ارتباطی اولمدیغندن عادتا برجزیره اولدیغی محققدر.

دخی اولکندن دها زیاده مطلوبه موافق جریان ایتمه‌مکله قیشی گچیرمك اوزره ینه مذکور جزیره‌یه چکلدیلر .

عربلرك اقداملری اول قدر متبصرانه و محاربه‌لری اول درجه متانیانه ایدی‌که، (٧) و یا (٤) سنه‌دن عبارت بر اوزون مدت بر منوال سابق دوام ایلدکلری حالده اگر دونمالری فورطنه وروم آتشی گبی آفات طبیعیه وصنعیه‌دن محواولمه درجه‌سنه گلمه‌مش اولسه واردولری خسته‌لك، محاربه وسالف الذکر آتشدن دوچار ضعف اولمسه ایدی نائل مقصد اولنجه‌یه قدر ثبات ایده‌جکلرنده شبهه یوق ایدی . نه‌چاره‌که . بو گبی موانع طبیعیه وصنعیه‌نك یکدیگرینی تعقیب ایدرجه‌سنه قوهٔ اسلامیه‌یی دوچار ضعف ایلمسی آرتق بو ثمره‌سز سفردن صرف نظر قلنمغی استلزام ایلمکله کلیاً محاصره‌یی رفع ایده‌رك رجعته مجبور اولدیلر .

بو زمانده استانبول ایمپراطوری «قسطنطین بوغونات» اولوب، عربلرك عدم مظفریتلرینه سبب اولان الك باشلیجه ماده‌دخی محصورین طرفندن — فن حربه دائر اولان فصل مخصوصده بر تفصیل بیان اولنه‌جغی وجه‌اوزره — «**نار بحر**» ویا «**روم آتشی**» تعبیراولنان بر آفت جانسوزك استعمال ایدلمش اولمسیدر . اشبو آتش بحری ویارومی تأثیرات مهلکه‌سندن وصو درونده دخی یانمه‌سندن طولایی مذکور محاصره‌لرده زیاده‌سیله قوللانلدیغندن عرب دونماسنك باشلیجه‌دوچار هزیمت اولمسنی انتاج ایلمش وبوهزیمتك حصوله گتیردیکی یأس وکدرله موفقیت امیدی دخی منقطع اوله‌رق عربلر محاصره‌یی ترکه مجبور اولمشلردر .

قورتوله‌بیلن سفائنله اثنای عودتده دخی سیچیلیه آچیقلرنده بر فورطنه‌یه تصادف ایلدکلرندن بوسبتون محو اولمه تهلکه‌سنه دوشمشلر وپك بیوك مشکلات ایچنده ساحل سلامتی طوته‌بیلمشلردر .

ياخود سوتا (Ceuta)، يعنى (سبته) شهرندن (٤) قطعه سفينه‌يه اركاباً قارشى اسپانيا ساحلنه ارسال ايلدى . اشبو حركت عسكريه هجرت نبويه‌نك (٩١) نجى سنه‌سى رمضان شريفى ايچريسنده وقوعه گلوب، — تاريخ مذكور ميلاد عيسانك (٧١٠) نجى سنه‌سى ماه تموزينه مصادفدر — عسكر اسلامك سبته بوغازى داخلنده واسپانيا ساحلنده قره‌يه چيقديغى موقعه سرگرده‌لرينك نامنه نسبتله (طريف) تسميه اولنمشدر .

بونلر ساحلدن آيريلوب ، تلال متسلسله‌دن عبارت اراضى اوزرنده هيچ برمانعه تصادف ايتمكسزين (١٨) ميل ايچريده كائن اولان (جوليان) شهرينه‌قدر ايلريلديلر. شهرمذكور دكزه طوغرى ايلريلمش بر يشيل برون اوزرنده كائن اولمغله عربلر طرفندن اراضىء مذكوره‌يه (جزيرة الخضرا) نامى ويرلمشدر .

مجاهدين اسلاميه «قونت جوليان» طرفندن فوق العاده مظهر حرمت اولدقلرى جهتله تحقيقات ومشهودات واقعه‌لرينى آفريقه‌ده‌كى قوماندانلرينه باتحريرات اشعارايلدكارندن فرداسى (٩٢هـ) سنه‌سى بهارنده «موسى بن نصير» كندى آزادليسى اولان «طارق بن زياد» قومانداسيله (٥) بيك نفر عساكر گزيده وگوكلليدن عبارت بر فرقهٔ مجاهدينى گميلره اركاباً قارشى‌يه گوندردى. طارق بن زيادك اسپانيا ساحلنده يناشديغى محل قطعهٔ مذكوره‌نك نهايت جنوبيه‌سنده كائن اولان برون اولوب، بورايه عربلر طرفندن (جبل الطارق) نامى ويرلمشدركه . اوروپاليلر بونامى تحريف ايده‌رك (جبرالته) ويا (جبلتره) صورتنه‌قويمشلر وبينلرنده اول وجهله قوللانمقده بولنمشلردر .

بووقعه‌يى يازان مؤرخلرك برطاقلرى گويا عساكر اسلام قره‌يه چيقدقدن صكره طارقك امريله كنديلرينى نقل ايدن دونمانك ياقلمش اولديغى وبونكده عسكرك دشمندن يوز چويرمه‌ملرينى تأمين ايچون اتخاذ ايدلمش برتدبير مستحسن بولنديغى بيان ايلكده ايسه‌لرده بزبوروايتك صحتنه اعتقاد ايده‌مه‌مكده‌يز ؛ چونكه،

اوزمانك ایجابات جاهلیه سندن اوله‌رق کاملاً تعصب محضه اربابندن بولنان خرستیانلرله مسکون ومسلمانلرجه — هنوز آیاق باصدقلری جهتله — احوال موقعیه وسیاسیه‌سی کلیاً مجهول قوجه بر اوروپا قطعه‌سنده نسبت قبول ایتمز درجه‌ده‌کی اقلیتلرندن ناشی نصل بیوك بر تهلکه ایچنده بولندقلری نظر مطالعه‌یه آلنه‌جق اولور ایسه طارق بن زیادگی قدرت ولیاقت عسکریه‌سی واجرا‌آت سریعهٔ حیرت افزاسیله عالم اسلامیتك بحق موجب افتخاری اولان برفاتح عالی‌قدرك ممالك اسلامیه دن — آفریقه قطعه‌سیله — رابطه‌سنك انقطاعنی موجب وبالآخره مضرات عظیمه تولیدینه باعث اوله‌جق برتدبیر سقیمی اختیار ایتمیه‌جکی آشکاردر. بناءً علیه، بز بو روایتك صحتنه اعتماد ایده‌مدیگمز گبی انگلیز مؤرخین مشهوره سندن «کبون» دخی طارقك اقتدار عسکریسنی نظر دقته آله‌رق روایت مذکوره‌نك عدم صحتنه حکم ایلمکده‌در؛ خصوصیله کشورلر فتح ایتمك ایچون الده اك بیوك آلت اولان سالف‌الذکر سفائنك آفریقه ساحلنه اعاده قلنملری طریقی وارایکن احراق ایدلملرینه دخی هیچ لزوم گوریله‌مز.

قوماندان مشارالیه (٧١١) سنهٔ میلادیه‌سی تموزینك (١٩) نجی گونی خریس دولا فرونترا (Xeres de la Frontera)، یعنی عربلرك (شریش) تسمیه ایتدکلری محلده برمحاربه ایده‌رك «روده‌ریق» ایله عسکرینی منهزم وپریشان ایلمش اولدیغی گبی موسی بن نصیر دخی (١٠) بیك نفر عرب و(٨) بیك نفر آفریقه‌لیدن عبارت برفرقه ایله موریتانیا (فاس) دن اسپانیایه عبور ایده‌رك طارق بن زیاد ایله برلکده مرسیه، غرناطه، اندلس ودها سائر جنوب مملکتلرینی برر برر؛ وفقط کمال سرعتله فتح وتسخیره باشلادیلر.

بوایکی مقتدر مجاهد دها اسپانیا ولایتلرینك فتوحاتیله مشغول ایکن بارسلونا (Barcelona) لیمانی سوریه وآفریقه سواحلنه منسوب اولان هرنوع سفن اسلامیه‌یه کشاده قلنمشدر؛ چونکه، طارق بن زیادی معیت موجوده سیله اسپانیایه نقل ایدن عرب دونتماسی قطعهٔ مذکوره‌نك شرق سواحلیله اول حوالیده بولنان قورسیقه، ساردانیه وبالئار (مایورقه، مینورقه) جزائرینی کشف وضبط ایچون عزیمت

ایتمش وجزائر مذکوره‌یی قبضهٔ تسخیره گچیردکدن ماعدا آق‌دکزده بولنان جزائرك همان کافه‌سنی دخی ضبط ایتمکله بوجمله‌دن اولمق اوزره گرید اطه‌سنك بعض محللری‌ده یدضبط اسلامیانه انتقال ایلمش ایدی.

بوجهتله عربلر آق دکزك حاکمی صره‌سنه گچدکلرندن عرب سنجاغی آلتنده بولنان هر نوع سفائن دخی بحرسفیدك جهات مختلفه‌سنده سربستیٔ سیر وسفره نائل اولمشلردر. بحرسفیدك داخلنده حصوله گلن بوموفقیتلردن باشقه اوله‌رق موسی بن نصیرك اسپانیایه مروزندن صکره دخی طارق بن زیاد هم قپودان وهم سردار صفتیله آفریقه‌دن جلب اولنان بربیوك دونما ایله سبته خلیجندن طیشاری بحرمحیط غربی‌یه چیقوب، اسپانیوللر ایله مدت مدیده حرب ایده‌رك غلبات عظیمه‌یه نائل اولدی. سبته بوغازندن ابتدا طشره چیقان اسلام دونماسی ایشته بودونمادر.

بوقاریده دخی ذکر اولندیغی وجه اوزره طارق بن زیادك اسپانیا سواحلنده ابتدا قره‌یه چیقدیغی موقعه (جبل الطارق) تسمیه اولندیغی گبی بوغازه دخی ینه امیر مشار الیهك نامی ویریله‌رك اول وجهله کسب تعارف ایلمشدر.

ایشته اهل اسلامك آززمان ایچنده بونجه فتوحات عظیمه‌یه نائل اولمسی آنجق قوهٔ بحریه سایه‌سنده وجوده گلمش برموفقیت فوق‌العاده اولدیغی شبهه‌سزدر. مع ذلك، عربلرك شوزمانده‌کی ترقیاتی‌ده اول قدر شایان حیرت بردرجه‌یی بولمشدرکه، اسپانیا قطعه‌سنك فتحنه مباشرت ایتدکلری زماندن (١٠) سنه مدت مرور ایدر ایتمز — گیجه گوندز دوام ایدن محاربات عظیمه آره‌سنده اختلاس وقت ایده‌رك — ولایات مفتوحه‌نك برقطعه مکمل خریطه‌سنی دخی ترسیم ایله مرکز خلافت اسلامیه اولان شامه ارسال وحضور خلیفه‌یه تقدیم ایتمك گبی بیوکلك گوسترمشلردر. بوخریطه‌ده اسپانیا قطعه‌سنك سواحل ودکزلریله لیمان

ونهرلری وسکنه وشهرلری وطبیعت اقلیمیه‌سی، طوپراق، احجار ومعدنیاتی، خلاصه، آثارطبیعیه وصناعیه‌سی بالاطراف ارائه قلنمشدر.

نه بیوك ترقی !

خلیفه‌ولیدبن عبدالملك زماننده اهل‌اسلام اوروپا قطعه‌سنه غرب جهتندن دخول ایله فتوحاته دوام ایلدکلری کبی شرقاً دخی اناطولی اوزرینه سوق اولنان جسیم براردو اوچنجی دفعه‌اوله‌رق (بزانتیوم) پای تختی حدودینه تقرب ایلمکده ایدی. اشبوپای تختی فتح ایتمکدن عبارت اولان مقصدك حصولیچون عربلربحراً دخی بر بیوك تدارکاته تشبث ایتدیلر ایسه‌ده تصور مذکورك موقع اجرایه وضعی بالاقتضا «سلیمان بن عبدالملك»ك خلافتی زمانه‌قدر تأخر ایتدی؛ چونکه، شامده بولنان روم ایلچیسی عربلرك براً وبحراً بر بیوك تدارکات حربیه‌ده بولندقلرینی وبوحاضرلقلرك مثلی‌نه ماضیده وقوع‌بولمش، نه‌ده استقبالده وقوعی ملحوظ اولدیغی حوادث دهشت افزاسنی کمال تهالکله ایمپراطوره ایصال ایلدیکندن ایمپراطور آناستاسیئوس (Anastasius) بر هجومی دفع ایتمکدن ایسه وقوعندن اول منعی تشبثنده بولنمق دها تهلکه‌سز ودها زیاده سالم وعاقلانه بر حرکت اولدیغی درك ایله بر طاقم خفیف غالیلردن عبارت بردونما انشا ایتدیروب، روملرك عادت مألوفه‌لری اوزره عربلرك مهمات بحریه‌لرینی‌یاقمق تصورینه دوشه‌رك اشبو دونمایی‌مصر وآفریقه لیمانلرنده انشاسی تحت‌قراره آلنمش‌اولان احتیاط دونماسنه مقتضی وجبل‌لبنان اورمانلرندن قطع ایدیله‌رك فنیکه ساحللرینه ایندیرلمش اولان سروی اغاجلرینی احراق خصوصنده قوللانمقلغی تصور ایدوب، شاید موفقیت حصوله کله‌مدیکی تقدیرده هیچ اولمازایسه عرب دونماسنك چناق قلعه بوغازندن مرورینی منع ایتمك خصوصنده استخدامه قرار ویره‌رك آق دکزه سوق وارسال ایلمشدر.

ایمپراطور ایشك دها ایلریسنیده نظر دقته آله‌رق شاید عربلر طرفندن هرمانع اقتحام اولنوب‌ده استانبوله قدر گلنه‌جك وشهر محاصره آلتنه آلنه‌جق اولور ایسه مقاومت ممکن اوله‌بیلمك ایچون محاصره (٣) سنه مدت دوام ایتدیکی صورتده کندیسنی اعاشه‌یه کافی ارزاقی اولمیانلرك شهردن چیقمالرینی اعلان ایدوب، میری آنبارلریله ترسانه‌لری دخی ارزاق ومهمات ایله املا ایلدی؛ وقلعه دیوارلرینی تعمیر ایتدیروب، بدنلرك و (بیزانتین) تعبیر اولنسان حرب گمیلرینك اوزرلرینی طاش وحربه و آتش انداختنه مخصوص ماکنه‌لرله طولدیره‌رق وقت وحاله مناسب ومقامنه لایق تدابیر متیقظانه ایله امر مدافعه‌یی اکالده دقیقه فوت ایلمدی.

عربلر استانبول حقنده‌کی تصورلرینك فاش اولدیغنی آکلاینجه هجوملرینی دها مناسب بر زمانده وبغتةً اجرا ایتمکه قرار ویره‌رك دونمالرینی فنیکه ساحلنه اعاده ایلدیلر. بو مانوره‌یه قارشی روم ایمپراطوری دخی دونماسنی ردوس آچیقلرنده وولطه اورمغه مأمور ایلدی.

روم دونماسنك ردوس آچیقلرنده بولندیرلمسندن مقصد گویا بر فرصت دوشوروب، آنسزین فنیکه ساحللرینه هجوم ایله عربلرك دونما انشاسیچون آفریقه‌یه ارسال ایتمك اوزره جبل لبناندن دکز قییلرینه ایندیرمش اولدقلری کرسته‌لری احراق ایتمك ایدی؛ فقط دونماده بر عصیان ظهور ایده‌رك تئودوسیئوس (Théodosius) نامنده برینه بیعت ایلدکلرندن نیت فاسده‌لرینی اجرایه قیام ایده‌مدیلر؛ ومرقوم تئودوسیئوس دخی ایمپراطورلغنی بعدالاعلان استانبولی ضبط ایتمك اوزره اشبو دونما ایله حرکت ایدوب، آلتی آی شدتلی محاصره وتضییقدن صکره شهرك ضبطنه موفق اولدی.

تئودوسیئوسك بووجهله شرقی روما ایمپراطورلغی تاجنی رأس

تغلبنده بولنديرمسی — مقامنی محافظه ایچون لازم گلن اقتداره مالك اولمديغندن طولايي — پك آز زمان دوام ایده‌بیلمشدر؛ چونكه، ایمپراطور آنستاسیئوس طرفندن اردوقوماندانی نصب ایدلمش اولان جنرال لئو (Leo) تئودوسیئوس علیهنه عصیان ایده‌رك تئودوسیئوسك مخالفی بولنان روما نلرله عربلرك دخی اتفاقنی قزانمش اولدیغندن وقوع بولان معاونتلری سایه‌سنده مرقومك اردوسنی مغلوب وكندیسنی ترك تخته مجبور ایلدی.

لئونك ایمپراطورلغی زماننده دخی عربلر طرفندن استانبول اوزرینه بر هجوم وقوعه گلمشدر (۹۷ ھ، ۷۱۵ م) :—

عربلر دنیاده ثبات ایله مشتهر بر قوم اولدقلرندن حصوله گتیرمك نیتنده بولندقلری برمقصدك اجراسی خصوصنه صرف همت ایتمكدن قاچنمادقلری جهتله بو قبیلدن اوله‌رق استانبولك فتحی ایچون دخی هرفرصتدن بالاستفاده مكرراً حركات عسكریه اجراسندن گیری طورمامشلردر. بودفعه‌كی محاصره «سلیمان بن عبدالملك» طرفندن وقوعه گتیرلمش و«عمر بن عبدالعزیز» دورنده رفع ایدلمشدر. اشبو محاصره استانبول علیهنه وقوع بولان تجاوزلرك الك بیوكلرندن اولوب، خلافت امویه‌نك دوامی مدتجه اجرا قلنان حركات حربیه‌نك دخی الك جسیمی اولدیغی محققدر.

خلیفه سلیمان بن عبدالملك براً و بحراً تداركات عظیمه‌ده بولند- قدن صكره (۱۲۰) بیك نفرعرب وایران عسكرندن مركب بر بیوك اردوایله (مرج دابق)ه گیده‌رك اشبو اردویی برادری وعرب جنرا- للرینك الك مشهور ومقتدرلرندن بولنان «مسلمه» نك قوماندا سی آلتنه ویروب، قسطنطینیه‌نك فتحنه مأمور ایتمش وفتح میسر اولمدقجه عودت اولنمامسی امرینی دخی ویرمشدر. بو اردویی تشكیل ایدن عسكرك قسم اعظمی سواری اولوب، بارگیرودوه‌لر اوزرنده بولندقلری

حالده حرکت ایتمشلر واناطولی قطعه‌سنه داخل اولدقدن صکره کمال سرعت وسهولتله بر قاچ بیوك شهرکده فتحنه موفق اولدقلرندن شوق وغیرتلری آرتارق ایلریلمکده دقیقه فوت ایلمه‌مشلردر .

استانبول علیهنه براً سوق اولنان اشبواردودن باشقه بحراً بر جسیم دونما دخی گوندرلدی . ارسال اولنان دونما ایکی بیوك فرقه دن عبارت اولوب ، بریسی مصرده ودیگری فنیکه سواحلنده تدارك وتجهیز قلنمش ومجموعی (٨٠٠) قطعه‌یه بالغ بولنمش ایدی ؛ فقط سفن مذکوره‌نك عددجه اولان کثرتلری قطعه‌جه کچوکلکلرینی ارائه ایدر بر دلیل اولمق اوزره قبول ایدلمك اقتضا ایدر .

اردو چناق قلعه بوغازینك اناطولی ساحلنه واصل اولدیغی زمان دونما دخی بوغازه داخل اوله‌رق وقت وزمانیله برلشمش اولدقلرندن عساکر اسلامیه ساحل بحرده کائن [*] آبیدوس (Abydus) خرابه‌سنك بولندیغی موقعدن دونمایه گیره‌رك اشبو طریق ایله ایلك دفعه اولمق اوزره آسیادن اوروپایه مرور ایلدی. اردو تراس قطعه‌سنه داخل اولدقدن صکره بلامزاحم استانبول سورلرینه قدر ایلریله‌یه‌رك شهری قره‌جهتندن تحت محاصره‌یه آلدیغی ومسلمه‌نك تدبیریله مذکور اردونك اطرافی خندق ومترسلرله تحدید اولندیغی گبی دونما دخی دکز طرفنی چویروب ، بووجهله محاصره اکمال ایدلدی .

دونمانك آره‌سنده یالکز (٢٠) قطعه جسیم گمی بولنوب ، هرنده یوزدن زیاده آغر سلاحلی عسکر موجود ایدی. روم مؤرخلرینك اخبارینه نظراً بوعظیم دونما راکد بر دکز وملایم برهوا ایله شهره تقرب ایده‌رك سرای برونی طولاشدیغی صره‌ده بوغازك سطحی

[*] شهر مذکور آق دکز بوغازینك اناطولی ساحلنده ونغره برونی اوزرنده کائن برخرابه اولوب ، حدود عثمانیه داخلنه کیردکدن بر خیلی زمان صکره انقاضیله چناق قلعه‌سی وجوده کتیرلمش اولدیغندن شمدیکی حالده مذکور خرابه‌دن خارجاً براثر مشاهده قلنه‌مامقده‌در .

متحرك بر اوزمانك سایه‌سی آلتنده کولکه‌لنمش بر حالده مشاهده قلنمقده ایدی؛ خلاصه، بو محاصره‌ده عربلرك تدارکاتی پك عظیم و مکمل اولدیغی کبی رومل دخی ایمپراطور آنستاسیئوس زماننده بری عربلرك بر هجوم شدیدینه هدف اوله‌جقلرینی بیلدکلرندن اسباب مدافعه‌یی اکمال خصوصنده صرف مساعیدن کیری طورمامشلر وشهری ضبط اولنه‌ماز بردرجه‌ده تحکیم وتقویه‌یه موفق اولمشلر ایسه‌ده — عربلرك شجاعت وثبات ومتانتلری هرکسدن زیاده رومل نزدنده مسلم اولدیغندن — ینه حربه میدان ویرلمه‌مك ومحاصره رفع ایدلمك اوزره تضمینات حربیه مقامنده بر مبلغ عظیم اعطاسی تکلیفنده بولندقلری حالده اشبو تکلیف مسلمه طرفندن رد ایدلمش اولمغله طرفیندن آتش حرب وجدال کمال کرمی ایله اشتعال ایلمشدر.

اهل اسلامك قوای مادیه و معنویه‌سی هر جهتله روملرککنه فائق ایکن دها اوزمانلر مسلمانلرجه اسرار و حقائقی مجهول بولنان وروم آتشی نامیله اشتهار ایتمش اولان آتش معهودك محصورلر طرفندن کمال شدت و مهارتله قوللانلمقده اولمسی محاصرلرك غیرت و شجاعت جانسپارانه‌لریله کسب توازن ایده‌رك تشبثلرینی ثمره‌سز براقمش وضایعات کلیه‌یه دوچار اولملرینه باعث مستقل اولمشدر.

شویله‌که، مسلمه شهرك محاصره‌سنی اکمال ایتدکدن صکره هم براً وهم بحراً برهجوم اجراسنی قرارلشدیرمش وبوهجومی لیلاً اجرا ایتمك اوزره حاضرلقده بولنمشدر. ایمپراطور «لئو» دخی محاصرلرك مصمم اولان اشبو هجوملرینی نتیجه‌سز براقق و آنلری مهلك بردامه دوشورمك قصدیله عرب دونماسنی خلیجه دخولدن منع ایچون استانبول وغلطه بیننه کردیرمش اولدیغی زنجیری برطرفه آلدیره‌رق بووجهله دونمایی صورت ظاهره‌ده خلیجه بلامزاحم دخول ایچون سربست براقمشدر.

عربلر مذکور زنجیرك بر طرف ایدلدیکنی گورنجه قسماً اشبو فرصتدن بالاستفاده خلیجه داخل اولمق وقسماً دخولدن احترازده بولنمق طرفنی التزام ایله تردد ایچنده بولندقلری بر صره‌ده روملر طرفندن آتسزین وکمال سرعتله طیشاری‌یه متعدد آتش گمیلری سوق اولنه‌رق دکزك یوزنده بیوك بر قارغاشالق وقوعه گتیرلدی . عربلر . سلاحلری ، دونمالری آلولر ایچنده قالوب، فرار قصدنده بولنان گمیلر دخی بر برینه چاتارق باطمق ، یانمق گبی بیك درلو بلیه باش گوستردی ؛ خلاصه ، عرب دونماسنك قسم اعظمی بوداهیهٔ دهشت افزانك تأثیرات محرقه‌سیله محو ونابود اولدقلری گبی برطاقملری‌ده الك قوی تدبیرلری بوزان فورطنه فلاکتلریله غرق وتلف اولدقلرندن روما نامنی صحیفهٔ عالمدن حك ایده‌جك اقتداری حائز اولان اوقوجه دونمادن هیچ بر نشانه بیله قالمامغله اشبو ضایعات عظیمه مطلوبك حصولنی دائرهٔ امکانك خارجنه چیقارمشدر ؛ چونکه ، دونمانك ضیاعیله سورك ایکی واسع جهتنی احاطه ایدن دکزلر سربست قالدقلرندن یالکز قره جهتندن اولنان محاصره ایله خارجدن شهره وقوع بوله‌جق معاونتلرك منعی ممکن اوله‌مدیغی گبی داخل شهرده بولنان قوهٔ عسکریه‌نك کافه‌سی یالکز قره جهتنی تحدید ایدن سورك مدافعه‌سنه خدمت ایلدکلرندن بو جهتدن‌ده بر ایش گوره‌بیلمك درجهٔ استحاله‌یه وارمشدر .

حال بو منوال اوزره دوام ایتمکده ایکن بر بیوك فلاکت دها باش گوستردی . اوده خلیفه سلیمان بن عبدالملکك جمع وتدارك ایتمش اولدیغی بر ایکنجی اردو ایله لاجل المعاونه استانبول اوزرینه حرکته حاضرلنمقده ایکن ارتحال ایتمسی واشبو اردونك ارسالندن صرف نظر قلنمسی کیفیتی اولوب ، بو وقعه دخی اهل اسلامك شوق وامیدلرینی کسره باعث اولمشدر ؛ فقط مسلمه ثبات ولیاقت

صاحبی بر قوماندان اولمغله اصلا علامت یأس گوسترمیه‌رك بتون قیش محاصره ومحاربه‌یه دوام ایلدی. اتفاقات غریبه‌دن اوله‌رق او سنه قیش پك شدتلی اولوب، زمین یوز گوندن زیاده قار آلتنده قالدی. مصر وعربستان گبی اقالیم حاره سکنه‌سندن اولان عساکر مسلمین برودتك شدتندن عادتا جانسز اشیا مثللی حرکتدن قالدیلر ایسه‌ده اول بهارك حلولیله وجودلری اویانوب، اعادهٔ قوت ایلدکلرندن اولکندن زیاده بر غیرتله یکیدن حربه مباشرت ایلدیلر.

بو اثناده ایکی فرقه‌دن مرکب جسیم بر دونما دخی مهمات وذخیره وعسکر واسلحه حموله‌سیله ورود ایلدیکندن مجاهدین دینك شوق وغیرتلری ومحصورین حاسرینك خوف ودهشتلری ازدیاد بولمشدر. بو دونمانك (٤٠٠) قطعه غالی ونقلیه سفائنندن عبارت اولان بر فرقه‌سی اسکندریه‌دن و (٣٦٠) قطعه‌دن عبارت اولان دیکر فرقه‌سی دخی سائر آفریقه ولایات شمالیه‌سی ساحللرندن سوق وارسال قلنمش ایدی.

دونمانك ورودی یالکز احتیاجانك تهوینه خدمت ایدوب، معاملات حربیه خصوصنده هیچ بر ایشه یارامامشدر؛ چونکه، روملرك قوللاندقلری آتش بحری بو دفعه اولکی قدر موجب مضرت اولمامش ایسه‌ده دونمانك موقع حربه تقربنه مانع قوی اولمغله ینه دکز طرفنك محاصره‌سی ممکن اوله‌مدیغی گبی اسکندریه فرقهٔ بحریه‌سنده مستخدم بولنان خرستیانلرك حرکات خائنانه‌لری، یعنی بولندقلری گمیلری دشمنه تسلیم ایله گندیلرینك‌ده دشمن طرفنه فرار و التجا ایلملری عرب دونماسنك ینه ضعفه دوچار اولمسنه باعث اولمش و بو کیفیت شهرك تکرار تجارت بحریه وسیر سفائننك اعاده اولنمسنه سببیت ویرمشدر.

محصورلر بالق صید ایده‌رك دفع احتیاج ایلدکلری حالده محاصرلر

ذخیره‌سزلك مضایقه‌سندن طولانی آچلق مصائبنه دوچار اوله‌رق زیاده‌سیله مضر صحت مواد اکلنه مجبور اولدقلرندن عسکر بیننده خسته‌لك دخی اجرای حکم ایتمکه باشلادی. بو آره‌لقده ایمپراطور «لئو» روم ایلیده‌سا کن باربارلردن بلغار طائفه‌سنی بر طاقم عطایا ومواعید جمیله ایله دائرهٔ اتفاقه آلوب، بونلردن بربیوك اردویی عربلر اوزرینه جلب وتسلیط ایلدیکندن بو کیفیت دخی ایشـك رنگنی بوسبتون دگشـدیردی: ونتیجـه‌سی طرف اسـلامیاندن (٢٢) بیك نفر تلفات وقوعنی موجب اولدی.

طرف دیگردن دخی دها اوزمانلر اهل اسلامك کلیاً مجهوللری بولنان فرنکلرك غیرت خرستیانیه ایله استانبول روملرینه معاونت ایچون براً وبحراً تدارکات عظیمه‌یه تشبث ایلمش اولدقـلری وعن قریب حرکت ایتمك اوزره بولندقلری حوادثی بین العساکر شیوع بولمش اولمغله کیمسه‌ده شوق وامید قالمامش ومحاصره‌نك (١٣) نجی ماهی ختامنده خلیفه عمر بن عبدالعزیز طرفندن سرکردهٔ مجاهدین مسلمه بن عبدالملکه ترك محاصره ایله عودت اولنمسی امری ورود ایتمکله بقیهٔ غزاة موحـدین استانبول سـورلری اوکندن چکلمکه مجبور اولمشدر.

عرب سواریسنك حدود اسـلامیه داخلنه قدر چکلمسی عوق وتأخیره تصـادف ایتمکسزین وقوع بولدی ایسـه‌ده دونمانك قسم باقیسی تکرار بتکرار فـورطنه و آتش بلیه‌سـنه دوچار اوله‌رق ضـایعات کلیه‌یه اوغرایوب ایچلرندن انجق (٥) قطعه غالی اسکندریه لیمانه واصل اوله‌بیلدی؛ خلاصه، بو محاصره‌ده دخی عدم موفقیته سببیت ویرن ماده روم آتشی تعبیراولنان داهیهٔ عظمانك قوللانلمش اولمسندن عبـارت اولوب، یوقسه انتظامنه خلل گلمش اولان روم دولتنك سایهٔ نور اسلامده هنوز پرتو آلان گنج و دنج عرب دولتنه

قارشی مقـاومته مقتدر اوله‌بیلمسی — روم مؤرخلرینـك دخی اعترافلری وجهله — امكانسز اولوردی .

ایشته روم دولتنك طالعی سائقه‌سیله‌درکه، برکیمیاگر ویامهندسك اثر مهارتی بر دونما ویا اردونك قوتنـه تقابل ایتمش وبو سـایه‌ده روملر برخیلی زمانلر دها قدرتسز اولان حکومتلرینك دوامنی گورمك بختیارلغنه نائل اولمشدر .

بو وقعه‌دن صکره دخی دولت علیهٔ عثمانیه‌نك ظهور وتشکلنه قدر استانبول شهری اهل اسلام طرفندن (۱۲۱ ھ، ۷۳۹ م) و(۱٦٤ ھ، ۷۸۰ م) و(۱۹۲ ھ، ۷۹۸ م) تاریخلرنده محاصره اولنمش ایسه‌ده بو محاصره‌لرك کافه‌سی براً وقوعبولمش اولمغله تفصیلندن صرف نظر قلندی .

عربلرك اسـتانبول فتحی مقصدیله وقوعبولان سعی وغیرتلری بر ثمرهٔ مفیده حصـوله گتیره‌مه‌مش اولدیغی جهتله حاصـل اولان مأیوسیت اوزرینه روما الکاسنك باشـقه برجهته هجوم ایله اخذثار ایتمك ایچون یکیدن تدارکاته باشلادیلر. اشبو تدارکات جسیمهٔ بحریه‌نك اکمالندن صـکره عربلر ایتالیانك قسم جنوبیسیله سیچیلیه وقورسیقه وسـاردانیه اطه‌لری اوزرینه هجوم ایدوب ، ایشی اول درجه شدت وثبات ایله درعهده ایلدیلرکه ، (۱۳) سنه‌دن عبارت براوزون مدت متمادیاً اسـفار بحریه ایله اشـتغال ایده‌رك مذکور جزیره‌لرله ایتالیا ساحللرینی دهشت وانهزام تامه دوچار وروماليلرك قوللاندقلری آتش بحری‌یی بورالرده موجدلرینی بیله حیرتده براقاجق بر صورت مدهشـه‌ده استعمال ایلدیلر ؛ خلاصـه ، دنیا (۱۳) سنه قدر بونلرك دهشتندن قیملدانه‌مامق حالنه گلدی .

عربلر بووقعه‌دن صکره طقوز اون سنه قدر هیچ بر طرفه بر تجاوزده بولنمدقلری حالده لئونك خلفی اولان «قسطنطین» همان تخت ایمپراطوری یه جلوس ایدر ایتمز اهل اسلام علیهنه قیام ایتمکله اشبو

تجاوزه مقابلةً عربلر بر چوق غالی وسائر نوع سفائنی امور حربیه‌ده استخدام ایچون ترتیب وتجهیز ایده‌رك وجوده گتیردکاری بر دونمایی قبرسه گوندردکاری گبی عساکر بریه ایله مملو بر طاقم نقلیه سفائننی دخی مذکور دونما ایله برلشمك ووقوعی ملحوظ اولان هرگونا تجاوزه مقابله ایتمك اوزره جزیرهٔ مذکوره‌یه سوق وارسال ایلدیلر ایسه‌ده اشبو احتیاطکارانه اولان تدبیرلرندن روماللیلرك سرعت حرکتلری مانعه سیله بر نتیجهٔ مفیده استحصالنه موفق اوله‌مدیلر ؛ چونکه، استانبولدن چیقان روم دونماسی عربلرك مأمول ایتمدکلری بر زمانده آنسزین دونمالری اوزرینه هجوم ایده‌رك ضایعات کلیه ایراثنه باعث اولمش وبوناگهانی محاربه‌ده عرب دونماسندن آنجق (٣) گمی قورتوله‌بیلوب، دیگرلری غرق وخراب اولمشدر.

ذاتاً بو زمانده دولت امویه‌نك ادارهٔ داخلیه‌سنه خلل تطرق ایده‌رك انتظامی بوزلمش وقوت وسطوتی زائل اوله‌رق بر اختلال شدید ایچنده بولنمش اولمغله دشمن خارجی‌یه قارشی اسباب مقاومت تهیئه سنه چالیشیله‌مدیغندن روملرك بو غلبه‌لری انتقامسز قالمش وبوندن صکره دخی عربلر (٥٠) سنه‌قدر بحراً ارائهٔ شوکت وقدرت ایتمك هوسنده بولنمامشدر ؛ چونکه، اشبو اختلالات مدهشه‌نك نتیجه‌سی اوله‌رق (١٣٢) سنهٔ هجریه سنده امویه دولتی کلیاً منقرض اولوب، یرینه «خلافت عباسیه» قائم اولمش واهل اسلام یکیدن کسب قوت ایتمك استعدادینی بولمش ایسه‌ده خلافت عباسیه‌یه قارشی دخی بعض ولایتلر اهالیسنك عصیانده اصرارلری وخصوصیله اندلسلیلرك خلفای امویه خاندانی بقایاسندن «عبدالرحمن بن هشام»ه بیعتله خلافت عباسیه‌دن فك رابطهٔ اتحاد ایلملری گبی اهل اسلام بیننده ظهوره گلن تفرقه قوهٔ اسلامیه‌یی تقلیله باعث مستقل اولدقدن باشقه امنیت داخلیه‌یی دخی دوچار انسلاب ایلدیکندن اهل اسلامك بر دائرهٔ

اتحاد داخلنه ارجاعی خصوصی خصوصات سائره‌نك كافه سنه مقدم ومرجح گورلدیكی اجلدن مقام خلافتدن باشلیجه بوجهته حصر غیرت اولنه‌رق ابتدالری یك اوقدر خارجله اوغراشلمق جهتنه گیدلمه‌مش وبومیانده بحراً غزا وجهاد خصوصی دخی عادتا ترك اولنمق درجه‌سنده اهمیتدن عاری طوتلمشدر؛ فقط مؤخراً «محمدالمهدی» و«هارون‌الرشید» دورلرنده دولت‌عباسیه كسب‌قوت ومكنت‌ایدوب. یكیدن فتوحات خارجیه ایله اشتغاله باشلادی. «نیسه فوروس» (Nicephorus) ك ایمپراطورلغی زماننده اهل اسلام طرفندن وقوع بولان استانبول محاصره‌سی نتیجه‌سی اوله‌رق ایمپراطور مشار-الیه دولت عباسیه‌یه ویرگی نامنه سنوی برمبلغ عظیم اعطا ایتمك گبی بیوك بر شرط آلتنه آلندیغی حالده دها شدتلی بر اخذثار ایچون فرداسی سنه ینه روملر یدینه گچمش‌اولان ردوس اطه‌سی اوزرینه دخی هارون‌الرشیدك سرعسكری «حمید بن منصور» قومانداسیله جسیم بردونما سوق اولنه‌رق جزیرهٔ مذكوره تخریب واسترداد ایتدیرلدی ایسه‌ده اشبو دونما فنیكه ساحلنه عودت ایدركن تصادف ایلدیكی شدتلی برفورطنه یوزندن‌ضایعات مهمه‌یه اوغرادی؛ وینه هارون‌الر-شیدك زمان سلطنتنده حمید بن منصور قومانداسیله سوق اولنان بر دونما گرید جزیره‌سنك بعض محللرینی دها ضبط ایتمكله ضمیمهٔ ممالك اسلامیه قلندی.

بو دورده هرنه‌قدر قورسیقه، ساردانیه، سیچیلیه، بالئار ودها سائر بحر سفید اطه‌لریله گریدك برقسمی وایتالیانك جنوب طرفلری خلافت عباسیه‌نك اجزاء ممالكندن معدود ایدیسه‌ده عباسیلر قوهٔ بحریه‌یه لزومی نسبتنده اهمیت ویرمدكلرندن زمانلرنده بحراً ارائهٔ شان وسطوتلرینه مدار اوله‌جق بربیوك وقعه سبق ایتمه‌مشدر. مع ذلك، اندلس دولت امویه‌سیله شمال آفریقه‌ده تأسس ایدن حكومات

اسلاميه امور بحريه‌يه تقيد واعتنا گوسترمش اولدقلرندن اهل اسلا- ملك ينه آق دكزاوزرنده شوكت وعظمتی برزمان‌ايچون دهاانجلابخش عيون عالم اولمق شرفنی محافظه ايده‌بيلمشدر .

بوزمانلردن‌بحث‌ايدن‌اوروپا تاريخنه برنظرعطف‌اولنديغی‌صورتده گوريلوركه، خليفه هارون‌الرشيدك معاصرينندن وغرب حكمدارانئك اعاظمندن اولان «شارلمان» (Charlemagne) ك وفاتندن صكره فرانق دولتنك اوچه‌انقسامنی نتيجه ويرن اختلالات داخليه اثناسنده، يعنی (۹) نجی عصر ميلادی اوائلنده بحر سفيد سواحلنده بولنان اوروپايه منسوب مملكتلر اهاليسی ميانده گميجيلك يالكز ونديك ساحلنده قالمش وبونلرك سير سفائنی دخی آنجق بحرسفيدك معين اولان قسملرينه منحصر بولنمش ايدی .

شمال طرفنده ايسه ساقسونيه‌ليلر ايله هم جوارلری بولنان [*] نورمانلر امور بحريه ايله توغل ايدوب، ملل سائره بو صنعتك همان يبانجيسی ايدی .

افادات سابقه ايله دخی مؤيد اولديغی وجهله دولت امويه‌نك صوك زمانلرنده ضيای اقبالی گبی قوهٔ بحريه‌سی دخی دوچار انخساف اوله‌رق شان وسطوت ارائه‌سندن قالمش اولديغی مثللی بعدالانقراض مقامنه قائم اولان خلافت عباسيه ولايات ساحليه‌سنك مراكز بحريه اتخاذ اولنان محللرنده هر نه قدر مأمورين بحريه موجود اولوب، ظاهراً اصول سابقه‌يه رعايت اولنمش ايسه‌ده دونتما مفقود اولديغندن اشبو مأمورلرك دخی اهميتلری محدود ايدی .

اندلس اهل اسلامی خاندان امويه‌دن برحيات قالمش اولان

[*] نورمان، يعنی شمال آدملری ديبه شهرت بولانلر دانيمارقه، اسوچ و نوروچيه اهاليسی اولوب، بونلر قورصانلق ايله مألوف اولدقلرندن دائما ابحار وانهارده كشت وكذار ايله راست كتيردكلرينه ايصال خسار ومضاردن خالی قالمازلردی.

عبدالرحمن بن هشامی دعوتله کندیلرینه « امیر » ایدوب . بو وجهله استقلاللرینی اعلان ایلدکلری زمان خلافت عباسیه طرفندن اندلسده «عامرالقریش» امیرالماءاولوب ؛ فقط دونما موجوداولمدیغندن اسپا- نیا اوزرینه خارجدن پك چوق تجاوز وقوعه گلمکده ایدی . بو ذات امربیعتی قبول ایلمدیکی جهتله ازاله اولندقدن صکره «عبدالرحمن» طرفندن بر منتظم دونما انشا ایتدیریلوب ، آنجق بو واسطه ایله خارجك تجاوزاتنه نهایت ویریله‌رك امنیت و آسایش داخلی اعاده قلنمشدر .

عبدالرحمن معاملات بحریه‌دن حصوله گله‌جك منافعك پك بیوك اولدیغنی تقدیر ایدن بیوکلردن بولنمغله بو جهته لزومی قدر اهمیت ویره‌رك اك سهولتلی تجارت طریقلری وثروت منبعلری دیمك اولان بعض نهرلری تطهیر وقناللر حفر ایتدیره‌رك قابل سیر سفائن بر حاله وضع ایلمش وبو سایه‌ده (تجارت بحریه) کسب وسعت وسهولت ایده‌رك هم اهالی و هم حکومت مستفید اولمشدر ؛ خلاصه ، تزیید ثروت وتأمین سعادته باعث مستقل اولدیغی حیثیتیله اهالی گمیجیلك وتجارت گبی فائده‌لی مسلکلره سلوك ایلمش اولدقلرندن آز زمان ایچنده اندلس لیمانلرنده پك‌چوق سفینه‌لر انشا قلنوب ، آفریقه واوروپا سواحلی وحتی قسطنطینیه شهری‌ایله مناسبات تجاریه حصوله گتیرلمش واجنبی چارشولری اندلس امتعه‌سیله مالامال اولمشدر .

«حکم بن هشام »ك هنگام سلطنتنده دخی(قرطبه)اهالیسندن نفی اولنان بر قسم خلق — عربلر طرفندن(اقریطس)نامی ویرلمکده اولان — گرید اطه‌سنی کاملاً ضبط ایله اوراده برحکومت اسلامیه تأسیس ایلدیلر ؛ شویله‌که ، بالاده دخی بالمناسبه اشعار اولندیغی وجهله تا زمان معاویه‌دن‌بری امرای عرب فرصت دوشوردکچه گرید اطه‌سی اوزرینه تعرضدن خالی قالمیوب ، مصر والیسی عبدالله

بن سعد وكاشف بحر حفاره وسرعسكر صاحب اقتدار حميد بن منصور گبی مشاهیر اسلام بو اطه‌یه سفر ایده‌رك بعض محللرینی قبضهٔ تسخیره گچیرمشلر ومؤخراً خلفای عباسیه‌دن هارون‌الرشیدك اوغلی «مأمون» زماننده «ابو حفص عمر بن حبیب اندلسی» دخی جزیرهٔ مذكوره اوزرنده كائن حصارلردن برینی ضبط ایله اوراده اسكان ایده‌رك یواش یواش هرطرفنی استیلا ایدوب، اهالیء خرستیانیه‌سنی خراجگذار ایلدی؛ واولاد واحفادی دخی ارثاً اشبو جزیره‌یه صاحب اوله‌رق (٢١٢ ﻫ) تاریخنه قدر حكومتلری دوام ایلدی.

(١٩٨ ﻫ) سنه‌سنده قرطبه‌اهالیسی عصیان‌ایلمش اولدقلری حالده وقوع بولان مقاتله‌ده مغلوب اولدقلرندن بقیةالسیوفلری اولان (١٠) بیك قدر نفوس اندلس قطعه‌سنی تركه مجبور ایدلمشلر و آنلر دخی مصره‌قدر گلوب، اسكندریه‌یی ضبط ایله اوراده اسكان ایلمشلردر؛ فقط بونلرك بالآخره اطرافه دخی اطالهء دست تجاوز ایده‌جكلری مجزوم اولمغله دفع فسادلری ایچون آل عباس طرفندن مصر والیسی اولان «عبدالله‌صفاری» مأمور قلنمش اولمغله بونلری قوهٔجبریه ایله اسكندریه‌دن اخراجه تصدی ایلمسی اوزرینه مالك اولدقلری سفائنه راكباً (٢١٢) سنهٔ هجریه‌سنده گرید جزیره‌سنه گچه‌رك جزیرهٔ مذكوره‌یی كاملاً ضبط ایدوب، سرگرده‌لری بولنان «عمر بن عیسی» دخی اعلان استقلال ایلدی.

بونلرك حكومتلری (٣٤٥ ﻫ) تاریخنه قدر دوام ایدوب، مدت مذكوره ظرفنده دخی مالك اولدقلری «قوهٔ بحریه» سایه‌سنده بحر سفید سواحلنك آسایشنی اخلال ایلمشلردر؛ چونكه، صورت دائمه‌ده تجهیز اولنمش و افرادی مكملاً تسلیح ایدلمش (٤٠) قطعه غالیلری موجود بولنوب، برآن محاربه‌دن خالی قالمازلر و آرشیپل داخلنده بولنان اطه‌لرك كافه‌سنی وحتی استانبول بوغازینی

بيله تهديدلری آلتنده بولنديروب، روملره بحراً تجارت ايچون ميدان ويرمزلر دی. شرق قيصری بونلره مقابله ايده‌جك قدر قوۀ مدافعه‌يه مالك اولمديغی اجلدن تجاوزلرندن تحفظ ايچون هديه ناميله ويرگی اعطا ايتمك گبی بر مجبوريت ذليلانه آلتنده بولنوردی. نهايت بو امارت دخی احياسنه باعث وابقاسنه خادم اولان دونمه‌سنی لزومسز گبی گورمك خطاسنه دوشه‌رك استخدامدن صرف نظرله افراد عسكريه‌سنی طاغتمش وهيچ اولمازايسه گميلرينك مرور زمان ايله چوروبه‌رك قوللانلماز برحاله گلنلرينك يرينه يكيلرينی انشا ايتمك لازم ايكن بوجهته‌دخی اهميت ويرمه‌مش اولديغندن عاقبت «عبدالعزيز بن حبيب» ك ايام حكومتنده روملرك بر تجاوز ناگهانيلريله محو ومنقرض اولمشدر.

اشبو جزيره اوزرنده بولنان (قنديه) قلعۀ مشهوره‌سی دخی عربلرك اثر بناسی اولوب، متانت فوق‌العاده‌سی جهتيله شايان ذكر وستايش بريادگار قيمتداردر.

حكم بن هشامدن صكره اندلسه اميراولان «عبدالرحمن ثانی» نك ايام حكومتنده دخی قورصانلقله مألوف ومشهور اولان نورمانلر اشبو قطعۀ معموره اوزرينه ناگهانی اوله‌رق آره‌لقده بر هجوم ايله قتل نفوس ونهب وغارت گبی مظالم طاقتفرسايه قيام ايلدكلرندن طولايی عبدالرحمن دونمايه برقات دها تقويت ويره‌رك بو واسطه ايله سابق الذكر قورصانلرك تجاوزلرينه نهايت ويرمشدر؛ خلاصه، بونك زماننده‌دخی اندلس قوۀ بحريه‌سی درجۀ كمالده اولوب، هم بحر سفيدده، همده بحر محيط اطلاسيده اجرای حكم ونفوذايلديكی جهتله شرق قيصری عبدالرحمنی خليفه «معتصم» عليهنه اتفاقه دعوت ايتمش ايسه‌ده عبدالرحمن «**هيئت اسلاميه عليهنه خرستيانلر ايله اتفاق شعائر اسلاميه‌يه مغاير**» اولديغنی بيان ايله اشبو اتفاقی رد ايلمشدر؛ فقط قيصرلرله حسن مناسباتی دخی قطع ايلمه‌مشدر.

بوندن صکره اندلس قوهٔ بحریه‌سی بر خیلی زمانلر دها دکزلر اوزرنده ارائهٔ شان وسطوت بختیارلغنه موفق اولدیغی حالده بالآخره شرقده هیئت اسلامیه‌یی اساساً درکهٔ محوه تقریب ایدن بلیات مدهشه اندلسه دخی سرایتله یکپاره اولان اوقوجه دولت اسلامیه (ملوك طوائف) توروديلری النده پارچه‌لنه‌رق اثر شوکتی اضمحلاله یوز طوتمش وقوهٔ بحریه‌سی‌ده بر کولکه کبی کندیسیله برابر عدم آباد نسیانه چکلمشدر .

يوقاريده بالمناسبه ذکر اولندیغی وجه اوزره دولت امویه‌نك انقراضیله خلافت عباسیه‌نك تأسسی عالم اسلامده بر دور تجدد حصوله کتیرمش ایسه‌ده عباسیلر بحراً غزا و جهاد وفتح ممالك وبلاده اول قدر اهمیت ویرمدکلری جهتله بونلرك زماننده بيوك بحریه وقوعاتی سبق ایتمه‌مشدر؛ فقط عباسیلرك ایام خلافتلرینك اواخرینه طوغری ظهور ایدن طوائف ملوکدن بعضیلری بو جهته لزومی نسبتنده اهمیت ویره‌رك تدارك ایتدکلری عظیم دونمالرله بحرك دخی حاکمی اولمق دعواسنده بولنمشلردرکه، بونلردن شمالی آفریقه‌ده تشکل ایدن (بنی اغلب) دولتی کافه‌سنه تقدم ایلدیکی جهتله و قوعات بحریه‌سیله هرملت تاریخنده شانلی صحیفه‌لر املا ایلمشدر .

دولت مذکوره هجرت نبویه‌نك (١٨٤) سنه‌سندن (٢٩٦) سنه‌سنه قدر دوام ایدوب، بنی اغلب دولتی دییه شهرت بولمسی دخی مؤسسی اولان (قیروان) والیسی « ابراهیم بن اغلب »ك نامنه نسبت اولندیغی ایچوندر . کرك ابراهیم وکرك اولاد واحفادی اهالینك امنیت وحرمتنه فوق الحد مظهر آدملر اولمغله برابر خلیفه طرفندن دخی حکومتلری بالاستقلال مصدق بولنمق حسبیله پك زیاده قوت وشوکت صاحبی اولمشلر وحتی ساردانیه وسیچیلیه‌یه‌قدر دونمالر سوق ایده‌رك اورالرینی‌ده کندی دولتلرینه ربط والحاق ایلمشلردر .

اغلبیلر ترقیـات بحریه‌یی پك ایلری‌یه گوتوره‌رك (۲۰۰) پاره تکنه‌یه قدر دونمالرله بحر سفیدده اجرای حرکات حربیه ایدوب ، اوروپا ســواحلنی دوچار دهشت ایلدکلری گبی «زیادة‌الله ابن اغلب» زمان حکومتنده دخی شوکت بحریه‌لری درجهٔ علیایه واصل اوله‌رق سیچیلیه وساردانیه جزیره‌لریله بعض ایتالیا سواحلنی دخی قطعیاً فتح ایده‌رك طرفلرندن منصوب والیلر ایله طوغریدن طوغری‌یه اداره ایتمك وکندیلرندن صکره گلن دول اسلامیه دخی اورالرینی حاضر فتح اولنمش ومملکت اسلامیه حکمنی آلمش ممالکدن اولمق‌اوزره ترك ایلمك گبی اقتدار فوق العاده ارائه‌سیله جهاندهناملرینی ابقایه موفق اولمشلردر .

بوسلاله‌دن ابوالغرانیق (۲۵۹ ھ الی ۲۶۱ ھ) کنیه‌سیله‌شهر-تشعار اولان « ابوعبیدالله محمد ابن ابی ابراهیم احمد » زماننده مالطه جزیره‌سی دخی فتح اولندیغی گبی خلفی وبرادری « ابراهیم » (۲۶۱ الی ۲۸۰) لك ایام حـکومتده‌ده (صقلیه) ، یعنی سیچیلیه جزیرهٔ کبیره‌سی شرق قیصرلکی یدندن کاملاً نزع اولنه‌رق ممالك اسلامیه‌یه الحاق ایدلمشدر .

بونلرقرون اولانك اواخریله قرون وسطی ابتدالرنده اسپانیانك واندالوزیه ایالتندن — شمدیکی تونس قطعه‌سندن عبارت اولان — قارطاجه‌یه هجرت ایدن (واندال) قومی گبی گرك قورصانلقله وگرك طوغریدن طوغری‌یه وقوع بولان محاربات عظیمهٔ بحریه‌لریله واندا-للردن زیاده کسب شهرت ایلمشلر وبونلرده آنلر گبی روما شهرینك واروشلرینی خراب وپاپایی خراج ویرمکه مجبور و اوروپا سواحلنده بولنان سـکنه اوزرنده واندالاردن زیاده تأثیر اجرا ایلمشــلردر! مظفریات متتابعهٔ بحریه‌سیله آق دکزه ولوله صالان بنی اغلب دولتی

دخی مصرده ظهور ايدن (فاطميه) حكومتی طرفندن (٢٩٦) سنهٔ هجريه‌سنده دوچار انقراض اولمشدر .

اشبو دولت فاطميه‌يی تأسيس ايدن « عبيدالله مهدیء فاطميه » ممالك مغربيه‌يی ايلك دفعه اوله‌رق بر ادارهٔ واحدهٔ مستقله آلتنه آلوب ، حدود حكومتنی مالطه وسيچيليه وساردانيه‌يه قدرده توسيع ايلمش اولمغله دول اسلاميه ميانن‍ده بنی اغلبدن صكره آق دكزده مكمل قوهٔ بحريه صاحبی اولان دولت بودر .

بنی اغلب دولتی حكومت فاطميه طرفندن دوچار محو وانقراض اولديغی زمان سيچيليه‌ده (بنی طبری) ناميله معروف برامارت مستقله تأسس ايلمش ايدی ؛ فقط بو امارتك بر بيوك دولته مربوطيتی اولمديغندن قوتسزلكی سببيله شرق قيصرلكی طرفندن سوق اولنان دونما وعسكر جزيره‌نك بعض طرفلرينی ضبط ايلمشلر و(٣٣٥ هـ) تاريخنده فاطميوندن « منصور عبيدی » دخی « ابو الحسن كلبی » نك تورونی « حسن بن علی » قوماندا‌سيله بر دونما ومقدار كافی عسكر گوندروب، بنی‌طبريدن امارت ايدن « اسمعيل » ك مدافعه‌يه قدرتی اولمديغی جهتله اهالی كنديسنه تابع اولدقلرندن بو طريق ايله جزيرهٔ مذكوره‌يی اداره‌سی آلتنه آلمشدر ؛ فقط موفقيت مذكوره‌يی متعاقب شرق قيصرلكی جزيره‌نك استردادی مقصديله دونما وعسكر ارسال ايلديكندن حسن دخی مصردن گوندريلن دونما ايله (مسينا) ليماننده رومدونماسنی مغلوب‌وعسكرينی بر هزيمت كليه‌يه دوچار ايتدكدن صكره قارشی ايتاليا ساحلنه دخی تعرضله (قالابريا) قطعه‌سنی ضبط وتسخيره موفق اولمشدر .

بواثناده «منصور» وفات‌ايدوب، اوغلی «معز» جلوس‌ايتمكله حسن مصره دعوت اولنه‌رق صقليه امارتنده اوغلی « ابوالحسن» براقلمش وجزيره‌نك هنوز اله گچمه‌مش بعض قلاعنی‌فتح ايتمكه مأمورقلنمش

ایسه‌ده قسطنطینیه روم ایمپراطورلغندن ینه بر مکمل ومجهز دونمایله عساکر کلیه سوق ایدلمك اوزره اولدیغی خبر آلندیغندن تکرار حسن بن‌علی‌قوماندا‌سیله مصردن دونما وعسکر گوندریلوب، مسینا بوغازنده بر بیوك محاربهٔ بحریه وبریه اجرا قلنمشدرکه، بومحاربه‌ده هر نه قدر ابتدا روملر غالب گلمشلرایسه‌ده مسلمانلرده‌جزیره‌دن‌صاغ چیقمامغه عهد ایده‌رك‌بر صورت مأیوسانه‌ده حربه گیرشدکلرندن «واقعة المجاز» نامیله مشهور برمحاربهٔ قطعیه وقوع بولوب، روملرمغلوب ودونمالری احراق ایدلمشدر.

بو مظفریت عظیمه هجرت نبویه‌نك(٣٥٤)نجی سنه‌سنه مصادف اولوب، روملرك‌براً وبحراً حصوله‌گلن ضایعات کلیه‌لرینه مبنی وقایع جسیمه‌دن معدوددر. ایشته بو وجهله سیچیلیه‌ده تأسس‌ایدن (بنوابی الحسن) امارتی (٩٥) سنه امتدادایتمش و(١٠) نفرامیراجرای‌حکومت ایلمشدر.

دولت فاطمیه دخی بالآخره منقرض اولوب. مقامنه (حکومت ممالکه) قائم‌اولمشدر؛ وبو حکومت ایسه ایکی قسم اولوب، اولکیسی حدود مصری سوریه‌یه طوغری بالتوسیع هرطرفدن جمع و تحشید ایلدیکی قوهٔ عسکریه ایله حکومات خرستیانیه‌یه قارشی سنه‌لرجه اوغراشمش وامور دریایه دخی اهمیت‌ویره‌رك تجهیز واحضارایلدیکی دونما سایه‌سنده آق دکزده اوروپا دونمالریله محاربات بحریه اجرا ایده‌رك فرنك تاریخلرنده «ممالك بحریه» نامی قزانمش اولان‌دولتدر. دیکری (ممالکهٔ چراکسه) اولوب، بونلرك شایان ذکر وقوعات بحریه‌لری یوقدر.

فرنك تاریخلرنده ممالکهٔ بحریه دیه گوسترلمکده اولان دولت سلطان «صلاح الدین» طرفندن مصرده تأسیس قلنمش اولان «دولت ایوبیه» یی تعقیب ایدن حکومتدر. دولت ایوبیه‌نك دخی

اوروپا اهل صلیبنه قارشی وقوع بولان مقاومت مردانه‌سی شایان حیرت بر درجه‌ده اولمغله مؤسسی اولان سلطان «صلاح الدین» ه عالم اسلامیت نامنه اوله‌رق نه قدر تشکر ایدلسه بجادر.

مشارالیهك اوروپا دول متفقهٔ خرستیانیه‌سی طرفلرندن تشکیل قلنان اهل صلیب اردولریله عکا پیشگاهنده بالذات اوغراشدیغی اثناده دونماسی دخی دکزده اهل صلیب دونمالریله جانسپارانه محاربه‌لر اجرا ایلمشدر؛ حتی بو میانده وقوع بولان بر محاربهٔ بحریه‌یی مدنی گچینن اوروپالیلرك نصل باربار وحشیلر اولدقلرینی اثباته بر گوزل مثال اولدیغی جهتله ذکره مجبوریت کوردك: —

شویله که، قدس شریفی اهل اسلام الندن استرداد ایتمك مقصدیله اوروپا دول خرستیانیه‌سی بالاتفاق تشکیل ایتدکلری اهل صلیب اردولرینی اوچنجی دفعه اوله‌رق شرقه طوغری سوق ایتمکه باشلادقلری اثناده انکلیز قرالی «کورده لیون ریشارد» (Cœur de Lion Richard) دخی بر عظیم دونما ایله سوریه سواحلی اوزرینه حرکت ایلمش ایدی. اثنای سفرده بر بیوك فورطنه‌یه اوغرایارق ضایعات مهمه‌یه دوچار اولدقدن صکره قبرسه قدر کلوب، جزیرهٔ مذکوره‌یی ضبط ایله قدس قرالی سابق «غوئی ده لوزنیان» (Guy de Lusignan) ه ویردکدن ودونماسنی بالتقویه (٢٠٠) قطعه‌یه ابلاغ ایلدکدن صکره پتولومیس (عکا) اوزرینه حرکت ایلدیکی صره‌ده سلطان صلاح الدین دونماسنه منسوب و«امیر یعقوب» قوماندانسنده برجسیم حرب سفینه‌سنه تصادف ایده‌رك معیتنده بولنان (٢٠٠) قطعه سفائن حربیه ایله برلکده مذکور سفینه اوزرینه هجوم ایدوب، طرفیندن حرب وجداله مباشرت قلندی. وقوع بولان محاربه پك دهشتلی اولوب، ساعتلرجه دوام ایتمش واك نهایت (٢٠٠) نفر شهید ویردکدن صکره عرب گمیسنك انکلیزلر یدینه اسیر دوشمسیله ختام بولمش ایسه‌ده

بو غنيمت انكليزلره پك بهاليه اوطورمشدر ؛ يعنی گمی‌يی الده ايدنجه‌يه قدر مغلوبلرك بش اون مثلی تلفات كليه‌يه اوغرامشلردر. سفينهٔ مذكوره غايت جسامتلی اولوب، (١٥٠٠) نفر موجودی بولنمغله او عصره گوره نوادردن اولديغندن عربلرك ترقيات بحريه‌سنه بر مثال اولمق اوزره بالخاصه ذكره شاياندر ؛ خلاصه، گمی ضبط ايدلدكدن صكره ريشاردك امريله درونده بولنان (١٣٠٠) نفر مسلمان اسيرلری باربارانه بر صورتله دكزه القا اولنه‌رق غرق ايديلوب، بووجهله مدنيت دعواسنده بولنان انكليزلر طرفندن حقوق ملل آياقلر آلتنه آلنمشدر.

ايشك اك غريب جهتی وقعه‌يی يازان «جون قارنوق» نامنده‌كی انكليز مؤرخنك هيچ صيقلمقسزين ريشاردك حركات غدارانه‌سنی موافق مصلحت اوله‌رق گوسترمكده اولمسيدر. مؤرخ مرقوم سلطان صلاح الدينك اهل صليبه قارشی گوسترمش اولديغی حركات ملايمانه وانسانيتكارانه‌سنی قطعاً نظر انصافه آلمقسزين گويا اوزمانك عادت مليه‌سی باربارلقدن عبارت اولمغله ريشارد تعييب اولنه‌ميه‌جگی گبی ذاتاً اسرا دخی خرستيان اولمدقلرندن تلفلرنده بربأس اولمديغنی حكايه ايلمكده‌در !!!

خلافت عباسيه‌نك ولايتلری اوزرنده تشكل ايدن طوائف ملوكدن «بنوباديس» دولتی دخی قوهٔ بريه وبحريه‌سيله بر خيلی موفقيتلره نائل اولمش وزمانك اك قوی دولتلری صره‌سنده بولنمش ايسه‌ده بالآخره بودولت دخی محوومنقرض اولمشدر. دولت مذكوره شمالی آفريقه‌ده ظهورايدوب، (٣٦٠ ﻫ) تاريخندن (٥٤٣ ﻫ) تاريخنه قدر دوام ايده‌بيلدی. بوزمانلرده ونديكليلرله [*] جنوه‌ليلر

[*] جنوه‌ليلر، ونديكليلر وفلمنكليلر امور بحريه‌ده يكديكرينه غايت مشابه ايديلر ؛ چونكه، بونلر دونمالرينی تجارت واجرت نقليه آله‌رق دائما اوروپا دولتلرينك عساكرينی صليب محاربه‌لرينه

امور بحریه ده خیلیجه ترقی ایده رك حرب وتجارت خصوصلرنده استخدام ایتمك اوزره دونمالر تجهیزینه باشلامش اولدقلرندن هم جوارلری بولنان پیزالیلر ساردانیه اطه‌سنی مغربیلرك ید ضبطلرندن نزع ایچون بونلری‌ده دائرهٔ اتفاقلرینه آله‌رق مذکور جزیره علیهنه قیام ایله موفق دخی اولدقدن صکره آره‌سی چوق گچمه‌دن بینلرنده نفاق ظهور ایدوب، بر مهلك محاربه‌یه باشلایه‌رق (١٨) سنه متمادیاً یکدیگرلریله اوغراشمشلر و بو کیفیت طرفینك محوینی موجب اولمق درجه‌سنه قدرده گلمش ایسه‌ده پاپانك توسطیله اصلاح بینلرینه موفقیت حاصل اولوب، تجدید اتفاق ایده رك تکرار آفریقه‌ده بولنان اهل اسلام علیهنه بحراً تجاوزه قرار ویرمشلردر.

اشبو هیئت متفقه‌یه منسوب اولان عظیم بر دونما سیچیلیه (جزیرهٔ مذکوره دخی (٤٣٠ هـ) تاریخنده عربلرك یدندن چیقمش ایدی) آمیرالی «جورج» (George) قوماندا‌سنده اولدیغی حالده وهلهٔ

سوق ایتمك خصوصنده استخدام ایلدکلرندن بوواسطه‌ایله سائر ملل خرستیانیه‌نك ثروت ملکیه‌لرینی الده ایدوب، نفوذ وقدرت تجاریه‌لرینی عادتا بر شوکت بحریه، بر حکومت ساحلیه صورتنه واردیرمشلر ایدی. مع مافیه، جنوه‌لیلر محاربات مذکوره‌یه بالفعل دخی اشتراك ایلمشلر واول قدر بیوك معاونتده بولنمشلردرکه، بومعاونتلری حروب وقتالك دوام وتشدیدی خصوصنده عادتا آلولنمش اولان بر آتشك سونمه‌مسی ایچون درونته قابل احتراق ماده آتمق نوعندن برتأثیر مدهش حصوله‌کتیرمشدر. محاربات صلیبیه‌ده بونلرك قوللاندقلری دونما (٢٠) ایله (٤٠) غالی بیننده برقوتدن عبارت اولوب، اشبو قوت ایله ونديکلیلردن زیاده خدمت ایده‌رك سرعتله کسب شهرت ایلدیلر. دردنجی اهل صلیب سفرینك نتیجه‌سی اوله‌رق استانبولده تشکل ایدن لاتین حکومتی روم خاندان ایمپراطوریسی غیرتیله ازاله اولنوب‌ده فرنکلر شرق طرفندن اللرینی چکدکاری زمان دخی بونلر تجدد ایدن روم شرقی دولتیله کرك دوستانه وکرك رقیبانه برچوق مناسبتلرده بولنه‌رق بحر سیاه وسفیدك همان بتون سواحلنی کندی نفوذلری التنه المشلردر.

ایمدی، آق دکزدن نغره‌پون وقندیه اطه‌لری ایله موره قطعه‌سی وسلانیك ولایتی شرق ایمپراطورلغنه یالکز اورتودوقسلق جهتیله تابع اوله‌رق یوقسه تجارةً وحکومةً ونديکه تابع اولدقلری کبی ازمیر، ساقز، مدللی؛ تنه‌دوس وبحر سیاهدن کفه، اماصره وطربزون ساحللری دخی جنویزلره تابع اوله‌رق حتی نفس استانبولده غلطه ایله بك اوغلی‌ده طوغریدن طوغری‌یه جنویزلرك حکومت مستقله‌لری التنده ایدی. الحاصل جنویزلر دوقه‌لق صورتیله اداره اولنور بر کچوك هیئت ایدیسه‌لرده قوهٔ بحریه‌لری سایه‌سنده قوی الشکیمه بردولت صره‌سنده طانیله‌رق ونديکلیلر کبی کرك تجارةً وکرك سیاسةً زمانلرینك فریدی عد اولنورلردی؛ فقط بالآخره بو حکومتك‌ده اجزای ملکیه وموجودیت سیاسیه‌سی قسماً دولت علیه طرفندن ضبط اولنه‌رق درجهٔ اهمیتدن دوشورلمش اولمسی باشلیجه سبب انقراضی اولمشدر.

آفریقه‌یه گچوب، مهدیه‌دن قیروانه‌وینه مهدیه‌دن طرابلسه‌قدر اولان کافهٔ ممالکی ضبط ایله بنی بادیس دولتنك بادیٔ اضمحلالی اولمشدر؛ چونکه، بوصره ده آفریقه‌ده قحط وطاعون کبی ظهور یافته اولان آفات مدهشه سببیله اهالی وعسکرك قسم اعظمی ترك وطن ایده‌رك مصره وارنجه‌یه قدر بلاد بعیده‌یه پراکنده اولمش بولندقلرندن کیفیت مذکوره متفقلرك موفقیتلرینی تأمین ایلمشدر.

بوزمان اهل صلیب محاربه‌لری ایچون کافهٔ ممالك خرستیانیه‌ده تدارك گورلمکده واوروپانك هرطرفنده حاضرلق مشاهده قلنمقده اولدیغی برزمان اولمغله سواحل آفریقیه‌یه سوق اولنان دونما وعسکر دخی سفرك موفقیتنه مدارکلی اولدیسه‌ده بالآخره فاس ممالکی ایله اسپانیانك دخی جبل الطارق طرفلرنده حاکم اولان موحدوندن «عبد المؤمن» سالف ـ الذکر متفقلر الندن ضبط ایتمش اولدقلری ممالکی نزعه موفق اولمشدر؛ خلاصه، (۹) نجی عصر میلادی ابتداسندن اعتباراً وندیك ساحلیله ایتالیانك بعض جنوب ساحللری اهالیسی گمیجیلکده ترقی‌یه باشلایه‌رق گرك تجارت وگرك حرب ایچون اولسون آق دکزده دونمالر گزدیرمکه باشلادقلری حالده اهل اسلامك — اتحادینه عارض اولان خلل دوچار تفرقه اولمسنی موجب اولدیغندن — درکهٔ تدنی‌یه عازم وبحراً دخی اهمیتی ساقط اوله‌رق جزائر بحر سفیددن برر برر قصر یده مجبور اولدقدن باشقه آفریقه ساحللرینك برقسمی ایله سوریه واناطولی ساحللرندن دخی بعض قسملرینی الدن چیقارمش وصلیبیونك هجمات شدیده‌سنه قارشی‌بیله علائم وفاق واتفاق گوسترمکدن مأیوس برحالده بولنمش اولمسی جای اسفدر.

حال بو درجه‌یی بولدقدن صکره اهل اسلامده گمیجیلك آرتق یالکز شمالی آفریقه اهالیسنده قالمش اولوب، بونلرده اتحاددن بری بولندقلرندن ابتدالری هرنه قدر برایش گوره‌بیلمکه موفق اوله‌مامشلر

ايســه‌ده دولت عليه‌نك ظهورندن صكره عثمانلى قورصانلرينك بو ساحللرى مسكن اتخاذ ايلملرى سايه‌سنده صكره‌دن استرداد و محافظهٔ ملكه موفق اوله‌بيلمشلردر .

عربلرك خدمات بحريه‌سى — انشاآت بحريه تاريخ عمو - ميسى مؤلفى انگليزلى «جون قارنوق» ملل سائره ميانده عربلرك‌ده وقوعات بحريه‌لرندن بحث ايلديكى صره‌ده « بونلر هرنه قدر اسفار بحر- يه‌لرنده موفقيت گوسترمشلر ايسه‌ده اجرا ايتدكلرى سفرلرى فنون وصنايع بحريه‌نك ترقيسى خصوصنه خادم اولمق ايچون اختيار ايتميوب ' محضا امللرينه نائل اولمق ايچون اختيار ايدرلردى » ديه‌رك يالكز تعصب خرستيانيه‌سنه مستند اولان غرض درونى اظهار ايليور؛ وبوغرضنى ستر ايچون‌ده، « يدنجى عصر ميلاديده — پيغمبر عالى مقام حضرت محمد (ص) ك ولادت باسعادتلرى تقليب امور عالمه باعث مستقل اولمغله — اكر اهل اسلامك جهاد ايچون وقوعبولان ابتداكى سفرلرى بوسبتون براً اولمسه ' يعنى مسلمانلر ولوكه بك جزؤى اولسون برده دونتما قوللانمش اولسه‌لر ايدى بحراً برچوق نتيجه‌لر ميدانه چيقاجغى ' يعنى فنون وصنايع بحريه ترقى ايده‌جكى گبى گرك سياسة وگرك ديناً برخيلى تأثير دخى حصوله گليرايدى؛ خلاصه ' آززمان ايچنده اسلاميت اوروپاليلر بيننده‌ده — هيچ بر دونتمايه احتياج گورلمكسزين (٢٠٠) سنه‌دن عبارت برقيصه مدت ظرفنده حضرت قرآن غانج نهرندن بحر سفيده وبحر محيط اطلاسئ جنوبيدن حزر دكزينهٔ قدر والحاصل اول زمان معلوم اولان دنيانك برنصفى اوزرنده انتشار ايدوب ' اشبو قطعات جسيمه سكنه‌سى اختيارى وياخود مجبورى اوله‌رق دين محمدى ايله مشرف اولدقلرى گبى — كمال سرعت وسهولتله منتشر اولوردى . بناء عليه ' اوائل انتشار دين مبينده اهل اسلامك بحراً اشتغاللرى اولمديغى ودونتما وجوده گتيرمدكلرى اوروپايى بربيوك آفتدن ' يعنى تحت استيلالرينه آلمقدن قورتارمشدر » ديور .

وينه سوزنده دوام ايله « دين محمدينك ظهوروانتشاروترقيسى (٧)نجى و(٨) نجى عصر ميلاديلر ايچنده اولمغله بو عصرلرده فنون بحريه‌نك عدم ترقيسنه باعث مستقل اولمشدر وبوكا سبب اولمق اوزره‌ده اهل اسلامك تجارتلرى قره‌دن

کاربانلر واسطه‌سیله جریان ایتدیکی گبی حضرت محمد (ص) دائما نتیجه‌سندن امین اولدیغی شیئه تشبث ایلدیکندن توابعـنی براً غزا وجهاده ترغیب وتشـویق ایدر وبو وجهـله موفقیته نائل اولوردی . مقاصـدینی استحصاله خادم اوله‌جـق بر اردویی بر قاچ گون ایچنده تدارك ایلدیکی و بر کویلی یك جزؤی بر زمانده بر عسکر هیئتنه گیردیکی حالده دونتما بویله جزؤی همتله‌وآز زمانده وجوده گله‌میه‌جکندن دونتما تجهیز وتدارکندن عبارت بر تدبیر وتصور نه حضرت محمد (ص) ده ، نه‌ده توابعنده موجود دکل ایدی . ایشته مذکور سببلره مبنی بو یکی دینك بیومسی فنون بحریه‌نك دکل یالکز ترقیسـنی ، حتی مبـاشرت اولنمقلق خصوصنی بیله منع ایلدیکندن عربلرك بحراً شان وشهرت قزانمقدن عبارت بر حرص وطمعه دوشملری عصرلرجه تأخر ایلمشدر ؛ یاوریٔ بخت وطالعمز دن طولاییدرکه ، میدانه برقوهٔ بحریه چیقـارمغه تشبث ایتمیشلری بزی (انگلیزلری) دخی تحت استیلالرینه آلمقـدن قورتاردی . کمیجیلکله مألوف اولمق ، یعنی دکزده عمر سورمك انسـانی قره‌ده بولنه‌بیلن وحـظ نفسی موجب اولان هر نوع ذوق وصـفادن محروم براقه‌جغی گبی اوزمانلرده بو صنعت هر نه‌قدر ساده بر حالده ایدیسه‌ده اجراسی ینه فتورسزلق وتدبیر مثللی خصوصـلرك وجودینـه متوقف ایدی . حضرت محمـد (ص) ك دونتما تدارکی تشبثنده بولنمیشی مذکور مانعلره برابر هر شیئی گوروب آکلامقده اولدیغنی اثبات ایدر . کندی افراد امتیله بر دونتما تجـهیز ایدوب ده اوزاق بر محله گوندرمکدن بر اردو ایله هر ایسته‌دیکی بر زمانده چیقوب ، حرکت ایتمك دها قولای اولدیغی گبی ، بر دونتما تجهیزی ایچون اول امرده خزینه صرفی لازم اولوب ، وجوده گلدکدن صکره ده قبل الوقوع فورطنه‌یه آگاه اولمق وآکا گوره حرکت ایتمك مقتضی اولدیغندن بو وجهله وقت ضایع اولمسی موفقیته مانع اوله‌جغنه مبنی دونتما تدارکندن صرف نظر ایلمشدر . اکر حضرت محمد (ص) بحراً فتوحاته تشبث ایتسه ایدی آکا اوزمانلرده قارشی قویه‌بیله‌جك آنجـق شرق ایمپراطورلغی وارایدی . ذاتاً فتوحات اسـلامیه مذکور ایمپراطورلق علیهنه وقوع بولدیغندن دونتمانك وجودیله عدمی مسـاوی اولدیغی جهتله انشـاسی خصوصی نظر نفرتله گورلمز ایدیسـه‌ده اهمال اولنمش ایدی . بومطـالعه شرق ایمپراطورلغنده‌ده عیناً موجود اولمغله روملر دخی امور بحریه‌یه لایق اولدیغی قدر اهمیت ویرمزلردی ؛ فقط عثمانلیلر قوتلری آرتدقجه جوارلرنده بولنان ملتلری تحت تابعیتلرینه آله‌رق تجارته غایت الویریشلی برطاقم لیمان وسواحله مالك اولدقلرندن علی التدریج فنون

وصنايع بحريه‌يی تعلمله ملكه ومهارت حاصل ايده‌رك حرب وتجارت خصوصلرنده اشتهار ايلديلر. الحاصل، آره‌دن چوق كچمه‌دن ونديك وعثمانلی دونمالری آق دكزده محاربات مدهشه اجراسيله مشغول اولديلر » ديبور.

مؤرخ مرقومك بو وجهله ادارهٔ افكار ايلمسی، يعنی عربلرك فنون بحريه‌نك جاهلی وترقياتنك حائلی اولدقلرينی كوسترمك كبی بر مطالعهٔ سقيمه ايرادينه جسارت ايتمسی — حالا دوام ايتمكده بولنديغمز شو فصلك اولياتنه ارجاع نظر اولنديغی صورتده آكلاشيله‌جغی اوزره — اول امرده تاريخ اسلامه لايقيله وقوفی اولميشندن ايلری‌يه كلوب، ايكنجی درجه‌ده‌دخی ايشه خرستيانلق نقطهٔ نظرندن باقه‌رق ترقيات بحريه ترقيات مدنيه‌نك نتائج طبيعيه‌سندن بولنديغی حقيقتنی سترايله اقتدار قلميسنی سؤاستعمال ايلمسی ودها طوغريسی بو كونكی كونده اوروپاده مشهود اولان آثار ترقينك منبع ظهوری بولنان ترقيات اسلاميه اوكنه پرده چكه‌رك كويا مدنيت خرستيانيه‌نك مدنيت اسلاميه‌دن اخذ واقتباس ايدلمه‌مش اولديغنی كوسترمك غيرتنده بولنمسيدر.

ايمدی، شوفكر پر غرضی جرح ايتمك اوزره عربلر طرفندن فنونه و تجارت و انشاآت و كشفيات بحريه خصوصلرينه مصروف اولان همات فوق‌العاده‌يی اوكرنه‌بيلديكمز مرتبه بوراده ذكر و تعداد ايلمك بزجه بر وجيبهٔ قطعيه اولوب، آنجق اول امرده مؤرخ مرقومك تعصب پرده‌سی آلتنه كيزله‌ديكی مقصد اصلی‌يی، يعنی اوروپاليلرك مدنيتی عربلردن اوكرندكلرينی وعرب مدنيتنك ايجابات طبيعيه‌سندن اولان ترقيات عموميه‌نك درجه‌سنی ظاهره اخراج ايله برشعبه‌سی حكمنده بولنان (ترقيات بحريه) سنی اول وجهله بيان ايلمك آرزوسنه دوشديكمزدن وجه آتی اوزره مقصده شروعی مناسب كوردك :—

شویله‌که، بو گونکی گونده بدیهیات صره‌سنه گچمش اولان بر حقیقت وار ایسه اوده غربی روما دولتنك انقراضی اوزرینه مقامنه قائم اولان جرمانلرك وحشی وباربار طائفه‌لر اولمسی وبونلرك فنون و معارفك قیمتنی تقدیر ایده‌جك قدر انسانلقلرینی بیلیر طاقملردن بولنمامسی سببیله اوروپا بر جهالت دریاسی کسلمش وشنا. ورلری ایسه بر حال وحشت وطبیعی اوزره یشامقده بولنمش ایکن اندلس طریقیله اهل اسلامك اوروپایه داخل اولمسی واوروپالیلرك بالآخره صلیب محاربه‌لرینه قیام ایله شرقه طوغری سنه‌لرجه آقوب گلملری نتیجه‌سی اوله‌رق اهل اسلام ایله حاصل ایلدکلری مناسبت سایه‌سنده مسلمانلر میاننده اول زمان ایچون درجهٔ کماله واصل اولمش بولنان **فنونه** و **صنایع** و **تجارت** و **زراعت** گبی جمعیات بشریه‌نك اعظم اسباب ترقی ورفاهندن اولان مادی ومعنوی برطاقم وسائط مقبوله‌دن آنلردخی استفاده‌یه باشلایه‌رق طریق تمدن وترقیده بالتدریج خطوه انداز اولمغه باشلامشلردر.

هر نه قدر بو گونکی گونده خرستیان عالمنده موجود اولوب، ایادیء اعتبارده تداول ایتمکده بولنان آثارك اکثریسی شو حقیقته دائر بحثه گیریشمیه‌رك مدنیت جدیده‌نك مشتملاتندن اولان فنون و معارف و صنایع ایله ایجادات و کشفیاتك همان کافه‌سنی میدانه گتیرنلرك اوروپا اهالیء خرستیانیه‌سندن بولندقلرینی و بو گونکی گونده انظار حیرته چارپمقده اولان ترقیات لاتحصانك وجود پذیر اولمسنه یالکز خرستیانلرك چالشمش اولدقلرینی گوسترمکده و **کیلر**، **نیوتونه**، **بقونه** **بوفونه**، **لایلاس**، **شوارج**، **لاوازیه**، **غالیله** وسائره گبی بر طاقم ذاتلری (**موجد** و **کاشف**) اولمق اوزره ارائه ایلمکده ایسه‌لرده ارباب انصافدن اولان بعض اوروپالیلر دخی مدنیت جدیده ایله مدنیت

عتیقه‌یی بر برینه ربط ایدن زنجیر خلقه‌لرینك عرب تاریخنده آرانلمسی لازم اولدیغنی بیاندن گیری طورمامقده‌درلر.

فی الحقیقه، غرض وتعصبك بر درجه‌یه قدر گوشه‌مش اولدیغی شو (١٩) نجی عصر ایچریسنده بعض ارباب مراقك غایت سطحی بر صورتده شرقده وقوع بولان تحریلری نتیجه‌سی اوله‌رق اول قدر آثار متنوعه میدانه چیقمشدرکه، اشبو آثارك دلالت واضحه‌لریله عربلرك علوم وفنون وصنایعك کافهٔ شعباتیله توغل ایتمش وجمله‌سنی بولدقلری درجه‌دن پك ایلری‌یه گوتورمش اولدقلری تحقق ایلمشدر.

عربلرك براقدقلری آثارك تحری وتدقیقنه هنوز جدی بر تشبث وقوع بولمامش ایکن بیله [*] ارضك کرویتی ایله حرکاتی و موازنهٔ عالم گبی کشفیات مهمه، **بوصله و کاغد و اصول طبع** گبی ایجادات نافعه‌نك اوروپالیلر طرفندن وجوده گتیرلمیوب.

---

[*] بغداد علماسی طرفلرندن ارضك کرویتی کشف اولنمق و قطبك ارتفاعی (طول نصف النهار) مساحه ایدیله‌رك کره‌نك حجمی تخمین قلنمق کبی ترقیات هیئیه خلفای عباسیه‌دن «المأمون» زماننده یوز کوسترن موفقیات فنیه‌دندر.

شایان حیرتدرکه اهل اسلامك دکل یالکز هیئتله توغل ایدن علماسی، حتی صرف علوم دینیه و باطنیه ایله اوغراشان صلحاسی بیله علم هیئته واقف اولوب حقایق جویانی ارشاد ایچون نیجه مقالات حکمت آیات ذکر ایلمشلردر. ازجمله التنجی قرن هجرینك یتشدیردیکی اعاظمدن حکیم الاولیا اطلاقنه بحق شایان اولان «امام رفاعی» حضرتلری برمقالهٔ حکمت اساله‌لرنده ارضك کرویتی ومحورومداری اوزرنده‌کی دورینی‌واجرام سماویه‌نك محافظهٔ حرکات و انتظاملرینه انجذابات واندفاعات طبیعیه تأثیراتنك بادی اولدیغنی‌وخلاصه، مسلك شمسینك نه‌دن عبارت بولندیغنی وحتی ماوراسنی بیله حکیم مشهور قوپرنیق وغالیله ایله جاذبه قانونلرینك کاشفی عد اولنان کپلر (Kepler — ١٥٧١ الی ١٦٣٠ م) دن همان بش عصر مقدم بر صورت واضحه‌ده بیان بیورمشلردر. مقالهٔ مذکوره‌نك بر پارچه‌سی تبرکاً زیرده درج اولنمشدر.

شیخ رفاعی حضرتلرینك مقالهٔ حیرت افزای حکمیه‌لرندن بر پارچه :—

« آفتاب ضیادار بوفسحتسرای عالم بالاده یوارلنان بر کوکب منوردر! طبقات مختلفه‌ده نیجه کواکب دخی منتشردر. کواکب مشهوره‌نك بعضیسی بو دنیادن بیوك اولدیغی کبی صورت متفاوته‌ده یکدیکرندن دخی جسیم وعظیم اوله‌رق ضیا وانوار مقادیر مختلفه‌ده اشعه نثار اولوب، تارشعاع هر جهتدن امتدادایله اویله قاریشمش‌که، مصادمهٔ دائمه‌جاریدر. ابراج معینه‌ده هپسی دونوب طولاشه‌رق سیرنده ثابت وثباتنده سائردر. بونلرك هر بری ماوراسنه حجاب اولدیغی حالده عالم غیبده قائم اوته‌ده دها نه حجابلر واردرکه منتهای بصردن دها اوزاقده بولنه‌رق کوریله‌مدیکندن

بو بابده‌كی معلوماتك اندلس طريقيله شرقدن اوروپايه داخل اولديغی تبين ايتمشدر .

هرنه قدر عربلرده فنون ومدنيتك اصل موجدلری دكل ايسه‌لرده اوروپاليلرك « موجد » ديه كوستردكلری يونانيلر بيله‌اصل موجدلردن‌معدوداولميوب، آنلردخی بيلدكلرينی فنيكه‌ليلر، آثوريه‌ليلر، مصريلر وسائره‌دن اوكرنمشلردر ؛ فقط عربلر يونانيلرده بولدقلری علوم و فنونی توسيع و اكمال ايله برابر همان ايجاد دينلمكه شايان بر صورتده شعبات مستقله‌يه تفريق و بر انتظام داخلنه وضع ايله ترتيب ايلمشلردر .

شويله‌كه، عربلر (**كيميا**) ايله (**جبر**) ی‌ايجاد ايتمشلروفن (**طب**)ی يونانيلردن آلوب، پك ايلری‌يه كوتورمشلردر؛ وفن (**صيدله**) طبك ترقيسی‌ايله كيميانك ايجادی نتيجه‌سی‌اوله‌رق اندلسده وشرقده ظهور ايتمشدر . **علم حساب ، علم هندسه ، علم نباتات وحيوانات ، علم طبقات**

عقل انكار ايديورلر! حال بوكه؛ بواجرام واجسامدن باشقه كوزلريمزه كچوك كورينن نيجه اجسام واردركه ، آنلر بيله حدذاتنده دنيادن چوق بيوكدر.

دستكستر اوله‌رق بونلرك هوای‌ساكتده وانجذابات طبيعيه ايله مواقع معينه‌ده اولان مأوالری خطوط مخصوصه‌ده ادوار فلكيه اجرا ايدن كواكبك اوستنده چادر شكلنی آلمشدر .

سباحتلرينه غايت اولميوب، دوشميه‌رك يوزوب كيديورلر ؛ ومسافه‌لرينی قيصالدوب طی ايده‌ميورلر . اوستنده بولنديغمز كرهٔ ارض ايسه دورينی اجرا وهر بر قطره عائد اولان حصه‌يی بومعامله ومعادله‌دن اخذ واستيفا ايدوب كيدييور . . . .

ترجمان حقيقت نومره (٣١١١)

[١] فن هيئت وتنجيمك بدايت ظهور وصورت ترقيسيله سير سفائنه اولان خدمتی — بوفنلرله ابتدا اشتغال ايدن بابل شهری اهاليسندن اولوب ، قبل الهجره (٣١٦٠) تاريخلرنده ظهور ايتمش اولان زرواستره نامنده‌كی ذاتدر. بوندن صكره ، يعنی (ق . ه ٢٧٥٠) تاريخلرنده ينه كلدانستان اهاليسندن بلوس (Belus) نامنده بريسی دها ميدانه چيقارق فن مذكور حقنده‌كی معلوماتی توسيع و كواكبك‌سير وحركتلرينی تأمل ايله فلكياتك قسم دقيقنی حاوی بر كتاب تأليف ايتمشدر . بابل اهاليسی بوذاتی وفاتندن صكره معبودلری صره‌سنه الحاق ايله هيكلنی ياپوب ، پرستش ايلديلر .

هجرت نبويه‌دن(٢١)عصر مقدم، يعنی حضرت موسی (عم) زماننده ليبيا قرالی بولنان اطلاس‌دخی بعض‌اثرلرده فن‌هيئتك موجدی‌ديه كوسترلمكده ايسه‌ده بوذات حقيقةً موجداولميوب؛ هند ومصر طرفلرنده كوستريلن ميل ورغبت سائقه‌سيله فن مذكور منشأ ظهوری اولان بابلدن آز زمان ايچريسنده اول طرفلره انتشار ايلديكندن مشار اليه اطلاس دخی تحصيلنه موفق اوله‌رق

الارض فن شكلنه قونلمش واستعمالى مشكل اولان لاتين ارقامى يرينه شمديكى اوروپاليلرك استعمال ايتمكده و بعض مسلمانلر طرفندن عن جهل فرنك ارقامى ديه ياد ايدلمكده بولنان ارقام استعمال اولنمشدركه، بو ارقام « اوروپايه (٩٩١) سنهٔ ميلاديه‌سنده ينه عربلر واسطه‌سيله ادخال ايديلوب، استعمال اولنمغه باشلانمش وانكلتره‌يه آنجق (١٢٥٣) سنهٔ ميلاديه‌سنده كيره‌بيلمشدر — دوقتور ماكه‌ى (Mackay)ك وقايع وتواريخ فهرسى » بو جهتله اوروپاده بيله حالا عرب ارقامى ناميله معروفدر.

« خلفاى امويه‌دن وليد بن عبدالملك زماننه قدر حسابات ماليه‌ده لاتين ارقامى قوللانلمقده ايكن اشبو ارقامك موجب اولديغى تشويشاته بر نهايت ويرلمك اوزره الحالةهذه اوروپاليلرك استعمال ايتمكده اولدقلرى ارقام‌ايجاد اولنوب، دوائر دولتده استعمال اولنمغه باشلامشدر. ارقام مذكوره‌نك ايجادى فن حساب ايله فن جبرك والحاصل علوم رياضيه‌نك اك دقيق مسائلنى كشف و استخراجه باعث مستقل اولمغله اشبو ايجاد نافعدن طولايى عربلر سزاوار تشكردر — روما تاريخى مؤلفى كبون »

« — Facts and Dates — يعنى وقوعات و تواريخ نامنده‌كى اثرك

بعده ترقيسى خصوصنه صرف همت ايلمشدر. بونلردن صكره بطليوس فلادلفوس زماننده ظهور ايدن بدوروسوس علوم‌فلكيهٔ كلدانيه‌يى يونانه نقل ايتمكله آتنه اهاليسى مكافاةً مرمردن تمثالنى اعمال وشو تمثالك اوزرينه آلتوندن البسه اكسا ايلديلر. ايشته اول امرده سالف الاسامى ذاتلر تدقيقات مكمله ايله علم هيئتى ايلرى‌يه كوتوره‌رك رصد كواكبى وضع واستعمال ايتمك كبى اساساً مجهوللرى اولان بر فنى كشف وايجاد ايله ترقيسنه‌ده خدمت ايتمشلردر.

فلكيات امم ماضيه عندلرنده توسعه باشلاديغى وقتلرده حوادث مستقبله‌يى رصد كواكبدن استعاده زعم باطلنه ذاهب اولدقلرى جهتله احكام نجوم كبى بعض علوم انتشارندن بر طاقم عقائد باطله وخرافات التزام ايديله‌رك بوكا « سحر بابلى » تسميه ايلديلر. بوندن صكره علوم مذكوره ايچون كاهنلر ظهور وتميز ايتمكله كهنهٔ مرقومه فوق العاده اعتبار كسب ايتمش وبالجمله تكاليفدن معفوطوتلمشلردر. علوم مذكوره بابل حواليسندن يونانستانه انتشار ايلدكدن صكره كواكبك سير وحركتلرندن حوادث مستقبله‌نك استدلالى حقنده تعميم ايدن عقائد فاسده‌دن يلدزلره طاپيق كبى برمذهب باطل عالم‌قديمك امم كثيره‌سى بينلرينه يابيلدى. مصروهند طرفلرنده فنون مذكوره‌يه ميل ورغبت يونان حواليسنده ظهور ايدن ميل وتوغلمدن دها مقدمجه اولديغى افادات تاريخيه‌دن آكلاشيلوب، حتى يونانيلر بيله مصرليلر وهنديلردن بوبابده خيليجه استفاده ايتمشلردر.

فنون مذكوره يونانيلره انتقال ايتدكدن‌صكره فيلولائوس، افقانتوس، فيثاغورث، هراقليد، آرسطو، افلاطون، نيسه‌تاس مثللى ازمنهٔ قديمه‌نك مشهور فيلسوفلرى بوفنلرله‌توغلل ايده‌رك اجرام سماويه‌نك اولجه مجهول اولان بر چوق احوال خصوصيه‌لرينى دها كشف ايلدكلرى كبى حركات مرئيه‌لرنده مشهود اولان آثار دلالتيله كرهٔ ارضك وكواكب سيارهٔ سائره‌نك محورلرى اطرافنده دور ايتمكده اولدقلرينى دخى ميدان ثبوته چيقارمش بولندقلرى آثار قديمه وجديده‌دن بعضيلرنده مذكوردر؛ فقط مرور زمان ايله سالف الذكر فيلسوفلرك اقوال مذكوره ومسالك موضوعه‌لرى

مؤلفی دوقتور (ماکه‌ی) ك افاده‌سنه نظراً علم جبر دخی اوروپایه (٨٩٨) سنهٔ میلادیه‌سنده ینه عربلر واسطه‌سیله اندلسدن انتشار ایتمشدر »

ایمدی، علوم ریاضیه‌نك حساب و جبر و هندسه‌یه عائد اولان شعباتنك ترقیسی اوغورنده — اقلیدسك کتب ریاضیه‌سنی عربی‌یه ترجمه و شرح ایدن (ابو داود ظاهری) : « کتاب فی حساب الخطاین »، « کتاب فی الجبر والمقابله » نامنده‌کی اثرلری وجوده گتیرن (ابو حنیفة الدینوری) ؛ « کتاب فیمن استعمل تفضیل الهندسة »، « کتاب فی الریاضیه »، « رسالة فی ان قطر المربع لایشارك الضلع من غیر هندسة » عنوانلی تألیفاتی نشر ایدن (ابو بکر رازی) ؛ اقلیدسك کتب ریاضیه‌سنی شرح و تفسیر و حکمای یوناندن آرسطیقوسك « کتاب الحدود » عنوانیله ترجمه ایدلمش اولان اثرینی شرح و تصحیح و براهین علاوه‌سیله توضیح ایدن و هندسه‌یه متعلق مکمل بر کتاب ایله استخراج اوتار حقنده بر اثر نافع میدانه قویان (ابو الوفاء بوزجانی) ؛ حسابه متعلق « کتاب المعاملات » نامنده‌کی اثری تحریر ایدن (ابو القاسم مرخیطی) : « شرح اصول اقلیدس »، « اصول اقلیدس و ابلونیوس »، « الجامع فی اصول الحساب »، « کتاب فی تحلیل المسائل الهندسیه »، « کتاب فی تحلیل المسائل العددیة بجهة الجبر والمقابلة »،

عادتا اونودیله‌رق ارضك حرکت دورانیه‌سنك وجودینه قائل اولانلر آزالمش وپك چوق کیمسه‌لر ارضك ثابت ومبسوط اولدیغی قول سخیفنی قبول ایتدکدن باشقه قول مذکور بالآخره تعمیم دخی ایدلمشدر. بومسلك ایسه اسکندریه حکماسندن مشهور بطلیموس (پتولومه—Ptolemy) ك فن هیئته دائر تدوین ونشر وترویج ایلدیکی آثارك موقع قبولده طوتلمسندن ایلری‌یه کلوب، مسلك مذکور عربلرك فن هیئتله توغل ایلدکلری زمانه کلنجه‌یه قدر بالجمله ارباب هیئت طرفلرندن التزام اولنه کلمشدر. عربلر ابتدا سالف الذکر اسکندریه‌لی پتولومه‌نك آثارینی ترجمه ایله آثار مذکوره‌یی فن هیئت ایچون مأخذ اتخاذ ایلمشلر ایسه‌ده یواش یواش بو فنده ترقی ایتدکجه ایچلرندن البتانی، الفرغانی، طوس تمیمی، ابو الحسن رازی، ابن عبدربه، ابن العمید، احمد بن طبیب، ابو بکر رازی، ابو معشر، ابو حنیفة الدینوری، ابو القاسم مرخیطی، ابن یونس، ابو الوفاء بوزجانی، ابن اعلم، ابن سینا، ابن الهیثم، ابو نصر تکریتی، ابو الریحان بیرونی، ابن خیاط، ابن خلدون، [مؤرخ مشهور ابن خلدون دکلدر] ابن سمح، نصیر الدین طوسی، ابو الصلت، ابن باجه، ابن رشد، ابن القیسرانی، ابن قدامه، ابن دهان، ابن الطبیب، ابن کرنیت، ابن المبودی، ابن مرانه، احمد ابن کماد، ابو الفداء، ابن فضل الله، ابن صفار و سائره مثللی بر طاقم ارباب علم ودانش ظهور ایله آثار مذکوره‌یی یاکلش بوله‌رق تصحیح وتعدیل ونهایت ارضك کرویتیله حرکاتنی بالاثبات موازنهٔ عالمی کشفه موفق اولمشلردر.

عربلرك علم هیئتله اشتغال ایدن بیکلرجه علماسی ایچریسنده یالکز بش اون دانه‌سنك

«كتاب فى المساحة على جهة الاصول» ، «كتاب فى حساب المعاملات» ، «مجموع مسائل هندسية و عددية» ، «مقالة فى اصول المساحه» ، «مقالة فى مساحة المجسم المكافى» ، «مقالة فى بركار الدوائر العظام» عنوانلى مؤلفاتك صاحبى بولنان (ابن الهيثم) ؛ «المدخل الى الهندسة فى تفسير كتاب اقليدس» ، «كتاب المعاملات» ، «طبيعة العدد» ، «الكتاب الكبير فى الهندسه» ناملى آثارى تصنيف ايدن (ابن سمح) ؛ مشاهير مهندسيندن «كتاب الهندسه» صاحبى (ابن سيد) ؛ «جواب لمسائل عن هندسة ابن سيد المهندس و طرقه» نامنده‌كى كتابك مؤلفى بولنان (ابن باجه) ؛ «كتاب فى الهندسه» صاحبى (ابو الصلت) ؛ «كافية الحساب و علم الحساب» ، «الرسالة الكامله فى علم الجبر و المقابله» مصنفى (ابن اللبودى) ؛ «عدة الحاسب و عمدة المصاحب» مؤلفى (ابن حنبلى) و سائره كبى — بر طاقم ارباب فضل و كمال پك بيوك امكلر صرف ايلمشلردر.

افرنج لساننده (آسترونومى) (Astronomy) تعبير اولنان (فن هيئت) [(١) نومرو ايله مشعر حاشيه‌يه مراجعت بيوريله] ابتدا مسلمانلرك، خصوصيله بغداد علماسنك نظر دقتلرينى جلب ايده‌رك فن مذكورك

اسملرينى ذكر ايلمش اولديغمزك سبى برنجى درجه‌ده بو كتابك بر تراجم احوال مجموعه‌سى اولماسندن وايكنجى درجه‌ده شو ذاتلرك بعض اثرلرى اوروپا لسانلرينه ترجمه ايدلمش و بعضيلرى كتبخانه‌لرنده محفوظ بولنمش اولمغله اوروپاليلرجه دخى معروف اولملرندن ايلرى كلمشدر.

ايمدى ، بالاده مذكور الاسامى مشاهيرك برنجيسى اولان ذاتك خليفه «المنصور» دورنده فن هيئته دائر يازمش اولديغى بر اثر مقبولى «غوليير» (Goliers) طرفندن لاتين لسانه ترجمه اولنه‌رق اوروپاده نشر ايدلمش و هوسكارانى بيننده پك بيوك بر شهرت واعتبار قزانمشدر. [دوقتور طايلر (W. C. Taylor) طرفندن تأليف ايدلمش اولان تاريخ اسلامك (٣٢٢) نجى صحيفه‌سنه مراجعت بيوريله]. ديكرلرى دخى بو فن جليله متعلق پك چوق كتب ورسائل تأليفنه موفق اوله‌رق اقتدار علميلرينى هر كسه تصديق ايتديرمشلردر. كافه‌سنك آثارينى بوراده تعداد ايتمك صدد بحثك خارجنده اولوب، فقط ايچلرندن برقاچنه دائر معلومات مجمله اعطاسيله خدمت فنيه‌لرينك درجه‌سنى كوسترمك مقصده موافق اولور. ازجمله اوچنجى قرن هجرينك يتشديرمش اولديغى اعاظمدن (ابو بكر رازى) نك طب وحكمت وعلوم رياضيه‌نك شعبات سائره‌سيله هيئت ونجومك ترقيسنه اولان خدمتلرى حصر وتعدادك فوقنده اولوب، فنون مذكوره‌نك هر بريسى حقنده مصنفات كثيره‌سى واردر. بونلردن باشليجه طبه عائد اولانلرى لاتينجه‌يه دخى ترجمه اولنه‌رق قرون وسطاده اوروپا مكاتب طبيه‌سنده دستور العمل اتخاذ قلنمش اولديغندن مشار اليه اوروپاليلر ميانده (رازى) دن غلط اوله‌رق رازس (Razes) ناميله اشتهار ايلمشدر. هيئته دائر پك چوق آثارى موجود اولوب، «كتاب هيئت العالم» نامنده‌كى اثرنده ارضك كرويتنى وشمسك ارضدن بيوك وقمرك كچوك اولديغنى اثبات ايلمشدر.

بالاده اسملرى مذكور اولان فضلادن (ابو الوفاء بوزجانى) دخى دردنجى قرن هجرينك

(**علم نجوم**) دن، یعنی (آسترولوجی) (Astrology) نامی آلتنده اوله‌رق کواکبك سیر و حرکتلرندن استخراج احکام ایله غائبدن خبر ویرمك گبی برفن موهومدن باشقه برشی اولدیغی میدانه چیقارمشلردر.

فن (**جغرافیا وخریطه**) [(۲) نومره ایله مشعر حاشیه‌یه مراجعت بیوریله] عربلر واسطه‌سیله اوروپایه داخل اولمشدر. خصوصیله عربلر (**پوصله**) [(۳) نومره ایله مشعر حاشیه‌یه مراجعت بیوریله] یی دکزده قوللانمق و دکز خریطه‌لرینی تنظیم ایتمك گبی آثار تجدد ابراز ایده‌رك فن سیر سفائنك ترقیسنه خادم مستقل اولمشلردر. امریقایی کشف ایدن «قولومب» (Colombus)، امید برونی طریقیله آفریقه‌یی طولاشان «واسقوده غاما» (Vasco de Gama)، «آلبوکرك» (Albuquerque) وسائره هپ عربلرده بولدقلری (**پوصله وخریطه**) لر سایه‌سنده شهرت صاحبی اولمشلردر.

فضلای عثمانیه‌دن کاتب چلبینك عرب آثارینی مأخذ اتخاذ ایده‌رك

یتشدیرمش اولدیغی مشاهیرك اعاظمندن اولوب، علم هیئتك ترقیسنه پك زیاده خدمت ایلمش وبعض استخراجات غریبه وکشفیات مهمه‌یه موفق اولمشدر. علوم ریاضیه‌ده علمای عربك اکملی وتألیفات متعدده‌سیله اشهری عد اولنور. فن هیئته دائر «الزیج الشامل» عنوانیله تصنیف ایلمش اولدیغی بر اثری مکملیتی جهتیله آثار نادره‌دندر.

(ابن الهیثم) دخی بشنجی عصرك یتشدیردیکی مشاهیر فضلادن اولوب، علوم ریاضیه‌ده زمانتك فریدی اولمغله مهارتی شهرتکیر آفاق ایدی. حساب، هندسهٔ عادیه ورسمیه وحلیه، مناظر، جبر، مثلثات، علم مساحه، قوزموغرافیا، هیئت، صور کواکب، حکمت طبیعیه، جراثقال وعلم الجو وسائره ایله تطبیقاتی وخلاصه شعبات فنونك کافه‌سیله توغل ایده‌رك زمانته قدر مجهول قالمش اولان پك چوق حقائق فنیه‌نك کشفنه موفق اولوب، التمشی متجاوز کتب ریاضیه وطبیعیه تألیف ایله اخلافه یادکار براقمشدر.

آثار مذکوره‌نك جامع اولدیغی مباحث پك متنوع و شموللی اولوب، فائضلر دخی داخل اولدیغی حالده کافهٔ مسائل وقواعد حسابیه، جبر وهندسه‌یه متعلق بالجمله مسائلك هر ایکی جهتله صورت حللری، اجرام سماویه‌نك مراد اولنان زمانلرده کرتریز حقیقیلرینك استخراجی اصوللری؛ سمت قبله‌نك تعیینی، ارض اوزرنده مراد اولنان ایکی نقطهٔ معلومه آره‌سنده‌کی بعد ومسافه‌نك بالهندسه حساب وتعیینی، زاویه‌نك اقسام ثلاثه‌یه صورت انقسامنك اثباتی، هیئت عالم، یعنی مسلك شمسی‌یه دائر معلومات مفصله؛ خارج سمانك خلاویا ملادن عبارت اولدیغی حقنده معلومات نظریه، عملیات رصدیه واجرام سماویه‌نك اقدار و ابعاد و جسامتلری حقنده معلومات مکمله، مرایای محرقه، کواکب الحادثة فی الجو، ضوء قمر، قوس قزح وهاله، رؤیت کواکبه دائر تدقیقات فنیه، کره ومجسم المکافی مساحه‌لری، اشکال هلالیه؛ اجرام سماویه‌نك موقع حقیقیلرنده رؤیت اولنه‌مدقلرینك

تألیف ایلمش اولدیغی جغرافیا دخی عربلرك فنون شتادهکی درجهٔ معلوماتلرینی اثباته بر شاهد عادلدر.

عربلرك فنون و معارفی توسیع و اکمال و نشر و ترویج خصوصنده مصروف اولان غیرت فوق‌العادهلریله برابر مدنیت و صنعت و تجارتك ترقیسنه اولان خدمتلری دخی صوك درجهده اولوب؛ کاربانلر ایچون گوزل طریقلر کشاد و یوللر اوزرنده خانلر انشا ایتمك مثللی اجراآت نافعه سایهسنده نقلیات خصوصنده تسهیلات و تأمینات حصولنه موفق اولدقدن باشقه ساحلده لیمانلر و انهار بیننده قنالار حفر ایلمك گبی آثار عالیه دخی وجوده گتیرمش اولملری تجارتك قسم اعظمنك قرهدن دکزه گچمسنه باعث اولمشدر.

عربلر سایهسنده چین و هند امتعهسی اندلسه و آندن اوروپایه گلیر و اندلس امتعهسی ده سیبریه حدودینه قدر گیدردی. قرون وسطادهاوروپاده مستعمل اولان آلات حربیه، بیتیه، زراعیه، حرفت،

اسبابی، یعنی انکسار کیفیتی، غایت تحقیق اوزره نصف‌النهار مساحهسی، کولکه مباحثی، سمانك نصفندن زیادهسنك رؤیت اولنهمدیغی اسبابی، مجره (کهکشان)، اضواء کواکب، قمرده اثر، یعنی هوانك وجود وعدمنهدائرمباحث، ضیاء، خطوط ساعات، یعنی بسیطهلرك تقسیمات وصورت‌انشالری، غایت تحقیق اوزره ارتفاع قطب، یعنی عرض بلداستخراجی، کسوف وخسوف وحرکت قمر کبی دها یك چوق دقائق فنیهدن عبارتدر. بو اسمده ارباب هیئتدن برذات دها اولوب، «کتاب السما» نامنده بر اثر نفیس تألیف ایلمشدر.

حکمای سالف الذکردن (ابو الریحان بیرونی) دخی بشنجی عصرك یتشدیردیکی مشاهیردن اولوب، علوم وفنون موجودهنك کافهسنده یدطولا اصحابندن بولنمغله صرف ماحصل اقتدار ایدهرك معارف ومدنیت اسلامیهنك ترقیسنهاك زیاده خدمت ایدن اعاظمندندر. بوذات علوم ریاضیه وطبیعیه ایله هیئت ونجوم وجغرافیا وطب فنلرنده نادرهٔ روزکار ایدی. هله علم حیوانات ونباتات واحجار ومعادنه اولان خدمتی پك بیوکدر. شعبات فنونك هر بررلری حقنده تألیفات متعددهسی اولوب، بخصوصه تعلق ایدنلری، یعنی علم هیئته عائداولانلری «قانون»، «الاستشهادباختلاف الارصاد»، «الزیج المسعودی»، «اختصار المجسطی»، «مقالید الهیئیه»، «کتاب الاظلال» و سائرهدر. مشارالیهك آثاری اوروپالیلر میاننده دخی مقبول ومعتبر اولمغله اکثری کتبخانهلرنده نسخهلری موجوددر.

سالف الذکر حکمادن «بنذیسیرة علی الهندسة و الهیئة» عنوانلی اثر نفیسك صاحبی بولنان (ابن باجه) دخی التنجی قرن هجری اوائلنده نشئت ایتمش بر حکیم ذوفنوندر. اندلسك اعاظم علماسندن اولوب، فلسفه، حکمت، ریاضیات، طبیعیات وسائر علوم عقلیه ونقلیهده

صنعت، **حبوبات**، **اشجار مثمره** نك قسم اعظمى هپ عربلر واسطه‌سيله اوروپايه داخـل اولمشدر. هله بو گونكى گونده بحريونك طـول موقع استخراج ايتمـك ايچون محتاج بولندقلرى (**قرونومتر**) تعبير اولنان ساعتلرك اساسى اولان واختراعات بشريه‌نك الك بيـوكلرندن بولنان (**ساعت**) دخى عربلر طرفندن ايجـاد اولنمش ويل دكرمانى وكاغد گبى اخـتراعات نافعه‌ده آنجق اهـل صليب دورنده اوروپايه گيره‌بيلمشدر.

عربلرك انشاآت بحريه فننده دخى استاد اولدقلرى اهل صليب محارباتى اثناسنده انگليز قرالى ريشارد طرفندن الده ايدلمش اولان بر عرب گميسنك اول زمانه قدر گورلمه‌مش بر درجه‌ده‌كى جسامت ومكمليتيله ثابت اولديغى گبى پورتكيز مؤرخلرندن «ژروم‌اوسوريو» (Jerome Osorio) نامنده‌كى پاپاس، كشـفيات مراقى اوروپاليلره سرايت ايدوب‌ده دنيانك هرطرفنه دونمالر سوق ايتمكه باشلادقلرى

عصرينك وحيدى وبلكه اعصار سـالفه‌ده ظهور ايدن حكماى اسـلامك دخى سربلندى ايدى. فنون شتايه متعلق پك‌چوق آثار براقمش وبرطاقملرى لاتين لساننه دخى ترجمه اولنه‌رق مدت مديده اوروپا مدارسنده دستور العمل طوتلمشدر. غربيون ميانسـده آون پاچه (Avenpace) ناميله شهرتشعاردر. خلاصه، عربلر فنون معلومه‌يى شعبات مستقله‌يه بالتفريق هرشعبه‌نك ترقيسنه حصر همت ايلدكلرى كبى فن نجومك دخى هيئتدن باشقه برفن اولديغى ميدانه قويه‌رق ترقيات حاضره‌نك اساسلرينى وضعه موفق اولمشلردر. هله فن هيئتك ترقيسى وتعميى اوغورنده صرف ايتدكلرى همتلرى پك بيوك اولوب، بغـداد، قرطبه، سمرقند كبى ممالك اسـلاميه‌نك مجمع علما و حكما اولان بيوك شهرلرنده يوزلرجه رصد خانه‌لر تأسيس وكشاد ايدلمش وتدقيقات مكمله ايله نتائج مهمه استحصالنه موفقيت حاصل اولمشدر. شـو زمانده اوروپاليلرك هيئته دائر هيچ بر فكرلرى بولنمديغى ايسـه تاريخلرك شهاداتى ايله مثبت اولدقدن باشقه كنديلرينك‌ده تحت تصديق وتسليمنده اولوب، شرق واندلسله وقوع بولان مناسبتلرى نتيجه‌سى اوله‌رق فنون سـائره ايله برابر فن هيئتى دخى عربلردن اخذ وتعلم ايلدكلرى بوكون بديهيات صره‌سنه گچن حقائقدندر.

فن هيئت اشبو طريق ايله اوروپايه داخل اولدقدن صكره اوروپاليلرك برقول مجردن، عبارت اولمق اوزره موجد وكاشف ديه گوسترمكده اولدقلرى ذوات مشهوره‌دن علوم جديده‌نك مؤسسى مقامنده عد ايتدكلرى شانسليه دو باقون (C. d. Bacon) ارضك حركت دورانيه‌سنى برفرضيات قبيلندن عد ايتمشدر؛ و ميلادك(١٥٠٧)سنه‌سندن صكره، يعنى هجرتك (٩٢١) سنه‌سنه طوغرى ينه بوصنف ذواتدن قوپرنيق (Copernicus — ١٤٧٣ م الى ١٥٤٣ م)تأليف ايلديكى « اختلالات اجرام » اسمنده‌كى كتابده ارضك حركت دورانيه وانتقاليه‌سنى اثبات ايتمكله بو خصوصه معترض بولنانلر صحت وحقيقتنه قائل اولمغه باشـلامشلردر: فقط ارضك حركت اوزره بولنديغى

وبو مقصدك ترويجنه ايلك خادم اولان پورتكيزلرك آفريقه وهندستان وجزيرة العرب ساحللرنده طولاشدقلرى وسواحل مذكوره‌نك اكثرى اقسامنى ضبط ايله كندى مملكتلرى عدادينه ادخاله صاواشدقلرى صره‌لرده پورتكيز دونماسنك برعرب دونماسيله وقوع بولان محاربه‌سنى نقل ايلمكده دركه، محاربهٔ مذكوره‌نك اثناى وقوعنده عرب دونماسى هرنه‌قدر پورتكيزلر طرفندن مغلوب ايدلمش ايسه‌ده اشبو دونمايى تشكيل ايدن سفائندن بريسى پك زياده متين اولمغله برخيلى زمان مقام مدافعه‌ده ثبات ايده‌رك پورتكيزلره قارشى پك بيوك مشكلات احداث ايلمشدر؛ چونكه، مذكور سفينه غايت جسيم ومحكم برطرزده انشا قلنمش اولدقدن ماعدا صورت مكمله‌ده تسليح ايدلمش وقسم خارجيسى گاوساله ويا دها طوغريسى درى ايله قاپلانمش ايدى. سفينهٔ مذكوره‌نك خارجاً درى ايله قاپلى بولنمسى ترقيات انشائيه‌نك پك بيوك برنمونه‌سى اولوب، موجدلرينك مهارت فنيه‌لرينه دالدر؛ چونكه، گمينك سطح خارجيسى ستر ايدن

مسئله‌سنك شيوعى اول زمان جاهل ومتعصب بولنان پاپاس كروهنك بادئ تلاشلرى اولديغى جهتله بو مسئله‌نك صحتنه قائل اولانلر اشدجزا ايله قتل و اعدام ايدلمكه باشلانلديغندن مسلك مذكورك اوروپاده انتشارى غايت بطى اوله‌رق وقوع بولمشدر.

اون برنجى قرن هجرى بدايتنه طوغرى يوقاريدن برى اعطا قلنه‌كلن صراحت دلالتيله مثبت اولديغى وجه اوزره ذاتاً اهل اسلامجه معلوم اولوب، فقط اوروپاليلرك كليا مجهوللرى بولنان وبووجهله «قوپرنيق مسلكى» نامى ويريلن بومسلك غايت سرعتله انتشاره باشلامش ومخالفين كروهنك اشبو مسلك صحيحى امحا خصوصنده صرف ايتدكلرى غيرت ثمره‌دار اوله‌مامشدر. خصوصيله اون التنجى عصر ميلادى رجالندن اولان غاليله (Galileo — ١٥٦٤ م الى ١٦٤٢ م) نامنده‌كى حكيم دخى بو مسلكك صحتنى بالاثبات علناً ترويج و مكاتبده تدريس ايله نشرينه خدمت ايتمش اولديغندن هيئت روحانيه‌نك سلهٔ قهرينه اوغرايه‌رق زندانده وعذاب شديد ايچنده جان ويرمش ايسه‌ده دعواسنى‌ده پك چوق كيمسه‌لره قبول ايتديرمشدر. والحاصل غاليله‌نك عصرندن برى بطلميوس مسلكى ترك اولنه‌رق مسلك صحيح رواج بولمش وبووجهله اوروپاجه دخى فن هيئتك تعلم وترقى واكمالنه خدمت اولنمشدر.

ايمدى، عربلرك فن هيئتى ايجاد درجه‌سنده ترقى ايتديرملرى و خصوصيله قبهٔ سمايى تزيين ايدن انجم بيشماردن قسم ثابتنى تشكيل ايلين كواكب ميانده موجود اولان برطاقم پارلاق وايريجه يلدزلرك اطرافلرنده‌كى مختلف جسامتده برطاقم يلدزلر ايله تشكيل ايتدكلرى ييغنلرى خاطرلرده طوته‌بيلمك وكرهٔ سمانك هانكى جهتنه مصادف اولدقلرينى درك ايتمك ايچون هر ييغنى برحيوان ويا سائر صوردن برينه تشبيه ايله «برج» نامى اعطا اولنه‌رق بللمك كبى متقدمين طرفلرندن وجوده

دری دشمن طرفنـدن وقوع بوله جق هر نوع هجومه قارشی برسد حائل اولوب ، خصوصیله اول زمانلرده محاربات بحریه‌نك اك مدهش سلاحی حکمنده اولان واستعماللری غایت رواجده بولنـان بورلوته (آتش گمیسی) لرك آتشلرینه وخمبره مقامنده اولمق‌اوزره انداخت ایدیلان محرق دانه‌لره و طوغریدن طوغری‌یه اعطـا قلنان آتشلره قارشی اك گوزل اسباب مدافعه‌دن اولدیغی نظردقته آلنجه موجد- لرینك لیاقت بحریه‌لری قات قات میدانه چیقار .

الحاصل گمیلری گاوساله‌ایله قاپلامق اصولی اوکره‌نلدکدن صکره بواصول پك چوق دفعه‌لر اتخـاذ اولنمش ومنافع کثیره‌سی گورلمش اولمغله یقین زمانلره گلنجه‌یه‌قدر استعمالدن ساقط اولمه‌مشدر.

مؤرخ مرقومك بالاطراف تعریف وایضاحنه نظراً بوگمینك ایچنده بولنان افرادعربلرك‌اك ماهر کمیجیلرندن عبارت اولدیغی گبی ؛ آنبار آغزلری وقاپلا- مه‌لری وبتـون هیئت وبنـاسی اول قدر قالـین ومتین وگوزل بریولده انشا قلنمش‌که ؛ پورتکیز گمیلرندن آتیلان دانه‌لر سهولتـله قوهٔ نفوذیه‌لرینی اجرایه

کتیرلمش وفن هیئتك بر قسم مهمی اولوب، « صور کواکب » نامی ویرلمش بولنان فنی حقیقةً بردرجهٔ عالیه‌ده ایلریلتملری سیر سفائنك بوکونکی صورت مکملیتی بولمسنه باعث مستقل‌اولمشدر؛ چونکه‘ روی دریاده وهر ایسته‌نلدیکی زمانده موقع سفینه‌یی تعیین ایتمك کیفیتی اجرام سماویه‌دن اجرا قلنه‌جق رصدات اعانه‌سیله نصیب اولور بر موفقیت اولوب ، بونك ایچون دخی وجه‌سماده مشاهده قلنان اجرامی طانیمق، یعنی فن صور کواکبی بیلمکله کواکب مذکوره‌نك‌بر ویابرقاچندن آلنان ارتفاعات ایله عرض وطول جغرافی حساب ایتمك کبی هیئتك مباحث لازمه‌سـنده دخی بهره صاحبی بولنمغه متوقفدر .

علمای اسلامدن فن مذکورك توسیع وترقیسنه خـدمت ایدنلر دخی پك چوق اولوب‘ علی الخصوص بوفن حقنـده « المدخل » ‘ « الزیج » ‘ « المذکرات » ‘ « الالوف» نامارنده‌کی کتب متبوله‌یی تصنیفه موفق اولان (ابومعشر) ؛ «کتاب فی الکواکب سبعه » عنـوانلی اثر قیمتـداری تألیف ایدن (ابوبکر رازی) ؛ کواکب ثابته حقنده بری منثور ودیکری منظوم ایکی کـتاب ایله اشعه‌نك صورت انتشارینه دائر بر تألیف بهینی وثوابت و سیارات وبروجك صور و احوالی حقنده مکمل و مصور بر اثری بولنان (ابو الحسن رازی) ؛ علی الدوام رصدات‌ایله اوغراشوب‘ کواکب ثابته‌نك مواقعنی تعیین وسلفلرینـك بعض زیجلرینی تصحیح ایده‌رك برکوزل « صـور کواکب » تألیفنه موفق اولان (ابو القـاسم مرحیطی) : « زیج حاکمی » [بوکـتاب اوروپانك اکـثر کتبخانه‌لرنده موجوددر] نامیله درت جلـددن مرکب بر اثر عظیمك صاحبی بولنان (کمال الـدین بن یونس) ؛ « تجرید الشـعاعات

موفق اوله مامشلردر . نهايت پورتكيز دونتماسنى تشكيل ايدن سفائنك كافه‌سى يالكز بوگمى اوزرينه آتشه دوام ايده‌رك ساعتلرجه اوغراشدقدن صكره آنجق برگولله تأثير ايتديره بيلمشلردر .

درونده بولنان جسور وبهادر محافظلر آرتق گميلرينك غرق اولمق تهلكه‌سنه دوشديكنى حس ايدنجه — دشمندن امان دخى مأمول ايتمدكلرندن — كافه‌سى بردن دكزه آتيله‌رق كمال غيرتله يوزه يوزه ساحله چيقمغه تشبث ايلشلر ايسه‌ده ساحل برقاچ ميل بعيد مسافه اولديغندن بوبيچاره فراريلرى پورتكيزلر تعقيب ايله آرقه‌لرندن دانه‌لر ياغديره‌رق اكثريسنى تلف ايتمك گبى مغاير انسانيت باربارلقلرده بولنمشلردر .

عربلرك كنديلرندن صكره وقوع بولان كشفيات بحريه‌يه براقد- قلرى وسائط وآثار متنوعه ومهمه ايله خدمت ايتدكدن باشقه بوخصوصده بالفعل چالشمش اولدقلرى دخى مثبتدر .

عرب جغرافيونندن ادريسى « **مغروريه** » اسميله مشهور اولان عرب ملاحلرينك اشبونه ، يعنى شمديكى پورتكيز دولتنك پاى تختى اولان (ليسبون) دن قيام ايله بحر محيط اطلاسيده قره تحريسى ايچون

و الانوار » ، « التفهيم لاولى صناعة التنجيم » ، « كتاب فى الا سطرلاب » ، « مقالة فى استعمال الاسطرلاب الكرى » عنوانلى اثرلرى تأليف ايدن (بيرونى) ؛ « زيج الامد على الابد » ، « الكور على الدور » كتابلرينى وجوده كتيرن (ابو العباس احمد بن كماد) ؛ « الزيج المغرب المبنى على الرصد المجرب » عنوانلى اثرك مؤلفى اولان (ابن البنودى) ؛ كواكب ثابته‌نك صور و اشكاليله مواقعنى تعريف وسلفلرينك بعض خطالرينى تصحيح ايله اشتهار ايدن (ابو الفداء) ، (ابن جعدى) ، (ابو نصر تكريتى) ، (نصير الدين طوسى) و سائره گبى بر طاقم مشاهيرك خدمتلرى شايان تذكاردر .

ايمدى ، فن هيئتك ترقيسى طول و عرض جغرافى تعيينى مسئله‌سنه مبنى خريطه واطلسلرك درجهٔ كافيه‌ده مكمل وصحيح اولملرينه ، يعنى فن مذكور اعانه‌سيله طول وعرضلرى تعيين اولنان نقطه‌لرى مذكور خريطه و اطلسلره علاوه ايتمك و خريطه اوزرنده هنوز بولنميان مواقعك طول وعرض جغرافيلرينى تعيين ايده‌رك مذكور خريطه‌لرده كوسترمك گبى موفقيداتك يوز كوسترمسنه‌ده سبب اولمشدر . بناءً عليه ، مكمل صورتده دكز خريطه‌لرينك ترسيمى وتعقيب اولنه‌جق طريق بحريك تعيينى خصوصلرنده علم هيئته نه درجه‌لرده احتياج قطعى بولنديغى تبين ايدر . بو جهتله فن مذكورك مخترعلرينه وترقيسنه همت ايدنلره ومكمللرينه نه‌قدر تشكر ايدلسه آزدر .

[٢] خريطه — عرب جغرافيونى خريطه لفظنى سطح ارضدن برقسمك رسمنه‌ورسم فلكه

اجرا ایتدکاری برسفر بحری نتیجه‌سی اوله‌رق (قناریا) اطه‌لرینی بولدقلرینی وجزائر مذکوره‌یی بعدالکشف آفریقه ساحلنه گچه‌رك مرا کشك (١٦٠) کیلومتره غربنده ولب دریاده کائن اولان وفرنك خریطه‌لرینك اکثریسنده (صافی) صورتنده محرر بولنان (اسفی) قصبه‌سنه یناشوب، بعده لیسبونه عودت ایتمش اولدقلرینی وحتی قصبهٔ مذکوره‌نك بواسطه یاد اولنمسی کاشفلرك بورایه ورودلریله مملکتلرندن نه‌قدراوزاقده اولدقلرینی آکلادقلری زمان «وا اسفی!» دیه اظهار تأثر ایلمش اوللرندن ایلری گلمش بولندیغی‌دخی حکایه ایلمکده‌در: فقط عربلرك خدمت کشفیه‌لری یالکز بوندن عبارت اولمیوب، بحر احمر ساحللریله عمان وعجم کورفزلرنده وهند دکزلرنده دخی اجرای سیروسفر ایده‌رك عصرلرینك جغرافیاسنه علاوهٔ معلومات ایلمشلردر. خصوصیله بحر محیط جنوبیده کائن اولان جزائرمجتمعه سکنه‌سنك دین مبین محمدی ایله متدین بولنملری عربلرك کشفیات

دلالت ایدن ورقه‌ده استعمال ایلمشلردرکه، ارض اوزرنده بولنان اماکندن ویا وجه سماده مشهود اولان اجرامدن بعضیسنك بعضیسنه نسبت وابعادی اول ورقه‌دن ظاهر اولور.

خریطه‌لرك صورت ترسیم واختراعلری نوع بنی‌بشره قرون اولی ایچریسنده نصیب اولمش بر موفقیت اولوب، شرف ایجادی ایسه بالاده ذکر اولندیغی وجهله فن هیئته اولان اختصاصندن ناشی بعض مؤرخلر طرفندن فن مذکورك دخی موجدی اولدیغی ظن ایدیلن لیبیا قرالی «اطلاس» نامنده‌کی‌ذاته اسناد اولنمقده‌در. هجرت نبویه‌دن‌همان (٢٠٨٠) سنه متقدملرنده مصریلرجه خریطه‌نك معلوم اولدیغی بیانات تاریخیه ایله مثبت اولوب، حتی فراعنهٔ مصریه‌دن اوچنجی سزوستریسك فتح ایتدیکی بلادك خریطه‌لرینی ترسیم ایتدیرمش اولدیغی‌ده تاریخلرك روایاتندن اکلاشلمقده‌در.

خریطه‌نك مصریلردن باشقه بنی اسرائیل میاننده‌دخی معروفیتی محقق اولوب، مؤرخ مشهور هیرودوت (Herodotus) ك بیاننه کوره ملل قدیمه‌دن فرسلر بیله داراك زمان حکومتنده خریطه ترسیمنه واقف ایمشلر.

فن جغرافیاوبونك متممانندن اولان خریطه ترسیمی اصولنه قدیم یونانیلرکده وقوفلری اولدیغی وعلی‌الخصوص قبل المیلاد بشنجی عصر مشاهیرندن‌اولان یونیالی آناقسماندر (Anaximandre)ك کرویت ارضی کشف وبرکره تنظیمیله خریطه ترسیمی اصولنی میدانه قویدیغی حقنده بر روایت تاریخیه موجوددر.

هرنه قدر امم سالفه‌دن اکثریسنك پك ارکن زمانلرده خریطه‌یه دائر معلوماتلری بولندیغی محقق ایسه‌ده هجرت نبویه‌دن طقوز عصر مقدمنه کلنجه‌یه قدر بومعلوماتك پك ناقص بردرجه‌ده اولوب، عصر مذکورده بر مرتبه دها توسیعنه موفقیت حاصل اولمشدر؛ چونکه، فلاسفهٔ قدیمه‌دن ابراتستینوس (ق. هـ ٨٩٦) تاریخنده طول وعرض بلدانك وضعی کبی جغرافیا فننده

بحريه‌يى اوراره قدرده ايلريلتمش اولدقلرينى اثبات ايدر دلائلدندر؛ خلاصه، عربلر بوگونكى اوروپا مدنيتنك اساسنى وضع ايتدكلرى و تعاليسنى تأمين ايلدكلرى گبى بحراً وقوع بولان ترقيات و كشفياتده باعث مستقل اولمشلردر.

بو حقيقتى اثبات ايچون سويله‌نيلندن فضله برسوزه دها حاجت يوق ايسه‌ده فائدهٔ زائده قبيلندن اولمق اوزره دوبلينده كائن اقانيم ثلاثه مكتبى اسبق حقوق موضوعه مدرسى دوقتور (طايلر)ك تأليفاتندن اولان تاريخ اسلامك (٣٢٠، ٣٢٥، ٣٢٦) نجى صحيفه‌لرنده‌كى شو سطرلرى‌ده بورايه نقل ايليورز: —

« اوروپانك بك چوق زمانلر خرابى وتكبتنه باعث ومحجوبيتنى مستلزم اولان فئوداليزم (Feudalism)، يعنى دره بكلك اصولى عربلر ميانده جارى اولمامشدر.

ممالك خرستيانيه‌نك هر جهتنده اقدامات ناموسكارانه كناهه تبعيت

بر كشف مهمه مظهريتله اثر تجدد ابراز ايلمش اولديغندن بوزماندن اعتباراً اولدقجه صحيح خريطه‌لر ترسيمنه موفقيت يوزكوسترمكه باشلامشدر. حكيم مشاراليهك شو خدمت فنيه‌سندن طولايى « افلاطون ثانى » ديه تلقيب اولنمش وبو نامه بحق كسب استحقاق ايلمش اولديغى معلومات تاريخيه ايله مؤيددر؛ خلاصه، فن جغرافيا و بونك مشتملاتندن اولان تخطيط اراضى فنى يونانيلر طرفندن خيليجه ترقى ايتديرلديكى حالده قرون وسطى اواسطنده دين مبين محمدينك ظهور وانتشاريله عالم بر باشقه صورت كسب ايتمسى اوزرينه اهل اسلامك رونق وسطوتى جهانى نور ايمان وعرفان ايله تنويره باشلامغله فنون سائره مثللى بو فنلر دخى يونانيلردن عربلره انتقال ايده‌رك جدى صورتده توسيع وترقيسى بوندن صكره نصيب اولمش وبو خصوصده دخى عربلر حقيقةً تشكرات امه مظهريت درجه‌سنده غيرت فوق العاده كوسترمشلردر.

اعلاى كلمة الله ايچون جزيرة العرب چوللرندن چيقان بر آوج مجاهدين دينك عقللره حيرت ويره‌جك درجه‌ده بر سرعت سريعه و بر مدت قليله ظرفنده شرقاً غانج نهرينه شمالاً سيبريه‌يه غرباً بحر محيط اطلاسى يه جنوباً دخى بحر محيط هندى‌يه قدر اولان ممالك واسعه‌يى سيف غالبيتلريله قبضهٔ تسخيره كچيرمش اولملرى كبى دنياده هيچ بر دين ار بابنه و بر ملت افرادينه نصيب اولميان مظفريات عظيمه سايه‌سنده ذاتاً حائز اولدقلرى قوهٔ معنويه ايله برابر بر قدرت ماديه دخى اكتساب ايلمش اولدقلرندن اشبو قطعات جسيمه اوزرنده تشكل ايدن هيئت اسلاميه مالكى بولنديغى قواى ماديه و معنويه‌نك هر ايكيسندن‌ده استفاده ايده‌رك يالكز فتوحات ايله دكل فنون ومعارفله دخى بالاشتغال شاننه لايق ومقامنه مناسب بر شرف ومزيت قزانمشدر.

اهل اسلامك ارباب سيفى بر طرفدن غزا وجهاد ايله توسيع حدود بلاده نائل اولدقجه ارباب علم ودانشى دخى اشبو ممالك مفتوحه‌نك عمران وترقيسى جهتنه حصر افكار ايله اسباب

ایتمك صایلدیغی و تجارت عیب عد اولندیغی آنلرده عربلر تشویقات و تحریصات مکمله ایله کندیلرینی زراعت و تجارته سوق ایلمشلردر.

قبضهٔ تسخیره کچیرمش اولدقلری ممالك اهالیسی فئودالیزم تأثیرات مضره و مهلکه‌سندن آزاده و سربست ایدیلر. فئودالیزم مصیبتی قورسیقه‌یه هیچ داخل اولمامشدر؛ ساردانیه، سیجیلیه و جنوبی ایتالیاده عربلر اللرینی چکینجه‌یه قدر ممالك مذکوره اهالیسی بو بلای مبرمك نه اولدیغنی بیلمز

سعادتنی اکماله صرف ماحصل اقتدار ایتمك کبی بیوکلك کوسترملری سایه‌سنده‌درکه، فتوحاتك سرعتی نسبتنده فنون و معارف دخی انتشار و تعمم ایلمش و همت اسلام آز زمان ایچنده آثار حسنه‌سنی کوسترمشدر.

ایشته بو میانده عرب جغرافیونی دخی حصه‌لرینه اصابت ایدن وظیفهٔ فنیه‌یی ایفا ایتمك اوزره فتوحات اسلامیه‌نك واصل اولدیغی ممالکك منتهای حدودینه قدر اولان مواقعی بالاطراف طولاشه‌رق تدقیقات مکمله اجراسیله کشفیات فنیه‌لرینی درجهٔ مترقبه‌نك بیله فوقنه چیقارمشلر و بو سعیك نتیجه‌سی اوله‌رق فن جلیل مذکوره عائد بر خیلی آثار مفصله و مکمله تألیف و نشرینه موفق اولدقدن باشقه اللرنده بولنان خریطه‌لری دخی تصحیح و اصلاح و اکتساب ایتمش اولدقلری یکی یکی معلومات ایله پك چوق علاوه‌لر دخی اجرا ایده‌رك عصرلرینك معلومات فنیه‌سنی توسیع و اکماله خدمت ایلمشلردر. بونلردن برطاقملری حدود ممالك اسلامیه‌یی دخی تجاوزله بر عتیقك همان هر جهتنی طولاشه‌رق تدقیقات فنیه‌لرینی جامع مؤلفات مقبوله ایله عالم نظرنده اقتدار علمیلرینی کوسترمك شرفنه نائل اولمشلردر.

ابن ابی شیبه، عبیدالله بن عبدالله [بوذات اوچنجی قرن هجری مشاهیر جغرافیونندن اولوب « کتاب المسالك والممالك » نامیله غایت مکمل بر جغرافیا کتابی تألیف ایلمشدرکه، کتاب مذکور مدنیت اسلامیه‌نك اك شعشعه‌لی بر زماننده ممالك اسلامیه احوالنه کسب وقوف ایچون پك کوزل بر واسطه‌در. اشبو نسخهٔ نفیسه فرانسز و آلمان لسانلرینه دخی ترجمه اولنه‌رق (١٨٦٥ و ١٨٦٤ م) سنه‌لرنده پارس ولیبسیغده طبع اولنمشدر]، ابن ابی ذروان، ابن حوقل [بو ذات دردنجی قرن هجری مشاهیرندن اولوب، (٢٨) سنه‌دن عبارت بر اوزون مدت عراق، فارس، شام، مصر، اندلس، سیجیلیه و دها سائر ممالکی طولاشه‌رق « کتاب المسالك والممالك » نامیله غایت اطرافلی برجغرافیا کتابی تألیفنه موفق اولمش و کتاب مذکور اوروپاده دخی فوق العاده شهرت بوله‌رق السنهٔ مختلفه‌یه ترجمه اولندیغی کبی (١٨٧٣ م) تاریخنده متن عربیسی ده (لیدن) شهرنده طبع اولنمشدر.]، بیرونی [بو ذات بشنجی قرن هجری مشاهیرندن اولوب، غایت طوغری و مفصل معلومات ویرمکله جغرافیا فننه پك بیوك خدمتی سبق ایدن اعاظمندندر. (٤٠) سنه اقطار هندیه‌ده سیر و سیاحت ایده‌رك زماننه قدر مجهول قالمش اولان هندستان و سائر اقطار شرقیه حقنده معلومات مکمله ویرمشدر. تسطیح کره‌یه دائر غایت نافع بر تألیفی دها موجود اولوب، بونده خریطه ترسیمنه متعلق معلومات مفصله واردر]، ادریسی [بو ذات التنجی قرن هجری مشاهیرندن اولوب، اندلس، مغرب، اناطولی، مصر و اقطار سائره ایله قسطنطینیه، فرانسه،

لردی . اسلام پادشاهلرینک هر یرده وخصوصیله اسپانیاده بر لطف مخصوص اوله‌رق فنونه وصنایعی التزام ایله اربابنی جناح حمایه‌لری آلتنه آلملری سایه‌سنده صنایع وتجارت ترقی ورواج کسب ایتمش وبوکمالك نتیجه‌سی اوله‌رق آز زمانه ظرفنده مراسلات تجاریه آسیانك منتهای شرقیسندن اوروپانك نهایت غربیه‌سنه قدر ممتد بر سلسلهٔ عظیمه تشکیل ایلمشدر .

اسپانیاده عربلر طرفندن تأسیس قلنمش اولان بر قاچ تجارت دیو

انکلتره و اوروپانك دها بعض جهتلرینی طولاشه‌رق « نزهة المشتاق فی اختراق الآفاق » اسمنده غایت مفصل بر جغرافیا کتابی وجوده کتیرمشدر . سیچیلیه حکمداری ایکنجی «روژر»ك دعوتنه مبنی جزیرهٔ مذکوره‌یه‌دخی سیاحت ایده‌رك حکمدار مشارالیه نامنه کموشدن بیوك ومکمل برکره اعمال وترسیم ایلمش ومروروزمان ایله اشبوکره ضایع اولمش ایسه‌ده جغرافیاسنك نسخ متعدده‌سی الده‌ایدیلوب، (١٥٩٢م) تاریخنده برمختصری روماده طبع ولاتین لسانته دخی ترجمه اولندیغی کبی (١٨٣٦م) تاریخنده فرانسزجه‌یه‌ده ترجمه اولنه‌رق پارسده نشر اولنمشدر . صکره‌لری دها مفصل نسخه‌لری بولنمش ایسه‌ده عرب تاریخلری مذکور کتابده هر مملکتك نباتاتندن دخی بحث ایدلمش بولندیغنی ذکر ایلکده اولدقلرندن شمدی‌یه قدر بولنان نسخه‌لرك هیچ‌بری مکمل اولمامغله آزچوق اختصاره اوغرامش اولدقلری تبین ایلکده‌در]، عینی [بو دخی یدنجی قرن هجری مشاهیرندن اولوب، کرهٔ ارضك احوال جغرافیه وتاریخیه‌سنی مصور بر اثری موجوددر . اثر مذکورك بر نسخه‌سی انکلتره‌ده اوقسفورد شهرنده کائن بودلیان (Bodleian) کتبخانسنده(٨٧٤) رقمیله مرقم اوله‌رق محفوظدر] ، ابوالفداء [سکزنجی قرن‌هجری مشاهیرندن اولوب، «تقویم البلدان» نامیله مختصر وفقط مقبول ومعتبر بر اثری موجوددر که، اوروپا و هندستانده دفعاتله نشر اولنمش واوروپا لسانلرینك اکثریسنه ترجمه ایدلمشدر . « الطریق الرشاد الی تعریف الممالك والبلاد » نامیله مفصل بر تألیفی دها واردر]، ابن الوردی [بوذات دخی سکزنجی قرن هجری مشاهیرندن اولوب، « خریدة العجائب » نامنده‌کی تألیف نفیسیله مشهوردر]، ابن فضل‌الله [بودخی سکزنجی قرن هجری مشاهیرندن اولوب، « مسالك الابصار فی ممالك الامصار » نامنده‌کی (٢٠) جلد اوزره مؤلف براثر عظیمك صاحبی اولمغله اشتهار ایلمشدر] ابو جعفر حفص [یمامه وجزیرة العربك بعض طرفلرینك احوال جغرافیسنه دائر « مناهل العرب » عنوانیله مکمل و مفصل بر کتاب تألیف ایلمشدر]، احمد بن فقیه ، ابن ابی دمنه، ابن ابی العجائز ، مسعودی ، ابن ابی‌یعقوب، بکری، ابن خلدون ، مقدسی ، اصطخری ، صاعدبن‌علی جرجانی ، احمد بن سهل بلخی ، حسین بن مهلبی [«عزیزی» نامنده‌کی تألیفی مشهور وغایت مقبولدر]، احمدعذری، عبدالرحیم مشهدی، ابو المجد موصلی [« فیصل » و « مزیل الارتیاب » نامنده‌کی اثرلری مقبولدر]، ابن‌جزله، شیخ ابو عبدالله محمد بن عبدالنور حمیری [« روض المعطار فی اخبار الاقطار » نامنده‌کی حروف

(Dépôt) لری الحالة هذه موجوددر. امریقا ایله امید بورنی طریقنی کشف ایدن اسپانیا و پورتکیز بحریونی فنونِ بحریه‌یی عرب معلملردن تحصیل ایلدکلری و کشفیات خصوصنده ده نمونهٔ امتثال ینه عربلر اولدقلری جهتله بو یوزدن دخی ینه آنلره تشکر ایتمکه مدیونز.

عربلرك فنون و معارفه اشتغاله باشلادقلری آنی متعاقب کوسترد کلری ترقیات و ترقیات مذکوره نتیجه‌سی اوله‌رق آره‌لرنده انتشار و تعمیم

هجا ترتیبی اوزره تألیف ایلمش اولدیغی بر جغرافیا قاموسی آثار مقبوله‌دندر] ' یاقوت حموی ' [سکز بیوك جلددن مرکب اولان « معجم البلدان » عنوانلی اثر قیمتدارك صاحبی اولوب، کرهٔ ارضك زماننده معلوم اولان جهاتنك احوالنی مفصلاً جامع و سائر جغرافیا کتابلرینك اهمیتنی خذف ایده‌جك قدر مکمل و خصوصیله حروف هجا ترتیبی اوزره مرتب اولمغله بحق مکمل بر جغرافیا قاموسی دینمکه شایاندر. اشبو اثر نفیس المانیا علماسندن موسیو «ووستنفلد»ك همتیله (لیپسیغ) شهرنده طبع و نشر اولنمش و عالم مشار الیه طرفندن بو طریق ایله معارف عربیه‌یه بیوك بر خدمت ایدلمشدر. کتاب مذکورك « مراصد الاطلاع » نامنده بر مختصری دخی موجوددر] وسائره کبی عرب جغرافیلرینك الیوم موجود اولوب ' قیمت و اهمیتلرینی ضایع ایتمه‌مش اولان آثار مرغوبه‌لری زمانمز جغرافیا کتابلرینه دخی مأخذ اوله‌رق نظر استفاده‌دن ساقط اولمامشلردر. عربلرك جغرافیا فننی ترقی ایتدیرمك اوزره صرف ایلمش اولدقلری همتلره کوزل بر میزان اولمق اوزره فن مذکوری برطاقم شعباته آیرمش اولملرینی و عربلرجه فن هیئتك ترقیسی سایه‌سنده فن مذکورك بر قسم مهمنی تشکیل ایدن و جغرافیانك متمماتندن اولان (قوزموغرافیا) ایله (طبقات الارض) و (جغرافیای طبیعی) کبی فنون مستقله‌یی دخی همان ایجاد درجه‌سنده ایلری‌یه کوتورملرینی ذکر ایتمك کافی اولوب، صحت دعوا دخی تقلبات ادوار و مصائب آتش نثار ایله ضایع اولانلردن صرف نظر الیوم محفوظ بولنان آثار ایله مثبتدر.

ایمدی، اشبو آثار متروکه‌نك مطالعه‌سندن عربلرك جغرافیا فننده حروف هجا ترتیبیله کتابلر یازمق اصولنی‌ده ایجاد ایلمش اولدقلری مشاهده قلنیرکه، مدنیتده سلفلری اولان اسکی یونانیلرك بو اصول اوزره یازلمش هیچ بر اثرلری بولنمدیغی حالده علمای اسلامك بوقبیلدن یوزلرجه اثرلری موجوددر؛ خصوصیله جغرافیا کتابلری کرهٔ ارضك اقالیم و تقسیماتنی و باشلیجه جبال و انهار و امصارك احوالنی معرف اولدقلری حالده حروف هجا ترتیبیله مؤلف اولانلری اکثریا بر قریه، بر تپه و بر چشمه‌یه وارنجه‌یه قدر کافهٔ مواقعی جامع اولمغله دیکرلرندن زیاده موجب استفاده درلر:

مع هذا، مشاهیر اسلامدن ابن سعید مغربی ' ابن بطوطه ' ابن جبیلر کبی پك چوقلری‌ده فن جغرافیانك توسیع و اکمالنه خادم اوله‌جق صورتده برطاقم رحلت ' یعنی سیاحتنامه‌لر تألیف ایلمشلردر. ابن سعید مغربی اندلس و آفریقه‌نك سواحل غربیه و شرقیه‌سیله مصر و شام و عراق و حجاز قطعه‌لرینی ایکی دفعه طولاشه‌رق کوردیکی مملکتلرك اوصاف و احوالنی مصور و فن جغرافیا نقطهٔ نظرندن اهمیتلری درکار اولان « المغرب فی حلی المغرب » ' « المشرق فی حلی المشرق » ' «عدة المستجز وعقلة المستوفز » ' «النفحة المسکیه فی رحلة المکیه» نامنده‌کی آثار مرغوبه‌یی نشر ایلمشدر.

ايدن معلوماتك احوال عموميه‌لرنجه حصوله كتيرديكى تأثيرات، مدت مديده سحاب نسيانده عبارت بر پردهٔ مظلم آلتنده صاقلانوب قالدقدن صكره (شو افاده‌دن روما مدنيت قديمه‌سنك زوالى مراد اولنمشدر) ممالك خرستيانيه اوزرنده يكيدن پرتوانداز اولان آفتاب معرفتك ممالك مذكوره سكنه‌سنك احوال عموميه‌لرى اوزرينه اجرا ايلديكى تأثيراته نظراً نسبت قبول ايتمز درجه‌ده سريع وعظيمدر.

ابن بطوطه دخى (٢٢) ياشندن اعتباراً سياحته باشلايوب، (٥٠) سنه‌دن زياده برمدت دورعالمله اوغراشه‌رق مصر، سوريه، ايران، جزيرة العرب، تركستان، تاتارستان، هند، سرنديب، سوماتره و سائر جزائر بحرمحيطى وچينى واندلسى يعنى اسپانياايله فرانسه‌نك بعض طرفلرينى وصحراى كبير، سودان وآفريقاى وسطى و شماليى؛ خلاصه اووقت معلوم اولان اقطار ارضك همان كافه‌سنى طولاشه‌رق زماننده‌كى وسائطله اجراسى محال عد اولنه‌جق مرتبه اوزون سياحتلر اجراسنه موفق اولمش ومشهوداتنى حاوى غايت مفصل بر سياحتنامه وجوده كتيرمشدر. اشبو اثر قيمتدارك وطنى اولان فاسده ويا قاهره‌ده اولديغنه دائر بر روايت وار ايسه‌ده حالا بولنه‌ميوب؛ فقط موجود اولان بر مختصرى اوروپاده دفعاتله طبع والسنهٔ سائره‌يه ترجمه اولنمشدر.

عربلرك خريطه‌ترسيمى خصوصنده صرف ايلدكلرى همتلردخى افادات سابقه‌مزله مؤيد اولديغى وجهله جغرافيا فننى توسيع واكماله اولان غيرتلرندن آشاغى دكلدر؛ حتى انكليز مؤرخين مشهوره‌سندن «كبون» تأليف ايتمش اولديغى مفصل روما تاريخنده عربلرك اسپانيا قطعه‌سنى استيلالرينى بيان ايلديكى صره‌ده آره‌دن (١٠) سنه مرورايتمكسزين ليل‌ونهار محاربات مدهشه‌ايله اوغراشدقلرى حالده بر طرفدن‌ده ممالك مفتوحه‌نك مساحه و تدقيقيله اشتغال ايده‌رك عسكرى و صناعى و طبيعى قسملرينى جامع اولمق وبر طاقم معلومات ثنيهٔ زائده ايله دخى موشح بولنمق اوزره منتظم خريطه‌لرينى وجوده كتيرمش وخليفهٔ مسلمين «وليد بن عبدالملك» ه تقديم ايلمش اولدقلرينى مقام ستايشده حكايه ايلمكده‌در.

عربلرك بحر سفيد داخلنده بولنان اطه‌لرك كافه‌سنى واسپانيا قطعه‌سيله فرانسه وايتاليانك قسم جنوبيسنى فتح و استيلا ايتمك ومكرراً قسطنطينيه شهرى اوزرينه دونما سوق‌ايلمك كبى حركات حربيه‌لرى واسپانيانك هنوز استيلاسنه تشبث ايلدكلرى زماندن اعتباراً «بارسلونا» ليماننك بالجمله مراكب تجاريه‌يه كشاده قلنمسى (روما تاريخى مؤلفى — كبون) وذاتاً مصر وسائر آفريقه سواحليله سوريه وقرمان ساحللرنده بولنان مرسالرك اهل‌اسلام تجاركميلريله مالامال بولنمسى وآفريقه‌نك شمال وشرق ساحللريله سواحل غربيه‌سندن بر قسمنه وحتى قناريا اطه‌لرينه وجزيرة العرب ساحللريله هندستان سواحلنه وبحر محيط هندى وجنوبيده بولنان جزائر متفرقه و مجتمعه‌يه، خلاصه جاوه اطه‌سنه، يعنى‌اول‌زمانك حدود جغرافيسندن خارج‌بولنان موقعلره قدر كرك نشر دين مبين‌ايچون وكرك مشروع‌اولان تجارتدن انتفاع‌مقصديله اجراى سيرو سفردن خالى قالمامش‌اولملرى «فتوحات و تجارت و انشاآت و كشفيات‌بحريه» جه پك بيوك بر اثر اقتدار كوسترمش اولدقلرينى اثبات ايدر دلائلدندر.

ايشته عربلرك بحر سفيد، بحر احمر، بحر محيط اطلاسى، بحر محيط جنوبى، خلاصه عمان وفارس وهند دكزلريله معاملاتى اولديغندن بودكزلر اوزرنده سالماً اجراى سير وسفر ايتمك كبى مهم بر وظيفه‌يى باشه‌چيقارمق اوزره لازم‌كلن اسباب ووسائطك تداركنه دخى‌صرف‌ماحصل‌اقتدار

عربلر تحصیل معارف ایچون لسانه اوکرنمك احتیاجنده وارمه ایدیلر؛ چونکه، آثار فنیه‌نك کافه‌سی لسان ملی اوزره مؤلف ایدی. مراد اولنان فنه کسب وقوف ایتمك افکارنده بولنانلره قارشی اوفنده باعث اولان کتب ورسائلك کافه‌سی بر صورت سربستانه‌ده کشاده؛ یعنی هر کسك سهولتله آکلایه‌بیله‌جکی بر طرزده مستحسن اوزره یازلمش بولندیغندن عربلر تعمیم معارفده بر ضیق زمانده بالکزجه لذیاب اولدیلر.

ایتمك مجبوریتنده بولنملری نتیجه‌سی اوله‌رق اسباب مذکوره‌نك اك مهمی اولان دکز خریطه‌لرینی اختراع ایتمك وسواحلك تعریفاتنی مشعر رساله‌لر تألیف ایله معلومات بحریه‌نك نشر و ترویجنه خدمت ایلك کبی اثر تجدد کوسترملری سیر سفائنك ترقی وسهولت کسب ایتمسنه باعث مستقل اولمشدر.

الیوم بحر احمر ایله عمان وفارس دکزلرنده سیر وسفر ایده‌جك اولان هر دولت سفائن حربیه وتجاریه‌سنك قپودانلری تأمین سلامتلری ایچون جزیرة‌العرب ساحللرنده بولنان لیمانلردن و پورت سعید ویا سویشدن برر ویا ایکیشر عرب قلاغوز آلمغه مجبور اولدقلری معلومدرکه، بوقلاغوزلرك یدلرنده بولنان — و جغرافیای بحری ایله علم احوال هوا مباحثی خلاصه‌سندن عبارت اولان — «رهبر مرسا ودریا» کتابلری عرب‌قدمای بحریونك آثار متروکه‌سندن اولوب، نقط قعر دریا وسواحل وجزائرك مرور زمان ایله دوچار اولدقلری تبدلات طبیعیه و عوارض کونیه نسبتنده جزؤی وکلی تعدیل ایدیله‌رك قوللانلمقده اولدقلری مرتبهٔ تحققده‌در. بو نوع آثاردن (سلیمان بن احمد مهری) نك بحر محیط شرقیده اجرای سیر وسفر ایچون «عمدة‌المهرة» نامیله یدی باب اوزره تألیف ایتمش اولدیغی بر اثر عظیم وینه مؤلف مومی الیه طرفندن «تحفة الفحول» نامیله عرب وعجم کورفزلری وهند سواحلی حقنده تألیف ایدلمش اولان کتاب کبیر الیوم اهمیتلرینی ضایع ایتمین آثار مقبوله‌دن اولدقلری کبی «منهاج الفاخر فی علم البحر الزاخر» نامنده‌کی اثری دخی مقبولیت جهتیله یوقاریکیلره معادلدر.

ایشته عربلرك آچیق دکزلرده تهلکه‌سزجه کمی کزدیرمکدن عبارت اولان بر وظیفهٔ مهمه ومصلحت عظیمه‌یی درعهده ایتملری فنون ملاحیه‌دن؛ یعنی فن سیر سفائن و هیئت، فن صور کواکب، فن جراثقال، فن جغرافیا وعلم‌الجو، یعنی علم احوال هوا وسائره کبی فنون شتادن معلومات تامه‌لری اولدیغنی تأییداً اثبات ایدر بر دلیل علنیدر.

ذاتاً — بالاده برنبذه‌جك اولسون کوسترلدیکی وجهله — فنون مذکوره‌نك عربلر میاننده فوق‌العاده ترقی ایتمش اولمسی وشعباتندن هر بریسی حقنده یوزلرجه آثار مقبوله وجوده‌کتیرلمش بولنمسی معلومات تاریخیه ایله مثبت اولدقدن باشقه آثار مذکوره‌دن بر طاقملرینك‌ده الیوم‌موجود ومحفوظ بولنملریله مؤیدرد.

ایمدی، عربلرك جهت بحریه‌یه تعلق اولان اکثری فنونده بهرهٔ کامله‌لری بولندیغنی دلائل قویه ایرادیله اثبات ایلش اولدیغمز حالده دکزده‌کزنلرجه بیلنمسی اك زیاده لازم اولان علم‌الجو، یعنی علم احوال هوایه‌دائر دخی وقوف تامه‌لری بولندیغنی بیان‌ایتمك مقتضی کورلمشدر. بناءً علیه، عالم‌اسلامده شعبات فنونك هر برینه کسب اختصاص ایده‌رك اوشعبه‌نك ترقیسنه خدمت ایلك جهتنی التزام ایدن ارباب همت حسابسز اولوب، علم‌احوال هوایه انتسابی اولانلر دخی بونسبتده

اندلس اهالیٔ اسلامیه‌سنك ترقیات فنیه ومكتسبات علمیه‌لری دخی بو مثال واجب الامتثاله رعایتله حصول بولمشدر. بو زمانلرده اوروپاده لسان ملی یالکز شفاهاً تعاطیٔ مرام خصوصنده قوللانیلیر ایدی. فنونه وسیاساته متعلق بر قاچ کتاب موجود ایدیسه بیله اونلرده لاتین لسانی اوزره محرر بولندقلرندن خلق ایچون استفاده ممکن اولهمازدی. واعظلر بیله اکثریا لاتین لساننده موعظه خوان اولورلر ونادراً اصلاح عقائده

کثیر ایسه‌ده بوراده آنلرك کافه‌سنی تعداد ایتمك بر تراجم احوال مجموعه‌سی یازمقله مساوی اوله‌جغندن آنجق ایچلرندن بر قاچ دانه‌سنك ذکریله اکتفایه مجبوریت حاصل اولمشدر.

شویله‌که، علم حکمت طبیعیه‌یه ملحق اولان بو شعبهٔ مهمه‌نك بر فن مستقل اوله‌رق میدانه چیقمسنه وحکمای اسلامك فن مذکوره دائر موفق اوله‌بیلدکاری تدقیقات وتحریات غامضه ایله نتائج کشفیه‌لرینی جمع وتدوین وکندی معلومات ومحسوسات وتجاربنی دخی علاوه ایده‌رك وسعت وکمال بولمسنه فوق‌العاده غیرت وهمت صرف ایدن ذات اوچنجی قرن هجری رجالندن «ابو حنیفة الدینوری» در. آثار مقبوله‌سندن «کتاب الانواء» عنوانیله تألیفنه موفق اولدیغی بر اثر قیمتدارنده کندندن اول کلن علمای اسلامك سمایه وجوهوایه وسائر علوم فلکیه وریاضیه‌یه دائر اولان کافهٔ معلوماتلرینی جمع ایده‌رك اخلافنه پك بیوك برخدمتده بولنمشدر. حکمای اسلام میاننده هوالرك تبدلاتی وروزکارلرك هبوبی وعلائم جویهٔ سائره حقنده معلومات واسعه‌سیله تفرد ایدن مشاهیردن بری وبلکه برنجیسی‌ده ینه اوچنجی عصر هجری رجالندن «ابو عثمان سعید بن عبدالرحمن» در.

ینه بو فنده مرتبهٔ کماله واصل اولان حکمادن بریسی دخی «ابن الهیثم» کنیه‌سیله شهرتشعار اولان «ابو علی محمد بن حسن» در. بو ذات بشنجی قرن هجری اجلهٔ علماسندن اولوب، علوم ریاضیه‌نك هر شعبه‌سیله توغل ایده‌رك تصنیفات کثیره وجوده کتیرمش وعالم اسلامك یتشدیردیکی مشاهیر ایچریسنده برنجیلك مقامنی احرازه موفق اولوب، نامنی شرق وغربه طانتدیرمشدر. شعبات علومدن هربریسی حقنده متعدد تألیفاتی اولدیغی کبی علم احوال هوایه متعلق «مقالة فی قوس قزح والهالة»، «مقالة فی المجرة»، «مقالة فی الضوء» وسائرهناملریله علائم السما وهاله وکهکشان وفجر شمالی وسائر اضواء سماویه‌نك صورت وسبب ظهورلرینه وتأثیرات خارجیه ودلالت جویه‌لرینه دائر برچوق آثار قیمتداری واردر.

بو بابده دها زیاده تطویل کلامه حاجت اولمامغله مقصد وصدد اصلیز اولان دکز خریطه‌لری بحثنه رجوع ایده‌لم: — ایمدی، خریطه فنی معلوم ایکن عربلرك وجوده کتیرمش اولدقلری بحریه خریطه‌لرینی بالاده اختراع تعبیریله توصیف ایتمش اولدیغمزه تعجب ایدلمه‌ملیدر: چونکه، کرهٔ ارضی تشکیل ایدن تراب وماءدن تراب قسمنك برپارچه‌سنی کاغد اوزرینه رسم ایتمك قسم ماءدن برپارچه‌نك ترسیمنه مقیس اولمیوب، بو ایکی صورت عمل بیننده پك بیوك برفرق واردر. هرنه‌قدر بری وبحری خریطه‌لر ترسیمنده اساساً اتخاذ اولنان اصول فنی یکدیکرینك عینی، یعنی علم هیئتك عرض وطول جغرافی تعیین ایتمك حقنده جاری اولان قواعد حسابیه‌سنك تطبیقاتندن عبارت ایسه‌ده قره خریطه‌لرنده تهلکه‌یی داعی برمحذور تصور اولنه‌مدیغی اجلدن پك اول قدر صحت مطلوب اولمامغله دقیق حساباته احتیاج مس ایتمدیکی حالده دکز خریطه‌لری ترسیمنده امر برعکس اولوب، هر کونا مخاطره ملحوظ اولدیغندن مذکور خریطه‌لر اوزرنده اراضئ اصلیه وجزائر سواحلنك کیرنتی

مدارى اولسون ايچون اوقودقلرى خطبه‌لرك بعض پارچه‌لرينى ملى لسان ايله تفسير ايدرلردى . زمانمزده بيله روما كليساسى بو عادت قديمه‌يى معنالى محافظه ايده‌رك (عشاى ربانى) آيينى لاتين لسانيله اجرا ايلمكده‌دركه ، حضار ومستمعيننده هيچ بريسى بو لسانه واقف دكلدرلر . اندلس عربلرى آثار علميه‌لريله شرقده بولنان همشهريلرينه تفوق ايده مديلر ايسه‌ده ، آنلرله رقابتده‌ده كيرى طورمديلر . « قرطبه » عربلك

وچيقنتيلرينك ، قوى وكورفز وليمان وبرونلرينك وروى درياده واقع برطاقم بانقلرله دوكونتى وكور طاشلرك وضعيت مخصوصه و موقع حقيقيلرينى غايت صحيح ودقيق بر صورتده كوسترمك لازم اولديغى جهتله كرك رصدات وكرك حساباتجه مرتبهٔ غايه‌ده دقت و صحت التزام اولنمق اقتضا ايتدكدن باشقه عمق دريايى وقعرينك نه جنس طوپراق ويا طاش ويا چامور وقوم وقبوق وكيل وبونلره مانند شيلردن عبارت اولديغى ؛ وآقنتينك جهت جريانى ؛ وخريطه مقياسنك جسامتنه كوره مناسب قسملرينه برر پوصله ترسيمى ، خلاصه بيلنمسى قطعياً لازم اولان ماده‌لرك كافه‌سنى دخى اشبو خريطه‌لر اوزرنده كوسترمك ايجاب ايدر .

ايشته بو جهتله بربحريه خريطه‌سى ترسيمى حقيقةً مشكل بر ماده اولوب ، هيچ يوقدن بونك لزومنى تقدير ايله ايجابنك اجراسنه دخى صرف مقدرت ايدنلرك ولوكه پك ناقص اولسون وجوده كتيرمش اولدقلرى خريطه‌لر اختراعاتدن معدود اولوب ، موجدلرينك اشبوخدمت فنيه‌لرى دخى سزاوار تحسين وتشكردر .

عربلرك خدمت مذكوره‌لرى اول قدر عالى وقيمتداردركه ، اكر ناقص وخطالى اوله‌رق وجوده كتيرمش اولدقلرى خريطه‌لر بو كونكى كونده كاشف ومخترع ديه‌رك اوروپاليلرك عادتا تقديس درجه‌سنده ناملرينى حرمتله ياد ايتدكلرى و اميد برونى طريقيله هندستان يولنى واوروپانك غربندن غربه طوغرى حركتله امريقا قطعه‌سنى بولان والحاصل طيش دكزلرده كشت وكذار ايله اقطار بعيده‌يه سير وسفر اجراسنه موفق اولان ذاتلرك اللرينه كچمه‌مش اولسه وخصوصيله پوصله تعبير اولنان آلت رهنماى دريايى عربلردن اوكرنمه‌مش بولنسه ايديلر كشفيات مذكوره‌نك هيچ بريسنه موفق اوله‌ميه‌جقلرى دركار ايدى ؛ خلاصه اوروپا بحريونى ايچريسنده كشفياته موفقيتله شان وشرف قازانان مشاهير هپ عربلرده بولدقلرى اشبو ناقص خريطه‌لر سايه‌سنده او شان وشرفه استحقاق كسب ايتمشلردر .

شو دعوانك صحتنى اثبات ايدر دلائلدن اولمق اوزره عصر حاضرده فنون ملاحيه‌يه وقوف واختصاص تاملرى جهتيله بين‌الملل تفرد ايدن وقوهٔ بحريه‌لرينك جسامت ومكمليتيله شهرتشعار اولان انكليزلرك بيله هيئت وجغرافيا كبى بحريون ايچون اك زياده لزوملى اولان ايكى شعبهٔ مهمهٔ فنيه‌يى آنجق (١٢٢٠) سنهٔ ميلاديه‌سندن‌صكره اوكرنمكه باشلاملرينى وسنهٔ مذكوره‌دن اعتباراً كمبريج (Cambridge) دارالفنوننده تدريس اولنمغه باشلانلمسنى و مبحوث عنه اولان بحريه خريطه‌لرينك (١٤٨٨) سنهٔ ميلاديه‌سنده ايلك دفعه اوله‌رق قپودان قولومب طرفندن برادرى بارتلمى قولومباس (B. Colombus) ايله لاجل‌التمثيل انكلتره‌يه كوندرلمش بولنمسنى ذكر ايتمك كافى اولوب ، بو افاده‌لر دخى فنون مذكوره‌نك اوروپاده اك متمدن مملكتلره بيله نه قدر كچ كيرمش اولديغنى وعربلرك اشبو فنلره اولان اختصاصلرينك اوروپاليلره نسبةً نه مرتبه قديم بولنديغنى ميدانه قويار .

عربلرك وجوده كتيرمش اولدقلرى بحريه خريطه‌لرينه خطالى وناقص ديديكمزك سببى دخى

بغدادی ایدی . اوروپالیلر طرفندن ایلك دفعه اولەرق معلومات فنیه واندال‌لرك وغوتلرك اخلافی واسطەسیله قرطبەدن استحصال اولندی .

اسپانیا عربلرینك شعبات فنونده و صنایعده اك زیاده اقتدار کوستردکلری فن معماری قسمیدر . اندلسك جامع و سرایلرنده و دوائر امیریهٔ سائره‌سنده مشهود اولان صنعت ونفاست روماليلر و یونانیلرك اك پارلاق زمانلرنده وجوده کتیرمش اولدقلری بوکبی آثار عالیەدەکی

مذکور خریطەلر طریق مستوی اوزره ترسیم اولنمش بولندقلری ایچوندر . بو مثللی مستوی خریطەلرده ایسه نصف‌النهار دائرەلری یکدیکرینه موازی وبرطاقم خطوط مستقیمه ایله اشعار اولندیغی کبی دائرهٔ متوازیه‌لر دخی نصف‌النهارلره عمود اولوب، کرك نصف‌النهارلرك وکرك خط استوا ایله عرض دائرەلرینك اوزولرنده وایسته‌نیلن قسملرنده بردرجەلك مسافەلر هپ بربرینه مساوی اولمق اوزره بولنور .

ایمدی ، ارض کروی اولدیغندن اوزرنده مفروض نصف‌النهار دائرەلری قطبلرده یکدیکرلریله برلشدکلری جهتله سطح ارضك اقسام صغیره‌سندن بیله هیچ برقسمنك خریطەسنی طریق مستوی اوزره رسم ایتمك صحیح اولەماز؛ زیرا، بو یولده رسم اولنمش خریطەلرده خط استوا اوزرنده‌کی تفاوت‌طولین، یاخود ایکی نصف‌النهار بیننده‌کی بعد هرموقعده مساوی اعتبار اولندیغندن اشبو خریطەلر اوزرینه عرض وطول معلوملری اعانه‌سیله وضع اولنه‌جق نقطەلرك موقع حقیقیلرندن کرك مسافه وکرك کرتریز جهتیله آزچوق تخلفلری وقوع‌بولورکه، ایشته اصل خطالی عد اولنملرینه سبب‌ده بو کیفیتدر . وجه مذکور اوزره رسم اولنمش خریطەلر بین‌البحریون پك چوق زمانلر قوللانلدقلری حالده (١٦) نجی عصرك یتشدیرمش اولدیغی ارباب فندن عن اصل فلمنکلی اولوب، فلاندر شهرنده تولد ایتمش اولان هیئتشناس مشهور «مارقتور» (Mercator) نامنده‌کی ذات —(١٥٥٦) سنهٔ میلادیه‌سنده نامنه نسبتله اشتهار ایتمش اولان — اصول صحیحه اوزره خریطەلر ترسیمی اختراعه موفق اولەرق سالف‌الذکر مستوی خریطەلر استعمالی مجبوریتندن بحریونی قورتاردیغی جهتله کافه‌سی کندیسنه منتدار ایلمشدر .

شونی دخی عرض ایدەلم‌که، کمیلرك لیمانلره کیروب چیقملری وساحله قریب اجرای سیروسفر ایتملری خصوصنده وطار وتهلکەلی بوغازلردن مرورلری اثناسنده بانق ودوکونتیلری ومخاطره ملحوظ اولان سائر محللری یرلی یرنجه کوسترمك وکمیلرك بلا تهلکه بو مثللی محللردن کچملرینی تسهیل ایتمك ایچون سواحلك بعض محللرینك خریطەلری الیوم بالاده بیان اولنان طریق مستوی اوزره وککیش مقیاسده اولەرق ترسیم اولنوب، قوللانلمقده‌در .

بومثللی خریطەلره بین‌البحریون « پورطلون » تعبیر اولنوب ، لیمان ومحل مطلوبك جسامتنه کوره نصف میلدن (٧) و(٨) وبعضاً (١٠) میله قدر وسعت وامتدادده اولەرق رسم اولنه‌بیلیر ؛ اوزرلرینه دخی عرض وطول درجاتی رسم اولنمیوب ، ایکی محل بیننده‌کی مسافه‌یی مساحه ایتمك ایچون آیریجه برر مقیاسلری موجوددر .

[٣] پوصله — طیش دکزلرده وانکیندن سیراولنوب‌ده اراضی کوریله‌مین زمانلرده سفائنی سالماً محل مقصوده ایصال ایچون بحریون طرفلرندن رهبر مقامنده استعمال اولنان برآلت اولوب، بوکا عربلر « دیره » (دائره محرفی) ، ایتالیانلر « بوصولا » (Bussola) ، فرانسزلر «بوصل» (Boussole) ، انکلیزلر « قامپاس » (Compass) تعبیر ایتدکلری کبی عثمانلی بحریونی

کوریلمه صنعت ونفاستك پك زیاده فوقنده‌در. اندلس عربلرینك بقیهٔ مدنیتلری اولان ابنیهٔ عالیه خرابه‌لرینی تعداد ایتمك بر قاچ جلد کتاب طولدیرمغه توقف ایدر.

بو صنعتده نه بیوك بهره‌لری اولدیغنی کوسترمك ایچون یالکز

دخی ایتالیانلرك تعبیر مخصوصلرینی جزؤی تحریف ایله بالقبول اول وجهله قوللانمقده‌درلرکه، لسان خواصده « خبره نامه »، عوام لسانده دخی « قبله نامه » تعبیرلریله افاده اولنمقده‌در.

آلت مذکوره استعمال اولندیغی موقع وخدمته نظراً مختلف شکللرده اعمال اولنور ایسه‌ده اکثریت اوزره پرنج ویا تونجدن نصفکره یاخود اسطوانه شکلنده اصاغه اولنمش بر طاسك مرکزینه چلیکدن معمول بر میل دکز اولنوب، مذکور میلك اوزرینه دخی طاسك داخلنده سربست حرکت ایده‌بیله‌جك درجه‌ده و دائره شکلنده قطع اولنمش واوست سطحنه روزکارلرك سمتنی ارائه ایدر اوتوز ایکی شعاعلی بر یلدز رسم ایدلمش سطح تحتانیسنه دخی چلیکدن مصنوع بر مقناطیس ابره‌سی طوتدیرلمش بر مقوا اوطورتیله‌رق بو طاس هیئت مجموعه‌سیله یا بر سهپا اوزرینه ویا جویز یاخود معون اغاجندن معمول بر محفظه دروننه وضع اولنمق صورتیله وجوده کتیریلیر.

اشبو پوصله‌نك مقناطیسی ابره‌سی مرور زمان ایله آشنوب موازنتنی ضایع ایتمه‌مك ایچون مرکز ثقلتنده واقع اولوب طاسنك مرکزینه مرکوز میلك رأسنه اصابت ایدن ثقبه‌یه مخروط شکلنده بر (سلیمانی طاشی) وضع اولنور؛ و مذکور ابره‌نك بر نهایتی مقوانك سطحی اوزرینه مرسوم سالف الذکر اوتوز ایکی شعاعلی یلدزك « یلدز »، یعنی شمال نقطه‌سنه دیکر نهایتی دخی « قبله »، یعنی جنوب نقطه‌سنه تطبیق اولنه‌رق مذکور مقوایه پرنج ویده‌لرله ربط ایدیلوب، اوزری دخی جاملی بر قپاقله ستر اولنور. اشبو مقوا اوزرینه مرسوم اولان یلدزك منقسم بولندیغی شعاعات افقك اوتوز ایکی کرته‌سنی یعنی شعاعات مذکوره‌دن هر بری بر روزکارك جهتنی ارائه ایدر.

پوصله‌نك اساسنی تشکیل ایدن مقناطیسی ابره‌نك دائما قطب مقناطیس جهتنه متوجه بولنمسی روی دریاده سفائنك جهت حرکتلرینی تعیین ایتمك وکیده‌جکلری محللره دلالت ایلمك کبی برخدمت مهمه ایفاسنه باعث اولمقده‌در. ایشته پوصله‌نك دکزده فوق العاده ایشه یارادیغی کبی قره‌ده دخی بعض محللرك خریطه‌سنی آلمق وتونللر ایله معدن اوجاقلرینك استقامتلرینی تعیین ایتمك خصوصلرنده و خصوصات سائرهٔ هندسیه‌ده استعمال اولنمسی قیمت واهمیتنی تزییده مدار اعظم اولمشدر.

یوقاریدن بری ویرمش اولدیغمز ایضاحات فنون وصنایعك ترقیسی سایه‌سنده اصلاحات مکمله‌یه اوغرامش اولان و عصر حاضرده استعمال ایدلمکده بولنان پوصله‌لر حقنده اولوب، یوقسه بو آلتك دخی مبادئ استعمالنده‌کی حالی یالکز طولانی بر مقناطیس پارچه‌سنك صو ایله مملو بر قاپ درونده منتار ویا صمان اوزرنده سبح ایتدیرلمسندن واطراف حوضه‌سنك یالکز سکز روزکار اشعار ایده‌بیله‌جك قدر تقسیماتی حاوی اولمسندن عبارت اولوب بویله صو اوزرنده سابح و سکز روزکار ارائه‌ایدر پوصله‌لردن آنجق راکدهوالرده وپك ساده‌بر صورتده‌استفاده اولنه‌بیله‌جکی درکاردر.

خاصهٔ مقناطیسیه‌نك کشفیله پوصله‌نك ایجادی حقنده روایات تاریخیه مختلف اولوب اشبو روایتلردن بالاستفاده — مقناطیسك صورت و زمان ومحل کشفندن صرف نظر — آنجق پوصله اختراع مهمنی ایتالیان، فرانسز، نورمان وانکلیز کبی اوروپا ملتلری کندیلرینه اسناد ایله اکتساب شرف ومفخرت ایتمك داعیه‌سنده بولنمقده ایسه‌لرده ینه کندی ایچلرندن ظهور ایدن بعض مدققلر دخی تبیین حقیقته تقربله کندی ملتلرینك بو بابده‌کی دعوالرینی بر خیال محض اولمق اوزره کو-سترمك اصابتنده بولنمقده‌درلر

(الحمراء) سرايني ذكر ايتمك كافيدر. فن كيميايي ايجاد ايتدكلرنده طولاني‌ده آنلره تشكره مديونز. فن مذكور حكمت تجربيه‌نك برنجي شعبه‌سي اولوب، زمانمزده دخي اك زياده اهميتي حائزدر. تجارب فنيه‌نك ترقيسي اوغورنده فوق‌العاده غيرت صرف ايدن «جربرت» (Gerbert)

اوروپا ارباب تدقيقندن ديبه خبر ويرديكمز ذاتلر اول امرده پوصله‌نك اساسي وباعث ايجادي اولان مقناطيس حقنـده بيان معلومات ايتمكده‌درلركه؛ بونلردن انكليزلي « سيرويليه‌م هاري » (Sir W. Hurry) نامنده‌كي اهل‌فن مقناطيسه دائر تأليف ايتمش اولديغي كتابده (مقناطيس) علي العموم تيمور، نيكل، قوبالت، قروم معدنلريني جذب ايدن شيلره تعبير اولنور ديبه تعريف ايدوب، بونك‌ده طبيعي وصنعي اولمق اوزره ايكي نوعي اولديغي‌وطبيعي مقناطيسلرك ميلاددن مقدم چين طرفلرنده، ميلاددن صكره دخي آسيا واوروپا طرفلرنده بولنديغني بيان ايتمكده‌در. سنك مقناطيسي آسيا طرفنده ابتدا بولان يونانيلر اولوب؛ آسياي صغرانك قديمده (ليديا) تعبير اولنان آيدين حواليسنده كائن مغنيسا طاغلرنده بولمش اولدقلريني وبولدقلري محلك اسمندن كنايه اوله‌رق « ماغنزيا طـاشي » ويا « ماغنز » تسميه ايتمش بولنـدقلريني دخي خبر ويرمكده‌در. بو نوع مقناطيسلر صكره‌لري كرهٔ ارضك‌مختلف جهتلرنده وخصوصيله معدن اوجاقلرنده اكثريا قرستاللي و غايت ثخنلي لوحه‌لردن عبارت اولمق اوزره كثرتله بولنمشدر.

باشليجه رنكلري يشـيل و يا مائي‌يه قريب سياه ايسه‌ده عربستان، چين، بنكاله طرفلرنده بولنانلرك قرمزيجه وقوهٔ مقناطيسيه‌لري غايت زياده اولوب، جرمانيا، انكلتره طرفلرنده بولنانلر خام تيمور رنكنده، ماكدونيا طرفلرنده بولنانلر دخي زياده‌جه سياه وطونوق بر رنكده‌در.

صنعي مقناطيسلر دخي بر چليـك ويا خالص بر تيمور پارچه‌سـنه كرك طبيعي وكرك صنعي بر مقناطيس دلك ايديله‌رك؛ ياخود مذكور پارچـه‌نك اوزرندن الكتريق جريان ايتديريله‌رك وياخـود دويمه وبورمه ايله ويا بر مدت ارضك تأثيرات مقناطيسيه‌سنه ترك اولنه‌رق اعمال اولنور. اشـبو نوع مقناطيسلر طبيعي مقناطيسـلره نظراً دها قوتلي ودهـا طيانقلي اولدقلرندن اليوم پوصله‌لرده قوللانيلان ابره‌لر اكثريا صنعي مقناطيسلردن اعمال اولنمقده‌در.

بورايه قدر ويريلن ايضاحاتدن مقناطيسـك نه ديمك اولديغي ونره‌لرده بولنـديغي وخواص سائره‌سي حقنده برتاريخ كتابندن انتظار اولنان معلومات معزيادة ويرلمش اولديغي جهتـله بوندن صكره دخي زمان كشفي وپوصله‌يه تطبيقي حقنده موجود اولان رواياتك بياني صره‌سي كلمشدر :—

شويله‌كه، مقناطيسك ميلاددن مقدم چين طرفلرنده كشف ايدلمش اولديغي حقنـده يوقاريده ويرمش اولديغمز بر خبري تأييداً چين لسـانندن لسان افرنجه رسـاله‌لر ترجمه ايله اشتهار ايدن موسيو « حاله » نامنده‌كي ذات مقناطيسك چينليلرجه هجرتدن (٣٢) عصر مقدم معلوم اولديغني وبر ثابت جهتي اشعار ايدر خاصه‌يه مالك بولنديغني دخي بيلدكلريني بيان ايله پوصله تعبير اولنان آلتي ايجاده‌موفق اوله‌رق قره‌ده استعماله باشلادقلريني‌حكايه ايتمكده‌وحتي «حونقتي»(Hou-ang-ti) نامنده‌كي چين ايمپراطورينك ميلاددن (٢٦٣٤) سنه اول وقوع بولان بر محاربه‌ده هوا غايت سيسلي ودومانلي ايكن حركات عسكريه اجراسنه باشلاديغني ودشمننك اردوكاه اتخاذ ايتديكي موقعك‌جهتني پوصله واسطه‌سيله تعيين ايده‌رك اوزرلرينه آنسزين هجوم ايله اعداسني حيرتده براقديغني‌دخي سويلمكده‌در : وينه مؤلف مومى‌اليه طرفندن قبل‌الميلاد (٢٨٨٢) سنه‌سنده‌خاقان چينه « قوشين شين» ايمپراطورلغي‌جانبندن مرسول برهيئت سفارتك اداي مراسم رسالتدن‌صكره عودت ايده‌جكلري اثناده‌يوللرك اوزاقلغندن ولايقيله بيله‌مدكلرندن طولايي كليركن پك‌زياده مشكلاته تصادف ايتدكلرندن بحث ايله قلاغوز ترفيقي رجاسنده بولنملرينه مبني « خاقان » بونلره اعطا ايلديكي هداياي كرانبها

و « آدلهارد » (Adelhard) نامنده‌كی حكيملر دخی بوفنی اندلس دارالفنونلرنده تحصيله موفق اولمشلردر.

عربلر طرفندن علوم رياضيه‌نك ترقيسی خصوصنه صرف اولنان همتلر عموم نزدنده مسلمدر. آلجبره (يعنی الجبر) نامی فنه مذكورك

میانده مرصع وغايت قيمتلی برآلت دها احسان ايدوب — قوشين‌شين قطعه‌سی چينك طرف جنوبيسنده بولنديغندن — اشبو آلتك براوجی وطنكزی كوسترمكله بديكزده بولندقجه رهبره احتياجكز يوقدر! ديديكی و اول زمانلر مذكور آلته « چنان » نامی ويرلمش اولديغی حكايه قلنوب، الآن چين لساننده پوصله‌يه « چنان » تعبير اولنمغله مذكور آلتك دخی پوصله‌دن باشقه بر شی اولمديغی تبين ايتمكده‌در .

اشبو روايتك، يعنی هجرتدن (٣٢) عصر مقدم چينليلرجه پوصله‌نك معلوم اولديغی دعواسنك صحتی لاتين لسانه آشنا اولان عثمانلی ارباب معارفندن « ابراهيم متفرقه » نك لسان مذكور اوزره مؤلف كتب متعدده‌دن جمع وتأليف ايله (١١٤٤) سنهٔ هجريه‌سنده طبع ونشرينه همت ايتديكی (فيوضات مقناطيسيه) نامنده‌كی اثريله دخی استشهاد اولنديغی كبی انكليز مؤلفين مشهوره‌سندن (كليات علوم) صاحبی « چامبرس » ك منابع موثوقه‌دن اخذ ايتمش اولديغنی ادعا ايلديكی معلومات ايله دخی مصدقدر .

مذكور الاسامی ذوات معتبره ايله اوروپا مشاهير ادباسندن « غولت » نام ذاتك بالاتفاق افاده‌لرينه نظراً مقناطيسده تيموری جذب ايتمك قوتی وبوقوتدن حديد وپولادی حصه‌دار قلمق خاصه‌سی اوروپاليلرجه معلوم ايديسه‌ده قطبينه توجه و اقبالی خاصه‌سندن، يعنی ثابت بر جهتی ارائه ايتمسی كيفيتندن (١٢) نجی عصر ميلادی‌يه كلنجه‌يه قدر اهالئ غربك معلوماتلری اولمديغی مرتبهٔ ثبوتده اولوب، اوروپاليلرك پوصله‌يی بر آلت بحريه اولمق اوزره كميلرنده قوللانمغه عصر مذكوردن اعتباراً باشلامش اولدقلری و استعماله صالح بر حاله كتيرلمسی آنجق (١٣) نجی عصر ميلاديده ميسر اولديغی دخی آكلاشلمقده‌در .

بورايه‌قدر ايراد اولنان حقائق تاريخيه‌يه قارشی — ميلاد عيسی (عه م) دن (١٢٨٠) سنه مقدم — (تروا)يی ضبط وتسخير مقصديله ميسی قرالی «اغاممنون» ك رياستی تحتنده اوله‌رق برهيئت اتحاديه تشكيل ايتمش اولان يونان قديم حكومات صغيره‌سی قراللرينك (١١٨٦) قطعه شالوپه‌دن مركب بر دونمـا ايله (١٠٠٢٠٠) نفر جنكاوردن عبارت بر قوهٔ كليه جمع وتحشيد واشبو قوهٔ كليه‌يی مذكور دونمايه بالاركاب (ايتاكی) جزيره‌سی قرالی مشهور (اوليس) ك قومانداسيله براقشام غروب شمسدن صكره بغوتيده واقع اوليس ليماننده دكزه چيقملری كيفيتی خلقك موجب تعجبی اولديغندن اول عصرك معروف اولان حكماسندن برينك « اوليس غايت كسكين برقوهٔ ذكايه وعظيم برقدرت كشفيه‌يه مالكدركه، اوذكاواقتدار سايه‌سنده كميلرينی كيجه‌نك قرانلغنده اداره ايده‌بيلير » ديمه‌سنه مبنی اوتاريخده — اوليسك‌ده پوصله‌يه دائر معلوماتی اولديغی حقنده برروايت موجود ايسه‌ده اشبو روايتك برخيال مجرددن عبارت بولنديغی شبهه‌دن بريدر : زيرا، تواريخ موجوده‌نك هيچ بريسنده روايت مذكوره‌يی تأييد ايدر باشقه بروقعه‌يه تصادف اولنه‌مديغی كبی بحرسفيد وبحرمحيط غربی سواحلنده بولنان ملتلردن هيچ بريسنك قرون اولی‌ده مقناطيسك ثابت برجهتی كوستر خاصه‌يه مالك اولديغی حقنده معلوماتلری اولمديغی‌ده كافهٔ ارباب تدقيقك اتفاقلريله ثابت اولدقدن باشقه اوليسك ليلاً دكزده اجرای سفر ايتمسی پوصله‌يه دائر معلوماتی اولديغنی اثبات ايدر بر دليل‌ده عد اولنه‌ماز : چونكه، مشارالیهك نزدنده پوصله موجود اولسيدی بيله — بالاده دخی عرض ايلديكی وجهله — مبادئ اختراعنده‌كی نقصانيتی نظر دقته آلنجه اطه‌لر دكزی كبی هرجهتی عوارض طبيعيه ايله مالامال اولان برساحه اوزرنده اويله

شرقده نشئت ایتمش اولدیغنی اثبات ایدر. فی الحقیقه ' خلیفه المأمونك
زمانه سلطنتنده بر حیات بولنان « محمد بن موسی » یه فنك بوشعبه‌سنك
ایجادی اسناد اولنمقده ایسه‌ده یقینلرده « شرق ترجمه قومیته‌سی »
طرفندن نشر اولنان بر اثرده اسناد مذکورك غلط اولدیغی و علم جبرك

درت ویا سکز جهتی اشعار ایدر نقصان پوصله ایله لیلاً سیاحت ممکن اوله‌میه‌جغی اربابنه معلومدر؛ مع ذلك ، اولیسك بویله نقصان بر پوصله ایله اجرا ایده‌جکی سیر وسفرك تهلکه‌سنه معادل اولمق اوزره قبل المیلاد (١٦٥٤) تاریخنده فنیکه‌لیلرك اثر ایجادی اوله‌رق آچیق دکزلرده وخصوصیله بر مجبوریت ظهور ایدوب ده لیلاً سیاحت اقتضا ایتدیکی زمانلرده قبهٔ سمایی تزیین ایدن کواکب منیره‌یه مراجعت اولنمق ' یعنی یلدزلر دلالتیله کمی یوروتمك صنعتی موجود اولدیغندن اشبو واسطه‌یه مراجعتله سفر معهودی اجرا ایتمش اولمسی اقرب احتمالدر ؛ علی الخصوص ، وقت مذکورده پوصله‌نك بر آلت بحریه اوله‌رق استعمالنه چینلیلر طرفندن بیله دها مباشرت ایدلمه‌مش اولدیغی ایضاحات آتیه ایله دخی تبین ایدر ؛ شویله‌که ' پوصله‌نك چینده وعلی العموم ممالك شرقیه‌ده پك اسکی زمانلرده معلوم اولدیغی وفقط میلادك اوچنجی عصری اواخرینه کلنجه‌یه قدر یالکز برده استعمال ایدلمکده بولندیغی سالف الذکر مؤلفَ « چامبرس »ك منابع موثوقه‌دن ایلدیکی تحقیقات ایله مؤید اولوب، عصر مذکوردن اعتباراً دکزده دخی استعمالنه مباشرت ایدلمشدر .

آلت مذکوره‌نك بر آلت بحریه اوله‌رق استعمال ایدلمکده اولمسی حوادثنی « مارقو پولو » (Marco Polo) [عن ١٢٧١ الی ١٢٩٥ م] نامنده‌کی سیاح مشهورك هندستانه وقوع بولان سیاحتندن عودتنده اوروپایه کتیرمش اولدیغی روایتی دخی موجود ایسه‌ده آنجق شو روایتدن اوروپالیلرجه بویله برآلتك وجودینه‌دائر برخبرآلندیغی آکلاشیلوب ' یوقسه آلت مذکوره‌نك صورت اعمالیله استعمالی، خلاصه اساساً نه‌دن عبارت اولدیغی حقنده هیچ بر فکر حاصل ایدیله‌مه‌مش بولندیغی کرك مؤلف مشارالیهك وکرك سائر ارباب تدقیقك افادات قطعیه‌لریله مؤیددر .

پوصله‌نك اوروپا کمیلرنده اون ایکنجی عصر میلادیدن اعتباراً قوللانلمغه باشلانلمش اولدیغی روایتی بتون مؤرخلرله ارباب معارف وتدقیقك متفق علیه بولندقلری بر حقیقت اولوب، یالکز اوروپایه نه‌وجهله داخل اولدیغی ماده‌سی حقنده‌کی روایت مباینت دینیه‌وملیه وسیاسیه کبی برطاقم عوارض وعلائق تشویشیه‌نك وقوع بولان تأثیرات قویه‌لرندن ناشی مختلف بولنمغله بحثك بوجهتی دخی ایضاحات لازمه‌سیله بیان ایتمك مقتضی کورلمشدر ؛ خصوصیله بزجه اصل حائز اهمیت اولان و بحثمزك مبنی علیهی بولنان جهتده بوماده اولدیغندن مادهٔ مذکوره‌یه دائر ایده‌بیلدیکمز تحقیقات ایله تبیین حقیقته چالشمق دخی اك بیوك وظیفه‌مزدندر .

ایمدی ' پوصله‌نك ناپولی قراللغی داخلنده کائن اولان آمالفی (Amalfi) شهری اهالیسندن «فلاویئو جیئوجا» (Flavio Gioja) نامنده برذات طرفندن (١٣٦٢) سنهٔ میلادیه‌سنده برآلت بحریه اوله‌رق اختراع ایدلمش اولدیغنی اوروپالیلر پك چوق زمانلر ادعا ایلمشلر و بوروایتك صحتنی تأیید ایچون ناپولی قراللغنك آرمه‌سنده برده پوصله رسمی مرسوم اولدیغنی کوسترمکده بولنمشلر ایسه‌ده سالف الذکر مؤلف « چامبرس » بوروایتی تصدیق ایده‌جك هیچ بر موثوق منبع موجود اولمدیغنی مصرانه بیان ایله روایت مذکوره‌نك اراجیف محضه قبیلندن اولدیغنه قطعیاً حکم ایلمکده ودعواسنی اثبات ایچون پوصله‌نك تاریخ مذکوردن مقدم دخی آلت بحریه اوله‌رق معلومیتنی ، یعنی اون ایکنجی عصر میلادی ایچریسنده قوللانلمغه باشلانلدیغنی آثار معتبره شهادتیله ایراد ایتمکده‌در : خصوصیله بو افاده‌یی مؤید اوله‌رق پوصله‌نك عصر مذکوردن اعتباراً اوروپا بحریونی طرفلرندن کمیلرده قوللانلمغه شروع ایدلدیکی ادیب مشهور « غولت » نام ذاتك بعض آثار معتبره‌سیله

عربلر طرفندن دها اول ایجاد ایدلمش بولندیغی تبیین ایلمشدر؛ فقط اثر مذکورك ناشری « دوقتور روسن » (Dr Rosen) ایله موسانك دخی حسابات جبریه قواعدینی زیاده‌سیله توسیع وترقی ایتدیرمش اولدیغنی کمال اقتدار ایله ارائه ایلیور. عربلرك فنونه خدمتلری

مدققین سائره طرفلرندن میدانه قونیلان تألیفاتده مذکور بولندیغی یوقاریده دخی بیان و اشعار قلنمش ایدی.

الحاصل ، اوروپالیلرك کمیلرده پوصله قوللانملری اون ایکنجی عصر میلادیدن اعتباراً اولوب، بوبابده صورت ترقی کوسترملری و پوصله‌لرده اولدقجه اصلاحات اجراسنه موفق اولملری اون اوچنجی عصر میلادیده وقوع بولدیغی تحقق ایتمکله پوصله‌نك اعمال ویا استعمالی حقنده روایت اولنان شو ترقی‌یه سالف‌الذکر ایتالیالی « فلاویئوجیئوجا » نام ذاتك خدمت ایلمش اولمسی‌ده مؤلف « چامبرس » طرفندن ظن اولنمقده‌در .

ایمدی، بالاده‌کی صراحتدن جیئوجانك ویا سائر بر اوروپالینك پوصله‌یی ایجاد ایتمه‌مش اولدیغی تحقق ایلدیکی حالده اوروپا بحریونك آلت مذکوره‌یی کیملردن تعلم ایلمش اولدقلرینه دائر بر سوز سویله‌نمه‌مش اولدیغندن شمدی‌ده بوماده حقنده بیان مطالعه‌یه لزوم کورلمشدر .

اوروپا ملتلرینك اکثریسی اشبو آلتی اهل‌صلیب محارباتی اثناسنده عربلردن اوکرندکلری کبی، قرون وسطاده بحراً الك زیاده اقتدار کوسترن پورتکیزلیلرده ملل سائره‌دن دها اولجه اندلس مسلمانلرندن اوکرنمشلردر ؛ چونکه ، پوصله‌نك بر آلت بحریه اوله‌رق اوروپا کمیلرنده استعمالی اون ایکنجی عصر میلادیدن اعتباراً اولدیغی حالده عرب کمیلرنده قوللانلمسی همان ایکنجی قرن هجری‌یه مصادف اولان سکزنجی عصر میلادی ایچریسنده اولمسی آلت مذکوره‌نك‌ده عربلر واسطه سیله اوروپایه ادخال ایدلمش اولدیغنه شبهه براقمامقده‌در . شو افاده‌نك صحتنی مؤید دلائل پك‌چوق اولوب، مؤلف چامبرسك بر منبع موثوقدن روایتله « دکز پوصله‌سی اوروپالیلرجه کلیاً مجهول ایکن چینده وعلی العموم ممالك شرقیه‌ده معلوم ومستعمل ایدی » دیه صراحت کامله اعطا ایتمکده وسالف الذکر دوقتور طایلرك دخی تألیف ایتمش اولدیغی تاریخ اسلامك (٣٢٠) نجی صحیفه‌سنده « امریقا ایله امید برونی طریقنی کشف ایدن اسپانیا وپورتکیز بحریونی فنون بحریه‌یی عرب معلملردن تحصیل ایلدکاری وکشفیات خصوصنده‌ده نمونهٔ امتثال ینه عربلر اولدقلری جهتله بو یوزدن دخی اول امرده ینه آنلره تشکر ایتمکه مدیونز » مألنده ادارهٔ لسان ایده‌رك عربلرك اقتدار بحریلرینی تسلیم وبوبابده دخی اوروپالیلرك استادلری اولدقلرینی اعتراف ایلمکده‌اولمسی دلائل مذکوره‌جمله‌سندندر؛ معذلك دیاربکرلی عابدین پاشاحضرتلری « مرآت‌العبر » نامیله تألیفنه خامه‌ران اولدقلری تاریخ عمومیده « پوصله‌نك موجدی چینلیلر اولوب؛ فقط اهالیٔ چین‌بونی برده استعمال ایدرلردی. هندلیلر چینلیلردن وعربلر هندلیلردن اخذ ایتدیلر؛ اوروپالیلرده عربلردن‌آلمشلردر » دیه بیان بیورمقده‌و « رهنمای سفائن » مؤلفی محمد پاشاحضرتلری دخی‌تتبعات عمیقه‌لری نتیجه‌سی اوله‌رق پوصله‌یی اوروپالیلرك عربلردن اوکرنمش اولدقلرینه قناعت حاصل ایلمکده‌در . عربلرك ایکنجی قرن هجریدن اعتباراً کمیلرنده پوصله قوللاندقلرینی یوقاریده افاده ایتمش ایدك ؛ بو ماده‌نك صحتی حقنده دخی بعض دلائل تاریخیه ایراد ایده‌لم :—

شمس منیر محمدینك جزیرة‌العربدن طلوعنی متعاقب دین مبین اسلامك انوار قدسیت نثاری آفریقه‌نك نهایت جنوبیه‌سندن آسیانك منتهای شرقیسنه قدر اولان ساحهٔ فسحتسرایی اشعه‌دار ایلدیکی جهتله مجاهدین نصرت قرین اشبو قطعات عظیمه‌نك هر بر کوشه‌سنی جولان ایده‌رك استیلای جلادتلری آلتنده بولندیرمق شرفنه موفق اولمشلردی : بناءً علیه، مدنیت اسلامیه احکام

حقنده اطرافليجه معلومات آلمق ايسته‌ينلر دوقتور «فورستر» (Forster) ايله مستر «شارون طورنر» (Sharon Turner) ك آثارينه

عاليه‌سی ايجاباتندن اوله‌رق ممالك وبلاد مذكوره‌نك ترقيات ماديه ومعنويه‌سنه خدمت عربلر ايچون بر وظيفهٔ مقدسهٔ ديانت اولمغله بر طرفدن علوم ومعارفك نشروترويجی وصناعت وزراعتك اصلاح وترقيسی خصوصلرينه همّمات كثيره صرف اولنمش ، ديكر طرفدن‌ده توسيع تجارته حصر افكار ايديله‌رك شرق ايله غرب ميانـنده براً وبحراً يكيدن تأسيس مناسبات وتأمين مراسلاته غيرت قلنمش اولمسنه مبنی آز زمان ايچنده اشبو سعی وهمتلرك ثمرات عاليه‌سی اقتطـاف اولنوب، اهل اسلامك ثروت‌و سعادتله خوش حال اولملرندن عبارت بولنـان مقصد مهمك حصولی تيسرنمـای مرآت انجلا اولمشدر .

عربلرك بر مدت قليله ظرفنده تجـارت بحريه وبريه‌يی فوق العاده توسيعه موفق اولدقلری حقنده‌كی مطالعات مسروده‌مزك صحتی تواريخ اسـلاميه‌يه وقوفی اولانلرجه مصـدق اولوب . فقط انشاآت بحريه تاريخی مؤلفی «جون قارنوق» مثللی ترقيات اسلاميه‌دن بی‌خبر اولان ارباب غرض طرفلرندن دوچار رد واعتراض اوله‌جغنه مبنی بومثلليره قارشی‌ده اعتراض قپولرينی قپامق ايچون ينه بر خرسـتيان مؤرخك بوخصوصه دائر اولان افاده‌سنی ذكر ايتمـك مقتضی كورلديكی جهتله سالف الذكر دوقتورطايلر طرفندن مؤلف تاريخ اسلامك (٣٢٠) نجی صحيفه‌سنده منظورمز اولان شو «اندلس عربلرينك اسـپانياده تأسيس ايتمش اولدقلری بر قاچ تجارت دپولری الحالةهذه موجوددر — وحضرت محمد (ص م) ك ارتحالنـدن همان بر عصر صكره عربلر (قانطون) ده بر تجارت دپوسی تأسيس ايتديلر ! » سوزلرينی بورايه نقله مجبور اولدق؛ حتی زمان سـعادتده بيله افراد قريشدن «ابن‌وهبان» ك قانطونه قدر بر سياحت اجرا ايدوب، اهالیٔ چينی دين‌اسلامی قبوله دعوت ايلمش وچينده دين مبين محمدينك بوزماندن اعتباراً انتشاره باشلامش اولديغی شرق وغرب تاريخلرينك اكثريسـنده مذكور بولنديغندن اهـل اسلامك تازمان سعادتدن اعتباراً چين ايله عقد مناسبت ايلمش اولدقلری كيفيتی ميدانه چيقار .

ايشته هند وچين كبی آسـيا قطعه‌سـنك شرق طرفنـده كائن اولان ممالك بعيده ايله عربلرك مناسبات تجاريه پيدا ايتملری وسـواحلده دپولر تأسيس ايلملری تجارت بحريه‌يی مرتبهٔ كماله ايصـال ايلمش اولدقلرينه بردليل اولمغله برابر جزيرةالعرب ساحللرندن چينه‌قدر كيدوب كلمك ايچون خريطه وپوصله مثللی محتاج اولدقلری وسائط بحريه‌يی‌ده ايدنمش بولندقلرينه برهان جليدر ؛ خصوصيـله عرب جغرافيونندن ادريسينك «مغرورين» عنوانيله اشتهار ايلمش اولان بر قسم اندلس بحريوننك بحر محيط غربی جزائرندن اولان «قناريا» اطه‌لريله آفريقه‌نك سواحل غربيه‌سندن بعض نقطه‌لری كشف ايلمش اولدقلرينی بيـان ايتمكده‌اولمسی وينه مشاهير جغرافيون اسـلامدن مسعودينك دخی «مروج الذهب» ناميله تأليف ايلمش اولديغی جغرافيا كتابنده عرب بحريوننك بحر محيط‌كبيرده بولنان جزائر مجتمعه طاقملرندن اكثريسنی كشف ايله اسـامیٔ فارقه تخصيص ايلمش بولندقلرينی ذكر ايلمكده بولنمسی عربلرك كميجيلكه باشلادقلری زماندن اعتباراً كميلرنده پوصـله قوللانمغه‌ده باشلامش اولدقلرينی اثبـات ايدر حقائقدندر؛ چونكه ، پوصـله اولمقسزين كلياً مجهول بولنان بر دكزه طوغری اجرای سياحت ايتمك هيچ بر عاقلك قبول ايده‌جكی جسارتلردن دكلدر .

ايشته شو تفصيلاتدن پوصله‌نك عربلر واسطه‌سيله اوروپايه كيرمش اولديغی تحقق ايتمكله برابر ايجاد درجه‌سـنده ترقيسی واستعماله صالح بر حاله كتيرلمسی خصـوصنه دخی ينه عربلرك خدمت ايلمش اولدقلرينی دعوا ايدرسه‌ك خطا ايتمه‌مش اولورز ؛ چونكه ، عصر حاضرده بيله بحراً اك زياده ترقی ايتمش وعادتا درجهٔ كماله واصل اولمش بولنان ملتلر بيله پوصله دائره‌سـنك اشعار ايتمكده اولديغی (٣٢) جهتدن يالكز جهات اربعهٔ اصليه‌يه مستقل اسملر تخصيص ايدوب، جهات سائره‌يی او اسملرك اختلاطنـدن حصوله كلير بر طاقم اسامیٔ مركبه ايله اشعار ايلمكده

مراجعت ایتمیدرلر . آثار مذکوره‌ده بو خصوصه دائر معلومات کافیه واردر » .

اوللرینه قارشی عربلر دائرهٔ افقك نصف شرقیسنه اصابت ایدن اون بش جهتدن هر برینه کرهٔ سمایی تزیین ایدن ابراج معینه‌دن برینك اسمنی تخصیص ایده‌رك اسامئ مذکوره اوللرینه برر « مطلع » کلمه‌سی علاوه ودائرهٔ افقك نصف غربیسنه تصادف ایدن و اولکیلرك متناظری بولنان دیگر اون بش کرته ایچون دخی اوللرینه برر « مغرب » کلمه‌سی علاوه اولنمش مقدمکی اسملری تخصیص ایتمشلر و شمال وجنوب جهتلرینی ارائه ایدن ایکی اصل کرته‌یه دخی مخصوص اسملر ویرمشلردر . شو تخصیصات پوصله‌یی استعمالده بر انتظام ومکملیت فوق العاده حصوله کتیرمش اولمغله بو وجهله مرتب پوصله‌لر هندلیلر طرفندن دخی قبول اولنه‌رق الحالةهذه استعمال اولنه کلمکده بولنمشدر . [لوحه (۳)]

عثمانلی قدمای بحریونی هرنه‌قدر عربلرك پوصله کرته‌لرینه تخصیص ایتمش اولدقلری اسملری عیناً قبول ایله قوللانمق اصابتنده بولنمامشلر ایسه‌ده اورو پالیلرك یالکز جهات اربعهٔ اصلیه‌یه اسم ویرمش اوللرینه قارشی آنلر سکز جهته اسم تخصیص ایده‌رك صورت استعمالجه بر درجه دها سهولت کوسترمشلردر. شونی دخی عرض ایده‌لم‌که؛ پوصله‌لرك کمیلرده ابتدای استعماللرنده ابره‌لرینك شمال وجنوب نهایتلری قطبین حقیقی‌یی ارائه ایدر ظنیله بر خیلی زمانلر سیر وسفر ایدیله‌رك (انحراف‌طبیعی) کیفیتی مجهول قالمش اولمغله بوندن طولایی سفائنك جهت مطلوبه‌یه طوغری وصوللری ممکن اوله‌میه‌رق پك چوق قضالر وقوعه کلمشدر . نهایت قپودان قولومبك امریقایی کشفنی نتیجه ویرن (۱٤۹۲) سنهٔ میلادیه‌سنده‌کی سفر عظیمنده بوکیفیت دخی آکلاشیله‌رق قپودان مومی‌الیه اوروپایه حین عودتنده «کرهٔ ارض اوزرنده انحراف اولمیان بر نصف‌النهارك وجودینی تصدیق ایله برابر هر موقعده پوصله ابره‌لرینك جهت حقیقیه‌یی کوستره‌مدیکنی، یعنی انحراف طبیعی‌یی اعلان ایلمشدر » . ایشته بوندن صکره پوصله ایله خطاسزجه سیر وسفر ممکن اوله‌بیلمش ؛ وفقط دها صکره‌لری کمیلرده تیمورك آرتمسی ویاخود کمیلرك کاملاً تیموردن یاپیلمسی سببلریله عارضی برانحراف دها حصوله کله‌رك ینه قضالر تکثر ایلدیکی حالده فنونك ترقیسی سایه‌سنده بو خطالرك دخی مقدارینی تعیین ایتمك وپوصله‌لری تصحیح ایله یاکلشلغك اوکنی آلمق چاره‌لری بولنه‌بیلمشدر .

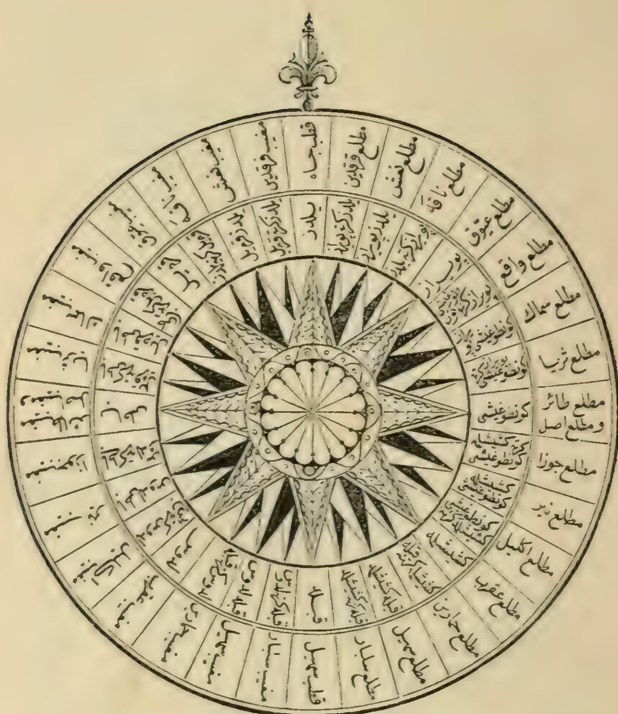
آلتنجی فصل

عثمانلی قوهٔ بحریه‌سی حقنده معلومات تاریخیه

عثمانلی دونماسنك حاوی اولدیغی صنوف عسکریه ایله مرکب بولندیغی سفائن امیریه وسائره — امرای بحریه — تعبیرات واصطلاحات مستعمله حقنده بر مطالعهٔ مخصوصه :—

عثمانلی دونماسنك حاوی اولدیغی صنوف عسکریه ایله مرکب بولندیغی سفائن امیریه وسائره — دولت علیه‌نك ابتدای ظهور و تشکلنده الی سلاح طوته‌بیلن افراد عثمانیه‌نك کافه‌سی عسکر اعتبار اولندقلرندن حین اقتضاده بونلر جملةً ویا قسماً دارالحربه سوق اولنورلر وعادتا عساکر موظفه مثللی امور حربیه‌ده استخدام قلنیرلردی . بانیٔ ملك ودولت اولان « عثمان غازی » حضرتلرینك دور سلطنتلرنده حال بو منوال اوزره اولوب ، « سلطان اورخان » دورنده دخی هر نه قدر دولت علیه تنسیقات اجراسنه تشبثله عساکر موظفه احداث ایلمش ایسه‌ده سواحل عثمانیه‌نك طارلغندن و ذاتاً عثمانلیلرك دکزله الفتلری اولمدیغندن طولایی تشکیل اولنان عساکر جدیده میاننده برده بحریه صنفی کشادینه لزوم کورلمه‌مشدر .

فی‌الواقع بوایکی پادشاهك مدت سلطنتلرنده — فصل مخصوصنده بر تفصیل بیان اولنه‌جغی وجه اوزره — تدارك اولنه‌بیلن ساحل

لوحه ۳ — بحر احمر ایله عمان وفارس وهند دکزلرنده سیر وسفر ایدن
اهل اسلامك وجه استعماللرینه کوره دائرهٔ خارجه‌ده وعثمانلی اصطلاحات
بحریه‌سنه نظراً دائرهٔ داخله‌ده پوصله دائره‌سنك منقسم اولدیغی اوتوز
ایکی روزکار جهتلرینك اسامیسنی مبین پوصله‌در.

قایقلریله بعض کچوك بحریه سفرلری‌ده وقوعه کلمش ایسه‌ده شبهه یوقکه، بوکبی حرکتلر نوظهور بر حکومت ایچون لزومی اولان تمایشلردن معدود اولوب، یوقسه حقیقت حالده حائز اهمیت شیلر اولمدیغندن بو دورده دولت علیه‌نك عساکر بریه‌سی مثللی برده منتظم قوۀ بحریه‌سی اولدیغنه حکم اولنه‌ماز؛ فقط دولت علیه‌نك اصل عسکرجه اولان تنسیقاتی «خداوندکار سلطان مراد اول» حضرتلرینك ایام سلطنتلرنده وقوع بولوب، (**دوشیرمه**) اصولیله طوپلانیلان خرستیان چوجقلرینی آداب عثمانیه اوزره تربیه ایده‌رك آنلردن عساکر منتظمه یتشدیرمك ایچون ملکك مواقع مناسبه‌سنده بیوك بیوك قشله‌لر تأسیس وبنا قلندیغی صرده‌ده کلیبولی [ایلك ترسانه کلیبولیده تأسیس اولنمشدر] ده دخی عساکر بحریه یتشدیرمك ایچون بویله بر قشله بنا قلنمش و دوشیریلن چوجقلرك بر قسمی‌ده بورایه قونیله‌رق امر تحصیل وتربیه‌لرینه باشلانلمشدر.

ایشته بو زماندن اعتباراً دولت عثمانیه‌نك بر صنف بحریه عساکر منتظمه‌سی دخی تشکل ایلمشدر. تواریخ عثمانیه‌ده بو صنف عسکره «**عزب**» نامی ویرلمکده اولوب، هر نه قدر بو نام ایله شمدیکی استحکام عساکری مقامنده اولمق اوزره کوپریجیلك ولغمجیلق کبی خدماتده مستخدم بر صنف عساکر بریه دها وار ایدیسه‌ده بونلری یکدیکرلرندن تفریق ایچون امور بحریه‌ده استخدام اولنانلره «بحریه عزبلری» نامی ویریلیر و بونلر دونمای همایونك شمدیکی تفنك انداز عساکری مقامنده بولنورلردی. کرچه سلطان مراد دورنده دونمای همایونك تفنك انداز صنفی دیمك اولان بو قوۀ عسکریه‌نك تشکیلاتنه وضع اساس قلنمش ایسه‌ده اصل سفائنی اداره ایده‌جك کمیجی صنفنك امر تدارکی برقاعدۀ منتظمه داخلنه آلنه‌مامش ایدی؛

١٠

چونکه، اصل عثمانلیلر دکز نه دیمك اولدیغنی دخی بیلمز — بیوك آسیایه منسوب — بر ملت اولدقلری حالده محضا حرکات عاقلانه وشجاعت قهرمانانه‌لری سایه‌سنده نائل فتوحات اوله اوله توسیع حدود ممالکه موفق اولمشلر ودائرهٔ نفوذ وحکومتلرینه آز زمان ایچنده مرمره دکزینك روم‌ایلی سواحلنی‌ده احاطه ایتدیره‌جك بر درجه‌یی بولدیرمشلر ایسه‌ده اساساً بحر ایله انسیتلری اولمدیغندن طولایی بالطبع ایچلرنده گمیجیلك فن مشکلنه‌وقوفی اولان افرادده دخی موجود دکل ایدی؛ مع هذا، هر نه قدر بو ایشی‌ده اوکرنمك خصوصنده لازم گلن وسائطه مراجعتدن گیری طورمامشلر ایسه‌ده ایچلرندن مطلوب وجهله گمیجی یتشنجه‌یه قدر پك چوق زمانلر دخی مرور ایلمشدر.

عثمانلیلرك بو خصوصده‌کی ایلك تشبثلری گمیلرنده آق دکز سواحلنده‌کی یکی فتح ایتدکلری مملکتلرك گمیجیلکله مألوف اولان اهالیسنی استخدام ایتمك اولوب، فقط بونکله دخی مطلوب حاصل اولمدیغندن بر زمانه دکین رومان، اسپانیول، ایتالیان گبی اجنبی ملتلردن دخی لزومی قدر افراد معلمه استخدام ایتمك مجبوریتنده بولنمشلردر. فی الواقع، عثمانلی دولتنك ابتدای تأسسنده قره‌سی، آیدین، منتشه، قسطمونی گبی امارات ترکیه اهالیسی گمیجیلکده خیلیجه ایلریلمشلر وحتی ایچلرندن بر قسمی‌ده [*] قورصانلق گبی ایفاسی مشکل و مخاطره‌سی کثیر خدمات ایله اشتغاله بیله باشلامشلر ایسه‌ده ینه او زمانك اوروپالیلرینه قارشی بونلر امور دریاده دها استادلق درجه‌سنی بوله‌مامشلر ایدی.

---

[*] قورصان (Corsair یاخود Corsaire) — محاربه اثناسنده افراد طرفندن تجهیز اولنان وحامل بولندیغی سنجاغك منسوب اولدیغی دولت طرفندن دشمن سفینه‌لرینك تعقیب وضبطنه مأذون ایدیلن سفینه‌لره اطلاق اولنور، فقط ازمنهٔ سالفه‌ده کرك اثنای صلحده وکرك هنگام حربده بر سفینه‌یی ضبط ایله درونده بولنان اموال واشخاصی نهب وغارت واسیر ایدن دکز

ایشته بو جهتله دولت علیه دخی هر نه قدر افراد بحریه‌سنی ابتدالری صرف بونلردن تشکیل ایلمش ایسه‌ده دولتجه التزام اولندیغی قدر ترقی مشاهده اولنه‌مدیغندن بر زمان موقت ایچون اوروپالی ملتلردن دخی دونمای همایونه اجرتله لزومی نسبتنده افراد قبول ایده‌رك آنلرك قدرت بحریه‌لرندن بالاستفاده افراد عثمانیانك صنعت مذکوره‌ده اولان نقصانلرینی اکمال ایلملری خصوصی ترویج اولنمشدر؛ مع ذلك، «فاتح» دورینه گلنجه‌یه قدر امور بحریه‌ده صرف دولت سفائنی استخدام اولنمیوب، ایجابی تقدیرنده افرادی کاملاً «باشی بوزوق» اولان تجار سفائنی دخی سفن حربیه مقامنده قوللانیلیر و بونلرله خیلیجه ایشلر دخی گوریلور ایدی؛ خلاصه، زمان فاتحه قدر حال بو منوال اوزره دوام ایلمش ایسه‌ده حضرت فاتح نظرنده دولت علیه‌لری ایچون قوۀ بریه نسبتنده

خرسزلرینه ویرلمش بر نام اولوب، عادت مذکوره دخی اجنبیلره قارشی همان احوال دائمۀ طبیعیه‌دن معدود ایدی؛ بناءً علیه، قورصانلق پك چوق سوءاستعمالاته سبب اولمش ایدوکندن او کبی سوء احوالك تهوینی مقصدیله دول بحریه قورصان سفینه‌لری حقنده نظامات مخصوصه وضع ایده‌رك اولبابده‌کی معاملاتی بر قات دها تحت انضباطه آلمش اولدقلری کبی یکدیکریله شو خصوصه دائر بر خیلی معاهدات دخی عقد ایلمشلردر. بوندن ایکی عصر اول، یعنی قورصانلغك عموماً مشروع صایلدیغی بر زمانده ارباب حقوقدن «غروتیوس» (Grotius) ومؤخراً «مابلی» (Mabli) و «غالیانی» (Galliani) نام ذاتلر دخی مضرات عمیه‌سی حقنده ادارۀ افکار ایله علیهنده بولنمشلر؛ وغالیانی حتی روسیه ایمپراطوریچه‌سی «قاترینه» یه بر مکتوب ارسالیله عموم اقوامك تجارتنه بادئ خسار اولان قورصانلق عادت مضره‌سنك الغاسی ایچون اوروپا دولتلری نزدنده استعمال نفوذ وتشبثات لازمه اجراسنی توصیه ورجا ایلمشدر. قورصانلغك علیهنده‌کی افکار کتدکجه تعمم ایتمش اولدیغندن عصر سابق اواخرنده شونك ثمره‌سی ظهور ایتمکه باشلامش و (١٧٨٥ م) تاریخنده حکومات مجتمعۀ امریقا ایله پروسیا دولتی بیننده عقد اولنان معاهده‌یه کندی آره‌لرنده محاربه وقوعنده هیچ بری طرفندن قورصانلق رخصتنامه‌سی اعطا اولنمامق وطرفینك سفائن تجاریه‌سی سربست اولمق شرطی علاوه قلنمشدر. (١٧٩٢م و ١٨٢٣ م) تاریخلرنده فرانسه دولتی طرفندن بو ماده حقنده بر تشبث وقوع بولمش ایسه‌ده اکثری دولتلر طرفندن قبول اولنمدیغی کبی آندن صکره‌ده بعض دولتلر برقاچ دفعه قورصانلغك الغاسنه تشبث ایتدکلری حالده مساعیلری ینه ثمره‌سز قالمش ایدی. نهایت (١٨٥٤م) سنه‌سنده قریم محاربه‌سی اثناسنده دول محاربه قورصان سفائنی تجهیز ایتمه‌مکه قرار ویروب سائر دولتلره‌ده تبلیغ کیفیت ایتدکلرنده عموماً اولبابده بیان ممنونیت ایله برابر ایلریده دول محاربه‌دن بری جانبندن شاید قورصان سفینه‌لری تجهیز ایتدیریله‌جك اولور ایسه کندی لیمانلرینه قبول اولنمیه‌جغنی دخی اعلان ایلمشلردر. قریم محاربه‌سی ختامنده (١٨٥٦ م) سنه‌سی پارسده عقد اولنان قونغره‌ده بعض مسائل معلقه‌نك حلی حقنده ویریلن قرار ایله برابر قورصانلغك الغاسی دخی قرارلشدیرلمشدر.

قوهٔ بحريه‌نك‌ده لزومى اولديغى برحقيقت محضه اولمق اوزره تعيين ايلمش اولديغندن ايشتــه او زماندن اعتباراً دونمای همايونه ويريلن اهميت نسبتنده عساكر بحريه‌يه دخى اهميت ويريله‌رك «عزب» ناميله ياد اولنان بحريه عساكرى تكثير اولنمش و بونلر باشليجه ايكى صنفه آيرلمشدر. بو صنفلردن برى دونمای همايونك اصـل حائز اهميت اولان مأمورين ممتازه‌سى اولوب، قپودانلر، رئيسـلر، قلفاتجيلر، خمبره‌جيلر، مرانغوزلر ودها سائره‌دن عبارت ايدى‌كه، بونلره اصل «ترسانه خلقى» تعبير اولنور ومعاشلرى دخى صنوف سائره‌يه نسبةً طولغون بولنوردى. ديگرى ايسه دونمای همايونك صنف حربى، يعنى سلاح اندازلق وظيفه‌سنى ايفا ايدن عسكر طاقمى ايدى. ذات شاهانه بونلره مخصوص اولمق اوزره شمديكى اون قپانى كوپريسنك غلطه جهتنــده‌كى باشى جوارنده بر ده جسيم قشـله بنا ايتديرمش اولديغنـدن موقع مذكور الحالة هذه «عزب قپوسى» ناميـله ياد اولنمقده‌در؛ فقط بو ايكى صنفك افراد مجموعه‌سى بر دونما تجهيزينه كفايت ايده‌جك درجه‌ده اولمديغندن كوركجيلر افراد اهاليدن تدارك اولنور وقوهٔ مذكوره‌يى حد لازمنه ابلاغ ايچون يكيچرى وجبه‌جى [جبخانه‌جى] عسكرى دخى علاوه قلنيردى. «فاتح» و «بايزيد ثانى» دورلرنده بحريه عسكرينك ترتيباتى بووجهله اولوب، فقط، «سلطان سليم‌اول» زماننده اعتباراً ترتيبات مذكوره تعديل اولنه‌رق عزبلرك صنف ثانيسى، يعنى دونمـاى همايونك اصـل حرب وحربه مأمور اولان قسم عسكريسى مقامنه قائم اولمق اوزره دكزه جوار اولان بعض سنجاقلر افراد عسكريه‌سى تعيين قلنمش ايسه‌ده «سلطان سليمان» دورنده اجرا اولنـان تنسـيقاته مبنى مركزى گليبولى لواسى اولمق اوزره (قپودانه پاشا ايالتى) ناميله اسملرى زيرده محرراولان متعدد سنجاقلردن عبارت برمستقل ايالت تشكيل اولنوب، الويهٔ مذكوره

افراد عسکریه‌سی دونمای همایونه تخصیص قلنمش وبو اصول «سلطان حمید اول» زمانته دکین دوام ایلمشدر .

عساکر مذکوره (لوند) نامیله یاد اولنوب، دونمای همایونك تفنکجی عساکری مقامنه قائم اولمشلر ایدی؛ فقط بو صنف عسکر دائما سلاح آلتنده بولندیریلیر طاقمدن اولمدقلری جهتله دولتجه لزوم گوریلوب‌ده علی‌العجاله بر طرفه دونما سوق اولنه‌جغی تقدیرده بونلری طوپلامق وقته محتاج اولدیغندن اول زمان دونمای همایونه یکیچری وعزب وجبه‌جی گبی دائما سلاح آلتنده بولندیریلان صنوف موظفه‌دن لزومی مقدار نفرات تعیین اولنور ومطلوب اولان طرفه سوق ایدیلیر دی . بعض کره‌ده دکزه چیقاریله‌جق دونما سفن کثیره دن عبارت اولوب‌ده ایالت عسکری تجهیزینه کفایت ایتمدیکی صورتده اشبو قوته ینه بالاده مذکور الاسامی صنوف موظفه‌دن لزومی مقدار قوهٔ معاونه ترفیق والحاق اولندیغی گبی صکره‌لری آناطولی ایالتنده واقع «یایا ومسلم» اوجاقلری‌ده دریا قلمنه قید ایدلمش اولمغله قوهٔ مذکوره دخی دونمای همایونده استخدام اولنوردی .

دونمانك کورکجی طاقملری ایسه قسماً مجرملردن وقسماً اسرای حربیه‌دن ترتیب اولنور وممالك محروسه اهالیسندن طوپلانان برقسم افراد دخی علاوه اولنه‌رق بونلرك نقصانی اکمال قلنیردی . سفائنك امر اداره‌لرینه مأمور اولان قپودانلر دخی عثمانلی سنجاغنك دکزلر اوزرنده گوروندیکی گوندن اعتباراً برعصر اولنه گلنجه‌یه‌دکین وحتی عصرسابق ابتدالرنده بیله قورصانلقله مدت‌مدیده سیروسیاحت ایتمش واحوال بحره لایقیله کسب وقوف ایده‌رك علم دریاده ملکه ومهارت پیدا ایلمش ومتعدد محاربه‌لرده بولنه‌رق حربك حیل ودسائسنی اوگرنمش‌وقعه‌دیده وکارآزموده‌ذاتلردن انتخاب‌اولنور ودونمای همایونده بونلر طرفندن یتشدیرلمش اولان بعض مستعد ذاتلر دخی

رتبۀ مذكوره‌يى احرازه موفق اولوردى ؛ خلاصه ، نظام جديدك احداثى تاريخنه گلنجه‌يه قدر بحريه ضابطى يتشديرمك ايچون بر [*] مكتب موجود اولمديغندن و قورصان سفائنى تطبيقات حربيه مكتبلرى حكمنده اولديغندن بورالرده اكمال عمليات ايله كسب تميز ايلمش اولان ذاتلر دولتك رسمى بحريه‌سنه قبول اولنه‌رق سفن همايونك امر اداره‌لرى بونلرك عهدۀ لياقتلرينه تفويض اولنمق قاعدۀ متخذه‌دن ايدى .

بحريه افرادينه ١٠٩٣ ﻫ تاريخنده « **قاليونجى** » ناميله بر صنف مخصوص دها علاوه اولنه‌رق بونلر ايچون‌ده قاسم پاشا ميداننده آيريجه بر قشله بنا اولنمش وامر اداره‌لرى بر بيوك ضابطك عهدۀ كفايتنه محول اوله‌رق تخصيصات مقننه‌وصورت اداره‌جه‌صنوف سائره‌دن آيرلمش اولدقلرندن باشلى باشنه بر صنف مخصوص تشكيل ايلمشلر و نظام‌جديدك احداث اولنديغى تاريخه دكين وجه مذكوراوزره‌دوام ايده‌گلمشلردر. دونماى همايونك باشليجه مرتباتى اولان ايكى صنف عسكردن ترسانه خلقنى تشكيل ايدن برنجى صنف ارباب معارف و صنايعدن آدملر اولدقلرندن بونلر ترسانۀ عامره‌نك اركان اساسيه‌سى عد اولنورلر ودائما مأموريت مخصوصه‌لرى باشنده بولنورلردى . ايكنجى صنفى تشكيل ايدن عسكر ايسه قپودان پاشا ايالتى افرادندن مرتب اولوب، بونلر دخى اثناى سفرده جلب وجمع اولنه‌رق دونماى همايونه توزيع اولنورلر و ديكر صنفله برابر امور حربيه‌ده استخدام قلنيرلردى .

قپودان پاشا ايالتنك حاوى اولديغى سنجاقلر — فتوحات عثمانيه ايلريلدكجه يكى فتح اولنان ممالكدن‌ده بر طاقملرى الحاق اولنه‌رق —

[*] هرنه‌قدر «سلطان‌حميداول» دورنده بر « مكتب بحريه» كشاداولنمش‌ايسه‌ده يكديكرينى متعاقب ظهور ايدن غوائل داخليه وخارجيه مانعه‌سيله سدينه مجبوريت كورلمش ايدى .

عددجه دائما تکثر ایلمش ودونمای همایونك بو صنف قوۀ عسکریه‌سی دخی اول نسبتده تزاید ایده‌گلمشدر .

ایالت مذکوره‌نك حاوی اولدیغی سنجاقلر : گلیبولی [مرکز ایالت اعتبار اولنوردی]، اغریبوز ، اینه‌بختی ، مدللی ، صیغه‌جق ، قوجه ایلی [ازمید سنجاغی] ، قارلی ایلی [موره‌ده] ، ردوس ، مزستره (موره‌ده) لوالری اولوب ، بونلردن باشقه ساقز ، نقشه ، مهدیه [طرابلس غرب سواحلنده] لوالری ایله قبرس ایالتندن لفقوشه ، باف ، کرینه سنجاقلری دخی دونمای همایونه عائد ایدی . بو سنجاقلرك «امرا»و [*] «زعما و ارباب تیمار »ی اموربحریه‌ده استخدام اولنورلر ومقدار موجودلری هر عصرده بر قرار اوزره اولمیوب . بعضاً نقصان وبعضاً زیاده‌قبول ایدرایدیسه‌ده بر مقدار متوسط اولمق اوزره (١٠١٧ هـ) تاریخنده قپودان دریا قلمنده مقید اولان بر ایستاتستیقه گوره مقدارلری (١٣٨) زعامت ایله (١٤٣٤) تیمار اولوب ، هر ایکیسی مجموعی (١٥٧٢) [**] قلیجدن عبارت ایدی . اثنای سفرده بونلر معیتیله گله‌جك اولان جبه‌لی [تسلیحاتی مکمل عسکر نفری] نك مقداری دخی (٢٩٢٨) نفر اولدیغندن جبه‌لی

---

[*] زعما وارباب تیمار — ارباب تیمار وزعامت عادتا اوروپانك شوالیه عسکرینه مشابه بر صنف مهم اولوب ، رتبه وحیثیتلرینه کوره طرف دولتدن کندیلرینه اراضی اوزرینه اعشار وارداتی تخصیص اولنمشیدی . بونلر دولت علیه‌نك الك جسیم قوۀ عسکریه‌سی اولوب ، (٣٠٠٠) آقچه‌دن (٢٠٠٠٠) آقچه‌یه قدر تخصیصاتی اولانلره « ارباب تیمار » وآندن زیاده تخصیصات صاحبی بولنانلره « ارباب زعامت » تعبیر اولنوردی .

تخصیصات عسکریه‌لرینك ترقیسی دخی مجرد محاربه‌ده اثبات لیاقته موقوف ایدی . ارباب تیماردن محاربه‌لرده حتمیله یارارلغی تبین ایدنلرك تخصیصاتی—هرنه مقداردن عبارت ایسه مقدار مذکور هر اون آقچه‌ده بر آقچه ترقی ایتمك اوزره — تزیید اولنوردی ، فقط سفر همایونده حددن زیاده بهادرلك ویارارلق ایدنلر زعامته مستحق اولورلردی ؛ چونکه ، زعما ارباب تیمارك بیوکلری وهپ کیدشی زاده ، معلوم و مجرب ذاتلر اوله‌رق نوعما اشراف ملت مقامنده بر طبقۀ ممتازه ایدیلر .

[**] قلیج — تیمار وزعامت اربابنه قوللانیلیر برتعبیر مخصوص اولوب ، برقلیجه متصرف اولان بر ذات طرفندن تخصیصات عسکریه‌سنك هر (٣٠٠٠) آقچه‌سنه بر نفر اصابت ایتمك اوزره مقدارمخصصی نسبتنده سلاح وجبخانه‌سی مکمل افراد احضارایله معیتنه آله‌رق اول وجهله سفره عزیمت ایتمك دولتجه قدیماً موضوع اولان نظامات اقتضاسندن ایدی .

ایله قلیج عسکرك مجموعی (٤٥٠٠) نفره بالغ اولوردی . بومقداره تاریخ مذکورده موجودی (١٨٩٣) نفردن عبارت اولان عزبلر [ترسانه خلقی] دخی ضم اولندیغی صورتده بحریه عسکرینك مقداری (٦٣٠٠) نفر اولوب، طرابلس غرب، تونس، جزایر، کفه ایالتلری عسکری دخی دونمایه منسوب اولدقلرندن حین اقتضاده بونلرده اوچدرت بیك عسکرله سفره گلیرلروبوحسابجه عساکر بحریه‌نك مقدار یکونی (١٠٠٠٠) نفر قدر اولوردی؛ فقط کورکجی طاقملری بوحسابك خارجنده اولوب، آنلربالاده ذکراولندیغی وجه اوزره صورمختلفه‌ده اوله‌رق جمع وتدارك اولنورلر ومقدارجه عساکر سائره‌دن بیله‌زیاده بولنورلردی. بونلردن باشقه حین‌اقتضاده یکیچری وعزب وجبه‌جی صنفلرندن‌ده مقدار کافی نفرات امور بحریه‌ده استخدام اولنه‌رق‌قوهٔ موجوده حدلازمنه ابلاغ اولنوردی.

یوقاریدن بری مقادیر موجوده‌سی بروجه مفردات ارائه قلنان عساکربحریه ترسانه گمیلرینه‌مخصوص اولوب، دونمای همایونك‌اصل دولته‌عائد اولان‌قسم‌مهمنی تشکیل ایدرلردی. دولتك قوهٔ اساسیه‌سی اولان ترسانه گمیلرندن باشقه (بك‌گمیلری)نامیله (٢٥) قطعه [مقدار مذکور ثابت اولمیوب، بعضاً نقصان وبعضاً زیاده اولوردی] دها سفائن حربیه موجود اولوب، بونلر دخی دونمای همایونك ایکنجی واحتیاط قسمنی‌تشکیل ایدرلردی.بو مثللی برقوهٔ احتیاطیه تشکیلنه‌ده « یاوز سلطان سلیم » زماندن اعتباراً وضع اساس اولنمشدر .

سفائن مذکوره قپودان دریا ایالتنك سنجاق بکلری طرفندن تدارك وتجهیز اولنور واثنای حربده دونمای همایون رفاقتنده بولنوردی . حین اقتضاده مذکور الاسامی سنجاقلردن اغریبوز، اینه‌بختی، مدللی، قوجه ایلی، قارلی ایلی، بیغا، ساقز، نقشه، مهدیه، لفقوشه، باف ، کرینه لوالرینك بکلری بورگمی‌ایله، ردوس میرلواسی

بر گمی کندی طرفندن (٤) گمی دخی میریدن ویرلمك اوزره (٥) گمی‌ایله، مزستره میرلواسی بر گمی وبر یدك‌ایله دونمای همایون معیتنه گلیرلردی؛ تکه ومنتشه بکلری دخی کاه قره‌یه وکاه برر گمی ایله دریایه مأمور ایدیلیرلردی. بونلردن باشقه دکرمنلك، سلانیك، اسکندریه، دمیاط بکلری‌ده برر گمی ایله دکزه چیقارلر ودونمای همایونه التحاق ایدرلردی.

اکثریا دونمای همایون رفاقتنده بر صنف سفائن حربیه دها بولنوردی‌که، بونلر قورصان فیلوسندن عبارت اولوب، دولت علیه‌نك مادةً اوچنجی، فقط معناً برنجی قسم قوۀبحریه‌سنی تشکیل ایدرلردی. بوصنف سفائنك افراد موجوده‌سی برطاقم فدائی قهرمانلردن عبارت اولوب، لیل ونهار مألوف اولدقلری غزا وجهاد ثمرۀ نافعه‌سیله تعیش ایدرلر ویاز قیش دکزده‌بولنوب، هر راست گتیردکلری دول‌اجنبیه سفائن تجاریه وحربیه‌سنی جبراً ضبط واغتنام واوغرادقلری اوروپا سواحل وجزائرنده‌کی ممالك وبلادی زوربازوی جلادتلریله فتح وتخریب ایده‌رك اللرینه گچن‌سکنه واموال موجوده‌یی غارت ویغما ایدرلر وبووجهتله «رایت عثمانی» یی آق دکزك هر کوشه‌سنده شریکسز اوله‌رق موجه‌نمای مهابت ایتدیررلردی. بوصنف منتخبی تشکیل ایدن قهرمانلردن بارباروس خیرالدین پاشا، طورغود پاشا، قلیج علی پاشا، مراد رئیس وسائره گبی برطاقم مشاهیر عصرلرجه عثمانلی دونماسنی یار واغیاره قارشی بر مقام منفردده، بردرجۀ عالیه وغالبه‌ده اداره ایله شان وشوکت بحریه‌مزی اوج اعلای رفعته اصعاده خادم وموفق اولمشلردر. ملتمز ایچنده یتشمش اولان بو نوادر روزكارك مجاهدات بی مدانی وفضائل قهرمانیلرینه قارشی عالم نظرنده نه قدر افتخار ایتسه‌ك بجادر.

امرای بحريه — دولت عليهٔ عثمانيه‌نك امور بحريه ايله اشتغاله ابتدای تشبثنده تدارك اولنان سفن همايونك حسن اداره‌لری‌ايچون هركمی بر « رئيس » ك قومانداسنه توديع اولنور و مجموعنه دخی « دريا بكی » ناميله ميرلوا پايه‌سنده بر ذات « باشبوغ » نصب وتعيين بيوريلوردی . بوذاتك متصرف اولديغی لوا ايسه — آق‌دكز بوغازينك مفتاحی وشرق تجارتنك مخزن عظيمی اولوب، فوق‌العاده اهميت‌عسكريه وتجاريه‌يی حائز ودولت ابدمدتك ايلك تأسيس ايلديكی ترسانه‌يی‌ده شامل بولنان — گليبولی سنجاغی اولمق مشروط ايدی.

جهت بحريه دولتك نظرنده كسب اهميت ايتدكجه بالاده دخی بالاطراف ذكر اولنديغی وجهله توسيع وتنسيقنه صرف همت ايدلمش اولمغله شو «رئيس» تعبيری مقامنه قائم اولمق اوزره ايتاليان لساننددن مأخوذ «قپودانه» (Captain, Capitaine, Capitano) لفظی قوللانلمغه ودريا بكی عنوانيله معنون اولان دونما باشبوغنه دخی « قپودانه دريا » نامی ويرلمكه باشلانلمشدر.

اوائل دولت عليه‌ده مسند قپودانينك وزرادن بر ذاته توجيهی دولتجه متخذ اصول دائمه‌دن معدود اولميوب، بلكه حسب‌الاقتضا دكزه بيوك دونمالر چيقارلدقجه بوگبی تدبيره مراجعته مجبوريت گوريلور؛ يعنی بر وزير قپودانلق مقامنه اندر اوله‌رق گتيريليردی. بوگبی برلزومه‌مبنی مسند قپودانی وزرادن برذاته احاله‌قلنديغی صورتده گليبولی سنجاغی دخی « آرپه‌لق » ناميله او ذاته توجيه اولنمق اصول جاريه‌دن اولوب ، ايشته بوندن طولايی قپودانلغه پاشالق عنوانی دخی علاوه قلنه‌رق « قپودانه پاشا »دينلمك‌تنسيب‌اولنمشدر.

سلطان سليمان قانونی حضرتلرينك عهد سلطنتلرنده جزاير اميری « خيرالدين پاشا » مقام قپودانی‌يه سايه بخشا اولمغله امارت

مذکوره دولت علیه‌نك بر ایالتی صره‌سنه گچمش وپاشای مشار الیه حضرتلرینـه برحرمت مخصوصـه اولمق اوزره بو ایکی ایالتك بکلر بکیلکی دخی عهدهٔ لیاقتلرینه توجیه قلنمش اولدیغندن بوجهتله زمان مذکوردن اعتباراً مسند قپودانی کسب شرف واهمیت ایلمشـدر. خیرالدین پاشانك ارتحالندن صکره قپودان اولان «پیاله پاشا» ایسه هرنه‌قدر گلیبولی سنجاغی متصرفلغیله بومقامه گلمش ایسه‌ده بالآخره حسن خدمتنه مکافاةً آکا دخی جزایر بکلر بکیلکی پایه‌سی ویرلمش وبو طریق ایله قدری اعلا ایدلمشدر. صـکره‌لری گلیبولی لواسی مرکز اولمق‌اوزره دکزه قربیت ومناسبتی بولنان متعدد سنجاقلردن عبارت مستقل برایالت تشکیل اولنوب، اشبو ایالت والیلکی قپودان پاشالره توجیه‌اولنور والویهٔ مذکوره متصرفلرینه دخی «دریابکاری» نامی ویریله‌رك امور بحریه‌ده استخدام قلنیرلردی.

ایشته بو وجهله دونمای‌همایون تکثیر اولنوب‌ده فرقه‌لره تقسیم اولندیغی وبو فرقه‌لردن متعدد فیلولر تشکیل ایدلدیکی زمانلر مذکور فرقه‌لره قوماندا ایتمك اوزره جزایر، تونس، طرابلس وسائره گبی بعض ایالتلر بکلر بکیلرینـه دخی قپودانلق عنـوانی ویرلمش و فیلو قوماندانلقلری ایسه سالف‌الذکر دریا بکارینه احاله قلنمشدر؛ فقط دونمای همایونك عمومنه بردن قوماندا ایتمك حقی کمافی‌السابق قپودان پاشا بولنـان ذاتلره محول اولمغله شـمدیکی فریق ولوا گبی مراتب عسـکریه اربابی دیمك اولان بکلر بکی وسـنجاق بکاری‌ده قپودان پاشانك قوماندای آلتنده بولنورلردی.

بوراده بالمناسبه شونی‌ده عرض ایده‌لم‌که، اوائلده اسفار عظیمه وقوع بولدقجه‌وزرادن بری‌دونمای‌همایونه سردار نصب وتعیین بیوریلوب، قپودان پاشا ایله برلکده اعزام اولنور وقپودان‌پاشا دخی بوذات‌عالینك امری آلتنده بولنوردی؛ فقط قپودان‌پاشارأینده‌مستقل‌اولمدقجه‌مطلوب

وجهله خدمت ایتمك مشكل اولوب، علی‌الخصوص پاشای مشارالیهده دخی رتبهٔ وزارت وار ایكن دیگر بر وزیرك سردار اولمسی قوماندا مصلحتنی تشویش ایده‌رك بوندن دفعات‌ایله ضرر مشاهده اولنمشدر. بورایه قدر اعطا قلنان ایضاحاتدن مستبان اولدیغنه گوره قپودان پاشالر اوائلده آنجق حال حاضرده ترسانه ایشلریله توغل ایدرلر واثنای سفرده بالذات دونمای همایونه قوماندا ایتمكدن عبارت صرف عسكری بر وظیفه ایله موظف بولنه‌رق عادتا برعسكر قوماندانی وبر دونما آمیرالی عد اولنورلردی؛ بناءً علیه، دونمای همایونك مجتمعاً امر اداره‌سی قپودان پاشایه محول اولوب، دونمای مذكوری تشكیل ایدن فرقه وفیلولرك قوماندا‌سی دخی بكلر بكی وسنجاق بكلرینه عائداولمغله بواصول بردرجه‌یه قدر شمدیكی تنسیقاتك اساسی اولان تشكیلاته مشابه براساس اولمق‌اوزره قبول اولنه‌بیلیر. تشكیلات مذكوره «سلطان حمید اول» عصرنده — لوندلك الغا اولندیغی صره‌لرده — تقرر ایتمش اولوب، تنظیم مراتب خصوصنده دخی قویاً ظن اولندیغنه گوره ترتیبات عتیقه ایله دول اجنبیه امرای بحریه سنك حائز اولدقلری رتب مختلفه نظر دقته آلنمشدر؛ زیرا. بوزماندن اعتباراً امرای بحریه «**قپودانه پاشا**»، «**قپودانهٔ همایونه**» [*] «**پاطرونه**»، «**رباله**» ناملریله یاد اولنمغه باشلانمشدركه، بوناملر هرنه‌قدر «آوجی سلطان محمد» زماننده‌ن بری عثمانلی بحریونی میاننده قوللانلمقده ایدیسه‌ده صورت رسمیه‌ده دولتجه قبول اولنمش واربابنه تخصیص ایدلمش اولمیوب، مجرد اوروپالیلر لساننده‌ن ایشیدیله

---

[*] پاطرونه — لاتین لساننده‌ن مأخوذ ومحرف اولوب، اصلی «پاطرونوس» (Patronus) در. ایتالیانلر «پاطرونه» (Patrona)، انكلیزلر «پاطرون» (Patron) صورتنده استعمال ایدرلر. ایتالیانلر بوتعبیری اوائلده دونما بیوك قوماندانلرینه تخصیص ایلمش اولدقلری حالده انكلیزلر الیوم برچوك كمینك یاخود نقلیه صندالنك قوماندانیله كمی صندالرینك دومنلرینی قوللانانلره اعطا ایتمكده‌درلر.

رك بزم بحریونمز طرفلرندن ده خصوصی اوله‌رق استعمال قلنمقده ایدیلر . بونلردن «قپودان پاشا» اجنبیلرك علی‌الاطلاق « **آمیرال** » تعبیرایتدكلری باش‌قوماندان مقامنده‌ایدیسه‌ده شمدیكی حالده‌انگلیزلرك « لوردهای آدمیرال » (Lord High Admiral) و « فرست‌لورد اوف‌ذی آدمیرالتی»(First Lord of the Admiralty)تعبیرایتدكلری « **قپودانه دریا** » و « **بحریه ناظری** » مقامنده اولوب ، « **پاطرونه** » رتبه‌سنده اولان ذاتلر « **ویس‌آدمیرال** » (Vice Admiral) ، «**ریاله**» رتبه‌سنده بولنانلر دخی «**ریه‌ر ویاقونتر آدمیرال**» (Rear و یا Contre Admiral) اعتبارنده عد اولنمشلردر. « **قپودانه** » (Capitana) رتبه‌سی شمدیكی شورای‌بحریه رئیسلكی دیمك‌اولوب، ترسانهٔعامره‌جه‌بیوك برمقام‌ایدی. دونمای‌همایون سواریلری میاننده « اوچ انبارلی سواریلكی » رتبه‌سنی احراز ایدن بیوك ضابطلر دخی شمدیكی « **میرمیران** » لر مقامنده اولوب ، اوروپا دولتلرینك « **قمودور** » (Commodore) رتبه سنی حائز اولان ضابطلریله هم صنف بولندقلرندن قوماندانلرك غیبوبتی اثناسنده وكالت ایتمك و بعضاً انجه فیلولره قوماندا ایلمك ، بعض‌كره دخی ایكی اوچ گمینك تشكیل ایده‌جكی بر « غروپ » (Group) ه قوماندا ایتمك حق وصلاحیتنی حائز ایدیلر . اشبو قدیم عنوانلرك دلالت ایتدكلری رتبه‌لر حال حاضرده « **مشیر** »، « **فریق** »، « **لوا** »، «**میرمیران**» نامل‌ریله یاد اولنان رتبه‌لردن عبارت اولوب ، هرنه قدر شمدیكی زمانلرده متروك‌ایسه‌لرده آنجق بونلردن « **قپودانه پاشا** » عنوانی الحالة هذه بحریه نظارت جلیله‌سنده بولنان مشیره مختص اوله‌رق استعمال اولنمقده‌در .

تعبیرات واصطلاحات مستعمله حقنده برمطالعهٔ مخصوصه

[*]— عثمانلی دولتی یدنجی عصر هجرت ایچنده تشکل ایتمش برهیئت اولمغله عثمانلیلرك دخی اوروپا ملل بحریه سنه نظراً گمیجیلك صنعتنه الك صکره تشبث ایلمش برملت اولدقلری بدیهیدر. دنیاده عمومیتله دستورالعمل اتخاذ قلنان برقاعده وارایسه اوده بر شیئك عجمیسی اولوب دهاوکرنمك املنده اولانلرایچون بهمه حال اوشیده ماهربولنانلره مراجعت ایتمك خصوصندن عبارت اولوب، عثمانلیلر دخی گمیجیلکه ایلك مباشرتلرنده بوقاعدهٔ عمومیه‌یه اتباعاً اوزمان امور بحریه‌ده ترقی ایتمش اولان اوروپا ملتلرندن باشلیجه ونديكليلره مراجعت ایتمك وخدمت بحریهٔ عثمانیه‌ده ایتالیان، رومان، اسپانیول گبی ملل مترقیه افراد معلمه سندن ده برطاقملرینی استخدام ایلمك طریقیله اونلرك قدرت بحریه ومعلومات ملاحیه‌لرندن استفاده ایتمك غیرتنده بولنمشلر وآز زمان ایچنده استادلرینه‌ده تفوق ایده‌جك درجه‌ده نائل امل اولمشلردر.

ایشته بو تشبث جدیدك نتیجهٔ باهره‌سی اوله‌رق آلارغه — (à larga — ایتالیانجه)، آلابانده (à la banda — اسپانیولجه)، ویا (Via — ایتالیان و اسپانیولجه)، هیسا (Issa — اسپانیولجه)، ویرا (Vira — اسپانیولجه)، فوندو (Fondo — ایتالیان واسپانیولجه)، آپیقو (à poco — اسپانیولجه)، آلا (Ala — ایتالیانجه)، آریا (Arria — اسپانیولجه)، (آریوا (Ariva — ایتالیانجه)، دیریسه (Driza — اسپانیولجه)،

---

[*] گمیجیلك اصطلاحاتنك پك چوغی السنهٔ اجنبیه‌دن مأخوذ وبونلرك الفاظ ومعانیٔ حقیقیه‌لری علی‌وجه‌الصحه معلوم ایسه‌ده مرور زمان ایله بعضیلرینك الفاظ ومعانیٔ اصلیه‌لری تبدل واصطلات بحریه‌دن اولمق اوزره برر موقعده استعماللری تقرر ایتمش وبونلرك اصلاح وتغییری دائرهٔ امتناعه کیرمش اولدیغندن حقیقی معنا ولفظلرینی استعمالدن صرف نظر ایله دونتمای همایونده الیوم هر نه معنا وموقعده استعمال ایدلمکده و نصل الفاظ ایله سویلنمکده ایسه‌لر بوکتابده دخی اول وجهله استعماله مجبوریت کورلمشدر.

آلسته (Alista — اسپانیولجه) ، لاوا (Leva — ایتالیانجه) ، آغانطه (Aquanta — اسپانیولجه) گبی صرف قوماندایه عائد تعبیرلر؛ گوگرته (Coperta — ایتالیانجه) ، پرووه (Proa — اسپانیولجه) ، پوپه (Poppa — ایتالیانجه) ، اسکله (Scala — ایتالیانجه) . . . .

. . . سانتاباربا (Santa barba — ایتالیانجه) ، قارینا (Carena — ایتالیانجه) ، بیته (Bitte — ایتالیانجه) ، دومن (Timon — اسپانیولجه) ، دسته‌موره (Testa di moro — ایتالیانجه) گبی اقسام سفینه اسملری؛ غومنه (Gomena — ایتالیانجه) ، چیما (Chiama — ایتالیانجه) ، قصا (Caza — اسپانیولجه) ، پالانغه (Paranco — ایتالیانجه) ؛ گبی آلات اسملری؛ وولطه (Vuelta — اسپانیولجه) ، اورصه (Orza — اسپانیولجه) ، تیره‌موله (Tira-molla — ایتالیانجه) ، فاچه (Facha — اسپانیولجه) ، صوبره (Sobre — اسپانیولجه) گبی مانوره‌یه عائد تعبیرات ؛ غابیه (Gabbia — ایتالیانجه) ، مایستره (Maestra — ایتالیانجه) ، ترنکت (Trinquete — ایتالیانجه) ، میزانه (Mezzana — ایتالیانجه) ، قونطره‌میزانه (Contra mezzana — ایتالیانجه) ، اسقوپومار (Scopo mare — ایتالیانجه) ، وله‌استرالیه (Vela straglio — ایتالیانجه) ، وله‌دی بارقه (Vala di barca — ایتالیانجه) ، ترنکته (Trinchettina — ایتالیانجه) ، پیك (Pico — ایتالیانجه) ، فلوق (Fiocco — ایتالیانجه) ، قونطره فلوق (Contro fiocco — ایتالیانجه) ، رانده (Randa — ایتالیانجه) گبی افقی وعمودی سرن وستونلره یلکنلرك ؛ سارتیه (Sartie — ایتالیانجه) ، استرالیا (Straglio — ایتالیانجه) ، پاتریسه (Patarazzi — ایتالیانجه) ، قندیلیسا (Candalizas — اسپانیولجه) ، ونتو (Vento — ایتالیان واسپانیولجه) ، پراصیه (Praza — اسپانیولجه) ، مزو (Mezzo — ایتالیانجه) ، آموره (Amura — اسپانیولجه) ، اسقوطه (Escota — اسپانیولجه) ، غارغاباشو (Caricabasso — ایتالیانجه) ، قونطره اسقوطه (Controscotte —

ایتالیانجه)، غارغافونده(Cargues fondo — فرانسزجه) گبی آرمه‌وسلو یچه، یعنی ثابت ومتحرك حلاطلرك؛ متافیون Matafioni — ایتالیانجه)· آلته‌باشو (Alabasso — ایتالیانجه)· لوسترومو (Nostromo — ایتالیانجه)· پورسون (Poatsuain — انکلیزجه)· مارینل (Marinaro — ایتالیانجه)· موچو (Mozzo — ایتالیانجه) قانا (Cana — اسپانیولجه)· آرمه‌دور (Armateur — فرانسزجه) و سائره اسملری و خلاصه، الحالةهذه دونمای همایونده مستعمل اولوب، عادتا بر لسان مخصوص و مستقل تشکیل ایده‌جك قدر کثرتلی ومضبوط اولان تعبیرات و اصطلاحات بحریه وجوده گتیرلمش ومرور زمان ایله اکالنه چالیشیله‌رق الیوم بحریونمزك پك بیوك بر سرمایه‌سی اولمشدر .

السنهٔ اجنبیه‌دن آلنوب‌ده خلقمز بیننده دخی استعمالی شیوع بولمش اولان — ترسانه، آمیرال، قپودانه، لونده گبی علم اوله‌رق قوللانیلان لغتلرك هانکی لسانلردن ونه وجهله آلنمش اولدقلری کیفیتی محررین عثمانیه‌دن بعضیلری طرفندن موقع بحث وتدقیقه چکلمش وهربریسی بر وجهله بیان مطالعه ایلمشدر. ازجمله «رفعت افندی» لغات تاریخیه وجغرافیاسنده« ترسانه » لفظی(ترساخانه)دن محرف اولوب، بعدالفتح شمدیکی ترسانهٔ عامره‌نك موقعنده اسرای حر - بیه‌نك توقیفلری ایچون ترساخانه اسمیله انشا قلنمش بر زندانك بولنمسندن ایلری یه گلدیکی و بو تعبیرك « دارالصناعه » لفظندن تحریف ایدلمه‌مش اولدیغی وتقویهٔ دعوا ایچون عربلرده « مرسی » لغتی وار ایکن دارالصناعه تعبیرینی قوللانمغه احتیاجلری اولمیه‌جغی بیان ایدلمکده ایسه‌ده تحقیقات مخصوصهٔ عاجزانه‌مزه نظراً ترسانه لفظی ترساخانه‌دن محرف اولمیوب . اسپانیول لساننده اسلحه وادوات حربیه‌نك اعمال ومحافظه‌سنه مخصوص بر دائرهٔ عمومیه معناسنی متضمن اولان

« **دارسینا** » (Dàreinah) لفظندن محرف اولدیغی شوایکی صورتك هم معناً هم‌ده شکلاً یکدیگرینه غایت مشابه اولملریله مثبتدر. دارسینا لفظنك‌ایسه دارالصناعه‌دن تحریف ایدلمش اولدیغی شبهه‌ایدیله‌میه‌جك درجه‌لرده‌کی مشابهتلریله ثابتدر؛ مع‌مافیه، لیمان بولنان محلده ترسانه بولنه‌میه‌جغنه نظراً مرسی لغتنك دلالت ایتدیکی معنا ایله دارالصناعه تعبیرینك مدلولی بولنان معنانك هیچ بروجهله توفیق قبول ایتمز درجه‌لرده فرقلی اولدیغی لغات جغرافیا صاحبی طرفندن دخی تصدیق ایدیلیر ظننده‌یز!

تأیید مدعا ایچون شونی دخی عرض ایده‌لم‌که، علم‌الالسنه علماسندن مدقق مشهور انکلیزلی «وه‌بستر» (Webster) تألیف ایتمش اولدیغی مختصر دیکسیونرك (٢٩) نجی صحیفه‌سنك برنجی ستونی نهایتلرنده «حاوس اوف ایندانستری» (House of industry)، یعنی دار الصناعه تعبیرینك عیناً معناسنی مفید اولان (دارسینا) لغتی اسپانیوللرك عربلردن آلمش اولدقلرینی افاده‌ایلمکده اولوب، پورتکیز، ایتالیان، فرانسز، انکلیز کبی ترقیات بحریه‌لریله تاریخجه مهم موقعلر قازانمش اولان اوروپا ملل مشهوره‌سنك‌ده تعبیر مذکوری — طوبخانه، جبه‌خانه، سلاحخانه، ترسانه — معنالرینی تضمن ایتمك اوزره جزؤی وکلی تحریفات ایله لسانلرینه بالقبول استعمال ایلمکده اولدقلرینی سویلمکده‌در. ازجمله انکلیز و فرانسزلر « **آرسینال** » (Arsenal) وایتالیانلر « **آرسینالی** » (Arsinali) صورتلرنده تحریف ایله قوللانمقده‌درلرکه، بو قبیلدن اوله‌رق عثمانلیلر دخی اسپانیوللرك ذاتاً محرف اولان صورت استعماللرینی بر قات دها تحریف ایله « **ترسانه** » صورتنده قوللانه گلمشلردر؛ حاصل‌کلام، تعبیر مذکورك دارالصناعه‌دن غلط اولدیغی مرتبهٔ وثوق وبداهتده‌در؛

وینه سوزمزك صحتنی اثبات ایدر دلائلدن اولمق اوزره فاضل شهیر «جودت پاشا» حضرتلری دخی تألیفاتنك اك قیمتلیلرندن اولان تاریخ مشهورنده « اندلس عربلرندن اسپانیا طرفنده پك چوق الفاظ عربیه قالدیغی ودولت ایوبیه‌نك قوت وقدرتی زماننده اسکندریه دارالصناعه‌سنك غایت معمور ومکمل اولمسیله وندیکلیلر پك چوق تعبیراتی آنده اوکره‌نوب لسانلرینه نقل ایتدکلری گبی . . . . . » دیه برفقره‌ذکر ایلمشلردرکه، حقیقت حالی توضیحه مداری اولدیغندن بورایه عیناً نقل ایلدك .

تعصب خرستیانیه‌نك جنت درجه‌سنی بولوب‌ده اهل‌اسلام علیهنه قیاملری دیمك اولان اهل صلیب سفرلرینی متعاقب وندیکلیلرك ممالك اسلامیه ایله مناسبت پیدا ایتمش اولدقلری وبو واسطه ایله شرقدن اوروپایه پك چوق معلومات نقل وادخال ایلمش بولندقلری هرکس نظرنده مسلم اولمغله جودت پاشا حضرتلرینك دیدکلری وجهله اسکندریه ترسانه‌سنده گوردکلری صنایعه دائر پك چوق شیلری‌ده اوکرندکلری وممکتلرینه نقل ایتدکلری گبی ملل بحریه‌دن معدود بولنان اسپانیوللر دخی حاصل اولان احتیاج اوزرینه دارالصناعه تعبیرینی عربلردن طوغریدن طوغری‌یه آلمشلر وفقط تلفظ ایده‌یلدکلری وجهله لسانلرینه نقل ایلمشلردر .

شو زمانلرده بزده دخی استعمالی شیوع بولمش وبحریه پاشالرینه اضافه ایدلمکده بولنمش اولان « **آمیرال** » لفظی هرنه قدر بر لغت اجنبیه گبی ظن اولنمقده ایسه‌ده بو لفظك دخی اساساً عرب لساندن آلنمش اولدیغی علمای السنه طرفلرندن تصدیق اولنمقده‌در ؛ ازجمله لغات علماسندن انگلیزجه وترکجه لهجه صاحبی مشهور « ردحاوص» آمیرال لفظنك «**امیرالماء**»ویا«**امیرالبحر**» تعبیرلرندن تحریف ایدیله‌رك آلنمش وبتون اوروپا لسانلرینه ادخال ایدلمش اولدیغنی افاده ایلمکده‌در ؛ کذا ، انسقلوپه‌دی مؤلفی

انگلیزلی مشهور « چامبرس » (Chambers) دخی آمیرال لفظنك عربلردن آلنمش اولدیغنی قبول ایله انگلیزلر طرفندن « آدمیرال » (Admiral) ، فرانسزلر طرفندن « آمیرال » (Amiral ، یاخود Ammiral) ، اسپانیولر طرفندن « آمیرانته » (Amirante یاخود Almirante) ، ایتالیانلر طرفندن دخی « آممیرالیو » (Ammiraglio) صورتلرنده تحریف ایدلمش اولدیغنی واهل صلیب سفرلری اثناسنده عربلردن اوکره‌نیلوب ، ایلك اوکجه سیچیلیه‌لیلر و بعده جنویزلر طرفندن قوللانیله‌رق بالآخره عموم اوروپا لسانلرینه ادخال ایدلمش بولندیغنی و (١٣) نجی عصر میلادی نهایتلرینه‌طوغری فرانسز وانگلیزلر طرفندن قوللانلمغه باشلانلدیغنی حکایه ایتمکده بولنمشدر .

فی‌الحقیقه، شرق‌واندلس عربلری اسفار بحریه‌ایله‌اشتغال‌وفن‌دریاده کسب کمال ایلدکلری زمانلر دونما باشبوغلرینه «**امیرالبحر**» تسمیه ایدوب ، بینلرنده امارت بحریه‌یی بر بیوك منصب اولمق اوزره تلقی ایدرلردی ؛ بناءً علیه، عصرمزده وهرزمانده‌ده (امارت‌بحریه) هر دولت بحریه نزدنده بر رتبهٔ رفیعه وبر مصلحت عظیمه اولمق اوزره طانلمشدر . فی‌الاصل باشبوغ معناسنه اولان «**قپتانه**» لفظی دخی ایتالیان لساننه مأخوذ اولوب، تحریف ایدیله‌رك «**قپودانه**» صورتنده شایعاً استعمال ایدلمکده بولنمشدر . تعبیر مذکور هر دولت بحریونی لسانلرنده مستعمل اولوب ، یوزباشیدن اعتباراً میرلوایه قدر اولان‌ضابطلره ویرلمکده‌ایسه‌ده شمدیکی‌حالده بزده‌یالکز صول‌وصاغ قول آغالریله بیکباشیلره تخصیص ایدلمش بر لقب رسمیدر . اجنبیلر بیننده طوپجی وسواری وپیاده یوزباشیلریله مصر بحریه ملازملرینه دخی ویریلیر .

قدیماً سفن همایونده مستخدم تفنکجی نفراتنه علم اولان «**لوند**»

لفظی دخی (لوانتی) دن منحرف اولوب ، ینه ایتالیان لساندن اخذ ایدلمش وخلقمز بیننده استعمالی شیوع بولمشدر . لوانت (Levant) ایتالیان لساننده شرق معناسنه اولوب ، وندیکلیلر کندیلرینه نسبتله شرق طرفنده بولنان خرواتلق و ارناودلق ساحللرینی ضبط ایده‌رك اول حوالی اهالیسندن گمیلرینه تحریر وتدارك ایلدکلری جنکجیلرینه «لوانتی» تعبیر ایلمشلردرکه، شرقلی دیمکدر.

[مؤخراً دولت علیه‌ده دونتما اموری مختل اوله‌رق مارالذکر لوند نامیله خدمت بحریه‌ده مستخدم اولان سنجاقلر عساکرینك اکثریسی برایشه یارامازاولدقلرندن باشقه آناطولی ایچلرینه یاییله‌رق پك‌چوق خساراته ودرلو ادبسزلکلره‌ده جسارت ایتمکه باشلادقلرندن بونلر بر آره‌لق آیریجه بر اوجاق شکلنه قونیلوب، بعض خدمات عسکریه‌ده استخداملرینه چاره آرانلش ایسه‌ده بروجهله رابطه وانتظام تحتنه گیرمدکلری جهتله مدت مدیده شروشورلرندن اهالی رنجیده و خساردیده اولمشلردر . ایشته آسیانك بعض طرفلرنده لوند نامنك عارسز وناموسسز وباغی مقامنده استعمالی بروجه مشروح لوندلرك شهرت شقاوتلری بتون آسیایه منتشراولمش ایدوکندن ناشیدر] .

خلاصه، یوقاریدن بری اعطا قلنمقده اولان تفصیلاتدن آکلاشلدیغی وجهله دونمای همایونده الحالةهذه قوللانلمقده بولنان تعبیرات واصطلاحات متنوعه‌نك اکثریسی ایتالیان و بر طاقملری‌ده اسپانیول وروملن لسانلرندن مأخوذ اولدیغی ملل‌مذکوره بحریونی طرفلرندن دخی قوللانلمقده اولملریله مثبت ایسه‌ده نه وقت ونه وجهله لسانمزه قارشمش اولدقلری کیفیتی مؤرخین عثمانیه میاننده قطعیاً تعین ایده‌مه‌مش، داعیٔ اختلاف برماده حکمنه گیرمشدر . بوبابده وقوع‌بولان تتبعات عاجزانهم نتیجه‌سی اوله‌رق (ضریطهٔ قپودانانه دریا) مؤلفی رامز پاشا زاده محمد عزت بکك (تحفة‌الکبار فی اسفارالبحار) نام تاریخچهٔ بحری مؤلفی کاتب چلبی مرحومدن نقلاً تعبیرات واصطلاحات مذکوره‌نك ایتالیان ، روملن ، اسپانیول لسانلرینه منسوب

اولوب ؛ ودولت علیه‌ده دونتما تجهیزی ابتدا ملل مذکوره‌دن اوکر - نلمش اولمسنه مبنی اصطلاحات مبحوثه‌نك دخی طوغریدن طوغری‌یه بو ملتلردن آلنمش اولدقلرینی بیان ایلمکده اولدیغی کورلمشدر ؛ وینه مؤرخلریمزك الك معتبرلرندن بولنان عالم نحریر ومدقق شهیر «جودت پاشا» حضرتلری دخی نام عالیلرینه منسوب اولان تاریخ رعناده « دولت علیه تکثیر دونتما واکمال فن دریا امرینه اهتمام بیوردیغی اوانده وندیکلیلر کمیجیلك فن وصنعتنده ماهر وحتی بر وقتدن بری روی دریاده بادبان کشای نفوذ واقبال اولان جنویزلیلره دخی غلبه‌لری ظاهر اولمق حسبیله دولت علیه اکثر سفینه استادلرینی وبحریه معلملرینی وندیکلیلردن جلب واستخدام ایدوب . سیاح جهان پیمای حکمت ایسه بر دیاردن دیار آخره سیر وسفر ایتدکده ترجمانی مقامنده بولنان الفاظ واصطلاحاتك بر نتیجه‌سنی برابر استصحاب ایده گلدیکندن . . . . بر منوال سابق دولت علیه دونتما امورینك اکمالنه تشبث بیوردیغنده دخی بر خیلی ایتالیان کلمه‌لری لسانمزه داخل اوله‌رق اکثری اصطلاحات بحریه‌مز ایتالیان لساندن مأخوذ بولنوب . . . . . »

دییه دولت علیه‌نك امور بحریه‌یه ابتدای تشبثنده وندیکلی انشائیه مهندسلری وبحریه معلملری استخدام ایلمش اولدیغنی واکثری اصطلاحاتك ده عثمانلی بحریونه بونلر طرفندن تعلیم قلنمش بولندیغنی افاده ایلمکده درلر .

عطوفتلو «احمد مدحت» افندی حضرتلری ایسه مفصللرنده شو افاده‌دن باشقه اوله‌رق تعبیرات اجنبیهٔ مذکوره‌نك لسان عثمانی‌یه قارشمسی اولا ترك قورصانلری طرفندن اخذ وقبول اولنمسندن ایلری گلمش وسبب اخذی دخی اجنبی بحریونی مرکزی اولان ازمیر لیمانی گبی دها برچوق لیمانلرك وندیك وجنویزلیلر النده بولنه‌رق بونلرك یواش یواش گمیجیلکی ترکلره دخی تعمیم ایلدکلری صره‌ده اصطلاحات بحریه‌یی ده آنلره اعطا ایلملرندن نشئت ایتمش بولندیغنی ودولت علیه‌نك دخی ابتدا دونتما تجهیزاتنی ترك قورصانلرندن آلدیغی محققات تاریخیه‌دن اولدیغنه مبنی اصطلاحات اجنبیه‌نك دخی بو طریق ایله

دولتك رسمی بحریه‌سنه انتقال ایلمش اولدیغنی ویالکز دونمـای همایونده مستعمل اولمیوب، ترك گمیجیلرینك کافه‌سی طرفندن دخی قوللانلمقده بولندیغی مقام استشهادده ذکر واتیان بیوریورلر.

بالاده مذکور الاسامی شو درت مؤرخدن اوچینك فکری بر ودردنجیسنك باشقه اولمسنه نظراً هرنه قدر بویوك ذاتلره قارشی سوز سویلمك جسارتی بزم گبی بر عاجزه قالماز ایسه‌ده عفولرینه اغتراراً فکریمزی بر مطالعهٔ مخصوصه صورتنده اولسون افاده ایتمکده بر بأس اولمیه‌جغی اعتقادنده بولندیغمزه مبنی تهزیزخامه‌یه اجتسار ایلدك؛ مع مافیه، من غیر حدٍ افاده ایتمك ارزوسنده بولندیغمز مطالعه یوقاریده‌کی ایکی مخـالف فکری توحید ایتمك مقصـدینه خادم اوله‌جغی جهتله ایشته بوخصوصده آیریجه جسارتمزه باعث اولمشدر.

اول امرده شونی عرض ایده‌لم‌که، فصل مخصوصنده بر تفصیل بیان اولنه‌جغی وجه اوزره دولت علیه بحریه‌سنده ابتدالری استعمال اولنان سفائن آرمه‌سز و یلکنسز دینیله‌بیله‌جك درجه‌لرده و سائط ملاحیه‌سی نقصان «قره مرسل» انواعندن گمیلر اولوب، هرنه قدر «سلطان سلیمان قانونی»عصرنده سفائن جسیمه‌دخی قوللانلمش ایسه‌ده آنلرك‌ده آرمه ویلکنلری نقصان اولدیغی وتا (١٠٩٣ هـ) تاریخنه گلنجـه‌یه قدر تام آرمه ویلکنلی گمیلرك بزده اسـتعمال ایدلمه‌مش اولدقلری محقق بولندیغی اجلدن الیوم دونمـای همایونده مسـتعمل اولان تعبـیرات و اصـطلاحات اویله جزؤی بر زمانده اوگره‌نلمش شـیلر اولمیوب، بلکه بزده‌کی صنـایع بحریه‌نك ترقیسی وقوللانیلان گمیلرك حجماً وشکلاً تبدیل واصلاحی نسبتنده حصوله گلن احتیاجه مبنی تدریجاً اخذ وقبول اولنه‌رق اکمال قلنمشدر. شو حقیقت اوزرینه بنای افکار ایلدیکمز صورتده اصـطلاحات اجنبیه دعواسی دونمای همایونك همان ابتدای تشکلندن بری بحریون عثمانیه

میانده مستعمل اولان — آلارغه، آلابانده، صوغه، اورصه، بوجه، تومبا، طوقه، لاوا، لاشقه، فونده، اسپاصه، صالیه، آغانطه، صالطه، آریا، مانیزا، آریوا، موله، صالیه — کبی صرف قوماندایه عائد تعبیرات ایله بر قاچده اسامی‌یه منحصر قالیرکه، بونلرك بر قسمی طوغریدن طوغری‌یه اجنبیلر طرفندن، برطاقملری‌ده ترك قورصانلری واسطه‌سیله دولتك رسمی بحریه‌سنه انتقال ایلمش اولدقلرینه حکمده تردد اولنه‌ماز؛ چونکه، هرنه قدر دولت علیه‌نك ابتدای امرده دونماسنی ترك قورصانلری ایله تجهیز ایلدیکی محقق ایسه‌ده بونلرله برابر روم، ایتالیان، اسپانیول ودها سائره گبی برطاقم اجنبیلری دخی استخدام‌ایلمش اولدیغی «چلبی سلطان محمد» زماننده وندیکلیلرله وقوع بولان گلیبولی محاربه‌سنده دونمای همایونده بومثللی اجنبیلرك بولنمسیله ثابت اولدیغنه و «حضرت فاتح»ك انشای سفائن خصوصنده روم معمارلری دخی قوللاندیغنه و «سلطان بایزید ثانی» حضرتلری زماننده (کوکه) [گووه] تعبیر اولنان ایکی عدد جسیم قالیونلری انشا ایدن ذاتك وندیکلی برمعمار بولندیغنه واول وآخر کورکجیلرك اکثریسی اسرای حربیه‌دن تدارك ایدیله‌رك دونماده دائما اجنبیلر بولندیرلدیغنه نظراً اصطلاحات مبحوثه‌نك دخی قسماً ترك قورصانلرندن وقسماً‌ده طوغریدن طوغری‌یه اجنبیلردن آلنمش اولدیغنه شبهه قالماز. بونکله برابر فکرمزده‌کی اصابتی تصدیق ایچون مقدمه دخی‌خاطرده طوتلمسنی بالخاصه عرض ایلمش‌اولدیغمز وجهله عثمانلی بحریه‌سنك اوائل حالنده دونمای همایونك اویله مکمل آرمه‌لی سفائندن عبارت اولمدیغی‌ده نظردقته آلنمق اقتضا ایدر؛ بناءً علیه، اول زمانلر شمدیکی موجود اولان اصطلاحاتدن قسم کلیسنك گمیلرده محل استعمالی اولمدیغی مناسبتله اخذینه لزوم گوز-لمدیکی گبی محل استعمالی اولانلرینك دخی بعضیلرینه ترکجه بر طاقم

اسملر ویرلمش اولمسی و مثلا « بورسوده » لره (اوطه باشی) و « واردیانه » لره (کومی) تعبیر اولندیغی و « چوردك » مقامنده (اوچوردوه) تعبیری قوللانلدیغی ومثلث یلکنلره (جانه‌قورتارانه)، (اورته یلکی) وساڑه گبی اسملر ویرلمش اولدیغندن باشقه الحالةهذه دونمای همایونده مستعمل اولان اصطلاحات ایله سفائن تجاریه‌ده قوللانیلانلر بیننده جزؤی ، کلی بر تفاوت دخی گورلمکده و مثلا — فلوقه . پیك . ولنه (یان یلکنلری) . مارسیت . طاولونه . قاپورطه ، بورینه . چوردك . قونطره . جمادانه . متافوره . چوادیره . پلانغه . ال‌بومبسی . استرالیه . ارغاد . قصاره . کره . مطبخ . چیقمه — تعبیرلری یرینه سفائن تجاریه‌ده — فلوقه (یاخود فلوقون) . فلیز . استانجه (یلکنلری) . بصادوره . قولادیره . اسپرالیه . کونجی . مانتار ، آموره . موده . غریوا . بومبوریسه ، مانوز . پرانغه . استانجه . مینوله . قاناریا . مانفاصه . غوزینه . بارغاریسا — تعبیرلری قوللانلمقده و بو مثللی پك چوق اختلافات مشاهده قلنمقده اولمسی اصطلاحات مذکوره‌نك همان کاملاً ترك قورصانلرندن آلنمامش اولدیغنه بزجه قناعت کامله حاصل ایتدیرر .

ایشته شو صراحتدن آکلاشلدیغنه نظراً جای بحث ومقال اولان اصطلاحات بحریه‌نك قسماً ترك‌قورصانلری واسطه‌سیله دولتك رسمی بحریه‌سنه داخل اولمش بولندیغی ، قسماً دخی هر عصرده دونمای همایونده استخدام قلنمش اولان اجنبیلردن اوکره‌نلمش اولدیغی گبی گمیجیلك فنی ترقی ایتدکجه گمیلرکده وسائط سوقیه وصور انشائیه‌لرنده مشهود اولان نقصانلر اکمال ایدلمك وبو جهتله تعبیراته عائد حصوله گلن احتیاجات ینه اجنبیلردن آلنمق صورتیله بوگونکی مکملیتی بولمشدر .

افادات مسروده‌مزی تقویه ایچون شونی‌ده عرض ایده‌لم که. یقین زمانلره گلنجه‌یه قدر آق دکز روملری وخصوصیله بلبلجه اهالئ خرستیانیه‌سی سنه‌لرجه دونمای همایونك « غابیار » و « آرمه‌دور » صنفلرینی تشکیل ایلمشلر وبونلرك استخدام اولندقلری زمانلر ایسه اصل سفائنك تکنه و آرمه‌جه مکملیت کسب ایلمش اولدیغی زمانلر اولوب، اصطلاحاتك دخی وجود و تکثیرینه اصل بوزمانلرده احتیاج مس ایلمش وقوللانیلان روملر ایسه بو احتیاجی ازاله‌یه کفایت ایده‌جك قدر کار آشنا آدملر اولمغله واسع اولان لسانلرنده‌کی [*] تعبیرات بحریه‌یی بزلره دخی تعلیم ایلمشلردر. دها صکره‌لری انگلیز وفرانسزلر گبی صنایع بحریه‌ده تفرد ایلمش اوروپا ملتلریله طوغریدن طوغری‌یه پیدا اولان مناسبات سایه‌سنده آنلر طرفندن یکیدن یکی‌یه میدانه چیقارلمقده ودونمالرنده قوللانلمقده اولان دها برطاقم آلات وادواتك وعسکرلك وتجارته عائد تعبیراتك دونمای همایونده دخی استعماللرینه باشلانیله‌رق نقصان اولان وسائط بحریه‌مز اکمال ایدلمش واشیای مذکوره‌نك اسملری دخی یاعیناً ویابالتحریف قبول اولنه‌رق بووجهله اصطلاحات بحریه‌مزی اکماله موفق اولمشزدر.

مثلا: — واپور (Vapor — اسپانیولجه ، Vapour — انگلیزجه، Vapeur — فرانسزجه ، Vapore — ایتالیانجه) (بو لغت هرنه‌قدر بخار معناسنه ایسه‌ده بزده بخار ایله متحرك سفینه‌لره علم اولمشدر): بوط (Boat — انگلیزجه، Bateau — فرانسزجه) (عربلرك اصطلاح بحریسنده قایق وصندال معناسنی افاده ایدن بوت تعبیرندن مأخوذدر): ستیمبوط(Steamboat ـ انگلیزجه)؛ ساب مارین بوط(Sub marineboat — انگلیزجه)(تحت البحر متحرك استیمبوط)؛ غانبوط(Gun-boat — انگلیزجه):

---

[*] روملر دخی اصطلاحات بحریه‌یی ایتالیانلردن آلمشلر وعیناً قوللانمقده بولنمشلردر.

لايفبوط (Life-boat — انگليزلر) (جان قورتاران صندالى): قرووازور (Croiseur — فرانسزجه، Cruiser — انگليزجه) (قره‌قول گميسى): قومپوزايت (Composite — انگليزجه)(اخشاب وصاچدن مركب حرب گميسى): كه‌چر (Catcher — انگليزجه)(طورپيدو اسيتمبوطلرينى تعقيبه مخصوص بر نوع خفيف حرب گميسى): آويزو (Aviso — فرانسزجه) (مخابره گميسى): فلوتن لايت Floating light ـ انگليزجه)(فنار دوبه‌سى): قروت (Corvette — فرانسزجه) : غولت (Goelette — فرانسزجه): يات (Yacht — انگليزجه): (سفاهت گميسى): بريق (Brig-انگليزجه، Brick — فرانسزجه): فلكه (Felucca — ايتاليانجه، Félouque — فرانسزجه): بومبارطه (Bombarde — فرانسزجه): آميرالته (Admiralty — انگليزجه، Amirauté — فرانسزجه) (ديوانخانه معناسنى مفيد اولوب لغات موضوعه‌دندر): قطره (Cutter — انگليز و فرانسز لسانلرنده مشترك) (بو لغت عربلرك قتيره تعبيرندن مأخوذدر): فرقتين (Frégate — فرانسزجه، Frigate — انگليزجه) (بو تعبير شمديكى اصطلاحات بحريه‌ده فرقتين نامى ويريلن معروف سفينه‌لره مختص ايسه‌ده اولرى بزده فرقته تعبير اولنان برصنف كچوك سفينه‌لرك اسم مخصوصى ايدى): بتاليه (Batello — ايتاليانجه)، Batelet — فرانسزجه) (كچوك فلكه): گيك (Gig— انگليزجه) (آشيرمه كوركلى طاروا اوزون ونارين فلكه): اسقونه (Schoner — جرمانجه، Schooner — انگليزجه) (يان يلكنلريله متحرك ايكى سو بيه ديركلى كچوك بركى) كبى صنوف مراكب بحريه اسملرى؛ طورپيدو (Torpedo — لاتنجه) (دكز لغمى) : تيوب (Tube — فرانسزجه و انگليزجه)؛ (طورپيدو وروكت انداخته مخصوص قوان) : باتريا (Batteria — ايتاليجه، باتريه Batterie — فرانسزجه، Battery — انگليزجه) : پيل (Pile — فرانسزجه): الكتريق لايت (Electrice light — انگليزجه) : او بجقتيف (Objectif — فرانسزجه) (عدسهٔ مرئيه) : فلاشين لايت (Flashing light—

انکلیزجه) (شمشکلی مخابره فناری): موریله (Morille—فرانسزجه) (طپا) : پاراتونر (Paratonnere — فرانسزجه) (سپر صاعقه) : سمافور (Sémaphore—جرمانجه) (برنوع آلت مخابره): دیرکتور (Director — انکلیزجه) (کرتیز آلتی): باندیره (Bandira—ایتالیجه، Bandiére- فرانسزجه): روکت (Rocket—انکلیزجه) : فیلتر (Filter—انکلیزجه) (صوتصفیه سنه مخصوص برنوع سوزکچ): هایدرولیق رام (Hydraulic ram — انکلیزجه)(یوك قالدیرمغه مخصوص صوماکنه سی) . خارتوج (Car-touche — فرانسزجه): مانوله (Manivelle — فرانسزجه) : قولونه (Colonna — ایتالیانجه، Coloune — فرانسزجه)(ساحللرده پالامار ربطیچون رکز اولنمش ستونلر): ترومبامارینا (Trombone marinaeio —ایتالیانجه، Trompe marine—فرانسزجه) کبی آلات وادوات حربیه وصناعیه وسائره اسملری، آبلوقه (Bloccato — ایتالیانجه، Blockade انگلیزجه، Blocus — فرانسزجه) (محاصرۀ بحریه معناسنه برتعبیرعمومیدر): بومباردمان (Bombardemente — فرانسزجه) (طوپه طوتمق) : پاروله (Parola — ایتالیانجه) : مانورا (Manavra — ایتالیانجه) : پروتستو (Protestor — لاتنجه) : آتشه نوال (Attache-naval فرانسزجه)(سفارت معیتنده مستخدم بحریه مأموری وضابطی): لیغه (League — انگلیزجه) (اصطلاحات بحریه ده اوچ میل مسافه یه تعبیراولنور): قالبره (Calibre — فرانسزجه) (چاپ) : قونسنتره (Concentrer— فرانسزجه) (انداخت اولنان مرمیاتی بر نقطه یه جمع ایتمك) : اونیفورمه (Uniformis — لاتنجه ، Uniforme — فرانسزجه ، Uniform — انگلیزجه) کبی عسکرلك تعبیرلری، [*] استالیا (Stallia—ایتالیانجه): قونطره استالیه (Contra stallia — ایتالیانجه)، پرووه دی فورطونه (Prova di fortuna — ایتالیانجه)، قونطره باند (Contraband

[*] نول ایله طوتیلان سفائن تجاریه نك تحمیل وتخلیه سی ایچون باقونطراتو تعیین اولنان مدت اولوب ، مدت مذکوره نك مروری تقدیرنده حموله صاحبندن یومیه برمبلغ معین اخذ اولنور.

— انگلیزجه) (اشیای ممنوعه)؛ مانیفستو (Manifesto — ایتالیانجه) (گمرك تذکره‌سی)؛ پورتوفرانقـو (Puerto-franco — اسـپانیولجه) : (سربست لیمان)؛ امبارغو (Embargo — اسپانیولجه)(گمینك لیمانده توقیفی) : پصاپورت (Passeport — فرانسزجه)(مرورتذکره‌سی): سیقوسـترو (Siquestro — لاتنجه) (حجز دیمك اولوب تعبیرات عمومیه‌دندر): ویزه (Visa — فرانسزجه) (تصدیق مشعر امضا) کبی تجارت بحریه تعبیرلری، پاتنته (Patente — اسپانیولجه) : بیلت (Bellet — فرانسزجه) : قپـودان ده پورت (Capitaine de porte — فرانسزجه)، قماره (Camara — اسپانیولجه) ؛ قرانتنه (Quarentina — ایتالیانجه): (تعبیرات عمومیه‌دندر)؛ صـالون (Salon — فرانسزجه) : طـونو (Tonneaue — فرانسزجه) (بیـك کیلوغرام ثقلتنی حاوی اولوب سفینه مساحه‌سنده مستعمل مقیاسدر) ؛ ویزیته (Visito — لاتنجه، Visite — فرانسزجه) (تعبیرات عمومیه‌دندر) ؛ دپو (Dépôt — فرانسزجه) : کبی اسامیٔ متفرقه و ماکـنه‌نك حرکات و سکناتنه دائر اعطـا قلنان قوماندالر وهله ماکنه اقسامنك کافهٔ اسامیسی عصر حاضرده حاصل اولان احتیاج اوزرینـه اوروپا ملل مترقیه‌سی لسـانلرندن آلنوب، بعضلری عیناً وبرطـاقلری‌ده محرفاً اصطـلاحات بحریه‌مزه علاوه قلنمش وایلریده احتیاج مس ایتدکجه ینه اقتباسدن گیری طورلمیه‌جغی شبهه‌دن وارسته بولنمشدر .

بدنجی فصل

ملل مشهوره‌نك قرون اولی و قرون وسطی ایله قرون جدیده مبادیسنده استعمال ایندکلری سفائن حربیه‌یه وسفائن مذکوره‌نك صنوف متنوعه وافراد موجوده‌سنه دائر معلومات تاریخیه : —

برنجی بابك ایکنجی فصلنی تشکیل ایدن مبحث مخصوصده امور حربیه ایچون استخدام اولنمیوب ، تجارت و خصوصات سائره‌ده قوللانیلان سفائن قدیمه حقنده کتابمزك حجمیله متناسب معلومات مختصره اعطا قلنمش ایدی . بو فصلده دخی باشلیجه امور حربیه‌ده قوللانیلمش اولان سفائنه دائر معلومات مجمله اعطا قلنه‌جقدر .

ایمدی ، قدیم یونانیلر ، قارطاجه‌لیلر ، رومالیلر گبی قرون اولی‌ده اجرای حکم ونفوذ ایلمش اولان ملل سالفه‌نك استعمال ایتدکلری سفینه‌لر شکل خارجیلرندن صرف نظر قلندیغی صورتده همان الیوم مستعمل اولان سفائن جسیمه مثللی جسیم اولوب ، سکز صره قدر مرتب کورکله تحریك اولنورلردی . بالاده دخی بیان اولندیغی وجهله گمیلر ابتدالری یالکز کورکله تحریك اولند قلری حالده مصریلرك ومؤخراً ، یعنی (تروٴا) محاربه‌سندن همان (۱٤) عصر مقدم فنیکه‌لیلرله قدیم یونانیلرك یلکن استعماله باشلامش اولملری سفائنك سوق وتحریکلرینی تسهیل ایتمش اولمغله بو کیفیت دخی جسامتلرینك تزییدینه باعث اولمشدر .

قرون اولانك نهایتلرینه طوغری « غالر » تعبیر اولنور و هر کورکی بش کیشی ایله چکیلیر (۵۰) و اکثریت اوزره (۲٦ الی

٣٠) عـدد كوركلى گميلر انشـا اولنمشدر . بونلرك طـوللرى عرضلرينـك (٥ ، ٦ ، ٧ و بعضاً ٩) مثلى اولور و اكثريت اوزره طـولاً (٢٩٠) و عرضاً (٥٠) قـدم امتدادنده بولنور - لردى ؛ فقط قرون وسطاده استعمال اولنان « غالر » لر طار واو- زون وغايت آلچق اولوب ، ايكى ديركلى وهر بر ديركنده بر چكد- يرمه [لاتين] يلكنى طاشيرلر وقارينه‌لرى دوز ، يعنى صودن آشاغى اولان قسملرى شمديكى ياندن چرخلى واپورلرك قارينه‌لرينـه مشا- به و باش ، قيچ طرفلرى طوپ ايله مجهز اولوب ، بر صره كورك و يلكن ايله سوق وتحريك اولنورلردى . بو اصول اوزره انشا او- لنمش سفينه‌لر يالكز كوركله سوق اولندقلرى زمان برنجى ساعتده وسطى اوله‌رق (٤,٥) ميل سرعتله قطع مسافه ايدرلر ايديسـه‌ده گتدكجه سرعتلرى تناقص ايده‌رك بالتدريج (٣، ٢ و ١½) ميله قدر تنزل ايدر و دها صكره‌لرى كوركجيلر بوسبتون يوريلوب ، عادتا سفينه‌يى ايلرى‌يه سوق ايتمكدن عاجز قاله‌رق بولندقلرى يرده بلاحركت توقفه مجبور اولورلردى . روزكار اولديغى زمانلرده ايسه حركات بحريه اجرا- سيچون مطلوب اولان سرعتى بلا تعب تحصيل ايلدكلرندن اثناى حرب ووغاده روزكارك هبوبنى آرزو ايدرلر و نسيم فوز وظفرك روزكار اوستنده بولنان دونما طرفنده وزان اوله‌جغنه قطعياً حكم ايلرلردى.

ميلادك (٤) عصر مقدمندن (٣٠) سـنه اوّلنه گلنجه‌يه دكين استعمال اولنان سفن حربيه‌نك اك جسيملرى طولاً (١٦٥) ، عرضاً (٢١) ، عمقاً (٥) انگليز قدمى امتدادنده و (٣٠٤) طونه‌ماء مخرج ثقلتنـده اولوب ، مرتبـاتى (٣٠٠) نفر كوركجى ، (١٥٠) نفر جنكجى ، (٥٠) نفر گميجيـدن عبـارت اوله‌رق درونلرنده دخى افراد موجوده‌سـنى (٢٠) گون ايچـون اداره‌يه كافى ذخيره بولنديريليردى. بو ذكر اولنان زمان اثناسنده ماء مخرجى (١٠٠٠)

طونویه قدر سفینه‌لر نادراً اعمال وانشا اولنورلردی ؛ فقط مستثنا اوله‌رق میلاددن (٢٦٩) سنه مقدم آتنه‌لیلر طرفندن طولی (٣٠٠). عرضی (٥٠)، عمقی دخی (٢٢) قدم و (٣٠٠٠) طونو حموله استیعابنه الویریشلی وماء مخرجی (٥٦٠٠) طونواولمق اوزره بر سفینه انشا اولنمشدرکه، بوسفینه خلاف عاده اوله‌رق اوچ دیرکلی اولوب. (٨٠٠) نفرده کورکجیسی موجود ایدی.

ازمنهٔ قدیمه‌ده اك جسیم اوله‌رق انشا اولنان سفائندن بری‌ده قبل‌المیلاد (٢٠٥) تاریخنده ینه آتنه‌لیلر طرفندن انشا اولنمش بر سفینه‌درکه، طولی (٤٢٤)، عرضی (٥٨) ،عمقی دخی (٨) قدم (٣) پوص اولوب ، (٤٠) صره اولمق‌اوزره (٣٠٠٠) کورکجیسی. (٤٠٠٠) جنکجیسی و (٢٦٠٠) طونو ماء مخرجی وار ایمش!

ازمنهٔ ماضیه‌ده هیچ بردفعه بوندن بیوك سفینه انشا اولنمامش. بو گمی ایکی باش، ایکی قیچ، درت دومن، ایکی دیرك ویدی مهمیزلی اوله‌رق « *تسراقوندی ئیریس* » نامیله معروف ایمش. مؤلف«جون قارنوق» طرفندن دخی اعتراف اولندیغی‌وجهله تاریخك بوگمی حقنده ویرمش اولدیغی اخبارات مبالغات یونانیه ایله ممزوج بولنمغله اخبارات مذکوره‌یه پکده صحیح نظریله باقیله‌ماز.

هرنه‌قدر غالر نام عمومیسی آلتنده اوله‌رق انشا ایدیله گلمش اولان آنف‌البیان سفائن هرملت بحریونی طرفلرندن برچوق زمانلر دها قوللانلمش ایسه‌ده (١٣٥٥) تاریخ‌میلادیسنه طوغری اسپانیولر « **قالیونه** » [غالیون] تعبیر اولنان مکمل آرمه‌لی سفائن جسیمه انشا وزیاده یلکن استعمالنه مباشرت ایلمش اولدقلرندن حکومات بحریهٔ سائره طرفلرندن دخی درجات متفاوته‌ده اصلاحات و ترقیات اجرا قلنه‌رق بالتدریج اسکی غالرلردن فراغت اولنمغه باشلانلمشدر. گرك بحر سفید وگرك بحر محیط غربی سوا-

حلنده بولنان ملتلرك ترقيات بحريه‌سی (١٥) نجی عصر ميلادی ايچريسنده بر قات دها كسب وسعت ايدوب، (١٤٥٢م) سنه‌سنه طوغری ونديك وجنوه واسپانيا گبی تجارت وكشفيات خصوصلرينك توسيعنه فوق‌العاده ساعی اولان حكومتلر (١٥٠٠) دن (٢٠٠٠) طونويه قدر جسامتده سفائن حربيه وجوده گتيرمشلر؛ وخلاصه آمريقانك تاريخ كشفی اولان (١٤٩٨ م) سنه‌سنه طوغری انشاآت بحريه‌جه بر تحول كلی رونما اوله‌رق سفائنك جسامت ومتانتنك تزييدی ويلكنلرينك تكثيری وطوپ آلت ناريه‌سنك تعميم واصلاح وترقيسنه دائر موفقيات عظيمه حصوله گلمشدر.

ملل مترقيهٔ مذكوره‌نك (١٥) نجی عصر ميلاديده قوللاندقلری سفائن حربيه باشليجه اوچ صنف اوزره مرتب اولوب، بونلر «**غالی**» (Galley) ياخود «**غالر**» (Galére)، «**غاليونه**» (Galleon)، «**غاليس**» (Galleas) ناملريله يكديگرلرندن تفريق اولنورلردی. غالی ويا غالر تعبير اولنان گميلر ديگر ايكی صنف سفائنه نظراً مراكب صغيره‌دن معدود ايديلر؛ فقط بو صنف سفائنك دخی نسبةً جسيم اولانلری ونديكليلر طرفندن قوللانيليردی. [سفائن مذكوره‌يه دائر معلومات لازمه عثمانلی قادرغه‌لرينك تعريفی صره‌سنده اعطا قلنه‌جقدر.] غاليون و غاليس تعبير اولنان حرب گميلری غايت جسيم شيلر اولوب، بونلرك گوگرته‌لری بردن زياده اولمغله اوست گوگرته‌لرنده بولنديغی وجهله آلت گوگرته‌لرنده دخی مخصوص كشاد ايدلمش لومبارلر واسطه‌سيله استعمال اولنور جسيم طوپلری حامل ايديلر. سفائن مذكوره‌نك باش وقيچ طرفلری غايت يوكسك قصاره‌لرله تجهيز اولنمش ومذكور قصاره‌لر درونه دخی بردقت فوق العاده وانتظام صنعتكارانه ايله طوپلر وضع ايدلمش ايدی.

اسپانيا قرالی ايكنجی فيليپ انگليزلره قارشی «اينوينسبل»

(Invincible)، يعنى « مغلوب اولماز آرمادا » (Armada) ناميله وجوده گتيرمش اولديغى جسيم دونمايى تشكيل ايدن سفائن بو ايكى نوع گميلردن مركب اولوب ، ايچلرنده (١٥٠٠) دن (٢٠٠٠) طونويه قدر جسامتى اولانلرىده وار ايدى . سفن مذكوره بر قاچ صره اوزون كوركله سوق اولنور و مذكور كوركلرك بهرى بر قاچ كيشى طرفندن چكيليردى ؛ فقط جسيم و آغر اولدقلرينه مبنى حركتلرى باشليجه ديرك و يلكنه متوقف ايدى . اسپانيوللر طرفندن بونلره « قاراقا » (Carraca) نامى دخى ويرلمشدر . اشبو ايكى صنف سفائنك صورت انشالرنجه پك اول قدر فرقلرى اولميوب ، آنجق غاليسلره نسبةً غاليونلرك بوردەلرى يوكسكجه وعرضلرى زيادەجه اولديغى گبى طوللرى دخى بالعكس قيصەرق ايدى . سفائن مذكورەنك حامل اولدقلرى اسلحهٔ ناريەدن نسبةً حائز اهميت اولانلرى «دەمى قانون»(Demi Cannon) تعبير اولنان تقريبا (٣٢) [*] لبرەلك مرمى انداخته مخصوص طوپلر اولوب ، بونلردن باشقه برطاقم خفيف طوپلرله دخى مجهز ايديلر .

(١٥٧١ م) سنەسنده اوروپا دول متفقەسيله عثمانليلر بيننده وقوع بولان « ليپانتو » محاربهٔ مشهوره سنده باشليجه ايش گورن ونديك«غاليزا»(Galeazza) ، يعنى «ماونه»لرى اول زمان ايچون جسيم عد اولنان مذكور طوپلردن سكزر عددينى حامل ايديلر . [بوگميلره دائر فصل مخصوصنده تفصيلات مكمله واردر.] بوندن صكره ، يعنى (١٥٨٨ م) سنەسنه طوغرى دخى ترقيات بحريەنك بر نمونەسى اولمق اوزره اسپانيوللر طرفندن الليشر طوپلى غاليونلر انشاسنه باشلانلمش و (١٦٤١ م) سنەسنه طوغرى (٢٤و٣٦) لبرەلك

[*] بر لبره (١٤٢) عتيق درهم حساب اولنور .

يتمش سكسان طوپی حامل سفائن و (١٦٩٢ م) سنه‌سنه طوغری‌ده اوچ باتريالی، كه « اوج آنبارلی » تسميه اولنان (١١٠) طوپلی سفائن جسيمه گورنمكه باشلايوب ، آرتق بالتدريج غالرلر غائب اولمغه باشلامشدر.

(١٢٦٨) سنهٔ روميه سنده دخی فرانسه دولتی طرفندن زرهلی سفينه ايجاد اولنمش ايسه‌ده اشبو تاريخ عصرمزده‌كی تاريخ ظهوری اولوب ، يوقسه سفينه‌يی زره مقامنده الواح معدنيه ايله ستر ومحافظه ايتمك خصوصی همان دكز محاربه‌سنه بدأ ومباشرت اولنديغی تاريخلرده خاطرلره گلديكی وهله ميلاددن (١٤٦) سنه مقدم قارطاجه ليلر ايله رومانيلرك مشهور اوچنجی « پونيه » محاربه‌لرنده قارطاجه دونمانسنده زرهله مستور (١٢٠) قطعه سفائن موجود اولديغی وميلادك (١٣٥٤) سنه سنده قستيليه (Castile) قرالی « پراغو » (Prague) دخی دونماسنی حريقدن محافظه ايتمك ايچون باقر ايله قاپلاتديغی وميلادك (١٢) نجی عصرنده نورمانلر دخی كذلك خارجدن اجزای ناريه ومشتعله ايله سفينه‌لرينی احراق اولنمقدن مصون قيلمق مقصديله تيمور ايله قاپلايوب ، كوركجی و محاربلرك محافظه‌لری ايچون دخی هر ايكی آلابانده‌لرنده كوپشته‌لرينك اوزرينه سپرلر ترتيب وتنظيم ايتمش اولدقلری و(١٥٣٠) سنهٔ ميلاديه‌سنده شارلكن (Charles.V) طرفندن تونسه گونديريلن دونمانك دخی قورشونله قاپلانمش اولديغی ومشهور قپودان دريا «بارباروس خيرالدين پاشا» ايله غايت خونريزانه محاربه ايدن جنويز دوقه‌سی « آندريا دوريا » (A. Doria) دخی تحت اداره‌سنده بولنان دونمايی قورشونله قاپلاتديغی مضبوط تواريخدر.

سفينه نك برنجی دفعه اوله‌رق كاملاً آهن ساچدن اعمالی ايسه ميلادك (١٧٨٧) سنه‌سی انگلتره ده واقع « برادلی » (Bradley)

نام محلده وقوع بولمش و (١٨٠٧) سنهٔ ميلاديه‌سنده‌ده واپور سفينه‌لرى اختراع ايدلمشدر .

دولت عليهٔ عثمانيه بحريه‌سنه نقل كلام ايديلنجه: عثمانليلرك دكزده ايلك گورينشلرى « **قره مرسل** » تعبير اولنان « چكديرمه » لرله اولوب ، بونلر عادتا زمانمزده نقليات تجاريه ايچون قوللانلمقده اولان بر بچق ديركلى مرمره قايقلرى طرزنده و گوگرته‌سز صغير تكنه‌لر ايدى ؛ فقط مرور زمان ايله ونديك سفائن حربيه‌سنى تقليداً بونلرك جسامتلرى تزييد وشكللرى آز چوق تبديل اولنه‌رق اونى متجاوز انواعى ميدانه چيقارلمش وهر برلرينه باشقه باشقه اسملر تخصيص اولنه‌رق صنوف متعدده‌يه تفريق اولنمشلردر . ذكرى صددنده بولنديغمز چكديرمه انواعندن اولان سفائن هم يلكن وهم كوركله متحرك خفيف تكنه‌لر اولدقلرندن صورت اعمال واستعماللرنده‌كى سهولتدن باشقه حرب ايچونده غايت الويريشلى بولندقلرى جهتله عثمانلى بحريون قديمه‌سى بونلرى انتخاب خصوصنده اصابت ايلمشلردر. سفن مذكوره‌نك هانگى صنفه منسوب اولدقلرى سهولتله تفريق وتمييز اولنمق ايچون بحريون عثمانيه ميانده اتخاذ ايدلمش اولان مقياس (اوتوراق عددى) حسابى ايدى :

شويله‌كه ، بونلرك (١٠) اوتوراقدن (١٧) اوتوراغه قدر اولانلرينه « **فرقته** » دينيلير وكوركلرى (٢) ياخود (٣) نفر معرفتيله چكيلير وبو صنف سفائنك جسامتجه الك كچوك اولانلرينه بالخاصه « **قيرلانغيچ** » [لوحه (٤) شكل (١)] نامى ويريليرايدى . بونلر زمانمزك سرعت واپورلرى مقامنده ، غايت لزوملى وفائده‌لى سفينه‌لر اولوب ، دائما دونانما معيتنده بولنه‌رق قره‌قول خدمتنى ايفا ايدرلر ومخابرات خصوصنده استخدام قلنيرلردى . صنف مذكوره منسوب اولان سفائنه شمالى آفريقه بحريونى طرفلرندن دخى « **يغاده** » و « **تمه** »

ناملری ویرلمشدر . [اشبو تعریفی صددنده بولندیغمز فرقته تعبیر اولنان گمیلر عثمانلیلر طرفندن ایجاد اولنمامش و تاقرون اولادن بری قوللانیله گلمکده بولنمشلردر . ایتالیانلرك « فریغاتا » (Frigata) وانگلیزلرك « فری گەیت » (Frigate) وفرانسزلرك (Frégate) تسمیه ایتدکلری گمیلرك دخی بو صنف سفائندن عبارت اولدقلری اسملرینك مشابهتی دلالتیله مبرهندر . ایدی٬ مذکور اسملر غوطلر ولاتینلر طرفندن قوللانلمش اولان گوگرتەسز محاربه غالیلرینك تسمیه اولندقلری « فارغوت » (Fargot) و « آفراقتوس » (Aphractus) نامارندن بریسنی باالتحریف وجوده گتیرلمشدر . سفائن مذکوره اوزون وطار٬ کورك ویلکنله متحرك٬ سریع گمیلر اولدقلری جهتله مقدما بتون آق دکز بحریونی طرفلرندن — خصوصیله سرعت سیر مطلوب اولدیغی زمانلرده — قوللانیلیرلردی . دها صکره‌لری٬ یعنی (١٨) نجی عصر ایله (١٩) نجی عصرك ابتدالرنده اوروپالیلر طرفندن بونام (٢٠ دن ٢٥) ه قدر طوپ چکن وقره‌قوللق خدمتنده قوللانیلان قپاقدن کچوك حرب گمیلرینه تخصیص ایدلمش اولمغله عثمانلیلر طرفندن دخی اوروپا بحریونه تقلیداً وفقط «فرقتین» صورتنده تحریف ایدیله‌رك صنف مذکور سفائنه تخصیص قلنمشدر . الك صکره٬ یعنی عصر حاضرده سفائن مذکوره بر قات دها اصلاح اولنه‌رق الواح معدنیه ایله ستر واحاطه قلنمش وماء مخرجی (٦٠٠٠) طونویه قدر جسامتلری تزیید اولنمق صورتیله شمدیکی بیلدیکمز زرهلیلر وجوده گتیرلمشدر .]

اکر (١٨) یاخود (١٩) اوتوراقلی اولورایسه « **پرکنده** » [بو صنف سفائنه عربلر « برغندی » ٬ ایتالیان و فرانسزلر « بری غانتین » (Brigantin) و انگلیزلر (Brigantine) تعبیر ایتمکده اولوب٬ سفائن مذکوره عصر حاضرده قوللانلمقده اولان « بریق » نامنده‌کی ایکی دیرکلی وفقط پرووه دیرکی قباصورته٬ یعنی سرنلی وغراندیسی سوبیه دوناغلی کچوك گمیلردر] نامی و یریلوب ، (٢٠ دن ٢٤) ه قدر ده « **قالیته** » [بو صنف سفائنه ایتالیانلر « غالیتا » (Galita) وفرانسزلر « غالیئوت » (Galiote) تعبیر ایتمکده اولوب٬ انگلیزلر (Galiot) صورتنده لسانلرینه قبول ایلمشلردر . نام مذکور (بری غانتین) نوعندن کچوك غالیلره تخصیص قلنمش اولمغله عثمانلیلر دخی (قالیته) صورتنده تحریف ایده‌رك قوللانمشلردر . سفائن مذکوره بالخاصه خدمت تعقیبیه‌ده استخدام ایدیلیرلردی . فلمنك بحریونی طرفلرندن (٤٠٠) دن (٥٠٠) طونویه قدر حموله استیعابنه کافی وغراندی ومیزانه ستونلریله برده جسیم پوقرووه یلکننی حامل وغایت محکم انشا قلنمش٬ دیپلری دوز سفائنه

دخی «غالليئوت» (Galliott) صورتنده اوله‌رق املاجه جزؤی تحریف ایله
ینه بو نام اعطا قلنمشدر . سفائن مذکوره اسکیدن هاوان تکنه‌لری مقامنده
دخی قوللانیلیردی .]

و (٢٥) اوتوراقلیسنه « قادرغه » [وندیك قادرغه‌لری (٢٦) اوتوراقلی
انشا قلنیرلردی | دیرلردی که . هر کورکنی دردر آدم چکردی .
بورایه قدر ذکر و تعداد اولنان سفن متنوعه عصر حاضرجه « ایچه
دونما » نامی آلتنده‌کی قوهٔ حربیه‌یی تشکیل ایلین سفائنه معادل عد
اولنه بیلیرلر . (٢٦) اوتوراقدن (٣٦) اوتوراغه قدر اولانلره
« پاستاره » یاخود « باشتارده » وبالخاصه (٣٦) اوتوراقلیسنه « پاشا
پاستاره‌سی » تعبیر اولنوردی . بونوع بر سفینه‌نك اکر قیچی شکلی
مدور یده اولور وهر کورکی بشر ، آلتیشر ، یاخود یدیشر آدم طرفندن
چکیلیر ، تکنه‌سی دخی یوکسك و عریض اوله‌رق انشا اولنمش بولنور ایسه آکا
« ماونه » نامی ویریلیردی .

اکر گمینك گوگرته‌سندن باشقه برده طوپ آنباری بولنور .
یعنی آلتی (ماونه) اوستی (قالیونه) یاپیسنده اولور ایسه آکا دخی
(کوکه) دیرلردی . بو نوع سفائندن «سلطان بایزید ثانی » زماننده بر
دفعه بهری ایکیشر بیك بشریوز طونیلاته لق اولمق اوزره ایکی دانه
انشا اولنمشدر . بورایه قدر ذکر اولنان سفائنك کافه‌سی چکدیرمه
انواعندندر . سفن مذکوره‌دن (قادرغه) ، (باشتارده) ، (ماونه)
ناملریله یاد اولنانلر همان بر ایکی عصر اولنه کلنجه‌یه قدر عثمانلی
دونماسنی تشکیل ایلین باشلیجه حرب گمیلری اولوب ، شکل وجسامتلری ، افراد موجوده‌لری ، اسلحهٔ حربیه‌لری وخصوصات سائره‌لری
حقنده معلومات مکمله تحصیل ایلمك تاریخ بحریمزی تزیین ایلین
محاربات جسیمه‌نك نه‌وجهله قزانلمش اولدقلرینی واسلافمزك بوکونکی
کونده جداً حیرتمزی موجب اولان مظفریات عظیمه لری نصل

گمیلرله حصوله گتیرمش بولندقلرینی آکلاته‌جغی وحیرتمزی برقات دها تزیید ایلیه‌جکی جهتله بو راده سفن مذکوره‌یه دائر اطرافلیجه ایضاحات اعطاسنی مناسب گوردك ؛ شویله‌که ، بواوچ صنف سفائن شکل وهیئتجه همان یکدیگرینك عینی اولوب ، فقط جسامت جهتیله فرقلی ایدیلر . اك بیوکلرینه «ماونه» ، اك کچوکلرینه دخی «قادرغه» دینیله‌رك هرایکیسی بیننده اولانلره‌ده «باشتارده» نامی‌ویریلیردی ؛ فقط دونما آمیرالنك رکوبنه مخصوص اولان باشتارده جسامت جهتیله ماونه‌نك‌ده فوقنده ایدی .

قادرغه — عثمانلیلرك قادرغه تعبیر ایتدکاری حرب سفینه‌لری ایتالیان وفرانسزلرك « غالر » ، انکلیزلرك « غالی » ، اسپانیوللرك «غاله‌را» (Galera) نامیله یاد ایلدکاری گمیلرك شکلاً همان عینی ایدیلر . ملل مذکوره‌دن بالخاصه وندیکلیلرك قوللاندقلری قادرغه‌لر جسامت جهتیله عثمانلی وسائر ملتلرك قوللاندقلری قادرغه‌لرك فوقنده بولندیغندن فرق وتمییز اولنملرنده سهولت وار ایدی . بونلر غایت خفیف واوزون وطار وهمان صوایله برابر عد اولنه‌جق درجه‌لرده آلچق وغایت قوروزلی تکنه‌لر اولدقلرندن گرك سوق وتحریکلری وگرك صورت استعماللری سهولتلی اولمغله بحر سفید سواحلنده بولنان هر ملت بحریونی طرفلرندن عمومیت اوزره سائر نوع سفینه‌لره‌ترجیحاً قبول اولنمشلر وعصرلرجه قوللانیله گلمشلردر . عثمانلیلرك قوللاندیغی قادرغه‌لرك قائمه‌دن قائمه‌یه طوللری (۱۶۵ الی ۱۶۸) ، عرضلری (۲۱ الی ۲۲) ، قیچ ارتفاعلری (۱۷ الی ۱۸) ، باش‌ارتفاعلری (۱۰ الی ۱۱) قدم عثمانی ، کمره‌ارتفاعلری دخی (٥) قدم بر پارمق الی (٦) قدم بر پارمق اولوب ، قیچلری ذاتاً آیینه اِکلی اوله‌رق انشا قلنه گلدیکی حالده صکره‌لری دکزه

دها زیاده طیانسین ایچون نصف کره شکلنده مرور اوله‌رق یاپیلمغه باشلانلمشدر .

بو گمیلرك ابعادی حقنده ویریلن معلوماتدن دخی آکلاشیله‌جغی وجه اوزره قیچلری باشلرینه نسبةً دها یوکسك وباش بودوسلمه‌لری اومورغه‌لرینه عمودگبی بر وضعیتده اولمغله — تالیمارلرندن صرف نظر — پرووه جهتلری گورینشده شمدیکی (بالطه باش) تعبیر اولنان واپورلره‌همان مشابه اولدیغی گبی باش وقیچلرنده بر رقصاره‌لری موجود اولوب، قیچ قصاره‌لرندن ایکی‌اوچ آیاق براسکله‌ایله آشاغی‌یه اینلدیکی صورتده باش قصاره‌لرینه قدر گمینك گوگرته‌سندن عبارت اولمق اوزره طولنجه ممتد طار واوزون بر صالونه گیریلیردی . ذکراولنان قیچ قصاره‌لرینك اطرافی وارده وله، غالاریا و شبقه‌لرله محافظه اولنوب ، اوزرلرنده دخی قپودانلرله سلاح اندازلر بولنور وقوماندا مصلحتی بوموقعلردن اجرا قلنیردی؛ فقط بزده انشا اولنان بو مثللی قصاره‌لر وندیك قادرغه‌لرنده‌کی قدر جسامتلی دکل ایدی ؛ چونکه ، بزده جنکاورلر مانغه‌لره، یعنی کورك آره‌لرینه تقسیم ایدیله گلدیکی حالده وندیکلیلر محاربلرینی قصاره اوزرنده بولندیرمغی اعتیاد ایلمش اولدقلرندن اشبو عسکری استیعابه کافی اوله‌بیله‌جك صورتده قصاره‌لری‌ده گمیلرك طولنه طوغری زیاده‌جه بر طوتمق اوزره انشا ایدرلردی .

سفائن مذکوره‌نك بورده‌لرنده باشدن قیچه قدر ممتد (قناد) تعبیر اولنور برر شهنشینلری اولوب، کوپشته‌لری دخی طیشاری‌یه طوغری مائل‌بر وضعیتده اوله‌رق انشا قلنیر وسنجاق، اسکله یکرمی بشر عدددن عبارت اولان کورك اسقارموزلری اشبو کوپشته‌لر اوزرینه موضوع بولنوردی . گمیلرك ایکی طرفلرینه بویله چیقمه‌لر انشا اولنمقدن مقصد کورك طوپاچلرینك گوگرته‌لرده چوق یر طو-

تماملری وافرادك سربستجه باشه، قیچه گزمه‌لرینه مانع اولماملری ایچون اولدیغنده شبهه یوقدر. بونلرك یالکز باش طرفلرینه (۳) عدد طوپ قونیلوب، دیگرلرینه نسبةً جسیم اولانی اوموروغه استقامتنده مخصوصاً آچیلمش اولان یووایه‌ودیگر ایکیسی طرفینه یرلشدیریلیردی؛ فقط ونديك قادرغه‌لرنده بووجهله یالکز باش طرفنه بر آغر طوپ قونیلوب، چاپلری کچوك (۲) ویا (٤) عدد خفیف طوپلر دخی گمینك وسطنه وسالف الذکر گوگرته‌لر اوزرنده کورکلر آره‌لرینه تصادف ایتمك اوزره وضع اولنوردی. بوگمیلرك بعضاً قیچلرینه‌ده باشلرینه قونلدیغی وجهله برر طوپ قونلدیغی گورلمشدر. ونديك غالیلرینك بزم قادرغه‌لردن برفرقی دخی ازمنهٔ ماضیه‌ده جاری‌اولان اصوله‌موافق برصورتده‌باشلری موزورلی وغایت کسکین‌اولوب، تکنه‌لرینك‌ده‌سیاهه‌بویالی بولنمسی‌ایدی. بوجهتله‌مغربیلر آنلری « **غراب** » نامیله یاد ایدرلردی؛ معذلك، عثمانلیلر طرفندن شط نهرنده قوللانیلان قادرغه‌لر بالاده تعریف اولنانلرك همان عینی اولمیوب، بعض مرتبه فرقلی اوله‌رق انشا قلنیرلردی؛ شویله‌که، بوگمیلرك بورده‌لرنده (**شهنشین**) تعبیر اولنان‌چیقمه‌لری موجود اولمدیغی گبی درونلرنده‌کی افرادی دشمن مرمیاتندن محافظه ایچون کوپشته‌لری دخی غایت یوکسك اوله‌رق انشا قلنیر وصره واری مازغال شکلنده لومبوزلر کشاد اولنوب، کورکلر بوزلردن ایشله‌دیلیردی. بویولده انشا قلنان گمیلره دخی(غراب)نامی ویریلوب، اول وجهله زبانزد اولمشلردر.

بر قادرغه‌نك ایکی عدد دیرکی اولوب، بونلر دخی حین اقتضاده آشاغی‌یه آلنه‌بیلیرلردی. ونديك قادرغه‌لرینك هر ایکی دیرکی ده (سوبیه دونانم) اولوب، بیوك لاتین یلکنلرینی حاوی ایدیسه‌لرده لکن قادرغه‌لرك یالکز غراندی ستونلری سوبیه اوله‌رق پرووه ستونلرنده برر ترنکت سرنلری‌ده موجود ایدی. بوگمیلرك عرضلری

یك‌دون بولندیغی جهتله سرت هوالرده یلکن قوللانه‌میوب، دیرکلری آشاغی‌یه آلمغه و کورکله حرکت ایتمکه مجبور اولورلردی؛ چونکه، عرضاً وسعتسزلکلری ایله غیر متناسب بر صورتده طوللری زیاده اولدیغندن بومثللی سرت هوالرده شاید یلکن ایله سیروسفر ایده‌جك اولسه‌لر دکزلرك صدماتیله بللری قیریله‌رق غرق و تلف اولملری محقق ایدی؛ فقط طوللرینك زیاده‌لکندن طولایی‌ده ایی هوالرده غایت زیاده سرعتله حرکت ایدرلر وصولری آز اولمقدن ناشی سرت هوالرده ایستدکلری لیمانلره و قویلره گیره‌رك بارینه‌بیلیرلردی. بونلر عصر حاضرك سرعت واپورلری مقامنده اولوب، بارینه‌جقلری یرلرده دیرکلرینی آشاغی‌یه آله‌رق اول و جهله یاتارلر و خارجدن بو حال ایله گوریله‌میه‌جکلرندن اکر صیغندقلری محل دشمن ساحلی ایسه لیلاً اوموقعی آتشه ویره‌رك یاقوب یغماایدرلردی. افرادموجوده‌لری دخی: آرمه ویلکنلرك اداره‌سنه مأمور برپورسون ایله معیتنده (۱۹) نفر آرمه‌دور، ایکی نفر سردومن، برمعلم یلکنجی ایله رفاقتنده ایکی نفر واردیان (بونلرك بری «سلستره» یعنی دودك چالار، دیگری یلکنلرك اداره‌سنه نظارت ایدردی)، ایکی کورك یاپیجی، ایکی قلقانجی، ایکی مرانقوز وسائره ایله برابر غایهٔ مجموعی (۳۵) نفر گمیجی اولوب، (۲۵) اوتوراغك بر کورك محلی مطبخه ترك اولنه‌رق باقی (۴۹) کورکه دردر [*] پایزندن (۱۹٦) نفر کورکجی و (۱۰۰) نفر

[*] بونلرك اکثریسی اسرای حربیه ایله ارباب جرم وجنایتدن اولدقلرندن کورکلر حذاسنده کوکرته‌لره چاقیلی اولان مایه (حلقه) لره ایاقلرندن زنجیرلرله کوستکلی بولندیریلیرلر وبونلردن اسرا صنفنه «فورصه» تعبیر اولندیغی کبی هرایکیسنه‌ده (پایزن) نامی ویریلیردی.
فورصه (Forza) تعبیری ایتالیان لساندن مأخوذ اولوب، کورکه محکوم مجرم معناسنی افاده ایتمکده ایسه‌ده بزده کورکده قوللانیلان اسرای حربیهٔ خرستیانیه‌یه تخصیص ایدلمشدر. گمیلرده اسرای حربیه‌یه کورك چکدیرمك عادتی (۱۵) نجی و (۱٦) نجی عصر میلادیلرده پك زیاده رواج بولمش اولوب، ونديك، جنویز، بارسلونا، قارطاجه (تونس)، مالطه، جزایر وعثمانلی قپودانلری اسرای مرقومه‌یه ینه منسوب اولدقلری ملتلره قارشی وقوع بولان محارباتده بیله قوهٔ جبریه، یعنی قرباج قوتیله کورك چکدیره‌رك بو طریق ایله حربی قازانمغه چالشیرلردی.

جنكجى (سلاح انداز) اولمق اوزره بر قادرغه موجودى (٣٣٠) نفره بالغ اولوب ، جمله‌سى پوصله وخريطه استعمالنه واقف ، مقتدر بر قپودانك تحت اداره‌سنده بولنور وقپودان مرقوم رئيس عنوانى حائز اولوردى . [لوحه (٥ ، ٦ ، ٧)]

باشتارده — بزده بونام ايله تسميه قلنمش اولان سفائن حربيه‌يه مقابل وندیكليلرك قوللاندقلرى گميلره «غاله‌ريس باتارديس» (Galères Batardes) تعبير اولنوردى : بناءً عليه ، (باشتارده) نامنك دخى (باتارديس) لفظندن غلط اوله‌رق استعمال ايدلديكى محققدر . بو صنف سفائنك جسامت جهتيله يكديگرندن فرقلى اولمق اوزره بزده برقاچ نوعى اولوب ، الك جسيم اولانلرينه (پاشا باشتارده‌سى) تسميه قلنمشدركه ، سفائن مذكوره‌نك طوللرى (٢١٠) دن (٢١٦) قدم عثمانى‌يه قدر اولوب ، (٣٦) اوتوراغه تقسيم اولنور وهركوركنه يديشر نفر تعيين اولنوب ، هرمانغه‌سنه‌ده اوچر نفر جنكاور مأمور ايديليردى . بونلرك قادرغه‌لر مثللى باش طرفلرينه اوچر طوپ وضع اولندقدن باشقه چيقمه‌لرى اوزرينه دردر بشر عدد كچوك چاپلى خفيف طوپلر دخى وضع وتعبيه اولنور وپاشا گميسى اولدیغنه بر علامت فارقه اولمق اوزره قيچ قصاره‌لرى اوزرنده اوچر فنار ايقاد ايديليردى . مرتباتى : (٥٠٠) نفر كوركجى ، (٢١٦) نفر جنكجى ، (٤٨) نفر دخى گميجى وطوپجى ايله مجموعى همان (٨٠٠) نفره بالغ اولور و بونلرك جمله‌سى فن درياده ماهر قدملى بر «رئيس» قوماندا سنده بولنديريليرايدى‌كه ، گمينك قپودانلغى دخى بوداتك عهده‌سنه محول ايدى . [لوحه (٨)]

اورته باشتارده — (٢٦) اوتوراق اولوب ، طولاً (١٧١) قدم وعادتا قادرغه‌نك براز دها بيوجكى ديمك ايدى . بر نوع باشتارده دها موجود ايدى‌كه ، بوكا « خنكار گميسى » نامى ويريلير

وپاشا گمیسی گبی بودخی اوچ فنار ایقاد ایدردی . اسمندن دخی آکلاشلدیغی وجهله بوگمی رکوب شاهانه‌یه مختص اولدیغندن سفن سائره‌یه نسبةً زینتلیجه اولوب، وزرای عظامدن بری دونمانك قره عسکری سرداری تعیین بیوریلیرده قپودان پاشا ایله برلکده سفره عازم اولورایسه اوزمان بوگمی‌یه بینردی. سفینهٔ مذکوره‌یی سفن سائره‌دن تفریق ایدن باشلیجه علامت خارجیه تکنه ودیرك وکور-کلرینك یشیله بویالی بولنمسی ویشیل رنكلی سنجاق کشاد ایلمسی اولوب، غراندی ستونده دخی پاشا سنجاغی بولنوردی . « واردیان باشی » [اسکیدن ترسانه‌جه بیوك بررتبه ایدی] بوگمینك رئیسی [سوار-یسی] بولنمق قانون قدیم اقتضاسندن ایدی .

ماونه — ماونه نامی آلان باشارده دخی وندیکلیلرك « ماهون » (Mahon) و«غالیزه» (Galeazza) تعبیر ایتدکلری سفائنك عینی واکثریا ایکی وبعضاً اوچ دیرکلی اوله‌رق انشا قلنیر وفقط تکنه‌سی عریض و یوکسك وباش وقیچ طرفلری قصاره‌لی اولوب . طولی (١٩٥) ، عرضی (٣٣) ، قیچ ارتفاعی (٢٠) ، باش ارتفاعی (١٢,٥) ، کمره ارتفاعی دخی (٧,٥) قدم اوله‌رق (٢٤) عدد طوپی حامل بولنوردی. بویله بر حرب سفینه‌سنك امر اداره‌سی مجرب الاطوار، اموردیده وکار آزموده —رئیس نامیله یاد اولنور— برقپودانه محول اولوب ، مرتباتی دخی (٤) معلم سردومن ایله اچلرندن اك ماهری پورسون رتبه‌سنی حائز (٤٠) نفر آرمه‌دور ، (٢٦) اوتوراغك سنجاق واسکله‌سنده واقع بهر کورکده یدیشر نفردن (٣٦٤) نفر کورکجی وقنادلر اوزرنده وهرایکی کورك آره‌سنده اولان مانغه‌لرده اوچر نفر اعتباریله (١٥٠) نفر جنکاور و (٣٠) نفر معلم طوپجیدن عبارت اولوب ، بر حساب متوسط ایله (٦٠٠) نفر قدر موجودی بولنوردی . [لوحه (٤) شکل (٢)]

يوقاريدن بری ذكر وايضاح ايلمكده بولنديغمز سفن حربيهٔ متنوعه‌نك ترتيبات عسكريه‌سی حقنده ويرديكمز معلوماتك نتيجه‌سی اوله‌رق حساب وسطی ايله بر ماونه موجودی (٦٠٠)، بر باشتار‑ده موجودی (٨٠٠)، بر قادرغه موجودی دخی (٣٠٠) نفر اعتبار‑اولنور وعادتا (٤٠) قطعه قادرغه (٦) قطعه ماونه وبر قطعه باشتارده‌دن عبارت اولمق اوزره (٤٧) پاره سفن حربيه‌يه بر دونمه نامی ويريليردی‌كه، بو دونمانك موجودی (١٦٤٠٠) نفر اولوب، مقدار مذكورك (١٠٥٠٠) نفری كوركجی، (٥٣٠٠) نفری جنكجی عسكردن عبارت بولنوردی؛ فقط دونمانك «**انجه فيلو**» قسمنی تشكيل ايتمك اوزره رفاقتنده (٢٠) قطعه‌ده «**بلك كميلری**» بولنديرمق اصول موضوعه اقتضاسندن اولمغله سفائن مذكوره‌نك بهرنده دخی يوزر نفر جنكاور بولنه‌جغندن بو حسابجه (٦٧) پاره سفائندن عبارت برعثمانلی دونماسنده (٧٠٠٠) قدر حرب وضربه مأمور نفرات بولنوردی .

ايشته(٦٧)پاره سفائن متنوعه‌دن عبارت برعثمانلی دونماسنك افراد موجوده‌سی حقنده ذكر اولنان مقدار، مقنن اتخاذ اولنديغی صورتده زياده ونقصان چيقارلمش اولان دونمالر موجودی دخی اشبو مقدار مقننه نسبةً تقريبی اوله‌رق حساب واستخراج اولنه‌بيلير . سفن مذكوره‌ده موجود اولان آلات وادواتك باشليجه‌لريله اسلحهٔ ناريه ومهمات حربيه‌نك جنس ومقداری دخی آتيده ذكر اولنور :

شويله‌كه، بر قادرغه‌ده بر عدد صندال، اوچ عدد سرن، بر دومن (يدكلك)، (٧٥) عدد كورك، (٥) عدد تيمور، (٥) عدد يلكن . (١٠) عدد حلاط غومنه، (٢) عدد تنته، بر عدد چادر، (٢) قنطار بزير ياغی، (٣٣٠) عدد واريل؛ (٢٠) كونلك پكسمات، (٨) قنطار طون ياغی، بر مقدار استوپی وزفت، (٢) لوحه قورشون ،

بر اسقندیل، آرمه وسلوپچه دکشدیرمك ایچون مختلف بورغطه‌ده (٢٧) روده خلاط، بر زفت وبر یاغ قزغانی، بر کفگیر وبر کفچه وسائره بولندیریلیر ایدی.

مذکورالاسامی اشیای موجوده‌دن اوچ عدد سرنك ایکیسی احتیاطاً گمینك سنجاق، اسکله قنادلری آلتنده حفظ اولنوب، شایدستونده‌کی سرن بر سبله قیریله‌جق اولورایسه بونلردن بری محلنه‌قالدیریلیردی. (٧٥) عدد کورکك دخی قرق‌طقوزی قوللانیلوب، باقی یکرمی آلتیسی احتیاط اولمق اوزره آنبارده حفظ اولنوردی. بش عدد تیمورك ایکیسی یدیشر ودیکرلری سکز، طقوز، اونر قنطارلق اولوب، ایکی یدی قنطارلقلر گوز تیمورلری ودیگر ایکیسی اوجاقلق مقامنده اوله‌رق گمینك گوکسنده بولندیریلیر واون قنطارلق تیمورده احتیاطاً آنبارده حفظ اولنوردی. ماونه وباشتارده‌لرك دخی ایکیسی ایکیشر طرناقلی واون آلتیشر قنطار ثقلتنده، دیگر دردی دردر طرناقلی واون ایکیشر قنطار ثقلتنده اولمق اوزره آلتیشر عدد تیمورلری بولنور ویقین وقتلره گلنجه‌یه قدر تیمورلرده زنجیر قوللانلمدیغندن مذکورالعدد اغوچ منه‌لر دخی زنجیر مقامنده قوللانیلیردی. مذکور درت پارچه یلکننك اوچی مثلث وبری مربع الشکل اولوب، مثلث یلکنلردن بیوکنه «جان قورتاران» تعبیر اولنوردی بو یلکن (٧٥) یاپراق اولوب، (١٤٠٠) آرشون بزدن اعمال اولنور وقومه اوتورمش اولان بر سفینه‌یی یوزدیرمك ایچون قوللانیلیردی؛ مؤخراً لزومسز گوریله‌رك اعمال واستعمالندن صرف نظر قلنمشدر. مذکور مثلث یلکنلردن دیگرینه «اورته یلکن» نامی ویریلیردی‌که، بوده (١٢٠٠) آرشون بزدن اعمال اولوب، هرزمان قوللانیلیردی. اك کچوکی دخی (٨٠٠) آرشون بزدن اولور وبوکا «بورده یلکنی» نامی ویریلوب، فورطنه اثناسنده استعمال ایدیلیردی.

مربع‌الشکل اولان سرن یلکنی ایسه (۶۰۰) آرشون بزدن اعمال اولنه‌رق «ترنکته» نامیله یاد اولنور وهرزمان قوللانیلیردی. تنته‌لرك هربری آلتمش بشرطوپ قالین بزدن اعمال اولنوب، هر طوپ دخی طولاً اون‌بشر آرشون گلیر ویاغمورلی زمانلرده ایکیسی بردن یاپیلیردی. | چونکه، بوگمیلرك پالاوره وطاولون وطوپ‌آنباری‌گبی عسکر بارندیره‌جق یرلری اولمدیغندن بالضروره گیجه گوندز گوگرته‌ده بولنه‌جق اولان عسکری صوغوقدن ویاغموردن محافظه ایتمك ایچون ایکی تنته بردن‌یاپمغه احتیاج مس‌ایدردی. | یلکنلر هرنه‌قدر اوچ درت سنه‌ده برتبدیل اولنور ایدیسه‌ده تنته‌لرك بری‌مطلق هرسنه‌دکشدیرلمك‌اصولدن‌ایدی.

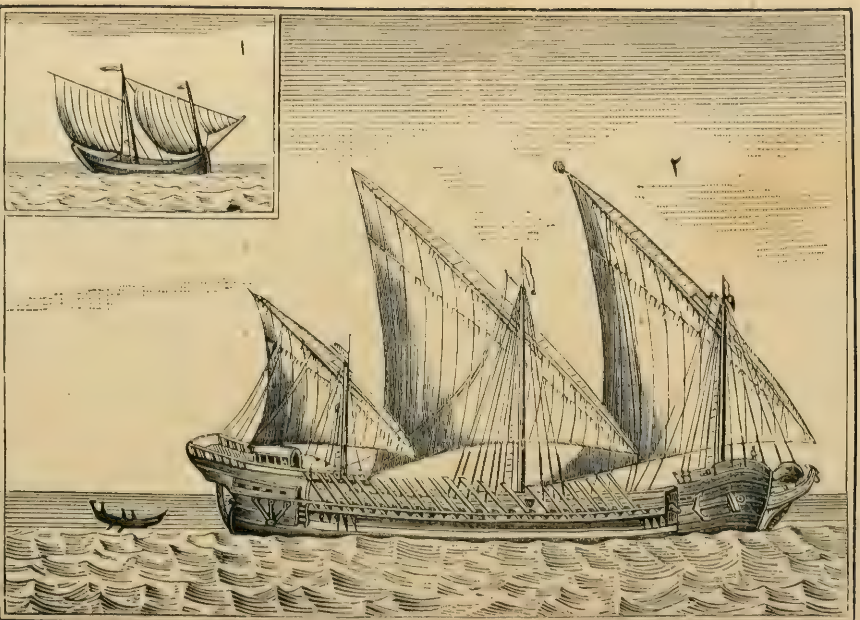
چادر — قیچ تنته‌سنه تعبیر اولنور وهر قادرغه ایچون یتمش آرشون بکلك‌چوقه‌دن اعمال‌اولنوب، هرایکی‌سنه‌ده برکره‌ده‌دکشدیریلیردی. پاشا باشتارده‌سنك چادری ابتدالری سراسردن اولوب، صکره‌لری بریشیل وبرقرمزی‌قطیفه‌دن اعمال‌اولنمش ونهایت‌قرمزی چوقه‌دن یاپلمسنه قرار ویرلمشیدی. دوشمه‌سیله برابر (۱۰۰)بیك غروش مصرفله وجوده گلیر وهرسنه تجدید اولنوردی! قادرغه‌لره ویریلان (بزریاغی) گیجه گوگرته‌لرنده اوچ مختلف موقعده ایقاد ایدلمك ایچون اولوب، مقنن اوله‌رق سنوی ایکی‌قنطار اعطاقلنیردی. باشتارده وخنکار گمیسنك لیلاً قیچ اوستنده اوچ فانوس [فنار] ایقادایدلمك‌اصول جاریه‌دن‌اولوب، فقط دول سائره‌قوماندان‌گمیلرنده بوفنارلر عرضانی [اومورغه‌یه‌عمود] اوله‌رق وضع‌اولنمقده بولنملرندن آنلره بکزه‌دلمه‌مك ایچون بزمکیلرده طولاً، یعنی اومورغه خطنه موازی دیزیلیر وستونلرنده گیجه فنار، گوندز سنجاق بولندیرمغه دخی رعایت اولنوردی.

دونمانك کافه سنده لیلاً فنار ایقاد ایدلمك عادتی دها اوزمانلر جاری اولمدیغندن «**ناظم دونما**» مقامنده اولان گمیلره دخی لیلاً

سفائن سائره‌نك اوكلرينه‌دوشوب، ارائۀ طريق ايتمك ايچون هر سنه ميريدن ايكيسى برقيه ثقلتنده يكرمى‌بشر عدد صارى بالمومى اعطا اولنوردى . سفن حربيه‌نك كافه‌سنده ايچه‌جك صويى قويمق ايچون هرنفر باشنه برروارايل وهر گميجى وكوكجى‌يه يوميه يارم قيه پكسمات ويريلوب، يالكز پاشا گميسنك جنكجيلرينه دخى پكسمات ويرلمك اصولدن ايدى. يكى برگمى انشا اولنديغى زمان اول امرده تكنه‌سى فونده ايله ياقيلوب قورودیلور وصكره قلفات‌ايديليردى . برقادرغه‌يه برنجى قلفاتنده (١٢) قنطار استوپى ، (٢٥) قنطار زفت گيدردى؛ مؤخراً (٢٠) قنطاره تنزيل قلنمشدر. وهر ياغلامه‌ده دردر قنطار طون ياغى صرف اولنور واقتضا ايتدكجه ياغلانيردى ؛ فقط بر سفرده اوچ دفعه ياغلانمق عادت‌اولوب، بونك برى ترسانه‌ده ايكيسى ده طشره‌ده وقوع بولوردى . طشره‌ده ياغ محلنده ايكى گمى‌يى بربرينه طيايوب اول وجهله آلتى كيشى ياغلر وقلفات ايدردى. گميلرده بولنديريلان ايكيشر لوحه قورشون ايسه‌حين اقتضاده فاليه [دليك] قپامق ايچون اولوب، كوركلرك پالا طرفلرينك ثقلتى تنقيص ايله موازنت پيدا ايتديرمك وچكيلملرنده قولايلق اولمق ايچون‌طوپاچ باشلرينه ايكيشر قيه قورشون اصاغه ايتمك دخى اصول موضوعه‌دن ايدى. هرگميده خريطه وپوصله استعمال ايتمك ايچون ايكى‌ماهر رئيسى‌ايله عمق دريايى اولچمك ايچون بر اسقنديل و پاشا گميلرنده برده آينه [دوربين] بولنديريليردى . پاشا باشتارده‌سنه وكدخدا [بحريه‌رئيس مقامنده‌بيوك برضابط] گميسنه‌ميريدن «فلانديره» و«قيچ بايراغى» و «پاشاسنجاغى» و«يل‌بايراغى» [پيكل‌اوله‌جق]وسائر گميلره يالكزصاريلى‌قرمزيلى برر «قيچ بايراغى» ويريلير وسائر بايراقلرى‌وفلانديره‌لرى رئيسلر كندى طرفلرندن تدارك ايدرلردى .

قپودانلر و رئيسلر گميلرجه لزومى اولان كافۀ مهماتى مخزندن

آلیرلر وقپودانلره قومانیه مصارفی نامیله بحریه خزینه‌سندن سنوی اون بشر بیك آقچه دیریلیردی . بوگمیلرده مستعمل اولان اسلحهٔ ناریه‌نك باشلیجه‌لری طوپ وتفنك اولوب ، دونمایه مأمور اولان جنکاوران ذاتاً سلاحلریله برابر گله‌جكلرندن گمیلرك مقنن اوله‌رق اسلحهٔ خفیفه‌سی همان یوق حکمنده ایدی. طوپلر ایسه یوقاریده‌دخی بیان اولندیغی وجهله قادرغه‌لرده اوچر قطعه بولندیریلوب، بونلردن باش طرفلره — اومورغه اوزرینه — موضوع اولانلرك طوللری (۱٤) ، (۱٥) قاریش و مرمیلری (۱۲) قیه ثقلتنده ایدی . بو نوع سفائن دها جسیم طوپلرده قالدیریله بیله‌جك قدر متانتی حائز اولدقلرندن بعضیلرینه چاپلری زیاده طوپلرده وضع اولندیغی وقوع بولوردی؛ خلاصه، قادرغه‌لرك باش‌طوپلری (٤٠) قنطارلقدن آشاغی دکل ایدی . باش اوموزلقلرینه وضع اولنانلر دخی طوللری اونر قاریس و(۳) دن (۹) قیه‌یه قدر مرمی انداخت ایدر « قلومبر » [فرانسزلرك (Couleuvrine) تعبیر ایتدکلری نامیلری اوزون بر نوع قوال طوپلری) طوپلری اولوب ، بونلرك طولاً دها زیاده بولنمسی محسنات کثیره‌یی موجب اولوردی . ماونه‌لره وضع اولنان (۲٤) عدد طوپلرك (۸) دانه‌سی باش طرفلرینه، (٤) دانه‌سی قیچ طرفلرینه ، (۱۲) دانه‌سی دخی بورده‌لرینه یرلشدیریلیردی . باش طرفه موضوع اولان (۸) عدد طوپدن ایکیسی اون آلتیشر قیه ثقلتنده مرمی انداخت ایدر جسیم شیلر اولوب، بونلر پرووه جهتنه و سنجاق ، اسکله اومورغه‌یه موازی اولمق اوزره وضع اولنورلر ودیکر (٦) قلومبر طوپلرندن ایکیسی مذکور بیوك طوپلرك جانبینه ودردی قصاره اوزرینه وضع اولنوب. قیچ طرفنده‌کی (٤) طوپدن دخی ایکیسی دومن اوینه و اومورغه‌یه موازی و دیگر ایکیسی قیچ اوموزلقلرینه قونیلیردی . بورده‌لره قونیلان طوپلر دخی کورك

لوحه ٤ — اون يدنجی عصر ميلاديده قوللانيلان بر (ماونه) ايله مخابره وقره قول خدمتلرنده مستخدم بر (قيرلانغيج)

آره‌لرينه تصادف ايتمك اوزره چيقمه‌لر اوزرينه وضع اولنوب، بونلرده صالقم وصاقولته انداخت ايتمك اوزره چاپلری كچوك وناملیلری قیصه «اوبوس» وسائر چرخه طوپلرندن عبارت ایدی . مذكور المقدار طوپلر ايچون قادرغه‌لره (٢٠) وماونه‌لره يوز آلتميشر قنطار باروت ويريلير وبهر طوپ ايچون (١٠٠) عدد دانه بولنديريليردی . هرنه قدر دونمای همايونی تشكيل ايدن باشليجه سفائن حربيه بالاده بالاطراف ذكر و بيان قلنمش اولان مراكب بحريه‌دن عبارت ايديسه‌ده بونلرله برابر اكثريا قاليون انواعندن اولان سفائن حربيهٔ جسيمه دخی استعمال اولنمشدر .

اصطلاحات بحريهٔ عثمانيه جمله‌سندن بولنان (قاليون) تعبيری اليوم اوچ آنبارليلرله قپاقلره تخصيص قلنمش ايسه‌ده اساساً بردن زياده گوگرته‌سی اولوب، باشليجه يلكنله قوللانيلان بيوك سفينه‌لره تعبير اولنوردی [لوحه (٩)]. بالاده دخی برتفصيل بيان ايدلديكی وجهله بو صنف سفائنه اجنبی بحريونی طرفلرندن علی العموم (غاليون) و (غاليس) نامی ويريلير؛ وفقط بونلرك دخی گرك شكلاً وگرك حجماً يكديگرينه نظراً آزچوق فرقلری اولوب، **قاراقا**، **بارجه**، **قاراوه‌لا**، **بولاقا**، **بورتوبه** وسائره گبی مختلف نوعلری بولنوردی . بونلردن پورتكيز واسپانيوللرك « **قاراقا** » (Carraca) وانگليزلرك « **قاراوه** » (Carack) تعبير ايتدكلری قاليونلر قرون اخيره مباديسنده قوللانيلان سفائن حربيه‌نك اك جسيملری اولوب، بونلر باشليجه پورتكيز واسپانيوللر طرفندن استعمال اولنوردی [لوحه (١٠)].

بارجه (Bargie) نامی ويريلن قاليونلر اول امرده فلمنكليلر طرفندن انشا قلنمش؛ وفقط عموم اوروپا ملتلری طرفندن قوللا-

نلمش اولان ديبلری دوز ويوك نقلنه مخصوص سفائن جسيمه اولوب، قاراقالرك مادوننده عد اولنور وخصوصات حربيه‌ده دخی استخدام ايديليرلردی [لوحه (١١)].

اسپانيوللرك « قاراوه‌لا » (Caravela) ، ايتاليانلرك (Cara-vello) ، انگليزلرك (Caravel) و فرانسزلرك (Caravelle) تعبير ايتدكلری قاليونلر دخی باشليجه خدمات نقليه‌ده مستخدم اولوب ، اسپانيوللرله برابر فرانسز ودها بعض ملتلر طرفندن دخی قوللانيليردی . [لوحه (١٢)].

« بولاقا » (Polacca ياخود Polacre) ايسه قاليون انواعندن اوچ ديركلی وسو بيه دونانملی برسفينه اولوب ، علی‌العموم آق‌دكزده طولاشان بحريون طرفلرندن قوللانيليردی [لوحه (١٣)] .

دولت عليهٔ عثمانيه بحريه‌سنده ايلك دفعه اوله‌رق قاليون انواعندن سفائن حربيه « سلطان بايزيد ثانی » دورنده قوللانيلوب ، « كوكه » [گووه] ناميله توسيم اولنمشلردر . « سلطان سليمان قانونی » دورنده دخی (١٥٠٠) دن (٢٠٠٠) طونيلاته‌يه قدر حموله استيعابنه كافی وقاراقا انواعندن سفائن حربيهٔ جسيمه قوللانلديغی مضبوط تواريخدر. سفائن مذكوره‌يه دائر غاليون وغاليسلرك تعريفی صره‌سنده تفصيلات لازمه اعطا قلنمش اولديغندن بوراده تكرارندن صرف نظر ايدلدی . بوگميلر هرنه‌قدر كوركله‌دخی تحريك اولنورلر ايديسه‌ده حركتلری باشليجه يلكن وديركه ، يعنی روزكاره متوقف اولديغندن اثنای حربده روزكار هبوب ايتمديكی زمانلر پك اوقدر ايشه يارامازلردی . بوجهتله سفائن مذكوره‌يه قارشی خفيف قادرغه‌لرله حرب ايتمك ممكن اولديغی گبی اكثريا ظفر وغلبه‌يه‌دخی نائليت وقوع بولوردی ؛ چونكه ، بوگميلر هرنه‌قدر آغر طوپلرله تجهيز اولنمشلر ايديسه‌ده عصر حاضره نظراً دهااو زمانلر طوپجيلق صنعتی پك گيريده بولنديغندن مذكور طوپلردن

حقيله استفاده اولنه‌ماز ، يعنى بونلر طرفندن انداخت اولنان مرمياتك خفيف قادرغه‌لره ايراث ايتديكى خسار بك جزؤى مرتبه‌ده اولوردى : بناءً عليه ، عثمانليلر طرفندن سفائن مذكوره باشليجه نقليات امورنده قوللانلمق تنسيب اولنمش واول وجهله حركت ايدلمش ايدى .

دور سليمانيدن صكره بزده بر مدت بوكبى سفائن جسيمه‌نك استعماللرى ترك اولنمش ايسه‌ده ينه حاصل اولان احتياجه مبنى (١٠٥٤ ﻫ) تاريخلرينه طوغرى « بورتوني » [لوحه ١٤] تعبير اولنان (٤٠) و (٤٥) عدد طوب چكر قاليونلر استعمال اولنمش ونهايت (١٠٦١ ﻫ) تاريخندن اعتباراً بو وسائر نوع قاليونلرك استعمال وتكثيرلرينه دوام اولنه‌رق (١٠٩٣ ﻫ) تاريخنده دخى سكسان پاره طوپ چكر قپاقلرله يوز اوتوز پاره طوپلرى حامل اولان اوچ آنبارلى قاليونلر انشاسنه باشلانلمشدر.

سکزنجی فصل

اسکیدن دونمانك دکزده قیامنده اتخاذ اولنان اصول وقواعداحتیاطیه : —

دونمـای همایون قدیمدن بری بشـکطاش اوکنده یاتمـق عادت اولدیغندن برمحـله قیام اولنه جغی زمان اول امرده یدی قله اوکنه واریلوب ، اوراده عسکری کمیلره یرلشدیرمك ایچون بر ایکی کون آراماولنوردی . بورادن دخی قیام اولندقدن صکره ارکلی ، مرمره آکنلك ، کلیبولی وبوغاز حصاری [چناق‌قلعه] خارجنده پیاله پاشا باغچه‌سی سرویلکلری برر (یتـاق‌لیمان) وقرقر آلتمیشر میل منزل اولدقلرندن بولیمـانلرك کافه‌سـنده یاتیلیر و (لیمـان باصلمز) ، یعنی ایلریده‌کی لیمانه گیدلمك اوزره یوله‌دوام اولنمازدی . سرویلکده‌بر گون قالینوب ، صو واریللری طولدیرلدقـدن وصندالر قلعهٔ سـلطانیه‌یه گوندریلوب ، کمیلری یاغلامق ایچون‌لزومی اولان اوتوزر طومرق چرا دخی آلندقدن صکره قیام اولنوردی . بولیمانه مواصلت اولندیغی زماندن اعتباراً — بوغاز خارجنده امنیت اولمدیغی جهتله — دائما ایکی قطعه یوروك قالیته قره‌قوله مأمور ایدیلیر ودونمادن ایکی اوچ میل آلارغه‌ده یاتیریلیردی . بورادن صباح نمازی قلندقدن صکره قیام اولنوب ، تأنی ایله ایلریلنیر وذکر اولنان قره‌قول قالیته‌لری اوچ‌میل ایلریدن گیدوب ، شاید برگوردکلری اولور ایسه اشارت ایله دونمایه اخبـار کیفیت ایدرلر و« ترسانه کدخداسی » [شورای بحریه رئیسی مقامنده‌بر آمر](١٠) قطعه‌منتخب قادرغه وباشتارده ایله آرد قره‌قولنه

مأمور اولوب، دونمانك آرقه‌سى صره گيدر وگيجه‌لين برفنار ايقاد ايدردى. وظيفه‌سى ايسه حركتدن قالان و فورطنه عارضه‌سيله يلكنى پاره‌لنوب، سرنى قيريلان وسائر گونا سقطلنان گميلره امداد ايتمك وآنلرى يدكه آلمق گبى مصالح مهمه‌يى ايفادن عبارت ايدى. اك گيريده دخى ايكى بك گميسى بولنديريلوب، بونلرده دونمانك قيامندن برساعت صكره قالقارلر وشايد گميلردن گيرى‌يه قالمش عسكر وارايسه آنلرى طوپلايوب، منسوب اولدقلرى سفائنه ايصال ايدرلردى. بابا برونى طولاشيلوب، سيوريجه ليمانى ومدللى وساقزه اوغرادقدن صكره روم‌ايلى يقاسنه گچيلير واغريبوز وموددوندن ناوارينه واريليردى. دونمانك جمعيتگاهى وميدان‌باشى، يعنى اس الحركات اتخاذ ايلديكى نقطه بوليمان ايدى. بورايه مواصلت اولندقدن صكره تحقيق احوال ضمننده اسير آلمق ايچون دشمن يقاسنه [باشليجه ايتاليا سواحلى اوله‌جق] ايكى سرعتلى قاليته گونديريليردى. دشمن دونماسنك مجمعى دخى ناوارينه قارشى تقريباً (٥٠٠) ميل مسافه‌ده كائن اولان مسينا ليمانى اولوب، بورايه‌ده اكثريا پاپا، مالطه، جنوه، اسپانيا دونمالرى گلوب، ونديك ايله مخابره ايدرلردى، اگر ايكى دونماده يكديگرينك مذكور ليمانلرده بولندقلرينه‌دائر معلومات آله‌جق اولورلر ايسه ليماندن چيقميوب، حال تحفظيده بولنورلر وياخالف برطرفه گيدرلر، فقط قيام ايتمزدن مقدم سقط وسائر گونا عذرى اولان گميلرى اوراده ترك ايتمك خصوصنه رعايت ايدرلردى.

دونما ناوارينه‌دن قيام ايتدكدن صكره اكثريا آياماوره اطه‌سنك انجير [واسيليكى] ليمانه اوغرار ومؤخراً آرشيپل داخلنده گشت وگذار ايدردى. بوسير وسفر هنگامنده اوچ گونده برصو آلمق وگيريلن ليماندن صباح نمازى قيلنمدقجه قيام اولنمامق قواعد مرعيه‌دن اولوب، اوكله‌دن صكره دخى برليمانه يتيشيلير ايسه اوته‌يانده اولان

تمانه گيتمزلر وانگينده بولنمدقجه — محذوردن سالم اولمديغي جهتله — گيجه دكزده قالمازلردي . اگر ردوسدن اسكندريه يه گيتمك اقتضا ايدرسه بو ايكي موقع بيننده اولان بعد ومسافه تقريباً (٥٠٠) ميل اولديغندن موافق هوا ايله ايكي گيجه ده مواصلت اولنور واگر روزكار مساعد اولماز ايسه ايش كورك قوتنه بينه جكندن بالطبع اوچ درت گيجه دكزده قالنيردي . مودوندن، ياخود ناوارينندن طرابلس غربه سفر لازم گليرايسه سير اولنه جق مسافه تقريباً (٧٠٠) ميل اولديغندن اوچ گيجه دكزده بولنيلير واگر روزكار اولماز ايسه بو مسافه بالطبع كوركله قطع ايدلمك اقتضا ايده جكندن آنجق بش آلتي گونده مواصلت اولنه بيليردي . دونمانگينه صالديرلمازدن مقدم گيجه فورطنه ظهور ايدرايسه گميلر يكديگرينه چاتماموق ايچون هر گمينك فنار ياقمسي وفناري اولميانلرك ده بر موقت فنار آصمه سي اكيداً تنبيه اولنور واثناي سير وسفرده خريطه وپوصله استعمالنه تقيد اولنه رق اوقات مناسبه ومخصوصه ده «پونط»، يعني موقع سفينه تعيين قلنيردي . شايد فورطنه ظهور ايدرده بالمجبوريه مخالف سمته گيديله جك اولور ايسه طوتيلان حساب اعانه سيله سفائنك روي درياده بولندقلري موقع خريطه اوزرينه تعيين اولنه رق تصحيح طريق اولنور وحسابجه گيجه كناره قرق اللي ميل قدر مسافه قالنجه آفريقه سواحلي منحط اراضيدن عبارت اولديغي ايچون دها ايلري يه گيدلمكدن صرف نظرله يلكنلر ماينه اولنوب، گميلر حال طبيعيلري اوزره براقيلير ودائما عمق دريا اسقنديل ايله اولچيله رك يكرمي اوتوز قولاج درينلك بولنجه همان اورايه تيمورلر فونده ايديليردي ؛ چونكه، قادرغه لرك طوللري زياده اولوب، يلكنلري دخي بالعكس آز اولديغندن (وولطه) سيرينه الويرشلي اولمدقلري، يعني بونلرله (تيره موله) مانوره سي اجرا اولنه مديغي جهتله سلامت سفينه يي تأمين ايچون

بویله زمانلرده تیمور آتمق شروطنه رعایت اولنوردی؛ فقط قالیونلرك بویلری قبصه و یلکنلری زیاده اولدیغندن آنلرله تیرده‌مه‌وله ایدیلوب ، وولطه ایله سیر وسفر اجرا اولنه‌بیله‌جکی ایچون تیمورله‌مه‌مکده‌ده برباس یوقایدی؛ خلاصه. صباح اولدقدن صکره اقتضاسنه گوره حرکت اولنوردی . بویله برسفر هنگامنده گمیلر ایکی اوچ دفعه یاغلانیرلر وعلی الاکثر برکره‌فوچه‌ده، برکره‌ده ناوارین لیماننده یاغلانمق اصولدن ایدی . یاغلی گمی ایله یاغسز گمیده سرعتجه پك بیوك فرق اولوب ، مثلا برموافق روزگار ایله اسکی یاغلی برگمی ساعتده (٧) وکورکله (٣) میل مسافه قطع ایدر ایسه یکی یاغلی ایکن ینه اویله بر روزگار ایله یلکنله اولان سرعتنك همان ایکی مثلی قدر وکورکله (٤,٥) میل مسافه قطع ایدردی . قادرغه‌لر یکی یاغلی ایکن موافق روزگار ایله اکثریا (١٥) ساعتده (٢٠٠) میل ، یعنی ساعتده (١٣) میلدن زیاده‌جه مسافه قطع ایلردی .

طقوزنجی فصل

ازمنهٔ قدیمه محاربات بحریه‌سنده استعمال ایدلمش اولان اسلحه و آلات متنوعه ایله وسائط مخابره‌یه دائر معلومات مختصره — فوغرازو آ — بورلوته: —

ازمنهٔ قدیمه‌ده بحراً استعمال اولنان آلات حربك الك اهمیتلیسی سفائنك باش طرفلرینه موضوع بولنان «مهمیز»لر اولوب، بو مدهش آلت ابتدای امرده میلاددن (٤٨٠) سنه مقدم آتنه‌لیلرله فرسلر بیننده وقوع بولمش اولان مشهور [*] سالامین محاربهٔ بحریه‌سنده «تمستوقلس» (Thémistocles) طرفندن ایجاد اولنوب، سفائنك باش طرفلرینه صو کسملرینه قریب وضع و ترتیب اولنمش ایدی. آلت مذکوره

---

[*] بو مشهور محاربه هجرتدن (١١٠٢) سنه مقدم فارسلیلرله آتنه‌لیلر بیننده و مدیه محاربه‌لری نامیله وقوع بولمش اولان محاربات متسلسله میاننده اشتهار ایتمش بر بحریه محاربه‌سیدر. محاربهٔ مذکوره آتیقه شبه جزیره‌سیله قارشیسنده بولنان سالامین اطه‌سی آره‌سنده‌کی طار بوغازده وقوع بولوب، فرس دونتماسی (١٢٠٠)، یونان دونتماسی دخی آنجق (٤٠٠) پاره سفن حربیه‌دن عبارت و فرسلرك سفائن حربیه‌سی جسامت جهتیله یونان سفائننه فائق اولوب، افرادی دخی فنیکه، قارطاجه، مصر ملاحیننندن تدارك اولنمش ایدی. سالامینده محاربه وقوع بولمازدن مقدم ایلك دفعه اوله‌رق اغریبوز اطه‌سنده واقع (آرته‌میس) برونی پیشکاهنده بر محاربه وقوع بولمش و بو محاربه‌ده هر نه‌قدر یونان دونتماسی (١٨٠) پاره کمیدن عبارت ایدیسه‌ده روزکارك یاردمیله اول امرده نائل فوز و نصرت اولمشدر؛ فقط « لئونیداس » (Leonidas) فرقه‌سنك محو و پریشانیسی خبرینی آلدقدن صکره وقوع بولان ایکنجی محاربه‌ده مغلوب و سلامین جزیره‌سی اوکنه قدر فرار و رجعته مجبور اولدیلر. سالامینده وقوع بولان محاربه ایسه علی الصباح بدأ ایتمشدر. شویله‌که، یونانیلرك (٤٠٠) و فارسیلرك (١٢٠٠) سفائن حربیه‌سی موجود ایدیسه‌ده (٤٠٠) عددی دها لیمانه دخولدن مقدم فورطنه‌یه طوتیله‌رق تلف اولمش و سفائن یونانیه روزکاره مساعد جهته تعبیه قلنمش ایدی؛ بناءً علیه، سفائن فرس جسیم کمیلردن عبارت اولدقلری کبی بوغاز دخی بالعکس طار و صیغلق بولندیغندن لایقیله اداره اولنه‌میوب، برطاقملری طاشلره چارپه‌رق غرق و تلف اولمشلر، برطاقملری‌ده تمستوقلینك همان بو محاربه‌دن اولجه اثر ایجادی اوله‌رق میدانه چیقارمش اولدیغی «مهمیز» آلت مدهشه‌سیله مسلح بولنان یونان سفائنی طرفلرندن مصادمه ایله باطیرلمش و هر نه‌قدر فرس دونتماسی‌ده بو مانوره‌نك اجراسنه سعی و غیرت ایلمش ایسه‌ده روزکارك عدم مساعده‌سیله قدرت حاصل ایده‌مدکلرندن مغلوباً و منهزماً فرار و (٢٠٠) قدر کمی ضایع ایتمشلر، یونانیلرك ایسه آنجق (٤٠) قطعه سفینه‌لری غرق اولمشدر.

ابتدای ایجادنده برنچدن اعمال ایدیلیر واول زمانلر دونمانك قوتی دخی خط حربه داخل اولان سفائندن بو آلت مخربه ایله تسلیح وتجهیز ایدلمش اولانلرك عدديله تقدیر اولنورایمش! ازمنهٔ قديمه و متوسطه‌ده مهميز اکثریا تیمورلی ویا بر برینه رامپا اولان وياخود حرکتی بطی بولنان سفائن علیهنه قوللانیلیر و شـمدیکی مثللی غایتله مخوف ومدهش بر سلاح اوله‌رق طانیلیردی؛ بناءً علیه، دشمنه یقین اوله‌رق لنکرانداز بولنمغه مجبور اولان کورکله متحرك بر دونما یا اطرافنـه سرنلردن صال چویره‌رك وياخـود قازیقلر چاقه‌رق مهمیزدن تحفظ ایدردی.

اول وقتلرده استعمال اولنان اسلحهٔ سائره‌یه گلنجه: بونلر دخی اوق، جرید، طاش، صپان، یاغلی پاچاوره، آتش رومی ونفط شیشه‌لری، یعنی اجزای ناریه ومشتعله‌یی حاوی جام و اخشاب خمـبره‌لر، اوجی تیمور گوندر. اوچ کوشه‌لی اکسر، سونمه‌مش کیرج، کیلدن معمول قاپلر درونـنده عقرب وانکرك ییلانلری وقینامش زفت گبی بر طاقم وسائط مدهشـه‌دن عبارت اولوب، ایکی محـارب دونما یکدیگری اوزرینه بونلری کمال مهارت وممارستله فیرلاتیرلر وتیمورلرینه مربوط اولان غومنه‌لرینی و یلکن وسلویچه و آرمه‌لرینی کسمك ایچون دخی اوراق و طرپان مثللی آلات طـویله اسـتعمال ایدرلردی؛ فقط بونلری انداخت ایتمك ایچون قوللانیلان ماکنه ودسـتکاهلر غایت قاریشق وگورلتیلی بر صورتده ترتیب اولنمش شیلر ایدی؛ مع‌مافیه، اسلحهٔ قديمه‌ايله بالسهوله حرب ایده‌بیلمك ایچون هر گمینك باش طرفنده بر متحرك پرده‌اولوب، مذکور پرده‌ایجابنه گوره‌قوللانیلیر، یعنی دشمندن اوزاق ایکن قالدیریلیر وتقربله یکدیگرینه رامپا اولدقلری زمان تنزیل اولنوردی. رامپااولندقدن‌صکره محاربه امنیت تامه‌ایله اجرا اولنسون ایچـون ایکی محارب سـفینه یکدیگرینه غانجه مثللی آلات آهنیه ایله مربوط بولندیریلیر دی. اول زمانکی سفینه‌لرده اخشـابدن موقت

قوله وطابیه‌لر دخی نقل اولنوب، محاربه‌یه مباشرت اولنتجه محللرینه وضع واقامه اولنه‌رق اوزرلرنده ودرونلرنده حرب ایدرلر؛ فقط هزیمت وقوعنده رجعت ایدر ایکن سبکبار اوله‌رق سرعت وسهولتله فرار ایده بیلمك ایچون مذکور قوله وقلعه‌لری دکزه القا ایدرلردی. رامپا حالنده وقوع بولان بر محاربه‌یه محاربات بریه‌ده استعمال اولنان اسلحهٔ جارحه وقاطعه ایله نهایت ویریلیر وبواثناده سفینه‌یی دلوب باطرمق ایچون غایت آغر، اوجی سیوری تیمور بالیه‌لر قوللانیلیر وعسکر و گمیجیلرك کافه‌سی طالوب، یوزمکده ماهر اولدقلرندن حین اقتضاده صویه آتلایوب، گمی‌یی قعرندن دله‌رك غرق وتلف ایدرلردی.

ازمنهٔ قدیمه ومتوسطه‌ده محاربات بحریه اکثریا ساحللر قربنده، کورفزلر درونی‌ایله اطه‌لر آره‌سنده وقوعه گلوب، حرکت ومانوره‌لری دخی بوصوده صاقلانه‌رق یکدیگری اوزرینه بغتةً هجوم ایتمك واثنای محاربه‌ده تیراندازلرینك گوزلری قماشوب ده گوزل نشان آله مامه‌لری ایچون طرفین محاربیندن هرایکیسی‌ده دشمنی شمسه مقابل بولندیرمغه صاواشیرلردی. الحالة هذه سفائن حربیه‌نك الك برنجی اسلحه‌سی عد اولنان طوپ آلت ناریه‌سی‌ایسه میلادك (١٣٧٢) سنه‌سنده انکلیزلرله فرانسزلر بیننده روشل (Rochelle) پیشگاهنده وقوع بولان محاربهٔ بحریه‌ده ایلك دفعه اوله‌رق استعمال اولنمش و تاریخ مذکوردن اعتباراً سفائنده قوللانلمغه باشلانلمش ایسه‌ده اول زمانلر هرنصلسه بورده‌لره لومبار کشادی درخاطر ایدیله‌مه‌مش اولدیغندن اسکی غالرلرك یالکز باش طرفلرینه اوچر عدد قونیلیر و بونلرك الك جسیملری اولان (٣٢) لبره لکلری وسطه گلمك اوزره وضع اولنوب، بش آلتی لبره‌لك اولانلری دخی جناحلرینه یرلشدیریله‌رك گولله مقامنه‌ده طاش و جام و قوطی درونده چیوی

پارچه‌لری و بوگبی مواد متفرقه قوللانیلیردی . مذکور طوپلرك منتظم عربه و قونداقلری اولمدیغندن ناشی سفائنك يالكز باش طرفلرینه قونلدقلری وجزؤی دیریسه ایله قوللانلدقلری جهتله بولندقلری وضعیتدن استفاده ایدلمك اوزره دشمنه قارشی [*] بورده نظامنده هجوم اولنمق خصوصی‌ده اول زمانك فن حربجه اصول اتخاذ قلنمش ایدی .

مؤخراً سفائنك بورده‌لرینه (مازغال) ، يعنى مدور دلیكلر وده‌ها صكره‌لری مستطیل الشكل (لومبار) لر كشاد اولنمغله بو كيفيت بين البحريون بك بیوك موفقیت عد اولنوب ، آرتق سفائنك آلابانده‌لرینه وضع اولنان طوپلری استعمال ایتمك مقصدیله دشمن خط حربنه موازی نظام حرب اخذینه بدأ ومباشرت ایدلمش ومحسناتی دخی (۱۵۷۱ م و ۹۷۹ ﻫ) تاریخنده عثمانلی دونمانسیله وندیك وسائره دونماسی بیننده وقوع بولمش اولان (اینه‌بختی) محاربهٔ جسیمه‌سنده گورلمش اولدیغندن آرتق بو تاریخدن اعتباراً سفائنده استعمالنك اهمیت والزمیتی تقدیر و تصدیق اولنوب ، محاربهٔ مذکوره دخی كوركله هجوم واسلحهٔ جارحه ایله حرب ایتمكلكك نهایتی عد اولنمشدر . طوپك سفائنده الك برنجی سلاح اوله‌رق قبول وتصدیقی دخی (۱۶۷۲) تاریخ میلادیسندن اعتباراً اولوب ، اشبو تاریخدن صكره محاربات جسیمه مستثنا طوتلدیغی حالده رامپا اصولی ترك والغا اولنه‌رق اوزاقدن محاربه ایدلمكه باشلانلمش وطوپ قوت و اهمیت كسب ایتدكجه مرمیاتنه مقاومت ایتمك اوزره دخی سفائنك جسامت و متانتی بالطبع اول نسبتده تزیید ایدلمش اولمغله ابتدالری سفائنه وضع اولنان طوپلرك عددینی تكثیر ایتمك جهتی ترویج اولنمش ایسه‌ده نهایت بو فكرك بطلانی آكلاشیله‌رق

---

[*] فن حربه دائر اولان مقاله‌یه مراجعت اولنه .

عددينی تنقيص ايله جسامتی تزييد ايتمك خصوصنك لزوم و اهميتی ميدانه چيقمشدر ؛ مع هذا، شو قراره قارشی عصرمزك مشاهير بحريوننDن بر طاقملری‌ده سفائن حربيه‌ده مستعمل اولان طوپلرك غايت جسيم اولماملری وعددجه زياده بولنملری طرفنی التزام ايله فكرلرنده‌كی اصابتی اثبات ايچون دخی بر طاقم دلائل مقبوله ايراد ايلمكده اولدقلرندن هرنه قدر بونلرك فكری دها قبول اولنمامش وتعمم ايلمه‌مش ايسه‌ده اربابنك اذهاننی اشغال ايلمكده بولنمسی بوماده حقنده دها قطعی برقرار ويرلمه‌مش اولديغنی اثبات ايدر حقائقدندر.

تاريخ مذكوره گلنجه‌يه قدر گرچه دونمده مستعمل اولان اشارات اصولی دخی بر درجه‌يه قدر تعديل واصلاح اولنمش ايسه‌ده ينه بك نقصان بر حالده ايدی. مثلا دونما حركت ايتمزدن اول قوماندان ايله سواريلر بيننده برقاچ اشارت قرارلشديريلير ودونما بر كره حركت ايدنجه آرتق اولجه مقرر اولان او برقاچ اشارتدن ماعدا ديگر بر صورتله ايجاب ايدن اوامرك اعطاسی ويا يكديگريله تعاطیء مرام ايتمك اصولی ممكن اوله‌مازدی. اول وقتلر قوللانيلان اشارات مثلا قوماندانك معيتنده بولنان سفائندن بری شايد سقطلنير ويا سائر گونا مخاطره‌يه دوچار اولور ايسه بوگرفتار اولديغی تهلكه‌يی قوماندانه طوپ انداخت ايتمك واسطه‌سيله بيلديرمكدن عبارت اولوب، حال بوكه، نه گبی سقطلغه اوغراديغنی آكلاته‌ماز وديگر طرفدن‌ده آكلاشيله‌مازدی. دونمادن بر سببله آيرلمسی اقتضا ايدن سفينه كچوك يلكنلرندن برينی رفع وتنزيل ايله بردرجه‌يه قدر تفهيم مرام ايدردی. اشارت خصوصنده هرنه قدر مختلف رنكلی سنجاقلر دخی استعمال اولنور ايديسه‌ده غرائبدن اوله‌رق بوسنجاقلره (الفبا) ترتيبی، ياخود (ارقام) تخصيصی خاطرلرينه گلميوب، الوانك عددی دخی محدود اولديغندن درجهٔ كفايه‌ده تعاطیء مرام اولنه‌ميه‌رق تكميل اشارت برقاچ

سوزه منحصر قالمش ایدی . مثلا قومانداندن استمداد ایدن سفینه بر زنکده سنجاق چکوب، شاید بر دها احتیاج مس ایدر ایسه ینه او زنکده بر سنجاق دها علاوه اولنور وبو منوال اوزره سنجاقلرك عددی تکثیر قلنیردی . لیلاً دخی فنار قوللانیلیردی ؛ فقط ینه تاریخ مذکوره دکین (ندا) ایله تفهیم مرام اصولی جاری و معتبر ایدی: حاصل کلام، دونمادە اشاراتك اصلاح واکمالیده بوتاریخدن صکره تدریجاً میسر اولمش وعصر حاضرده بر صورت فوق العادەده اکمال ایدیلەرك لیلاً ونهاراً وسائط متعدده وطرق سهله ایله بین السفائن هرنوع مخابره ومکالمەیه موفقیت حاصل اولەرق اسکی مشکلاتدن اثر قالمامشدر .

فوغرازوآ (Feu Gregeois) — ازمنهٔ متقدمەده مستعمل اولان وسائط حربیه میاننده اك زیاده مدهش و مهلك اولانی وصورت مکملەده اجرای فعل وتأثیر ایدنی « فوغرازوآ »، یعنی « روم آتشی » تعبیر اولنان مواد مشتعله اولوب، ملل سالفەدن بر طاقملری طرفلرندن گرك براً وگرك بحراً اجرا قلنان محارباتده استعمال اولنەرق منافع کثیره استحصال ایدلمش و اعصار اخیرەده بولندیغی درجەدن ترقیسی خصوصنه دخی صرف همتله نتائج مطلوبه وموفقیات عظیمه حصوله گتیرلمشدر . اشبو آتش متعدد اجزای ناریه وملتهبەنك ترکباتندن حاصل اولمش برماده اولوب ، مادهٔ مذکورەیی وجوده گتیرن ترکیباتك نەدن عبارت اولدقلری حقنده — افادەلری صرف مبالغات یونانیه ایلەمملو بولنان — بیزانتین مؤرخلرینك ویرمش اولدقلری معلومات یکدیگرینه اویمازبر طاقم مغالطاتدن عبارت بولنمغله طوغری بر خبره دسترس اولمق همان ممکن دکل گیبدر ؛ مع مافیه ، کیبون، جون قارنوق ودها بر طاقم مؤرخلرك آتش مذکور حقنده اعطا ایتمش اولدقلری اخباراتی یکدیگرینه مزج ایدەرك اولدقچه صحیح

بر نتيجه چيقاروب ، ايضاحات لازمه ايله برابر بورايه درج ايتمك فائده‌دن خالی اولميه‌جغندن اول وجهله تبيين مقصده مباشرت ايدلمشدر.

ايمدی ، روايات تاريخيه‌دن آكلاشلديغنه نظراً آتش مذكوری تركيب ايدن اجزای اصليه جوف ارضدن نبعان ايدن روغن نفط ايله كهرچله ، كوكرت وچام آغاجلرندن استحصال اولنان زفتدن عبارت ايسه‌ده بونلرك نه‌وجهله‌ونه مقدارلرده اوله‌رق قاريشديرلملری لازم گلديكی حقنده معلومات صحيحه مفقوددر. اشبو جزؤلرك تركبندن حصوله گلن مادهٔ ملتهبه اشتعال اولنديغی صورتده غايت كثيف بر دومان ايله پاطلامق نوعندن شدتلی بر صدا حصوله گلوب ، متعاقباً سمايه طوغری آلودن عبارت عمودی بر ستون ناری فيرلايه‌رق اطرافنه مدهش آتشلر صاچار و تصادف ايلديكی اشيايی ياقوب ، محو ايده‌رك ينه اوشدت وقوتله نزول ايدردی . هوا موجود اولدقچه آتش مذكورك هيچ بر واسطه و فعليات ايله وجودينی اورته‌دن قالديرمق ممكن اوله‌مديغی گبی صوايله اطفاسی دخی قابل اوله‌مديغندن شايد اوزرينه صو دوكيله‌جك اولور ايسه شدت و حرارتی بر قات دها تزايد ايده‌رك ايراث ايده‌جكی مضرت دخی اونسبتده تشدد ايلردی . آنجق قوم ، بول ، سركه گبی برقاچ ماده شدتنی آز چوق تسكين ايده‌بيلمك خاصه‌سنه مالك ايديلر . ايشته مادهٔ مذكوره‌نك غير قابل انطفا اولمسی روملر طرفندن‌ده « آتش بحری » ناميله توسيم ايدلمسنه باعث اولمشدر .

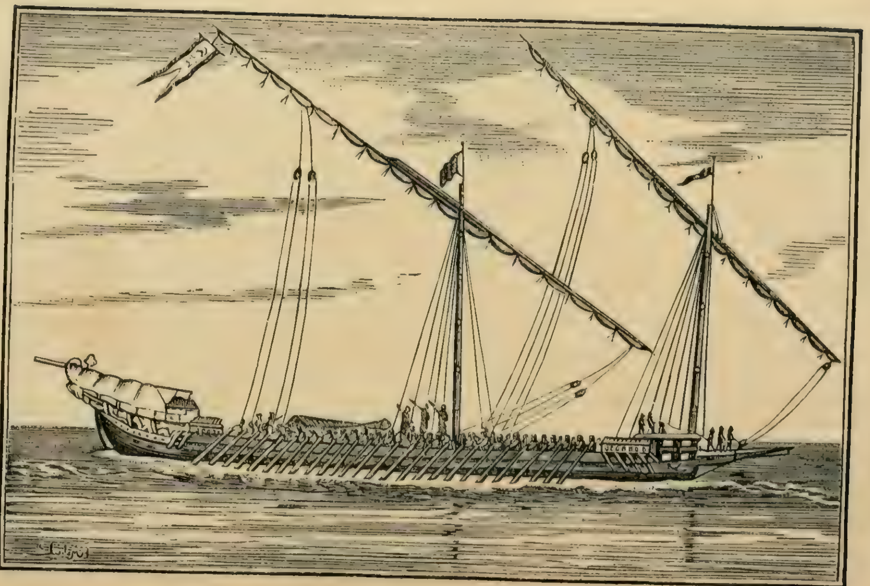
مرور زمان ايله حصوله گلن ترقيات نتيجه‌سی اوله‌رق تركيبات مذكوره‌نك براز دها اصلاحنه موفقيت حاصل اولمش و باشليجه اجزاسی آسيد آزوتيك [ماء تيزاب] ايله پوتاسك امتزاجندن حصوله گلن آزوتات دوپوتاس ، يعنی گهرچله وتوزحالنه گتيرلمش كمور ونفط وكوكرت ونيترات دوپوتاسدن عبارت اولمق اوزره اعمال واستعمالنه

باشلانلمشدر . ترکیب مذکورك جزؤ مهمی اولان گهرچله مواد مشتعله‌دن اولوب ، آتشه تماس ایدنجه سرعتله یانمغه باشلار وطبیعتده منزول وسطح ارض اوزرنده ومطلقا مواد ترابیه وسائره ایله مخلوط بولنمغله سرعت احتراقی دخی درجهٔ مخلوطیتنه گوره متفاوتدر . اگر بروجه مطلوب تصفیه ایدیله‌جك اولور ایسه عادتا باروت گبی پاطلامق نوعندن بر احتراق عاجل اثری گوسترر : فقط آتش مذکورك ابتدای ایجاد و استعمالنده کیمیاگرلك صنعتی دها پك گیریده اولمغله بالطبع گهرچله‌یی مطلوب درجه‌ده تصفیه ممکن اوله‌مدیغندن حال طبیعیسی اوزره قوللانلدیغی و باروت قدر عاجل بر احتراق حصوله گتیریله‌مدیکی جهتله حین احتراقنده عادتا شمدیکی هوائی فشنکلرینك یانشلرینه مشابه وتدریجی بر احتراق حصوله گتیردیکی مضبوط تواریخدر .

گهرچله‌ده بو احتراقی حاصل ایتمك ایچون قور حالنده بولنان آتشله تماسه گتیرمك مقتضی اولوب ، کمورك سرعت احتراقی ایچون دخی توزحالنده بولندیرلمسی لازم گله‌جکندن بومقصدك حصولیچون کموری صحق ایده‌رك گهرچله ایله قاریشدیردقدن و مطلوب اولان احتراقی بر قات دها سریع حصوله گتیرمك مرادیله کوکرت و نفت گبی سریع الاشتعال مایعات ایله‌ خمیر ایلدکدن و بعضاً ده نیترات‌دوپوتاس علاوه ایتدکدن صکره استعمال ایدرلردی . مخلوط مذکوره نیترات دو پوتاس قاریشدیرمقدن مقصد دخی مادهٔ مذکوره زیاده اوقسیژن [مولدالحموضه] حاصل ایتمکله گهرچله‌نك یانمسی ایچون لزومی اولان اوقسیژنك هوادن آلنمسنه نسبتله بوماده‌دن آلنمسی احتراقك دها زیاده سهولتله حصولنه‌یاردم ایده‌جکندن طولایی ایدی ؛ بناءً علیه ، گهرچله‌یی احراق‌ایتمك خصوصنده باشلیجه‌توز کموره مراجعت اولنمق و ترکیب مذکوره کوکرت علاوه ایدلمك طریقی عادتا باروت اعمالنده‌کی اتخاذ

ایدیلن اصوله موافق اولمغله باروت اختراع مهمنك دخی اساسی بو آتش اولدیغنده شبهه ایدیله مه مکده در . مخلوط مذکوره « روم آتشی » نامی ویرلمسی (۷) نجی عصر میلادیده سوریه قطعه سی داخلنده کائن الیوپولیس(Heliopolis)، یعنی (بعلبك) شهرنده تولد ایتمش «قالینیکوس» (Callinicus) نامنده یونانی برمعمارك اثر ایجادی اولدیغی حقنده روملر طرفندن درمیان اولنان بر ادعایه مبنیدر ؛ حتی روملر بو اختراعك کندیلرینه میسر اولمش بر موفقیت اولدیغنی و باروتك اساسی دخی ینه بو آتش اولمسنه نظراً اصول محاربات قدیمه یی بالکلیه دکشدیرمش وتقلیب امور عالمه باشلیجه خدمت ایتمش اولان باروت ایجاد مهمی شرفنك ده ینه کندیلرینه عائد اوله جغنی دعوا ایدرلر ایسه ده مرقوم قالینیکوس آتش رومی یی فی الحقیقه کندیسی ایجاد ایتمش اولمیوب ، بلکه چینلیلردن اوکرنمش اولدیغی مؤخراً تاریخجه مرتبهٔ بداهته وارمشدر .

روملرك بومهلك آتشی کندیلری ایجاد ایتمش اولدقلرینه دائر بر ادعاده بولنملرینك سببی شرق ایمپراطوری ایکنجی «قسطنطین» زماننده «حضرت معاویه» طرفندن استانبولك فتح وضبطی مقصدیله سوق اولنان جسیم بر دونما علیهنه مرقوم قالینیکوسك اثر تعلیمی اوله رق قوللانمش اولدقلرندن بو آفت مدهشه قارشی دونماجه بالطبع علائم انهزام وپریشانی رونما اولمغله «حضرت معاویه» نك برمبلغ عظیم تضمینات حربیه اعطا ایده رك مصالحه یه مجبور اولمش بولنمسیدر . بالاده تفصیلاً نقل وحکایه قلندیغی وجهله عربلرك صکره کی محاصره لرنده دخی ینه روملر طرفندن بو آتش جانسوز کمال مهارتله قوللانیلوب ، شهرك استخلاصنه موفقیت حاصل اولمش ایسه ده دولتك اسرار مکتومه سی طوتیله رق دائرهٔ اتفاقلری داخلنده بولنان ملتلره دخی فاش ایلمه ملری و عقد ایتدکلری معاهده لرله قوانین موجوده لرینه

لوحه ٥ — (عثمانلی قادرغه‌سی)

گویا بو سرك جناب حق طرفندن کندیلرینه بر احسان فوق العاده اولوب، هیچ بر اجنبی یه افشاسی جائز اولمدیغی وگرك ایمپراطورلر، گرك تبعه‌لری نظرنده مذهب درجه‌سنده محترم طوتلمسی مقتضی اولدیغی وخلاف امر حرکتده بولنانلرك مسئولیت معنویه‌سندن ماعدا جزای شدیده دخی اوغرایه‌جغی حقنده بر طاقم قیدلر درج ایلملری نتیجه‌سی اوله‌رق، یعنی اشبو احتیاط و بصیرت سایه‌سنده (٤٠٠) سنه قدر عدم افشاسنه موفق اولمشلر ایسه‌ده مرور زمان ایله کندیلری دخی اونوتدقلری حالده (۱۱) نجی عصر میلادیده عربلر طرفندن یکیدن میدانه چیقارلمسی صنعت مذکوره‌نك روملردن باشقه برملت طرفندن اختراع ایدلمش اولدیغی اثبات ایدر حقائقدندر.

عربلر ایسه صنعت مذکوره‌یی ینه چینلیلردن دها اطرافلیجه اوله‌رق اوکرنمش بولندقلری جهتله سوریه ومصر قطعه‌لری اوزرنده وقوعبولان محاربات صلیبیه اثناسنده غایت ماهرانه بر صورتده قوللانمش اولملرندن وصلیبیون ایسه دها اوزمانلر صنعت مذکوره‌یه واقف بولنمدقلرندن اوزرلرینه یاغدیریلان باران آتشیندن طولایی دوچار خوف ودهشت اولمشلر و بوکا عربلر طرفندن اختراع ایدلمش بر آفت نظریله باقه‌رق « **عرب آتشی** » نامی‌ویرمشلردر. محاربات صلیبیه اثناسنده عربلرك مزراقلریله پالالرندن اورکمش اولان بر شوالیه آغزندن مؤرخ کیبونك غایت دهشتلی بر صورتده نقل و روایت ایلدیکنه نظراً : عربلر، باشلری خوك یبانی‌قدر جسیم وقویروقلری غایت اوزون اژدرلر مثالی درون هواده طیران ایدن وانسانك باقمغه بیله یورکی طیانماز بر درجه‌ده رعد وبرق صداسی قدر دهاش گورلتیلر وصاعقه سرعتی ایله شمشك پارلاقلغی قدر سوزناك آلولر صاچان آتشلری غایت ماهرانه وجوده گتیرلمش

ماكنه‌لر واسطه‌سيله باران بلاكبی صليبيونك باشلرينه ياغديرمشلردر. عربلر اشبو آتشلرله ماكنه‌لری قوللانمق خصوصنده اول قدر سرعت ومهارت كوسترمشلردركه. الك قارانلق بر كيجه‌ده دخی استعمال ايلدكلری صورتده اورته‌لقده ظلمتدن اثر قالماز وعادتا كوندزدن زياده آيدنلق مشاهده قلنيردی. پروسيا امرای عسكريه‌سندن موسيو «ماير» (Mayer) لك تدقيقاتنه كوره آتش رومی‌يی روملر ميانده بيله ايلك استعماله باشلامش اولان آدم سالف‌الذكر «قالينيكوس» اوليوب. بوصنعت بيزانتينلره تا(٤)نجی عصر ميلادی اوائلندن بری معلوم ايمش! جزويت پاپاسلرندن مدقق مشهور «آميوت» (Amiot) چيندن بو صنعتك آناطولی وسوريه طرفلرينه طوغری انتشاری ميلادك (٢) نجی عصرنده وقوعه كلديكنی ادعا ايلمكده‌در. بو آتشك اسرار مكتومه‌سی ضايع اولمش بولنديغی حالده يكی كيميا كرلرك تكرار كشفندن صكره ايمپراطور «اوچنجی ناپوليون» لك ياورلرندن «جنرال فاوه» پاريس كتبخانهٔ كبيرنده غايت اسكی برعرب خط دستی بولنوب، نسخهٔ مذكوره‌ده قدمانك آتش رومی صنعتی حقنده ايضاحات مكمله‌ويرلمش اولديغنی بيان ايليور. اونسخه‌ده دخی بو صنعتك ابتدا چينده ايجاد اولنديغی وچونكه، ايجاد مذكورك جزؤ اصليسی اولان كهرچله چينده حال طبيعيسنده اوله‌رق سطح ارض اوزرنده بولنديغی جهتله استعمالی اموعاديه صره‌سنه كچمش اولديغی مندرج ايمش؛ بناءً عليه. صنعت مذكوره‌نك شرف ايجادی چينليلره مختص اولوب، روملرك بونده برحصه‌لری يوقدر.

طريق استعماله كلنجه: وسائط كوناكون ايله درلو درلو شكل وصورتلرده اولوب. صور مذكوره‌دن الك مشهوری عادتا شمديكی هوائيلر طرزنده ومراد اولنان استقامتده سوق اولنمق اوزره

روكت قوواناری كبی مجف اسطوانه‌لر داخلندن انداخت اولنمقدن عبارت ایدی. اثنای انداختنده دخی برهوائی فشنكی انداختنده مشهود اولان حالاتك عینی اولمق اوزره عادتا قویروقلی یلدز كبی كیریسنده ضیادار بر قویروق براقیر وحشلدامق نوعندن شدتلی برصدا چیقارر ایمش. آتش مذكوری استعمال ایتمك خصوصنده مهارت پیدا ایلمش اولان ملتلرده طبق خمبره واری یووارلاق وطوپراقدن معمول — اوانیٔ ترابیه مثللی آتشده دخی پیشیرلمش بولنان — ظرفلر درونده مایع حالنده طولدیرلدقدن صكره بو ظرفلری شمدیكی هاوانلره مشابه اسطوانه‌لر ایچنه قویوب. انداخت ایتمك درجه‌سنده اثر ترقی مشاهده اولنمشدر. دها اسكی زمانلرده ینه بو یولده تهیئه ایدلمش بولنان مرمیاتی انداخت ایتمك ایچون جاری ومستعمل اولان اصول طاش آتمغه مخصوص اولان مانجنقلری قوللانمقدن عبارت ایدی. مرمیات مذكوره‌نك حاوی اولدقلری سالف الذكر مواد ملتهبه‌یی اشعال ایچون برزده یانار فتیللری اولمغله دوشدكاری یرلرده پاره‌لنه‌رك مذكور فتیللر واسطه‌سیله اشتعال ایلیه‌جكلرندن اورالرده عظیم برر آتش پیدا ایدرلر وبالاده‌دخی‌ذكر اولندیغی‌وجهله ذاتاً مذكور آتشلرك آلولری صو ایله ممكن‌الاطفا اولمدقلرندن شاید صو دوكیله‌جك اولور ایسه بوسبتون آلو و تأثیرلری تزاید ایده‌رك غایتله مدهش بر حریقك ظهورینه سبب اولدقلری جهتله دوشدكاری یرلره فوق‌العاده مضرات ایراث ایدرلردی. بعض كره‌دخی قلعه محاصره‌لرنده مذاب حالنده بولنان مخلوط مذكوری بدنلر اوزرندن بیوك قزغانلر ایله محاصرلرك باشلرینه دوكدكاری اولوردی؛ خلاصه، آتش مذكورك بین‌الملل دشمن علیهنه‌استعمالی رواج بولدقجه الك كوچك برپارچه‌سندن برفوچی درونه قونیله‌رق انداخت اولنانلره وارنجه‌یه دكین مختلف

قطعه وجسامتده آتشلر ایچون دخی وسائط انداخت تدارك وایجاد ایدلمشدر. مثلا الك کچوك پارچه‌لری اوقـلرك اوجنه ربط اولنه‌رق. دها بیوکجه‌لری جریدلرله انداخت اولندقلری کبی صپان واسطه‌سیله دخی آتیلیرلر وترکیب مذکورایله مملو جسیم فوچیلرده مانجنقـلرله انداخت اولنورلردی.

آتش‌رومی ویابحری. یاخود عرب آتشی نامنی آلان اشبو ترکیب کیمیوی (۱٤) نجی عصر میلادینك اواسطنه‌قدر کرك قلعه محاصره ومدافعه‌لرنده وکرك میدان محاربه‌لرنده والحـاصل هرنوع محارباتده استعمال اولنمش ایسه‌ده وقت مذکورده یا فنی ویا تصـادفی اوله‌رق کهرچـله، کوکرت، کمورك تخلیطیله باروت اعمـالی کبی ترقیـات عسکریه حصوله کلمش اولدیغندن آرتق اولکینك اهمیتی ضایع‌اولمغله اسـتعمالی موقع اعتباردن دوشمش وصکره‌کی ایسـه فن‌حربده بر تبدل کلی وجوده کتیردیکی کبی تاریخ بشریتی دخی باشقه برصـورته تقلیب ایلمشدر.

تواریخك بیاناتنـه نظراً بو واسطهٔ مخربه‌یه بر چوق محـاربات بریه‌ده مراجعت ایدلمش ایسـه‌ده تطویل مقالدن اجتناباً یالکز بر قاچ دانه‌سنك ذکرینی مناسب کوردك: —

شویله‌که، (۱۱۹۱) سنهٔ میلادیه‌سـنده اهل صلیب ایله اسـلام آره‌سنده‌وقوع بولان عکا محـاصره ومحاربه‌سنده اسـتعمال ایدلمش و (۱۲۰۳ هـ) سنه‌سنده‌کی ابوقیر محاصره‌سنده‌ده بوواسطهٔ محرقه‌یه مراجعت اولنمشدر. «تیمورلنك» دخی بعض محاصراتده واز جمله ازمیر محـاصره‌سنده آتش رومی استعمال ایتمش اولدیغی کبی «فاتح سلطان محمـد» حضرتلری استانبولی محاصره ایتدکلری زمان دخی اشبو آتشك‌قوهٔ تخریبیه‌سیله روملرك اخشابدن معمول عثمانلی محاصره قوله‌لرینی یاقمش اولدقـلری معلومدر؛ معهذا، استانبول محاصره-

سندن صكره‌ده صنعت مذكوره‌نك ترقيسنه خدمت ايدنلر بولنمشدر. بو بابده تدقيقات ايله اشتغال ايدن هنرورلردن ازجمله فرانسه‌ده اون دردنجی واون بشنجی «لوئی» (Louis) زمانلرنده بر طاقملری صنعت مذكوره‌يی بولنديغی درجه‌نك فوقنده ترقی ايتديرمك دعواسيله ميدانه چيقوب؛ وحتی بونلردن بريسی (١٧٥٦) سنۀ ميلاديه‌سنده اجرا ايلديكی بر تجربه نتيجه‌سی اوله‌رق آتش رومی ايله مملو بر خمبره‌يی بر كميلك صو كسيمندن آشاغيسنه اصابت ايتديرمكله مذكور گمی‌يی احراقه موفق اولمشدر. زمانمزه قريب اولان بر وقتده انكليز جنراللرندن «قونغره‌و» (Congreve) بو صنعتی احيا ايله پك چوق خدمتله محاربات بحريه وبريه‌ده استعمال اولنمق اوزره نامنه نسبةً (قونغره‌و روكتی) تعبير اولنان محاربه روكتلرينی اختراع ايلديكی كبی بالخاصه اوستريالیلر دخی بونی صنايع حربيه‌دن عد ايده‌رك ترقيسنه خدمت ايتمشلردر. شو زمانده دخی محاربات بحريه‌ده واكثری ملل نزدنده محاربات بريه‌ده بيله روكت استعمالی موجوددركه، روكتلرك اسكی آتش روميلرك اكمال اولنمش صورتلری ديمك اولديغی صنايع عسكريه‌يه واقف اولانلر نزدنده مسلمدر.

بورلوته (Brûlot) — آتش رومينك تأثيرات مخربه‌سی يالكز بر قلعه اوزرينه هجوم ايدنلرك اوقلعه داخلنده يانغينلر حصوله كتيرملری وياخود قلعه‌ده محصور اولانلرك محاصرلر اوزرينه آتشلر ياغديرملری صورتنده كورلمكله قالمامشدر. بونلرك الك بيوك واك مدهش قدرت تخريبيه‌لری دونمالر آره‌سنده‌كی مهاجماتده مشاهده اولنمشدر. بو فصلك ابتدالرنده دخی ويرلمش اولان تفصيلات لازمه‌دن آكلاشلديغی وجه اوزره طوپك بحريه محاربه‌لرنده استعمال اولنمغه و اهميت كسب ايتمكه باشلاديغی زمانه قدر وقوع بولان دكز محارباتنده ايكی طرف سفائننك يكديگری

اوزرینــه هجوم ایله مصــادمه ویا رامپا ایده‌رك عادتا محاربات بریه‌ده مستعمل اولان آلات و ادوات حربیــه ایله اجرای حرب و ضرب ایلملری بر قانون عمومی حکمنده اولیشــنه نظراً بویله یقیندن اجرا اولنه‌جق بر محاربه‌ده طرفین سفائننك بالطبع یکدیگرینه قارشی غایت شدید بر مدافعه‌یه محتاج وقپودانلرك، راکب اولدقلری ســفینه‌لری دشمن ســفائننك تصادمندن محافظه و تخلیصــه مجبور بولنه‌جقلری امور ضروریه‌دن اولمغله گرك مهاجم وگرك مدافعلر طرفندن بوگبی برمقصد مشترکك تأمین حصولیچون آتش رومی کبی برواسطهٔ مخربه‌یه مراجعت اولنه‌جغی طبیعیدر.

حال بوکه، آتش رومی‌یی یکدیگری علیهنه استعمال ایتمك ایچون یالکز گمیلرك آبورده اولملری ویابربرینه یقین بولنملری لازم اولمیوب. بومهاجمه‌یی برقات دها دهشتلندیرمك ایچون «بورلوته» تعبیر اولنان آتش قایقلری ویا گمیلری ایجاد اولنمشدرکه، رامپاحالنده محاربه‌ایدن گمیــلردن بری برینه وســائط گونا گون ایله آتش رومی دحه‌لری انداخت ایلدکلری حالده اشبو بورلوته‌لر برلیمــانده لنگرانداز اولان دونما اوزرینه‌ده هجوم ایده‌رك مقتدر اوله بیلدکلری قدرینی وبعض کره کافه‌سنی احراق بالنار ایلدکلری دفعات ایله گورلمشدر. بورلوته‌لر صورت ترتیب واعماللرینه نظراً برقاچ نوع اولوب، جسامت جهتیله دخی باشلیجه ایکی صنفه منقسم ایدیلر. بونلرك جسامت وقطعه‌جه منقسم بولندیغی ایکی صنفدن بری عادتا (اسقونه) جسامتده بیوجك گمیلر اولوب، فقط متانتلری مطلوب اولمدیغی جهتله صورت اعماـ لرنجه اول قدر تقید اقتضا ایلمدیکندن غایت خفیف ونارین اوله‌رق انشا قلنیرلر وقیچ طرفلرینه‌ایکی عدد جسیم جان قورتاران لومبارلری دخی کشاد اولنوردی. بوگبی برسفینه‌نك تکنه وآرمه و سائره‌سی وآنبار داخلی انواع اجزای ناریه ومشتعله وزفت فوچیلری وباروت

ومواد ملتهبهٔ سائره ايله ترتيب واملا اولنوب ، دشمن دونمه‌سى اوزرينه سوق اولنور وگيريسنده برده صندالى بولنور وحين تقربنده درونده اولان ماهر گميجيلر سفينهٔ مذكوره‌يى مناسبى وجهله طوتشديردقدن ومطلوب اولان سفينه اوزرينه تسليط ايلدكدن صكره قيچ طرفنده دكزه متناظر كشاده بولنان لومبارلردن كنديلرينى دريايه القا ايدرلر ويوزه‌رك گيريده‌كى صنداله جان آتارلردى : فقط سفينهٔ مذكوره‌نك بعدالاشعال استقامت مطلوبه‌يه سوق وتوجيهى غايتله مشكل ومتعسر اولديغندن آچيق دكزلرده دونما عليهنه اصلا قوللانيله‌ميوب ، دائما ليمانده لنگرانداز بولنان سفائن اوزرينه سوق ايديلير ونادراً سواحلده دخى استعمال اولنوردى .

بورلوته‌لرك ديگر صنفى عادتا شمديكى (كيك)لر بچمنده‌وفقط دها بيوك وجسامتنه نسبتله غايت خفيف قايقلر ايدى . صورت استعماللرينه گلنجه : بونلرك‌ده برطاقملرى يوقاريده ذكر ايتديگمز آتش گميلرينك عينى اوله‌رق كنديلرى يانمق اوزره ترتيب اولنورلر وايچلرينه كورك چكمكده قوتى و گميجيلكده مهارتى اولان افرادك فدائيلرندن انتخاب اولنه‌رق تعيين اولنوب ، دشمن سفائنى اوزرينه سوق وارسال اولنورلر و آرقه‌لرندن‌ده بونلرى تخليص ايچون بياغى صندال وقايقلر گوندريلوب ، احراقى مراد اولنان سفينه‌يه حين تقربلرنده راكب اولدقلرى قايقلرى طوتشديره‌رق كنديلرى‌دده دكزه آتيليرو آرقه‌لرنده بولنان‌صنداللره چيقه‌رق‌اجراسنه موفق اولدقلرى حريق مدهشى آلارغه‌دن تماشا ايدرلردى . بوقايقلرك برطاقملرى‌ده‌يانار نوعندن اولميوب ، فقط درونلرينه لزومى قدر وسائط احراقيه‌يى آلدقدن صكره دشمن سفائنى اوزرينه هجوم ايده‌رك يانلرينه صوقوله‌بيلدكلرى گميلر عليهنه بعض آلات خفيفه ايله آتشلرينى حواله ايدرلردى . بونلردن بعضيلرينك باش طرفلرنده برفوارهٔ آتشين صورتنده

لاینقطع آتش پوسکورر بر معدنی اسطوانه بولنور وبویله بر آلت مدهشه ایله مسلح اولان بر قایق دشمن سفینه‌سنه صوقولدیغی زمان گمی‌یه آتش ویرنجه‌یه‌قدر اورادن آیرلماز ودائما آتش پوسکوررایدی. حال‌بوکه. بو مثللی فوارهلر گمیلرده دخی بولنه‌رق دشمن سفینه‌لرینه تقرب ایدلدیکی حالده یاقلدیغندن شو یولده آتش قایقلریله گمیلر آره‌سنده بری بری اوزرینه آتش یاغدیرمقدن عبارت بر محارقه پیدا اولور وبعض کره آتش قایغنك آلونه‌رك یاندیغی‌ده وقوع بولوردی: بناءً علیه. بعض نوع آتش قایقلری دکز ایچنده دخی انطفاسی قابل اولمیان مواد مشتعله‌یی حاملاً دشمن سفائننه صوقولوب. بونلری یاقدقدن وسفینه اوزرینه سوق ایلدکدن صکره کندیلری رجعت ایدرلردی‌که. بونك تهلکه‌سی دیگرلرندن‌ده زیاده اوله‌جغی درکاردر. بوواسطهٔ مهلکه‌نك یقین‌وقتلره گلنجه‌یه‌قدر محاربات‌بحریه‌ده استعماله دوام اولنه‌رق یوزندن بك چوق دونمالرك محوینه موفقیت حاصل اولمش ایسه‌ده مؤخراً سفائن حربیه‌نك اخشابدن اعمال اولنملری اصولندن صرف نظرله زره وچلیك وعادی ساچدن انشا اولنملرینه قرار ویرلدیکی واول وجهله امر انشالرینه‌ده باشلاندیغی زمان بورلوته‌لرك‌ده آرتق برایشه یارامیه‌جقلری تحقق ایتمکله استعماللرندن صرف نظر اولنمشدر: مع مافیه، ارباب فن بونلری اویله بوسبتون ترك اولنمش بر حالده بولندیرمغی‌ده‌تجویز ایده‌میه‌رك قوللانیله‌بیله‌جك وجهله باشقه بر قالبه افراغه چالشمشلر وصورت استعماللرینی نظر دقت اوکنه آله‌رق بواساسه استناداً و فکر ایجادك یاردمیله شمدیکی محاربات بحریه‌نك الك مدهش سلاحی حکمنده اولان « **طورپیدو** » و« **طورپیدو استیمبوط** » لرینی ایجاده‌موفق اولمشلردر. فی‌الحقیقه: براز تأمل ایدیله‌جك اولور ایسه طورپیدولرك ایچنده‌کی مادهٔ مخربه هر حالده اجزای مشتعله دن عبارت بولنوب، یالکز قدمانك استعمال

ایتدکاری اجزاء آغر آغر یاندیغی حالده معاصرینك اختراعی اولان اجزاء دفعةً یانه‌رق صدمه‌سیله اك بیوك زرهلیلری دخی غرق ایلمکده‌در. شو صورتده صکره‌کی اختراع اولنکینك اصلاح و اکمال اولنمشی دیمك اولدیغنه شبهه ایدیله‌مز.

ایمدی، صحائف تواریخه مراجعت اولندیغی صورتده الك اسکی ملتلر میانده دخی محاربات بحریه‌ده آتش گمیلرینك قوللانلمش و غایت سوزشلی و دهشتلی تأثیرات مخربه و محرقه‌لرینی اجرا ایلمش اولدقلری گورلمکده‌در. ازجمله مؤرخین قدیمه‌دن «قورتیئوس» (Curtius) ك روایتنه نظراً «اسکندر کبیر» فنیکه‌لیلرك پای تختی اولان تیر [صور] شهرینی محاصره ایتدیکی زمان محصورین طرفلرندن اشبو واسطهٔ مخربه‌یه مراجعت قلنمش. یعنی بر آتش گمیسی استعمال ایدلمشدر :—

شویله‌که، تیر شهری بر جزیرهٔ صغیره اوزرینه مبنی بولندیغی جهتله فنیکه ساحلندن طار بر بوغازله آیرلمش اولدیغندن اسکندر کبیر ساحلدن جزیره‌یه قدر ممتد بر اخشاب اسکله وجوده گتیره‌رك بوطریق ایله شهری ضبط ایتمك فکرینه دوشوب، بیکلرجه انسانلری چالشد. یردقدن و بر اوزون مدت اوغراشدیردقدن صکره مذکور اسکله‌یی جزیره‌یه تقریبه موفق اولمش ایسه‌ده تیرلیلر دخی بو اثناده وجوده گلن اسکله‌یی محوه تشبثله یدلرنده بولنان اك جسیم غالیلرك برینی بالانتخاب قیچ طرفنی طاش وسائر آغرلقلرله طولدیروب، باشنی سطح بحردن یوقاری‌یه و بر ارتفاع اعظمی‌یه دکین قالدیرمشلر و صویك سطحندن یوقاریده بولنان قسمنی کوکرت و دها سائر قابل اشتعال ماده‌لردن عبارت قویو و لزوجیتلی بر مایع ایله خارجاً طلا و داخلنه ینه قابل اشتعال بر طاقم مواد ملتهبه املا ایتدکدن صکره هجوم ایچون مساعد بر روزگاره منتظر اولمشلردر. دکزدن طوغری هبوبه باشلایان

موافق بر روزكار ايله احضار ايتدكلرى كميىنك بتون يلكنلرينى كشاد ايدوب، — سرعت سيرينه مدارى اولسون ايچون — تكميل طائفه‌سى دخى كوركاره اوتوره‌رق اسكندرك كمال مشقتله انشا ايتديرمش اولديغى منديركه طوغرى هجوم ايلديلر. حين تقربلرنده طائفه صندالره كيردكدن وكمى‌يه آتش ويردكدن صكره آچيغه چيقه‌رق وقوعه كتيره‌جكى تخريباتى تماشايه باشلاديلر. اطرافنه شديد آلولر صاچه‌رق يانمقده اولان كمينك طوغريجه مذكور اسكله‌يه تصادمى اسكله‌يى دخى طوتشديره‌رق بوقدر بيك كشينك سعى وامكاريله اسكندرك بتون اميدلرينى برآنده محو وهبا ايلدى؛ چونكه، او قوجه اسكله پك آز بر زمان ايچنده كاملاً يانه‌رق صويك يوزنده رمادندن باشقه بر اثرى قالمدى. هرنه‌قدر اسكندر شمديكى زمان ايچون همان ممكنسز دينه‌بيله‌جك بر جسيم عملياتى دها اجرايى كوزه آلديره‌رق سالف الذكر بوغازى طولديرمق طريقيله مقصدينه نائل اولدى ايسه‌ده صرف ايتديكى زمان دخى كنديسنه اوصانچ ويره‌جك درجه‌يى بولمش ايدى.

ايشته شو وقعۀ تاريخيه دن استدلال اولنديغنه نظراً آتش كميسى اختراعيله محاربات بحريه‌ده استعمال ايتمك تصورى ايلك اوكجه تيرليلرده كوريلوب، ايلك نتيجه‌دخى ينه آنلر طرفندن كمال موفقيتله استحصال ايدلمشدر. بودن صكره، يعنى ميلاددن، (١٩٠) سنه مقدم رادوسليلر دخى آتش كميسى استعمالنه باشلايوب، قوللاندقلرى كميلرده خيلى ترقيات وتعديلات اجراسنه‌ده موفق اولمش وبالاده تعريف اولنان شكل وصورتلرده بورلوته‌لر انشاايله قدرت بحريه‌لرينى كوسترمشلردر. ايشته رادوسليلرك بوبابده‌كى سبق ايدن خدمتلرى عظيم وحائز اهميت اولديغنه مبنى بعض مؤرخلر طرفندن اشبو ايجاد نافعك بونلره اسناد ايدلديكى كورلمش ايسه‌ده بالاده ايضاحات لازمه‌ايله نقل وحكايه‌قلنديغى وجه‌اوزره رادوسليلردن اول فنيكه‌ليلر طرفندن‌ده

آتش گمیلری قوللانلمش ؛ و فقط آنلرك قوللاندقلری بسیط بر درجه‌ده بولنمشدر . رادوسلیلردن صکره آتش گمیلرینك روما‌نیلر طرفندن دخی قوللانلمش اولندیغنی تاریخلر خبر و یرمکده‌درلر :— شویله‌که ، « قیصر » له « پومپه‌یوس » (Pompéius) میاننده وقوع بولمش اولان محاربات داخلیه‌ده «پومپه‌یوس» دوننماسنه قوماندا ایدن «قاسیئوس» (Cassius) معیتنده‌کی دوننما ایله «مارقوس پومپونیئوس» (Marcus Pomponius) قوماندا‌سنده اوله‌رق مسیناده یاتمقده اولان « قیصر » دوننماسی اوزرینه علی الغفله بر هجوم اجراسنی تصور ایلمشدر . اشبو مصمم اولان هجومك اجراسی ایچون « قاسیئوس » معیتی دوننماسندن نقلیه و تجارت خصوصلرنده قوللانیلان بر طاقم گمیلری زفت وکندر ودها سائر قابل اشتعال ماده‌لرله املا ایده‌رك احضار ایتدکدن صکره مساعد برروزگار ایله آنسزین مسینالیمانه سوق وادخال ایدوب ، مذکورلیمانده لنگرانداز بولنان قیصرك دوننماسنه تقربلرنده درونلرنده بولنان مواد مشتعله ایقاد ایدیله‌رك بوطریق ایله (۲۰) قطعه‌سی اول‌زمانك برنجی‌صنف حرب گمیلرندن عد اولنان جسیم غالیلردن عبارت اولمق اوزره (۳۵) قطعه گمیلرینی بردن احراقه موفق‌اولمشدر .

«قاسیئوس» بوموفقیت عظیمه‌یه نائل‌اولدقدن‌صکره «قیصر» دوننماسندن (قالابریا) ساحلنده‌کائن‌ویبو (Vibo) لیماننده لنگرانداز بولنان دیگر برفرقه اوزرینه دخی‌ایکنجی برهجوم اجراسنه تشبث ایلدی . بوهجوم اولکندن دها زیاده مدهش اولوب ، (٤۰) قدر آتش گمیلریله اجرا ایدلمشدر . «قاسیئوس» اشبو (٤۰) قطعه آتش‌گمیلریله دشمنی‌اولان دوننمانك جناحیندن برصورت شدیده‌ده هجوم‌ایدوب ، مذکور دوننمایی تشکیل ایدن سفائندن برطاقملرینی احراقه موفق اولدیغی صره‌ده مذکور دوننمانك عساکر شجیعه‌سی ید محافظه‌لرنده

بولنان سفائنك فنا برحالده و ناموسلرينى اخلال ايدر بر طرزده تخريب اولندقلرينى گورهرك غليان حميتله درعقب كنديلرينى دها هنوز آتش آليان گميلره آتوب، يلكنلرينى كشاد ايله قاسيئوس دونماسى اوزرينه غايت شدتلى برهجوم اجرا ايلديلر؛ واك جسيم قطعهده (٤) عدد غاليلرينى دخى ضبط واسير ايتديلر. اشبو اسير ايديان سفائندن بريسى بالذات قاسيئوسك ايچنده بولنديغى گمى اولمغله مرقوم درحال برفلكهيه آتلايهرق گوچ بلانفسنى قورتارهبيلمش ودونماسنك قسم باقيسى دخى بويله (٤) جسيم گمينك بردن دشمن يدينه اسير دوشديكنى گورنجه قاريشق بر حالده رجعته مجبور اولمشدر.

روماليلردن صكرهده ملل سائره طرفلرندن بونلرك ترقيسنه خدمت ايدلمش وپك چوق محارباتده قوللانلمشدر. ازجمله: — (١٠٨٩) سنهٔ ميلاديهسنده «آلكسى قومنن» (Alexius Comnenus) ك پيزانلره قارشى سوق ايلديكى دونمايى تشكيل ايدن سفينهلر عادتا برر بورلوته اولوب، مذكور سفينهلرده آتش رومى بر صورت مكملهده موجود ايدى. گميلرك باش وقيچ طرفلرنده برر آتش طولمباسى موجود اولوب، بونلردن باشده بولنان طولمبالر هجوم اولنهجق گمىيى ياقمق ايچون اولديغى گبى قيچده بولنانلر دخى اوزرينه هجوم ايدهجك اولان گمىيه قارشى مدافعه ايچون ايدى.

قرون اخيرهده بورلوته استعمال ايديلن باشليجه محاربهلر بروجه زير بيان اولنور: — شويلهكه، (١٥٨٨ م) سنهسى انگليز دونماسى طرفندن مغلوب اولماز آرماده ناميله مشتهر اولان اسپانيا دونماسنه قارشى؛ و (١٦٩٢ م) سنهسى فرانسزلر طرفندن انگليزلرله فلمنكليلرك متفق دونماسنه ومذكور متفقلر طرفندن فرانسزلره قارشى؛ و (١٧٧٠ م، ١١٨٤ هـ) سنهسى چشمه محاربهسنده موسقوفلر طرفندن عثمانلى دونماسنه قارشى؛ و (١٨٢٧ م، ١٢٤٣ هـ)

سنه‌سی ناوارین محاربه‌سنده انگلیز، فرانسز وموسقوفلرك متفق دونماسی طرفدن عثمانلی ومصر دونماسنه قارشی: و (١٨٥٧ م) سنه‌سی قانطونده چینلیلر طرفدن انگلیز دونماسنه قارشی استعمال اولنمش ایسه‌ده یوقاریده دخی ذکر اولندیغی وجهله زرهلی سفائن وجسیم طوپلر وطورپیدولرك ظهوری اوزرینه آرتق بونکده اهمیتی قالمامش اولدیغندن شمدیلرده هردولت طرفدن ترك وابطال ایدلمشدر.

اونجی فصل

فن حرب قدیم حقنده معلومات مختصرهٔ تاریخیه

دونمای همایون یلکن وکورکله متحرك سفائندن عبارت ایکن وقوع بولان محاربه‌لرده اجرا قلنان تدابیر حربیه ایله دستور العمل اوله‌رق اتخاذ اولنان اصول وقواعد حربیهٔ بحریه‌یه دائر معلومات مختصره :—

یلکن سفائنی ایله (فن حرب بحری) یه موافق صورتده مانوره وحرکات حربیه اجراسی اعصار سالفه‌دن بری وقوع بولمقده اولان محاربات متعدده‌ده اتخاذ واجرا ایدلمش اولان تدابیر و حرکات متنوعه‌نك بالتجربه نافع ودستور العمل اتخاذینه الویرشلی اولانلرینی ضبط وحفظ ایله حین اقتضاده اول وجهله حرکت اولنمقدن عبارت اولوب، نتائج مذکوره هرنه‌قدر ثابت بر قانون اولمق اوزره قبول وتصدیق اولنمش ایسه‌ده خط حربه داخل اولان سفائنك جنس وجسامت وسرعتلرینك تبدلاتنه واسلحه‌سنك انواعنه نظراً تبدل ایده‌جکی بر امر آشکاردر؛ فقط ماضی‌یه دائر معلومات ایدنمك حال واستقبال حقنده‌کی افکاری تنویر و تقویه ایده‌جکی گبی بوکتابده محرر اولان وقوعات حربیه‌نك صورت جریانلرینی لایقیله آکلامق ایچون‌ده مطلقا قدمانك نه گبی اساسلره استناداً حرکت ایلمش اولدقلرینی بیلمك مقتضی اولدیغندن شو مطالعاته مبنی قدمای بحریونمز طرفلرندن قبول واجرا ایدلمش اولان قواعد حربیهٔ بحریه‌یه دائربو مبحثده بر مقدار معلومات ویرلمك مناسب گورلمشدر . شو مقاله‌نك مطالعه‌سندن

ایدیله‌جك بر استفاده دها اولوب، اوده قواعد حربیهٔ قدیمه‌دن بعضیلرینك الحالةهذه دستور العمل اتخاذ ایدلمکده بولنمسیدر. مثلا: دکزده دشمن دونماسنه تصادف اولندیغی زمان اکر دونمای همایون انکین جهتنده بولنور، یاخود قره دشمن ساحلی اولور ویاخود ایکی دونماده انکینده بولنور ایسه شواوچ صورتده محاربه ایتمك مجازدر: چونکه، اثنای حرب ووغاده افرادك سلامتی آنجق کمینك نجاتنه وابسته اولوب، باشقه برجای امیدوالتجا بولنمدیغندن عسکر مقابللرنده بولنان اعدا دونماسنك انهزامیله ایراث ایده‌جکی ضرر وخطردن تخلیص نفسلری ایچون برجهد تاموسعی بلیغ ایله وظائف حربیه‌لرینی ایفایه مسارعت ایدرلر و بویوزدن نسیم فوزونصرت دخی دونمای همایون طرفنده وزان اولور. دونمای همایون ساحل جهتنده بولنوب‌ده دشمن دونماسی انکینده اولور ایسه‌اول صورتده محاربه‌یه طوتشمقدن احتراز اولنمق وعادتا دشمنی کورمه‌مشجه‌سنه حرکت اولنه‌رق جوارندن تباعد ایله دکز طرفنی طوتمغه سعی اولنمق لازمدر: چونکه، دریا جنکی جان پازاریدر؛ ایچنده بولنمیان بیلمز! اویله بر هنکامهٔ قیامت نمونده هر کس قره‌یه جان آتمق ایستر! کوزلری قره‌یه دیکلمش اولان عسکرله محاربه‌یه قیام ایتمك عادتا کوز کوره فلاکت ومخاطره‌یی دعوت ایلمك اولدیغندن بویله بر موقعده هر و جهله حربدن توقی ومجانبت شیمهٔ عقل وفطانتدر.

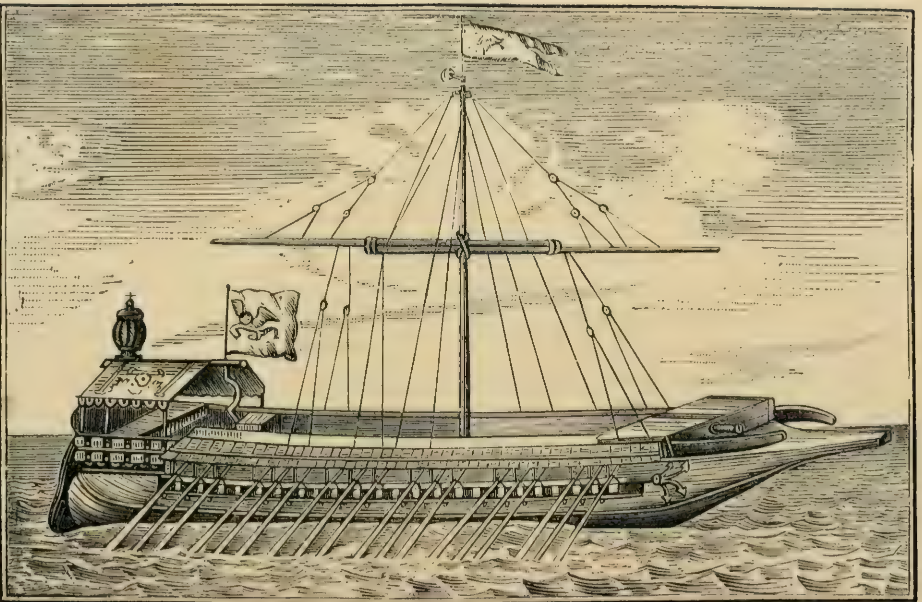
بو قواعد نافعه‌یه رعایت اولنمامق خطاسیله برقاچ بیوك دونمامز دوچار محو اولمشدر. ازجمله: وندیکلیلرله وقوع بولان فوچه وحانیه محاربه‌لری بوزغونلغی، چشمه، ناوارین، سینوب لیمانلرنده دونمای همایونك دشمن دونمالری طرفندن احراق اولنمسی فلاکتلری هپ بودستور متینه‌عدم رعایت یوزندن ایلری کلمشدر. هرنه‌قدر محاربات مذکوره‌ده‌کی مغلوبیات واقعه‌یه — تفصیلاً نقل وحکایه اولنه‌جقلری

صرده ذکرواتیان ایدیله‌جك اولان — دها بر طاقم ماده‌لرك‌ده حکم وتأثیرلری اولمش ایسه‌ده‌اساساً سببیت‌ویرن کیفیتك قواعد مذکوره‌یه عدم رعایتدن عبارت اولدیغنده شبهه یوقدر .

قره دکز سواحلنك برقسمی روسیه دولتی یدینه گچنجه‌یه قدر مذکور دکزه‌یالکز دولت علیـه حاکم اولدیغندن اسـکیدن بوراده اویله بیوك بحریه محاربه‌لری وقوع بولمامش ایسه‌ده بعضاً چاپولجیلق ایچون (اوزی) [دینه‌پر] نهرندن «شایقه» (Tshaïka) [(٥٠) نفر محاربی حامل؛ آلتی دوز وعریض واوچ خفیف طوپ چکر وروس وقازاقلر طرفندن قوللانیلیر بیوکجـه بر نوع قایق] لرله دکزه چیقان و سـواحل عثمانیه‌یه باصقین ایدن قازاقلر علیهنه دونما سوق‌اولنور و آنلرله دکز محاربه‌لری‌وقوع بولوردی .

بویله بر محاربه‌ده اتخاذ اولنان اصول ایسـه آق دکزده جاری اولان قواعد حربیه‌نك مخالفی اولوب، قازاق شایقه‌لری سـاحلدن (١٥) ویا دها زیاده میل مسـافه بعید اولمدقجه اوزرلرینـه وارلماز ودفع وتبعیدلری ایچون ساحلدن چاره‌سنه باقیلیردی؛ چونکه، اثنای حرب وضربده گمیلر سـاحله تقرب ایده‌رك حرب غائله‌سیله فرقنه وارلمقسزین صیغ صـولرده اوطورملری ملحوظ ایدی . بو جهتله اکر شایقه‌لر آچیقده‌لرایسه دونما ساحل جهتنی آلوب، آنلری دکز طرفنه سـورمکه سعی ایدر وانکینه چیقدقدن صـکره جنك ایدرلر واکر روزگارده بولنورایسه‌اول‌زمان آرتق بی‌پروا اوزرلرینه‌واروب، چیکنه‌تیرلردی؛ زیرا، قادرغه‌لره نسبةً شـایقه‌لر صغیر و اهمیتسز سفینه‌لر اولدقلرندن ازاله‌لری ایچون اك کسدیرمه طریق‌ده بوایدی .

دکزده تصادف اولنان دشمن دونماسیله محاربه ایتمك محذوردن سـالم اولدیغی صورتده وقوع بوله‌جق محاربه‌ده استحصال مظفریت ایچون نه گبی تدابیره تشبث ایلملك اقتضا ایدر؟

لوحه ٦ — اون دردنجی عصر میلادیده انشا قلنمش بر (وندیك قادرغه‌سی)

بو مسئله‌نك حلی ایچون اول امرده هجوم و مدافعه شقلرندن هانکیسنك اختیار اولنمسی اولی اولدیغی بیلنمك لازمدر؛ چونکه، گرك دکزده، گرکسه قره‌ده محاربه یا هجوم ویا مدافعه صورتیله وقوع بولور.

بوایکی صورتك برندن، مثلاهجوم مانوره‌سنك اجراسندن مقصد: دشمنك اك آز مدافعه‌لی و ضعیف اولان قسمی اوزرینه سرعت وسهولتله زیاده قوت جمع ایدوب، بو قسمنی دوچار انهزام ایتدکدن صکره قسم باقیسی اوزرینه‌ده قوهٔ متباقیه‌نك ینه حائز رجحان بر صورتده هجوم ایتمکلکه صالح ومقتدر بر حالده بولنمسیدر.

صورت دیگردن، یعنی مدافعه مانوره‌سنی اجرادن مقصد دخی: دشمنی سوق ایده‌جکی قوتدن دها زیاده بر قوته تصادف ایتدیرمك اوزره هجوم ایده‌جکی آکلاشیلان نقطه‌یی ترتیبلی واحتیاطلی بولندیرمق ویاخود دشمنك هجوم پلانی و [*] نظام حربی ومانوره و حرکتی مناسبتسز ویولسز گورلدیکی آنده همان بو فرصتدن استفاده ایله نظام حربنك اك ضعیف نقطه‌سی اوزرینه آکا راجح بر قوتله هجوم ایتمك اولدیغنه نظراً شو ایکی صورتك هر ایکیسنده‌ده نائل ظفر و غلبه اولمق الده بولنان قوتك حسن صورتله استعمالنه متوقف اولدیغندن بر دونما قوماندانی معیت موجوده‌سنه اعتمادی اولدیغی صورتده هجوم شقنی اختیار ایتمك وقوتندن امین اولمدقجه مدافعه طریقنه گیتمك مناسب اوله‌جغی قواعد حربیه اقتضاسندن ایسه‌ده هر حالده هجوم مانوره‌سنی بالترجیح اویوزدن استفاده‌یه چالشمق بر درجه‌یه قدر مظفریتی کندی طرفنه تأمین ایلمکدر؛ چونکه،

---

[*] نظام حرب — «کشت وکذار» و «هجوم» و «رجعت» و «تعقیب» مقصدیله دونما ویا اقسامنك بر ویاخود زیاده کرتریز خطلری اوزرینه ترتیب و تنظیم ایدلمسنه تعبیر اولنور.

مهاجم بولنان دونمانك افراد عسكريه‌سی دها حربه مباشرت اولنمازدن اول حركتلری دلالت ظاهره‌سيله نائل ظفر وغلبه اوله‌جقلرينه قطعياً اميدوار بولنه‌جقلری جهتله بر امنيت تامه ايله وظائف عسكريه‌لرينی ايفايه مسارعت ايدرلر . قارشيلرنده بولنان مدافع دونما افرادی ايسه دها ابتدادن قوهٔ مقاومتلرينك كفايتسزلكنه حكم ايله بر مأيوسيت معنويه‌يه دوچار اوله‌جقلرندن او مأيوسيت سائقه‌سيله خدمت عسكريه‌لرينی‌ده بحقٍ ايفايه مقتدر اوله‌ميه‌جقلرندن شاهد مظفريتك مهاجم دونما طرفنده عرض ديدار ايده‌جكی بر امر آشكاردر .

ايشته بو حقيقته مبنی سلفده وقوع بولمش اولان محاربه‌لرده دونمای همايون دائما هجوم حركتنی اختيار ايدر وبو طريق ايله مظفريتی تأمين واستحصال ايلردی .

گرك هجوم وگرك مدافعه صورتيله محاربه ايده‌جك اولان بر دونما وظائف حربيه‌يی يوليله ايفا ايتمك ايچون نه وجهله تعبيه اولنمق ونصل نظام حرب اخذ ايتمك اقتضا ايدر ؟

ابتدائی دول بحريه‌دن كافه‌سنك دونمالری بزده قادرغه تعبير اولنان غالر نامنده‌كی سفائندن عبارت اولوب ، سفائن مذكوره‌نك آنجق باش طرفلری طوپ ايله مجهز بولنديغندن محاربات بحريه سفائن مذكوره ايله اجرايه منحصر اولديغی مدتجه اخذ اولنان نظام حرب « **بورده نظامی** » يعنی سفائنك پرووه‌لری بر جهته متوجه وجناحلری يكديگرينه متناظر بولنمق اوزره برصره «صف حرب» تشكيل ايتمكدن عبارت ايدی .

بو نظامی اخذ ايدن سفائن ايكی صورتله صف حرب تشكيل ايدرلردی :—

برنجیسی — سفائنك بر خط مستقیم اوزره مرتب بولنمسی اولوب، بو نظام حربی اخذ ایدن دونما اکثریا ایکی ویا اوچ صره اولمق اوزره ترتیب و تنظیم اولنورلر وتك صره بورده نظامی اندر اوله‌رق استعمال اولنور وهر بر خطده موضوع ومرتب اولان سفائنك بینلری طوللرینك ضعفنه مساوی بولنوردی .

ایکنجیسی — بالایجاب تك صره بورده نظامی آلمغه مجبوریت حاصل اولدیغی تقدیرده نظام مذکورمقعر طرفی دشمن جهتنه متوجه اولمق اوزره « **شبه نصف دائره** » شکلنده ترتیب وتشکیل اولنوب. جناحینه « **بوینوز** » نامی ویریلیر وخط مذکورده موضوع ومرتب اولان سفائنك آره‌لری کما فی السابق گمیلرك طوللرینك ضعفنه مساوی بولنوردی .

(۱٦۷۲) سنهٔ میلادیه‌سنه دکین باشلیجه مرعی اولان نظام حرب بوایکی صورتدن عبارت اولوب، نادراً دخی مرکزی ایلریده وجناحینی خط مستقیم اولمق وبینلرنده برزاویه بولنمق اوزره گیریده برنظام دها اخذ اولنوردی . تشکیلات مذکوره‌دن باشقه بعض کرده قاعده‌سی سکز گمیدن عبارت اولمق اوزره « **مثلث** » شکلنده برنظام ایله بونك گیریسنده ینه شبه نصف دائره شکلنده بر خط حرب تشکیل اولنوردی .

دولت علیه بحریه‌سنده عصر حاضرجه معلوم اولان سفائن استعمال اولنمغه باشلانمازدن مقدم باشلیجه سفائن حربیه قادرغه انواعندن عبارت اولدیغندن بو نوع حرب گمیلریله وقوع بولان محاربه‌لرده اتخاذ اولنان اصول باشلیجه شبه نصف دائره شکلنده برنظام حرب اخذ ایدلمك ودشمنه تقرب اولندیغی زمان یلکنلر ماینه ایدیلوب؛ دیرکلر دخی آشاغی آلنه‌رق گورکله هجوم اولنمق

وشدتلی طوپ آتشیله دشمنك نظام حربنی بوزدقدن صکره بورده‌-
لرندن مصادمه ایله باطرمق ویا رامپا ایدیله‌رك عادتا بوغاز بوغازه
دوکوشه دوکوشه دشمنی زبون ایدوب ، کمیلرینی ضبط ایتمکدن
عبارت ایدی ؛ فقط دشمن دونماسنده قالیونلر موجود اولدیغی
صورتده قادرغه ایله قالیونه چاتمقده محذور اولدیغنه مبنی اوزاقدن
طوپ ایله دوکوب ، دومن ودیرکلرینی قیردقدن و آرمه‌سنی اوچور-
تدقدن صکره چاتمق وبو وجهله ظفریاب اولمق قاعدهٔ متخذه‌دن ایدی ؛
چونکه ، قالیونلرك باتریالرنده‌کی طوپلر قیصه اولدیغندن منزللری
دخی آز اولوب ، حال بوکه ، قادرغه‌لرك باش طوپلری قالیونلرککنه
نظراً اوزون بولندیغی ایچون منزللری‌ده اول نسبتده زیاده اولدیغندن
قالیونی دوکمکده هر وجهله حصول موفقیت محقق ایدی . عکسی
تقدیرنده دخی قالیونلر قادرغه‌لره نسبةً غایت جسیم ویوکسك کمیلر
اولدیغندن اکر روزکار اولور ایسه سیرسریع ایله قادرغه‌لری
چیکنه‌یه‌جکلری کبی طوپلرینك منزللری داخلنده بولندیغی صورتده‌ده
بر قادرغه‌نك قوللانه‌جغی نهایت اوچ طوپه قارشی قرق ، قرق‌بش
طوپله مقابله ایده‌جکندن قادرغه‌یی غرق وتلف ایتمسی محقق‌اولوب ،
رامپااولندیغی حالده‌دخی قادرغه‌نك آلچقلغیله برابر عساکر موجوده‌-
سی‌ده نسبت قبول ایتمز درجه‌ده قالیونککندن دون بولندیغندن ینه
حربی غائب ایده‌جکی درکاردر .

اکر دونما قالیون وماونه وقادرغه‌لردن مرکب‌اولور ایسه‌محاربه
وقوعنده بورده نظامی اوزره اوچ‌صره صف‌حرب تشکیل اولنوب ،
برنجی‌خطه قالیونلر ، ایکنجی‌یه ماونه‌لر ، اوچنجی خطه‌دخی قادرغه‌لر
تعبیه اولنه‌رق پاشا باشتارده‌سی الك کیریکی خطده براقیلیر ومحافظه‌سی
ایچون دخی‌رفاقتنه بش‌قطعه قادرغه مأمور ایدیلیردی . بوقادرغه‌لرك
ایکیسی ایلریسنده واوچی‌کیریسنده بولنوب ، کیریده‌کی کمیلردن بری

دومنی محافظه ایدر ، دیگر ایکیسی ده بشنجی آلتنجی کورکلری حذاسنده برابرجه ایلریلردی . اثنای حربده قپودان پاشا عسکری حربه تشویق ایتمك مقصدیله باشتارده‌دن چیقوب ، قایقله موقع حربده طولاشمقدن اجتناب ایتمك مقتضای حال ومصلحت اولوب ، شاید بومثللی بر حرکت سقیمه‌ده بولنه‌جق اولور ایسه انهزام وقوعنه سببیت ویره‌جکی بالتجربه ثابت اولدیغندن « **اثنای حربده سردارك موقع مخصوصنی ترك ایلمسی مغلوبیتی موجب اولور** » قاعدهٔ اساسیه‌سی دستورالعمل اتخاذایدیلیردی . اثنای حربده فورصه‌لردن زیاده‌سیله حذر ایدرلردی ؛ چونکه ، جزؤی بر انهزام وقوعنده بولندقلری سفینه ایله برابر دشمن طرفنه فرار ایتدکلری مکرراً وقوع بولمش اولدیغندن مؤخراً ترك ایله قاریشق بولندیرمق اصول اتخاذ اولنمش ایدی .

قالیونلرباشلیجه یلکنله متحرك‌بولندقلری‌ایچون روزگاراولمدیغی صورتده دونمانك سرعت مطلوبه‌ایله سیر وحرکتنه مانع اولدقلرندن عثمانلی بحریه‌سنده بومثللی سفائن جسیمه ابتدای انشالرنده — بوغاز دشمن دونماسی طرفندن سد وبند اولندیغی زمان — یالکزدونمانی بوغازدن چیقارمق واکثریا سوقیات خدمتنده قوللانلمق اوزره ایکنجی درجه‌ده اهمیتی حائز قوهٔحربیه‌دن عداولنه‌رق اصل‌دونمای همایونی تشکیل ایدن سفائن هم یلکن وهم کورکله متحرك ماونه وقادرغه وسائر سبکبار مراکب بحریه‌دن عبارت اولوب ، ایستنیلن جهته سرعت وسهولتله سوق اولنورلردی . بومثللی بردونما دکزده دشمنه تصادف ایتدیکی زمان یا بك گمیلری ایلریکی خطی تشکیل ایتمك وترسانه گمیلری گیریکی خطده بولنمق اوزره بورده نظامنده ایکی خط حرب تشکیل ایدرلر ویاخود شبه نصف دائره شکلنده اوله‌رق مرکز وصاغ وصول جناحلر نامیله اوچ فرقه اولمق اوزره

بر بورده نظامی اخذایدرلردی . بوایکی صورتده‌ده پاشا باشتارده‌سی مرکزده بولنوب ، عموم خط حربه قوماندا ایدر وماونه‌لر جناحلره تعبیه اولنه‌رق طرفین بووجهله قوتلندیریلیر وهر فرقه‌یه مخصـوص اولان قـوماندانلر دخی منسوب اولدقـلری فرقه‌لرك مرکزلرنده بولنوب ، جناحینه قوماندا ایدرلردی.

اکر دونما معیتنده قورصـان سفائنی‌ده بولنور ایسه آنلر دخی خط حربك خارجنده « احتیاط » مقـامنده بولندیریله‌رق حـین اقتضـاده ضعیف اولان نقطه‌لره معـاونته سوق اولنورلر وفرصت دوشدکجه دشمن خط حربنك یان طرفلرندن هجوم ویاخود کیریسنی آله‌رق تعرض ایله خط رجعتلرینی قطع ایدرلردی . بومثللی بر نظام حرب اخذ ایتمش اولان دونما دشمن دونماسنه حین تقابلنده ابتدا جناحین یکدیکره تلاقی ایده‌جکلرندن محاربه‌یه‌ده اول امرده بو نقطه‌لردن باشلانیر وبرقاچ دقیقه صکره مرکزه دخی سرایتله عموم خط حرب اوزرنده جنك وجداله ابتدار ایدیلیردی .

محـاربه‌یه شروع اولنمازدن مقـدم باش طوپلری (مسکت) ایله طـولدیریله‌رق حاضر بولندیریلوب ، حین تقربده هپ بردن آتش ایدیلیرلر وتماميله یکدیکره قارشدقلری اثنالرده اك زیاده رامپا مانو - ره‌سنك اجراسنه‌ویادشمن خط حربنی‌یاروب، کچمکه سعی‌ایدرلردی؛ چونکه، ایکی سفینه برکره‌بربرینه رامپا اولدیلرمی! آرتق ایکیسنك‌ده بر طرف کورکلری ایشله‌میه‌جکنندن بر برندن انفکاکی محال اولوب، ایش طرفین عسـکرینك بازولری قوتنه قاله‌جغی جهتله کوجلرینه کوکنمکده اولان عثمانلی دلاورلری بوخصـوصی ازجان ودل آرزو ایدرلردی . رامپا اصولنده‌ایکی طرف‌دونماسنی تشکیل‌ایدن سفائن بر صنفدن‌اولمق شرط ایدی. برده‌دونماجه‌مخابراتی‌تسهیل‌ایچون شمدیکی کبی اشارات مکمله موجود اولمدیغنـدن قوماندالرده ندا ایله اجرا

اولنوردی ؛ ودونما قوماندانی اولان ذات‌حربك قاریشق زمانلرنده ترسانه چاوشلرینی و بندکانی قایقلرله جهات مختلفه‌یه سوق وارسال ایده‌رك اقتضا ایدن اوامری بو وجهله اعطا ایدردی .

درنمانك [*] کشت وگذاری ویا لیلاً حرکتی اثناسنده ویاخود بوغازلردن و آطه‌لر آره‌سندن مرور اولنورکن « **قول نظامی** » اوزره حرکت اولنمق اصول متخذه‌دن اولوب . بونك ایچون دخی دونمایی تشکیل ایدن سفائن یکدیگرینك دومن صویی استقامتنده بولنور ، یعنی بر خط مستقیم اوزره ترتیب وتنظیم اولنوردی ؛ مع مافیه ، موقعك مساعده‌سی وسفائنك عددجه کثرتی نسبتنده دونمانك بردن زیاده قول نظامیله سیروحرکت ایتدیکی‌ده وقوع بولوردی. قدمای بحریونمز بونظامه «**دوه‌قطاری**» نامی ویرمشلردر . نظام مذکور طوپك سفائنده برنجی سلاح اوله‌رق قبول‌وتکثیر اولندیغی زمانلردن اعتباراً اثنای حربده دخی نافع بر مانوره اولمق اوزره استعمال اولنمغه باشلانلمشدر . دونمای همایونك کشت وگذار اثناسنده بعض‌کره دخی «**عرب‌آلایی**» تشکیل ایلدیکی ، یعنی هیچ بر کرتریز خطنه تابع اولمقسزین اجرای سیر وحرکت ایتدیکی‌ده وقوع بولوردی .

[*] دشمن دونماسنك بولندیغی محلده اجرا اولنان سیر وسفره تسمیه اولنور .

اون برنجی فصل

احوال دریا ودونغایه دائر دستورالعمل اتخاذ ایدلمك اوزره
مشاهیر بحریون طرفلرندن درمیان ایدلمش
اولان اقوال ونصایح مفیده :—

(١) اگر قپودان قورصانلقدن یتشمه دکل ایسه امور بحریه وخصوصات حربیه‌ده قورصانلرله مشورت ایدوب ، رأی وتدبیرلری اوزره حرکت ایتمك وکندی فکریله عمل ایلمه‌مك لازمدر ؛ چونکه کندی بیلدیکنه گیدنلر اکثریا نادم اوله گلمشلردر ؛ علی الخصوص بو بابده برخطا واقع اوله جق اولورایسه ضرری یالکز نفسنه منحصر اولمیوب ، عمومه بردن تعلق ایدر .

ملاحظه — شوماده هرنه‌قدر حال حاضره نظراً حکمسز وفائده‌سزگبی مشاهده قلنمقده ایسه‌ده اعصار سالفه‌ده متانت فوق‌العاده‌یی حائز بردستور قطعی مثابه‌سنده ایدی ؛ چونکه ، بوندن همان‌یارم عصراولنه گلنجه‌یه قدر بحریون ایچون قورصان سفائنی تطبیقات حربیه مکتبلری حکمنده اولدیغندن هر دولتك مشاهیر بحریونی همان هپ بورالردن یتشمش ومؤخراً دولتلرینه خدمات عالیه ومشکوره‌ده بولنمشلردر ؛ زیرا ، محاربه‌ایچون سرعت‌انتقال‌ایله اعتدال‌دم قدرفوائدی درکار هیچ‌برشی اولمدیغندن اوصاف مذکوره‌یی حائزاولمق‌ایچون‌ده متعدد محاربه‌لرده بولنمق وهیچ اولمازایسه آتش ونشان تعلیملریله پك‌چوق اشتغال ایتمش اولمق اقتضا ایدر . یوقسه عادی دونغا مانوره‌لریله قپودانلرك وظیفه‌لرینی اوگرنملری قطعیاً قابل اوله‌ماز ؛ بناءً علیه ، قپودان اوله‌جق ذات ایچون حین محاربه‌ده هرشیدن زیاده متانت وغیرت وسکونت وتام وصحیح گوریجی گوز وایی ایشیدیجی قولاق لازمدرکه ، اشبو اوصاف مطلوبه اویله صرف علوم وفنون ایله اکتساب اولنه‌میوب ، آنجق عملیات واستیناس ایله تحصیل ایدیلیر . ایشته بوجهتله اوللری قپودانلرك قورصانلقدن یتشمش اولملرینه اعتنا قلنیردی :

حاصل کلام، دستورِ مذکور شوزمانه تطبیق ایدیله‌جك اولور ایسه استحصال اولنه‌جق نتیجه: حرب سفینه‌سی سواریسی اوله‌جق ذاتك «تعبیهٔ بحریه» قواعدینی مکملاً بیلمکله برابر آز چوق محاربه گورمش ومدت مدیده دکزده گزمش، اموردیده ومجرب الاطوار ذوات نادره‌دن بولنمسی ویالکز رأی خودیله حرکت ایتمیوب، ایجابنده معیتنکده فکرندن استفاده‌یه چالشمسی شرط اعظم اولدیغی گبی بو اوصاف مطلوبه‌یی حائز اولمیانلرکده وظیفهٔ نازکه ورقیقه‌لرینی ایفا ایده‌میه‌جکلری حقیقتندن عبارتدر.

(۲) دولت سفائن حربیه‌سنی کندی ترسانه‌لرنده انشا ایتدرملیدر؛ چونکه، هم پاره داخلده قالیر، هم مملکتده ارباب هنر ومعرفت چوغالیر، هم ده عمله‌نك تعیشلری تأمین ایدلمش اولور؛ فقط اوصاف مطلوبه وروصانت لازمه‌یی حائز سفائن انشا اولنه‌میور ایسه اول حالده مطلوب حاصل اولنجه‌یه‌قدر موقتاً وبالضروره خارجدن مبایعه ایتمك اقتضا ایدر.

(۳) دونمایه مقتضی اولان مهمات متنوعه هرزمانده مکملاً حاضر ومع احتیاط موجود بولندریلوب، هیچ بر سببله وهیچ بر وجهله ناقص براقلماملیدر؛ یعنی «**حاضر اول جنکه اگر صلح وصلاح ایستر ایسه‌ك**» مضمونجه حرکت ایدلملیدر؛ چونکه، اثنای سفرده تدارکی مشکل وبلکه ممکنسز اولور.

(٤) دونما بوغازدن طیشاری چیقدقدن صکره دقت وبصیرت اوزره بولنیلوب، «**قره‌قول**» اکسك ایدلمه‌ملیدر. سیر وسفر اثناسنده دائما دونمانك اوچ درت میل ایلریسنده ایکی الویرشلی «قالیته» بولندیرمق وبونلری لیمانده یاتلدیغی مدتجه دخی دونمانك تیمورلی بولندیغی محلدن دکز طرفنه اولمق اوزره لااقل اوچ، درت میل آلارغه یاتیرمق ایجاب ایدر.

ملاحظه — بو ماده هرزمان ایچون موجبجه عمل اولنه‌جق بر دستور عمومی حکمنده اولوب ٭ عصر حاضرده دخی دونمانك کشافلق ومترصدلق ٭یعنی ایلری قره‌قولی خدمتنی (قرووازورلر) و سائر نوع سفائن صغیره و سریعه ایله طوربیدو واپورلری ایفا ایتمکده‌در.

(٥) دونما سفائن کثیره‌دن عبارت اولدیغی صورتده ایکی فرقه‌یه تفریق ایله برنجی فرقه‌یی دیگرندن برگون مقدم حرکت ایتدیرمك اقتضا ایدر ؛ چونکه ، هر لیمانك بوقدر کثرتلی سفائنی استیعابه تحملی یوقدر . هرنه‌قدر اطه‌لرك هرطرفنده یاتیله‌بیلیر وروزگار نه طرفدن اسرایسه اوته طرفه گچیلیرایسه‌ده سواحل بویله‌اولمدیغندن دونمانك اقامتی ایچون هر حالده برلیمانه احتیاج مس ایدرکه ، بویله عظمتلی بر دونمایی استیعاب ایده‌بیله‌جك لیمان دخی هر یرده بولنه‌ماز. ایشته بوسببدن دونمانك‌ایکی ویادها زیاده فرقه‌لره تقسیمیله آیری آیری سوق ایدلملری و حین اقتضاده متفقاً حرکات بحریه اجراسی ایچون برلشمك‌اوزره معروف ومساعد لیمانلردن بری دخی مرکز اتخاذ ایدلمك مناسب اولور٠

ملاحظه — بو ماده اعصار سالفه‌ده اجرای احکامنه رعایت اولنور ، حائز اهمیت برقانون حکمنده ایدی؛ چونکه ، دولت علیه‌نك آق‌دکزه(۳۰۰) قطعه‌یی متجاوز سفائن حربیه‌دن عبارت جسیم دونمالر سوق واخراج ایلدیکی پك چوق کره‌لر وقوع بولمشدر . حال بوکه ، شمدیلرده سفائنك قیمتنه نظراً اویله کثرتلی دونما سوقنه دکل دولت علیه ، هیچ بردولت قادر اوله‌مدیغندن وعلی الخصوص گمیلر بخار ایله متحرك بولندیغندن دستور مذکورك دخی شمدیلرده اسکیسی قدر حکم و اهمیتی قالمامش گیبدر .

(٦) اطه‌لر آره‌سنده گرك روم ایلی وگرك آناطولی ساحللرنده بولنلسون ، گرکسه اورته‌لرده اولنسون زوالدن صکره برلیمانه یتشیلیر ایسه هر حالده گیریلوب ، لیمان باصلمامق ، یعنی ایلریده بر لیمان دها

وارددیه گچیلمه‌مك اقتضا ایدر ؛ زیرا، یا روزگار وفورطنه ظهور ایتمك یاخود گیجه‌یه قالنوب، پریشانلق واقع اولمق احتمالی واردر . بو بابده «**انگیننده باشقه‌دکزده یاتمق خطادر**» مثل مشهورینه رعایت ایتمك لازمدر .

ملاحظه — بوماده‌هر نه‌قدر یلکن سفائنی حقنده جاری اولمق اوزره وضع ایدلمش ایسه‌ده واپورسفائنی ایچون دخی — اکر بر مجبوریت یوق‌ایسه — احکامنه رعایت اولنقده منفعت کثیره درکاردر.

(۷) بوغازی‌چیقدقدن صکره صباح‌نمازینی قلمینجه قالقلمامليدر. بو دیناً مکلف اولدیغمز بر وظیفه‌در ؛ ایفاسنه رعایت هر حال وکارده موجب نجات و سلامت اولور .

(۸) باشتارده رئیسلری [پاشا گمیسی سواریلری] جزایرده و دریاده نیجه ییللر گزمش ، قورصانلق ایتمش ، وقعه دیده و کار آزموده عارفلر اولملیدرلر ؛ زیرا ، دونمانك حرکت و سکونی آنلره تابعدر.

ملاحظه — بو ماده‌نك گرچه شو زمانده حکمی قالمامش ایسه ده پاشا گمیسی سواریسنك بر قورصان اولمسی مقامنه (۱) رقملی ماده نك ملاحظه قسمنده‌کی اوصافی جامع بر قپودان بولنمسی شرطدر ؛ دینلدیکی صورتده بنه اهمیتنی محافظه ایده‌جکنده شبهه یوقدر .

(۹) دونما گیدرکن باشتاورده کورکجیلری کورکلرینی « **قارتال قنادی** » یعنی یواش یواش چکه‌رك آغر آغر ایلریلملك اقتضا ایدر. پاشا گمیسی سرعتله حرکت ایتمه‌ملیدر ؛ چونکه ، فورصه‌لره گمی باصمق ایچون میدان ویرلمش اولور. بعض اسپانیا قپودانلرینك عثمانلی دونماسی حقنده

« سزك كميلريكز يوروك دكلدر ! » ديه‌مؤاخذه‌يه‌قيام‌ايلمش‌اولملرينه قارشي‌عارف عثمانلي قورصانلرينك‌ده « بزم كميلريمز قاچانلي قورماز ؛ قوواندن قاچماز كميلردر ! » ديه منـاظرلريني الزام ايلمش اولدقلري مشهوردر .

ملاحظه — عصر حاضرده دخي دونتمايي تشكيل ايدن سفائن حربيه‌نك‌اڭ يولسز بولناني قوماندان گميسي اتخاذ اولنمق وياخود قوماندانك بولنديغي گمي دونتماده موجود اڭ يولسز گمينك يولنـه موافق برسرعتله حركت ايتمك — محافظـهٔ انتظامه سبب مستقل اولديغنه مبني — قبول اولنمش قاعدهٔ مرعيه‌دندر .

(١٠) اطه‌لر آره‌سي صيغ يرلردر وقارنتيدر ؛ برروزگار اسره اوتوز ايكي دورلو گوسترر ؛ مراد اولنان يرلره توصـيل ايتمز ؛ هر اطه‌نك بر باشقه قارنتيسي واردر ؛ دوكونتيلري دخي چوقدر ؛ آز زمانده چوق گمي قضازده اولور ؛ « اطه‌لر آره‌سي دونتما قناره‌سي » ديرلر مثل مشهوردر ؛ بنابرين . قپودانلر ايچـون آرشيپل داخلنده غايت احتياط و انتبـاه اوزره سير وسفر ايتمك امور واجبـه‌دندر ؛ باخصوص يلكن گميلري حقنده بو ماده‌نك احكامنه صـوك درجه‌ده رعايت لازمدر .

(١١) گميلر ياغلانه‌جغي زمان ايكي‌يه تفريق اولنمق و بر قسمي ليمانده ياغلانمقده ايكن قسم ديگري احتياطاً ليمان خارجنده بولنديريـ يلوب ، محافظه‌يه اعتنا قلنمق امور واجبه‌دندر .

ملاحظه — شمديلرده قوللانيلان گميلر ياغلانمغه محتاج دگللر ايسه‌ده اثناي حربده بر دونتما صو وكمور ولوازم سائره‌سني اخذ واكمال ايتمك ايچون بر ليمانه اينه‌جك اولديغي زمان برقسمي مهمـات مقتضيه‌سني اخذ ايدنجه‌يه قـدر قسم ديگرينك احتياطاً بهمه حال ليمانك خارجنده بولنديرلمسي رعايتي واجب بر امر مهمدر .

(١٢) دونتما ناوارين ليماننه مواصلت ايتديكى زمان مذكور ليمان همواسع ، هم محافظه‌لى ، همده مناسب بر موقعده بولنديغندن بر خيلى زمانر دونتماى همايون طرفندن اس الحركات اتخاذ ايدلمشيدى [ايكى قطعه سريع السير قاليته انتخاب اولنوب . دشمن سواحلنه ارسال اولنه‌رق احوا- لنى تفتيش وتفحص ايتديرمك واسير آلديرمق خصوصلرينه اعتنا واجرا قلنان تحقيقاتدن اكر دشمن دونتماسنك مسيناده اجتماع ايتمش اولدقلرى آكلاشيلير ايسه يالكز سواحلك محافظه‌سيله اكتفا اولنوب ، بريره حركت اولنمامق مقتضيدر .

(١٣) اكر مسيناده دشمن دونتماسى يوق ايسه اول زمان دشمن سواحلنه ويا انگينه گيتمك اوزره قرار ويريلوب ، حركت اولنمازدن مقدم دخى (ناوارين) ده (١٠ ، ١٥) پاره قادرغه بوزمق ، يعنى دونتمايى تشكيل ايدن سفائندن ايشه يارامايانلرى اوراده ترك اولنه‌رق كوركجى وجنكجيلرى سفائن سائره‌يه توزيع اولنوب ، عسكرك دوكونتيلرى اوراده ترك اولنمق خصوصلرينه دقت ايدلمك اقتضا ايدر .

(١٤) ناوارينـدن انگينه طوغرى حركت اولنمق خصوصنه قرار ويرلمش ايسه واريلرده اون بش گونلك صو بولنديرمق ونماندن اقشام نمازندن صكره چيقوب ، اهالى‌يه‌ده بر يوكسك محلده ايكى گيجه آتش ياقلرى اكيداً تنبيه اولنمق اصولدندر ؛ چونكه شايد فورطنه ظهور ايدرده عودت اولنمق لازم گلير ايسه دونتمانك سهولتله ليمانى بوله‌بيلمسى ايچون بويله بر تدبيره مراجعت اولنمق وحتى اوزرلرينه برمأمور بيله تعيين ايدلمك مقتضاى حال ومصلحتدندر .

[اول زمان ممالك محروسه‌ده ساحل فنارلرينك مفقوديتى بو گبى تدابيره مراجعته احتياج مس ايتديررمش] .

(۱۵) آچیق دکزده سفر اولنه‌جغی زمان گیجه‌لین شاید برفور-طنه ظهور ایدر ایسه گمیلرك یکدیگرینه چاتماملری وبربرینی غائب ایتمه‌ملری، یعنی فیلودن چیقماملری ایچون هر گمینك فنارینی یاقسی واکر دائمی فناری یوق ایسه موقت برفنار آصمسی تنبیه اولنملیدر.

شو ماده‌دن گمیلرك لیلا بورده فنارلری استعمال ایتمه‌مکده اولدقلری آکلاشیلیر]

(۱٦) دونما روم ایلی ویا آناطولی سواحلنه گتدیکی زمان تجهیزاتی مکمل (۱۰) قطعه قالیته‌دن عبارت بر «اینجه فیلو» آطه‌لر آره‌سنه مأمور ایدیلوب، قره‌قول ومحافظه‌یه تقید واهتمام قلنملیدر.

ملاحظه — شو «۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱٤، ۱۵، ۱٦» رقملریله ارائه اولنان ماده‌لر وقتیله رعایتی الزم اولان خصوصات احتیاطیه‌دن معدود ایدیسه‌لرده شمدیکی حالده حکمسزلکلرینه بناءً برحکایه‌دن عبارت قالمشلردر.

(۱۷) اکر دونما دکزده ایکن سیس ودومان ظهور ایدر ایسه ساحله تصادف اولندیغی صورتده درعقب تیمور براقمق وهوا آچیلنجه‌یه قدر بکلمك شرطدر. اکر انگینده بولنیلیر ایسه گمیلر پراکنده اولمامق ویکدیگرینه چاتمامق ایچون سیس قالقنجه‌یه قدر پاشا باشتار-ده‌سنده (مهترخانه) [موسیقه] چالدیرلمق وسفائن سائره‌دن دخی چالنمق خصوصلرینه اهتمام اولنملیدر.

ملاحظه — بواصول الحالة هذه جاری ایسه‌ده قوللانیلان وسائط اخباریه تبدیل اولنمش و هر ملت بحریونی ایچون مشترکاً مرعی‌الاجرا طوتلق اوزره (۱۸٦۳) سنهٔ میلادیه سنده گرك بو وگرکسه سفائنك منع مصادماتی ماده‌لری حقنده بین‌الدول برنظامنامه ترتیب وتنظیم اولنوب، (۱۸۸۰) سنهٔ میلادیه‌سنده دخی تعدیل واصلاح ایدیله‌رك الحالة هذه دستورالعمل اتخاذ قلنمقده بولنمشدر. نظامنامهٔ مذکور احکامنجه واپور ویلکن سفائنی طرفلرندن سیسلی ودومانلی‌هوالرله قاریاغدیغی زمانلرده «بخار دودوکی» و «کوروك»

و «ترومبا مارينا» [سيس بوروسى] و «چاك» گبى وسائط مخصوصه ايله هرايكى دقيقه‌ده بر دفعه اخباراتده بولنلمقده وبو خصوصه كيجه، گوندز دقت واعتنا ايدلمكده‌در.

(١٨) دونما سردارى اولان ذات كندى گميسنده بولنوب، بر خصوص ملاحظه‌سيله محل معركه‌ده گميدن چيقمامليدر و عسكر سورمك ايچون بندگانى گوندرمليدر. «سردارك ميدانه حربى قايقله كزمسى قانونه رزمه مخالف ودواعئ خطردر».

ملاحظه — شو ماده دونمانده حرب ايچون «قره عسكرى» دخى استخدام اولنديغى زمانلره عائد اولوب، عصر حاضرجه محل تطبيقى يوقدر.

(١٩) اثناى محاربه‌ده قپودان پاشا فيلوجه موقع مخصوصنده بولنوب، ايلرى وارمغه و دشمنه چاتمغه هوس ايتمه‌مليدر. شايد تهلكه‌يه دوچار اولور ايسه «باش كيدنجه اياق پايدار اولماز» مثل مشهورى حكمنجه مغلوبيت مقرردر.

(٢٠) بك گميلرينك هر برندن يوزر نفر فورصه چيقاريلوب، يرلرينه ترك كوركجى قونلملى، مخالفت ايدنلر اولور ايسه بلامساهله جزالنديرلمليدر؛ چونكه، چوق دفعه فورصه‌لر بك گميلرينى باصوب گيتمشلردر.

(٢١) گميلرك كوركجيلرى ترك وفورصه قاريشق اولمليدر. اسكى قپودانلر كوركجيلرك ايوسنى انتخاب ايدوب، باشتارده كوركنه اوچ فورصه، اوچ ترك قورلر و فورصه‌لردن شديداً احترازده بولنورلردى. استانبول گميلرينه دخى چوق فورصه قونلميوب، ميرى اسراسى گميلره دفترله توزيع اولنمق وبرگميده اللى نفر بيله

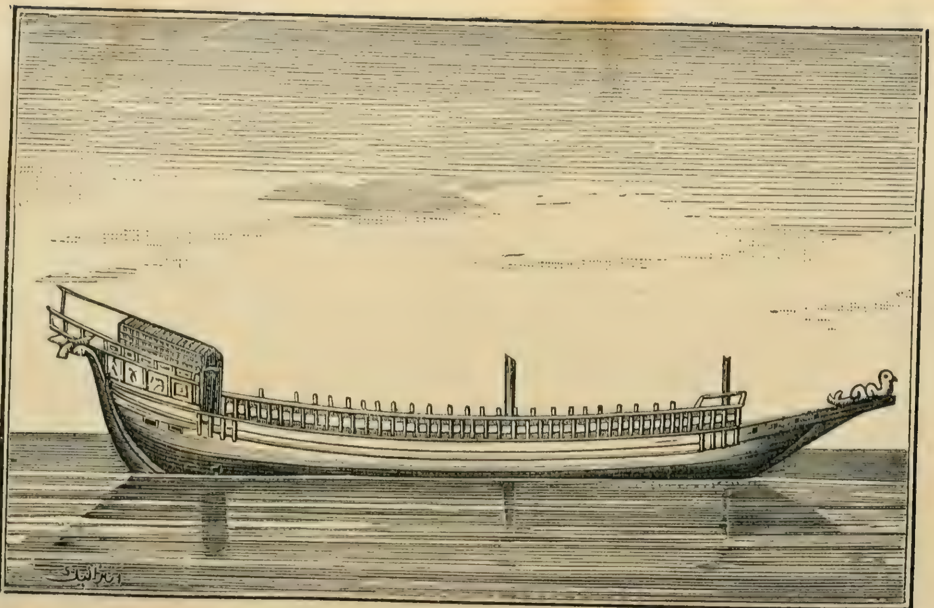
بولندیرلمامق لازمدر . ترکك بیلدیکی قدر کورك چکدیکی کافیدر . فورصـه‌لرك مهارتنه طمع اولنماملیدر ؛ زیرا ، پك چـوق کره‌لر گمیلری باصوب ، گیتدکلری وقوع بولمشدر .

ملاحظه — شو (۲۰ ، ۲۱) ماده‌لرك عصر حاضره تعلقلری یوقدر .

(۲۲) اثنای حربده طوپ و تفنك دانه‌لرینـك اصابتیله شهید ومجروح اولانلر فی‌الحال آنباره ایندیریلوب ، نظرلردن ستر واخفا ایدلملیدرلر . اکر بو خصوصه تقید ایدلمیوب‌ده شـهدا و مجروحین محاربه ایله مشـغول اولان افرادك گوزلری اوکنده بولندیریله جق اولورلرایسه خوف و دهشته دوچار اوله‌جقلرندن پریشانلق وقوعی محققدر ؛ حتی یاره‌لرندن آقان قانلر گوگرته‌لری لعل گون ایده‌جـکی جهتله بومنظرهٔ مدهشه نك افراده اوله جق سؤتأثیراتی ازاله ایچون گوگرته‌لر اوزرینه قوم دوکمك خصوصنه دخی همت اولنملیدر .

(۲۳) بر گمینـك فتحی میسر اولنجه اول امرده طوپلرینی یوقلامق ، جبخانه‌لکلرینی تحت نظارته آلمق ولازم گلیرایسه طوپلری چیویله‌مك وسنتنه‌لرینی معاینه ایتمك خصوصلرینه اهتمام اولنوب ، دها فتح وتسـخیری تمام اوله‌دن مال غنائم یغماسنه قویولماملیدر .

(۲٤) محاربه اثناسنده بر گمینك صو کسمندن آشاغی اولان قسمنه گولله اصـابت ایدوب‌ده بر دلیك آچـدیغی و آچیلان دلیکی سرعت و سهولتله قپامق ممکن اوله میه جغی تحقق ایتدیکی صـورتده صاریق وپیشگیر وسائره مثللی بر طاقم اوزون بزلر صویه ویریلوب ، آقنتی سوقیله بونلرك آچیلان فالیه‌یی طیقامه‌لری ممکن اولور ، بعض گمی بوواسطه ایله غرق اولمق تهلکه‌سندن قورتلمشدر .

لوحه ۷ — (مالطز قادرغه‌سی)

ملاحظه — بو ماده اخشاب گمیلره کچوك چاپلی طوپلرك آچه‌جغی دلیکلری طیقامق خصوصنه دائر اولوب ماضی‌یه عائد برحکایه‌در. شوزمانده ایسه: تخم ایصلاندیغی حالده حجمی توسع ایتمك خاصه‌سنه مالك اولدیغندن مرمیاتك سفینه‌یه آچدیغی یاره‌ودلیکلر یلکن بزندن معمول طوربه‌لره تخم وضع ایدیله‌رك بو طوربه‌لرله سد اولنوب ایچری‌یه صویك دخولی منع ایدیلیر: فقط طوربه درونده‌کی تخم شیشنجه‌یه قدر دلیکك اوزرینه بر امنیت پالیتی وضع وبند ایدلمك اقتضا ایدر.

(٢٥) ایام قدیمه‌دن بری کشورلر فتح ایده‌گلن عسکر طورر ایکن لوند یازمغه هوس اولنما ملیدر. بلکه عسکری مطلوب وجهله قوللانمق نصل ممکن اولور ونیه توقف ایدر؛ بونلری بیلوب، بولیله حرکت ایدلمکه سعی وغیرت اولنملیدر.

ملاحظه — بوماده‌نك دخی عصر حاضرجه محل تطبیقی یوقدر.

(٢٦) سواحلده قلعه و استحکامات انشاسنه اهتمام اولنه‌رق دشمنك پای تجاوزی کسر ایدلملیدر.

(٢٧) سریع السیر تجار سفائنندن ماعدا بتون سفائن تجاریه ایله سواحلده اولوب، مستحکم اولمیان کافهٔ شهرلرك محاربهٔ بحریه‌جه بر ضعف مللی عد اولنمسی قواعد کلیهٔ حربیه‌دندر.

(٢٨) دونما دن مراد، محاربهٔ بحریه اجرا ایتمك اولدیغندن بحریون ایچون نظر تدقیق وتفتیشدن گچیرلمسی لازم گلن ماده محاربهٔ بحریه نه ایله ونه صورتله اوله‌بیله‌جکی مسئله‌سی اولوب، مسئلهٔ مذکوره ایسه الحالة هذه لایقیله حل اولنه‌مامشدر. بوبابده الڭ زیاده جالب دقت اولان ماده غایت جسیم ومکمل اسلحه ایله مجهز بر

دونمایی اثنای محاربه‌ده استفاده‌لی برصورتده قوللانمق ایچون نه‌وجهله جمع وسوق ایتمك اقتضـا ایلیه‌جکنه دائر لازم گلن معلوماته احتیاج عمومی بولنمسیدر. معلومات مذکوره آنجق وقت صلحده (تعبیهٔ بحریه) فننك نظریاتیله توغل ایدنلرك معلومات مکتسبه وتجارب متحصله‌لری سایه‌سنده بر درجه‌یه قدر اسـتحصال اولنه بیلیر. (فن تعبیهٔ بحریه) سفینه‌نك قوتنی ترکیب وتشکیل ایدن اسلحهٔ متنوعه‌نك، اثنای حربده استفاده‌لی بر صورتده اسـتعمالنی بیلدیردیکندن فن مذکور بحریه ضابطانـنـك نظر دقت واهمیتده طوته‌جغی علوم وفنون بحریه‌نك اهم واقدمیدر.

(۲۹) بحرك فوائد عظیمه و منافع جسیمه‌سندن حصه‌مند اولمق املنده بولنان بر دولت اسلحهٔ جدیده ایله مجهز، قوی ومتین سفائن ایله‌تعلیم وتربیه‌لری مکمل واصحاب غیرت وحمیتدن مستعد ضابطانك تحت قوماندالرنده بر دونما ایله میدان معرکه‌یه گیرمکه هر آن ودقیقه حاضر ومهیا بولنملیدر.

(۳۰) تجارت بحریه‌سی واسع اولوب‌ده‌هر مملکتده حقوق‌دولت ومنافع ملتی محافظه‌یه ساعی بولنه‌جق، یاخود نقض عهدایله حقوقنه تجـاوزه قیام ایدن بر دولتك تجـاوزات واقعـه‌سنی منع و تکالیف مضره‌سنی رد ایده‌جك بردولت ایچون جسیم اولماز ایسه بیله افرادی تعلیم وتربیه‌ایله مألوف، درجهٔ کفایه‌ده بردونما ایله هر آن محاربه‌یه حاضر ومهیا بولنمق واجبات اموردندر. خصوصیـله بویله بر دونما منسوب اولدیغی دولت و ملتـك هر دقیقه اعتلای شـان وشرفنه خدمت ایدر بر واسطهٔ قویه‌در.

(۳۱) بر دولت دونماسنی حین اقتضاده استفاده ایتمك فکریله

تهيئه ايلديگندن الكاني اسلحه‌ايله تجهيز ايلمسى شرطدر . شايد بونوع اسلحه او دولتك ممالكى داخلنده اعمال وتدارك اولنه‌ميور ايسه ممالك اجنبيه‌دن مبايعه وجلب ايلمسى ايجاب ايدر . اكر وطن محصوليدر ؛ ويا كندى اختراعكرده‌مزدر ديه‌رك حربجه ايشه يارامیان اسلحه‌يى قوللانه‌جق اولور ايسه بر حرب وقوعنده دونماسنى غائب ايده‌جكى محققدر ؛ بنابرين ، دونمايى رغبت عموميه‌يى قازانمش اسلحه‌ايله تسليح وتجهيز ايتمك شرطدر .

(۳۲) بر حرب سفينه‌سندن مطلوب اولان خدمتك اعظم واقدمندن برى دكزده تصادف ايتديكى دشمن گميسنى تخريب ايتمك اولوب ، بومقصدك حصوليچون دخى افراد موجوده‌سنده ايى گميجيلك ايله ايى طوپجيلغك متحداً بولنمسى ايجاب ايدر « **بحريه ترتيبى ايچونده گميجى قوللانمق لازمدر!** » ضرب مثل قديمندن مراد بحريه افرادى مستعد ومعلم اولمق اقتضا ايدرديمكدر . « **آنيغنى اوراده عسكر وظيفه‌سنى ايفا ايتمش صايلير !** » و « **نشانه تعليمى كورمين عسكر عسكر عد اولنماز !** » سوزلرى‌ده هب قول سابقى مؤيددر . « **ايى طوپجيلقده مقصد ايى تعليم بيلوب ، آنيغنى اصابت ايتديرمكدر !** » سوزى دخى ضابطان و افراد بحريه ايچون دستور العمل اتخاذ اولنه‌جق نصايح حربيه‌دندر .

(۳۳) برقوماندانك الك گوزل تزييناتى جسارت ، شجاعت واثناى حربده سرعت انتقال ايله محاضرات فكريه‌سنى حسن استعمال اولديغى گبى الك بيوك هنرى دخى بعد الظفر كمال حلم وعفت ايله تنظيم امور ايتمسيدر .

(۳٤) ظفر وفتوحاتى اكمال وثمره‌سنى اقتطاف ايتمك ايچون ممكن اولديغى حالده احتياط سفائنى بولنديرمليدر .

(٣٥) ضابطان ايچون شجاعت، جسارت، متانت واوصاف سائرهٔ مستحسنه‌نك تحصيلى مجرد سفائن جسيمه درونده تعليم وتجربه وعمليات ايله اشتغاله متوقف اولوب، هرنه قدر بو مثللى سفائن ايله عمليات اجراسى مصارف كليه‌يى موجب اولور ايسه‌ده عدم اجراسى طرفنده بولنان دونما سالف الذكر سفائن جسيمه‌درونده تعليم ايله مألوف بولنان ضابطانك منسوب اولدقلرى دونمانك دائما دونده بولنه جغندن هر حالده ممكن مرتبه جسيم سفائن ايله تعليمه دوام اولنمق واجبات اموردندر.

(٣٦) محارب بولنه‌جق دولتلر يكديگرينك دونماسنك كافهٔ احوالنه واقف اولمق حربك قواعد مرعيه‌سندندر.

(٣٧) يالكز برگمينك مركزدن اوزاق بر محلده تصادف ايتديكى دشمنله حرب ايدوب، ايتمه‌مسى خصوصنده باشليجه نظر اعتباره آلنه‌جق ماده‌لرك برنجيسى سفينه‌ده موجود اولان اشيا ومالزمهٔ سائره محاربه‌دن طولايى ظهورى ملحوظ اولان تعمير وتجهيزه كافيميدر؟ ايكنجيسى دخى ايفاسنه مأمور اولديغى بر مهم خدمت سفينه‌يى يولنه‌دوام ايتمكدن منع ايده‌جك درجه‌ده برتهلكه‌يه گيرمه‌مسنى ايجاب ايتديريورمى؟ ايشته نظر دقته آلنه‌جق ماده‌لر باشليجه بو ايكى خصوصدن عبارتدر.

(٣٨) دكز دولتلر ايچون ميدان امتحان وغا وستيزدر!

(٣٩) دكز قوماندانلر ايچون متصف اولدقلرى هنر ومعرفت وعقل وكياست وشجاعت وجسارتى وقوماندالرنده اصابتله برابر محب وطن ودولت وصاحب حميت اولدقلرينى ابراز ايده‌رك اكتساب فخر ومباهات ايليه‌جك بر ار ميدانيدر!

(٤٠) بحری اولمیان بر دولت وقت صلحده ملکندن استفاده ایده‌میه‌جکی گبی هنگام سفرده دخی حربی تمدید ایده‌مز!

(٤١) بحر محیر عقول اوله‌جق درجه‌ده فن وصنعت وشجاعت ومهارتك محل اجتماعیدر!

(٤٢) قوهٔ بحریه‌سی منتظم اولان بر دولت دنیانك حاکمیتی صفتنی احراز ایله کندندن دون وضعیف اولان دولتلر ایچون بروزن مقابل وبرساعد عظیم اولورکه، ضعیف طرفك کفهٔ میزانه وضع اولنور ایسه اول طرفی آغر باصار و هانکی طرفه اجرای فعل وتأثیر ایدرایسه اول طرفی درجهٔ اعلایه رفع واصعاد ایلر!

(٤٣) محاربه‌ده حسن نتائجه نائلیتك اعظم اسبابی: قوماندانلغه نصب وتعیین اولنه‌جق ذاتك رأی وتدبیری متین، ثبات واقدامی مسلم، شجاعت و متانتی مجرب، دونما افرادینك خشنودی وامنیتی قازانمش، مانوره وحرکات بحریه اجراسی خصوصنده معلم وماهر، سکونت قلب وسرعت انتقاله مالك و مطیب اولمسنه؛ خلاصه، هر خصوصده معلومات کامله وهر درلو کمالات فطریه ومکتسبه‌یی حائز بولنمغله برابر غیرت ملیه وافراط اوزره صلابت دینیه‌سی اولوب، متبوع مفخمنی دخی هر شیدن اقدس بیله‌رك زیاده‌سیله سومسنه منوط ومتوقفدر؛ مع مافیه، نتیجهٔ حربك ظفر وغلبه طرفنه سا- نقلرندن اك بیوکی قوماندان ایله طالع واقبال اولدیغندن برامرحربه تعیین اولنه‌جق قوماندانك طالعی دخی فرخنده اولمق لازمدر.

(٤٤) ضابطانك دخی سالف‌الذکر اوصافی حائز اولملری الزم

اولدیغی گبی هله‌مافوقنه امنیت اسباب فتوحاتك نصفنی تهیئه‌ایده‌جکندن بوجهتك‌ده بغایت تحت التزامده بولندیرلمسی امور واجبه‌دندر .

(٤٥) نفراتك ایسه قوماندان وضابطلرینك شجاعت ومهارتندن امین اولمغله برابر آنلردن خوف ایتملری ، تعلیم وتربیهٔ عسکریه و نظامات حربیه‌لری یولنده ، غیرت ملیه وصلابت دینیه‌لری کمالده اوللیدر .

(٤٦) محاربه بر میدان اجرا اولوب ، تعلیم و تحصیل زمانی وقت صلح اولدیغنه بناءً وقت صلحی غایت عزیز ومقدس وقیمتدار بیله‌رك بر آن ودقیقه بوش گچیرمه‌مك اوزره دائما تحصیل علم وتعلیم ایله اشتغال ایدلملیدر .

(٤٧) اثنای محاربه‌ده دونناما ویااقسامنی خطر وهزیمتدن وارسته قیله‌رق دشمنه زیاده مضرت و خسارت ایقاع ایتمك اوزره بر قاعدهٔ سالمه و متانه‌ده ترتیبات و تشکیلات و مانوره و حرکات بحریه‌نك اجراسی ایچون محاربهٔ بحریه‌نك اصول وقواعدینی اوگرنمك اهم و الزمدر .

(٤٨) گرك محاربات بحریه ، گرك بریه‌یه متعلق بالجمله وقایع تاریخیه کمال دقتله مطالعه اولنه‌رق احوال حربه دائر برفکر مخصوص وسالم پیدا ایدلمك کافهٔ ضابطان عسکریه ایچون وجائب اموردندر .

(٤٩) گرك امرا وضابطان وگرك افراد عسکریه‌دن بولنسون بر شخصك ترفیع صنف ورتبه‌سی خصوصنده حقانیته کمال درجه رعایت اولنوب ، هیچ بر وجهله شفاعت قبول اولنماملیدر .

(٥٠) صنوف عسکریه‌نك کافه‌سنه ، منسوب اولدقلری دوائرده

فرصت دوشدکجه گیجه‌لری «**قانوننامهٔ همایونه**»ی قرائتله مألنی آکلاتمق و هر فرده مکلف اولدقلری وظائفـك حسن ایفا و عدم اجراسی تقدیرنده مکافات و مجازاته متعلق گوره‌جکلری معـاملاتك درجاتنی اوکرتمك و بو وجهله عسـکرلکه اولان رابطه و اختصاصلرینی تحکیم و تقویه ایله نظام حاللرینه همت ایتمك وجائب اموردندر .

ایکنجی باب

﴿ عثمانلی دونanmasınıñ ابتدای دور ظهوری ﴾

برنجی فصل

مبادیء اسفار بحریه — استانبولك محاصره و فتحی :—

(عن ٦٩٩ الی ٨٥٧)

مبادیء اسفار بحریه — بحرك حائز اولدیغی فضائل و اوصاف عالیه لایعد و لایحصی اولوب، ازجمله: « **نمونهٔ حکمت** »، « **منظرهٔ عبرت** »، « **شهراه تجارت** »، « **باعث تکثیر ثروت** »، « **واسطهٔ انتشار مدنیت** »، « **ناشر اقتدار حکومت** »، « **مرآت شان سلطنت** »، اولدقدن باشقه « **سرعت مخابره** »، « **سهولت نقلیات** »، « **کشف مجهولات** » گبی بر طاقم مهم و نافع خدمات مقبوله اجراسنه دخی واسطهٔ یگانه اولدیغندن بحردن حقیله استفاده ایدن، یعنی بر قوهٔ فائقه ایله بحره حاکم اولان دولتله تجار و زیردستاننك دول و ملل سائره میاننده حائز اولدقلری نفوذ و حیثیت و اعتبار و اهمیت بالطبع درجهٔ قصوای کماله واصل اولمش بولنور.

شو افاده‌دن آکلاشلدیغی اوزره حدود حکومتلری لب دریایه

واصـل ومنتهی اولان دولتلرك ثروت ملیه‌لرینك تزییدی معاملات بحریه‌یه کسب وقوف واختصاص‌تام ایله سفائن تجاریه‌لرینك تکثیرینه و بونلرك امر محافظه وحمایه‌لری؛ وعلی‌الخصوص تمامیت ملکیه‌لرینك تأمینی قوتلی دونمالر تدارکنه وابسته بولندیغی جهتله دول مشارالیهم تحت اداره وتابعیتلرنده بولنـان ملل واقوامی فن انشـای سـفائن وملاحت ایله اشتغاله تحریك وتشـویق ایده‌گلدکلرندن بو تحریکات جدیه وتشویقات متوالیه سایه‌سنده امور دریاده ملکه ومهارت کسب ایتمشـلر وصناعت بحریه‌نك گوندن گونه ترقی واکمالنه سعی و غیرت ایلمشلردر.

بو ترقیات متوالیه‌نك نتیجه‌سی اوله‌رق سفینه‌لرك جسامتی تزاید وشکل وصورتلری تبدل ایدوب، عصرمزده مشهود اولان (قپاق) و (اوچ آنبارلی) گبی سفائن کبیره انشا اولنمش ودها صکره‌لری بخار ایله متحرك گمیلر وغایت جسیم زرهلیلر وطورپیدو استیمبوطلری وتحت‌الماء متحرك واپورلر ایجـاد اولنمغله احوال بحریه بتون بتون باشقه‌لشوب جهانك روابطی و دول ومللك معـاملاتی شکل آخره گیرمشدر.

شو احوال مبسوطه‌یه تمامیله نصب نظردقت ایده‌گلمکده اولان دولت علیـه‌مز دخی ابتـدای ظهورندن بری امور بحریه‌یه لایق نسبتنده اهمیت ویره‌رك شان‌وشرف موقعیسنی محافظه‌یه همت‌ایتمشدر. ایشته بوجهتله بحراً شرف ترقی‌یه نائل اولان ملتلر میاننـده عثمانلی ملت معظمه‌سی دخی داخلدر؛ چونکه، دولت علیه‌نك اوچ مختلف قطعهٔ ارض اوزرنده ممالك جسیمه‌سی اولدیغی وممالك محروسه‌سنك اکثر اقسامی سواحل وجزائردن عبارت اولوب، خصوصاً **پای تخت سلطنت سنیه** دخی ایکی دریانك نقطهٔ التصاقنده بولندیغی جهتله دولت علیه بحراً فوق‌العاده براهمیت موقعیه‌یی حائزدر.

رونق وعنوانی برین و بحرینه اجرای حکم ونفوذ ایله کشایش
بولان وبویله ارضك اوچ مختلف قطعه‌سی اوزرنده ممالك جسیمه‌سی
اولان بر **دولت معظمه** ایچون اوممالك بعیده ومتفرقه‌یی وسائط بحریه
اعانه‌سیله یکدیگره ربط وتوصیل ایده‌رك تأمین مخابره وتسییر عساکر
ومهمات وسائره‌یه هردقیقه قادر ومقتدر اولمق حکمت حکومتجه
شریکسز برامر اهم اولدیغندن دولت علیهٔ ابدیةالدوامك‌ده خصوص
مبحوث عنهه لزومی نسبتنده اهمیت ویرمش و دول بحریه میانه‌ده
ملکاً وموقعاً حائز بولندیغی شوبرنجیلك شرفنی بحقٍ محافظه‌یه غیرت
ایتمش اولدیغی تاریخك شهادتیله ثابتدر .

هرنه قدر دولت علیه‌نك ابتدای تشکل و استقلالنده اکثر محاربات قره‌ده وقوع بولمغله سواری و پیاده‌دن عبارت اولان قوای بریه‌جه دول سائره‌نك کافه‌سنه تقدماً اجرای تنسیقات وتنظیماته موفق اولدیغی تواریخ عثمانیه‌ده بالاطراف مذکور اولوب، آنجق تنسیقات بحریه حقنده معلومات مقتضیه مفقود ایسه‌ده بوخصوص دولت ابد مدتك امور بحریه‌یه لزومی نسبتنده اهمیت ویرمه‌مش اولمسنه دلالت ایده‌مز ؛ چونکه ، دولت علیه اوائل حالنده قوهٔ بحریه‌یه لزوم گوستره‌جك قدر سواحله مالك اولمدیغی وممالك محروسه‌نك دریایه منتهی اولان حدودی آنجق برقاچ میل امتدادنده برقیددن عبارت بولندیغی حالده بیله بانیٔ ملك ودولت اولان « **عثمان غازی** » حضرتلری مجرد قدرت عثمانیه‌یی دریا اوزرنده دخی گوسترمك فکر جهانگیرانه‌سیله مدانیه کورفزینك قارشیسنده کائن اولان (قالولیمنی) جزیره‌سنه «قره‌علی» نامنده گنج برسرداری برمقدار عساکر ایله قایقلره بندیروب، سوق ایده‌رك جزیرهٔ مذکوره‌یی فتح ایتدیرمش وسردار مشارالیهك برچوق غنائم واسرا دخی الده ایده‌رك کمال مظفریتله عودت ایتمش اولمسنه باقیلیر ایسه دولت ابد مدتك دها ایلك تشکلی زمانلرنده بیله

بوجهتی دخی نظر اهمیتــدن دور طوتمــامش اولدیغی مرتبهٔ تحققده وارر؛ مع مافیه، دورعثمان غازیده‌ینه اشبو اسفاربحریه جمله‌سندن اولمق اوزره عثمانلیلر مدانیه سواحلی قربنده کائن اولان کیوس (Kuyus)[*] جزیره‌سنه دخی بر آقین ایتمشلردر.

بو سفر، اوزمان دولت علیــه‌نك مرمره دکزنده‌کی آناطــولی ســواحلنی محافظه ایتمك اوزره امرای مشهوره‌دن «قره مرسل» نامنده‌کی ذاتك باشبوغی بولندیغی بر(اینجه‌دونما) طرفندن اجرا قلنمش ایدی؛ حتی بعــدالفتح (ایمرالی)، یعنی (امیرعلی) نامی آلمش اولان (قالولیمنی) جزیره‌سنه دخی «قره‌علی» قومانداسیله سوق اولنان مفرزهٔ عسکریه‌نك «قره‌مرسل» اداره‌سنده‌بولنان مذکور دونمایله گوندرلمش اولمسی‌ده عادتا محققاتدندر.

ایشته شوایضاحدن آکلاشیله‌جغی وجهله اوزمان دولت علیه‌نك مرمره سواحلندن مالك اولدیغی بر کچوك پارچه‌یی محافظه ایچــون بر (اینجه دونما) تدارك ایتمش وبو دونمایه قره‌مرسلی باشــبوغ تعیین ایلمش اولمــه‌ سنه باقیلنجه امور بحریه‌یه دخی لزومی نسبتنده و بلکه فضله اوله‌رق اهمیت ویرمش اولدیغی تحقق ایدر؛ بناءً علیه، دولت علیه‌نك بو ایلك تدارك اولنان دونماســنه قوماندا ایدن ذاتك دخی عثمانلیلر میاننده «**ایلك قپودان دریا**» اولمق‌اوزره طانلمسی موافق حقیقت اولور؛ حتی غازیء مشارالیهك ایام مأموریتنده امور بحریهٔ دولت ایچون اســتعمال ایلدیکی قایقلر طرزنده اوله‌رق الحــالة هذه انشا ایدیله گلمکده اولان سفائن صغیره‌یه (**قره مرسل قایغی**) نامی ویرلمکده اولوب، بوکیفیت دخی مشارالیهك عثمانلیلر میاننده خدمت بحریه‌ده‌کی قدمنی اثبــاته کافی بربرهان جلیدر. هر نه قــدر مؤرخ

[*] جزیرهٔ مذکوره قپو طاغی شبه جزیره‌سنك جوارنده و پاشا لیمانی اطه‌ســنك قربنده کائن اولان جزائر صغیره‌نك اك بیوکیدر.

« پاشیمر » عثمانلیلرك ایلك قوللاندیغی قایقلر کندیلرینك اولمیوب، بلکه قره‌سی وصاروخان وآیدین ومنتشه بکلرینك قایقلری اولدیغنی یازییور ایسه‌ده بوسوز اسفار بحریه‌نك دها زیاده وسعت بولدیغی صکره‌کی زمانلر ایچون طوغری اوله‌بیلوب، یوقسه مدانیه کورفزی قارشیسنده مرمره دکزینك آنجق بش اون میل مسافه‌سنه قدر اجرا ایدلمش اولان شو کچوك سفرلرك — ایشك ساده‌لکی دلالتیله — ینه او ساحلده تدارك ایدیلن قایقلر ایله اجرا ایدلمش بولندیغی عطوفتلو «احمد مدحت» افندی حضرتلری مفصللرنده بیان بیوریورلرکه، حقیقت حالك دخی بوندن عبارت اولدیغنه شبهه ایدیله‌مز.

دولت علیه‌ده «قره‌مرسل»دن صکره ایکنجی خدمت بحریه شهزاده « سلیمان پاشا » ده کوریلور؛ چونکه، پاشای مشارالیه ترتیب ایلدیکی صاللر واسطه‌سیله (گلیبولی) یه گچوب، روم ایلینك فتوحاتنه قدمزن شروع اولمشدر. حال بوکه، روم تاریخلری سلیمان پاشادن اول دخی عثمانلیلرك بعض اسفار بحریه‌سندن بحث ایتمکده‌درلر؛ گویا شهزادهٔ مشار الیهك گلیبولی‌یه مروروندن اول دخی بردفعه «سلطان اورخان» حضرتلرینك (۳٦) قطعه سفینه‌یه کلیتلی عسکری بالارکاب استانبول جوارنده واقع (چکمجه) اوزرینه سوق ایلدیکی وبو دونما وعسکری اوراده فنا حالده بوزوله‌رق یالکز (۳) سفینه‌نك فراره یول بوله‌بیلدیکی وبوندن براز صکره «غازی اورخان» حضرتلری استانبول ایمپراطورینك قزینی آلدقده (۳۰) قطعه سفینه‌یه بر چوق سواری بالارکاب گوندردیکی مذکور ایسه‌ده بو وقوعات صرف اسکی روم مورخلرینك توهماتندن عبارت اوله‌رق تاریخلرینه درج ایتمش اولدقلری خیاللر اولدیغنه شبهه ایدیله‌مز؛ چونکه، وقوعات مذکوره‌نك هیچ برعثمانلی تاریخنده مقید اولمدیغی گبی بطلاننی اثباته مداری اولورالده پك چوق دلائل دخی واردر. ازجمله: اوزمانلر

عثمانلی سـواحلی مدانیه ایله قپو طاغی آره‌سـنده اون بش یکرمی میللك محلدن عبارت اولوب، بو محللرده‌کی گمی اصحابی بولنان روملرك بعدالفتح اسـتانبوله و محال سـائره‌یه هجرت ایتمش وقالان اهالی ایله عثمانلیلرك‌ده هنوز انشاآت بحریه‌یه مقتدر اوله‌میه‌جق برحالده بولنمش اولملری کیفیتی وقوعات مذکوره‌نك برافسانه قبیلندن اولدیغنی میدانه قویه‌جغندن باشقه مرمره اوزرنده نه‌قدر گمی‌وارایسه جمله‌سنك روم‌ایلی طرفنده‌کی روملرك مالی‌اوله‌رق بوگمیلرروم‌ایلی جهتنه جلب ایدیلنجه آناطولی کنارنده گمی قالمیه‌جغی مناسـبتله روملرك عثمانلی هجومندن امین بولندقلری دخی ینه روم تاریخلرنده محرردرکه، بومذکوراتك عین حقیقت اولدیغنی مؤخراً سلیمان پاشانك روم‌ایلی‌یه (صال) ایله مرور ایتمش اولمسی وروم ایلیده تدارك ایده‌بیـلدیکی روم قایقلریله عسکرینی نقل ایتمش بولنمسی‌ده اثبات ایدر؛ مع‌مافیه، اوزمانلر قدرت بحریهٔ عثمانیه‌نك اویله (۳۶) قطعه سفائن احضارینه عدم کفایه‌سنی‌ده دوشنملیدر. واقعا قره مرسل قوماندانی آلتنده بعض قایقلر پیـدا اولمش ایدیسه‌ده آنلرك گرك مقداری وگرك جسـامتلری بیوك بر اردویی نقله کفایت مرتبه‌سنه وارمش اولسه ایدی روم ایلی‌یه حین تجاوزده صال یاپمق گبی گوچ ایشـلره وروم سفائننه مراجعت گبی کلفتلره حاجت قالمیه‌رق عثمانلی عسـکری ینه عثمانلی گمیلریله امرار اولنوردی. شو ایضاحاتدن آکلاشیله‌جغی اوزره قره مرسلك مدانیه جوارنده‌کی ایکی آطه علیهنه اجرا ایلدیکی سوقیات عسکریه‌سـندن تا سلیمان پاشانك روم ایلی‌یه مرورینه دگین دولت علیه بحراً هیچ بر حرکت عسکریه اجرا ایتمه‌مش اولدیغندن ایکنجی درجه اولان حق تقدم دخی « **سلیمان پاشا** » حضرتلرینك‌اولوب، بوجهتله‌ذات‌عالیلری عثمانلی قپودان دریالری میاننده **ایکنجی** عد اولنمق اقتضا ایدر.

پاشای مشارالیه حضرتلرینك روم‌ایلی‌یه‌مروری وقعه‌سنه گلنجه:

اورخان غازینك دورسلطنتلرنده قره‌سی امارتی فتح اولنوب، بر ولایت تشکیل ایدلمش وادارە‌سی شهزادهٔ مشارالیهه احاله قلنمشیدی. سلیمان پاشای غازی بویکی تشکیل اولنان ولایتك اهالیسنی تسکین و ادارهٔ داخلیه‌سنی تنظیم ایتدکدن صکره آق دکز بوغازینه قدر اولان ممالکی‌ده بر بر ضبط ایده‌رك اداره‌سی آلتنه آلمش ایدی؛ فقط او زمانلرده استانبول ایمپراطورلغنك ضعفی مناسبتیله وندیکلیلر و جنویزلیلر اهل صلیب دورندن بری بو طرفلره گلوب گیده‌رك سواحلك امنیتنی اخلاله تصدی ایلمکده اولدقلری گبی آره صره مرمره سواحلنده بولنان بلاد عثمانیه‌یی ده غارت ایتمکده اولدقلرندن بونلرك تجاوزلرینه بر نهایت ویرملك لزومی حس اولنمقده ایدی. بونك ایچون بوغازك روم ایلی جهتی‌ده ید عثمانیانده بولنمق مقتضی اولدیغندن سلطان اورخان غازی بو امر دشوارك حصولی مقصدیله قره‌سی والیسی سلیمان پاشایه تعلیمات خفیه ویرمش ایدی. بو اثناده استانبولده قیصر منازعاتی ظهور ایتمش اولمغله تام دشمنك قاریشقلغندن استفاده زمانی اولدیغندن شهزاده حضرتلری پدرلرندن آلدقلری مأموریتی بادیء امرده کیمسه‌یه افشا ایتمیه‌رك هم ایشلرینی ذهنلرنده دوشونمك، همده سواحلی بر گوزدن گچیرملك ایچون قپو طاغی برزخنه ایتمشلر ایدی. قپوطاغی آناطولی ساحلنده باندرمه ایله آیدنجق آره‌سنده مرمره دکزینه طوغری ایلریلمش بر شبه جزیره‌درکه، قره‌سیدن آلنان یرلردندر. (آیدنجق) تاریخده (سیزیق) نامیله مشهور بر خرابه اولوب، تا یونان قدیم زماندن قالمش وصکره روما یلره انتقال ایده‌رك محاربات جسیمه‌نك بریسنده خراب اولمشدر. قپوطاغی شبه جزیره‌سی دخی بو شهر مشهوره نسبةً (سیزیقوس) نامیله یاد ایدلمکده‌در. ایشته «سلیمان پاشا» حضرتلری قپوطاغی شبه جزیره‌سنك یوکسك تپه‌لری اوزرنده هم دکزی تماشا ایدر، همده قارشی‌یه نه‌وجهله مرور اولنمق ممکن اوله-

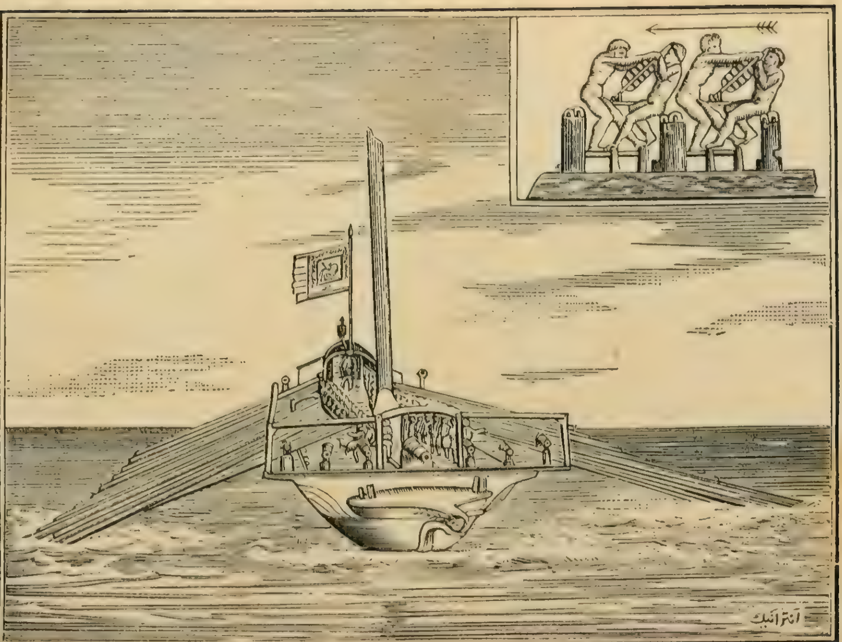
بیله‌جکی چاره‌سنی دوشونوردی . براقشام قره‌سی امراسندن «آچه» بك و غازی «فاضل» بك و «آورانوس» بك دخی اوراده اولدقلری حالده شهزاده حضرتلری ینه تفکره طالمغله بونلر سبب تفکر نه اولدیغنی سؤال ایلدکلرنده پدر عالیلرندن کندیسنه تودیع اولنان سر عظیمی آنلره‌ده آچدی. آنلر دخی بواملی موقع اجرایه قویمق خصوصنده درحال شهزاده حضرتلرینه موافقت ایلدیلر ؛ بناءً علیه، لیلاً قارشی‌یه گچه‌رك احوال مملکتی تحقیق ایچون بر اسیر گتیرمکی فاضل و آچه بکلر تعهد ایلدیلر . قپو طاغی موقعنده مرمره دکزینك عرضی پك واسع اولدیغی جهتله مرور گوچ اوله‌جغندن (غوروجق) نام محلدن قارشیده واقع (چیمنی) نام قریه‌یه گچمکه قرار ویردیلر . چیمنی قلعه‌سی گلیبولی‌یه بر بچق ساعت مسافه‌ده وشرق طرفنده واقع اولوب، غوروجق دخی تمام آنك مقابلنده وبوغازك مدخلنده اولمغله مرور اولنمق ایچون انتخاب اولنه جق اك مناسب محل دخی بوراسی ایدی .

بر روایتده فاضل و آچه بکلر برصندال ه راكباً بوغازی گچدیلر . روایت دیگره گوره بونلر کوتوك کسه‌رك صال یاپوپ، آنکله گچدیلر . هرحالده قارشی‌یه واردقلری زمان باغلر ایچنده بر خرستیان بولوب. اخذ وگرفت ایله ینه صال ویاصندالرینه راكباً غوروجغه ، حضور شهزاده‌یه عودت ایلدیلر ؛ وشهزاده حضرتلری بو اسیری التفاتلریله تأمین ایده‌رك کندیسنی دردست اتمکدن مقصد نه اولدیغنی بیلدیرنجه خرستیان چیمنی قلعه‌سنه گیرلسی قولای اولان بریری بیلدیکندن بحث ایله غازیلره قلاغوزلق ایده‌جکنی تعهد ایلدی. بوقرار اوزرینه حضرت شهزاده اطراف وجواردن بر طاقم صیغیرلر طوپلاتدیره‌رق دریلرینی طولوم چیقارتوب ، بونلری شیشرمکله عادتا فرات ودجله نهرلری اوزرنده قوللانیلان (کلك)لرگبی کلك یاپدی . دیگر بعض

روايته گوره بو دريلرى انجه، اوزون كسه‌رك قايشلر ياپوب، ديگر طرفدن تدارك ايتـديرديكى سرنلرى بو نلر ايله بر برينـه باغلايه‌رق ايكى صال وجوده گتيردى .

اسـباب حرب وضرب ايله برابر بو صاللرك برينـه (٤٠) نفر بهـادر ايله شهزاده سليمان پاشـا، ديگرينـه‌ده امراى مشهوره‌دن حاجى ايليا بك، آچه بك، فاضـل بك، آورانوس بك (٤٠) نفر مجـاهد ايله راكب اوله‌رق قارانلق بر گيجـه‌ده بوغازى گچوب، آقنتيلرك ياردميله نقطـهٔ مطلوبه‌يه واصل اولديلر. بر محـلده چيمنى قلعه‌سنك ديواردن آشاغى‌يه آتيلان گوبره‌لر يوكسله يوكسـله همان قلعه ايله برابر اولمشيدى . دليل اولان خرسـتيان غازيلره بورايى ارائه ايتمكله جمله‌سى اورادن قلعه‌يه گيرديلر . اهالئ قلعه‌نك شـويله بر باصقندن خبرلرى بيله اولميوب، برده ولولهٔ شبخـون ايله جمله‌سى آياغه قالقنجه بره قدر قليجدن گچيريله‌جكلرى مطالعه‌سيله قورقديلر ايسـه ده شهزادهٔ حكمت سمات بونلرك كافه‌سنى تأمين ايده‌رك هيچ بر كيمسـه نك قيلنه بيله طوقنمدى؛ وجمله‌سـندن خدمت كشـور كشاييـده مظهر معاونت اولمق ايچـون تعهدات وتأمينات آلدى . قلعه‌نك بويله سهولتله ضبطنه موفقيت حاصل اولدقدن صكره ساحل درياده موجـود اولان روم قايقـلرينى ده الده ايده‌رك قارشى يقايه گوندروب، اول گيجه (۳۰۰) نفر غازى نقل ايتديرديكى گبى اوچ گون ظرفنده دخى مجاهدينك مقدارى (۳۰۰۰) ه ابلاغ ايلدى؛ وبر مدت قليله ظرفنـده بولاير، رودوسـتو [تكفور طاغى] ، گليبولى، قوكور حصار، ايپصاله واطراف وجوانبى ايادئ عثمانيانه انتقال ايلدى (۷۰۸ هـ و ۱۳٥٦ م) .

ايشـته عثمانليلرك روم ايلى گبى بر قطعهٔ جسـيمه‌يى آز زمان ايچنده فتح وتسخيره موفق اوليشلرى محضا شهزادهٔ نامدار سـليمان

لوحه ٨ — (١٥٣٩) تاریخ میلادیسنده وندیکلیلر طرفندن فوق العاده اولەرق
انشا قلنمش طقوز طوپلی واوچ صره کورکلی بر (باشتارده)

پاشـای غازینك بر غیرت خارق العـاده سی نتیجه سی اوله‌رق ایکی صالله کندینی دریایه القا ایدوب ، بیـلك تهالك ایچنده مقدمات فتحی حصوله گتیرمك گبی عالی جنابانه بر فداکارلغی ثمرهٔ باهره‌سیدر .

عثمانلی دولتنك ظهورینی متعاقب قوهٔ بریه‌جهتیله عادتا خارق‌العاده دینیله بیله‌جك درجه ده بر ترقیٔ فوق‌العاده گوسترمسنه قارشی بحراً بویله سرعتلی بر ترقی گوسترەمه‌سی فی‌الحقیقه براً وقوع بولان یوزلرجه محـاربانه بدل بحراً آنجـق بر ایکی محـله اهمیتسز بر قاچ حرکات عسـکریه اجراسنه منحصر قالدیغی گورلمکـده ایسـه‌ده بو دخی عثمانلیلر ایچون پك بیوك برموفقیت عد اولنمغه شـایاندر : زیرا ، او زمان عثمانلیلرك دکز نه اولدیغنی بیله گورمه‌مش بولندقلری ودکزده سیر وسفر اجرا ایتمك ایچون لزومی اولان سفائنك فن انشـالرینه دخی واقف اولمدقلری وگمی تدارك ایتسـه‌لر بیله نه وجهله سوق وتحریك ایده‌جکلرینی بیلمدکلری نظر مطالعه‌یه آلنه‌جق اولور ایسه براشـارت پادشاهی اوزرینه علی‌العمیا دکزه آتیلی ویرمك حکمنده اولمق اوزره حرکات بحریه اجراسنه قالقشملرینه طوغریسی تحسین وتشکردن باشقه دینه‌جك هیـچ برسوز بولنه‌ماز .

اسباب مذکوره‌یه مبنی ترقیات بحریه‌جه مشاهده اولنان تأخرات یالکز ایلك عثمانلیلرده ، یعنی «عثمان غازی» یه منسوب اولان قبیله ایله «غازی اورخان» زماننده خداوندکار سنجاغی داخلنده تشـکل ایلین هیئت نزدنده اولوب ، آنلردن ماعـدا بحر سفید وسیاه سـواحلنده بولنان ترکلرك مهارت بحریه‌لری پك‌ایلری‌ده اولدیغی وقوعات بحریه-لریله معلومدر : حتی بونلر شهزاده سلیمان‌پاشانك گلیبولی‌یه مروروندن اول‌ده صـکره‌ده شرقی روما دولتنك اوروپا قطعه‌سـنده‌کی ممالکی اوزرینه آقینلر ایتمشلردرکه ، اصل عثمانلی گمیجیلکنی تأسیس ایدن ،

ايلرى‌يه گوتورن‌ده بونلر اولدقلرندن وقوعات وترقيات بحريه‌لرى حقنده مضبوط اولان معلومات بوراده نقل و حكايه اولنمق مناسب گورلمشدر:—

شويله‌كه، تركلرك دكز اوزرنده ايلك ظهورلرى (٦٦٢ هـ ، ١٢٦٣ م) تاريخنده اولوب، بو دخى (سينوب) سواحلى اوزرنده «صالتوق دده» نام بر رئيسلرينه تابع اولان تركمنلرك (١٠) بيك ايله (٢٠) بيك آره‌سنده بر جمعيت اولدقلرى حالده گميلرينه راكباً شمديكى (دوبريجه) قطعه‌سنه گچمش اولملرى قضيه‌سيدر. بويله (١٠) بيكى متجاوز نفوسى بر دفعه‌ده اولمسه بيله نقله كفايت ايدن قوهٔ بحريه‌نك خيليجه بر قوت اوله‌جغى دركاردر.

بونلر (قسطمونى) وجوارى اهاليسندن اولوب، گميجيلكى بو درجه‌يه واردرمش بولنملرى ايسه او طرفلرك اورمانلرى سايه‌سنده اولديغنه شبهه ايديله‌مز؛ حتى اوزماندن صكره وبالكه تازمانمزه قدر قره‌دكزك بوطرف تركلرى، گمى ياپمقده وقوللانمقده مهارتلريله شهرتشعار اولمشلردر. تاريخ سالف‌الذكردن (٤٤) سنه صكره، يعنى (٧٠٦ هـ ، ١٣٠٧ م) سنه‌سنده آيدين تركلرى دخى «اسحق» نامنده بر باشبوغلرى قومانداسيله (٤٠٠) كيشى اولدقلرى ولزومى قدر گميلره راكب بولندقلرى حالده آق دكزدن اوروپا قطعه‌سى اوزرينه‌هجومه گله‌رك شمديكى (ايپصاله)يه يناشمشلرومتفقلرى بولنان «قاتالان» (Catalan) لرله برابر روملر ايله جنك ايتمشلردر.

(٧٣١ هـ ، ١٣٣١ م) تاريخنده دخى قره‌سى تركلرى (٧٠) پاره تكنه ايله آق‌دكزدن روم ايلى اوزرينه هجوم‌ايده‌رك (قره‌فريه) طرفلرينى چالقه‌مشلردركه، قره‌سينك ممالك عثمانيه‌يه الحاقى (٧٣٨ هـ) سنه‌سنده وقوعه گلديكندن شو حركت بحريه‌نك عثمانليلردن اول اجرا ايدلمش اولديغى آكلاشلمقده‌در.

بو وقعه‌دن صکره ینه آناطولینك آق دکز سواحلی ترکلری (٦٠) سفینه‌یه راکباً (آیناروز) اوزرینه هجوم ایتمشلر ایسه‌ده بونك هانکی سنه‌ده وقوعه گلدیکی مصرح دگلدر. قره‌سی ولایتنك ممالك عثمانیه‌یه ربط اولندیغی اثناده، یعنی (۱۳۳۵ م) سنه‌سنده دخی آیدین پرنسی « امور » بك (۷۵) تکنه ایله (مریج) وادیسی اوزرینه بحراً هجوم ایتمش وقره‌یه دخی عسکر دوکه‌رك روم ایمپراطورینك اردوسنی گورنجه آز عسکرله قوجه اردویه غلبه ایده‌میه‌جکنی آکلایه‌رق گیری‌یه چکلمشدر.

ایشته بحریون اتراکك اشبو هجمات بحریه‌سی هپ (قره‌سی) سنجاغنك ممالك شاهانه‌یه هنوز ربط اولنمدیغی، یعنی قره‌سیلیلرك قدرت بحریه‌لرندن استفاده امکانی حصوله گلمدیکی زمانلرده وقوع بولمشدرکه، بو اسفار بحریه‌یی اجرا ایدن ترکلر مؤخراً عثمانلیلق دائره‌سی داخلنه گیرمش اولدقلری جهتله ترقیات بحریه‌مز تاریخنی اصل بو اساسلر اوزرینه بنا ایلمك لزومی بدیهی و آشکاردر. شهزاده سلیمان پاشانك روم ایلی‌یه مروری اثناسنده قره‌سی امارتی ممالك شاهانه‌یه ربط ایدلمش وحتی آورانوس بك وحاجی ایلیا بك و سائره گبی قره‌سی امراسی دخی شهزاده حضرتلرینك معیتنده اولدقلری حالده صاللره بنمش اولدقلرندن او زمان قره‌سیلیلر النده بولنان گمیلردن نیچون استفاده اولنمیوب ده صال اعمالی گبی تکلفاته قیام اولندیغی کیفیتنه گلنجه: آنجق سلیمان پاشانك روم ایلی‌یه مروری بر زمانه قدر یالکز پدرلری ایله کندیلری آره‌سنده بر سرمکتوم صورتنده صاقلانه‌رق مرور قضیه‌سنك بهمه حال روملردن گیزلی اجراسی مطلوب اولمسنه حمل اولنورکه، بودخی بر حقیقت محضه اولمق اوزره قبول اولنه‌بیلیر.

قره‌سی امارتی ممالك شاهانه‌یه ربط اولندقدن صکره دخی

صاروخان و آيدين گبی هنوز عثمانليلق دائره‌سی داخلنه گيرمه‌مش اولان امارات تركيه هب بحراً روم ايلی‌يه تعرضدن خالی قالمه‌مشلردر. از جمله ، (١٣٤١) سنهٔ ميلاديه‌سنده صاروخانليلر «يخشی» بك قومانداسنده اوله‌رق عظيم بر دونتما ايله روم ايلی‌يه تعرض ايتمشلردر. بو تعرض اوزرينه استانبول ايمپراطوری آيدين پرنسی «امور» بكدن استمداد ايلمكله اودخی (٣٨٠) پاره تكنه‌يه (٢٨) بيك محارب اركابيله مريج نهرينك آق دكزه قارشديغی (اينوز) موقعنه گلمشدر. ايمدی، (٢٨) بيك آدمی (٣٨٠) گمی‌يه تقسيم ايدر ايسه‌ك هر گمی‌يه (٧٤) كيشی قدر اصابت ايدركه ، بوندن دخی اوزمانك گميلرينك جسامتی آكلاشيله‌بيلير. واقعا گميلرك كافه‌سی برجسامتده اولماز؛ آنجق هر گمی‌يه (٧٤) كيشی اصابت ايلديكنه وبر گمی ايچنده (١٥) كيشيدن آز آدم بولنه‌ميه‌جغی دركار اولديغنه گوره اك بيوك گمينك دخی غايتی (٢٥٠،٣٠٠) كيشی استيعاب ايده‌بيله‌جكنی تخمين ايتمك قولايدر. تتبعات تاريخيه‌دن آكلاشلديغنه گوره آق‌دكز ساحلی اوزرنده قدرت بحريه‌جه اك ايلريده اولان امارت آيدين امارتی ايمش. امور بكك اشبو قدرت بحريه‌سی يالكز بوقاريده مقداری گوستريلن دونتمادن استدلال اولنمغله قالماز. بلكه بر آره‌لق دونتماسی عظيم برفورطنه‌يه اوغرايه‌رق (١٠٠)دن متجاوز گميلری غرق اولديغی حالده برايكی سنه ظرفنده يكيدن انشا ايلديكی گميلر ايله دونتماسنك مقدارينی (٤٠٠) ه وارد- يرمش اولمسی دخی بو قدرت بحريه‌سنی اثباته مدار اولور ؛ زيرا ، يالكز گمی‌يه بنمك ، گمی قوللانمق، گمی ايله محاربه ايتمك گميجيلكك درجهٔ كمالی عد اولنه‌ماز. بلكه اصل گميجيلك گمی ياپمقدن باشلاركه، گمی‌يی ياپانلر البته اداره‌سنده دخی اونسبتده ماهر اولورلر ، يعنی ايی گميجی اولان بر ملت امور انشائيه‌ده دخی ماهر اولور .

اموربك روم ايلی قطعه‌سيله اولان مناسبات بحريه‌سنده شهزاده

سلیمان پاشا وبعده سائر امرای عثمانیه‌نك روم ایلی طرفلرنده فتوحاته باشلادقلری زمان دخی دوام ایلمشدر. هم‌ده هر زمان روم ایمپراطورلغنك متفق گبی حرکت ایتمه‌مشدر. روم ایمپراطورلغی اوزمانلر غایت ضعیف بر حاله گله‌رق مفاسد داخلیه‌دن طولایی پولتیقه‌لری دخی هر گون دکشدیکندن بر آره‌لق امور بکلك روم ایلی اوزرینه دکزدن اجرا ایلدیکی آقینلر حرکات عثمانیه‌یه اوقدر موافق گلمش ایدی‌که: عثمانلیلر الك عزیز برباش ایچون یمین ایده‌جکلری زمان « امور بکك باشی ایچون » دییه یمین ایدرلر ایمش.

عثمانلیلرك ترقیات بحریه‌سنه نقل کلام ایدیلنجه : «سلطان اورخان» زماننده مرمره دکزینك آناطولی سواحلی ضمیمهٔ ممالك عثمانیه قلندقدن وشهزاده «سلیمان پاشا» طرفندن روم ایلی‌یه مرور اولنوب. او سواحل دخی قبضهٔ تسخیره گچیرلدکدن صکره بوایکی قطعه‌یی مراسلات بحریه اعانه‌سیله یکدیگره ربط ایتمك وسواحل متجاوره‌سنی تسلط اعدادن محافظه وتأمین ایلمك ایجاب حال ومصلحتدن گورلمش اولمغله امور بحریه‌یه اولان تقید اول زماندن اعتباراً تزیید اولنمش وگلیبولی معبرنده بر خیلی سفائن تدارك ایدلمش ایدی. بوندن صکره دخی روم ایلی طرفلرنده‌کی اسفارك هر یاز وقوعه گلمسی، یعنی ایلك بهارده آناطولیدن اردوی همایونك روم ایلی‌یه گچه‌رك قیش موسملرنده‌ده تکرار آناطولی‌یه مرور ایلمسی دائمی بر حرکت عسکریه حکمنی آله‌رق بوعسکری گلیبولی معبرندن گچیرمك قضیه‌سی الده بیوك گمیلر بولندیرمغه توقف ایلدیکندن امور بحریه‌یه دائر اولان تقیدات بر قات دها زیاده‌لشدیرلمش و « سلطان مراد » حضرتلری طرفندن لزومی قدر سفائن انشاسی «لالا شاهین پاشا» یه امر وفرمان بیورلمش ایدی. (٧٦٣) سنهٔ هجریه‌سنه مصادف اولان اشبو ارادهٔ سنیه بزده انشاآت بحریه‌نك دخی تاریخ مبدئی اولمق اوزره

قبول اولنه‌بیله‌جـکی گبی «لالا شاهین پاشـا» دخی رجال بحریه مزك اڭ ایلریسی عد اولنه‌بیلیر.

اشته بو زماندن اعتباراً ازمید، گملیك، گلیبولی گبی مواقع مناسبه دولت علیه‌جه ترسانه اتخاذ اولنه‌رق ایجـاب مصلحته والده بولنـان دکزه گوره‌لزومی مقدار سفائن انشا ایتدیرمکه تشبث اولنمش، افراد عثمانیان دخی ینه بوزماندن اعتباراً دکز معاملاتنه آلشه‌رق آغر آغر بحر ایله الفت وانسیت کسب ایتمکه باشـلامشلردر؛ فقط سـلیمان پاشانك روم‌ایلی‌یه مروروندن «سلطان‌بایزید» اول‌حضرتلرینك گلیبولیده بر لیمان انشـا ایتدیردکاری زمانه دکین امور بحریه‌یه دائر تاریخلرده بر صراحت گوریله‌مه‌مسی عثمانیلرك اصل ترقیات بحریه‌لرینك آیدین وسائره گبی آق دکز سـواحلی اوزرنده بولنـان امارات ترکیه‌نك ممالك عثمانیـه‌یه التحاقندن صکره اولدیغنی میدانه قویمقـده اولوب، شوکت بحریهٔ عثمانیه‌نك حقیقةً اعتلای شـان و شرفنه مدار اعظم اولان سبب اصـلی دخی آق دکز سـواحلنده‌کی ترکلرك تدارك ایلدکاری گمیلره راکباً کندی‌حسابلرینه‌اوله‌رق (قورصانلق)، یعنی دکز حیدودلغنه تشبثلری کیفیتی اولمشـدر. بونلر بعض جزیره‌لر اوزرینـه هجوم ایدرلر و مقتدر اوله‌بیـلدکاری چاپوللری اجرادن صکره ینه مملکتلرینه عودت ایلرلردی؛ حتی دها صکره‌لری بوصنعتی دها ایلری‌یه گوتوره‌رك برقاچ یوز پارچه گمیلردن عبارت قورصان دونمالرینك آق دکزی چالقه‌دقلری دخی واقع اولمشدر.

قورصانلغك مبادیسی تاریخ عثمانیده‌کی ترقیات بحریه مبدأندن اول‌اولدیغی گبی بودرجه‌لره‌ترقیسی‌دخی دولت‌علیه‌نك نفوذی‌خارجنده وترکلرك کندی‌اختیارلریله وقوعه گلمش برشی‌اولوب، تمام قورصانلق دول معظمه دونمالریله بوی اولچه‌جك درجه‌یه واردقدن صکره اڭ مشهور قپودانلر خـدمت دولت علیه‌یی قبول و اطاعت پادشاه آل

عثمانله تشرف ایتمکله ایشته بو حال بزم شوکت بحریه‌مزی بردن بره درجهٔ کماله ایصال ایتمشدر.

گلیبولی قلعه‌سنك تحکیمی ایله اورایه برده لیمان انشاسی (٧٩٣هـ) سنه‌سنده وقوعه گلمشدر. غازی «سلطان بایزید» حضرتلری روم‌ایلی طرفنه گچرکن بو قلعه‌نك حین فتحنده‌کی خرابیتك هنوز باقی اولدیغنی گوره‌رك و حال بوکه، قلعهٔ مذکوره آرتق بر عثمانلی دکزی حکمنی آلمش بولنان مرمره‌نك کلیدی مثابه‌سنده اولدیغنی نظر دقته آله‌رق «صاروجه پاشا» یه قلعه‌نك تعمیر یله برابر مخالف هوالرده سفن عثمانیه‌نك بارنمسی ایچون ذاتاً موجود اولان اوفاجق بر لیمانك حفر و توسیعنی و بو لیمان مدخلنه برده محکم قوله انشاسنی اراده و فرمان بیورمشلر ایدی. پاشای مشارالیه اول زمان عزب عساکر بریه‌سنه قوماندان اولدیغی گبی گلیبولی بوغازینك محافظی ومرمره دکزنده‌کی سفن عثمانیه‌نك دخی ناظری اولوب، غایتله شانلی بر وزیر ایدی. اشبو بحریه قوماندانلغی حسبیله مأموریت مذکوره کندیسنه حواله قلنمشدر،

اشته شو قیده مبنی پاشای مشارالیه تاریخجه طانتمش اولان رجال بحریه‌مزك دردنجیسی عد اولنور؛ و همده انشاآت بحریه‌مز بویله (٦٠، ٧٠) گمی استیعابنه کافی بر لیمان حفرینه اقتدار پیدا ایتدیره‌جك درجه‌یه واردیغی استدلال قلنیر. ینه بو تاریخده احوال بحریه‌مزه دائر بر وقعه دها سبق ایتمشدر: شویله‌که، آق دکز ساحلی اوزرنده بولنان آمارات ترکیه آرتق ممالك عثمانیه‌یه الحاق ایدلمش و بناءعلیه، اتراك مذکوره اللرنده بولنان گمیلر علامت عثمانیه‌یی حاوی بایراقلر چکمکه باشلامش اولدقلرندن «سلطان بایزید» حضرتلری جزائر بحرسفید اوزرینه کندیناملرینه اوله‌رق بر حرکت بحریه اجراسنی آرزو بیورمشلر ایدی. بو حرکتك اجراسندن اول

جزائر مذکوره‌یی بالتضییق قوتدن دوشورمك ایچون آناطولیدن اوراره ذخیره اخراجنی منع ایتمشلردر . جزائر مذکوره محتاج اولدقلری ذخائری آناطولیدن ، یعنی قره‌دن آلمقده‌کی مجبوریتده عینیله انگلتره‌یه مشابه اولدیغندن هجوم ایدیله‌جك بر جزیره‌یه ذخائر اخراجاتنك منعی تدبیرینی «سلطان بایزید» حضرتلرندن آنجق اوچ درت عصر صکره بیوك «ناپولیون» دخی دوشونه‌رك انگلتره‌یی بو صورتله تضییق ایتمکی ترتیب ایلمشدر .

« بایزید اول » حضرتلری بریاندن (لسبوس) [مدللی] و(لیمنی) و(رادوس)و(ساقز) آطه‌لرینه ذخیره اخراجنی منع ایلدکاری گبی دیگر جهتدن آق دکز لیمانلرنده (٦٠) قطعه دخی قادرغه و سائره نوعندن سفائن تجهیزینه باشلایه‌رق بونلر اکمال اولندقدن صکره یرلی قپودانلر قوماندالریله سفائن مذکوره‌یی ذکر اولنان جزیره‌لر اوزرینه سوق ایلمشدر . اوزمانلر وندیك وجنویز گمیلری اوزرنده طوپ بولندیغی محققاتدن اولوب ، آناطولی ساحلنده بعض یرلر دخی بو مثللی تجارت بحریه‌یی ایلری‌یه گوتورمش اوروپالیلرك یدضبطنده اولدیغندن وبالخاصه (ازمیر) شهری گرك رومه‌لرك وگرك لاتینلرك اك بیوك لیمانلری اوله‌رق اوراده انشاآت بحریه‌یی ایلری‌یه گوتورمش بولنملری آیدین امارتنك شوکت بحریه‌سنی اتمام ایلین سبب اعظم صایلدیغندن ترك گمیلرنده دخی طوپ بولنه‌بیلمسی استبعاد اولنه‌ماز ایسه‌ده اوزمانلر قورصانلق ایچون دکل عادتا محاربات دولیه ایچون بیله گمیلرده‌کی طوپلرك استعمالی رواجده دکل ایدی .

فن حرب قدیم حقنده‌کی مقاله‌مزده ایضاح اولندیغی وجهله دکزده گمیلر یکدیگرینه راماپا ایده‌رك اچنده‌کیلر بری بری اوزرینه بالهجوم بوغاز بوغازه جنك ایتمك ویاخود دشمن گمیلری اوزرینه (بورلوته) تعبیراولنان آتش قایقلری سوقیله یاقمق‌وبرشهر اوزرینه‌هجوم

ایدیله‌جك اولورایسه جوارنده بر محله یناشیله‌رق هجوم ایتمك الك رواجلی محاربات بحریه‌دن‌ایدی. الحاصل، بایذید اولك آطه‌لراوزرینه سوق ایلدیكی گمیلر ایشته بواصول بحریه اوزره محاربه ایده‌رك جزائر مذكوره‌یی هرج و مرج ایلدكدن وبر چوق اسراوغنائم آلدقدن صكره برروایته گوره (موره) اوزرینه دخی صالدیره‌رق تخریباتده بولنمشلر وروایت دیگره گوره ینه طوغریجه آناطولیده‌كی لیمانلرینه عودت ایلمشلردر.

ترقیات بحریه‌مزك بورایه‌قدر نقل اولنان گیدیشنه نظراً: «سلطان مراداول» حضرتلرینك دور سلطنتلرنده انشای سفائنه ابتدار اولندیغی و«یلدیرم بایزید» حضرتلرینك ایام حكومتلرنده دخی گلیبولی لیمانی توسیع اولنمق وآق دكزه دونما سوق ایدلمك گبی اجراآت وانشاآت بحریه‌یه تشبث قلندیغی آكلاشلمش ایسه‌ده گیت گیده‌ظهور یافته اولان برطاقم غوائل داخلیه وخارجیه حیلولتیله بوغیرت تزیید اولنه‌جغی یرده تنقیص ایدلمش وبلكه ده هیچ بیله اهمیت ویرلمیه‌رك دولتك رسمی بحریه‌سی بر حال وقوف ومتروكیتده براقلمشدر.

بوایام‌فترتده‌دكل سفائن‌حربیه، نقلیه‌امورنده استخدام‌ایچون لزوم قطعیسی اولان سفائن بیله انشا ایتدیرلمه‌مش اولدیغندن آناطولیدن روم ایلی‌یه وروم ایلیدن آناطولی‌یه سوقیات عسكریه لازم اولدقچه استانبول ایمپراطورلغنه، اوده اوله‌مدیغی صورتده ونديك وجنویز سفائن تجاریه‌سنه مراجعته مجبوریت حاصل اولور وفاحش مقدارده بر مبلغ كلی اجرت نقلیه اعطاسیله سوقیات مقتضیه اجرا قلنیردی؛ فقط بو زمانلرده دخی آق دكز سواحلنده‌كی تركلرك قدرت بحریه‌لری گركی گبی آرتمش وحال بوكه، ذاتاً بونلر یكده امر ونهیه اطاعت ایدر طاقمدن اولمدقلرندن باشقه حال فترت ایجابنجه هرقپودان كندی ایسته‌دیكی یولده حركته باشلامش وبوآناده روملرله برقاچ

محاربه‌لری‌ده وقوعه گلمشدر: شویله‌که، انقره وقعهٔ فجیعه‌سنی متعاقب «سلیمان چلبی» روم ایلی‌یه گچوب، اعلان استقلال ایتدیکی وحکومتنی تصدیق ایتدیره‌رك معاونتنی دخی قازانمق اوزره تسالیا طرفلرینی استانبول ایمپراطوری «مانوئل» (Manuel) ه ترك ایلدیکی وقت مانوئل اوطرفلرك یدضبط واداره‌یه آلنمسی ایچون «ژان پالئولوغ» (Jean Paléologue) ك ولد طبیعیسی اولان ینه «مانوئل» اسمنده بر آمیرال معیتنه بیوك بردونما ویره‌رك آق دکزه سوق ایتمش ایدی. حال بوکه، سالف الذکر بحریون اتراك ضبط عثمانی آلتنه گیرمش اولان یرلری تکرار روملره ترك ایتمه‌مك خصوصنده عناده باشلادقلرندن آمیرال مانوئل بو قورصانلری ایکی یرده صیقشدیروب، مغلوب ایلمش ایسه‌ده ینه آنلری سلانیك وتسالیا صولرندن گری‌یه چکلمکه مجبور ایده‌مه‌مشدر. نهایت اوچنجی دفعه اولمق اوزره [*] (پلاته‌یا) آطه‌سنده دخی صیقشدیره‌رق بر دها مغلوب ایتمش ایسه‌ده اواثناده «سلیمان چلبی» شهیداً وفات ایده‌رك روم ایلیده «موسی چلبی»نك حکومت ایتمکده اولمسنه مبنی بو خبر چلبیء مشار الیه حضرتلرینه واصل اولنجه غضبنی تحریك ایلدیکندن ایمپراطوری تضییق ایتمکه قیام ایلمشدر. نهایت موسی چلبینك‌ده ازاله‌سیله «چلبی سلطان محمد» حضرتلری تخت عثمانی‌یه جلوس بیوردقلری زمان دورفترتك سیئاتندن اوله‌رق شعبات دولتك هرقسمنده رونما اولان عدم انتظامه نهایت ویریلوب، اصلاحات داخلیه‌یه تشبث اولندیغی ودول متحابه ایله معاهده‌لر تجدید ایدلدیکی اثناده [**] ونديك جمهوریتیله دخی معاهدات عتیقه تجدید

---

[*] آتنه کورفزی مدخلنه قریب (پترو) و (قره‌قو)ناملرنده‌کی اوفاق آطه‌جقلردر.

[**] وقت مزبورده ونديك جمهوریتی اوروپا دولتلری میانده اك منتظم وحیثیتلی حکومتلردن معدود ایدی. ونديك آدریاتیق سواحلندن ماعدا همان علی العموم بحر سفید آطه‌لریله اوچ بیکی متجاوز سفینه واوتوز ایکی بیکدن زیاده عساکر دائمه‌یه مالك ایدی؛ فقط بوقدر قوته مالك اولدیغی حالده باخصوص ایتالیا داخلنده کوردیکی ایشلرده بوقوتی استعمال ایتمیوب، هپ قان دوکمکسزین،

اولنمش ایسه‌ده زیرده بیان ایدیله‌جك اسبابدن طولایی جمهوریت مذکوره‌ایله برمحاربهٔ بحریه‌دخی وقوعه کلمشدر : شویله‌که، هرنه‌قدر وندیك ایله تجدید اولنان معاهده‌یه طرفینك یکدیکرینه تعرض ایده‌مه‌ملری کیفیتی دخی درج اولنمش‌ایسه‌ده‌آق‌دکز آطه‌لرنده‌وندیك جمهوریتی نامنه اوله‌رق ادارهٔ حکومت ایدن بعض دوقه و سینیورلر

یعنی بر طاقم دسیسه‌لر ایله تصوراتنی اجرا ایدر وهرکس جمهوریت مذکوره‌نك قوهٔ عسکریه‌سیله مالیه‌سندن زیاده دسائس شیطانیه‌سندن قورقار ایدی .

وندیك جمهوریتی کندی عصرنده عصرحاضرك انکلتره‌سی مقامنده اولوب، کندی منافع مادیه‌سندن باشقه برشیئه اهمیت ویرمز ایدی . وندیکلیلر دولت علیه‌ایله حسن مناسبات پیدا ایتمك وبوسایه‌ده هم تجارت وهم‌ده مستملکات خارجیه‌لرینی عثمانلیلرك ید استیلالرندن محافظه‌یه موفق اولمق املیله هرنه قدر عثمانلیلرك اوروپایه مرورلرینی متعاقب دولت علیه‌ایله علی‌العجله برمعاهدهٔ دوستانه عقد ایلمشلر ایسه‌ده اشبو معاهده‌دن بر ثمره حاصل اوله‌مامشدر ؛ چونکه، روم‌ایلی ایله آناطولی‌یی فتح ایتمش اولان دولت علیه اشبو ایکی قطعه سواحلنك آسایشنی تأمین ایچون آره‌لرنده واقع دکزی دخی تسخیر ایتمکه مجبور بولنمغله بو دکز داخلنده بولنان وندیکه تابع کافهٔ جزائرك دخی فتحی اقتضا ایلدیکندن وندیکلیلرله بالمجبوریه حسن مناسبات ممکن اوله‌مامشدر .

فی‌الحقیقه وندیك ایله دولت علیه بیننده چوق وقت مرورایله‌دن محاربه آچیلوب، کمال شدت اوزره خیلی دوام ایتمش وهر نه قدر بو محارابات متمادیه ایله وندیك جمهوریتی مستملکاتنك قسم اعظمنی غائب ایلمش ایسه‌ده‌ینه دولت علیه‌نك اك مهلك دشمنلرندن معدود ایدی ؛ حتی عثمانلیلر نظرنده هیچ برمعظم دولتك وندیك جمهوریتی قدر قدرت واعتباری یوق ایدی .

جمهوریت مذکوره‌نك مرکزی نفس وندیك شهری اولوب، تقریباً (٤٠٠) بیك نفوسی حاوی واستانبولدن صکره اوروپانك اك معمور وزنکین برشهری‌ایدی . هونلرك سرکرده‌سی «آتیلا»نك ایتالیا اوزرینه هجومی هنکامنده (لومباردیا) ساحلی اهالیسنك برقسمی آدریاتیق دکزینك شمال غربی کوشه‌سنده واقع آطه‌لره التجا ایده‌رك اوراده وندیك شهرینی تأسیس ایتمشلردر .

ذاتاً وندیك ایتالیان لساننده کثیرالعدد معناسنی افاده ایدن (وه‌نه‌سیا) لغتندن محرف اولوب، شهره، متعدد جزائر مجتمعه اوزرینه مؤسس اولمسی سببیله ویرلمش براسمدر . شهر مذکورآلتمشی متجاوز جزائر اوزرینه بنا قلنمش وجزائر مذکوره اخشاب وکارکیر اولمق اوزره (٤٥٠) قدر کوپری‌ایله یکدیکره ربط اولنمشلردر . بونلردن باشقه مراسلاتی تسهیل ایچون پك چوق قایقلر دخی استعمال اولنوردی . هر نه قدر شهرك اطرافی سور ایله محاط دکل ایسه‌ده موقعنك حائز اولدیغی متانت ومناعت طبیعیه جهتیله خارجاً وداخلاً تجاوز سیئه‌لرندن آزاده اولوب، آز مدت ایچنده فوق‌العاده کسب معموریت ایتمش وانشا ایلدیکی دونناواسطه‌سیله (ایللیریه) [آرناودلق] سواحلنی وبحر سفیدده واقع آطه‌لرك اکثریسنی فتح واستیلا ایده‌رك هندستانه وارنجیه قدر معلوم اولان دنیانك هر طرفیله مناسبات تجاریه وسیاسیه پیدا ایلمش ایدی ؛ فقط (١٠) نجی عصره طوغری زواله یوز طوتمشدر: چونکه، بر طرفدن مستملکات بحریه‌سی دولت علیه طرفندن ضبط اولندیغی کبی دیکر طرفدن دخی قطعات جدیده‌نك کشفی اوزرینه طرق تجارت دکشدیکندن وندیکك تجارتی؛ وبناءً علیه؛ قوت وحیثیتی دخی زائل اولمشدر . حاصل کلام، جمهوریت مذکوره(١٢١١ ﻫ ، ١٧٩٧ م) سنه‌سی فرانسه‌ایله اوستریا بیننده انعقاد ایدن «قامپوفورمیو» (Campo Formio) معاهده‌سیله لغو اولنوب، ممالکی دولتین مشارالیهما میاننده تقسیم اولنه‌رق نامی دخی خریطهٔ عالمدن حك ایدلمشدر .

كنديلرينى حركات و سكنات واقعه‌لرنده مستقل عد ايلدكلرندن «ونديك عقد ايلديكى معاهده‌ده بزم امضامز يوقدر!» ديه عثمانلى سفائن تجاريه‌سى حقلرنده دشمن معامله‌سى ايتمكده ايديلر. بو معامله‌ٔ عهدشكنانه‌ده الك ايلرى يه كيدن (ناقشه) دوقه‌سى «پيه‌ترو زه‌نو» (Pietro Zéno) ايدى. فى الحقيقه بو آطه‌لره بعض ترك قورصانلرى تعرضاتده بولنمش اولملرندن سينيورلرك شكايتلرينه حق ويريله‌بيلير ايسه‌ده ذكر اولنان قورصانلر هيچ بردولته تابع اولميه‌رق مجرد دكز حيدودى صورتيله هر طرفى اوردقلرندن آنلرك انتقامنى ينه آنلردن آلمق اقتضا ايدركن طوغريدن طوغرى‌يه دولت عليه‌يه تابع بولنان وتجارتله اشتغال ايدن سفائن عليهنه روى شدت كوسترمك و بو مثللى سفائن تجاريه‌يى هر راست كتيردكلرى يرلرده آولامق كبى عهد شكنانه حركتلره قيام ايتملرى طوغريسى پك بيوك حقسزلق اثرى ايدى. ايشته بو مثللى بر حقسزلغه قيام ايله تبعهٔ عثمانيه‌نك تجارتنه سكته ايراث ايدن سينيورلرى تأديب وحقوق تبعه‌يى تأمين ايله اورته‌ده دونن فنالقلره بر نهايت ويرمك ايچون «سلطان محمد» حضرتلرى «چالى بك» نامنده‌كى آميرال قومانداسيله (٣٠) قطعه سفائن حربيه‌دن عبارت بردونمايى ناقشه، آنديره، باره، ميلو [دكزمنلك] كبى جزائرى اورمق اوزره كليبوليدن دكزه چيقارتمشلردر. حال بوكه، بو اثناده ونديك جمهوريتى دخى منازع فيه اولان مسئلهٔ مذكوره‌يى مذاكرهٔ دوستانه ايله صلحاً حل وتسويه ايتمك ايچون «پيه‌ترو لوره‌دانو» (Pietro Loredano) نامنده‌كى آميرال قومانداسيله (١٥) قطعه قاليوندن عبارت بر دونمايه سفيرلرينى اركاب ايده‌رك نزد دولت عليه‌يه كوندرمكده اولديغندن ايكى دونما دكزده يكديكرينه تصادف ايلمشلردر.

بو ايكى دونما قارشى قارشى‌يه كلنجه: چونكه، حكومتين آره‌سنده اعلان حرب ايدلمه‌مش بولنديغندن وايكى آميرالك دخى برى برينه

قارشی حرب ایچون اللرنده تعلیماتلری اولمدیغندن ایشـه بر نتیجهٔ قطعیه ویریلنجه‌یه‌قدر توقف وانتظار ایتمـك اوزره عثمانلی دونماسی گلیبولی‌یه عودت‌ایلمش، وندیك دونماسی دخی‌اورایه‌قدر گلمشدر؛ لكن اوزمان دونمای همایونده ـــ فصل مخصوصنده ایضاح اولندیغی وجه‌اوزره ـــ یالکز ترکلر مستخدم اولمیوب، بر چوق رومڵر وحتی اسپانیول، ایتالیان وسـائره گبی اوروپالیلر دخی بولندیغندن بونلر بلاتعلیمات بر منـازعه چیقارمق فکریله وندیك دونمـاسی اوزرینه زهرلی اوقلر آتمغه باشـلایجه «لوره دانو» بوحرکتی اعلان حرب عـد ایدوب. فلك لنگرله یلکن اوزرینـه قالقه‌رق دونمای همایونه طوپ آتمغه باشلامش وایشته بو صورتله گلیبولی قارشیسنده شدتلی بر محاربهٔ بحریه وقوعه گلمشدر. اشبو محاربه هجرتك (٨٢٠) ومیلادك (١٤١٦) سنه‌سی مایسنك (٢٩) نجی گوننه مصـادف اولوب، هیچ لزومسز یره وقـوعه گلمش اولدیغی او قدر محققدرکه، وقوعندن بر گون اول اقشـام اوزری «طوماس» (Thomas) اسـمنده بر کاتب واسطه‌سیله «چالی» بك و«لوره‌دانو» یکدیگرینه عرض خلوص ایلمش اولدقلری دخی تواریخـده مقیددر. سهـواندر سهو اولمق اوزره‌تمام محاربه بدأ ایلمش‌اولدیغی برزمانده آچیقده برجنویزگمیسی گورینـه‌رك بو گمی وندیکلیلری تعقیباً اورایه گلمش اولدیغی حالده عثمانلیلر مذکور گمی‌یی عثمانلی گمیسیدر وآرقه‌سنده دها باشقه‌گمیلر دخی واردر ظنیله دشمنی ایکی آتش آره‌سنده تضییق ایچون لیماندن طیشاری‌یه اوغرامشلردر. بوایکی دونما دکزه آچلدقدن‌صکره‌محاربه کسب شـدت ایتمش وعثمانلی دونماسی طرفندن اصل هجوم دشمنك آمیرال گمیسی‌اوزرینه اجرا ایدلدیکندن بالذات «لوره‌دانو» برچوق یرلرندن مجروح اولدیغی وباخصوص بریسی برونی‌ایله برابر یناغندن ودیگری‌صول الندن‌اوق‌ایله یاره‌لندیکی حالده‌جنك گتدکجه شدت‌کسب

ايده‌رك دشمن سفائننك جسامت ومكمليتنه وطوپ وسائر اسلحهٔ ناريه‌سنك كثرتنه وافرادينك كميجيلكده اولان مهارتنه قارشى عثمانلى دونماسنى تشكيل ايدن سفائنك درمه‌چاتمه كميلردن عبارت اولمسى و اسلحهٔ ناريه‌سنك عادتا يوق دينيله‌بيله‌جك درجه‌ده قلتيله برابر اكثر افرادينك كميجيلكدن دخى بى‌خبر بولنملرى مذكور دونمانك دوچار انهزام اولمسنى موجب اولمش وعاقبت عثمانلى آميرال كميسى ايله ديگر (٦) قطعه سفائن ونديكليلر النه اسير دوشمشدر.

بو كميلرك تكميل عسكرى دشمن طرفندن قليجدن گچيرلمشلردر. قوماندانك وقوع اسارتى اوزرينه افراد عثمانيان دوچار خوف ودهشت اوله‌رق آرتق حربه دوام ايده‌ميوب، دونماى همايونك قسم باقيسندن آنجق (١٠) قطعه‌سى گليبولى ليماننه التجا ايده‌بيلمش وديگر- لرى دشمن طرفندن ضبط ايدلمشدر؛ حاصلى كچوك وبيوك (٢٠) قطعه عثمانلى كميسى ونديكليلر طرفندن ضبط اولنه‌رق بونلرده بولنان خرستيان طائفه‌لر مسلمانلرك خدمت عسكريه‌سنده بولندقلرينه جزا اولمق اوزره سرنلرك جونده‌لرينه آصلمشلر ومسلمانلر ايسه اسير ايدلمشلردر. ضبط اولنان سفائن عثمانيه‌دن (٥) قطعه قادرغه ايله (٧) عدد سفائن صغيره‌دن ماعداسنك بر قسمى گليبولى قارشيسنده ياقلد- قلرى گبى بر طاقى‌ده «لوره‌دانو» نك (تنه‌دوس) [بوزجه آطه] آطه‌سنه چكلمسى اوزرينه اوراده احراق اولنمشلردر.

بو دونمانك (١٢) قطعه‌سندن ماعداسنك بو صورتله احراق اولنشلرى شبهه‌سز بونلرك هيچ بر ايشه يارايه‌جق شيلر اولمدقلرندن نشئت ايتمشدر. ايشته شو معامله‌دن عثمانلى دونماسى ايچنده ونديكليلرك ترقيات بحريه‌سنه گوره ايشه يارايه‌بيله‌جك صورتده گوريلن گميلرك آنجق بونلر اولدقلرى آكلاشيلير.

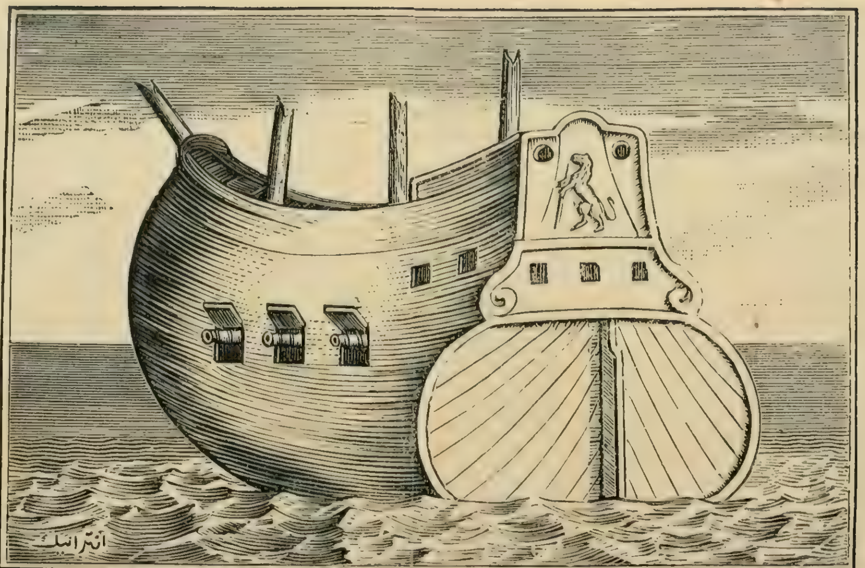
اكر عثمانلى دونماسى آچيقده گوريلن جنويز گميسنه آلدا-

نوبده لیماندن چیقمامش اولسه ایدی، بو مغلوبیت فاجعه‌نك وقوعه گلمیه‌جکی درکار ایدی؛ چونکه، لیمانك مدخلنی محافظه‌ایدن استحکامات اول عصر ایچون پك متین ومکمل اولوب، طوپلرله مجهز بولندیغندن دشمن دونماسنك اوزمانکی بحراً مستعمل اولان اسلحه‌یه نظراً بو مثللی استحکاماتی تخریبه مقتدر اوله‌مدقدن باشقه استحکاماتدن آتیله‌جق مرمیاته مقاومت ایده‌بیله‌جك درجه‌لرده دخی متانتی حائز اوله‌مامسی سببلریله لیمانه تقربه جسارت ایده‌میه‌جکی و لیمان داخلنده بولنان دونمانك‌ده مذکور دشمنك تخریباتندن مصون قاله‌جغی محقق ایدی؛ حتی محاربه‌نك ابتدالرنده براز زمان ایچون استحکاماتك طوپلری ایشلدیله‌رك وندیکلیلره پك‌چوق ضایعات ویردیردکلری و یالکز مجروحلرینك مقداری (٣٤٠) نفره بالغ اولدیغی ینه آنلر طرفندن مقید ایکن آچقده ایدیلن محاربه اثناسنده گلیبولی طوپلری ایشله‌مه‌مش اولمسندن نه درجه‌لرده استفاده ایلمش اولدقلری قازانیلان مظفریتله ثابتدر.

فی‌الحقیقه فن حربه دائر اولان مقاله‌مزده دونما لیمان داخلنده ویاساحله قریب ایکن دشمنله محاربه داعئ مخاطره اوله‌جغی وبلکه‌ده مغلوبیتی انتاج ایده‌جکی حقنده برمطالعه‌سرد ایدلمش ایسه‌ده بو وقعه‌نك اومطالعه‌یی جرحه مدار اولور برجهتی اولمدیغی آشکاردر: چونکه، اومطالعه‌ایکی دونمانك لیمان داخلنده محاربه ایتمسی حقنده جاری اولوب، یوقسه دشمن دونماسی خارجده بولنور ولیمانك مدخلی‌ده استحکامات متینه‌ایله ترصین ایدلمش اولورایسه‌ذاتاً دشمن لیمانه فرجه‌یاب دخول اوله‌مازکه، محاربه‌یه میدان بوله‌بیلسین. اگر دشمنك دخولنه مساعده ایدیلیرده محاربه‌یه باشلادقدن و ایکی دونما یکدیگرینه قارشدقدن وباروت دومانی اورته‌لغی قاپلادقدن صکره قره‌ده‌کی استحکاماتدن حربه اشتراك ایتمك و دشمنه گویا ضرر ایراث ایلمك گبی برفکر سقیمه بولنیله‌جق اولور ایسه ایشته اوزمان ایراث ایده‌جکی زیانك همان ایکی دونمایه‌ده مساواةً شامل اوله‌جغی شبهه‌سزدر.

خلاصه، بو محاربه‌ده عثمانلی دونماسنك مغلوب اولیشی ضایعات جسیمه‌یی موجب اولمش ایسه‌ده ینه شان دولته نقیصه گتیریر برماده‌گبی تلقی

اولنه‌ماز ؛ زیرا، یوقاریده دخی افاده اولندیغی وجهله هرنه قدر وندیك دونماسـنه نسبةً عثمانلی دونماسی عددجه زیاده ایسـه‌ده اوزمانلر وندیك و جنویز جمهوریتلری دکزلر اوزرنده بوزمانك انکلیزلری گبی حاکم اولوب، گمیلرینك غایت منتظم و جسیم اولدقلرندن ماعدا طوپ وتفنك مثللی اسلحهٔ ناریه‌لری دخی هم چوق، هم‌ده مکمل اولدیغی و گرك سفائنه قوماندا ایدن امرا، گرکسه اداره‌لرینه مأمور اولان افراد مدت مدیده امور دریاده اسـتخدام اولنمش معـلم وتجربه‌لی کیمسه‌لر اولدقلرندن خصوصات مذکوره قسماً غلبه‌لرینه یاردم ایتدیکی گبی بری طرفك گمیلری‌ده — ایشك مبادیسنده بولنلدیغی جهتله — دشمن سـفائننه نسبةً عادتا درمه چاتمه دینه‌بیله‌جك درجه‌ده حربه یارار شیلر اولمیوب، تجهیزات وآلات حربیه‌لری ناقص اولدیغی وسوا‌ریلری ایسه مدت مدیده دکزده گزمش ومحاربات جسیمه‌ده بولنه‌رق مانوره ودسائس حربیه‌یه وقوف ومعلومات کسب ایلمش طاقملردن اولمدقاری وافرادك برقسمی هنوز گمیجیلکه آلشمامش، قسم دیگری ده اجرتله مستخـدم اجنبی بولندقـلری جهتله غـیرت ملیه ومحبت وطنیه گبی حرب ایچـون بر عسکرده بولنمسی فرض عین مثابه‌سنده اولان خصـلتلردن عاری کیمسـه‌لر اولدقلرندن اسـباب مذکوره دخی دشمنك غلبه‌سنی قسماً اکمال ایلمشدر ؛ مع مافیه، شو افاده‌دن اول زمان دونمـای همایونده اجنبی استخدام اولنـدیغنه اعتراض ایدیورز ظن اولنمـاملیدر. فی‌الحقیقـه بر دولت ایچـون اجنبیدن عسـکر ترتیبی واو عسـکری حین لزومنده دشمنه قارشی استخدامی دکل برفائده‌یی، بلکه بیوك بیوك مضرتلری تولید ایده‌جکی امثال کثیره‌سـیله مثبت برکیفیت ایسـه‌ده دولت علیه‌نك ابتدالری امور بحریه‌سنده بومثللی اجنبی استخدامی مجبوری اولوب، مضرتندن صرف نظر، حتی فائده‌سی بیله گورلمشدر ؛ چونکه، یوقاریده دخی

لوحه ٩ — (١٥٦٤) سنهٔ میلادیه‌سنده انشا قلنمش بر (ونديك قالپونى)

بالمناسبه عرض اولندیغی وجهله ابتدالری عثمانلیلرك گمیجیلکدن بی خبر بولنملری دولتك ترقیات بحریه‌سنه مانع قوی اولدیغندن بوصنعتی ملت حاکمه افرادینه اوکرتمك وترقیات بحریه‌مزی تأمینه کافی بر چیغیر آچمق ایچون دونمای همایونده لزومی قدر اجنبی استخدامی چاره‌سندن غیری دولتجه تشبث اولنه‌جق باشقه بر واسطه مفقود اولمسندن ایلری گلمشدر. خلاصهٔ کلام، وندیك دونماسنك مظهر غلبه اولدقدن صکره حین عودتنده یالکز (لاپسکی) ده وقتیله شهزاده سلیمان پاشا طرفندن انشا ایدلمش بولنان قوله‌دن اوزرلرینه طوپ آتلمش ایسه‌ده اوقوجه دونما اولانجه طوپلرینی هپ بوقوله علیهنه استعمال ایلدیکندن قوله دخی خراب ایدلمشدر.

وندیکلیلرله وقوع بولان بومحاربهٔ بحریه‌ده عثمانلی دونماسنه قوماندا ایدن «چالی» بك نامنده‌کی ذات دخی رجال بحریه‌مز میاننده بشنجی عد اولنمق اقتضا ایدر. نهایت محاربهٔ مذکوره‌نك ایکی طرفجه‌ده بلا اختیار وقوعه گلدیکی گوریله‌رك وندیك طرفندن تعیین اولنان سفیرلر دخی (ادرنه) یه واصل اولمغله مذاکرات لازمه‌نك اجراسندن صکره عثمانلیلرك النده بولنان وندیك اسراسی آنلره و وندیکلیلرده بولنان مسلمان اسراسی دولت علیه‌یه ترك اولنمق و آق دکزده نه قدر ترك قورصانلری گوریلور ایسه دشمن عدیله وندیك دونماسی طرفندن اورلمسنه دولت علیه جانبندن برشی دینلمه‌مك ووندیك کماکان حمایهٔ عثمانیه آلتنده بولنه‌رق هیچ بر طرفده گمیلرینه تعرض اولنمامق و جمهوریت طرفندن هرسنه ویرلمسی معتاد اولان ویرگی کالاول ویرلمك اوزره معاهدهٔ قدیمه‌ینه تجدید وتأیید اولنمشدر؛ یعنی دولتجه اوزمان و ندیکلیلرله محاربه ایتمك مطلوب اولمامسنه مبنی اورته‌ده دونن مسئلهٔ منازع فیهایه

صورت مذکوره اوزره مذاکرهٔ دوستانه‌ایله نتیجه ویرلمشدر؛ چونکه، داخلاً ظهور ایدن برطاقم غوائل دولتی پك زیاده اشغال ایلدیکندن خارجه باقمغه وقتی یوق ایدی .

«چلبی سلطان محمد» حضرتلری بو غوائل داخلیه‌یی بر طرف ایتدکدن صکره آرتق زمانلرینی کاملاً اصلاحاته صرف ایتمکی قورمشلر وبو اصلاحه دخی جهت بحریه‌دن بدأ بیورمشلر ایدی‌که، گلیبولیده وندیکلیلر ایله ایدیلن محاربه اوزرینه سفن حربیه‌نك همان‌کافه‌سی ضایع اولمش بولندقلری گبی محاربهٔ مذکوره‌ده‌وندیکلی‌یی غالب ایدن انتظامات بحریه آنلر یدینه اسیر دوشن بحریون عثمانیه‌نك نظر دقت واهمیتلرینی جلب ایتمش بولنمغله بعدما شوکت بحریهٔ عثمانیه‌یی اتمام ایده‌جك بر منتظم دونمـا وجوده گتیرمکه احتیاج قطعی اولدیغی میدانه چیقمشدر . آنجق تمام بحر سفید وسیاهك گمی انشـاسنه صالح اولان سـواحلنده اوروپالیلر طرفندن قوللانیلان سفائن طرزنده گمیلر یاپیلمغه باشـلانمش اولدیغی بر زمانده دخی «شیخ بدرالدین» و «دوزمه مصطفی» وسائره‌نك فتنه‌لری میدانه چیقمش اولدیغندن ایش ینه لایقیله ایلریلیه‌مه‌مشدر .

«سلطان‌مرادثانی» دورنده دخی ینه بربرینی متعاقب ظهور ایدن غوائل داخلیه وخارجیه امور بحریه ایله جداً اشتغال ایدیله بیله‌جك بر زمان براقـامش اولدیغندن بودورده دخی انشـاآت وترقیات بحریه‌مز برحال وقوف وتساویده قالمشدر؛ ونهایت «سـلطان محمد خان ثانی» حضرتلرینك ایام سلطنتلرندن اعتباراً انشـاآت وترقیات بحریه‌یه جداً اعتنـا قلنمش ودولت علیـه بحراً دخی لایق اولدیغی موقعی استحصاله موفق اولوب، ایشته بوزماندن اعتباراً همتنك ثمرهٔ فعلیه‌سنی دخی مظفریات بحریهٔ متتابعه‌یه نائلیتله اقتطافه باشـلامشدر: شویله که، سلطان محمد خان ثانی حضرتلری استانبولك فتحنه تشبث

بیوردقلری زمان یالکز قره طرفندن محاصره‌سی تأمین موفقیته کافی اولمیوب، بحراً دخی هجوم ومحاصره‌سی لازم گله‌جکنی آکلامش اولملرینه مبنی پدر عالیلری زماننده دخی مقام قپودانیده بولنان « بالطه اوغلی سلیمان بك » معرفتیله مقدار کفایه دونما تدارك وتجهیز ایتدیروب ، محاصره خدمتنده استخدام ایلمش و بو تدبیر مستحسن سایه‌سنده شهرك فتحی میسر اولمشدر [*] .

ایشته شو خدمت اساسیه اوزرینه حضرت فاتح نظرنده دولت علیه‌لری ایچون قوهٔ بحریه‌نك وجود وتکثیرینه احتیاج شدید اولدیغی حقیقتی تجلی وتعین ایلمش اولدیغندن گلیبولی ترسانه‌سنه و یریلن اهمیت تزیید اولندیغی گبی ابتدا شهرك مرمره‌یه متناظر اولان جنوب شرقی جهتنده الحالة هذه (قادرغه لیمانی) نامیله معروف اولان محلی انشای سفائن ایچون مرسا اتخاذ ایلمش وبر مدت بوراده خیلی قادرغه‌لر انشا ایتدیردکدن صکره دها بیوك سفینه‌لر انشاسنی بالاقتضا مراد بیورمش اولدقلرندن دستگاهلر یالی کوشکنه نقل ایتدیرلمش، بوراده دخی بالاکمال دکزه ایندیرلمکده اولان (۳۰۰۰) طونیلاته‌لق بر قالیونك موقعك عارضهٔ طبیعیه‌سی حیلولتیله قیزاقدن دوریلوب، شکست اولمسی اوزرینه بورانك دخی الویرشلی اولمدیغی آکلاشلدیغندن دستگاهلر (آینه‌لی قواق) سمتنه نقل ایله اوراده شمدیکی ترسانهٔ عامره‌نك انشاسنه وضع اساس اولنوب، امور بحریه‌یه لایق نسبتده همت اولنه‌رق خیلی سفینه‌لر انشا قلنمش ومدت قلیله ظرفنده اول عصرده آق دکزی بتمسه‌مش اولان وندیکلیلری تهدید ایده‌جك قدر دونما تدارکنه موفقیت حاصل اولمشدر .

استانبولك محاصره وفتحی — شرقی روما ایمپراطورلغنك

[*] بو وقعه حقنده آیریجه تفصیلات ویریله‌جکدر .

پای تخت قدیمی اولان (**استانبول**) شهر جسیمنك فتحی سلاطین عثما-
نیه‌نك (٧)نجیسی بولنان « سلطان محمد خان ثانی » حضرتلرینه نصیب
اولمش بر موفقیت جلیله‌در. حضرت پادشاه بو مقصد مشکلك
حصولیچون (ادرنه) تختگاهنده تدارکات لازمه‌یه تشبث ایدوب.
بر قیش ظرفنده مقتضی اولان لوازم ومهمات اکمال واستحضار
ایدلمش اولدیغندن (٨٥٧هـ) سنه‌سی محرمنك (١٥) نجی گونی ادرنه‌دن
(٢٥٠) بیك موجودلی بر جسیم اردو ایله استانبول اوزرینه
حرکت ایلمشدر. شهرك تحت محاصره وتضییقه آلنمسی حرکت
همایونك (٦٤) نجی گونی باشلایوب، داود پاشا صحراسیله اوق میدانی
ساحه‌سی اردوی همایونلر ایچون برر مرکز اتخاذ اولنمش و آلتی
گون صکره عموم عساکر مواقع مناسبه‌یه تعیین وتعبیه ایدلمشدر.
اردوی همایونده موجود اولان (١٤) باتریا [٨٤ عدد] مختلف
چاپده محاصره وصحرا طوپلرندن باشقه (٣) عدد دخی (١٢) قنطار
ثقلتنده مرمر گولله آتار وهر بری یتمشر چیفت اوكوز واسطه‌سیله حرکت
ایتدیریلیر و (٦٠٠) نفرله اداره اولنور غایت جسیم طوپلر
موجود اولوب، بونلردن ماعدا اسکی اصول محاصره موجبنجه
اخشابدن معمول سیار قوله‌لر وسائر ادوات تضییقیه دخی بو محاصره
ایچون طوپلره ضم وعلاوه قلنمش ایدی. بو جسیم طوپلر ابتدا
اکری قپویه، فقط برمدت صکره طوپ قپویه قارشی تعبیه قلنمشدر.
آناطولی عسکری صاغده، یعنی یدی قوله ایله ادرنه قپوسی آره‌سنده،
روم ایلی عسکری دخی صولده، یعنی ادرنه قپوسیله ایوب آره‌سنده
اولان قلعه‌نك محاصره‌سیله مکلف ایدیلر. عسکرك برقسم مفرزی‌ده
غلطه وقاسم پاشا جوارنده ساحلی آبلوقه ایتمکده اولوب، اوتاغ
همایون دخی طوپ قپو ایله ادرنه قپوسی آره‌سنده ایدی.

اشبو قوهٔ بریه‌دن باشقه « فاتح سلطان محمد » حضرتلری استانبول

اوزرینــه برده مکمل قوهٔ بحریه ســوق ایتمشلردر. قوهٔ مذکوره حضرت فاتح اســتانبول محاصره‌سی ایچــون ادرنه‌ده تدارکات ایله مشــغول بولندقلری بر قیش ظرفنده قپــودان دریا نصب وتعیین بیورمش اولدقلری بلغار دونمــه‌لرندن [*] « بالطه اوغلی ســلیمان بك » واســطه‌سیله گلیبولیده تدارك واحضــار قلنمش ایدی. روم مؤرخلرینك اخباراتنه گوره گلیبولی ترســانه‌سنده تدارك اولنه‌رق درســعادته گتیرلمش بولنان بودونمانك (۷٥) قطعه‌سی بیوك سفینه‌لر اولوب، بونلردن اون سکزی اوچ‌صره کورکلی غایت جســیم گمیلر ایمش‌که، او زمانه مخصــوص حرب گمیلرینك اك بیوکلرندن معدود ایمشلر؛ و (۳۲) قطعه‌سی ایکنجی صنف سفائن حربیه‌دن صاییــلان ایکی صره کورکلی گمیلر اولوب، (۲٥) قطعه‌سی دخی نقلیه سفا- ئندن عبارت ایمش! بونلردن باشــقه اوچیوزی متجاوز ســفائن صــغیره دخی مذکور آغر دونمایه ملحق اولدیغندن سفن همایونك مجموع مقداری گویا (٤۲۰) یه بالغ اولمقده ایمش!

ینه روم مؤرخلرینــك روایتنه گوره بو قوته قارشی روملرك دخی ابتدای محاصره‌ده اســتانبولده‌کی قوهٔ بحریه‌لری گویا (۱٤) قطعه ســفائندن عبارت اولوب، بو دونمانك ایســه اوچی وندیك، اوچی جنــویز، بری فرانسز اولمق اوزره (۷) قطعــه‌سی اجنبی وبری استانبول، دردی قندیه، ایکیسی‌ده حانیه گمیلری اولمق‌اوزره (۷) قطعه‌سی دخی اصل روم سفینه‌سی ایمش!

هر نه قدر عثمانلی تاریخلرنده دونمای همایونك مقــدار مجموعنه دائر بر صراحت یوق ایسه‌ده روم تاریخلرینك و یرمش اولدقلری

---

[*] میر مشارالیه دولت علیه‌نك (٦) نجی قپودان دریاسی اولوب « سلطان مراد خان‌ثانی » حضرتلری زماننده بو مقام سامی‌یه ایصال ایدلمش ومدللی جزیره‌سی اوزرینه اهمیتسز بر حرکت بحریه اجراسیله (قالونیه) قصبه‌سنی ضبط ایتمش ایدی.

شو معلوماتی قبوله دخی برجه هیچ بر مجبوریت یوقدر ؛ و بو ادعامزی اثباته کافی بر طاقم براهین تاریخیه دخی موجوددر. ازجمله، «مرادثانی» زماننده آناطولیدن وارنه‌یه عسکر سوق اولنه‌جغی صره‌ده روملرك بحراً گوستردكلری ممانعتی دفعه وعساكر موجوده‌یی سوقه كافی دونما بولنمديغندن جنويزلردن استعانه اولنمش ايدی؛ كذلك، «فاتح» حضرتلری دخی آناطولی سفرندن بروسه‌یه گلوب، اورادن گليبولی طريقيله ادرنه‌يه عودت ايتمك ايستدكلری حالده ايمپراطورك گميلری گليبولی معبرينی سد ايلدكلرندن قره‌دن بوغاز ايچنه گله‌رك آناطولی وروم ايلی حصارلری آره‌سندن گچمكه وتأمين مرور وعبور ايچون ينه بو سفرده روم ايلی حصارينی دخی بنايه مجبور اولمشلر ايدی؛ بنابرين، فاتحك سنۀ جلوسی (٨٥٥ھ) واستانبولك تاريخ فتحی (٨٥٧ھ) اولمغله آره‌ده‌كی ايكی سنه وبرقاچ آيدن عبارت اولان برمدتك نصفی قدرنده، يعنی روم ايلی حصارينك بناسنه دكين دولت عليه‌ده اعتماده صالح دونما بولنمديغی شو براهين تاريخيه ايله ثابتدر.

بوندن صكره‌سنه گلنجه: فاتحك استانبول فتحنی عزم ايدوب ده تداركاته باشلامسی يالكز بر قيش ايچنده وقوعه گلمش اولديغندن او قيش موسمنده دخی او زمانه قدر امثالی گورلمه‌مش درجه‌ده جسيم طوپلر دوكمك وسائر اسباب حرب وضربی تدارك ايلمك گبی مشغوليت كثيره آره‌سنده يالكز بالطه اوغلينك دونما انشا وتجهيزينه صرف ايلديكی غيرتله درتيوزی متجاوز سفائن حربيه‌نك وجوده گتيرلمسی ممكن اوله‌ميه‌جغی حقيقتی ميدانه چيقار؛ حتی دولت اولانجه قوتيله يالكز بوخصوصه حصر همت ايلمش اولسيدی بيله ينه بويله كثرتلی بر دونمانك تداركی ممكن اوله‌مازدی؛ معمافيه، استانبولك ابتدای محاصره‌سنده روم دونماسنی (١٤) قطعه‌دن عبارت گوسترمك و بونلرك آنجق بردانه‌سی استانبول گميسی اولديغنی ميدانه قويمق هيچ بروجهله

اعتماده شایان بر سوز دگلدر ؛ بنابرین، بودونمـا حقنده دخی روم مؤرخلرینـك کتم حقیقت ایلمش اولدقلری گون گبی آشـکاردر ؛ چونکه، بوقیدی بلااعتراض قبول ایلمك یااستانبول ایمپراطورینـك هیچ‌دونماسی اولمدیغنه‌ویاخود دونماسی اولوب‌ده‌باشقه یرده بولندیغنه قائل اولمق دیمکدر . اکر ایمپراطورك دونماسی اولمدیغی شقی قبـول ایدیله‌جك اولسه یوقاریده دخی بالمناسبه ذکر ایدلمش اولان وقوعات تاریخیه‌یی انکار ایلمك، یعنی گرك «سلطان مراد» دورنده، گرکسه‌دها یقین اوله‌رق «فاتح» زماننده عساکر عثمانیه‌نك آناطولیدن روم‌ایلی‌یه مرورلرینه مانع اولان اوقوجه روم دونماسنی یوق فرض ایتمـك اقتضا ایدر ! عجبا یدی آی ظرفـده بر قوجه دونما محو اولورده بوکا دائر تاریخده برصراحت بولنمازمی ؟ بنابرین، دونمانك یوقلغندن بحث ایتمك بر حقیقت تاریخیه‌یی انکار ایلمك دیمکدرکه، مانع تفاخر اولدیغی جهتله بوکا روم مؤرخلری دخی راضی اولمازلر .

اکر روم دونماسـنك خارجده بولندیغی شقی اختیار ایدیلیر ایسه بو دخی شایان قبول اوله‌ماز ؛ زیرا، فاتحك‌استانبولی محاصره‌سی روم ایلی حصارینی بناسندن یدی آی‌صکره وقوع بولوب، حال‌بوکه، حصار مذکورك بناسی‌فاتحك استانبول حقنده اولان فکرینی آچیقدن آچیغه رومله‌ره آکلاتمش اولدیغندن آنلر دخی‌اوگوندن اعتباراً اسباب مدافعه‌یی اکماله تشبث ایده‌رك استانبول سورینك بعض قپولرینـه دیوار اور-دیرمك وایجاب ایده‌جك ذخائری درآنبار ایلمك گبی برطاقم خصو-صات مهمه ایله‌اشتغاله باشلامشلر وبو یدی آیدن عبارت اولان مدت ظرفنده ایمپراطور اوروپایه دخی مراجعت ایده‌رك برخیلی معاونت‌ده گورمش اولدیغی حالده کندی دونماسنی جلب ایده‌مه‌مسی ممکن اوله-میه‌جغی آشکاردر .

ایشته دونمای همایونك مقداری (٤٠٠) دن متجاوز گوسترلمسی

بر افراط عظیم اولدیغی گبی روم دونماسنك ده قسم اعظمی اجنبی سفائندن عبارت اولمق اوزره (١٤) قطعه گوسترلمسی دها بیوك بر تفریط اولدیغی ذکر اولنسان براهین تاریخیه ایله کسب تحقق ایلر. ایمدی، طوغری‌یه تقرب ایدلمك ایچون بهمه حال عثمانلی دونماسنك مقدارینی آزالتوب، روم دونماسنك دخی مقدارینی برازدها چوغالتمق اقتضا ایدر. ذاتاً روم تاریخلرنده‌دونماجه مشاهده‌اولنان شو نسبتسزلك قوهٔ بریه‌جه‌دخی گورلمکده‌درکه، بودخی‌رومارك استانبول محاصره‌سی حقنده‌کی اختیار ایلدکاری کذبلری میدانه چیقارمغه باشلیجه بر دلیل علنیدر. مؤرخین مرقومه‌نك بو گبی یلانلری ارتکاب ایتملری ایسه محضا عثمانلیلرك مزیات عسکریه‌لرینی تنزیل و کندیلرینك قهرمانلقلرینی اعظام ایچون اولدیغنده شبهه ایدیله‌مز.

عثمانلیلرك براً اولان قوهٔ مجموعه‌لری هرنه قدر (٢٥٠) بیکه بالغ ایدیسه‌ده بوقوتك اصل محارب اولان عسکر قسمی آنجق (١٥٠) بیك راده‌سنده اولوب، بوکا قارشی قلعه‌یی محافظه ایدن عسکر سلاح بدست اوله‌رق خدمت مدافعه‌ده بولنان اهالی ایله برابر یرلی، ایتالیان، اسپانیول، فرانسز، آلمان وسائره اولمق اوزره (١٥٠) بیکه قریب ایدی. عسکرجه حاصل اولان بوتساویدن باشقه موقعك منساعت طبیعه‌سیله قره جهتندن ایکی قات خندق ودیوار وغایت مرتفع برجلر ایله محافظه آلتنه آلنمش اولمسی وایکی جهتنك دریاایله محاط بولنمسی نظر موازنه‌یه آلنجه محاصرلر ایچون میدانده اولان مشکلات قات قات تزاید ایلیوردی. برده قیصر اون ایکنجی قسطنطینك محاربه‌لره بدأ اولندیغی وقت شجاعت وقهرمانلقده اك جسورلرده‌ده عبرت گوستره‌جك هردرلو فداکارلقلر اختیار ایتمکه باشلامسی استانبول اهالیسنی‌ده غیرته گتیره‌رك مأمولك فوقنده مقاومت گوسترمش اولملری ایشی بوسبتون تصعیب ایلمکده ایدی.

محاصره باشلایوب‌ده طوپلرك تأثیرسزلکی دخی گوریلنجه‌یه دکین دونمای همایون بوغاز ایچنده کائن بالطه لیماننده بولنیوردی . دونمانك اوزمانلر «چیفته‌قولون» دینیلن‌شمدیکی بشکطاشه ورودی (١٤٥٣) سنهٔ میلادیه‌سی نیساننك (١٥) نجی گوننه مصادفدر . بودونمانك استانبوله جلبی‌محضاهم رومدونماسی علیهنه استعمال ایدلمك وهم‌ده سورك دکز جهتندن اولان محاصره‌سنی اکمال ایلسك اولوب، فقط رومدونماسی خلیج داخلنده بولندیغی گبی باغچه قپوسیله قره کوی قپوسی آره‌سنده گرلمش اولان بر زنجیر ایله دونمانك خلیجه دخولی دخی منع ایدلمش بولندیغندن ابتدادن نه روم دونماسی علیهنه قوللانیله بیلمش ، نه ده سورك خلیج داخلنه منحصر اولان قسمی علیهنه استعمال اولنه بیلمشدر . بوجهتله دونمادن ایدیله‌جك استفاده هوا مساعد اولدقچه قلعه‌نك مرمره‌یه ناظراولان طرفنی تحت تضییقه آلمقدن وبرده خدمت نقلیه‌ده قوللانمقدن عبارت قالمش ایدی . بوحال اوزره آره‌دن بر قاچ کون دها مروروندن صکره مرمره دکزنده ایکیسی قالیون واوچی سائر نوعدن اولمق اوزره اوعصرك اك جسیم سفائن حربیه‌سندن (٥) قطعه سفینه‌نك امداد ومهماتی حامل اوله‌رق استانبوله طوغری گلمکده‌اولدقلری گورلمش‌اولدیغندن حضرت «فاتح» طرفندن بونلرك اخذ وضبطی حقنده دونمای همایونه امر ویرلمشدر . گلن گمیلرك بری ایمپراطورك باراغنی وددری دخی جنویز باندیره‌سنی حامل ایدی . وقوع بوله‌جق اولان محاربه‌یی تماشا ایتمك ایچون استانبولك دکزجهتی دیواری اوزرینه بتون اهالی چیقمش اولدقلری گبی بالذات «فاتح» حضرتلری دخی محاربه‌نك نتیجه‌سنی مراق ایده‌رك ساحل بحره قدر ایتمشلرایدی . مفرزهٔ مذکوره‌یه قارشی دونمای همایوندن بالافراز سوق اولنان قوت بر بچق فیلو، یعنی (١٨) پاره سفائن حربیه‌دن عبارت اولوب، بر بورده نظامنده اولمق اوزره

دشمنه قارشی کورکله هجوم ایلمشلر ایسه‌ده حین تقربلرنده اوق وصپان طاشی و آتش رومی گبی مرمیات مدهشه ایله قارشیلانمش اولدقلرندن گوردکلری شدت مدافعه‌یه تاب آور مقاومت اوله‌میه‌رق (آیاستفانوس) ساحلی اوزرینه طوغری رجعته مجبور اولمشلردر . بو رجعت دشمنك بر قات دها جرأتنی آرتدیردیغندن روم گمیسنك سواریسی وجنویز قپودانلری صوك درجه شدتله سفائن عثمانیه اوزرینه هجومه باشلادیلر . ایشته بوهجوم اثناسنده دشمن دونماسندن آتیلان اوقلرله عادتا دکزك یوزی طولدیرلمش وتأثیرات مهلکه‌لریله عثمانلی گمیلرنده‌کی کورکجیلر وظیفه‌لرینی ایفادن عاجز قالمشلر ایدی . بومیانده انداخت اولنان آتش رومیلرله سفائن عثمانیه‌دن ایکیسی آتش آلمش وبوحالی ساحلدن مشاهده ایدن پادشاه غضبنی تسکین ایده‌میه‌رك بلا اختیار آلتنده‌کی آتی دکزه طوغری سورمش واکر دریا مانع اولمسه هربری بر قلعهٔ سیاره حکمنده بولنان سفائن اعدا اوزرینه بالذات هجوم ایتمك فکرنده بولنمشدر . اوزمان عثمانلی گمیلری فاتحك بولندیغی ساحله صوقلمش اولدقلرندن ذات شاهانه‌نك شوحرکات غضوبانه‌سنی گوره‌رك صوك بر غیرتله بر ایکنجی هجومه دها تشبث ایلدکلری صره‌ده روزگارك تجدد ایلمسی سفائن اعدانك حرکاتنی تسهیل ایلمش اولمغله دونمای همایونك آره‌سندن گچه‌رك استانبول لیمانی مدخلنه گلمشلر ولیمان آغزنده‌کی زنجیر آلات مخصوصه سیله درحال ایندیرلدیکندن گمیلر خلیجه داخل اولوب، بعده‌ینه قالدیرلمشدر .

بز بومحاربه‌یی رأی العین مشاهده ایده‌رك اول‌وجهله قید ایلمش بولنان مؤرخ «فرانزه» (Phranza) نك صورت افاده‌سی اوزره یازدق ایسه‌ده شمدی ذکر ایده‌جکمز بعض قسملرینی مدار اعتراض گوردیکمزدن صورت حکایه‌یه قارشدیرمدق . ایمدی، مؤرخ مرقوم

گويا مهاجم اولان عثمانلى دونماسـنك (١٥٠) پاره سفائندن عبارت اولوب ، فقط برنجى خطده (١٨) قطعه سفائن بولنديغندن وهوانك سكونتلى، دكزك دخى راكد اولديغندن بحث ايدەرك تلفاتكده (١٢) بيك رادەسنده بولنديغنى قيد ايليوركه ، ايشته شـو سوزلرى شايان قبول گورەميشمز يەكندى افادەسنه گورەمحاربەنك صورت وقوعنى نظر محاكمەدن گچيرەجك اولان امور بحريەيه اولدقجه وقوفلى هر فرد طرفندن دخى تصديق اولنور ؛ معمافيه، شو سوزلرك حقيقت وقعـەيى دخى ميدانه چيقارمق ايچـون بزه پك بيـوك ياردملرى اولمشدر .

ازجمله، مهاجم اولان عثمانلى دونماسنك (١٥٠) قطعه سفائن حربيەدن عبارت اولمسى كيفيتى بركره شايان قبول دكلدر؛ زيرا، مؤرخ مرقومك ينه كندى افادەسندن يالكز بو دونمانك ايلريسنده بولنان (١٨) قطعه سفائنـك محاربه ايتمش اولديغى آكلاشيلوب، باقى (١٣٢) قطعەسنك نەياپديغى ونەحركت اجرا ايلديكنه دائر هيچ بر صراحت يوقدر. شوقيده نظراً استانبول محاصرەسنه مأموراً گليبوليدن گتيرلمش اولان عثمانلى دونماسنك مقدار مجموعى آنجق (١٥٠) پاره سفائندن عبارت اولديغى ظن اولنەبيلير. هله تلفاتى (١٢) بيك مقدارنده گوسترمسى بوسبتون غريب گوريلور ؛ چونكه ، بومحاربەيى اجرا ايدن سفائنك عددينى (١٥٠) بيله فرض ايدەجك اولسـەق ينه بو قدر تلفات ويرمسى ممكن اولەماز. بركره سفائن اعدانك طوپى طوپى (٥) گميدن عبارت اولمسى گوز اوكنه گتيريلەجك اولور ايسه عساكر موجودەسى (٣)بيك نفربيله فرض اولنسەلر هپسى ايكى دفعه وقوع بولان هجوم ورجعت اثناسـنده دكل اوق، صپان طـاشى ، فلان شمديكى سلاحلرله مجهز اولسەلر دخى هدفلرك متحرك اولمسنه مبنى

ینه بو قدر تلفات ویردیره‌میه‌جکلری زره‌قدر افکار عسکریه‌سی اولانلر طرفندن تصدیق اولنه‌جغنده شبهه یوقدر.

بر کره‌ده عثمانلی دونماسـنك عاقبتنی دوشونه‌لم: اگر (١٢) بیك تلفات ویرمش اولسه‌لر ایدی ایکی مثلی‌ده مجروحلری بولنمق لازم گلیردی. هر گمیده کورکجی وجنکجی (٣٠٠) نفر فرض ایده‌جك اولسه‌ق دونمای همایونك موجودی (٤٥) بیك نفره بالغ اولور. بو مقدارك (١٢) بیکی تلف والك آزدن بر اوقـدری‌ده مجروح اولور ایسه عجبا گمیلرك اولدقاری محللردن حرکته مجاللریمی قالیر؟ ودشمن بو مثللی حرکتدن ساقط سفائنی حاضر فرصت یدینه دوشمش ایکن ترك ایدوب‌ده استانبول خلیجنه‌می فرار ایدر؟ یوقسه کافه‌سنی یاقمغه‌می صاواشیر؟ ذاتاً بو مثللی ترهانی اکثری اوروپا مؤرخلری بیله قبولدن استنکاف ایده‌رك تلفات عثمانیه‌یی (١٢٠٠) نسبتنده گوستر مشلردر. هوانك سکونتلی، دکزك دخی راکد اولدیغی بحثنه گلنجه: دکزك راکد اولدیغنه بر شی دینیله‌مز ایسـه‌ده هوانك سکونتلی بولندیغی قبول اولنه‌ماز؛ زیرا، دشمن سـفائنی باشلیجه یلکنله متحرك جسیم گمیلر اولدقلرندن اگر روزگار، هم‌ده لدوس روزگاری اسمه‌مش اولسه‌ایدی بونلرك استانبول جوارلرینه قدر گله‌بیلمسی ممکن‌اوله‌مازدی. ثانیاً اگر محاربه‌نك وقوعی اثناسنده مذکور روزگار اسمکده اولمایدی عثمانلی دونماسنك برنجی رجعتی اوزرینه دشمن دونماسی طرفندن هجومه تصدی اولنه‌مامق لازم گلیردی. اوچنجی درجه‌ده دخی بو دونمانك خلیجه قدر داخل اوله‌بیلمسی ممکن اوله‌مازدی. ایشـته بر کره شواوچ ماده اثنای محاربه‌ده دشمن ایچـون موافق روزگار اسمکده اولدیغنی اثبات ایدر. برده دشـمنله حرب ایدن مذکور (١٨) قطعه سفائنك بر صره کورکلی، کوپشته‌لری صویه غایت یقین، آلچق غالرلر اولدیغی نظر دقته آلننجه عثمانلی دونماسی

ایچنده دشمن سفائننه معادل جسیم گمیلر وارایكن بویله اوچنجی صنف سفائن حربیه‌دن معدود اولان گمیلرك سوق ایدلمش اولمسی دخی عثمانلیلر ایچون روزگارك مخالف بولندیغنی اثبات ایدر. بنابرین، روزگارك سفائن اعدا ایچون موافق اولمسی حركات حربیه ومانورهٔ بحریه اجراسنده سهولتی موجب اولدیغی گبی عثمانلی دونماسی ایچون دخی مغلوبیتی انتاج ایدن اسبابك بر قسم مهمیدر.

محاربهٔ مذكوره‌ده عثمانلیلرك غائب ایتملرینه سبب اولان ماده‌لرك بری دخی بو ایكی دونمانك یكدیگرینه تقربله رامپا ایده‌رك اول وجهله اجرای حرب ایلملری اول زمانك فن حربی اقتضاسندن اولدیغندن مذكور مانوره‌نك اجراسی ایچون سفائنك صو سطحندن یوقاری اولان ارتفاعلری هیچ اولماز ایسه مساوی بولنمق ایجاب مصلحتدن ایكن عثمانلی گمیلرینك ارتفاعلری دون بولنمسی حسبیله دیگر طرفدن آتیلان اوقلر وسائره ایله كوركجیلرینك وظیفه‌لرینی ایفا ایده‌میه‌جك درجه‌لرده عاجز قالدقلرینی افاده ایلمسی بوادعایی اثبات ایدر. ایشته بوجهتله عثمانلیلر دشمن دونماسنه صوقولمغه ورامپا ایده‌رك حركات حربیه‌لرینی ابطال وآنلری صعوبته دوچار ایتمكه قادر اوله‌مامشلردر؛ مع مافیه، شاید رامپا ایتمش اولسه‌لردی بیله گمیلرینك آلچق بولنمسی ینه بالآخره مغلوبیتلرینی انتاج ایده‌جكی دركار ایدی. بوندن باشقه بر سبب دها واردركه، اوده گلن دونما افرادینك احوال ومعاملات بحره وقوف تاملری اولمسی، دونمای همایون افرادینك ایسه اوزمان ایچون بو فضیلتدن كلیاً محروم بولنمسیدر. ایشته بوگبی مانع قویلر سببیله تشبثلرنده مظهر موفقیت اوله‌مامشلردر.

بزبو وقعه حقنده كندی مطالعه‌مزدن ماعدا انگلیز مؤرخین مشهو-ره‌سندن «كیبون» (Gibbon) و«قره‌یزی» (Creasy) گبی ذاتلرك ده

ویرمش اولدقلری معلوماتی شورایه تحشیه ایله مؤرخ «فرانزه»نك سوزلرینك نه درجه یه قدر طوغری اولدقلرینی گوسترمك فکرینه دوشدك : —

بوایکی مؤرخك ایکیسی ده دونمای همایونك موجودینی (٣٢٠) قطعه اولمق اوزره گوستریورلرایسه ده بونلرك آنجق (١٨) قطعه سی قادرغه نوعندن سفائن حربیه اولوب، قصور گمیلرك عادتا گوگرته سز مراکب صغیره اولدقلرینی ومحضا اردوی همایونه ذخیره ومهمات سائره نقل ایتمك اوزره تدارك اولنمش بولندقلرینی قید ایلیورلر؛ وحرب گمیسی عد اولنان سالف الذکر (١٨) قطعه قادرغه نك ده حقیقةً حربه الویرشلی شیلر اولمیوب، اصول انشا وتجهیزاتجه پك چوق نقصانلری بولندیغنی وحتی دونمادن برقسمنك قره دن خلیجه گچیرلدکلری زمانه قدر درونلرنده طوپ دخی موجود اولمدیغنی وگلن دشمن گمیلرینك غایت جسیم قالیونلر اولوب، هرنه قدر استانبوله ارزاق و مهمات ایله عساکر بریه وبحریه دن عبارت بر ده قوهٔ امدادیه یی حامل اوله رق گلمکده ایدیسه لرده اغر طوپلری ده حامل بولندقلرینی وغایت مکمل بر صورتده تسلیح و تجهیز ایدلمش اولدقلرینی ذکر ایلدکلری گبی اثنای محاربه ده سرت بر لدوس روزگاری اسمکده ودکز طالغه یاپمقده اولدیغنی ده آیریجه قید ایلیورلر. ودشمنه قارشی سوق اولنان عثمانلی گمیلری درونندهکی افرادك غایت خریصانه و شجیعانه بر صورتده حرکت ایتمشلر ایسه ده عجمیلکلرینی وحال بویله ایکن بیله بلافتور ایمپراطورك گمیسنه صوقوله رق ضبط ایتمه درجه لرینه گتیردکلری حالده صوسطحیله همان مساوی اولان گمیلری اوزرینه دشمنك غایت یوکسك وجسیم اولان گمیلرندن یاغمور دانه سی گبی یاغدیریلان مرمیات وآتش رومیلرك تأثیراتنه قارشی ترکه مجبور اولدقلرینی وعثمانلی آمیرالی بالطه اوغلی سلیمان بکك

ارباب شجاعتدن بر ذات ایسه‌ده اثنای محاربه‌ده گوزندن بر یاره آلمش اولمسنه مبنی قوماندا ایفاسندن عاجز قالدیغنی ذکر و اتیان ایلیورلر؛ وحتی مؤرخ «پروفسورقره‌یزی»، ابراز ایتدکلری فوق العاده غیرت وشجاعتله برابر حربك نتیجه‌سندن حاصل اولان مأیوسیت اوزرینه عثمانلیلر میاننده بر فکر غریب بیله پیدا اولمش بولندیغندن بحث ایلیورکه، تحفلغی جهتیله بر حکایه نوعندن اولمق اوزره ذکر ایلیورز:—

مؤرخ مرقوم دییورکه، گویا عثمانلیلر بو مغلوبیت اوزرینه جناب حقك کندیلرینه کرهٔ ارضك یالکز طوپراق قسمی اوزرنده اجرای حکم ونفوذی نصیب ایلمش و دکزلرده‌ده خرستیانلری حاکم قلمش اولدیغی حقنده‌ده بر فکر غریب پیدا ایلمشلردر؛ فقط مؤخراً عثمانلی تاریخ بحریسنه شانلی، شرفلی صحیفه‌لر کشاد ایلمش اولان «**کمال رئیس**»، «**بارباروس خیرالدین پاشا**»، «**طورغود پاشا**»، «**پیاله پاشا**»، «**پیری رئیس**»، «**سیدی علی رئیس**»، «**قلیج علی پاشا**» و سائره گبی مشهور آمیراللرك دکزلر اوزرنده حکم و نفوذلرینی ایستدکلری وجهله یوروتدکلری زمانلر عثمانلیلر آرتق اسکی فکرلرینی تعدیل ایله برك حاکمی اولدقلری قدر بحره دخی اجرای حکم و نفوذ ایلمکده بولندقلرینی گوروب، مستریح اولمشلردر.

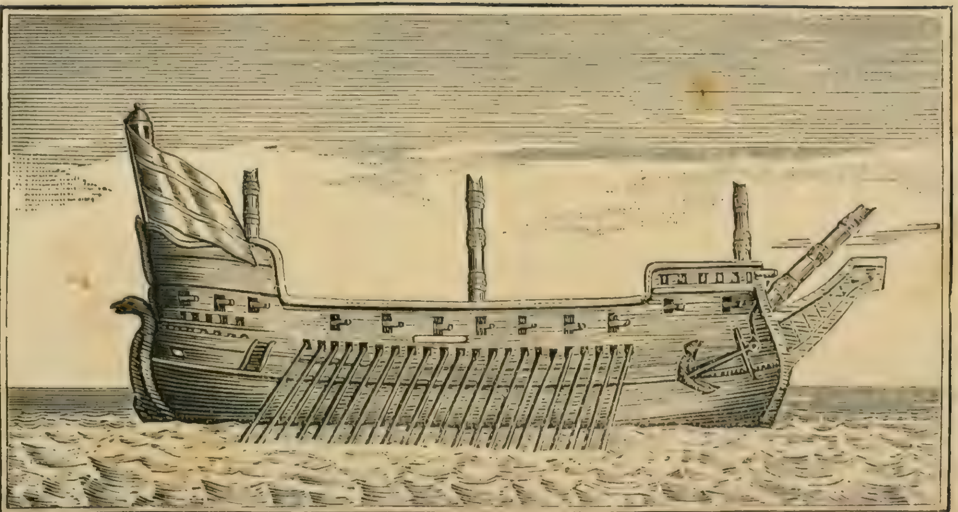
شو انگلیز مؤرخنك مطالعهٔ مسروده‌سی عثمانلیلرك صکره‌لری بحراً نه درجه‌لرده ترقیاته واصل اولمش ونه قدر بیوك شان و شرف قازانمش اولدقلرینی تقدیره پك گوزل بر میزاندر.

فاتح حضرتلری شو مغلوبیت بحریه‌دن طولایی درجهٔ نهایه‌ده غضبلنه‌رق دونما قوماندانی بالطه اوغلی سلیمان بکی تأدیب ایتدکدن صکره نفی ایتمش و بحریه عسکرینی تکدیر ایلمشدر؛ بعده دونمانك

اصلاحی و نواقصنك اکمالی چارهلرینه باقش ومقصدمهما امکن حصو-
له گلدکدن صکره آنی همان لیمانده بولنان دشمن دونماسیله استانبولك
خلیج طرفندن سورینك تضییقی خصوصلرینه استعمال ایتمك ایسته-
مشدر؛ چونکه، استانبولك یالکز قره طرفندن محاصره و تضییقی کفایت
ایتمیوب، اصل خلیج طرفندهکی دیوارلری اینجه اولمق حسبیله اول
طرفدن دخی اسباب هجوم تهیئه اولندیغی صورتده مقصده واصل
اولمق کسب سهولت ایدهجك ایدی؛ فقط مدخلنه گریلمش اولان
زنجیر لیمانه دخولی تصعیب ایدهجکی گبی دشمن دونماسی دخی ممانعت
ایدهجکندن حضرت پادشاه طوله باغچه طرفندن گمیلری قره یه
آلهرق کچوك چیفتلك وشیشلی بایری وقاسم پاشا درهسی واسطهسیله
خلیجه سوق ایتمك تدبیرینی دوشونمشدر [*].

«سلطان محمدخان» حضرتلری بالذات ترتیب ایلدکلری پلان مو-
جبنجه انتخاب اولنان طریقی ابتدا تسویه ایتدیرهرك مؤخراً اوزرینه
قیزاقلر فرش ایتدیرمش وبو قیزاقلری طون و زیتون یاغلریله یاغلا-
تدقدن صکره کیمسهنك خبری اولمقسزین بر گیجه ظرفنده عسکره
جراثقال ماهرلرینك بیله دوچار حیرت اولهجقلری بر صورتله (۷۰)
گمی چکدیروب، خلیجه اینديرتمشدر. اوزمانك عادتی اوزره قپودانلر
گمیلرینك باش طرفلرنده، قلاغوزلر دخی دومن یکهسنده بولنهرق
روزگاری قوللانهبیلمك ممکن اولدقجه یلکنلری فوره ایلدکلری
وبوریلر ونفیرلر چالندیغی حالده گمیلر سوق اولنمشدر. صباحهقارشی
گمیلرك ایچندهبولنان عسکرك آوازهٔ تکبیرلریله طبل وسورنا صدالری

[*] یونان قدیم مؤرخین مشهورهسندن «هیرودوت»(Herodotus)ك بیانه نظراً قرهدکزك
منتهاسنه قدر بحراً برسیاحت اجرا ایتمش اولان مشهورآرغونوتلر اشبو سفر بحرییی اجرا ایتدکلری
اثناده بالایجاب گمیلرینی قیزاقلر اوزرینه آلهرق قرهدن برقاچ میل مسافه یوروتمشلردر. اسپارتیاتلر
دخی پلوپونس (Peloponnesus) محارباتی اثناسنده پلوس (Pylus) موقعی اوزرینه اجرای هجوم
ایچون (۶۰) قدر سفائندن عبارت اولان دونمالرینی لوقادیا [ازمنهٔ قدیمهده آیاماوره آطهسی برشبهجزیره
اولدیغندن شبه جزیرهٔ مذکورهیی ساحله ربط ایدن برزخ ایدی] برزخندن کچیرمشلردر. رومامؤرخین

لوحه ١٠ — اسپانیول دونماسنه منسوب (قاراقا)

بربرینه قاریشه‌رق حاصل اولان ولوله استانبول خلقنی بر عظیم تلاشه‌دوشورمشدر. اهالی ایشك‌نه اولدیغنی آكلامامشلر وشهر فتح اولندی ظننه دوشمشلردر؛ فقط صباحلین دونمای همایونی لیمانده گورنجه حیرت ودهشت ایچنده قالمشلردر. خلیجه داخل اولان گمیلر دیوار بوینجه بورده نظامنده بر صف حرب تشكیل ایده‌رك اوزرلرینه‌دخی مترسلر وضع اولنوب، حرب وضربه مباشرتله قلعه بوجهتدن دخی تحت تضییقه آلنمشدر. بوحالی مشاهده ایدن جنویز امیرالی «ژان ژوستینیانی» (Jean Giustiniani) دونمای همایونی احراق ایتمك سوداسنه دوشه‌رك بر گیجه الك جسور گمیجیلردن لزومی قدرینی‌معیتنه آلوب، گمیسنه راكباً ترتیب‌ایلدیكی آتش قایقلری وصندالری دخی برابرنده اولدیغی حالده عثمانلی گمیلرینه تقرب‌ایتمك تشبثده ایكن ذاتاً عثمانلیلر دشمنك بویله بر تشبثده بولنه‌جغنی بیلدكلرندن تیقظ وانتباه اوزره بولندقلری جهتله كیفیته مطلع اولوراولماز

قدیمه‌سندن «پولیبیوس» (Polybius) طرفندن دخی قارطاجه جنرالی مشهور «آنیبال» (Hannibal) ك دونماسنی قره‌دن تارنتوم (Tarentum) لیمانه ایصال ایتمك ایچون نتیجه‌سز بر تصور جرأتكارانه‌ده بولنمش اولدیغی منقولدر. مؤرخ «فرانزه» ایسه رومالیلر طرفندن ایكی‌دفعه قره‌ده كمی یورودلمش اولدیغنی بیان ایتمكده اولوب، بونلردن بری «آوغوستوس» (Augustus) ك آقتیوم (Actium) محاربه‌سندن صكره دونماسنی قورینت (Corinth) برزخی اوزرندن و تقریباً (٦) میلدن عبارت اولان بر مسافه‌دن آشیرمش اولمسی ودیكری (آمیراس) برزخی اوزرندن كچیرمش بولنمسیدر؛ وینه مؤرخ مرقومك روایتنه نظراً اونجی عصر میلادیده روما جنراللرندن «نیسه‌تاس» (Nicetas) دخی (قورینت) برزخندن بر دونما كچیرمشدر. طقوزنجی عصر میلادیده پارسی ایكی دفعه محاصره ایتمش اولان نورماندیالیلرك قایقلرینی سن نهرینه كچیرمك ایچون قره‌دن ایكی میل قدر بر مسافه نقل ایلمش اولدقلری‌ده مضبوط تواریخدر؛ معهذا، اهل صلیب طرفندن ازنیق محاصره‌یه آلندیغی زمان صلیبیونك مرمره ساحلندن (٣) میل ایچری‌یه قدر كمیلرینی سوق ایلمش اولدقلری مروی اولوب، خصوصیله وندیكلیلرك (١٤٣٧) سنهٔ میلادیه‌سنده آدیك (Adige) دن غاردا (Garda) كولنه قدر قره‌دن بر دونما كچیرمش اولدقلری دخی محققات تاریخیه‌دندر. ایشته بر مشكلك ظهوری وبرمصلحتك اجباری اوزرینه كمیلری قره‌دن سوق ایتمك خصوصی ملل سالفه‌دن بعضلری طرفندن مكرراً وقوع بولمش وتواریخده بر طاقم مثاللر مذكور بولنمش اولمغله فاتح حضرتلری عرب وعجم وعبرانی وروم ولاتین لسانلریله تكلم ایتمك و اوقویوب، یازمق كبی بربیوك اقتداره‌مالك اولدیغندن السنهٔ مذكوره اوزره محرر كتب تواریخی نظر مطالعه‌دن كچیره‌رك سالف الذكر مثاللره تصادفله امتثال ایلمش اولدیغی شبهه‌دن وارسته‌در.

بو مهاجملره قارشی شدتلی طوپ آتشلریله مدافعه‌یه باشلامشلردر. انداخت اولنان مرمیاتك بریسی مومی‌الیه آمیرالك راکب اولدیغی سفینه‌یه اصابتله غرق و تلف ایلدیکندن دونمای همایونه بر زیان ایر- یشدیرمه‌مدکدن باشقه مذکور سفینه درونده بولنان (۱۵۰) نفر قدر ایتالیاندن هیچ بریسی دخی تخلیص جان ایده‌مه‌مشلردر؛ فقط نصلسه آمیرال جنابلری بیك مهالك ایچنده جانی قورتاره بیلمش ایدی. مذکور سفینه ایله باطان ایتالیانلرك فریاد مأیوسانه‌لری اوزرینه هر طرفدن عساکر عثمانیه تکبیره باشلایه‌رق اویله عظیم بر صدا چیقار- مشلرکه، ساحل بحر ایله استانبولك مبنی اولدیغی یدی طاغ دخی بو صدای مهیب تکبیری عکس ایتدیرمشلردر. فرداسی گونی دخی علی‌الصباح غلطه اوکنده تیمورلی بولنان بر جنویز گمیسنی باطرمق قصدیله دونمای همایوندن انداخت اولنان بر جسیم مرمی طوغریجه مذکور گمی یه اصابتله صوکسمی حذاسندن بورده‌سنی پارەلیه‌رك گمی یی دخی همان او آنده غرق ایلمش اولمغله غلطه‌دن جنویزلر حضور فاتحه گله‌رك ظاهراً بی طرفلقلری حسبیله عرض شکایت ایلدکلرندن طرف فاتحدن دخی بو کیفیتك بر اثر سهو اولدیغی وبعد المحاربه گمینك تضمین قلنه‌جغی یولنده معنالی جواب ویرلمشدر.

آرتق لیمان نوعما عثمانلی النه گچمش اولدیغندن فاتح حضرتلری قاسم پاشا طرفندن قارشی یه قدر لیمانك اك طار محلنه برده موقت کوپری انشاسنی تصور بیوره‌رق بر قاچ گون ظرفنده بوتصورلرینی دخی موقع اجرایه قویمشلردر. بوکوپری یکدیگرینه تیمور خلقه‌لی لاته وکریشلرله ربط اولنمش واریل ومانجانه‌لردن عبارت اولوب، اوزری دخی‌قوی ومتین دوشمه‌ایله فرش ایدلمش ومربوط بولندیغی زنجیرلرك ایکی اوجلری ایکی ساحله ربط اولنمشدر. بووجهله ترتیب ایدلمش اولان صال کوپری (۱۵) کز [دیرسك ایله پارمقلرك اوجی

آره‌سنده اولان بوی] عرضنده و (۱۰۰) كز طولنده اولمغله آنجق بش آدمك یان یكا گچه‌بیله‌جكی قدر وسعتلی اولوب، قوهٔ سبحیه‌سی دخی اوزرندن مرور ایده‌جك عسكرایله بوعسكرك حركاتنی محافظه ایچون وسطنه قونیلان بر طوپی قالدیره‌جق درجه‌لرده ایدی .

بو صورتله دونمانك خلیجـه داخل اولمسی و بر صال كوپری وجوده گتیرلمسی گبی تشبثات تضییقیه‌یه ابتـدار ایدلمش بولنمسی بر طاقم فوائد معنویه ایله برابر بر فائدهٔمادیه‌یی‌ده موجب اولدی ؛چونكه، اوزمانه قدر قلعه‌نك ساحل جهتی محافظدن خالی ایكن شمدی لاجل المحافظه قره جهتده بولنان مدافعینك برمقدارینی‌ده بوجهته گچیرمكه مجبوریت حاصل اولمغله‌ایشته بوحالك نتیجه‌سی اوله‌رق دیگر فرقه‌لره دخی ضعف طاری اولدی . قلعه‌نك ایسه پك‌چوق محللری ییقلوب، محافظلرك‌ده برقسمی تلف‌اولمش ایدی. حال بویله‌ایكن بیله محصورین تدبیرلرینی‌اصلا شاشرمیه‌رق كوپرییی‌ده گمیلری‌ده آتشه یاقمق‌ایچون برتشبث مأیوسانه‌ده دها بولندیلر. بودفعه شوتهلكه‌لی ایشی درعهده ایدن «ژاق‌قوق» (Jacques Cock) نامنده بر وندیكلی اولوب، انتخاب ایلدیكی (٤٠)نفر جسور وفدائی‌گمیجیلردن برطاقمیله كندیسی اوفاق وخفیف برگمی‌یه بینوب، سائرلری‌دخی ترتیب‌اولنان صندالره راكب اوله‌رق آتش رومی ونقط شیشه‌لری گبی ادوات احراقیه‌یی‌ده برابر آلمشـلر و غایت قارانلق بر گیجه ده كوپری یه طوغری تقربه باشلامشلردر .

كوپری‌یه حین وصوللرنده «ژاق قوق» اوزرینه ایكی نفرگمیجی چیقاردقدن وبونلره عثمانلی گمیلرینك آتش آلدقلری گوریلور گورلمز همان كوپری‌یه آتش ویرملرینی‌تنبیه ایلدكدن صكره كندیسی دونمای همایون اوزرینه یورومش ایسه‌ده سفن عثمانیه‌دن دخی تیقظ وانتباه اوزره بولندقلرندن درحال شـدتلی بر طوپ آتشـیله قارشیلانمش

وراکب اولدیغی سفینه — اصابت ایدن عظیم قیالرك تأثیریله — غرق اولدقدن ماعدا مرمیاتك اکثریسی لیمانده بولنان سائر روم سفینه‌لرینه‌ده مضرات کلیه ایراث ایتمشدر . هر نه قدر بری طرفده کوپری اوزرینه چیقارلمش بولنان ایکی نفر گمیجی کوپری‌یه آتش ویرمشلر ایسه‌ده حریقك دها مبدأ ظهورنده یتشیلوب، درحال اطفا ایدلمش ایدی . لیلاً وقوع بولان بو عربده اثناسنده مهاجم اولان روملرك (٣) صندالری عثمانلیلر طرفندن الده ایدلمش اولدیغندن گوزلری قورقه‌رق بر دها بو مثللی تجاوزه جرأت ایده‌مسینلر ایچون افرادینك قلعه‌یه قارشی قتل ایدلمش اولملری اوزرینه روملر دخی گویا مقابله بالمثل اولمق اوزره اللرنده بولنان اسرای عثمانیه‌دن (٢٦٠) نفرینی سور اوزرنده استیصال ایلمشلردر . گمیلرك خلیجه انزالندن وکوپری انشاسندن صکره بوجهتدن ترتیب اولنه‌جق هجومی اجرایه آنجق دشمنك لیمانده‌کی گمیلری مانع اولدیغندن اول امرده بونلری غرق ایله اورته‌دن قالدیرمق ایچون فاتح حضرتلری قوله قپوسی طرفلرنده مناسب بر محله طوپلر تعبیه ایتدیره‌رك لیمان داخلنده بولنان بالجمله روم وجنویز گمیلری اوزرینه آتش ایتدیرمکه باشلامشدر .

ایللك انداخت اولنان مرمیان ایله بر جنویز گمیسی باطیرلمش اولمغله جنویزلر تکرار حضور فاتحه شکایته گلمشلردر ؛ فقط بودفعه فاتح حضرتلرینی تهدیده قدر واردقلرندن وهله وقوع بولان تعرض تجار گمیلرینه قدر واردیغی بیانیله بونك شان بی‌طرفی‌یه مغایر اولدیغنی‌ده سویلدکلرندن فاتح حضرتلری « **طوپلرله مجهز اوله‌رق بزه اعلان عداوت دخی ایتمش اولدقلری حالده بن بونلرده نصل تجار گمیلری دیه بیلیرم ؟ بناءً علیه، رجاکز مقبول اولماز !** » جوابنی ویرمش وطوپلرك آتشه دواملرینی امر ایتمشدر . بوجواب قطعی اوزرینه

جنویزلر گمیلرینی فاتحك طوپ آتشندن قورتارمق ایچون غلطه ساحلنده‌کی مرتفع بنالرك تا آلتنه قدر گتیرمشلر وعادتا ساحله قارن قارینه یناشدیرمشلردر. حال بوکه، جناب فاتحك ابنیهٔ مذکوره‌یی دخی طوپه طوته‌رق گمیلری مرمیلرینه قارشی میدانه چیقاره‌بیلمسی ممکن ایدیسه‌ده خصومتلرینی یالکز کندی دونماسنه خصومت گوسترن گمیلره حصر ایده‌رك غلطه شهری حقنده‌کی بی‌طرفلغی ینه محافظه ایتمك وفقط باشقه یوزدن مقصده وصول بولمق ایچون (٣٠ الی ٤٠) درجه ارتفاع ایله مقوس گولله آتار (اوبوس) و (هاوان) طوپلری اختراعندن عبارت بر تدبیره مراجعت ایلدی. صورت وقوعنی بورایه قدر حکایه ایلدیگمز محاصره یدی هفته‌در دوام ایلیور وخلیج طرفندن شو تدارکلری گورلمکله برابر قره طرفندن دخی دیوارلری طوپه طوتمق عملیاتنه خلل گتیرلمیور ایدی. (١٤٥٣م) سنه‌سی مایسك (٢٤) نجی گونی سلطان محمد خان صوك دفعه اوله‌رق قیصری واهالی‌یی تسلیمه دعوت ایلدیکی حالده تکلیفی رد اولندیغندن مایسك (٢٩) نجی گونی ایچون هجوم عمومی امر اولنوب، یوم مذکورده علی‌الصباح هجومه بدأ اولنمشدر. لیمان ودکز جهتنده بولنان دونمای همایون دخی کندیلرنجه مرتب اولان هجومی اجرا ایتمشلر، یعنی گمیلره بر طاقم نردبانلر توزیع واعطا قلنمش اولدیغندن براً وقوع بولان هجوم اثناسنده گمیلر دخی بولندقلری محللردن فك لنگرله دیوارلرك آلتنه صوقلمق اوزره ایلری‌یه طوغری حرکت ایلمشلردر. عساکر شاهانه برساعت ظرفنده قلعه‌یه بش آلتی یردن داخل اولمشلر ایسه‌ده ایلك اول گیرنلر اودون قپوسی ساحلنه مأمور اولان دونمادن (٥٠) نفر بحریه عزبلریدر. ایشته بو هجوم عمومی نتیجه‌سی اوله‌رق شهرید تصرف عثمانیانه گچمش واوزماندن اعتباراً **پای تخت سلطنت سنیه** اتخاذ ایدلمشدر. **فی ٢٩** مایس سنه **(١٤٥٣م)** و **فی ٢٧** جمادی‌الاخری سنه **(٨٥٧ھ)**

ایکنجی فصل

فاتح زماننك بقیهٔ احوالی

(عن ۸۵۷ الی ۸۸٦)

برنجی وایکنجی آق دکز سفرلری — اینوز وطاشوز وسمادرك و ایمروز فتحی — قپودان اسماعیل پاشانك نتیجه‌سز بر آق دکز سفری — اماصره، سینوب، طربزون سفرلری — مدللی سفری — بحراً وقوعی ملحوظ اولان اهل صلیب هجماتنه قارشی عثمانلیلرك تدارکات احتیاطیه‌لری — وندیکلیلرك تشویقیله موره‌ده عصیان ظهوری — وندیکلیلرك مدللی‌یه دونتما سوق ایتدکلری — وندیکلیلرك آق دکز بوغازینه هجوم وبعض مواقعه ایصال خسار ایلدکلری — اغریبوز سفری — پاپانك دولت علیه علیهنه تشکیل ایلدیکی اهل صلیب دونتماسی و عثمانلیلرك تدارکات بحریه‌لری — کفه وآزاق سفری — موته سفری — آپولیا سفری — رادوس سفری

برنجی وایکنجی آق دکز سفرلری — دولت علیه ایچون قوهٔ بحریه‌نك تکثیر و تنسیقنه احتیاج قطعی اولدیغی بودفعه استانبول فتحنده بوسبتون تحقق ایامش اولدیغندن سلطان محمدخان ثانی حضرتلری بوجهته‌ده لزومی نسبتنده اهمیت ویره‌رك دونتمای همایونلرینك اصلاح احوالی خصوصنه اعتنا ایله‌حین لزومنده استخدامه الویرشلی بر حاله گتیرلمسنی مراد بیورمشلر وقوهٔ قاهرهٔ عثمانیه‌یی یار و اغیاره قارشی بحراً دخی لایق اولدیغی درجهٔ عال العاله ایصال ایده‌رك شان وشرف دولتی محافظه قیدنده بولنمشلردر.

بو صره ده بر طاقم حکومتلر دولت علیه یه عرض دخالت ایده رك خراج اعطاسنی تعهد ایلمش اولدقلری گبی رادوسده حکومت ایدن «سن ژان» (St-Jean) «شوالیه» (Chevalier) لرینك رئیسی دخی درسعادته آغر هدایا ایله بر هیئت سفارت ارسال ایده رك عثمانلیلرك رادوسده سربست تجارت ایده بیلملری شرطیله کندیلرینك ده آناطولی سواحلنده سربستیء تجارته نائل اولملری استدعاسنده بولنمشلر ایسه ده طلبلرینك اسعافی دولت علیه نك خراجگذارلغنی قبول ایتمکه متوقف اوله جغی کندیلرینه افهام اولدیغندن بو تکلیفه رادوسلیلرك ردایله ویرمش اولدقلری بر جواب جناب فاتحی اغضاب ایلمش اولمغله شوالیه لر علیهنه اعلان حربه قرار ویرمشلر وعداوته برزمین مقدمه تهیئه ایتمك اوزره آناطولی سواحلنده بولنان (٣٠) قدر سفن حربیه نك رادوس صولرینه عزیمتنی امر ایده رك گیریدن دخی « حمزه پاشا » قپودانلغیله اصل قوۀ حربیه اولمق اوزره (٢٥) قطعه سی اوچ صره و (٥٠) قطعه سی ایکی صره گورکلی (غالر)لرایله (١٠٠) قدر دخی بر صره گورکلی قادرغه وسائر نوعلردن عبارت جسیم بر دونمایی آق دکزه ارسال ایلمشلردر . (٨٦١ هـ ، ١٤٥٥ م) .

پیشدار مقامنده اوله رق ابتدادن سوق ایدلمش اولان فرقۀ بحریه طرفندن ساقز ورادوس جزیره لرینه وارلدقده قلعه لرینك متانتنه قارشی بر ایش گوریله میه جکی آکلاشلمغله برابر ینه بعض قریه لرینه هجوم اولنه رق ایچه غنائم اله گچیرلدیکی صره ده اصل قوۀ بحریه یی تشکیل ایدن بیوك دونما دخی لسبوس [مدللی] آطه سنه واصل اولمش ایدی. بو آطه دولت علیه نك خراجگذاری اولدیغندن دوقه سی «نیقولا» (Nicolas) قپودان پاشایه بر معتاد (٦٠٠٠) دوقه آلتونی ایله ملبوسات ومأکولات و مشروباته دائر دها بر طاقم هدایا تقدیم و ارسال ایلدی . دونمای همایون جزیره ده (٤٨) ساعت اقامت

ایتدکدن صکره فلك لنگرله ساقزه طوغری توجیه سکان عزیمت ایلدی . حین مواصلتده هرنه قدر ساقز دخی دولت علیه‌نك خراجگذاری ایدیسه‌ده دونمای همایونه حسن قبول گوسترلمدی . بونك وجهی ایسه جنویز تجارندن « فرانسوا دراپر » (François Drapere) لك ساقز اهالیسندن مطلوبی اولان (٤٠) بیك دوقه آلتوننك تحصیلی دونمای همایونه حواله ایدلمش اولمغله قپودان پاشا طرفندن مبلغ مزبورك طلب اولنه‌جغی ساقزلیلرك معلومی بولنمسی قضیه‌سی ایدی .

قپودان پاشا دونمایه گلن ساقز مبعوثلرینه بوپاره ویرلمدیکی صورتده جزیره‌یه ایراث خسار ایدیله‌جکنی آکلاتدی ایسه‌ده آنلر دخی بورجلری اولمدیغی بیانده اصرار گوستردیلر . بونك اوزرینه حمزه پاشا دخی قلعه‌یی طوپه طوتمق افکارنده بولندی ؛ فقط قلعه غایت محکم اولوب ، درونده دخی کلیتلی ایتالیان محافظلرله غایت معلم طوپجیلر ولیمان اوکنده (۲۰) قطعه مکمل و جسیم سفائن حربیه بولندیغندن بوقوته قارشی تعرضندن هیچ برثمره حاصل اوله‌میه‌جغنی آکلایه‌رق جوارنده بولنان قریه‌لری وباغچه‌لری خراب ایتمکله اکتفا ایلدی. وقوع بولان تجاوزاتدن اهالی شکایته قالقیشنجه قپودان پاشا دخی فرانسوا مواجهه‌سنده بر قاچ مبعوثکزك اثبات مدعا ایتمسی اقتضا ایدر دیه‌رك اورادن بری گنج وبری اختیار ایکی نفر وکیللرینی دونمایه آلوب ، فلك لنگرله رادوسه عزیمت ایلدی . حال‌بوکه ، رادوس قلعه‌سنك ساقزه‌ده قیاس قبول ایده‌میه‌جك درجه‌لرده متانتنه ومحافظلرینك کثرتنه قارشی استعمال اولنه‌جق قوت کافی گورلمدیکندن بوراده بیهوده اویه‌لانمقدن صرف نظرله استانکویه عودت اولندی ؛ فقط اهالیسیله محافظه‌سنده بولنان شوالیه‌لر (راشیا) قلعه‌سنه چکلمش اولمغله استانکویده بر قاچ اختیاردن

باشقه کیمسـه بولنه‌مدیغندن بونلر دونمایه آلنه‌رق راشـیا قلعه‌سی اوزرینه وارلدی . قلعهٔ مذکوره دن دونمای همایون طوپله استقبال اولنمغله دونمادن دخی قره‌یه عسکر دوکوله‌رك براً وبحراً تحت محاصره‌یه آلنوب، تام (۲۲) گون محاربه ومبارزه‌دن صکره عسکر میانده ظهور ایدن قانلی باصوردن طولایی وقوع بولان تلفات کلیه‌یه مبنی بالمجبوریه محـاصره رفع اولنه‌رق لسبوس آطه‌سـنه رجعت اولندی . بورادە آطه‌لر اهالیسی نامنه اوله‌رق ذات شاهانه‌یه بر هیئت مبعوثه ارسـالی مذاکره اولندقدن صکره قیش حلول ایتمکله دونمای همایون گلیبولی‌یه عودت ایلدی . دونمانك شوسفری ایکی آی قدر سوره‌رك عودت تشرین اولده وقوع بولمشدر .

حمزه پاشـانك بو سفرده اهمیتلی بر خدمت ایفاسـنه قدرتیاب اوله‌میشـندن طولایی پادشـاهك جانی صیقلدیغندن کندیسنی عتاب ومقام‌قپودانیدن عزل‌ایله یرینه «یونس پاشا»یی قپودان دریا وگلیبولی محافظی نصب ایتمشدر . سـالف الذکر «حمزه پاشا» دولت عثمانیه‌نك یدنجی قپودان دریاسیدر .

آق دکزه چیقارلمش اولان اشبو برنجی دونمانك حسن تأثیری بعض آطـه‌لرك خراجلرینی ضم ایتملری ودیگر بعضلرینـك یکیدن خراجگذارلق عرضی ایچون در دولته مبعوثلر گوندرملری صور - تنده گورلمشـدر . حمزه پاشـانك آق دکزه اجرا ایلدیکی برنجی سفرك ایرتسی سنه‌سنده، یعنی (۸۶۲ ه ، ۱٤٥٦ م) سنه‌سی ایلك بهـارنده « یونس پاشـا » (۱۰) قطعه اوچ صره کورکلی و (۱۰) قطعه ایکی صره کورکلی گمیلر وبر مقدارده نقلیه سفائندن عبارت بر دونما ایله آق دکزه چیقارلمش ایسه‌ده (ترؤا) طرفلرنده برشدتلی فورطنه‌یه اوغرایه‌رق معیت موجوده‌سندن (۷) قطعه سفائن غرق اولمش وکندیسنك راکب اولدیغی غالر گوج حال ایله ساقزه التجا

ایده‌رك دیگر اون ایکیسی‌ده لسبوس آطه‌سنه واروب، اوراده بارینه‌بیلمشلردر.

یونس پاشا ساقز طرفلرنده — برقاچ گون مقدم قاتالان اشقیاسنك گورلمش اولان بر گمیسنی تحری ایچون لسبوس پرنسی نیقولانك گوندرمش اولدیغی — برقالیونه تصادف ایتمش ایدی. لسبوس پرنسی عثمانلی خراجگذاری اولمغله برابر آناطولی سواحلنك محافظهٔ بحریه‌سی کندیسنه توديع اولنمش بولندیغندن اول طرفلرك امنیت بحریه‌سندن مسئول ایدی. بو جهتله سالف‌الذکر اشقیا گمیسنی تحری وتعقیب ایچون بر قالیون گوندرمش ایدی. بو گمی عثمانلی حمایه‌سی آلتنده بولندیغی و سواحل عثمانیه‌یی محافظه ایچون چیقمش اولدیغی حالده یونس پاشا گمی‌یی لسبوسه قدر تعقیب ایده‌رك اوراده گویا دشمن گمیسی ایمش‌ده اسیر آلمش گبی ضبط ایتمکده قالقشمشدر. یونس پاشانك بو حرکتی بر غیرت زائده اولوب، محضا سلفی حمزه پاشادن زیاده ایش گورمش اولمق هوسنه دوشمه‌سندن ایلری گلمش اولدیغنه شبهه ایدیله‌مز؛ خلاصه، یونس پاشا لسبوسده‌کی گمیلری‌ده آله‌رق اورادن یکی‌فوچه‌یه گیدوب، اهالیسی حسن‌قبول ایلمش اولدقلری حالده گویا اوراسنی هجومله ضبط ایلمش گبی درونده محافظ براقه‌رق (۱۰۰) نفر دخی گنج کوله وجاریه آلدقدن صکره گلیبولی‌یه عودت ایده‌رك بعده بونلری حضور شاهانه‌یه تقدیم ایلمش ایسه‌ده ذات شاهانه‌یی ممنون ایده‌مه‌مشدر.

اینوز وطاشوز وسمادرك وایمروز فتحی — فره‌جك قاضیسی [*] اینوس پرنسی «دوریا» (Doria) نك ایصاله

[*] اینوس قلعه‌سی آق دکزك روم ایلی ساحلنده وینه بو نام ایله یاد اولنان بر کورفزك ساحل جنوبیسنده اولان بربورونك اوزرینه بنا ایدلمش اولوب، مذکور کورفزك مدخلی هرنه‌قدر طار ایسه‌ده ایچریسی کنیش ودرت بش میل امتداده‌در. قسم شمالیسنه دخی مشهور مریچ نهری منصب اولور.

وفره جك اهالیء اسلامیه سنه اذا و جفا ایتمکده اولدیغنی واهالیء مرقومه نك دائما او جهتدن دوچار تجاوز ایدلمکده بولندقلرینی مقام شکایتده در دولته عرض وانها ایلمش اولدیغندن سلطان محمد خان حضرتلری بونك تأدیبیله تحصن ایلدیکی حصارك فتح وتسخیرینی مراد بیوره رق مقام قپودانیده بولنان یونس پاشایی حضور همایونلرینه بالاحضار (١٠) پاره قادرغه دونادوب ، حاضر اولان عزبلری ارکاب ایله محل مذکوره عزیمت ایتمسنی وکیفیتی اورایه وصولندن مقدم هیچ برفرده افشا ایتمه مسنی اکیداً اراده وذات همایونلرینك دخی عساکر کلیه ایله براً عزیمت نیتنده اولدقلرینی اعلام بیورمشلردر.
یونس پاشادخی فرمان همایونه امتثالاً اول قدر سفائن حربیه ایله استانبولدن حرکت ایدوب ، مساعد هوا ایله مدت قلیله ظرفنده اینوز پیشگاهنه واصل اولمش وهمان بو زمانده ذات شاهانه ده ادرنه یه مواصلتله «دوریا» اوزرینه براً دخی بر قوۀ کافیه گوندرمشدر ؛ فقط دوریا عاقبت حالندن قورقه رق [*] صاموتراکی [سمادرك] آطه سنه فرار ایلمش اولدیغندن قلعه براً وبحراً تحت تضیقه آلنوب ، داخلنده بولنان محصورین مدافعه یه مقتدر اوله میه جقلرینی درك ایله دوچار دهشت اوله رق بالاستیمان تسلیم اولمشلردر .

برنس دوریا بویله فراریله خشم شاهانه دن قورتیله میه جغنی آکلایجه گوزل بر قزینی حرم همایونه تقدیم ایده رك بو صورتله نائل عفو اولوب ، صاموتراکی ، [**] طاشوز وایمروز آطه لری ده کندیسنه ترك اولنمشدر .

---

[*] بیضی شکلنده برآطه اولوب ، شرقدن غربه طولی (١٢) وعرضی (٦) میل قدردر . جزیرۀ مذکوره نك هیئتی طاغلق وقیالقدن عبارت بولنوب ، سواحلنده سفائن بارنمسنه مناسب هیچ بر لیمان ومرسا یوقدر . قره یل جهتنده کی برونندن پك بعید اولمیه رق برقلعه خرابه سی موجود اولدیغی مثللی لدوس جهتی نهایتنده بر وکششلمه طرفنده دیکر بر قریه واردر .

[**] طاشوز آطه سی همان مربعه مشابه برشکلده اولوب ، سواحل اربعه سی تقریباً (١٣) چرمیل بحری امتدادنده در . سطحی یوکسك تپه لر واورمانلرله محاط اولوب ، پویراز جهتنده بر قصبه سی

حال بوکه، دوریا لابس خلعت اولەرق معیتندە بر طاقم عثمانلی ضابطلری اولدیغی حالدە یکی ممالکنە گیدر ایکن بو صورتلە عثمانلی خراجگذاری اولمش بولنمسندن ندامت گتیرەرك یانندەکی مسلمانلری کاملاً قتل و آوروپایە فرار ایلمش ایدی؛ بناءً علیە، سالف الذکر جزیرەلر دخی یونس پاشا قوماندانسندەکی دونمای همایون ایلە برر برر فتح اولنەرق تحت ادارهٔ عثمانیەیە آلندی. (۸٦۲ ھ، ۱٤۵۷ م).

یونس پاشانكدە مأموریت بحریەسندن خشنود اولەمیان ذات شاهانە «خادم اسماعیل پاشا»یی قپودان نصب ایدەرك او آرەلق لیمنی آطەسی اهالیسنك وقوعە گلن بر استدعاسی اوزرینە مکمل بر سفر بحری اجراسنی امل بیوردیلر ایسەدە دیگر طرفدن ظهورە گلن شمال سفری بو املی قوەدن فعلە اخراج ایچون مساعدە ویرمدی. مشار الیە «یونس پاشا» دخی دولت علیەنك سکزنجی قپودان دریاسی عد اولنور.

قپودان اسماعیل پاشانك نتیجەسز برآق دکز سفری —

«پاپاقالیقس» (Callixtus) فاتح حضرتلرینك (بلغراد) سفرندە اهل صلیبە ویردیردیکی تلفات کثیرەیە بناءً حاصل اولان تأثردن طولایی عثمانلیلردن انتقام آلمق سوداسنە دوشەرك (۱٤۵۷) سنهٔ میلادیەسندە کندی پارەسیلە (۱۸) قطعە جسیم حرب سفینەلری تجهیز ایتدیرەرك آق دکزە گوندرمش و اورالردەکی سفائن و محافظین عثمانیەیی محوە یوریمش ایدی. وندیك پطریقی قاردینال «لوئی سقارامپا»

و(پناچیا) لیمانی تعبیر اولنور کوزل بر تیمور محلی بولنمغلە هر نوع سفائن کیرە بیلیرلر. لیمانك شرق جهتندە بر اسکی قلعە ونهایتندە بر مرتفع قولە خرابەسی موجوددر.

ایمروز آطەسی سمادرك جزیرەسنك طرف جنوبیسندە، (۱٤) میل مسافەدە وشرقدن غربە (۱٦) میل طولیلە (۷) میل عرضندە اولەرق مذکور سمادرك کبی مرتفع دکلدر. طرف شرقیسندە کفالو برونی آلتندە شدتلی جنوب روزکارندن بارنمق ایچون (۱۰) دن (۱۵) قولاجەقدر صویی حاوی تیمور یری اولوب، شمالی روزکارك شدتی حالندە دخی الیك برونی آلتندە وکولك پیشکاهندەکی محلە تیمورلنیر.

(Louis Scarampa) قوماندا‌سنده بولنان بو جسيم دونما دولت عليه‌يه تابع بولنان جزائر بحر سفيدى قورتارمغه مأمور ايكن نه ساقزليلر، نه ده لسبوس اهاليسى بودونمايه حسن قبول گوسترمه‌مشلر وعثمانلى خراجگذارلغنى تركدن عبارت اولان تكليفلرينى دخى رد ايلمشلردر .

پاپا قاليقس جنابلرى گوندرديكى بر بچوق فيلو دونما ايله آق دكزليلرى دولت عليه‌يه قارشى آياقلانديره‌ميه‌جغنى گورنجه جزائر بحر سفيدى برقوهٔ غالبه ايله عادتا فتح ايچون [*] قاتالان اشقياسنى دخى بالتشويق (٤٠) قطعه قورصان گميلرينى دونماسنه ضم ايده‌رك دولت عليه‌يه تابع بولنان ليمنى ، صاموتراكى ، ايمروز ، طاشوز آطه‌لرينه گلنجه جزائرمذكوره‌اهاليسى‌اشبو قوهٔ كليه‌يه مقاومت ايده‌مدكلرى ايچون تسليم اولمشلر و مملكتلرينه برر فرقه محافظ براقلمسنه رضا گوسترمشلردر . پاپا دونماسى بو جولانى اجرا ايلدكدن صكره دولت عليه‌نك دونما سوقندن خوف ايله رادوسه چكلمشدر . واقعا قپودان دريا [**] اسماعيل پاشا بر فيلو دونما ايله رادوس جوارينه قدر گيتمش ايسه‌ده پاپانك قوتى پك بيوك اولديغنى گورنجه‌ينه گليبولى‌يه عودت ايلمشدر .

آماصره، سينوب، طربزون سفرلرى — استانبول فتحندن صكره دولت عليه‌يه قارشى طربزون ايمپراطورى « داويد قومنن » (David Comnenus) ايله آق‌قيونلى حكمدارى « اوزون‌حسن » وقرمان وقسطمونى پرنسلرى « ابراهيم و اسماعيل » بكلر بر اتفاق خفى عقد ايده‌رك بواتفاقه اول‌زمان قره‌دكز سواحلنده‌كى اكثرى

[*] اسپانيانك شمال شرقيسنده ساكن اولان — لاتين اقوامندن — بر شعبه‌در .
[**] پاشاى مشاراليه دولت‌عليه‌نك (۹) نجى قپودان درياسى عد اولنور .

مواقع مستحکمه تحت اشغالنده بولنان و قوهٔ بحریه جه براقتدار فوق العاده یی حائز اولان جنویزلری دخی ادخال ایله براً وبحراً برقوهٔ جسیمه تهیئه ایتمکده اولدقلرینی فاتح حضرتلری خبر آله رق آناطولیجه تهیئه قلنمقده اولان بو مدهش نائرهٔ فسادك امر اطفاسی حقنده لازم گلن تدارکات جسیمه یه بالتشبث کیفیتی دخی کیمسه یه اخبار ایلمه مشلر ایدی .

حضرت پادشاه اجرای مافی الضمیرلری ایچون اقتضا ایدن تدارکاتی اکمال بیوردقدن صکره اول امرده جنویزلیلر ید ضبطنده بولنان آماصره اوزرینه حرکت بیورمشلردر . آماصره دینیلن موقع قره دکز سواحلنده برشبه جزیرهٔ صغیره اوزرنده کائن وطرفینده بر ر لیمانی اولوب ، قلعه سی دخی اوزمانه گوره غایت متین اولدیغندن و جنویزلیلرك قوهٔ بحریه لری مکمل بولندیغندن فاتح حضرتلری بوموقع متین علیهنه براً (۱۰۰) بیکه قریب براردو ایله بحراً دخی وزیر اعظم «محمود پاشا» قومانداسنده اوله رق (۳۰) بیك بحریه عسکرینی حامل اولان (۱۰۰) قطعه قدر قادرغه نوعندن سفائن حربیه و (۵۰) قطعه ده نقلیه سفائنندن عبارت برجسیم دونما سوق وارسال ایلدیلر . اجرا قلنان بو حرکت عسکریه اوزرینه جنویز جمهوریتی دولت علیه یه اعلان حرب ایلمش ایسه ده عسکر ودونما دخی آماصره پیشگاهنه واصل اولمش بولندیغندن آماصره سنیوری قره دن دکزدن ورود ایدن قوای جسیمه یه قارشی مقابله ایده میه جکنی بحق تقدیر ایله تسلیم ایچون وقوع بولان ایلك تکلیفی قبوله مجبور اولمش وبووجهله آماصره قلعه سی دخی ضمیمهٔ ممالك محروسه قلنمشدر . (۸٦٤ هـ ، ۱٤٥۹ م) .

بو مظفریتدن صکره قسطمونی امارتنك حاکمی اولان «اسفندیار اوغلی اسماعیل» بکلك دولت علیه علیهنه اوله رق تشکل ایدن اتفاق معهوده داخل بولنمسی حسبیله میر مرقومك دخی ید تصرفنده

اولان سینوب قلعه‌سنك فتحیله تأدیبنه تشبث اولنوب، وزیر اعظم
محمود پاشا قوماندا‌سنده اوله‌رق قره‌دکزه چیقارلمش اولان سالف ـ
البیان دونمای همایونك ــ دشمنك وقتدن اول خبردار ایدلمه‌سی
مقصدیله ــ گویا طربزون اوزرینه عزیمت ایتمکده اولدیغی اشاعه
اولنوب، سینوبه سوقیله قره‌دن دخی آماصره علیهنه استخدام ایدلمش
اولان اردوی همایون بورایه سوق ایدلمشدر. (۳۰) بیك بحریه
عسکرینی حامل اولان بو جسیم دونما سینوب لیمانه بالوصول قلعه‌یی
دکز جهتندن تضییقه باشلایوب، براً سوق اولنان اردو دخی قره
طرفدن ترتیب محاصره‌یه ابتدار ایلمش اولمغله قلعه‌نك متانتنه استناداً
کندیسی ایچون برجای سلامت اولدیغی ظننده بولنان اسماعیل بك
بوقوهٔ جسیمه‌یه قارشی تاب آور مقاومت اوله‌میه‌جغنی آکلایجه
بالاستیمان قلعه‌یی تسلیم ایدوب، زیرجناح سلطنت سنیه‌یه التجا ایلمش
وبو فتحك نتیجه‌سی اوله‌رق (قسطمونی امارتی) ده کاملاً قبضهٔ تصرف
عثمانیانه انتقال ایله برولایت حکمنه گیرمشدر. (۸٦٤ هـ ، ۱٤٥۹ م).

سینوب ضبط اولندقدن صکره ینه بوسنه ایچنده طربزونك
فتحی تشبثنده بولنلمشدر. اوزمان ایسه طربزون روم پرنسلری
تحت تصرفنده بر حکومت مستقله اولوب، ایمپراطوری بولنان
«داوید ژان قومنن» ك کریمه‌سنی آق‌قیونلی پادشاهی «اوزون حسن»
تزوج ایلمش اولدیغنه‌مبنی ایمپراطورله میانه‌لرنده پیدا اولان صهریت
مناسبتیله اوزون حسنك ممالك عثمانیه‌یه وقوع بولان تجاوزاتنه
طربزونلیلر دخی اشتراك ایلمش اولدقلرندن بونلرك تأدیبی
واللرنده اولان ممالکك تسخیری اقتضا ایلمشدر. بو فکرك
قوه‌دن فعله اخراجی ایچون ذات شاهانه اولا اردوی همایون ایله
اوزون حسن علیهنه بالعزیمه تأدیبنه موفق اولدقدن صکره سمند
عزیمتی طربزون اوزرینه چویرمش و قلعه‌سنی تحت محاصره

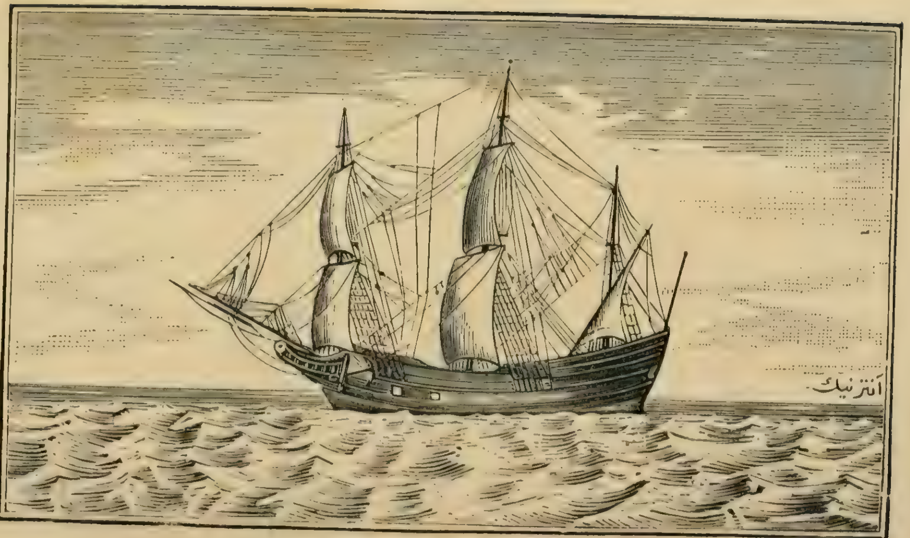
و تضییقه آلمشدر . ذاتاً دونتمای همایون دخی مقدما آلمش اولدیغی امره امتثالاً تمام وقتنده مواصلتله قلعه‌نك دریا جهتندن اولنه‌جق محاصره‌سنی بالاکمال تضییقه باشلامش اولدیغندن محصورین مدافعه‌دن عاجز و مأیوس اوله‌رق بالأستیمان قلعه‌یی ید عثمانیانه ترك و تسلیمه مجبور اولمشلر وبو تدبیر دلپذیر ایله طربزون ایمپراطورلغی‌ده خریطهٔ عالمدن حك ایدلمشدر . (٨٦٦ هـ ، ١٤٦١ م) .

مدللی سفری — فاتح سلطان محمد خان حضرتلری (١٤٦٢)

سنهٔ میلادیه‌سی موسم صیفی نهایتلرینه طوغری (افلاق) سفرندن عودت ایده‌رك [*] مدللی جزیره‌سنی تسخیر ایلمك املیله گلیبولی جانبنه توجیه عزیمت بیورمشلردی . ذات شاهانه‌نك بو دفعه مدللی فتحنه عزیمتلری ایکی سببدن ایلری گلمشدر . بریسی جزیره‌نك پرنسی بولنان جنوه‌لی «نیقولا غاته‌لوسیو» بوندن مقدم برادری دومنیقی اعدام ایله جزیره‌یی غصب ایتمش واوزمانلر ذات شاهانه روم ایلی طرفلرنده مشاغل حربیه ایله اوغراشمقده بولنملرندن ناشی مومی الیه پرنسك جنایتی جزاسنی صکره‌یه تعلیق ایدوب ، خراجگذارلغی قبول ایله اکتفا ایلمشلردی‌که ، بو دفعه‌کی حرکت همایون دخی قسماً او جنایتك جزاسنی ویرمك ایچون ایدی . ایکنجی سبب ایسه صربستان و یونانستانك فتح قطعیلری اوزرینه پاپالق مقامی ینه آوروپایی دولت علیه علیهنه تشویق ایله بحراً بر اهل صلیب سوق واخراجی تشبثده بولندیغندن آوروپانك بیوك بر صدمهٔ بحریه‌سنه

[*] مدللی، لسبوس جزیره‌سنه ویرلمش اولان برنامدرکه، بونام ذاتاً یالکز جزیره‌نك مرکزی اولان شهره مخصوص ایکن مؤخراً بتون جزیره‌یه تعمیم اولنمشدر. بوجزیره آرشیپل دکزنده وازمیر کورفزی جسیمی مدخلنه قارشی کائن اولوب آسیا قطعه‌سنه منسوبدر. طولاً زیتون برونندن صغری برونته قدر (٣٨) وعرضاً (٢٥) میل اولوب، اوزری طاغلق وآغاچلقدر .

شهر وقلعه شرق ساحلنده ، اراضینك چیقنتیسی اوزرنده کائندرکه بوچیقنتی ذاتاً بر آطه‌جق ایشسه‌ده شمدیکی حالده ایکی طرفنده برر کچوك لیمانی حاوی بر شبه جزیره‌در . یاره ، قالونیه کورفزلریله صغری ومولووه لیمانلری مواقع مشهوره‌سندندر.

لوحه ۱۱ — (بارچه) تعبير اولنان قاليون

اوغرامازدن اول سواحل عثمانیه‌یه قریبتلری حسبیله اهل صلیبك اس الحرکات اتخاذ ایتملری ایچون غایتله مساعد اولان لسبوس ورادوس گبی بحر سفیدك الڭ مهم موقعلرینی اله گچیرمك و بو موقعلردن وقوع بوله‌جق تجاوزات مخربانه‌لرینه میدان ویرمه‌مك ایچون ایدی .

ذات شاهانه گلیبولی‌یه حین وصوللرنده دونمای همایونك حرکت ایچون مهیا بولندیرلمسنی و استانبولده‌کی سفن سائره‌نك دخی جلب واحضار اولنمسنی فرمان ایلمشلر، دونما آمیراللغنی دخی وزیر اعظم «محمود پاشا»یه احاله ایله کندیلری گلیبولی معبرندن آناطولی یقاسنه گچوب ، جزیرهٔ مذکوره‌یه قارشی بولنان (آیازمند) موقعنه بالمواصله نزول واقامت بیورمشلردر . بواثناده (٦٠) قطعه قادرغه ایله بر چوق طوپ وهاوان گبی افواه ناریه وازجمله طاشدن معمول (٢) بیك عدد دانه و برقاچ بیك نفر یکیچری محمول اولان (٧) قطعه نقلیه سفائنندن عبارت دونمای همایون دخی گلیبولیدن قیام ایله صوب مقصوده توجیه سکان عزیمت وپیشگاه جزیره‌یه مواصلت ایدوب ، قلعه اوکنه لنگر براقه‌رق برطرفدن تدابیر حربیه‌یه تشبث اولندیغی گبی دیگر طرفدن دخی جزیره‌نك پرنسی بولنان نیقولایه قلعه‌نك تسلیمی تکلیف اولنمش واکر بلا محاربه تکلیف مذکوری قبول ایدر ایسه ممالك محروسه‌نك سائر بر محلندن واردات جزیره‌یه مساوی وارداتی اولان بر مالکانه ویریله‌جکی دخی بیلدیرلمش ایسه‌ده نیقولا قلعه‌نك متانت فوق العاده‌سنه و آلات حرب وضربنك مکملیتنه وبا خصوص معیتنده (٥) بیك منتظم عسکر بولنوب ، براوقدرده اهالیدن قوهٔ معاونه تدارك ایلمش اولمسنه گوگنه‌رك وقوع بولان تکلیفی قطعیاً رد ایله صوك نفسنه قدر مدافعه‌ده ثبات ایده‌جکنی افاده ایلمش اولمغله قلعه بر وبحردن طوپه طوتیله‌رق بعده هجوم ایله ضبط

اولنمغه قرار ویریلوب ، اول وجهله حرکته ابتدار اولنمش ونقلیه سفائننك حامل اولدقلری عساکر بریه ایله سفن حربیه‌دن دخی مقدار کافی تفنك اندازوادوات حربیه‌وافواه ناریه قره‌یه‌اخراج اولنه‌رق قلعه‌نك طرف بریسی تحت محاصره‌یه آلندیغی گبی دونمای همایون دخی دریا جهتنی قوشاته‌رق عمومی وشدتلی طوپ آتشنه باشلانوب ، بو اسلوب اوزره آتشه دوام اولندیغی اثناده نیقولا برقاچ دفعه‌لر خروج هجومی ترتیبیله لیمانده‌کی گمیلری دخی دونمای همایون اوزرینه سوق ایتمش ایسه‌ده گرك براً وگرك بحراً مغلوبیت مکمله‌یه اوغرادیله‌رق رجعته مجبور ایدلمش وآرتق قلعه دخی خرابه یوز طوتمش اولدیغندن محصورینك تاب و طاقتلری قالمیه‌رق محاصره‌نك (۲۷) نجی گونی بالاستیمان حصاری تسلیم ایلمشلردر . (۸٦٦ ﻫ) .
قلعه ضبط اولندقدن‌صکره عساکر محافظه‌سنه طرف عثمانیاندن ایلیشلمدیسه‌ده بونلر میاننده (۳۰۰) قدرده قورصان بولندیغندن واوزمانکی اصول دول اقتضاسی بوخرسزلر هر نره‌ده بولنسه‌لر اعدام ایدلدیکندن حضرت فاتح بونلری دستره ایله ایکی‌یه بچدیردی .
قلعه تعمیر اولندقدن و درونه مستحفظین قونلدقدن صکره دونمای همایون گلیبولی‌یه عودت ایلدی .

بحراً وقوعی ملحوظ اولان اهل صلیب هجماتنه قارشی عثمانیلرك تدارکات احتیاطیه‌لری — ذات‌شاهانه‌مدللی‌فتحندن صکره دخی سواحل عثمانیه‌نك آوروپالیلر طرفندن بحراً بر هجومه دوچار اوله‌جغنی دائما نظر دقت و اهمیت اوکنده بولندیردقلرندن استانبولده وجوده گتیردکاری دستگاهلرده غایت جسیم گمیلر انشا ایتدیرمکله باشلادقلرندن ماعدا بحرسفید بوغازی اوزرنده دخی بر

طاقم استحکامات ایله برابر روم ایلی جهتنده (سدالبحر) تسمیه اولنان قلعه و آناطولی ساحلی اوزرنده (چناق قلعه) تعبیر اولنان قلعهٔ سلطانیه‌یی دخی انشا ایتدیروب، بونلرك هر برلرینه اوتوز عدد جسیم طوپلر وضع ایتدیرمشلردر .

عثمانلیلرك طوپجیلق فننده او زمانکی ترقیٔ فوق العاده‌لری سایه‌سنده بو ایکی قلعه‌یه وضع اولنان جسیم طوپلرك — مرمیاتی عادتا قارشی ساحللری دوکه بیله‌جك درجه‌لرده — منزللری زیاده اولمسی بوغازدن دشمن دونماسی مروری قطعیاً محال حکمنه قویمش ایدی . بونلردن ماعدا استانبولده (قادرغه‌لیمانی)نی دخی توسیع ومدخلنه استحکاملر انشاسیله تحکیم ایلدی . آوروپا طرفندن وقوعی ملحوظ اولان حرکت بحریه‌یه اڭ اول وندیك وجنویزلرك باشلایه‌جقلری دخی فاتح حضرتلرینك جملهٔ تخمیناتندن ایدی؛ چونکه ، فاتح حضرتلری وندیکلیلرك سواحل عثمانیه اوزرنده بولنان تجارت بندرلرینی ضبط ایتدکدن ماعدا پاپالق مقامنك دخی او زمانلر شوکت ومهارت بحریه‌جه آق دکزك انگلیزلری مقامنده بولنان وندیك وجنویز جمهوریتلرینی دائما تشویق ایلمکده بولنمسی حرکت متقدمه‌نك بونلر طرفندن وقوع بوله‌جغنه شبهه براقمیور ایدی ؛ معهذا . آماصره‌نك ضبطی سببیله جنویزلر دخی ذاتاً دولت علیه‌یه اعلان حرب ایتمش وفقط بو اعلانك حکمنی فعلاً اورته‌یه قویمامشلر ایدیسه‌ده وندیکلیلر طرفندن وقوع بوله‌جق بر حرکت بحریه‌یه ایلك اوکجه بونلرك اشتراك ایده‌جکلری‌ده محقق ایدی : بنابرین ، حضرت فاتح شاید وندیك طرفندن بر حرکت بحریه‌یه ابتدار ایدیله‌جك اولور ایسه آدریاتیق دکزی اوزرنده بولنان وندیك مواقعنه براً هجوم ایده‌رك تجاوزات بحریه‌لرینی عقیم براقمق فکریله سواحل مذکوره‌یه یقین بولنمق اوزره (١٤٦٣ م) سنه‌سی اول بهارنده (بوسنه) اوزرینه سفر آچدیلر .

وندیکلیلرك تشویقیله موره‌ده عصیان ظهوری — فاتح

حضرتلرینك وندیك طرفندن ظهورینی نظر دقتده بولندیردیغی تجاوزات هنوز (بوسنه) سفرینك وقوعی اثناسنده مقدمه‌سنی گوستردی ایسه‌ده اویله آچیقدن آچیقه بر محاربه صورتنده اولمیوب، بلکه موره‌یی فساده ویرمك صورتنده گوسترمش ایدی؛ حال بوکه، او اثنالرده مجارلر دخی حربه اشتراك ایده‌رك بوسنه طرفلرنده‌کی محاربات کسب شدت ایلمش و ذات شاهانه‌یی جداً اشغاله کافی بر درجه‌یی بولمش اولدیغندن موره طرفنده‌کی ظهور ایدن آتش عصیانك امر اطفاسی ینه او طرفلرده بولنان محافظین عثمانیه‌یه امر واحاله بیورلمش ایدی. موره قوماندانینك وندیك مواقع عسکریه‌سنه وقوع بولان هجومیله محاربه کسب علنیت ایده‌رك (۱٤٦۳ م) سنه‌سنده وندیك جمهوریتی دولت علیه‌یه اعلان حرب ایتمش و بو محاربه براً و بحراً تمام (۱٦) سنه دوام ایلمشدر.

اعلان حربی متعاقب جمهوریت مذکوره طرفندن «لوئیجی لوره‌دانو» (Luigi Loredano) نام اصیلزاده (۲۵) قطعه مکمل قادرغه ایله (۱۲) قطعه دخی نقلیه سفائننده عبارت اولان دونمایه آمیرال نصب اولنه‌رق موره‌یه قریبتی حسبیله وندیکه تابع (نغره‌پون) [اغریبوز] آطه‌سنه اعزام اولندی. سواری وپیاده‌دن عبارت درت بش بیك کشیلك بر قوت دخی براً موره‌یه گوندریله‌رك عثمانلیلره تابع بولنان روملری عصیانه تشویق واجبار ایتدیرمکه باشلادیلر؛ وقریباً اوروپادن عظیم بر اهل صلیب اردوسی امداده یتشه‌جکنی اعلان ایله معتبران اهالی‌یی تشویق وعادتا جبراً عصیانه قیام ایتدیردیلر. «لوره‌دانو» دخی مایس و حزیران وتموز آیلرنده جزائر بحرسفیدی طولاشه‌رق اهالیسنی آیاقلاندیرمغه چالشدی ایسه‌ده همان هیچ برشیئه موفق اوله-

مقسزین آغستوس ابتداسنده موره‌یه گله‌رك وندیك عساکر بریه‌سی قوماندانی «برتولدو» (Bertholdus) ایله برلشدی. بوایکی سردار برلکده عثمانلی محافظلرندن خالی بولنان (آرغوس) قلعه‌سنی ضبط ایله آرتق موره قطعه‌سنك هرطرفنی بر حال فساد وفترته بالادخال یکیدن یکی ایتالیادن سوق اولنان بیوك برقوتله (قورینت) اوزرینه یوریمکه جسارت آلدیلر. فاتح حضرتلری اشبو موره فسادینی خبر آلدقلری زمان عادتا وقوعنه منتظر اولدقلری بر حرکت اولمق اوزره بالتاقی هیچ بر تلاش گوسترمدیلر؛ ومقدمة الجیش مقامنده اولمق اوزره موره اوزرینه (۱۰) بیك نفرله عمربکی سوق ایلدیلر. وندیکلیلرك قورینت برزخنده ذاتاً موجود اولوب ده مؤخراً سلطان مرادثانی طرفندن هدم ایدلمش اولان سوری تکرار انشا ایله نفس قورینت قلعه‌سی اوزرینه (۲۰۰) طوپ و(۲)بیك طوبجی و(۱۵) بیك پیاده‌دن عبارت بر جسیم قوتله هجوم ایلدکلرینی وقوماندانلری «برتولدو» نك آلدیغی جریحه‌دن وقوع و فاتی اوزرینه ضبطنه موفق اوله‌مدقلرینی عمربك ذات شاهانه‌یه اعلام ایتمکله ذاتاً او زمانده بوسنه قطعه‌سی کاملاً ید عثمانیایه گچمش بولندیغندن ذات شاهانه صدراعظم محمود پاشایی بوسنه‌ده‌کی اردوایله موره‌یه مأمور ایلدی.

محمود پاشانك موره‌یه وصولی اوزرینه آرتق وندیکلیلر هر طرفده مغلوبیته دوچار اوله‌رق اکثر مواقعی ترك ایله چکلمکه مجبور اولدیلر؛ فقط فرداسی، یعنی (۱٤٦٤) سنهٔ میلادیه‌سنده مجارستان دخی وندیك ایله بالاتحاد یکیدن حربه باشلادیلر.

وندیکلیلرك مدللی‌یه دونما سوق ایتدکلری — وندیك جمهوریتی «لوئیجی لوره دانو» نك بحراً برایش گوره میشنی قباحت عد

ایده‌رك عزلیله دونمایی آمیرال «اوراستو جوستینیانی» (Orasto Giustiniani) نك تحت اداره‌سنه ویروب، گویا موره‌ده‌کی ضایعاتی قسماً اولسون تضمین ایچون مذکور آمیرالی مدللی فتحنه مأمور ایلدی. وندیك دونماسی بر فرقه بریه‌عسکرینی دخی حاملاً اغریبوزدن قیام ایله مدللی‌یه مواصلت ایدوب، حامل اولدیغی عسکری وبرخیلی جسیم طوپلری قره‌یه اخراج ایده‌رك قلعه‌یی محاصره صورتنده تضییقه ابتدار ایلدی؛ فقط بو خبر تجاوز وقت وزمانیله خاکپای شاهانه‌یه عرض ایدلمش اولدیغندن ذات شاهانه دخی استانبولده آماده بولنان دونمای همایونی درعقب گلیبولی‌یه بالارسال موره‌ده بولنان محمود پاشایه‌ده معیتنده اولان عساکر موجوده ایله سریعاً گلیبولی‌یه گلوب، ورودینه منتظر اولان دونمایه راکباً مدللی امدادینه یتشمه‌سنی اراده بیوردی. بو امرك وصولی متعاقب پاشای مشارالیه وقت فوت ایتمکسزین موره‌دن حرکتله گلیبولی‌یه مواصلت واوراده حاضر بولنان دونمایه راکباً مدللی اوزرینه حرکت ایدوب، موافق روزگار ایله ایکی گون ظرفنده جزیره‌یه واصل اولدی ایسه‌ده وندیکلیلر گلان دونمانك عثمانلی دونماسی اولدیغنی دها اوزاقدن آکلایجه حربه میدان براقمقسزین علی العجله گمیلرینه گیره‌رك فراره شتابان اولدیلر. محمود پاشا دخی قلعه‌نك نواقصنی اکمال ایله عودت ایلدی. (۸٦۹ ه).

ملاحظه — استانبولك فتحی اثناسنده (٥) پاره دشمن سفائننه مقابله ایده‌مدکلری قصوریله روم مؤرخلری طرفندن دوچار مؤاخذه اولان عثمانلی گمیجیلرینك آره‌دن آنجق (۱۲) سنه‌لك بر مدتجك مرور ایدر ایتمز امور دریاده کسب ایتدکلری ملکه ومهارت سایه‌سنده زمانلرینك انگلیزلری مقامنده اولان بیك ییلاق وندیك جمهوریت بحریه‌سنك یتشکن گمیجیلرینی محاربه‌یه بیله جسارت براقمیه‌جق بر دهشت عظیمه‌یه دوچار ایله فراره مجبور ایدیشلری سکوت ایله گچشدیریله‌جك بر کیفیت عادیه اولمدیغندن تحدیث نعمت قبیلندن اوله‌رق بوراده تکرار ذکر ایله علناً بیان افتخار ایلر وجناب حقك بو ملت نجیبه‌یه احسان

ایتمش اولدیغی استعداد فطری و لیاقت خارق العاده‌نك نه مرتبه عالی و ممتاز بر فیض بی انباز اولدیغی دشمنلرینك بیله نظر حیرتلری اوکنده تجلی و تعین ایتمش بر حقیقت اولمق اوزره مع المسار سویلرم .

آمیرال جنابلری مدللیدن فرار ایله طوغریجه اغریبوزه گیتمش و محمود پاشانك عودتی خبر آلیر آلماز دفعهٔ ثانیه اوله‌رق ینه مدللی‌یه گلمش ایسه‌ده بو دفعه قلعه‌نك مع زیادة عساکر عثمانیه ایله محافظه ایدلمکده اولدیغنی گوروب ، بر شی یاپمغه موفق اوله‌میه‌رق گیری دونمکه مجبور اولمش و بر مدت صکره حلول اجلیله وفات ایتمشدر .

وندیکلیلرك آق دکز بوغازینه هجوم و بعض مواقعه ایصال خسار ایلدکلری

— خلاصه ، وندیکلیلر براً دخی مغلوبیت کامله‌یه دوچار اولدقلرندن آرتق اولانجه قوتلرینی بر یره جمع ایله بحراً گلیبولی بوغازندن مرور قصدینه دوشوب ، بتون دونمالرینی اورایه جمع ایتمشلر و بوغازی گچمك درجه‌سنده غیرت گوسترمشلر ایسه‌ده استانبول اوزرینه گلمکه موفق اوله میه رق گیری‌یه عودتله اینوز وفوچه موقعلرینی ولیمنی وایمروز آطه‌لرینی اشغال و موره سواحلنده‌کی پاتراس کورفزنده واقع لوستیچا لیمانی ضبط ایدوب ، برازده یغماگرلکده بولنمشلردر ؛ فقط بو گبی اهمیتسز موفقیتلرله هیچ بر شیئه نائل اوله‌میه‌جقلرینی گوردکلرندن وبو اثناده بر آلتنجی اهل صلیب تشکیل ایتمك ایچون صوك بر غیرتله چالشمقده اولان پاپا ایکنجی «پی» (Pius. 1.1.) جنابلری دخی امله موفق اوله‌مقسزین وفات ایلمش اولدیغندن آرتق وندیکلیلر ناچار اوله‌رق براً و بحراً دوچار اولدقلری مغلوبیات متتابعه رزائلنه دخی باقمقسزین دولت علیه ایله مصالحه عقد ایتمك تشبثنده بولنمشلر ایسه‌ده وقوع بولان مراجعتلرینه قارشی

طرف دولتدن هیچ التفات اولنمامش ؛ وفقط ینه کندی کندیلرینه برمتارکه عقدی صورتیله (٣) سنه مدت قدر هیچ بر طرفدن اثر خصومت کوسترمه‌مشاردر ،

اغریبوز سفری — فاتح سلطان محمد خان حضرتلری قرمان سفرندن عودت بیوردقلری اثناده وندیك آمیرالی « نیقولا قاناله ، (Nicola canalle) نك (٦٠) قطعه‌یی متجاوز قالیون وقادرغه‌دن عبارت بردونما ایله بغتةً اینوز اوزرینه کلوب ، قاضیٔ بلده وخطیب وسائر متعینان شهری اسیر ایله کلی خساره متجاسر اولدیغی دردولته عرض واشتکا اولنمغله بوکیفیت متأسفه شهریار عالی وقاری پك زیاده دلکیر ایلمش اولدیغندن همان دونمای همایونك احضاری فرمانیله وزیر معزول [*] محمود پاشا ایه کلیبولی سنجاغنی توجیه بیوروب ، [اول‌زمان قپودان پاشالره کلیبولی سنجاغی توجیه اولنمق اصولدن ایدی] سواحل عثمانیه‌ده اولان سفائن سائره‌نك دخی جمعنی مشارالیهه تفویض ایلدی. [**] اغریبوز آطه‌سی اول زمان وندیکلیلرك ید تصرفنده اولدیغندن دونمالری ایچون بر کوزل مرسا ومناسب ملجأ اتخاذ قلنمش وموره‌ده اجراسنه باشلادقلری فسادلرك قربتی جهتیله

[*] پاشای مشارالیه دولت علیه‌نك (١٠) نجی قپودان‌دریاسیدر]

[**] اغریبوزك احوال موقعیه‌سی — (اغریبوز) یاخود (نغره‌پون) آطه‌سی آطه‌لردکزینك (کرید)دن صکره اك بیوك بر جزیره‌سی اولوب ، اسم قدیمی (اوبیا) در. جزیره‌نك مرکزی اولان شهرك اوکنده‌کی بوغازك اسمی (اوریپوس) اولدیغندن بونك تحریفیله اغریبوز اسمی حاصل اولمش ومرکزندن آطه‌یه دخی تعمیم اولنمشدر . بوآطه موره شبه جزیره‌سنك ساحل شرقیسی قارشیسنده وشمال غربیدن جنوب شرقی‌یه طوغری ممتد اولور ، اوزون وغیر منتظم برشکلده اولوب ، قره ایله آره‌سنده‌کی بوغاز ایکی‌یه منقسم اوله‌رق شمالده‌کنه (تالانته بوغازی) ، جنوبده‌کنه‌ده (اغریبوز بوغازی) نامی ویرلمشدر . بو ایکی بوغازك محل اختلاطنده آطه‌نك ساحلی قره‌یه پك زیاده قریب برشبه جزیرهٔ صغیره اولوب ، آنجق (٣٠) یارده وسعتنده برکچید ایله آیرلمش وجزیره‌نك مرکزی اولان اغریبوز شهری‌ده بوکچوك شبه جزیره اوزرنده کائن اولمغله حین اقتضاده سهولتله قالدیریله‌بیلیر آصمه بر کوپری واسطه‌سیله قره‌یه ربط اولنمش ایدی . لیمانی ایسه مذکور شبه جزیرهٔ صغیره‌نك شمال طرفنده کائن اولوب ، کوپرینك باشنده متین ومستحکم بر قلعه‌سی‌ده موجودایدی .

الخ باشلی اوجاغی حکمنی آلمش ودائما اوجهتدن اهل اسلامه تعرض وقوعه گلدکدن باشقه بودفعه‌کی اینوز هائله‌سنده جزیره اهالیسنك دخی مدخلی اولدیغی آکلاشلمش اولدیغندن آرتق جزیرهٔ مذکوره‌نك تسخیری تشبثنه قیام اولنمق مقتضای حال ومصلحت صره‌سنه گچمش ایدی.

(١٤٦٨) سنهٔ میلادیه‌سنه مصادف اولان (٨٧٣) سنهٔ هجریه‌سی اوائلنده شهریار عالی تبار حضرتلری عساکر نصرت مقرون ایله براً، محمودپاشای غازی دخی یوزی متجاوز سفائندن عبارت دهشتلی بردونما ایله بحراً حرکت ایدوب، اغریبوز حدودینه واصل اولدیلر. پاشای قلعه کشا جانب دریادن اسباب محاصره‌یی مهیا ایدوب. قومانداسی تحتنده اولان یوزی متجاوز سفائن ایله جزیره‌یی آبلوقه آلتنه آله‌رق خارجدن وقوع بوله‌بیله‌جك هرنوع معاوتی امکانسز برحاله قویدقدن صکره دشمن طرفندن شهری اصل قره‌یه ربط ایدن آصمه کوپری قالدیرلمش وبو وجهله واسطهٔ مرور قطع ایدلمش اولدیغنه مبنی برقاچ عدد کهنه سفینه‌لر واسطه‌سیله درعقب موقت برکوپری انشااولنوب. بوطریق ایله عساکر منصوره جزیره اوزرینه امرار ایدلمش وحصاره تقرب اولنه‌رق کشاد اولنان مترسلره لزومی وجهله آلات ناریه وعساکرکافیه وضع وتعبیه اولنوب. قره‌دن، دکزدن دانهٔ طوپ ایله قلعه‌نك هدم وتخریبنه مباشرت قلنمش وطرفیندن کمال گرمی ایله انداخت اولنان طاش مرمیلر عادتا لجهٔ دریاده دوکوتی حاصل ایده‌جك درجه‌یی بولمشدر. بومحاربهٔ شدیده‌نك دوامی اثناسنده ونديك آمیرالی «نیقولا قاناله» اوروپا تاریخلرینك روایتلرینه گوره (٢٥) قالیون وعثمانلی تاریخلرینك صورت اشعارلرینه نظراً (٨٠) پاره قالیون وقادرغه ایله حصارك امدادینه گلمش ایسه‌ده جزیره‌نك صورت مکمله‌ده آبلوقه آلتنده آلنمش

اولدیغی ودونمای همایونك كثرتیله عساكر عثمانیه‌نك صولتی اوزاقدن مشاهده ایله بر درلو تقربه جسارت ایده‌میه‌رك گویا گیریدن گله‌جك معاونتی بكلمك بهانه‌سیله (قولوری) [سالامین] آطه‌سی لیماننه التجا ایدوب ، وقوع بوله‌جق ایلك فرصتدن استفاده زعمیله نتیجهٔ حاله منتظر قالمشدر .

اوروپا تاریخلرینك بواختلافی محضا هروقعه‌ده عثمانلیلرك قوتلرینی چوق ودشمنلرینككنی آز گوستره‌رك دوچار اولدقلری مغلوبیت رزائلنی مهما امكن تخفیف ایتمك مقصدینه خدمت ایتلرندن ایلری گلمشدر .

آمیرال جنابلرینك دونمای همایونه تقرب ایده‌میشی اویله گیریدن معاونت بكله‌مك گبی اصلسز بر بهانه‌یه تبعیتدن ایلری گلمیوب ، حقیقت حالده او زمان عثمانلی دونماسنك ونديكليلری ییلدیره‌جق درجه‌یه وارمسندن منبعث اولدیغنه شبهه ایدیله‌مز ؛ حتی « ستفانو اوتوبونی » (Stephano Ottoboni) نامنده‌كی ونديك سواریسنك راكب اولدیغی غالر ، ایله بر عثمانلی قادرغه‌سی بیننده وقوع بولان محاربه‌نك نتیجه‌سی ونديك قادرغه‌سنك احراقنی موجب اولمسی مومی الیه آمیرالك بوسبتون پای ثباتنی كسر ایلمشدر ؛ خلاصه ، احوال حربی اوزاقدن بر نظر تفتیش ایله تماشا ایتمكده اولان آمیرالك نتیجهٔ قراری گویا عساكر عثمانیه طرفندن حصارك ضبطی ایچون اجرا اولنه‌جق هجوم عمومی اثناسنده معیتنده اولان دونما ایله اوده بری طرفدن یورویه‌رك آبلوقه خطنی یاروب ، ایلری‌یه گیچمك وحركات عسكریه‌یی تشویش ایله حصارك فتحنی تعویق ایلمكدن عبارت اولدیغنه مبنی بومقصدك حصولی ایچون اول امرده یوم هجومی اوكرنمك فكرینه دوشمش ایدی .

هرنه‌قدر برمرتد واسطه‌سیله بومهم معلوماتی آلمغه موفق اولمش ایسه‌ده بری طرفدن‌ده الده ایدیلان اسرا واسطه‌سیله آمیرالك فكر

معهودی اوکره‌نلمش اولدیغندن ذات شاهانه‌نك تدبیر دلپذیرلریله یوم معیندن اوچ گون مقدم هجوم عمومی اجراسنه قرار ویریلوب، کیفیت اوگیجه منادیلرله اردوی همایونه اعلان واخبار ایتدیرلمش وبوندن مقدم اجرا قلنمش اولان بش دفعه‌کی هجوملرده موفقیت حاصل اوله‌میشنه مبنی بودفعه غیرتك صوك درجه‌سی اجرا اولنمق وبهمه حال قلعه ضبط ایدلمك اوزره عسکرجه لازم گلن وصایا دخی تلقین ایدلمشدر. فرداسی، یعنی محاصره‌نك (١٧) نجی گونی علی‌الصباح بر اوغوردن هجومه مباشرت اولنوب، بر طرفدن‌ده اجرا قلنان شدتلی وسورکلی طوپ آتشلریله دشمنه گوز آچدیرلمیه‌رق طوپلرك احداث ایلدیکی رخنه‌لردن آچیلان گدکلر واسطه‌سیله داخل حصاره فرجه‌یاب دخول اولندی. حرباً حصاره داخل اولا عساکر دشمن افرادندن استخدامه الویرشلی اولانلرینی قیدوبند ایله ماعداسنی قهر وتدمیر ایلدیلر. وقت زوالده ناگهانی قلعه‌نك برج وباروسنه دیکیلن رایات ظفرآیات عثمانینك موجه نمای سطوت ومهابت اولمسی اوزاقده‌کی تیمورلی بولنان دشمن دونماسندن مشاهده اولنمجه آرتق اوراده طورمق کندیلری ایچون ده خطر وتهلکه‌یی انتاج ایده‌جکی تحقق ایتمکله درعقب فك‌لنگر ایده‌رك خائب وخاسر سمت فراره شتابان اولدیلر. بووجهله قلعه ضبط اولنوب، درونه مناسب مقدار محافظین وضع واقامه قلندقدن‌صکره جزیره‌نك جنوب غربی ساحلی اوزرنده (قاریستو)، یعنی (قزل حصار) نامیله معروف بر کچوك قلعه‌سی وگوزل بر لیمانی دخی موجود اولوب، حاکم جزیره «پول اریزو» (Paul Erizzo) نامنده‌کی «بالیوز» [قونسلوس مقامنده بر مأمور] ك اموال وخزائنی اوراده محفوظ اولدیغی استخبار قلندیغندن اول جانبه عزیمتله قلعهٔ مذکوره دخی

تسخیر اولنوب ، الده ایدیلن اموال غنیمت خزینهٔ جلیلهیه آلندی ؛ وبوندن صکره مقر خلافته عودت همایون وقوع بولدی .

پاپانك دولت علیـه علیهنه تشکیل ایلدیکی اهل صـلیب دونماسی وعثمانلیلرك تدارکات بحریهلری — دولت علیـهنك

ایرانده تسلطن ایدن آق قیونلی حکمداری « اوزون حسن » علیهنه — قرمان فسـادینی تحریکندن طولایی — اعلان حرب ایتمـك اوزره بولندیغی برزمانده پاپا دردنجی «سیقست» (Cixte. 1.1.1.1.) دخی اوروپا طرفندن عثمانلیلر علیهنه براً براهل صلیب اخراج ایتمك فکریله حکومات خرستیانیهیی تشویق ایتمکده ایدی .

بو صرهده « اوزون حسـن » دولت عثمانیه ایله همان بر حرب دائمی اوزره بولنـان وندیك جمهوریتنه مراجعتله عثمانلیلر علیهنه بر اتفاق تجاوزی تکلیف ایلمش اولدیغندن اوروپا حکومات خرستیا - نیهسی بوتکلیفی مع الممنونیه قبول ایلمشلر وروما پرنسی بولنان پاپا جنابلری دخی برحرکت متقدمه اولمق اوزره تشکیلنه موفق اولدیغی بر اهل صلیب دونماسنی سواحل عثمانیهیی تخریب وغارت ایتدیرمك ایچون آق دکزه سـوق واخراج ایلمشدر: شویلهکه، پاپا جنابلری فاتح حضرتلرینك اوزون حسن ایله مناسبتی پك فنا بوزهرق ایشك برمحاربهٔ مدهشـه مرتبهسـنه واردیغنی گورنجه حاضر عثمانلیلرك بو مشغولیت حربیهلری صرهسـنده بر زیان ایقاعنه قادر اوله بیلمك امیدیله پاپالق مقامنه مخصوص اولان (١٩) قطعه قادرغهیی « قار - دینـال قارافا » (Caraffa) قوماندا سیله وندیکه گوندروب ، ذاتاً ناپولیدن دخی (١٧) قطعه جسیم حرب قالیونلری اورایه وارمش اولدیغندن بو قوهٔ موجودهیه وندیك جمهوریتـنك (٣٥) واسقلا -

وونیانك (١٢) ورادوس شوالیه‌لرینك دخی (٢) قطعه قالیونلری التحاق ایده‌رك مجموعلری (٨٥) قطعه‌یه بالغ اولمش وبو عظیم دونما « پیه‌ترو مونچه‌نیغو » (Bietro Moncenigo) نام‌وندیك آمیرالی قوماندا‌سـیله همان دکزه چیقارلمشـدر . (٨٧٧ هـ و١٤٧٢ م). بوجسـیم دونما طرفندن آق دکز سواحلی یاقیلوب، ییقلمغه وقادین ارکك اسلام اهالی اسیر ایدلمکه باشلانمشدر . بو صورتله اهل صلیب دونماسی هرگچدیکی یرلری آتش وقان ایچنده براقمشدر. بودونمانك تعرضـنه دوچار اولان مملکتلر میـاننده اڭ زیاده تخریب ایدیلن آطالیه وازمیر شهرلریدر . آمیرال«مونچه‌نیغو»ازمیر شهرینی تخریب ایتدکدن والتحـاق ایدن دها بر قاچ سـفائن ایله دونماسنی (٩٠) ه ابلاغ ایلدکدن صـکره ینه قرمان سواحلنه عزیمت ایتمش وبو دفعه اڭ بیوك سردارلرندن « ویتورا سورانزا »(vietora Souranza)یی گمیلردن چیقـاردیغی عساکر وافیه ایله سـلفکه، صغین ، قورقو قلعه‌لرینی عساکر عثمانیه یدندن نزعه یلتمکده اولان قرمان برنسی «قاسم بك» ایله دها سائر بر قاچ مخالفینه امداد ایده‌رك سالف‌الذکر قلعه‌لری ضبط ایتدیرمش وبونی متعاقب صکره‌دن گلوب ، التحـاق ایدن (٩) قطعه سـفائن ایله دونمای اهل صلیب تمام (٩٩) گمی اولدیغی حالده (مکری) اوزرینه یوریمشدر . اوراسنی دخی اوروب ، آتشه یاقه‌رق بتون اهالیسنی تحت اسارته آلدیغی صره‌ده فاتح حضر- تلرینك اوزون حسنه برغلبهٔ کامله‌ایله غالب اولدیغی حوادثی دونمایه ورود ایدنجه، آرتق نوبت کندیلرینه گلدیکنی آکلایه‌رق تخریباتدن کف ید ایله قبرسه چکلمکه مجبور اولمشلردر .

اهل صلیبك آق دکز سواحلی اوزرنده وقوعه گتیردیکی بونجه تخریبات وحشـیانه‌یه قارشی دولت علیه‌نك بر حال سـکون وتحمل ایچنـده بولنمسی وتخریبات مذکوره‌یه میدان ویرمه‌مك قصـدیله بر

دونما سوقنه قيام ايتمه‌مش اولمسی وهلهٔ اولی‌ده خوف وحشيته حمل اولنور ايسه‌ده براز تعميق فكر ايديلنجه بوظنك كلياً ياكلش اولديغی آكلاشيلير ؛ چونكه، اوزمانده دولتك دوچار اولديغی مشكلات ايكی باشلی اولوب، آسياده اوزون حسن كبی حكمداران اسلامك الڭ قوی وعظمتليسنه قارشی حيات دولت مسئله‌سی ديمك اولان بر حرب عظيم ومدهش ايله اوغراشمقده ايكن اوروپا طرفندن دخی پاپا كبی عالم نصرانيتی براشارت امرانه‌سيله كاملاً آياقلانديرمغه مقتدر برذاتك تشويقات متواليه‌سی نتيجه‌سی اوله‌رق ميدان حصوله چيقمقده اولان اهل صليب اتفاقنك احداث ايده‌جكی مهالك مدهشـه‌يه قارشی طوره بيله‌جك بر بيـوك قوتی روم ايلی قطعه‌سنده هر آن حاضر بولنديرمغه مجبور اولديغی برصره‌ده نسـبةً حكمسز ديمك اولان بوزيانه قارشی قوای دولتك برقسمنی‌ده بحراً سوق ايتمسی برحركت عاقلانه اوله‌ميه‌جنی بديهيدر ؛ مع هذا، الده اولان دونمای همايون دخی دشمنك قوهٔ جسيمه‌سـنه قارشی سوق اولنسه ايدی بيله لايقيلجه بر ايش كوريله‌ميـه‌جكی محقق ايدی ؛ فقط حضرت فاتح هراموری وقت مناسبنده اجرا ايتمك كبی برفكر صائب ايله حركت ايدر برپادشـاه عاقل اولديغندن حيات دولت مسئله‌سی ديمك اولان اوزون حسن محاربه‌سـنه عزيمت بيوردقلری زمان بيله دونمای همايونلرينك تنظيم وتكثيری امر اهمنه حقندن زياده اهميت ويرمشلر وايلريده بر مكمل انتقام آلمق فكريله تداركده بولنمشلردر : —

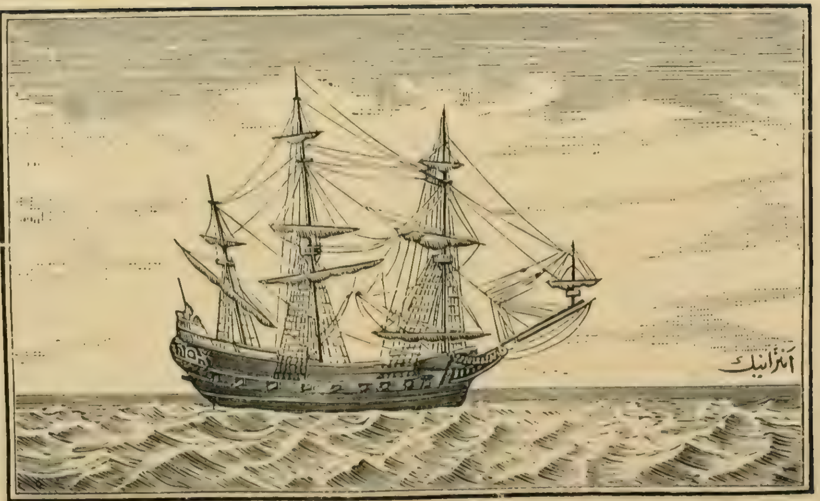
شويله‌كه، ذات شاهانه اوته‌دن بری قوهٔ بحريه‌نك تزييدينه مراقلی اوله‌رق بر چوق وقوعات بحريه‌ده عثمانلی دونماسـنك سفن اعدايه نسـبتله درجهٔ كفايه‌ده بولنمديغنی كوردكلری كبی مدللی واغريبوز محاربات بحريه‌لری مثللی ينه‌بر چوق وقوعاتده دخی دونمامزك سفن اعدايه بالنسبه تفوقی نصل پارلاق فتوحاتی منتج اولديغی نظر

دقت واهمیته آلمشلر ایدی. دها اوزمانلر وندیك وجنویز انشائیه مهندسلرندن بر قاچنی بالتلطیف استانبوله جلب ایلدكاری كبی لازستان وقرمان ساحللرنده گمی یاپمقله اشتهار ایلین لاز وتركلردن دخی برچوق عمله‌یی استانبوله جلب ایده‌رك كمال سرعتله خلیج سواحلنده انشائیه دستگاهلری وجوده گتیرمشلر وبش اون گمی‌یی بردن یاپدیرمغه باشلامشلردر؛ هله آناطولی مسئله‌سی میدانه‌چیقوبده اولا (٩٠) ومتعاقباً (٩٩) عددینه واران سفائن ایله اهل صلیب آناطولی سواحلنی آتشه یاقمغه وقانه بویامغه باشلایجه انشاآت بحریه‌یی بر قات دها تسریع ایچون اردوی همایوندن استانبوله متعدد اراده‌لر گوندرمشلر ایدی.

ایشته بوغیرتلرك نتیجه‌سی اوله‌رق خلیج ایچریسنده بریاندن تكنه‌لری انشا ایدلدكجه بریاندن دخی آرمه‌لری دونادیله‌رق وطوپلری قونیله‌رق وجوده گتیریلن سفائنك عددی (٣٠٠) قطعه‌یه ابلاغ ایدلمش ایدی. جناب فاتح هیچ برایشده اصل افكاری نه‌دن عبارت بولندیغنی كیمسه‌یه آكلاتمدیغی كبی بودونما تهیئه‌سی مسئله‌سنی دخی برسر مكتوم صورتنده ایلری‌یه گوتورمش اولدیغندن استانبولجه بو دونمانك اولسه اولسه آنجق وندیكلیدن گرید جزیره‌سنی فتح ایچون یاپلدقلرینی ظن ایدرلردی. حال بوكه، بوظنك درجهٔ بطلانی صكره‌دن آكلاشلمشدر. آناطولی سفرندن درسعادته معاودتله ایكی سنه قدر اختیار اقامت بیوردقلری مدت الك زیاده دونمای مذكورك اتمامنه صرف اهمیت ایلدیلر. ذات شاهانه بریاندن بوغیرتده بولنوب، دیگر طرفدن — محضا وقت قازانمق ایچون — وندیك جمهوریله عقد مصالحه‌یی ارزو بیورمشلر كبی طاورانمشلردر. بو مقصده مبنی طرفیندن برقاچ كره‌لر ارسال سفرا مثللی تدابیره مراجعت اولنمش ایسه‌ده هیچ بر نتیجهٔ قطعیه‌یی منتج اوله‌مدیغی كبی هله صوك دفعه اوله‌رق درسعادته گلن

وندیك سفیرینك جمله‌سی تهیئه ایدلمش بولنان (٣٠٠) پاره سفن همایون نظر حیرتنه عرض اولنه‌رق بعده صدراعظم طرف شاهانه‌دن آلدیغی امر اوزرینه « اکر وندیك جمهوریتی عثمانلی سنجاغی علیهنه هیچ بر اثر خصومت کوسترمه‌مکی تعهد ایلر ایسه ذات شاهانه دخی وندیك علیهنه حرکات خصمانه‌ده بولنمیه‌جقلر ایسه‌ده بومتاکه ایجونده هیچ بر ورقهٔ رسمیه امضاسنه رضای همایونلری اولمیوب، کیفیت یالکز سوزده قاله‌جقدر! » دیمش وبوجواب ایله سفیرك استانبولدن مفارقتنی متعاقب (٣٠٠) پاره تکنه‌یه ارکاب اولنان اردوی همایون صدراعظمك قوماندا‌سیله خلیجدن فك لنکر اقامت ایلمش ایسه‌ده هرکس بودونمانك وندیك اوزرینه یورویه‌جکی ظننده بولندیغی حالده دونمای همایون بالعکس قره دکز یولنی طوتمشدر .

کفه وآزاق سفری — دونمای همایونك قره دکزه اعزامندن مقصد پادشاهی جنویزلر علیهنه بر حرکت عسکریه اجراسیله ید ضبطلرنده بولنان مواقعك استخلاصندن عبارت ایدی . قره دکزك طربزونه قدر اولان آناطولی سواحلی ومؤخراً طربزون دولت علیه ید ضبطنه کچدیکی زمان اوراده‌کی جنویز بندرگاهلری فسخ ایدلمش ایدیسه‌ده آبازه وچرکستان سواحلی ایله قریم شبه جزیره‌سی وطونه منصبلری وقره دکزك روم‌ایلی ساحللری اوزرنده دها برچوق یرلر جنویز تجارت بحریه‌سنك هنوز بندرلری اولوب، بونلرك عمومنك مرکز ومرجعی غلطه ایکن استانبول فتحندن صکره جنویزلرك غلطه‌دن اللری کسیله‌رك قریم ساحلنده کائن کفه لیمانی بواهمیت مرکزیه‌یی آلمش ایدی . اوزمانلر آسیای وسطی وچین وهندستان وایران تجارتنك طریق مروری جنویز ید ضبطنده بولنان سالف

لوحه ۱۲ — (قاراوه‌لا) تعبیر اولنان قالیون

الذکر بندرلر اولدیغندن سلطان محمد حضرتلری تجارت داخلیه وخارجیه یی توسیع ایله یدادارهسنده بولنان مملکت و اهالی یی معمور و مسعود ایتمکی جملهٔ لوازم جهانداریدن عد ایدهرك قره دکز سواحلندن جنویزلرك الی کسمك وبودکزی عادتا بر عثمانلی گولی حکمنه قویهرق تجارت عظیمهسنیده عثمانلی گمیجیلرینك ید انتفاعلرینه ویرمك املنده بولنهرق بومقصدك ساحهٔ حصوله اخراجی ایچوندخی بر فرصت مناسبه بکلمکده ایدیلر. بودفعه قریمی اداره ایدن تاتار میرزالری بیننده عدم اتفاق واو قوجه قطعه اوزرنده بر فترت متمادیه وشقاق ونفاق اجرای احکام ایتمکده بولندیغندن وکفهده مقیم بعض جنویز وارمنی تاجرلریده جنویزلر النده بولنان قرهدکز بندرلرینك ضبطنه فاتح حضرتلرینی تشویق دخی ایلمش اولدقلرندن آرتق حضرت فاتح بو امللرینك حصولی ایچون بش آلتی سنهدن بری امر تجهیزینه صرف اهتمام بیورمش اولدقلری دونمای همایونلرینی تقدیم الاهم علی المهم قاعدهسنه توفیقاً اول امرده جنویزلر علیهنه استخدامی مناسب گورمش وبو سببله قره دکزه سوق وارسال بیورمشدر.

دونمانك کفهیه ورودینه دکین مقصد همایونك بر سر مکتوم صورتنده طوتلمسنه اولنان اعتنا ایسه جنویزلرك قره دکز داخلندهکی دونمالرینی جمع ایله منتظماً مدافعه گوسترملرینه میدان ویرمهمك ایچون اولدیغی درکاردر. بو مقصد ایچون قره دکزه چیقاریلان دونمای همایون صدراعظم «گدك احمد پاشا» قوماندانسنده اولوب، قادرغه، گوکه، ماونه، آت گمیسی وسائره انواعندن اوملق اوزره (٣٠٠) پاره سفائن حربیهدن عبارت جسیم بر قوت ایدی. دونمانك کفه لیماننه بالمواصله قلعهسی اوکنده ظهوری (٨٨٠ هـ و ١٤٧٥ م) حزیراننك ابتداسنده وقوعه گلوب، گدك احمد پاشا

دونمادن (٤٠) بيك قدر عسكر ولزومى قدر طوپلرى قره‌يه اخراج ايله قلعه‌يى تحت محاصره‌يه آلمشدر .

قره‌دن ودكزدن اجرا قلنان تضييقات شديده اوزرينه محصورين مقاومتدن عاجز قاله‌رق محاصره‌نك (٣) نجى گونى بلا شرط حصارى تسليم ايدوب، حياتلرينى قورتاره‌بيلمشلردر . قلعه فتح اولندقدن ومحافظه‌سى تحت تأمينه آلندقدن صكره توابع ولواحقى دخى ضميمهٔ ممالك عثمانيه قلندى ؛ بعده مظفريات واقعه‌يى حسن ختامه ايصال ايتمك مقصديله پاشاى غازى آزاق قلعه‌سى وملحقاتنك دخى فتحنى تصميم ايده‌رك دونماى همايون ايله كفه‌دن بالقيام گرج بوغازندن گچوب، آزاق دكزينه داخل اولمش وبحر مذكورك منتهاى شمال شرقيسنده و (دون) نهرينك ساحل يسارى اوزرنده، نهر مذكور منصبندن (٦) ميل يوقاريده، مرتفع برمحلده كائن اولان آزاق قلعه‌سى پيشگاهنه بالوصول قلعه‌يى نهر جهتندن ايچه دونما ايله منتظماً آبلوقه ايدوب، قره‌يه چيقارديغى عساكر وجسيم طوپلرله دخى براً محاصره آلتنه آله‌رق هر ايكى جهتدن‌ده تضييقه باشلامشدر . قلعه محافظلرى بولنان جنويزليلر قوهٔ قاهرهٔ عثمانيه‌يه قارشى مدافعه‌دن عاجز اولدقلرينى آكلايجه (١٣) نجى عصر ميلاديدن برى يد ضبطلرنده طوتمقده اولدقلرى بو قلعه‌نك دخى مفتاحنى تسليمه مجبور اولمشلردر .

بو ميانده ينه جنويزليلر يد تصرفنده بولنان (منقوب) حصن متينى‌ده تسخير اوله‌رق ضميمهٔ ممالك محروسه قلندقدن وبونك نتيجه‌سى اوله‌رق قريم خانلغنك دخى دولت عليه‌يه تابعيتى تحت تأمينه آلندقدن صكره دونماى همايون مظفراً درسعادته عودت ايلدى .

موتا سفرى — حضرت فاتحك مقدما گدك احمد پاشا قوما-
نداسيله قره دكزه سوق واخراج ايتدكلرى دونما طرفندن كفه.
منقوب، آزاق قلعه‌لريله توابعى فتح وتسخير ايتديرلديكى صره‌ده
آزاق دكزى ساحلنده كائن اولوب، جنويزلر يد تصرفنده قالمش
اولان (موتا) قلعه‌سى ايكنجى درجه‌ده حائز اهميت اولديغندن هر
نصلسه اوزمان فتحنه تشبث اولنمامش ايدى؛ حال بوكه، قريم قطعه-
سنك كاملاً تابعيتى تحت تأمينه آلنمش و آزاق قره‌دكز بر **عثمانلى كولى**
حكمنه قونلمش اولديغى حالده ينه جنويزلرك بو ساحل اوزرنده
بر نقطه‌يى حكم ونفوذلرى آلتنده بولنديرملرى مقصد پادشاهى‌يه
موافق دوشمه‌مكله تجهيزات حربيه‌سى مكمل (٣٠) پاره قادرغه‌دن
عبارت بر دونما ايله قوجه ايلى بكى قره‌دكزه گونددريلوب، مذكور
قلعه‌نك تسخيرينه مأمور ايدلدى. دونماى همايون زمان قليلده بحر
سياهى بالمرور آزاق دكزينه داخل وقلعهٔ مذكوره پيشگاهنه واصل
اوله‌رق قره‌يه چيقاريلان اسباب حرب وضرب ايله محاصره وتضييقنه
اقدام تام اولنوب، اجرا قلنان شدتلى طوپ آتشلريله محصورينك
پاى مقاومتلرى كسر ايديله‌رك امان ايله تسليم حصاره مجبور ايدلديلر.
بعدالفتح قلعه‌نك خراب اولان محللرى تعمير و ايچنه مقتضى مقدار
قوهٔ محافظه تعيين اولندقدن صكره دونماى همايون مظفراً درسعادته
عودت ايلدى. (٨٨٤ هـ، ١٤٧٩ م).

آپوليا سفرى — بروقتدن برى ايتاليا اوزرنده‌كى حكمداران
خرستيانيه‌نك يكديگرلرى عليهنه اظهار عداوت ايتمكده و آره‌صره
معاونتنى استحصال ايچون دولت عليه‌يه دخى مراجعت ايلمكده
اولملرى كيفيتى جناب فاتحك نظر دقتنى جلب ايتمش اولمغله ذات

شاهانه‌علامت فوز و نصرت اولان **هلال عثمانی** یی بر ده ایتالیا جهتلرنده تموج ایتدیرمك آرزوسنه دوشمش ایدی . بو املك حصولی ایچون مناسب بر فرصت گوزتمکده اولان حضرت پادشاه زانطه و کفالونیه طرفلرینك سنیوری بولنان «لئوناردو» (Leonardo)نك گوسترمش اولدیغی بر وسیله‌یی سررشته اتخاذ ایده‌رك همان قوه‌ده اولان اشبو فکرلرینی موقع تطبیقه وضع ایتمك تشبثنده بولنمشلردر : —

شویله‌که ، هر دفعه طرف شاهانه‌دن یانیه‌یه سنجاق بکی نصب اولنان ذات قورفو اوکندن گچر ایکن یول مصرفی نامیله ویرلمسی مشروط اولان (٥٠٠) دوقه آلتونی اخیراً نصب اولنان سنجاق بکنه ویرمه‌مش اولمسی بهانه‌سیله‌ذات شاهانه لئوناردو اوزرینه برقوهٔ عسکریه سوقنی اراده ایده‌رك گدك‌احمد پاشانك عهده‌سنه‌دخی آولونیه سنجاغنی‌بالتوجیه‌احضار قلنان‌عسکری (٢٩) قطعه‌سفائن حربیهٔ جسیمه‌دن عبارت بر فرقه دونما ایله (٨٨٤ ه‍ ، ١٤٧٩ م) سنه‌سی اول طرفه سوق واعزام بیورمشلردر . بوجهته دونما گوندرمکدن اصل مقصد همایون ایسه آیاماورا وزانطه وکفالونیه طرفلرنده بحراً اس‌الحرکات اتخاذ اوله‌جق بر موقع طوته‌رق اورادن بعده ایتالیایه تجاوز ایتمك اولدیغنده شبهه ایدیله‌من. دها احمد پاشانك ورودندن اول مرقوم لئوناردو خزینه‌سنده‌کی اموالی آلوب ، ناپولی‌یه قاچمش وقرال « فردیناند » (Ferdinand)ه دخالت ایتمش اولدیغندن احمد پاشا زانطه ایله آیاماورایی بلاحرب ضبط ایلمشدر. حال‌بوکه، لئوناردونك فردینانده فراری مومی الیه ایله موجود اولان معاهدهٔ صلحیه‌یی‌ده حکمدن دوشورمش صایلدیغندن طرف فاتحدن گدك احمد پاشانك آولونیه‌ده بر اردو جمعیله بواردویی مستصحباً ناپولی قراللغی داخلنده بولنان آپولیا (Apulie) سواحلنه گچمسی امر اولندی .

آپولیا قطعه‌سی ایتالیا الکاسندن باری ، اوترانتو ، بازیلیقاته ایالتلرینك

اراضيسنى جامع اولوب، آدرياتيق دكزينك ساحل شرقيسى اوزرنده وآولونيه سنجاغى قارشيسنده كائندر .

گدك احمد پاشا فرمان همايونه امتثالاً آولونيه‌دن آلديغى اردوى همايون ايله‌اوترانتو بوغازينى گچوب، (۸۸۵ ه : ۱٤۸۰ م) سنه‌سى تموزينك (۲۸) نجى گونى ايتاليانك جنوب شرقى سواحلى اوزرنده كائن اولان اوترانتو پيشگاهنـه مواصلت ايلدى . دونماى همايونك ورودى اوزرينه هر نه‌قدر شهرك اهاليسى مقاومته قالقشمق ايسته‌مشلر ايسه‌ده آنلر كنديلرينى طوپلايجـه‌يه قدر [*] گدك احمد پاشا وصولنك(٤)نجى گونى عساكر منصوره‌يى قره‌يه اخراج‌ايده‌رك شهرى هر طرفدن قوشاتمش و آغستوسك (۱۱) نجى گونى هجوم ايله ضبط ايدوب ، مقدما اهل صليبـك آناطولى سواحلى اوزرنده اجراسنه متجاسر اولدقلرى تخريباتك اوده بر مثلى بوراسى حقنـده اجرا ايتمشدر؛ ومؤخراً اطراف وجوارده بولنان بعض مواقع مستحكمه‌يى دخى بربربر قبضهٔ تسخيره‌گچيره‌رك هر برلرينه مقدار كافى‌عساكر محافظه ومهمات مقتضيه وضع وتعيين ايلدكدن صكره ايتالياجه توسيع فتوحاتى ضـامن بر قوت جديده تدارك ايده‌بيلمـك اوزره معيتى امراسندن خيرالدين پاشـاني قائممقام براقه‌رق كنديسى درسـعادته عودت ايتديكى صره‌ده قالابريه دوقه‌سى اسپانيا وناپولى قرالى فرديناندك (٤٠) پاره‌دن عبارت‌بر جسيم دونما ايله سوق وارسال‌ايلمش اولديغى قوهٔ كليه‌نك انضمام معاونتى سايه‌سنده وقوع بولان هجمات

---

[*] پاشاى مشاراليه زمرهٔ عسكريدن ايكن استعداد وشجاعت فطريه‌سى سايه‌سنده كسب‌ترقى ايده‌رك عصرنده استحصالى عسير اولان‌رتبهٔ وزارتى تحصيل وسردارلق‌كبى خدمات مهمه‌ده‌استخدام اولنه‌رق‌عزوناموس‌جلادتى‌تكميل‌ايدوب،(۸۷۷ه)سنه‌سنده«محمودپاشا» نك‌اوستنه‌قپودان‌و(۸۷۸ه)ده مسندمعلاى صدارتله كامران اولمش ايسه‌ده سنه‌سنده عزل اولنه‌رق بر مدت منكوباً قالدقدن صكره (۸۸٤ ه) سنه‌سنده ينه دونماى همايون قوماندانلغيله ايتاليا فتحنه مأمور ايديله‌رك ايفاى خدمتده قصور ايتمه‌مش اولديغى حالده عصر بايزيد خان ثانى اولان (۸۸۷ه) سنه‌سـنده كردن دادهٔ سيف خيف اولمشدر . مرحوم مشاراليه دولت عليهٔ عثمانيه‌نك (۱۱) نجى قپودان درياسى‌اولوب، حسن خدمتيله تفرد ايدن وزراى عظامدندر .

شدیده‌سیله عساکر عثمانیه ید ضبطنه گچمش اولان مواقعك کافه‌سنی برر برر استرداد ایتمش ومحافظین عثمانیه‌نك اکثر یسنی قتل واعدام ایدوب، بوغرورایله پاشایی‌ده‌الده ایتمك سوداسنه دوشه‌رك آرقه‌سندن مذکور دونماایله دکزه آچلمش‌ایسه‌ده مدت‌مدیده بیهوده‌یره تحریدن صکره خائباً عودت ایلمشدر .

اوترانتونك اشبواستردادی (۱٤۸۱ م) سنه‌سی ایلولنك (۱۰)نجی گونی وقوعه گلمش اولوب ، بری طرفده احمد پاشا دخی درسعادته عودتنده سلطان محمد خان حضرتلری ارتحال ایتمش وسلطان بایزیدك جلوسیله دورفاتح تبدل ایلمش اولدیغندن اسکیسی گبی مظهر اعتبار اوله‌میوب، هر نه‌قدر اورالرك اهمیتنی و براز عسکر دها ویرلدیکی حالده پك‌چوق فتوحاته میسر اوله‌جغنی دفعات ایله سویلمش ایسه‌ده — آره‌ده شهزاده «جم» وقعه‌سی گبی بر بیوك ماجرا بولنمغله — افاداتنه سمع اعتبار ایدن بولنمامشدر .

رادوس سفری — استانبولك فتحنی متعاقب جوارده بولنان حکومات خرستیانیه‌نك کافه‌سی طرفندن ایلچیلر گوندریله‌رك فاتح حضرتلرینك شرق‌ایمپراطورلغی تبریك‌ایدلدیکی صره‌ده رادوس شوا-لیه‌لری طرفندن ایلچی گوندرلمه‌مش اولمسی حضرت فاتحی زیاده‌سیله دلگیر ایلمش ایدی. آندن صکره دخی برقاچ مسئلهٔ سیاسیه‌ده دولت علیه ایله مخالفتلری وقوعه گله‌رك محللرنده تفصیل اولندیغی وجهله برقاچ کره‌لر اوزرلرینه دونما سوق ایدلدی ایسه‌ده جدی بر ایش گوریله‌میوب، نهایت ظهور یافته اولان طربزون مسئله‌سندن طولایی رادوسلیلر ایله ایکی‌سنه ایچون موقت برمتارکه عقدایدیلوب، بومدتك ختامنده دخی براز زمان دها طرفیندن مخاصمه‌یه ابتدار اولنمامش

ایسه‌ده (١٤٦٧ م) سنه‌سنده سوق اولنان بر فیلو دونمانك جزیره‌یه ویردیکی ضرر وزیان‌ینه تجدید مخاصمه‌یه باعث اولوب، فقط او آره‌لق ظهور ایدن اغریبوز سفری و آنی متعاقب وندیك محارباتی سببیله جزیرهٔ مذکوره علیهنه بللی‌باشلی بر حرکت عسکریه اجراسنه قالقیشیله‌مامش ایدی.

وندیکله مصالحـه اولندقدن صکره آرتق نوبت بورایه گلدیکی رادوسلیلر طرفندن دخی قطعیاً آکلاشلمغله تدارکاته باشلامشلر وقلعه‌یی بر قات دها تحکیمه لزوم گوره‌رك دکز جهتنه یکیدن ایکی قوله ایله (سنت‌مارغریت) دینیلن طرفه دخی دیگر برقوله علاوه ایدوب، بر یاندن‌ده اوزمانکی غران متری «پیه‌رده بوسـون» (Pierre d'Aubusson) رادوس شوالیه‌لرندن اولوب‌ده جزیره‌ده بولنمیانلره مکتوبلر ارسـال ایده‌رك جمله‌سنی طوپلاتمش و بوجنکاورلرك منقسم بولندقلری درت فرقه‌یی‌اك بنام سردارلرندن درت نفرك قوماندالری آلتنه ویروب، برطرفدن دخی ذخیره جلب وجمعنه وخارج حصارده بولنان ابنیه وکلیسالری هدمه مسارعت گوسترمشدر. فاتح حضرتلری بوتدارکاته تماميله واقف اولدیغندن اگر رادوس مسئله‌سنی براز دها تأخیر ایده‌جك اولور ایسه ایتالیادن بر چوق جنکاورلرك‌ده بورایه گله‌جکلرینی بالحساب حاضر گدك احمد پاشـا ایتالیایی مشغول ایتمك اوزره ایکن بو مسـئله‌یی‌ده حله قیام ایده‌رك (٨٨٤ هـ، ١٤٧٩ م) سنه‌سی افرنجی کانون اولنك (٤) نجی گونی مسیح پاشـایی بر فیلو دونماایله [*] رادوس اوزرینه سوق ایدوب، استکشافه مأمورایلدی.

---

[*] رادوس آطه‌سـنك موقع طبیعیسی — رادوس آطه‌سی آرشیپل دکزینـك آسیایه عائد جزائرندن اولوب، مذکوردکزایله بحر سفیدی یکدیکرندن تفریق ایدن‌خط فاصل اوزرنده وآناطولی ساحلنده، جسـامت جهتیله دخی ایکنجی درجه‌ده‌در. بو آطه‌نك شمال شرقیـدن جنوب غربی‌یه طوغری طولی (٣٩) میـل و اك عریض اولان محلی (١٢) میلدر. شهری جزیره‌نك شمال شرقی جهتنده واقع اولوب، اوکـنده برده مندرکی موجوددر. قلعه‌سی واستحکاماتی غایتله متین وایکی‌عدد

ایمدی، مسیح پاشا رادوسده (فانو) قلعه‌سی اوکنه گلوب، قره‌یه بر مقدار سپاهی چیقاردیغی حالده شوالیه‌لر کندی سواریلرینی اشبو عثمانلی سواریسی اوزرینه‌سوق ایده‌رك تکرار دونمایه التجامجبوریتنده بولندیردیلر. رادوسده اجرا ایتمك ایسته‌دیکی استکشافاتی بجره‌مین مسیح پاشا ینه شوالیه‌لره تابع بولنان (تیلو) [پیسقوپی] جزیره‌سنه واردی‌ایسه‌ده اوراده دخی بر ایش گوره‌میوب، قیشلامق‌اوزره[*] فنیکه لیماننه گیتدی. ذاتاً مأموریتی دخی بو نمایشلری اجرادن صکره اصل دونمای همایونی فنیکه‌ده بکلمك ایدی؛ بناءً علیه (١٤٨٠) سنهٔمیلادیه‌سی نیساننده (١٦٠) قطعه مختلف جسامت‌ونوعده سفن حربیه‌دن عبارت‌اولان دونمای همایون رادوس اوکندن گچه‌رك فنیکه‌یه واروب، مسیح پاشا معیت موجوده‌سیله دونمایه التحاق ایلدکدن صکره مایسك (٢٣) نجی گونی رادوس مقابلنه گلدیلر. دونمای همایونك رادوس پیشگاهنه مواصلتی اوزرینه مسیح‌پاشاشهرك بر ساعت قدر غرب جهتنده کائن (سن آتیه‌ن) طاغی دینیلن محله عسکر چیقارمغه باشلامش و جبل مذکورك اوزرنده‌کی حصارده متحصن شوالیه‌لر عسکری وخصوصیله طوپلری قره‌یه چیقارمغه مانع اولمق تشبثنده بولنمشلر ایسه‌ده مقتدر اوله‌مدقلرندن ایکی گون صکره پاشا دونمادن چیقارتمش اولدیغی (٣) قطعه جسیم طوپلری

لیمانی شامل اولوب، بری شمال جهتنده‌کی ترسانه لیمانی ودیکری مملکت اوکنده‌کی جنوب‌لیمانیدر. بونلرك آره‌سنی اوستنده متعدد یل دکرمنلری اولان ونهایتنده قلعه ایله (سنت المو) فنار قوله‌سی بولنان طولانی ریختم فصل وتفریق ایلر. مذکور فنار قوله‌سنك جنوب جهتنده دخی سطح بحردن (١٥٢) انکلیز قدمی مرتفع بولنان مربع الشکل عرب قوله‌سی [یاخود سنت نیقولو قوله‌سی] موجوددر. ترسانه لیمانی آغزینك هر ایکی طرفی بر طاقم ریختم خرابه‌لریله طولیدر. جنوبده‌کی دیکر لیمانك بوغازی‌عرب‌ویا سنت نیقولوقوله‌سیله کاندیه‌برونی میانی‌اولوب، سفائنك‌آمدوشد ایتدکلری اصل لیمان دخی بوراسیدر.

[*] فنیکه لیمانی — بحر سفیدك قرمان سواحلی اوزرنده موجود اولان متعدد لیمانلردن بریسیدر. بولیمان فنیکه برونیله (١٤) میل بعدنده بولنان قالیدونیا برونی آره‌سنده کائن، فنیکه کورفزی داخلنده درین وکوزل برلیمان ایسه‌ده آنجق جنوب روزکارلرینه آچیقدر.

(سن نیقولا) یاخود (عرب قوله‌سی) دینیلن طرفه تعبیه ایتدیره‌رك مذكور قوله اوزرینه آتش ایتدیرمكه باشلامشدر.

بوقوله اوزرینه (٣٠٠) قدر دانه انداخت اولنه‌رق یرایله یكسان اولمق درجه‌سنه واردیرلمش ایسه‌ده شوالیه‌لر ایچری طرفندن یكی بر خندك آچوب. آغاچدن سپرلر دخی انشا ایلمشلردر. مسیح پاشا آرتق هجوم ایله ضبطنه تشبث ایده‌رك بر زنجیره قایقلر ربط ایتمك صورتیله وجوده گتیردیكی سهولتله متحرك بركوپری‌یی دكزدن چكوب، بر اوجنی ساحلك چیقنتیلی بر محلنه ربط ایله سن نیقولا خرابه‌سی آره‌سنه اوزاتدی و دیگر اوجنی مذكور خرابه‌یه ربط ایلدی ایسه‌ده همان او گیجه شوالیه‌لر زنجیری قیروب، كوپری‌یی دكزه طوغری تبعید ایلدكلرندن عثمانلیلر ایچون بوكوپری‌یی تكرار چكوب، گتیرمكه مجبوریت حاصل اولدی؛ و مذكور كوپری‌یی سابقی مثللی عرب قوله‌سنه ربطایتدكلری زمان حزیرانك (١٩)نجی گیجه‌سنه تصادف ایدوب، بوگیجه دكز غایت فورطنه‌لی اولدیغندن تمام عساكر عثمانیه كوپریدن ودكزدن صندالرله هجوم حالنده ایكن كوپری اوچ یرندن قیریله‌رق اوزرنده بولنانلر دكزه دوكلمش وكناردن بوحالی مشاهده ایدن شوالیه‌لر بیوك طاشلری آتمغه مخصوص برنوع مانجنیق ایله سابقاً عثمانلیلرك انداخت ایتمش اولدقلری طوپ مرمیاتنی تكرار صندالرده بولنان عساكر باقیه اوزرینه آتوب، باطرمغه باشلادیلر. بو جهتله وقوع بولان هجوم دخی برموفقیتی انتاج ایتمكسزین رجعته مجبوریت حاصل اولدی.

بوحالی مشاهده ایدن [*] مسیح پاشا موجود طوپلرك كافه‌سنی

---

[*] پاشای مشار الیه فاتح سلطان محمد خان حضرتلری وزرای عظامندن اولوب، كدك احمد پاشانك (٨٧٨ ﻫ) تاریخنده مقام قپودانیدن انفصالنه مبنی اشبو منصب جلیل‌القدر ایله تبجیل قلنمش ایسه‌ده رادوس فتحنده وقوع بولان قباحتنه وعدم موفقیتنه بناءً (٨٨٤ ﻫ) تاریخنده وزارتی رفع وكلیبولی سنجاغی توجیهیله در دولتدن دفع ایدلمشدر؛ فقط عصر بایزید خان ثانی اولان

عرب قوله‌سیله یهودی محله‌سی آره‌سنده، یعنی قلعه‌نك شمال جهتنده‌کی دیواری مقابلنه تعبیه ایده‌رك گیجه‌لی گوندزلی آتشه دوام ایله (٣٥٠٠) عدد مرمر گولله آتمش وعظیم برگدك آچمشدر. هر نه قدر شوالیه‌لر سورك بو قسمی ضعیف اولدیغنه مبنی بو جهتده‌کی خانه‌لری کاملاً هدم ایله ایچ طرفنه برخندق وبردیوار دها علاوه‌سنه موفق اولمشلر ایسه‌ده بو ایکنجی دیوارده انداخت اولنان جسیم مرمیاته تاب آور مقاومت اوله‌میه‌رق خراب اولمش ایدی؛ فقط «پیه‌ر ده‌بوسون» هجومك اك شدتلیسی بوگدکدن وقوعه گله‌جکنی بالحساب کوکرت وطون یاغی وبالمومی گبی سریع الاشتعال مواد ملتهبه‌دن اعمال اولنمش خمبره‌لرله قارشیلامق اوزره عثمانلیلری او جهتدن بکلدی.

واقعا مسیح پاشا قلعه فتح اولندیغی صورتده ایستدیکی گبی یغما ایچون عسکره مساعده ویریله‌جکنی اعلان ایله تشویقاتده بولنه‌رق تمام هجومه باشلانوب، عسکر مذکور گدکدن ایچری‌یه گیرمش وحتی سورك اوزرینه مسیح پاشانك بایراغی بیله دیکلمش اولدیغی گبی قلعه‌نك ایچ طرفنه اینلمك ایچون دخی (٤) عدد واسع نردبانلر اقتضا ایدن یرلره قونلمش ایدی. ایشته آرتق قلعه آلنمش دیه حکم اولنه‌جق بر زمانده مسیح پاشا درون قلعه‌ده‌کی اموال ذات شاهانه‌نك اوله‌جغی وهیچ بر عسکرك یغمایه قویلمسنه رخصت ویرلمیه‌جکی بیانیله اولکی وعدینه مغایر اعلاناتده بولنمش اولدیغندن هنوز قلعه خارجنده بولنان عساکر ایچری‌یه گیرمکدن واز گچدکلری گبی اولجه ایچری‌یه گیرمش بولنانلرده طیشاری‌یه چیقمغه باشلاد-

---

(٩٠٥ ھ) تاریخنده منصب صدارت علیایی احراز ایله مشار بالبنان اولوب، بر مدت ادارهٔ امور دولته بذل غیرت ایلدکدن صکره برحریق اثناسنده یوکسك برمحلدن دوشه‌رك آیاغی قیرلمغله بو کیفیت باعث ارتحالی اولمشدر. مرحوم مشار الیه دولت علیه‌نك (١٢) نجی قپودان دریاسی اولوب، (٦) سنه مقداری بومقام معلاده اجرای حکم ونفوذ ایلمش ایدی.

قلرندن رادوسلیلر بویله قلعه ایچنه گیرن دشمنك براقوب، چیقمسنی بر معجزهٔ نصرانیه‌یه حمل ایده‌رك اول قدر جسورانه هجوملره باشلادیلرکه، داخلده قالان عسکرك همان هیچ بریسی قورتیله‌مدیغی وخندقلرك عادتا شهدا نعشلریله مالا مال اولدیغی حالده ایکی ساعت قدر بر مقاتله دوام ایتدی.

شوفلاکتك ظهورینه باعث اولان کیفیت ایسه مسیح پاشانك بخلی وعسکرك طمعی اولدیغنده شبهه یوقدر. بو صوك بوزغونلغه قدر محاصره (۳) آی مقداری امتداد ایدوب، مدت مذکوره ظرفنده طرف عثمانیاندن (۹۰۰۰) شهید و (۱۵۰۰۰) مجروح وقوعه گلدیکی جملهٔ تخمیناتدندر. عثمانلیلر تکرار دونمایه گیردکاری صره‌ده (۲) قطعه ناپولی سفینه‌سی رادوسه امداد ومهمات گتیرمکله بونلری لیمانه صوقمه‌مق ایچون مسیح پاشا پك چوق غیرت گوسترمش وبریسنی ایچه زده‌لمش ایسه‌ده موفق اوله‌مدیغندن گمیلرك ایکیسی‌ده لیمانه گیره‌بیلمشلردر. نهایت مسیح پاشانك اردو ودونماسی فنیکه لیمانه‌چکلوب، اورادن دخی استانبوله عودت ایلدی. پاشای مشار الیهك فاتح طرفندن پك شدتلی بر عقوبت گورمسی مأمول ایکن یالکز وزارتدن عزلی وگلیبولی سنجاغنه نصبیله اکتفا اولندی.

اوچنجی فصل

سلطان بایزید ثانی و سلطان سلیم اول دورلریله سلطان سلیمان
قانونی ایام سلطنتنك خیرالدین پاشا قپودانلغنه قدر اولان
وقوعات بحریه‌سنی شاملدر .

(عن ۸۸۶ الی ۹٤۰)

دونمانك امور نقلیه‌ده استخدامی — کمال رئیسك اسپانیا صولرینه عزیمتی — مصر سفری ملابسه‌سیله قرمان سواحلنه دونما سوق اولندیغی — آولونیه سفری — لپانتو (اینه بختی) سفری — ونديكك كفالونيه آطه‌سنی استرداددی — ونديكليلرك يكی انشا اولنان عثمانلی گمیلرینی احراقی — مودون وقورون وناوارين سفرلری — مدللی سفری — متارکۀ موقته صورتیله اسفار بحریه‌یه فیصل ویرلدیکی — رادوس فتحی — سلمان رئیسك بحر احمر سفری.

دونمانك امور نقلیه‌ده استخدامی — سلطان بایزید ثانی حضرتلرینك دور سلطنتلری وقوعات بحریه‌سندن برنجیسی (۸۸۹ هـ ، ۱٤۸٤ م) سنه‌سنده (مولدوا امارتی) اوزرینه حرکات عسکریه اجرا بیوردقلری زمان دونمای همایونی قره دکزه اخراج ایده‌رك طوپ وجبخانه گبی احمال ثقیله‌یی طونه طریقیله بحراً نقل ایتدیرملری واردوی همایونك طونه‌دن مرور وعبوری قضیه‌سنی تأمین خصوصنده ینه دونمای همایونی استخدام ایلملری اولوب، سفر مذکورك نتیجه‌سی اوله‌رق دخی مولدوانلر تأدیب وکیلی و آقکرمان قلعه‌سی تسخیر اولنمشدر .

كمال رئيسك اسپانيا صولرينه عزيمتى — ايكنجى عصر هجرتده اسپانياده تشكل و تأسس ايده‌رك عصرلرجه اوروپا اقطار غربيه‌سنى نفوذ و اقتدار عسكريلريله اخافه ايتمش و قدرت علميه و آثار مدنيه‌لريله قطعهٔ مذكوره‌ده تميز ايلمش اولان اندلس دولت اسلاميه‌سنك بليهٔ نفاق ورقابت ايله گيت گيده دوچار ضعف وانقراض اوله‌رق مركب بولنديغى قطعاتدن دور بايزيد ثانيده يالكز «بنى احمر»ك تحت اداره‌لرنده بولنان (غرناطه) حكومتى باقى قالمش ايدى. حال بوكه، قاستيليه و آراغونيه قرالى «فرديناند قاتوليك» بودفعه قطعهٔ مذكوره‌يى‌ده يد اسلامدن نزع ايتمك اوزره برتجاوز غدارانه‌يه قيام ايلمش اولديغندن بنى احمرك اك صوك حكمدارى طرفندن غايت تعظيم كارانه برنامه ايله درسعادته برسفير گوندريلوب، حال اسف اشتماللرينه ترحماً «سلطان بايزيد» حضرتلرينك معاونت وعنايت پادشاهيلرى استرحام اولنمشدر. هرنه قدر دولت عليه بو اثناده مصر كوله‌منلريله حرب اوزره ايديسه‌ده ينه ذات شاهانه اندلس اهل اسلامنك اشبو استمدادلرينه امراى بحريه‌دن مشهور [*] «كمال رئيس» قوماندا سنه

[*] عثمانلى آميراللرى ميانده اشتهار ايدن ذوات نادره‌دن بريسى‌ده كمال رئيسدر. بومشهور ذات دور «سلطان بايزيدخان ثانى» مظفريات بحريه‌سنك فتوحات بريه‌سندن دها پارلاق وشانلى برصورتده جلوه‌كر ساحهٔ بروز اولمسنه خدمت ايدن امراى بحريه‌نك سرتاجى ومدار فخر وابتهاجيدر. اوائل حالنده قپودان كويكو سنان پاشانك كوله‌سى اولوب، دها كچوك ياشنده ايكن پاشاى مشار اليه طرفندن مابين همايونه تقديم اولنمش ومنظور حضرت شهريارى اولدقده حسن وجمالده يكتا برنورسيده نهال اولمسى حسن توجه حضرت پادشاهى‌يى استجلابه بادى اولمغله برلطف مخصوص فوق‌العاده اولمق اوزره اسمى طرف شاهانه‌دن «كمال» تسميه اولنمش واندرون همايونده تحصيل وتربيه‌سنه اعتنا اولنمسى دخى تنبيهات اكيدهٔ حضرت پادشاهى اقتضاى عاليسندن بولنمش اولمغله مومى اليه آز زمان ايچنده حسن وجمالى قدرده كسب عرفان وكمال ايده‌رك الحق بركوهر فريد واكمل اولديغى حالده ترسانهٔ عامره‌يه چراغ بيورلمشدر. بو طريقده دخى جزؤى بر مدت ظرفنده كسب مهارت وترقى ايده‌رك زمرهٔ قپودانانه داخل وكيده‌رك بالاستحقاق آميراللق رتبهٔ رفيعه‌سنه قدر واصل اولمشدر. دونتماى همايونده آميراللقله اشتهارى (١٤٨٣) تاريخ ميلاديسندن اعتباراً اولوب، هرنه‌قدر قدرى قپودان دريالق مقام معلاسنى احرازه دكين كنديسنى سوق ايتمه‌مش ايسه‌ده حد ذاتنده لياقت فوق‌العاده اصحابندن اولمسى، وسيما ذات شاهانه‌نك پك زياده مظهر حسن توجهى بولنمسى جهتلريله خدمات بحريه‌نك اك دقيقلرنده استخدام اولنديغى كبى بولنديغى محاربات جسيمه‌نك همان كافه‌سنده هرنه‌قدر كندندن بيوك رتبه‌يى حائز بر قپودان دها بولنمش ايسه‌ده ينه دونتماى

تودیع ایلدیکی بر فیلو دونمانك اسپانیا سواحلنی اورمغه ارسالیله مقا‌بله‌ایلمشدر؛ فقط دونما حائز اهمیت برایش گورمکسزین عودت ایلدی. دونمانك برایش گوره‌میشی مجرد بو قطعه‌نك ممالك محروسه‌دن اوزاقلغیله برابر برده شهزاده جمك اوروپاده بولنمسی حسبیله اسلامك بوصورتده اتفاقنی گورن اوروپایی اولکیلره نسبت قبول ایده‌میه‌جك بر اتفاقه دخی مجبور ایده‌بیلیر مطالعه‌سیله دولت علیه‌نك خصوص مبحوث عنهه اول‌قدر اهمیت ویرمه‌مش اولمسنی ایما ایدر؛ بناءً علی ذلك، کمال ریئس بس بللی طرف شاهانه‌دن آلمش اولدیغی تعلیماته‌مبنی بولنملیدرکه، دونماسنك حرکاتنی یالکز نمایشدن عبارت عد اولنه‌جق بر دائره‌دن خارجه چیقارمیوب، اسپانیا صولرنده آنجق حامل اولدیغی رایت عثمانی‌یی گوسترمکله قناعت ایده‌رك قوری بر تهدیدده بولنمش واوروپایی آیاقلاندیرمامغه غیرت ایلمشدر. (٨٩٢هـ ١٤٨٧ م).

مصر سفری مناسبتیله قرمان سواحلنه دونما سوق اولندیغی

— فاتح حضرتلرینك دور اخیر سلطنتلرنده حج یولنده‌کی صهرنجلری تعمیره مصریلرك مخالفت ایتملرندن وذوالقدر امارتنه مداخله‌لرندن وسائره‌دن طولایی دولت‌علیه ایله مصر حکومتی بیننده

همایونك عمومی قوماندانلغی ید مهارتنه تودیع قلنمش اولمسی حسبیله شهرتی برقات دها آرتمشدر. بوذاتك محارباتنی یازان بر قاچ انکلیز مؤرخلری وندیك واسپانیوللر و ملل سائره علیهنه نائل اولدیغی برقاچ بیوك غلبه‌نك کندیسنه یادکارابدیسی اولان‌شان وشرفی‌عادتا «سلطان سلیمان قانونی» آمیراللرینك بیله شهرت غالبانه‌لرینه فائق طوتیله‌بیله‌جك درجه‌لرده کوسترمکده‌درلر. دعوالرینی اثبات ایچون دخی سلطان سلیمان دورنده‌کی آق دکزده کزن عثمانلی کمیجیلرینك مهارت بحریه‌لری سلطان بایزید دورنده‌کی کمیجیلرك اقتدار بحریلرندن قات قات زیاده اولدیغنی بالاتیان اویله عجمی کمیجیلرله محاربات جسیمه قازانان بر ذاتك معلم افراداوله‌نائل ظفروغلبه اولان آمیراللردن دها زیاده مدح وستایشه مستحق اوله‌جغنی افاده ایتمکده‌درلر، شو سوزلرینك ردینه دخی امکان یوقدر. شایان تأسفدرکه، بحریونمزك بحق مدار افتخاری اولان شوعالی ذاتك مدفننه وتاریخ وفاتنه ومدت حیاتنه دائر بر یرده بر صراحت بوله‌مدق. کوکلمز ایستردی‌که، اك کچوك خصوصیت حالنه بیله کسب وقوف ایله زماننده اوروپا دونمالرینه ایراث دهشت ایلمش اولان‌شو قهرمان حقنده‌کی معلوماتمزی توسیع واول‌وجهله تحریر ایده‌لم.

منافرت ظهور ایلمش ایدی . دور بایزید خانیده دخی کوله‌منلرك دولت عثمانیه حقنده‌كی آثار خصومتی زائل اولمامش بولندیغندن سلطان جمه حمایه یوزی گوسترمك واستانبوله عزیمت قصدیله مصردن گچن هند سفیرینك برابرنده اولان هدایای نفیسه‌نك اكثریسنی عادتا غصب وغارت درجه‌سنده الندن آلمق وحدود اوزرنده دولت علیه ممالكندن معدود اولان بعض قلاعی ضبط ایتمك گبی برطاقم تجاوزاته متجاسر اولملری اوزرینه (٨٩٠ ﻫ ، ١٤٨٥ م) سنه‌سی نیسانده مصریلرله حركات خصمانه‌یه ابتدار اولنمشیدی . بو مخاصمه برخیلی زمان دوام ایتمش و محارباتك همان اكثریسنده عثمانلی قوماندانلری بینده‌كی رقابت سیئه‌سیله مصریلر غالب اولمش بولندقلری جهتله (٨٩٣ ﻫ ، ١٤٨٨ م) سنه‌سنده مصریلر علیهنه سوق اولنان برجسیم اردویه قوة‌الظهر اولمق اوزره [*] «هرسك احمد پاشا» قوماندا‌سیله (١٠٠) قطعه سفائن حربیه‌دن عبارت برده جسیم دونما قرمان سواحلنه ارسال ایدلمشدر .

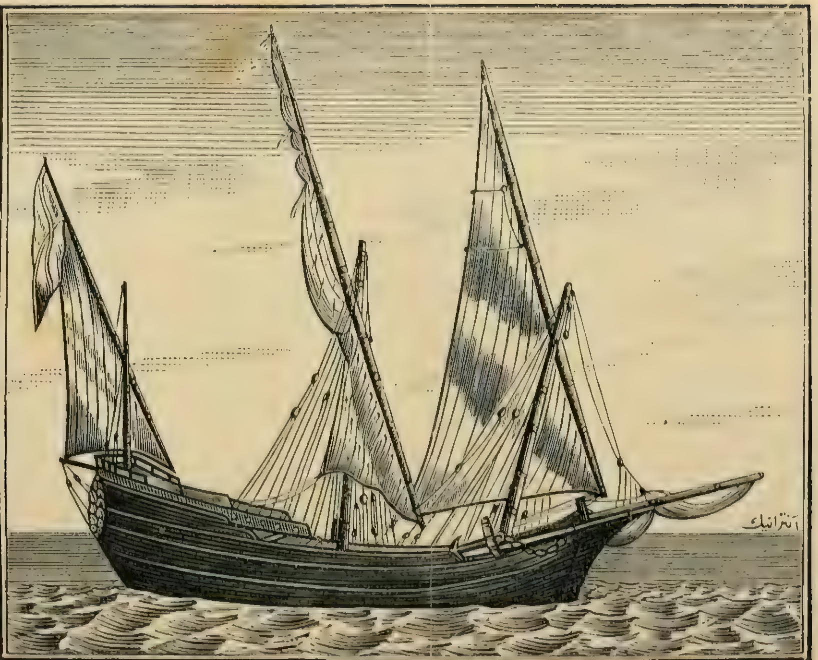
احمدپاشا دونمای همایون ایله طوغریجه قرمان سواحلنه عزیمت ایده‌رك سوریه قطعه‌سندن گله‌جك اولان بر اردونك بهمه حال

---

[*] مشارالیه خرواتی الاصل اولوب، زمان صباوتنده مفخر سلاطین عظام ابو الفتح عالی مقامك كعبة الآمال اولان باب سعادت مأبنده آبیاری دست تربیه اوله‌رق آناطولی بكلر بكیلكی رتبهٔ رفیعه‌سنه قدر تصاعد ایتمش وعصر بایزید خان ثانیده عز مصاهرت پادشاهی‌یه نائل و (٨٩٣ ﻫ) سنه‌سی منصب جلیل قپودانی‌یی احراز ایله مغبوط الاماثل اولمش و (٨٩٨ ﻫ) ده عزل و (٩٠٢ ﻫ) سنه‌سنده صدر صدارته صعود وبرسنه صكره عزل ایله (٩٠٤ ﻫ) سنه‌سنده تكرار مسند قپودانی‌یه نقل اولنه‌رق (٩٠٩ ﻫ)ده ثانیاً مسند افروز صدارت و (٣) سنه مقداری تمشیت امور انامه تشمیر ساعد همت ایلیوب، (٩١٢ ﻫ) ده معزول وكالاول جاه‌والای قپودانی ایله دریا امورینه مشغول اولدی. (٩١٧ ﻫ) ده اوچنجی دفعه اوله‌رق مهر همایون ایله كامیاب اولوب، سنهٔ مزبوره خلالنده اختفا ایده‌رك (٩١٨ ﻫ)ده یاوز سلطان سلیم خانك جلوسی اوزرینه ینه تشریف صدارت عظما ایله تكریم اولندی. (٩٢٠ ﻫ) ده تكرار دوچار سلهٔ عزل اولوب؛ (٩٢٢ ﻫ) ده بروسه محافظه‌سنده ایكن ارتحالی وقوع بولمشدر. مرحوم مشارالیه بو ترتیب اوزره (٤) دفعه نائل صدارت و (٧) سنه ایفای وظیفهٔ وزارت ایلدیكی كبی، دولت علیهٔ عثمانیه‌مزك (١٣) نجی قپودان دریاسی اولوب، (٣) دفعه بومقام معلایی احرازو (١٥) سنه مقداری امور دریاده اقتدار فوق العاده ابراز ایلمش عاقل وكامل بر وزیر بی‌معادل ایدی.

گچید محلی اولان (بقراص) در بندی پیشگاهنه گلوب ، سفن همایونی تمام مذکور در بند استقامتنه تعبیه ایلمشدر ؛ چونکه ، بو گچید بر طرفدن یالچین قیالر و بر طرفدن دخی دکزله محاط و غایت طار وانجه بر یولدن عبارت اولوب ، حتی طارلغندن کنایه اولەرق دخی (صقال طوتان) نامیله اشتهار ایلمش اولدیغندن پاشانك بو نقطەیی انتخابده‌کی اصابتی عسکرلك نقطهٔ نظرندن فوق‌العاده تقدیر اولنورایسەده نەچارەکه ، تمام مصر اردوسی گچیده تقرب ایلدکلری زمان ظهوریافته اولان شدید بر فورطنه بلاسیله دونمای همایون بو آچیق ساحلده بارینەمیوب ، بالطبع ترك موقعله دکزه آچلمغه مجبور اولمش وحتی موقعنی محافظه عناندده بولنان اکثر سفائن دخی غرق وشکست اولەرق مقصده موفقیت حاصل اولەمامشدر . بوحالی مشاهده ایدن‌مصریلر فرصتدن استفادەایدەرك بر حرکت سریعه ایله گچیدی گچوب ، دونمانك ایراث ایده‌جکی ضرر کلیدن یك اوجوز قورتلمشلر وسیحان و جیحان نهرلرینی ده بالمرور آطنه ایله طرسوس آرەسنده(آغا چایری)دینیلن غایت واسع بر صحرایه نزول ایلمشلردر .

بوراده عساکر عثمانیه ایله شدید بر محاربەلری وقوع بولوب ، غلبه دخی مصریلر طرفنده قالمش اولدیغندن آلنان اموال غنائمی مصر قوماندانی « اوزبك » درعقب مصرەارسال ایتمك اوزرەبرفرقه عسکرله یوله چیقارمش و تمام (صقال طوتان) گچیدینه گلنجه ذاتاً هرسك احمد پاشا هوانك مساعدەسندن بالاستفاده اورایه دونمادن عسکر چیقاروب ، مصریلرك خط رجعتنی کسمش اولدیغی جهتله بوراده دخی شدتلی بر مقاتله وقوعه گلەرك هرنەقدر مصریلر کندیلرینه یول آچوب ، گچەبیلدیلرایسەده میدانده برچوق‌مقتوللریله برابر گوتورمکده بولندقلری اشیانك‌ده کافەسی قالدی . بو محاربه

لوحه ۱۳ — (پولاقا) تعبیر اولنان قالیون

(١٤٨٨) سنهٔ میلادیه‌سی آغستوس ماهنه مصادف اولوب ، بعدالمحاربه دونمای همایون دخی درسعادته عودت ایلمشدر . فی‌الحقیقه ، دونمانك سواحل مذکورده بولنمسی نفع کثیرندن طولایی دولتجه ملتزم ایدیسه‌ده اول‌زمان سوریه سواحلی کاملاً مصر ممالکندن معدود اولدیغی گبی قرمان سواحلنك دخی برقسمی مصرلیلر یدنده بولندیغی ودولت علیه‌نك ایسه اورالرجه دونماطرفندن سواحل‌مذکوره‌یی‌هر زمان‌تحت نظارت وترصدده بولندیره‌بیله‌جك‌یقین برلیمانه‌مالك اولمدیغی برر مانع قطعی اولوب، هرنه قدر وندیکلیلر اداره‌سنده بولنان قبرس جزیره‌سنك (ماغوسه) لیمانی بوسواحله قربیتیله برابر دونمایی استیعابه کافی ومحفوظ بر موقف بحری اولمسی حسبیله مصر ایله دوام ایدن محاربه‌نك ختامنه قدر دونمای همایونك بو لیمانی اس‌الحرکات حربیه اتخاذ ایلمسی ایچون دولت علیه طرفندن وندیك سناتوسنه مراجعت اولنمش ایسه‌ده محاربهٔ مذکوره‌ده وندیکلیلرك بی طرف بولنملری بو طلبك حصولنه مانع اولمشدر ؛ خلاصه ، مصر محاربه‌سی دها بر خیلی زمان دوام ایتمش ونهایت تونس امیرینك توسط ورجاسیله (١٤٩١ م) سنه‌سی طرف دولت علیه‌دن عقد صلحه موافقت اولنمشدر .

آولونیه سفری — مجارستان قرالنك وقوع وفاتیله یکی نصب اولنه‌جق قرالك امر انتخابنده مجار زادکانی طرفندن اتفاق آرا حصوله گلمیشندن‌طولایی ظهور ایدن محاربات داخلیه‌دن بالاستفاده دولت علیه‌نك اوته‌دن‌بری نصب نظر طمع ایلمش بولندیغی (بلغراد) قلعه‌سنی الده ایتمك افکاریله سمندیره والیسی «خادم حسین پاشا» قلعهٔ مذکوره‌ایله‌جوار قلعه‌لرك قوماندانه تحت محافظه‌سنده بولنان قلعه‌لری

تسليم ايده‌جك اولور ايسه يڭه كنديسى اوراره قوماندان نصب اولندقدن ماعدا طرف دولتدن بر بيوك پايه‌يه دخى نائل اوله‌جغى بيلديرلمش و قوماندان مومى‌اليه طرفندن ذات شاهانه او جهتلره تشريف ايدوب ده بر صولت عسكريه گوستره‌جك اولورلر ايسه كنديسى دخى گويا مغلوب اولمش گبى بر طورله تابعيت عثمانيه‌يى قبول ايليه‌جكنه دائر بر جواب موافق آلمش اولمغله سلطان بايزيد خان حضرتلرى خادم حسين پاشانك انهاسى اوزرينه بلغرادڭ فتحنده‌كى سهولته شبهه ايتميه‌رك صوفيه‌يه قدر وارمشلر و آرناوودلق ساحلنه دخى — حين حاجتده ونديك كورفزنده مجارستانى اشغال ايده‌جك بر حركت عسكريه اجراسيچون — احتياطاً قپودان دريا [*] گويكو سنان پاشا قوماندا سيله (٣٠٠) قطعه مختلف جسامتده سفن حربيه‌دن عبارت بر جسيم دونما دخى آولونيه ساحلنه سوق واخراج بيورمشلردر. (٨٩٨ هـ ، ١٤٩٣ م) . بوسفرده مجارليلرڭ درعقب بر قرال انتخاب ايله عثمانليلره قارشى متفقاً حركت ايتملرندن طولايى هرنه‌قدر بلغراد فتحنه موفقيت حاصل اوله‌مامش ايسه‌ده اردوى همايون پك چوق مظفرياته نائل اولمش ونهايت مجارلرله عقد مصالحه ايديلوب ، ذات شاهانه عنان عزيمتنى آرناوودلق طرفنه توجيه ايله اورالرجه دخى خيليجه مظفرياته نائليتله برابر بحراً دخى دونماى همايون آولونيه وخرواتستان ساحللرينى اوره‌رق بوجهتلرده قدرت عثمانيه‌يى ارائه‌يه موفق اولمش و موسم شتا تقرب ايدوب . سفر زمانى گچنجه گليبولى‌يه عودت اولنمشدر .

---

[*] مشاراليه عصر بايزيد خان‌ثانى اولان (٨٩٨ هـ) سنه‌سى هرسك زاده احمد پاشانك برنجى عزلنده‌منصب‌جليل قپودانى‌ايله بكام بيوريلوب ٠ آولونيه سفرينه‌عزيمت‌وبعدالعوده عزل‌اولنمش وباقى ترجمهٔ حالنه دسترس اولنه‌مامشدر. دولت‌عليه‌نك (١٤) نجى قپودان درياسى اولوب، آنجق برسنه مقدارى بو مقام معلاده بولنه‌بيلدى.

اینه‌بختی سفری — وندیك جمهوریتنك مصر سفرنده دونمای همایونی ماغوسه لیمانته قبول ایلمیشی وسلطان جمك اوروپاده اسارتی حسبیله دها برطاقم طفره فروشلقلره قیام ایلمش اولمسی گبی اسباب سیاسیه‌دن طولایی وقت مرهوننده دولت علیه‌نك برانتقامنه دوچار اوله‌جغی کندیسنك دخی معلومی اولمغله سلامت سیاسیه‌سنی تأمین ومناسبات دوستانه‌سنی تجدید ایتمك گبی بر فکر دور اندیشانه ایله درسعادته بر سفیر ارسال ایلمشیدی؛ فقط بو سفیر درسعادتجه پك صغوق قبول اولنمش وحضور شاهانه‌یه چیقنجه‌یه قدر آره‌دن پك چوق زمانلر گچمش وبرچوق مشکلاته دخی تصادف ایلمشدر. بو حال وندیك جمهوریتنی پك زیاده اورکوته‌جك احوالدن اولدیغی گبی گلیبولی و استانبول ترسانه‌لرنده دخی بر بیوك تدارکات بحریه گورلمکده اولمسی جمهوریت مذکوره‌نك بوسبتون توحشنی آرتدیرمقده ایدی. بو جهتله وندیك جمهوریتی دخی الده بر احتیاط اولمق اوزره غایت قوتلی بر دونما تجهیزینه باشلامشیدی.

سفیرك حضور شاهانه‌یه قبولندن (۱۵) گون مقدم قپودان دریا [*] داود پاشای ثانی قومانداسیله یکرمیسی قالیون و آلتمش یدیسی ماونه وقصوری قادرغه نوعندن اولمق اوزره مجموعی (۱۶۰) گمیدن عبارت بولنان عثمانلی دونماسی (۶۳) بیکدن متجاوز عظیم بر اردویی حاملاً هنوز وندیك الندە بولنان مودون واینه‌بختی [لیپانتو]به‌عسکر چیقارمغه گیتمشیدی. مؤخراً دونمای همایونه آق دکزه مأمور

---

[*] مشارالیه عصر سلطان بایزید خان ثانی اولان (۸۹۸ هـ) تاریخنده سنان پاشانك عزلی اوزرینه مقام قپودانی‌یه کلوب، (۹۰٤ هـ) سنه‌سنه قدر بومقام معلاده بولنمش وسنهٔ مذکوره‌ده ایکنجی دفعه هرسك زاده احمد پاشا قپودان دریا نصب اولنه‌رق دونمای همایونه مأمور ایدلمش ایسه‌ده داود پاشا دخی معیتنده بولنوب ایفای حسن خدمته سعی وغیرتدن گیری طورمامشدر. داود پاشا دولت علیه‌نك (۱۵) نجی قپودان دریاسی اولوب، (٥) سنه بالفعل بو مقام معلاده بولنه‌رق اکتساب شان ومفخرت ایلمش وباقی ترجمهٔ حالنه دسترس اولنه‌مامشدر.

سفائن اميريهٔ سائره وبك گميلری و سائر قورصان سفائنندن عبارت برفيلو دها التحاق ايلمش اولديغندن سفائنك مجموعی (٣٠٠) قطعه‌يه بالغ اولمشدر .

ذات شاهانه چوقدن بری (موره) قطعه‌سنك تسخيرينی امل ايدنمكده اولملرينه مبنی ايكی سنه‌دن بری اسباب فتح وظفرك تهيئه‌سيله اشتغال ايتمكده ودونمای همايونلرينك امور بحريه آشنالری ميانده الڭ زياده كسب تميز ايدنلردن بريسی اولان «كمال رئيس» گبی مقتدر بر ذاتك نظارتی تحتنده تجهيزاتنه صرف مقدرت ايلمكده ايديلر . ايشـته بو دفعه‌كی دكزه چيقارمش اولدقلری مدهش دونما بو ايكی سنه‌لك سعی وغيرتك محصول مجسمی ايدی. دونمای همايونی تشكيل ايدن سفائن كبيره‌دن (٢) قطعه قاليون اول عصرده انشا اولنان سفائن حربيه‌نك الڭ جسـيملرندن معدود اولوب ، يتمشر آرشـون طولنده و اوتوزر آرشون عرضنده ، ايكيشربيـك بشريوز طونيلاته‌لق عادتا برر قلعهٔ سياره ايديلر ؛ وآنا ديركلری اشجار متعدده‌دن متألف اولوب ، قطر دائره‌لری دردر آرشون ، چناقلقلرينك دوره‌لری ايسه اسلحهٔ ناريه واوق مثللی آلات جارحـه ايله مسلح قرقر نفر مبارزك خلقه‌واری اوطوروب ، جنك ايتمسنه مساعد ايدی . بو گميلرك گوگرته و پلاوره‌لرنده ايكيشر [*] قيالقلری ومذكور قيالقلرك طرفننده ايكيشر عددطوپ لومبارلری موجود اولوب ، باترياليرنه موضوع طوپلردن ماعدا ايالكز پرووه جهتلرينه سكزر عدد جسيم طوپلر وضع اولنمشيدی. گوگرته‌لری قاپلامـه اوليوب ، قفسـلرله تفريش اولنمش و پلاوره قسملرنده بهرينی طقوزر نفر چكمـك اوزره يكرمی بشر كـورك

[*] كميلرك سنجاق واسكله باش طرفلرينه كشاد اولنان غايت جسيم لومبارلر اولوب ، سفائنك اثنای سير وحركتلرنده اوكلرنده موانع طبيعيه وياصنعيه‌دن برشی بولنوب ، بولنمديغنی ترصد ايتمك ايچون استعمال اولنوردی .

لومباری کشاد ایدلمش وقیچـلری قالیون قیچنه مشابه اولوب. قیچ متافوزه‌لرینه دخی ایکیشر عدد [*] (زورق) تعلیق قلنمش‌ایدی؛ وهر برلرینك مرتباتی ایکیشر بیك‌نفر جنکجی وکورکجیدن عبارت عادتا بر بیوك قوت ایدی. بحریون بو نوع سفائنی (گوکه) نامیله توسیم ایلمشلردر. بو قالیونلردن برینـه دونمای همایونك سنجاق فرقه‌سی قوماندانی «کمال رئیس» و دیگرینه اسکله فرقه‌سی قوماندانی «براق رئیس» راکب اولمشلردر. ذات شاهانه موره اوزرینه بر طرفدن دونما وعسکر سوق ایلدیکی حالده دیگر طرفدن میلانو. فلورانسه. ناپولی پرنسلریله پاپا جنابلری والمانیا امپراطوری وندیك پولیتیقه‌سنه مخالف بولنملرندن طولانی جمله‌سی استانبوله بر سفیر ارسالیله ذات شاهانه‌یی وندیك علیهنه تشویق ایتمکده اولدرینه باقمقسزین وندیکله برعهدنامه دخی عقد ایلمشدر.

بوعهدنامه‌نك عقدندن صکره‌ذات شاهانه (۹۰٤ هـ) شوالی‌غایه‌سنه مصـادف اولان (۱٤۹۹ م) حزیرانی ابتداسـنده ادرنه‌یه عزیمت بیوردیلر؛ واورادن روم‌ایلی بکلربکیسی «مصطفی پاشا»یی برقول‌اردو ایله (اینه‌بختی) اوزرینه گوندردیلر؛ وبومیانده دونمای همایونك دخی اینه‌بختی‌یه عزیمتی امر اولندی. مصطفی پاشا اینه‌بختی‌یه مواصلتله قوـ ماندانی «زوآنو مورتی» یه قلعه‌نك تسلیمنی تکلیف ایلدیکی حالده قوماندان مومی‌الیه دخی جواباً وندیکدن کندیسنه گوندریلن تعلیمات اقتضاسنجه اکر وندیك دونماسی امداده یتیشیر ایسـه قلعه‌یی ممکن دکل تسلیم ایتمیه‌جکنی ومذکور دونما گاه‌میوبده عثمانلی دونمـاسی لپانتو خلیجنه گیرر ایسـه اووقت بلا محاربه درحال تسلیم‌ایده‌جکنی

[*] مقـدملری دونمای همایونده شمدیکی اصـول فلکه وصندالر استعمال اولنمیوب، عادتا پیاده قایقی شـکلنده وجسامتجه آنلردن بیوك وباش‌وقیچ طرفلری دها طوپلیجه قایقلر قوللانیلیر وبونلر بین‌البحریون (زورق) نامیله یاد اولنوردی.

و نافله مهاجماته ابتدار اولنمیوب ، ایکی دونمانك نتیجهٔ مظفریتلرینی بکلمك لازم اولدیغنی بیلدیرمش اولمغله مصطفی پاشا دخی قلعه‌یی براً تحت محاصره‌یه آله‌رق دونمای همایونك ورودینه منتظر قالدی : حال بوکه اوچ آی قدر هوالر مخالف گیتمکله دونمای همایون دکزده طولاشمغه مجبور اوله‌رق نهایت بیك مشکلات ایله موره صولرینه گله‌بیلمش و ساپیانزا (Sapienza) آطه‌سیله مودون (Modon) آره‌سنده اقامهٔ لنگر ایده‌رك موافق روزگاره انتظاراً (۲۰) گون دخی اوراده توقفه مجبور اولمشدر . بوراده آرام اولندیغی مدت دونمانك صویی وذخیره‌سی توکنمش اولدیغندن لاجل التدارك ساحله چیقلمق ایستندکجه دشمن طرفندن منع ایدلدیکی گبی وندیك دونماسی‌ده یقینلرده بولندیغندن آره‌ده آنلر طرفندن‌ده تعرض وقوعه گلمکده ایدی .

بو حاله واقف اولان موره میرلواسی « خلیل بك » دونمانك مودون اوکنده توقفه مجبوریتنی وباخصوص ذخیره‌سی وصویی توکندیکی حالده آلمغه چیقانلرك دشمن گمیلری طرفندن اورلدیغنی اخبار ایدنجه منصب قپودانی « هرسك احمد پاشا » یه توجیه اولنوب ، بر قاچ بیك یکی چری ایله سریعاً مودونه ارسال ایدلمش ایسه‌ده او اثناده دونمای همایون دخی موافق بر روزگار بولمش اولدیغندن فك لنگرله ناوارین (Navarino) ه طوغری توجیه سکان عزیمت ایلمش اولمغله احمد پاشا براً دونمایی تعقیبه باشلامش وطریق سیری اوزرنده بولنان قالاماتا (Calamita) لیماننه اوغرادیغندن پاشای مشارالیه اوراده دونمایه گیرمشدر . بو اثناده وندیك دونماسی دخی (۱۵۰) پاره سفینه‌دن عبارت اوله‌رق آمیرال « آنتونیو غریمانی » (Antonio Grimani) قوماندا سیله لپانتو کورفزی آغزینه گلمش ایدی . آمیرال آنتونیو عثمانلی دونماسنك یقینده بولنمسی

حسبیله تدابیر حربیه‌یه تشبث ایلمش اولدیغی برصره‌ده قبرس والیسی بولنان « لوره‌دانو » نام وندیك آمیرالی دخی قورفودن (١٥) گمی ایله گلوب ، دونمایه ملحق اولدیغندن دشمنك قوهٔ موجوده‌سی (١٦٥) قطعه سفائن حربیه‌یه بالغ اولمش و آمیرال لوره‌دانو گرك فنون بحریه‌وحربیه‌ده وگرك رتبه‌جه آنتونیونك مافوقنده بولندیغندن دونمانك عموم قوماندا‌سنی عهدهٔ کفایتنه آلمش اولمغله آمیرال آنتونیو بوحالدن بالطبع متأثر اولمش ایسه‌ده خارجاً رنك ویرمیه‌رك بو ایکی آمیرال ینه متفقاً ترتیبات حربیه‌یه باشلامشلردر .

وندیك دونماسنك یقینده بولندیغی عثمانلیلرجه‌ده معلوم اولدیغندن دونمای همایون امراسی دخی زمان قریبده وقوع بوله‌جق بر محاربهٔ مدهشه ایچون حاضرلغه باشلادیلر . فی‌الواقع قپودان دریا هرسك احمد پاشا ایله آنك امرینه تابع بولنان کمال رئیس وبراق رئیس ومؤخراً دونمای همایونده بولنمسی امر اولنان قپودان سابق داود پاشا مهارت‌بحریه‌لری حسبیله قارشیلرنده‌کی دشمنه غلبه ایده‌بیله‌جکلری امیدنده ایدیسه‌لرده عساکر بحریه‌نك اغلبی هنوز دکزك عجمیسی بولندقلرندن دشمنك قوتنی کمال‌خوف‌ایله تماشا ایلیورلردی ؛ خلاصه ، برقاچ گونلر بوایکی دونمانك ایکیسی‌ده یکدیگرینه یاقلاشمغه جسارت ایده‌میه‌رك اوزاقدن اوزاغه **مانوره** اجراسیله نمایشلرده بولنمشلر ایسه‌ده نهایت (ساپیانجه) آطه‌سی جوارنده شدتلی بر محاربه‌یه طوتشمشلردر : شویله‌که ، بو محاربه‌ده وندیك دونماسنك اخذ ایلدیکی خط حرب اوچ صره‌بورده نظامندن عبارت اولوب ، پیشدار مقامنده اولان برنجی خطه « آمیرال آرمه‌نیو » و ایکنجی خطه « آمیرال لوره‌دانو » اوچنجی خطه دخی « آمیرال غریمانی » قوماندا ایتمکده ایدیلر . عثمانلی دونماسی ایسه دشمنك شو وضعیت حربیه‌سنه قارشی بر بورده نظامندن عبارت بر خط حرب

تشکیل ایدوب، مرکزده بالذات قپودان دریا « احمد پاشا » قوماندا ایتمکده اولدیغی گبی صاغ جناحه «کمال رئیس»، صول جناحه دخی « براق رئیس » قوماندا ایتمکده ایدیلر. خط حربه داخل اولان سفائن ایسه (١٦٠) قطعه‌دن عبارت اولوب، سفن سائره دخی قپودان سابق «داود پاشا» قوماندا‌سیله بونلرك گیریسنده احتیاط فیلوسنی تشکیل ایلمکده ایدی.

دونمای همایون یلکنله حرکت ایتمکده بولندیغندن براق رئیسك راکب اولدیغی قالیون خط حربك ایلریسنده، وبرازده دونمادن آیرلمش بولنمغله دشمنك پیشدار فیلوسی قوماندانی « آلبان آرمه‌نیو» (Alban Armenio) نام آمیرال اوزاقدن بو حالی مشاهده ایدنجه کمال رئیسك راکب اولدیغی سفینه دخی براق رئیسك گوکه‌سنك عینی اولدیغی وذاتاً کمال رئیس اول زمانك مشاهیر بحریوننـدن اولوب، دونمای همایونك روحی مثابه‌سنده بولندیغی وبوندن مقدم دخی وندیکلیلر بو ذاتك یوزندن پك چوق خسارديده اولمش بولندقلری جهتله تمام بو حالی فرصت عد ایده‌رك برگوکه، برماونه، برده بارچه‌دن عبارت برمفرزه‌ایله دونمادن آیریله‌رق رئیس مرقوم اوزرینه گلدکلرندن طرفیندن بر شدتلی طوپ محاربه‌سنه ابتدار اولندی. مذکور (٣) قطعه‌دشمن سفینه‌سندن بری (١٠٠٠) نفر، دیگر ایکیسی بشر یوز نفر موجودلی جسیم قالیونلر ایدی. بو (٣) گمی براق رئیس قالیونی اورته‌یه آله‌رق گرمیٔ تام ایله آتشه دوام ایتدکلری حالده ماونه ایله بارچه مذکور قالیونك آتشنه طیانه‌میوب غرق و تلف اولدقلرندن اوزاقدن بو حالی مشاهده ایدن آمیرال لوره‌دانو دخی راکب اولدیغی (١٠٠٠) نفر موجودلی برگوکه ایله محل معرکه‌یه یتشوب، آمیرال آرمه‌نیویه امداد ایلمش وطوپله بر ایش گوره‌میه‌جکلرینی آکلادقلرندن هرایکیسی بردن براق رئیسك راکب

اولدیغی قالیونه سنجاق‌واسکله بورده‌لرندن رامپا اوله‌رق آرتق اسلحهٔ قاطعه ایله حربه ابتدار اولنوب، گمیلردن بری برینه جنکاورلر عبور ایده‌رك بربرینك قاننه صوصامشجه‌سنه یاقه‌باجا شدتلی برمقاتله دوام ایلدیکی صره‌ده یکدیگره قارشی آمادهٔ حرب ووغا اولان ایکی عظیم دونما دخی قارشیلاشمش اولدقلرندن طرفیندن غایت شدتلی بر طوپ محاربه‌سنه ابتدار ایله آهنك جنك وجداله گرمی ویرمشلردر: فقط بری طرفده دوام ایدن مقاتله دخی مدهش برنتیجه‌ایله ختام بولمشدر: شویله‌که، براق رئیس سفینه‌سی ساعتلرجه (٤) گمی ایله اجرا ایلدیکی محاربه‌نك تأثیرات مخربه‌سی ایجاباتندن اوله‌رق پك چوق تلفات ویرمش اولدیغنه مبنی موجودی آزالمش وحالا طرفینده اولان (٢) عظیم قالیونك عسکریله حربه دوام ایلمکده بولنمش اولمسی سببیله گیری قالان عسکرنده دخی قدرت وطاقت قالمدیغندن بر صوڭ چاره اولمق اوزره اوغراشدیغی دشمن گمیلرینه روغن نفط ایله آتش ویره‌رك هرایکیسنی‌ده احراق ایلمش ایسه‌ده کندی گمیسنی‌ده بونلرك آره‌سندن قورتاره‌میوب، اوچی برلکده یانمشلردر؛ حتی آمیرال لوره‌دانو، آمیرال آرمه‌نیو، براق رئیس ایله راکب اولدیغی گمینك سواریسی قره حسن ویکی شهر میرلواسی کمال بك بو آتش خانمانسوزدن تخلیص جان ایده‌میه‌رك گمیلرله برلکده یانمشلردر. بومناسبتله محل معرکه جوارنده اولان ساپیانجه آطه‌سنه عثمانلی بحریونی طرفلرندن (براق آطه‌سی) نامی ویرلمشدر. دکزه دوکولنلری اولسون قورتامق فکریله دشمنك برقالیونی دها گلمش ایسه‌ده آرتق او زمان دونمای همایون دخی محل فاجعه‌یه واصل اولمش بولندیغندن بوقالیون طاقمیله اسیر ایدلمش وبراق رئیس قالیونندن دکزه دوکولن (١٣٠٠) نفرك کافه‌سی دونمادن ارسال اولنان قایقلرله طوپلانه‌رق تخلیص ایدلدکلری گبی دشمن سفائنی افرادندن دخی (٧٠٠) نفر

قدر دڭزده يوزمكده اولانلرى تلف ايتمك گبى شدتلرده گوسترلمشدر؛ خلاصه، يانان قاليونك عسكرجه تلفاتى آنجق (٥٠٠) نفر مرتبه-سندهدر. بوحادثه (١٤٩٩ م) سنهسى تموزى ايچريسنده وقوعه گلوب، دشمنك اڭ بنام ايكى اميرالنك بردن تلف اوليشى انهزامى موجب اولهجق درجهده احوال مؤسفهدن اولمغله آرتق حربه دوامى تجويز ايدهميهرك رجعته باشلامشلر وباقى قالان سفائن ايله اميرال غريمانى هيچ اولمازسه عثمانلى دونماسنك لپانتويه دخولنى منع ايتمك فكريله خليجك مدخلنه واروب، دونماسنى مناسب وجهله تعبيه وايكى طرف ساحلى اوزرينه چيقارديغى جسيم طوپلرله دخى برقات دها تقويه ايدهرك مدخل مذكورى گچلمز برحاله قويمشدر. دشمنك دوچار اولديغى بو انهزام مدهش اوزرينه آرتق دونماى همايونك اينهبختى محاصرهسنه عزيمت ايتمسى زمانى گلمش اولديغى قپودان دريا احمد پاشادرك ايله اول جانبه توجيه سكان عزيمت ايلمشدر؛ فقط حين وصولده خليجك دشمن طرفندن قپادلمش اولديغى آڭلاشلمغله درحال سفن همايون اوچ صره قول نظامى اوزره ترتيب وتشكيل اولنهرق بو وجهله ايلر-يليوب، تمام مدخل خليجه واصل اولديغى صرهده دشمنك گرك سد راه اولان دونماسنك وگرك ساحله اخراج ايلمش اولديغى طوپلرك غايت شدتلى مدافعهسى آتشنه تصادف ايلمش ايسهده گورديكى شدته قارشى دها شديد بر صورتده مقابله ومتمادياً هجومه دوام ايله دشمنك خط حربنى ياروب، ايلرىيه گچمكه موفق اولمشدر. محاربهٔ مذكورهده دخى طرفيندن بك چوق ضايعات وقوعه گلمش ايسهده دونماى همايوندن ضايعاته، فلانه اصلا اهميت ويرلميهرك هجومه دوام اولنيشى بالآخره نائل غلبه اولمق شرفنى استحصاله سبب مستقل اولمشدر.

بو محاربه دخى سنهٔ مذكوره تموزينك (٢٨) نجى گونى وقوعه گلمش اولوب، نتيجهسى ينه ونديكليلرك مغلوبيتيله ختام بولمش اولديغندن

آمیرال غریمانی آرتق باقی قالان گمیلری مستصحباً قورفویه قدر فراره مجبور اولمشدر. هرنه‌قدر (٢٢) قطعه فرانسز سفائنی ایله (٢) قطعه رادوس شوالیه‌لری گمیسندن عبارت بر دونمًا قورفویه گلوب. آمیرال مومی‌الیهی رفاقتنده بولنمق وعدیله لپانتونك امدادینه یتشمك ایچون تشویقه باشلادیلرایسه‌ده مرقوم بردرلو جسارت ایده‌مدیگندن فرانسزلر کندیسنی قورفوده‌ترك ایدوب، چکلدیلر. دونمای همایون دخی خلیج آغزنده وقوع بولان سالف الذکر محاربه‌نك نتیجه‌سی اوله‌رق کورفزه داخل و طوغریجه اینه‌بختی قلعه‌سنك اوکنه واصل اولمش بولنمغله قلعهٔ مذکوره قوماندانی «زوآنومورتی» براً وبحراً محاصره ایدیلن قلعه‌یی قورتاره‌بیلمك امیدی «آمیرال غریمانی» ده ایکن آنك‌ده فرارینی گورنجه (٩٠٥ هـ، ١٤٩٩ م) سنه‌سی آغستوسنك (٢٦) نجی گونی قلعه‌یی عثمانلیلره تسلیم ایلدی.

آمیرال «غریمانی» نك عثمانلیلره قارشی بر هزیمت کلیه‌یه دوچار اولمسی ولپانتو قلعه‌سنه معاونت ایتمکدن عبارت اولان بر وظیفهٔ مهمه‌یی ترك ایله قورفویه فرار ایلمسی وفرانسه دونماسی طرفندن تکلیف اولنان حرکات حربیهٔ متفقه‌یی اجرادن مجانبت گوسترمسی کندیسی ایچون پك بیوك جرائمدن معدود بولنمغله وندیکه عودتنده مجلس اعیان طرفندن تحت توقیف واستجوابه آلنوب، نتیجهٔ محاکمه اوله‌رق رتبه‌سنك رفعیله نفینه ومؤبداً جزیره‌بند قلنمسنه متفقاً قرار ویرلمش وایجابی اجرا قلنمشدر.

سلطان بایزید حضرتلری لپانتو محاصره‌سنده بولنمق اوزره ادرنه‌دن قالقوب، (قورینت) ه قدر گلمش بولندقلرندن قلعه‌نك تسلیمندن طولایی پك زیاده ممنون اوله‌رق لپانتو کورفزینك آغزینی هر هجومه قارشی بالکلیه قپاتمق ایچون بری موره ودیگری روم‌ایلی ساحلنه یکیدن ایکی قلعه‌انشاسنی آناطولی بکلربکیسی «سنان پاشا» یه،

وندیك گمیلری بچمنده (٤٠) گمی انشاسنی دخی پرەوزه سنجاق بکی «مصطفی پاشا»یه اراده بیوردیلر؛ وذات شاهانەلری ینه روم‌ایلی طریقیله درسعادته عودت ایلدیلر. دونمای همایون دخی قورینت جوارنده (اموربك لیمانی) دیه معروف اولان لیمانده قیشلادی.

وندیکك کفالونیه آطەسنی استردادی — کفالونیه (Ce-phalonia) جزیرەسی اواخر عهد فاتحده گدك احمد پاشا طرفندن فتح اولنوب، بر آرەلق پاشای مشارالیهه مغلوب اولان «آنتونیو» نام وندیك اصیلزادەسی طرفندن استرداد ایدلمش اولدیغی حالده وندیك جمهوری ابتدای جلوس بایزید خانیده عقد اولنان معاهده موجبنجه آنتونیو اوزرینه (٤) گمیدن عبارت بر مفرزهٔ بحریه گوندروب، وقوع بولان محاربەده مرقومك مقتولیتیله جزیره ینه عثمانلیلره ترك اولنمشیدی؛ فقط طرف عثمانیاندن لپانتونك فتح قطعیسی اوزرینه جمهوریت مذکوره دخی اوغرادلدیغی زیانی مهما امکن تعمیر وتضمین مقصدیله جزیرهٔ مذکورەیی استردادەقیام ایلمشدر. بوخصوص ایچون دخی وندیك و متفقی اولان اسپانیول دونمالری «پیزانی» (Pisani)و«غونزالوه» (Gonzalve) نام آمیراللر قوماندالریله جزیرهٔ مذکورەیه گلوب، قیصه بر محاربەدن صکره هجوم ایله فتح ایتمشلردر.

وندیکلیلرك یکی انشا اولنان عثمانلی گمیلرینی احراقی — بوندن صکره دخی ینه راحت‌اوطورمیەرق سلطان بایزید حضرتلرینك پرەوزه متصرفی مصطفی پاشایه انشاسنی اراده بیورمش اولدقلری یکی اصول سفائنك دخی احراقی چارەلرینی تحری‌یه باشلامشلردر.

مصطفی پاشا ایسه ارادهٔ شاهانه موجبنجه اوقیش (٤٠) عدد ماونه قورديروب ، كمال گرمی ايله امر انشالرينه غيرت ايدەرك (٢٠) قطعەسنی دخی اكماله موفق اولمش ودريايه انزال ايتمك اوزره بولنمش اولديغی بر صرەده موسم شتا اولمق حسبيله گيجەلرك اوزونلغندن بالاستفاده ونديكليلر بحراً پرەوزه پيشگاهنه گلوب ، مذكور (٢٠) قطعه سفينەيی بر گيجەده احراق بالنار ايله فراره موفق اولمشلر وبوندن ماعدا برخدعه ومهارت حربيه ايله (رنياسه) نام حصاریده آلەرق آرتا (Arta) ليمانتی تهديده قالقشمشلردر .

ايشته ونديكليلرك گرك كفالونيه آطەسنی استردادلری وگرك سفائن مذكورەيی احراق ايله حصار ضبط ايتمك گبی جرأتلره تصديلری دولت عليه ايله آرەلرنده مقدما (١٦) سنه دوام ايتمش اولان محاربەنك يكيدن وكمال شدتله تجديدينه باعث اولەرق اردو ودونمای همايونك موره سواحلی عليهنه بر ايكنجی حركتلرينی دها انتاج ايلمشدر .

مودون وقورون و ناوارين سفری — ذات شاهانه ونديكليلرك بحراً وقوعه گلن تجاوزات مسرودەلرينه قارشی موره سواحلنده يدلرنده قالمش اولان بعض موقعلرك دخی ضبطی عادتا وجيبەدن گورەرك برحركت متقدمه اولمق اوزره (١٠٠٠٠) پياده ايله (٢٠٠٠٠) سواريدن عبارت برفرقهٔ عسكريه وبر قاچ نامدار سنجاق بكلرينی « يعقوب پاشا » نك معيتنه ويروب ، دها قيش گچمەدن لپانتويه ارسال ايله اوراده قيشليان دونمايی تعمير وترميمه مأمور ايلدی . كندیده (١٥٠٠) سنهٔ ميلاديەسی نيساننك (٧) نجی گونی ، يعنی (٩٧٠ هـ) سنەسی رمضانی اوائلنده درسعادتدن

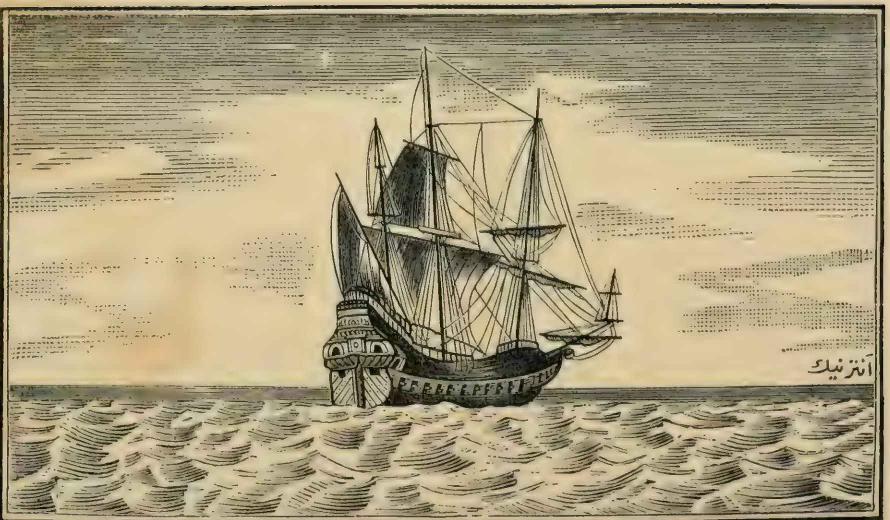
حركتله موره‌يه واصل اوله‌رق اواخر رمضانده يعقوب پاشانك دخى دونمای همايون ايله مودون اوكنه واصل اولديغى خبرى ايريشمكله ذات شاهانه تموزك (١٢) نجى كونى اورايه واروب پاشانك وضع ايتمش اولديغى دائرهٔ محاصره‌يى بالتقويه قلعه‌يى قره‌دن دكزدن دوكديرمكه باشلادى . مودون قلعه‌سى قره جهتندن اوچ قات خندق وديوار ايله مدافعه اولنديغندن هجوم ايله ضبطى غايت مشكل ايدى ؛ فقط اجرا قلنان دواملى آتشلرله فتحى قوهٔ قريبه‌يه گلمش ايكن خارجدن ونديك دونماسى قلعه‌نك امدادينه يتشمكله دونمای همايون بونلرله شديداً بالمحاربه ايكيسنى ضبط وبر ماونه‌لرينى غرق ايله بر طاقملرينى‌ده احراق ايلدكلرندن باقيسى فراره مجبور اولمشلر وضبط اولنان گميلرده بولنان افرادك كافه‌سى قلعه‌يه قارشى اعدام ايدلمش اولمغله بوتماشا مودون محافظلرينى دها زياده غيرته گتيره‌رك شدتلى مدافعه‌يه باشلامشلر ايدى . حربك بويله شدتله دوام ايتديكى بر زمانده لاجل المعاونه ارزاق ومهمات وبر قاچ بيك تفنك اندازى حاملاً برايكندى اوزرى ورود ايدن (٤) قطعه ونديك قادرغه‌سى هر نصلسه تيمورلى بولنان عثمانلى دونماسى آره‌سندن لايقيله فرق ايديله‌مكسزين بالمرور طوغريجه قلعه‌نك اوكنه واصل اولمش وحامل اولدقلرى مهمات وسائره‌يى قلعه‌يه بعدالاخراج گميلر احراق اولنمشلردر .

ذات شاهانه بوحالى گورنجه غضبلنه‌رك دونما امراسنى شديداً تكدير بيورمغله برابر قلعه محافظلرى مذكور گميلرى تخليه ايله مشغول ايكن بلكه برايش گوريله‌بيلير اميديله قلعه اوزرينه بر هجوم عمومى اجرا اولنمش وعادتا بدنلر اوزرينه قدر چيقلمش ايسه‌ده محافظلر دخى درعقب مقابله‌يه شتاب ايله غايت شدتلى بر محاربه وقوعه گلمش ونهايت بر آيدن زياده دوام ايتمش اولان محاصره ومهاجمه‌نك

نتیجه‌سی اوله‌رق (٩٠٦ هـ محرم ١٤و١٥٠٠م آغستوس ١٠) نجی گونی قلعه فتح اولنه‌رق درونـنده بولنان وندیکلی محافظلرك كافه‌سی قتل عام ایدلمش وبوانناده ویریلن آتشله شهر بش گون بش گیجه یانمشدر . مودون قلعه‌سی محاصره‌یه آلندیغی زمان قورون (Koron) قلعه‌سنی فتحه دخی « علی پاشـا » مأمور ایدیلوب ، پاشای مشـارالیه قره‌دن وداودپاشا دخی دونمای همایونك برفرقه‌سیله دکزدن اول جانبه حرکتله ناوارین وقورونی تحت تضییقه آلدیلر ایسه‌ده مودون سقوط ایتدکدن صکره بونلر ایچـون مقاومت امکانی قالمدیغندن محـافظلری مال وعیاللریله برابر وندیکه چکلمك شرطیله بو ایکی قلعه‌یی‌ده تسلیم ایلدیلر. بوفتوحاتی متعاقب ذات شاهانه درسعادته عودت بیورمشلردر. فقط وندیکلیلر بر آره‌لق «دتوپسارو» نام آمیرال قوماندا‌سنده اوله‌رق سوق ایلدکلری بر دونما واسطه‌سیله ناوارین حصارینی کثرت محا ـ فظدن خالی بولوب، استرداد ایلمشلر ایسه‌ده علی پاشا کیفیته واقف اولنجـه درحال در دولتـه عرض ایله کندی‌ده اول طرفه حرکت ایلدی . طرف سلطنت سنیه‌دن کمال رئیس قوماندا‌سیله (٣٠) قطعه قادرغه‌دن عبارت گوندریلن دونما دخی ناوارین پیشگاهنه بالوصول لیماننده آرامسـاز اولان وندیك دونماسـیله حرب ایده‌رك کندی قوتنـك فوقنده اولان مذکور دونمایی کاملاً منهزم ایدوب ، (٨) قطعه‌سنی دخی اسیر وافرادینی قتل واعدام ایلدی . بو صرده‌ده علی پاشا دخی معیت موجوده‌سیله حصـاره هجوم ایده‌رك حرباً ایچریسنه داخل اولوب ، (٣) بیـکی متجاوز دشمن قتل وتلف ایده‌رك ینه قلعه‌یی ید ضبطنه گچیردی .

مدللی سفری — سـلطان بایزید ثانی حضرتلری فتوحات جلیله‌لرینی مبین هرطرفه نامه‌لر یازدقلری صره‌ده اوروپا حکمدارانه

دخی بر فتحنامه گوندرمشلر ایدی . وندیك جمهوریتی فتحنامهٔ عثمانی یه مقابل اوروپا حکمدارانه یازدیغی عریضه‌ده عثمانلیلرك اشبو غلباتی یالکز وندیك علیهنه بر غلبه عد اولنمغله قالمیوب ، بلکه عموم عالم نصرانیت علیهنه بر غلبه صاییله‌جغنی وبو فلاکت مغلوبیت بوگون وندیکه ایسه یارین بتون اوروپایه دخی گله‌جکنی آکلاتجه پاپا آلتنجی « علکساندر بورجیا » (Alexander Borgia) ایله انکلتره وفرانسه والمانیا وایتالیا وناپولی ولهستان ومجارستان وندیکك شو بیاننامه‌سندن پك زیاده متأثر اولمشلر ویکیدن بر **اتفاق اهل صلیب** وجوده گتیره‌رك (۲۰۰) پاره قادرغه‌دن عبارت بر متفق دونمانی دخی آق دکزه چیقارمشلردر . پاپا، اسپانیا، فرانسه، ناپولی، وندیك سفائن حربیه‌سندن متشکل اولان اشبو دونما اسپانیا آمیرالی «غونزالوه» قوماندا‌سنده اولدیغی حالده (۱۵۰۱) سنهٔ میلادیه‌سی تشرین اولنه مصادف اولان (۹۰۷) سنهٔ هجریه‌سی ربیع الاولنده مدللی‌یه گلوب ، قرده دوکدیکی عساکر متفقه ایله قلعه‌نك ضبطنه تشبث ایلمش ایسه‌ده کیفیت شهزاده « قورقود » طرفندن خبر آلندیغندن درعقب (۸۰۰) نفرله کار آزموده بر آغاسنی آیازمنده گوندرمش و اورادن قره‌سی میرلواسی وعسکری ایله برلکده اولدقلری حالده علی العجله تدارك ایده‌بیلدکلری بر قاچ پاره سفائن تجاریه ایله قارانلق بر گیجه‌ده جزیره‌یه عبور ایده‌رك دشمنك خط محاصره‌سنی یاروب ، حصاره داخل اولمشلر ایسه‌ده بو مقاتله اثناسنده شهزادهٔ مشارالیهك آغاسی شهید اولمشدر . بو کیفیت طرف شهزاده‌دن خاکپای شاهانه‌یه عرض اولنمغله موسمك قیش اولدیغنه باقلمیه‌رق حاضر اولان دونمایه درسعادتدن بر مقدار عسکر ارکاب اولندقدن ماعدا آناطولی والیسی سنان پاشا دخی عساکر موجوده‌سیله مأمورایدلدی. اشبو دونما قپودان دریا هرسك زاده احمد پاشا قوماندا‌سنده اولوب ، مجاهد

لوحه ١٤ — (بورتون) تعمیر اولنان قالیون

مشهور کمال رئیس دخی معیتنده اولدیغی حالده مدللی اوزرینه سوق وارسال قلندی .

احمد پاشا مدللی‌یه یاقلاشدیغی صره‌لرده متفقلر دخی قلعه‌یه بر هجوم عمومی اجرا ایلمکده ایدیلر؛ فقط بوهجومده فرانسز قوماندا-نننك گوستردیکی شدت وقلعه‌یه گیرمك خصوصنده ابرازایلدیکی مسابقت بالاخره کله‌سنك طرف عثمانیاندن قطعی انتاج ایامش اولدیغندن بالای حصاردن تشهیر اولنمسی اوزرینه هجوم ایتمکده اولان دشمن عسکرنده علائم انهزام رونما اولدیغی گبی دونمای همایونك دخی تقرب ایتمکده‌بولنمسی دشمنی بوسبتون شاشیرتدیغندن آرتق هجومدن، فلاندن صرف نظرله یکدیگرینی چینرجه‌سنه لیمانده‌کی گمیلرینه جان آته‌رق سمت فراره شتابان اولمشلردر . بو حال ایله چوقه آطه‌لری جوارینه قدر واصل اوله‌بیلمشلرایسه‌ده صانکه یاغموردن قاچارکن طولویه طوتلمه گبی بر فنا فورطنه‌یه طوتیلوب، اکثریسی غرق وتلف اولمشلردر. بری طرفده احمدپاشادخی آناطولی والیسی قلعه‌نك تعمیرینه‌مأمور ایدوب، کندیسی دونمای‌همایون ایله درسعادته عودت ایلمشدر .

متارکهٔ موقته صورتیله اسفار بحریه‌یه فیصل ویردیکی

عثمانلی قوهٔ بحریه‌سی دور فاتحدن بری جداً مصروف اولان همامات عالیه واقدامات متوالیه سایه‌سنده فوق‌العاده دینیله‌بیله‌جك بر سرعتله ترقی‌یه باشلایوب، عادتا اول عصرك الڭ قوی‌بر دولت بحریه‌سی دیمك اولان وندیك جمهوریتنك گرك منفرداً وگرك دول سائره ایله متفقاً جمع وسوق ایلمش اولدیغی بیوك‌بیوك دونمالرینه مکرراً غلبه‌یه نائلیتله شان ونفوذ عثمانی‌یی آق دکزده سایه‌انداز سطوت اولمق قوتنی حائز

بر درجهٔ محسوده يه اعلا ايتمش ايكن خيفا كه، «سلطان بايزيد» حضرتلرينك ضعف پيري يه دوچار اولمسى حسبيله انزواسى وكلاى دولتك مسامحه واهمالنه ومزاج حكومتك سوء حالنه باعث اولمغله سالف الذكر مدللى سفرندن صكره — يعنى (١٥٠٢) سنهٔ ميلاديه سنه مصادف اولان (٩٠٩) سنهٔ هجريه سنده دراج وكفالونيه عثمانليلرده قالمق وآيا ماوره جزيره سى بى طرف بولنمق اوزره ونديكليلرله بر متاركهٔ موقته عقد ايدلمش اولديغندن بعدما — اسفار بحريه برحال متروكيده براقلمش وبونك نتيجهٔ مؤسفه سى اولمق اوزره دخى نيجه نيجه فداكارلقلرله استحصالنه موفقيت حاصل ايدلمش اولان او موقع ممتاز ومشرف الدن چيقارلمشدر؛ خلاصه، اسفار بحريه جه ظهور يافته اولان بو دور توقف «سلطان سليم اول» زماننده دخى ممتد اولوب، تادور «سلطان سليمان قانونى» يه قدر دوام ايده گلمشدر؛ فى الحقيقه، «ياوز سلطان سليم خان» حضرتلرى بعض محرملريله مصاحبتلرى اثناسنده بحر سفيد دينيلن دكزك سبته بوغازينه قدر عادتا برخليج حكمنده اولمسنه نظراً بويله بر دكزه برطاقم ملل مختلفه نك اشتراك نفوذ وحكومتلرى قطعياً جائز ومناسب اوله ميه جغنه مبنى بونلرك دست اشتراكلرينى قطع ايتمك دولت عليه جه بر وجيبهٔ قطعيه حكمنده اولمغله بوامر مهمك حصول اجراسيچون لزومى اولان قوهٔ بحريه نك تداركيله اشبو دكزده اولان بالجمله سواحل وجزائرى فتح وتسخير ايلمك عزم قطعيسنده بولندقلرينى مكرراً سويلمشلر وبوفكر جهانگيرانه لرينى حيز فعله اخراج ايچون دخى امور بحريه يه شروع ايله فاتح حضرتلرى طرفندن (آينه لى قواق) سمتنده اساسى وضع ايدلمش اولان (ترسانه) نك مشتملاتنى توسيع و(مخزنه) و(كوز) و(مغازه) لرك عددلرينى تكثير ايتديره رك سكز ميليون عثمانى مصرفله تا غلطه دن خاص كويه وارنجه يه قدر (١٦٠) پارچه ابنيهٔ جسيمه ايله برده بيوك ديوانخانه يى حاوى بر جسيم ترسانه وجوده گتيرمشلر

وانشاآت ایچون لزومی اولان هردرلو وسائطك اکمالنه صرف همت ومقصد مذکوره کفایت ایده‌جك قدر جسیم بر دونما تدارکنه مسارعت بیورمشلرایدی؛ فقط بومیانده‌ذات شاهانه ایران‌وعربستان طرفلرنده بعض اسباب حادثه‌دن طولایی ظهور یافته اولان غوائل مدهشه ایله‌اوغراشمغه مجبوراوله‌رق تشبثات‌واقعه‌لرنده دوچارتراخی اولمشلردر؛ ومؤخراً بو فساده حکومت مصریه‌نك دخی خفیةً مداخله ایله گرك ایرانیانه وگرك اشقیای عربانه معاوناتده بولندیغی تحقق ایتمکله آرتق مصر اوزرینه دخی حرکت ایجاب ایدوب. دائرهٔ غیرت دولت مرکز تعین واستقلالده قبول شرکت ایلمدیکی حکمتنه مبنی تقدیم الاهم علی‌المهم قاعده‌سنه تطبیق حرکتله مصری‌ده فتح ایتمك وبو طریق ایله سواحل عربستانی قبضهٔ تسخیره گچیرمك ضمیر پادشاهیده یر طوتمغله اول امرده اول مصلحت مهمه‌یه بزل همت بیوروب، بوآرده‌آق دکزجه دخی بیوك مشغله‌لر چیقارلماموق ایچون عثمانلی قورصانلرینی سفردن قطعیاً منع ایتمشلردی،

ایشته بو جهتله دولتك بحراً اولان شوکتی بر قات دها تنزله یوز طوتمش ایسه‌ده اول وقت عثمانلیلرك موسم شباب سطوت وشانی وعروق حمیتلرینك زمان ترقی نشان حدت نبضانی اولدیغندن سردر هوای جهاد اولان گوکللی قپودانلرك پك چوغی قورصانلغی ترك ایتمه‌مك اوزره غربه طوغری چکلوب، حدود دولت علیه خارجنه چیقه‌رق آفریقه‌نك سواحل شمالیه‌سنده یرلشمشلر وکما فی‌السابق اوروپالیلر ایله جنك وجدالدن بر آن خالی قالمامشلردر. بونلرك پیشواسی ایسه همان هر ملت تاریخنده وقوعات غریبه‌سیله شانلی صحیفه‌لر طولدیرمش اولان قپودان مشهور خیرالدینه پاشای غازیدر.

«سلطان سلیم» حضرتلری خطهٔ مصریه‌یی فتح وتسخیرایله عنوان

جلیل الشان ضلوفتی دخی احراز بیوردقدن صکره دارالسلطنته عودتله فکر سابقلرینی اجرا ایچون ینه تدارکات بحریه‌یه تشبث بیورمشلر ایسه‌ده خیفا که، آره‌دن ایکی سنه مرور ایتمه‌دن ارتحال ایله عازم دارجنان اولدقلرندن امل قطعیلری اولان اوفکر عالی‌یی ساحهٔ حصوله گتیرمکه موفق اوله‌مامشلردر.

«سلیم اول» حضرتلری ارتحال ایدوب‌ده «سلطان سلیمان قانونی» جالس سریر عثمانی اولنجه اول امرده ملکك اصلاحی جهتنی و تبعه‌نك تزیید ثروت و توسیع رفاه وسعادتلری امراهمنی درپیش ایله خصوص مبحوث عنه ایچون دخی تجارت امراهمنه توسل لازم گله‌جکنی و اشبو امر خطیرك اسباب حصولی تجارت بحریه طریقلرینك تحت تأمینه آلنمسنه ودکزده سفائن تجاریه‌نك هر نوع تجاوز وتعرضدن مصون بولندیرلمسنه متوقف اولدیغی اجلدن — و حال بوکه، دور مذکور هر ملت طرفندن قورصانلغه انهماك شدید بولندیغی بر زمان اولمغله — بونك‌ده آنجق مکمل برقوهٔ بحریه‌یه مالکیتله میسراوله‌بیله‌جکنی نظر حکمتلری اوگنه آله‌رق ایشه بوجهتدن باشلامغه قرار ویرمشلردر؛ ودور سلطان سلیم خانیده قپودان دریا اولوب، ترسانه‌نك توسیع وانشاسنده حسن خدمتی سبق ایتمش؛ وفقط بودفعه مظالمی تبین ایده‌رك اعدام ایتدیرلمش اولان [*] جعفر بکك مقامنی یایلاق مصطفی پاشایه توجیه واحسان بیورمشلردر.

رادوس فتحی — اول زمان دولت علیه‌نك باشلیجه تجارت طریقی استانبول ایله یکی ادارهٔ عثمانیه‌یه آلتنه آلنمش اولان مصر

[*] میر مشارالیه (٩١٧ هـ) تاریخنده هرسك زاده احمد پاشانك مقام قپودانیدن انفصالی اوزرینه جانشینی اولمش و (٩٢٦ هـ) تاریخنه قدر ایفای خدمت ایدوب، فقط تبین ایدن مظالمنه مبنی جلوس سلطان سلیمان خان قانونیده قتل واعدام ایدلمشدر. دولت علیه‌نك (١٦) نجی قپودان دریاسی اولوب، مدت مأموریتی (٩) سنه مقداریدر.

قطعه‌سی مابینی اولوب، تمام بوخط اوزرنده و آناطولی سواحلنه حاکم بر نقطه‌ده بولنان (رادوس) جزیره‌سی ایسه شقاوت یتاغی و قورصان ملجائی بر محل خطر وتهلکه اولمغله وبوجهتدن مصر وسوریه وقرمان سواحلی ایله درسعادت بیننده آمدوشدایدن سفائن تجاریه‌یه هردم تجاوز وقوعه گلمکله اول‌امرده جزیرهٔ مذکوره‌نك فتح وتسخیری لازم اولوب، حال بوکه، دور فاتحده دخی بوخصوصه تشبث ایدلمش اولدیغی حالده موفقیت حصوله گلمدیکی نظر دقت اوکنده بولندیغندن بودفعه‌کی تشبثده بهمه حال نائل موفقیت اولمق ایچون تدارکات فوق العاده‌یه قیام و همان متمادیاً (٣) سنه مدت دونما انشا و تجهیزینه صرف اهتمام اولنمشدر.

تجهیزات وتدرکات لازمه اکمال اولندقدن ودونمای همایونك قره عسکری سردارلغی وزیر ثانی «مصطفی پاشا»یه‌توجیه بیورلدقدن صکره (١٥٢٢) سنهٔ میلادیه‌سی حزیرانك (١٨) نجی گونی (٣٠٠) قطعه سفن حربیه‌دن عبارت اولان دونمای همایون پاشای مشارالیه قومانداسنده اوله‌رق درسعادتدن قیام و قپودان [*] «مصطفی پاشا» طرفندن گلیبولیده احضار ایدلمش اولان فرقه دخی التحاق ایده‌رك قالیون، باشتارده، ماونه، قادرغه، قالیته وسائره انواعندن اولمق اوزره مجموعی (٧٠٠) قطعه‌یه قریب بر قوهٔ جسیمه اولدیغی حالده (رادوس) اوزرینه حرکت ایلدی. بو عظیم دونماده برچوق لوازم ومهمات حربیه‌دن ماعدا (٤٠) بیك کورکجی، (٢٠) بیك عزب، (٢) بیك بالطه‌جی و(٨) بیك یکیچریدن عبارت برقوهٔ کلیه موجود ایدی. سلطان سلیمان دخی (١٠٠) بیك نفر موجودلی بر اردو ایله (٩٢٨ هـ) سنه‌سی رجبنك (٢١) نجی گونی اسکداردن حرکت

---

[*] مشار الیه دولت علیه‌نك (١٧) نجی قپودان دریاسی اولوب، عصر سلطان سلیمان قانونی اولان (٩٢٦ هـ) تاریخنده بو مقام عالی‌یی احراز وبالاستقلال (١٤) سنه ایفای حسن خدمتله تاریخ ارتحالی اولان (٩٤٠ هـ) سالنه دکین بین‌الاماثل سرفراز اولمش بر وزیر صاحب تدبیردر.

ایلمش واردو ودونمنمای همایونك مركز اجتماعی اولمق اوزره [*] (مرمریس لیمانی) انتخاب قلنمشدر.

دونمنمای همایونك رادوسه اثنای تقربنده قپودان مصطفی پاشا امرای بنامدن «قره محمود» نامنده‌كی آمیرال معیتنه بر فیلو ترفیق ایده‌رك رادوس آطه‌سی توابعندن جزیرهٔ مذكورەنك طرف غربیسنده ویپسقوپی قنالنده و (٦) میل بعد ومسافه‌ده كائن اولان كاركی (Karki) آطه‌سنه ارسال ایدوب، حصارینی فتح ایتدیردی. دونمنمای همایون دخی رادوس قلعه‌سنك طرف جنوب غربیسنده كائن اولان تریانده (Trianda) لیمانه‌بالوصول تیمورلدكدن صكره اوراده عقد اولنان مجلس حربده نه وجهله حركت اولنمق لازم گله‌جكنه دائر برخیلی مذاكره ومشاوره جریان ایدوب، نتیجهٔ قرار اوله‌رق دخی آغر گمیلرك بر قسمی بوغاز محافظه‌سنه وقسم دیگری مرمریسده‌كی اردوی همایونك نقلنه مأمور ایدیله‌رك اولجه ارسال اولندیلر. مصطفی پاشا دخی باقی قالان (٣٠٠) قدر قادرغه وقالیته ایله گیریدن قیام ایدوب، روزگارك یاردمیله سریعاً رادوس قلعه‌سنك اوكندن گچه‌رك تقریباً (٤) میل بعدومسافه‌سنده كائن اولان (اوكوز برونی) (C. voudhi) لیمانه وصول وصندال وقایقلریماینه ایتدیروب، دونمنانك حامل اولدیغی عساكری قره‌یه اخراجه تشبث ایلدی؛ فی‌الحقیقه، تریانده‌لیماننده‌ن اوكوز برونه حین عزیمتده بالایجاب رادوس قلعه‌سی اوكندن مرور اولندیغندن هرنه‌قدر مذكور قلعه‌دن دونمنمای همایون اوزرینه سریع وشدید بر صورتده آتش اولنمش ایسه‌ده مرمیاتك اكثریسی گمیلرك اوزرندن آشه‌رق و آرمه ودیركلرك

---

[*] بولیمانده‌مؤخراً (١٨٠١م) سنه‌سنده «سیر رالف ابرقرومبی» (Sir Ralph Abercromby) قوماندا‌سنده‌اولان انكلیز دونماوعساكر بریه‌سی‌ایله‌اردوی همایون فرانسزلری مصردن چیقارمق ایچون برلشمشلردر.

آره‌لرندن گچه‌رك نفوسجه بر زیانی موجب اولمامشدر؛ خلاصه، مرمریسده بولنان اردوی همایون دخی جزیره‌یه نقل اولنوب. صوگی آلندقدن صکره «سلطان سلیمان» حضرتلری‌ده بالذات جزیره‌یی تشریف ایتمکله آرتق قلعه‌نك هرطرفندن محاصره و تضییقنه ابتدار ایدلدی. پادشاهك جزیره‌یه وصولی (٩٢٨ ﻫ) سنه‌سی رمضانی اوائلی، یعنی (١٥٢٢) سنهٔ میلادیه‌سی تموزینك (٢٨) نجی گونی اولوب، اصل محاصره‌یه دخی آغستوسك ابتداکی گونی باشلانلدی. سلطان سلیمانك بو دفعه‌کی رادوس اوزرینه حرکتلرنده مذکور جزیره‌ده ساکن اولان شوالیه‌لرك [*] «غران متری» سی «ویلیه دو لیل آدام» (Villiers de lisIe Adam) نامنده مشهور بر فرانسز اولوب، معیتنده بولنان عساکر منتظمه دخی (٦٠٠) نفری شوالیه صنفندن اولمق اوزره هپسی (٥٠٠٠) نفردن عبارت بر قوهٔ جزؤیه ایمش! فقط بونلردن ماعدا گمیلرنده مستخدم نه‌قدر افراد عسکریه وارایسه جمله‌سنی دخی قلعه‌یه آله‌رق بونلردن‌ده بر مستقل فرقه تشکیل ایتمش واهالینك ایشه یارایه‌بیله‌جکلرینك کافه‌سنی‌ده سلاح آلتنه آلمش ودونمای همایونك هجومندن خوف ایده‌رك واروشی وکویلری ترك ایله شهره التجا ایلمش اولانلرله قلعه‌ده بولنان اسرایی دخی دیوار اورمك و لغم قازمق وسائره‌گبی امور حربیه‌ده استخدام ایتمك اوزره (بالطه‌جی) نامیله عساکر محافظه میاننه الحاق ایلمشدر. شهرك استحکاماتی دخی

---

[*] اهل صلیبك ارض مقدسده تشکیل ایتمش اولدقلری فرنك حکومتنی اهل اسلامه قارشی محافظه ایچون تنظیم اولنمش اولان تارك دنیا شوالیه‌لری شرکتلرندن فرانسزلرك تأسیس ایلمش اولدقلری (ژوانیتلر شرکتی) مؤخراً قطعهٔ مزبوره‌نك مسلمانلر طرفندن استردادی اوزرینه رادوس جزیره‌سنه چکلمشلر و (غران‌متری) نامی ویریلن بر رئیسك تحت اداره‌سنده اولمق ویالکز پاپالق مقامنه مربوط بولنمق اوزره اوراده بر حکومت تأسیس ایده‌رك آق دکزده قورصانلقله وقت کچیرمکده بولنمشلر ایدی. بونلر جزیره‌نك یدعثمانیانه انتقالندن صکره مالطه‌یه چکلوب، تا (ناپولیون بوناپارت) دورینه قدر اوراده قالمشلر ایسه‌ده ناپولیون بونلرك الندن مالطه‌یی آله‌رق جمعیتلرینی طاغتمشدر.

فاتح زمانـده‌کی وقوعه گلمش اولان هجـومدن بری کمال درجه غـیرتله چالشیله‌رق بر قات دهـا تحـکیم اولنمش وطیش دیوارلر ضبط اولنســه‌بیله داخل شهری محـافظه ومدافعه ایده‌بیـله‌جك صورتده قلعه‌لرك ایچ طرفلرینه یکیدن برر دیوار دها انشا وعلاوه قلنمش ایدی. بونلردن باشـقه شهرك مواقع مختلفه‌سنه — زمان قدیمده سیراکوسه (Syracuse) یی محافظه ایچون یاپیلمش اولان استحـکامات متینه مثللی — بر طاقم طابیه واستحـکاملرده انشا اولنوب. خلاصـه. بر طرفی ضبط اولنســه‌بیله دیگر طرفـلری گیریله‌مز بر حاله قونلمش ایدی. طرف عـثمانیاندن دخی قلعه‌نك اطراف وجوانبنه مترسلر قازیلوب، عساکر کلیه اقامه وجسیم طوپلر تعبیه ایدلدکدن صکره کمال شدتله آتش اولنمغه باشلانلدی. ابتدای محاصره‌دن برهفته‌صکره امرای مصریه‌دن «بالی» بك مقدما دونمای همایوندن بالافراز ارسال قلنمش اولان ایکی فیلو [۲٤ عدد] سفن حربیه ایله مصردن باروت ودانه ومهمات سـائره گتیرمش اولمغله اردوی همایونك لوازم حربیـه‌سی مع زیادةٍ اکمال ایدلمش وآرتق بلافاصله اجرا اولنمغه باشـلانان طوپ آتشلریله قلعه‌یك زیاده تحت تضییقه آلنمشدر. محاصرهٔ مذکوره تمام (٥) آی امتداد ایتدی؛ وبومدت اثناسنده حربه بر دقیقه‌بیله فاصله ویرلمیوب، ایکی طرفدن دخی گرك تحت‌الارض لغملر حفر وکشـاد ایلمـك وگرك دهشتلی وشدتلی هجوملرله طوپ ودها سـائر اسلحهٔ مخربه اسـتعماله دوام ایتمك گبی وقوعات مدهشه اکسـیك اولمدی. محـاصره‌نك برنجی ایلول ماهنده طوپلرك آچـه بیلمش اولدقلری برگدکدن قلعه‌یه گیرلمك مقصـدیله درت دفعه هجوم اجرا قلندی ایسـه‌ده بونلرك‌ده هیـچ بریسی بر موفقیتی انتاج ایده‌مدی؛ فقط دوام ایدن شـدتلی آتشلر سایه‌سنده قلعه دخی آرتق حال خرابی‌یه یوز طوتمش وچوق

زماندها مقاومت ایده‌میه‌جکی آکلاشلمقده بولنمش ایدی. بوندن صکره دخی برنجیسی تشرین اولك (١٢) سنده، وایکنجیسی (٢٣) نده، اوچنجیسی ده تشرین ثانینك (٣٠) نده اولمق اوزره اوچ دفعه دها هجوم اجرا اولندیسه‌ده گرك سالف‌الذکر غران مترینك وگرك معیتی شوالیه‌لریله مهندس مشهور «مارتیننغو» (Martinengo) نك گدکلر آغزنده‌کی مأیوسانه ومتمردانه اولان غیرت و مدافعه‌لری وآتدقلری لغملرك تأثیرات مخربه‌لری سایه‌سنده اشبو هجوملر دخی ثمره‌سز براقیله بیلمش ایدی؛ لکن عثمانلی مرمیاتی‌ده آرتق قلعه‌لرك دیوارلری اوزرنده تأثیرات مخربه‌لرینی لایقیله گوسترمکه باشلامشلر ایدی. حال بویله ایکن بیله گرك قلعه‌نك متانتی وگرك دکز جهتنده‌کی عرب قوله‌سنك مناعتی عسکرجه پك چوق تلفاتی موجب اولدیغندن آرتق هجومدن صرف نظرله بر طرفدن صدراعظم «پیری» پاشانك اثر ترتیبی اوله‌رق قلعه‌یه طوغری اطرافدن [*] طوپراق سورمك، دیگر طرفدن‌ده حفر اولنه‌جق لغملر وقوللانیله‌جق طوپلرك تأثیراتیله دیوارلری تخریب ایتمك عملیاتنه قرار ویرلدی.

طوپراق سورمك عملیاتنه دوام اولندیغی مدتجه دشمن طرفندن‌ده برقاچ دفعه‌لر اردوی همایون اوزرینه هجوم وقوعه گلوب، تامترسلره قدر صوقوله‌بیلدیلر ایسه‌ده تلفات کلیه ایله رجعته مجبور ایدلدیلر؛ خلاصه، بو اصول ایله عثمانلیلر مترسلرینی یواش یواش قلعه‌یه یاقلاشدیردقلرندن مرمیلرینك‌ده تأثیراتی اول نسبتده تزاید ایلیه‌رك هجومه مساعد گدکلر آچلمغه باشلادی. قلعه‌نك جنوب غربی جهتنی محافظه ایدن عرب قوله‌سندن عسکرجه پك چوق زیان گورلمش

---

[*] میرالای «چزنی» (Chesney) نك عثمانلی قوهٔ عسکریه‌سی حقنده تألیف ایلمش اولدیغی اثرده مذکور اولدیغنه نظراً بو اصول محاصره، یعنی طوپراق سورمك طریقیله محاصره اولنان مواقعه تقرب ایلمك ایلك دفعه اوله‌رق عثمانلیلر طرفندن رادوس فتحنده کورلمش وخمبره استعمالی دخی برنجی دفعه اوله‌رق ینه بو سفرده مشاهده اولنمشدر.

وهجومله ضبطی امکانسز بر درجه‌ده بولنمش اولدیغندن مختلف نقطه‌لردن
حفر ایدیلن متعدد لغملرله برج وباروسی بر هوا ایدیله‌رك آچیلان
گدکلردن گرك بوقوله اوزرینه وگرك قلعه‌یه بر هجوم عمومی اجرا
ایدلدی؛ فی‌الحقیقه، مدافعلر صوك بر درجه‌ده ابراز غیرت وشجاعتله
عثمانلیلری ایچری‌یه دخولدن منعه چالشدیلر ایسه‌ده موفق اوله‌میوب،
ایکی طرفدن‌ده کلیتلی تلفات وقوع بولدقدن صکره مذکور قوله
ید ضبط عثمانیانه انتقال ایلدیکی گبی قلعه‌نك برنجی دیوارلرندن دخی
ایچری‌یه گیرلدی. آرتق بوندن صکره ذات شاهانه‌نك قلعه‌یی ترك
وتسلیم ایچون وقوع بولان صوك بر تکلیفی شوالیه‌لر طرفندن چار
وناچار قبول اولنمغله عساکر عثمانیه (٥) ماه دوام ایدن بر محاصرهٔ
شدیده‌نك نتیجهٔ غالبه‌سی اوله‌رق شهره داخل اولدیلر. گرچه‌شوا-
لیه‌لرك تضییقات عثمانیه‌یه قارشی بر مدتجك دها مدافعه ومقابله‌ده
بولنه‌بیلملری محتمل ایدیسه‌ده دونمای همایونك دکز جهتنی غایت
شدتلی ودائمی بر آبلوقه آلتنه آلمش بولنمسی خارجدن وقوعی مأمول
اولنان هر نوع معاونتلری امکانسز بر حاله قویمش اولمغله مؤخراً
شهرك ینه دوشه‌جکنه زره قدر شبهه‌لری قالمیان شوالیه‌لر هیچ اولماز
ایسه مال وجانلرینی واولاد وعیاللرینی قورتاره‌بیلمك ایچون وقوع
بولان تکلیفی فرصت عد ایله همان تسلیمه مسارعت گوسترمشلردر.

ایشته بو موفقیت اوزرینه ذات شاهانه دخی کاملاً اشیای
منقوله‌لری‌ده برابرلرنده اولدیغی حالده هرایستدکاری محله گیتملرینه
مساعده‌ایدوب، حتی (١٢) گون دخی مهلت ویرمش واکر کندیلریله
اشیالرینی نقله کافی گمیلری موجود دکل ایسه دخی دونمای همایوندن
افراز اولنه‌جق بر قاچ گمی‌یی خدمتلرینه تخصیص بیوره‌جقلرینی‌ده
بر لطف فوق‌العاده اولمق اوزره آیریجه وعد بیورمشلردر؛ مع‌ذلك،
تابعیت عثمانیه‌یی قبول‌ایدوب‌ده وطنلرینی ترك ایتمه‌مك افکارنده بولنان

اهالئ اصليه‌یه دخی دين ومذهبلرينك، كليسالرينك، مال وجانلرينك وعرضلرينك محافظه وحمايهٔ دولت آلتنده بولنديريله‌جغنی و (٥) سنه تكاليفدن معفو طوتيله‌جقلرينی باشقه‌جه اعلان و اشاعه ايتديردی. شواليه‌لر مالطه‌يه چكلمك اوزره رادوسی ترك ايتمزدن مقدم ذات شاهانه بونلرك غران متريلری بولنان موسيو «ويليه» ايله بر ملاقات آرزو بيوروب، مرقومی حضورلرينه بالقبول حرمت مخصوصه‌ده بولنه‌رق تلطيف وتسليه‌سی جهتنه گيتمشلر؛ وحتی حاضر بالمجلس اولان وزير اعظم پيری پاشايه خطاباً «شو جسور واختيار قهرمانی وطننده جدا ايلديكمزده طولايی تأسف ايتمه‌مك بنم ايچونده قابل اولميور!» بيورمشلردر:

بو فتح عظيمی متعاقب جزيره اوزرنده بولنان سائر مواقع مستحكمه ايله توابعندن اولان استانكوی (Cos) جزيره‌سی و آناطولی ساحلنده وجزيرهٔ مذكوره قارشيسنده بولنان (بودرم) [هاليقارنس] حصاری دخی تحت اداره و تأمينه آلنوب، لوازم ضبط وربطلری تكميل قلندقدن صكره (٩٢٩ هـ) سنه‌سی صفرينك (١٤) نجی گونی ذات شاهانه بحراً مرمريسی تشريف واورادن آناطولی طريقيله درسعادته عودت بيورديلر. دونمای همايون دخی بعده استانبول ليمانته عودت ايلدی.

سلمان رئيسك بحر احمر سفری — «ياوز سلطان سليم» خان حضرتلرينك همت جهانگيرانه‌لريله مصر وحجاز قطعه‌لری دولت عليه‌نك حدود حكومتی داخلنه ادخال قلنديغی زماندن اعتباراً سلاطين عظام عثمانيه سلطنت و خلافتی جمع ايده‌رك بالجمله موحدينك مرجع وپناهی اولدقلری جهتله قطعات اسلاميه‌نك‌ده همان كافه‌سی بودولت اسلاميه‌نك اجزای عنصريه‌سندن معدود اولمق لازم گلدی. شوحالده دولت عليه‌يه

گوره شرق وغربده وهند وسندده جهت وحدت خلافت حسبيله عناصر اصليه‌سندن معدود اوله‌بيله‌جك قوتلرى جمع ايله كندى قوهٔ كليه‌سى تحتنده بولنديرمق ايجاب مصلحت صره‌سنه گچدى؛ ازجمله، اهاليسى همان كاملاً اهل اسلام اولان جزيرةالعربك دخى مقام خلافته تأمين رابطه‌سى «سلطان سليمان قانونى» حضرتلرينك نظرگاه دقتلرندن دور بولنمامغله برابر ازمنهٔ سالفه‌دن برى هندستان قطعهٔ مشهوره‌سيله بحر سفيد سواحلنده بولنان ممالك آره‌سنده اجرا ايديله گلمكده اولان تجارت عظيمه‌نك شاهراه مراسلاتى [*] بحر احمر ومصر طريقندن عبارت ايكن ونديكليلرك بوطريق ايله ايتدكلرى هندستان تجارتنه اسپانيوللر وپورتكيزلر حسد ايده‌رك بر شرقيه بحراً ديگر بر يول بولمق اوزره (١٥) نجى عصر ميلادى ابتداسندن اعتباراً تحرياته قيام ايلمش اولدقلرندن اسپانيوللر قپودان «قولومب» (Christopher Colombus) واسطه‌سيله امريقايى كشفه موفق اولدقلرى مثللى پورتكيزلر دخى «بارتلمى ديئاز» (B. Diaze) ، «واسقو ده غاما» — (Vasco de Gama) گبى مشاهير بحريونك سايهٔ همتلرنده اميدبرونى طريقنى كشف ايله هندستان تجارتنى

---

[*] بحر احمر ياخود عرب كورفزى — بحر محيط هنديك داخل اراضيده واقع بر شعبه‌سى اولوب، اوزون وطار بركورفز شكلنده‌دركه، (١٢,,٤٠) عرض شماليده واقع (باب‌المندب) بوغازندن شمال غربى‌يه طوغرى امتداد ايدر ومذكور بوغاز واسطه‌سيله‌دخى عدن كورفزينه اتصال كسب ايلر؛ وشمال غرب نهايتى ايسه بحر مذكورى آق دكزدن آييران (٣٠) عرض شماليده كائن سويش برزخنه قدر ممتد اولور. بحر مذكور ساحل شرقيسى اوزرنده كائن اولان عربستانى ساحل غربيسى اوزرنده بولنان مصر، نوبه، حبش ممالكندن تفريق ايدر. طول غايه‌سى (١٤٠٠) انكليز ميلى اولوب، فقط عرضاً پك زياده تخلف اوزره‌در. باب‌المندب بوغازنده (٢٠) ميل، (١٦,,٣٠) عرضنه وارنجه‌يه قدر وسعت پيدا ايده‌رك عرض مذكورده دخى (٢٢٠) ميلدر. (٢٧,,٤٠) عرض شماليده كائن اولان (رأس محمد) دن اعتباراً بحر مذكور بر اوفاق كورفزدن عبارت ايكى شعبه‌يه انشعاب ايدر. بوايكى شعبه آره‌سنده دخى (جبل سينا) شبه‌جزيره‌سى كائندر. شبه جزيرهٔ مذكوره‌نك غرب جهتنه طوغرى ممتد اولان بحر احمر شعبه‌سنه سويش كورفزى ويا دكزى نامى ويرلمكده‌در. بونك دخى جبل، ياخود جبله بوغازى مدخلنى تشكيل ايدر. سويش كورفزينك طول تقريبيسى (١٨٠) ميل وعرض غايه‌سى [٢٣ درجهٔ تقريبيده] (٣٠) ميلدن

یدغصبلرینه آلمق؛ ومع‌هذا، گرك جزیرة‌العرب، گرکسه هندستان شبه جزیره‌سنك سواحلنی قبضهٔ تسخیره گچیرمك اوزره عالم اسلامه حقیقةً بر مصیبت طاقتفرسا حکمنده اولان تجاوزاته باشلامش اولملرندن بوخصوص دخی آیریجه پادشاه حقائق اکتناه حضرتلرینك انظار انتباهلرینی جلب ودعوت ایلمش ایدی. ایشته اسباب مسروده‌یه بناءً سواحل مذکوره‌نك ضبط واستملاکیله طریق تجارتك امر محافظه وحمایه‌سنی درعهده ایتمك لزومنی تقدیر بیورمشلردر.

زیاده‌در. بحر احمرك شمالاً تشکیل ایتدیکی سالف‌الذکر ایکی شعبه‌دن جبل سینا شبه جزیره‌سنك شرق طرفنده بولنانه (بحرالعقبه)تعبیر اولنوب، بورایه‌دخی تیران بوغازی واسطه‌سیله کیریلیر.

بحر مذکور یلدز پویراز جهتنه طوغری (۲۹° ۳۰′) عرض شماله قدر امتدادایدر. طولی (۱۰۰) میلی متجاوز اولدیغی کبی، اك ککیش بولنان محلی‌ده (۱۵)میلدن‌زیاده‌جه‌در. بحراحمرك عمقی غایت تخلف اوزره‌در؛ فقط اکثری محللری پك زیاده دریندر. اك زیاده درین محلی (۲۲° ۳۰′) عرضنده اولوب، محل مذکورك (۱۰۵٤) قولاج عمقی اولدیغی خریطه‌لرده مشاهده قلنمقده‌در. (۱٦°) جنوبه طوغری نسبةً صیغ ایسه‌ده اك صیغ قسمی سویش کورفزیدر. مذکور کورفزده عمق دریا (٤۰) یاخود(۵۰) قولاجدن باشلایوب، سویش لیماننك مدخلنده (۳) قولاجه قدر تناقص ایدر. بوکورفز ظاهرحاله نظراً مرور زمان ایله غایت قوتلی مدوجذرلر وهبوب ایدن شدتلی روزکارلر واسطه‌سیله قومله طولدیرلمش اولدیغندن ازمنهٔ قدیمه‌ده شماله طوغری دها زیاده ممتد اولدیغی مظنوندر. عقبه کورفزی دها زیاده دریندر. حقیقت حالده طار وخندق کبی درین واطرافی اوچورم قیالرله محاط بروادی اولوب، قسم شمالیسی شمالاً بحر لوطه قدر ممتد اولان چول ایله محدوددر. بحر احمرك فراشی غرباً آفریقه‌نك جبال مرتفعه‌سیله شرقاً عربستانك تلال عالیه‌سی آره‌سنده کائن اولان وادیٔ عمیقك اك منحط قسمیدر.

عربستان سواحلی داخله طوغری کیتدکجه یوکسلیر. بوجهتله ایچریلره نسبةً دکز ساحللری آلچق بر قوملقدن عبارت قالیر. بحراحمرده سیرسفائن اکثریا هبوب ایدن شدتلی روزکارلرك ومتعدد آطه‌لرله صیغلرك ومرجان قیالرینك کثرتندن طولایی تهلکه‌لیدر. بومرجان قیالری ساحله موازی اوله‌رق ممتد اولورلر؛ وبحراحمرك هرجهتنده کثرتله بولنورلر ایسه‌ده باشلیجه عربستان طرفنده اولدقلرندن بوجهتده سیرسفائن اجراسی پك تهلکه‌لیدر. سالف‌الذکر مرجان قیالری غایت‌کوزل واکثریا قرمزی‌یه مائل بررنکده ایسه‌لرده چوغی‌ده بیاضدر. بودکزده آطه‌لر عمومیت اوزره تك تك بولنور ایسه‌ده (۱۵° و۱۷°) دوائر متوازیه‌لری بیننده ایکی طاقم جزائر مجتمعه ومتسلسله واقع اولوب، بونلرك مابیننده ورأس محمدك جنوبنده کائن اولان قنالك آره‌سی اکثریت اوزره (۱۰۰) میلدن عبارت ومخاطره‌سز برآچیقلغی شاملدر. بوقنالده وزان اولان روزکارلر برسنه ظرفنده دائمی اوله‌رق ایکی جهتدن هبوب ایدرلر. مایسدن تشرین‌اوله‌قدر (قره‌یل) موسم روزکاری‌وسنه‌نك قسم باقیسنده غایت شدتلی‌وفورطنه‌لی (کششلمه) روزکاری اسر؛ وبحر مذکورك قسم شمالیسنده‌کی صولر بحر سفید تسویه‌سندن زیاده ترفع کسب ایدرلر. بحراحمرك سطحی بحر سفید تسویه‌سندن (۳۰) قدم دها مرتفع بولندیغی همان‌عموماً مظنون ایدیسه‌ده مؤخراً مدققانه برصورتده اجرا اولنان کشفیاتدن مذکور ایکی دکزك برتسویه‌ده بولندیغی تحقق ایتمشدر. بو دکزك باشلیجه اسکله‌لری عربستان ساحلنده مثلا، جده [مکه اسکله‌سی]، یامبوق [مدینه اسکله‌سی] اولوب، غرب

بو خصوص مهمك حصوله گتيرلمسى ايچون دخى (٩٣٢) سنهٔ هجريه‌سنده « سلمان رئيس » نامنده‌كى مشهور بر قورصانى بحر احمر فيلو قومندانى نصب وتعيين بيوروب ، مومى اليه آميرالك تحت نظارتنده اوله‌رق (سويش) بندرنده تدارك وتجهيز ايتديريلن (٢٠) قطعه قادرغه‌دن عبارت بر مكمل دونما ايله تاعدنه وارنجه‌يه قدر جزيرة العرب سواحلنى تحت تابعيت عثمانيه‌يه ادخال ايتديرديلر . رئيسى مومى اليه ايجاب حال ومصلحته گوره يمن وعدن سواحلنده

ساحللرى اوزرنده دخى سويش ، قصير ، سواكن ، مصوع‌در . بودكزه (بحراحمر) تسميه اولنمسنك سببى حقنده روايتلر مختلف اولديغندن حقيقت حال آكلاشيله‌مامقده‌در . برروايته گوره سبب تسميه (ادوم) اسمندن ايلرى گلمشدر . ادوم قرمزى معناسنه اولوب ، بلاد مذكوره‌نك جبالى عقبه كورفزينك ساحللرينه قدر ممتد اولديغندن كورفز مذكورك امواجيله دائما يقانمقده اولدقلرى و جبال مذكوره‌يى تشكيل ايدن قيالرك قرمزى رنكده بولندقلرى جهتله اوزرلرينه چارپمقده اولان صولرى دخى كندى رنكلريله تلوين ايلملرندن ايلرى گلمش ايمش !

بودكز توراتده چمن معناسنه اولان (يامسف) ناميله مذكوردر . قديم يونانيلر طرفندنده بحر احمر ناميله معروف اولوب ، فقط بو نام بصره كورفزى دخى داخل اولديغى حالده بتون بحر محيط هنديه‌يه شامل ايدى ؛ مؤخراً يالكز عرب كورفزينه انحصار ايتمشدر . بودكز پك اسكى زمانلردن برى بحر سفيد اوزرنده واقع ممالك ايله هندستان بيننده جريان ايدن تجارتك برشهراه مرورى اولوب ، تجارت مذكوره يكديكرينى توالى ايتمك اوزره مصريلر ، فنيكه‌ليلر ، عبرانيلر وعربلر طرفندن جريان ايتديرلمشدر . (اكسودوس) [توراتك كتاب ثانيسنه ويريلن اسمدر] نامنده‌كى كتابده ذكر اولنديغنه نظراً موسويلرك مصردن خروجلرنده شمديكى سويش شهرينك براز دها جنوب طرفندن مرور ايلمش اولدقلرى آكلاشلمقده‌در .

بودكزده ايلك دفعه اوله‌رق سير سفائن ميلاددن (١٤) عصر مقدم « سيزوستريس » زماننده وقوعه گلمشدر ؛ وبوندن (٣) عصر صكره عبرانى وفنيكه گميلرى عقبه كورفزينك منتهاسنده بولنان (ازيون جبر) ليماندن (اوفير) [مخا جوارنده براسكى شهر] نام محله قدر گيتمشلردر . سويش كورفزى پك چوق عصرلر هندستان ايله مصر آره‌سنده اجرا اولنان تجارتك مركزى اولوب ، اسكندريه شهرينك بناسندن صكره وبطلومه وروما دولتلرى زماننده بو تجارت دها زياده رواج كسب ايده‌رك مركز تجارت دها جنوبه طوغرى ، يعنى (برەنيس) و (مويوس هورموس) [بحراحمرك غرب ساحلنده برمهم ليمانى حاوى وشمديكى حالده خرابه حالنده بولنان ايكى قديم شهرك اسميدر] شهرلرينه قدر ايلريليوب ، بورالردن سنوى هندستانه پك چوق گميلر گيدردى . (٧) نجى عصرده اسلاميتك ظهوريله بردولت معظمه اوله‌رق ميدانه چيقدقدن صكره بحر احمر طريقيله مصر وچين وهندستان آره‌سنده برمهم وعظيم تجارته باشلانلدى . ايشته بو طريق ايله (١٢) نجى و (١٥) نجى عصرلر بيننده شرقدن امتعه واشياى تجاريه اسكندريه‌ده واقع ونديك كارخانه‌لرينه گتيريلوب ، واورادن بحر سفيد سواحلنده‌كى ممالكه تقسيم اولنوردى . بو يولده اجرا قلنان تجارت تا اميد برونك كشف اولنديغى تاريخه قدر دوام ايده گلمشدر . طريق مذكور كشف اولندقدن صكره تجارت باشقه طرفلره دونوب ، بحر احمرك اولكى اهميتى خيليدن خيلى تنزل ايلدى ايسه‌ده مؤخراً (١٨٦٥م) تاريخنده مشهور فرانسز مهندسى موسيو «فردينانده‌لەسپس» (Mr. Ferdinand De Lesseps) معرفتيله سويش برزخى يارليه‌رق كشاد اولنان برقنال بحر احمرى بحر سفيده ربط ايلمش اولديغندن بحر مذكورك اولكى شرف واهميتى ينه اعاده اولنمشدر .

اجراى حكم ونفوذ ايلمكده بولنان مشايخ عربانك بعضلرينه انزال لطف وعاطفت وبر طاقملرينه ارائهٔ روى شـدت ايدەرك ضبط وربطلرينى تأمين وخزينهٔ دولته سنوى اعطاسنه مكلف اولەجقلرى ويركونك مقدارينى دخى تعيين ايلدكدن صكره كمال شـان وشرفله سويش ليمانينه عودت ايلدى .

ايشته بحر احمر تعبير اولنان طولى (۱٤۰۰) وعرض اعظميسى (۲۳۰) ميل بحرى امتدادندەكى دريای واسعك امواج بى نهايەسى اوزرنده رايت عثمانى يى ايلك اوكجه تموج ايتديرن واول طرفلرجه شان وعظمت دولتى نظر يار واغياردە اعـلايه خادم اولمق شرفنى احرازه موفق اولان عثمانلى آميراللرينك برنجيسى بوذات عالى قدردر .

اوچنجی باب

﴿ عثمانلی دونغماسنك دور شوكت وكمالی ﴾

برنجی فصل

مبادیء احوال خیرالدین پاشا

(عن ٩٤٠ الی ٩٤١)

خیرالدین بكك درسعادته جلبی — خیرالدین بكك حضور همایونه مثولی ومقام قپودانی‌یه ارتقاسی — خیرالدین بكك ترجمهٔ حالی — خیرالدین رئیسك قورصانلقده اشتهاری — جزایر فتحی — تەنەز سفری — بعض تنظیمات — تلمسانك فتحی — اوروج بكك شهادتی — اسپانیول ومتفقلرینك جزایره هجومی — تەنەز فتحی — اسپانیول دونغماسنك ایكنجی دفعه جزایره هجومی — خیرالدین بكك جزایره امیر انتخاب اولندیغی — آیدین رئیسك مظفریاتی — آوروپا دول بحریەسنك عثمانلی قورصانلری علیهنه تشبثاتی — جنویز دوقەسی آمیرال آندریا دوریا — مدجلانك اسپانیادن آفریقه‌یه نقللری : —

خیرالدین بكك درسعادته جلبی — دور سلطان سلیمان قانونیده دولت علیه طرفندن بالایجاب اوستریالیلر علیهنه اعلان حرب اولندیغی صره‌لرده دولتی باشقه یوزدن مشغولیته دوچار ایده‌رك حركات عسكریه‌یه سكته ایراث ایتمك و تعرضات واقعه‌یی ثمره‌سز براقمق مطالعه‌سیله آلمانیا ایمپراطوری مشهور بشنجی

«شارل» طرفندن اوروپانك الڭ نامدار قپودانلرندن جنویزدوقه‌سی آمیرال «آندریا دوریا» (A. Doria) برجسیم دونمایله آق دکزك عثمانلی صولرینه سوق وارسال قلنمش ایدی. قپودان مرقومك مأمور اولدیغی خدمت معتنابی ایفا ایتمك ایچون معیت موجوده‌سی اولان قوهٔ کلیه ایله موره سواحلنی اورمغه ابتدار ایلمش اولمسی و گیتدکجه قوتنی تزیید وتدارکاتنی اکمال ایده‌رك مقصد تجاوزکارانه‌سنی دها ایلری‌یه گوتورمك سوداسنده بولنمسی سلطنت سنیه‌نك نظر دقتنی جلب ایلمش اولدیغندن اوستریا طرفی قوهٔ بریه ایله تسویه اولنه‌جغی گبی آق دکز مسئله‌سنه دخی بر نتیجهٔ قطعیه ویرمك اوزره «سلطان سلیمان خان» حضرتلری جزایر امیری «خیرالدین» بکی درسعادته دعوت ایلدیلر. واقع اولان امر سلطانی‌یه امتثالاً میر مشارالیه (۹٤۰ هـ و ۱۵۳۳ م) سنه‌سی معیتنه (۱۸) پاره مکمل قادرغه ایله بر اوقدرده گوکللی (قورصان) سفائنندن مرکب جسیم بردونما آله‌رق جزایردن قالقوب، ساردانیه وسیچیلیه آطه‌لرینه اوغرایه‌رق کلی خسار ویردکدن وجنوه سواحلنده صباحلین علی الغفله برحصاری باصوب، غارت وتخریب ایتدکدن صکره ایلریلیه‌رك مسینا اوزرلرنده دخی «آندریا» دونماسندن (۱۸) پاره بارچه‌یه تصادفله جمله‌سنی ضبط ایدوب، افرادنی اسیر وگمیلری بر نمایش غالبانه اولمق اوزره شهره قارشی احراق ایلدی.

بو اثناده آمیرال آندریانك (۲٤) چکدیرمه و (۲٦) بارچه‌دن عبارت بر دونما ایله قورون (Koron) اوزرینه گیتدیکی و شهری تخریب ایتدیکی حوادثنی آله‌رق همان سکان عزیمتنی اول جانبه توجیه ایله خصمنی تحری‌یه باشلامش ایسه‌ده پروه‌زه صولرینه وصولنده مرقوم آمیرالك برندیزی (Brindisi) لیماننه التجا ایتمك اوزره فرار

ایلمش اولدیغی حوادثی استماع ایدەرك معیت موجودەسندن (٢٥) پارە قادرغه بالافراز تعقیبنه مأمور ایلدی . بو مفرز فیلو اثنای تعقیبدە آندریا دونماسندن گیریدە قالمش اولان (٧) پارە ناپولی سفائن حربیەسنه بالتصادف وقوع بولان مصادمەدە حرباً ایکیسنی ضبط ایتمشلر وباقی (٥) قطعەسی روزگارك یاردمیله فرارە موفق اولەرق ناپولی لیماننه جان آتەبیلمشلردر . مفرزهٔ مذکورە الدە ایدیلن (٢) قطعه سفینه دخی برابرندە اولدیغی حالدە عودت ایدوب دونمایه ملاقی اولمش و برلکدە ناوارین لیماننه مواصلت ایلمشلردر . او اثنادە (٨٠) پارە قادرغەدن عبارت اولان دونمای همایون دخی مذکور لیماندە بولندیغندن طرفیندن مراسم احترامیه اجرا اولندقدن و«خیرالدین» بك [*] قپودان «احمد» بك ایله گورشدکدن صکرە بالقیام قورون پیشگاهنه مواصلتله برخیلی اسرای اسلامیەنك تخلیصلرینه موفق اولمش و اورادندە طوغریجه «چناق قلعه» بوغازینه گلوب . ارزان بیوریلان مساعدهٔ سنیه اوزرینه بوغازدن بالمرور استانبوله واصل اولدقدن وگمیلری غلطه پیشگاهنه تیمورلدکدن صکرە رفقاسی اولان اون سکز نفر بنام قپودانلرله برابر قپودان احمد بکك خانەسنه مسافر ایدلمشدر .

خیرالدین بکك حضور همایونه مثولی و مقام قپودانی یه ارتقاسی — میر مشارالیه واخص رفقاسندن اولان اون سکز نفر

[*] بوذات دولت علیەنك (١٨) نجی وسلطان سلیمان قانونی حضرتلرینك (٢)نجی قپودان دریاسی اولوب ، سابق قپودان یایلاق مصطفی پاشانك (٩٤٠ ﻫ) تاریخنده ارتحالی اوزرینه جانشینی اولمش وبرسنه حسن خدمت ایتدکدن ویالکز بردفعه آق دکزە سفر ایلدکدن صکرە (٩٤١ ﻫ) تاریخندە ارتحال ایله مقامنی خیرالدین پاشا حضرتلرینه براقمشدر . میر مومی الیه ارباب شجاعت ولیاقتدن اولوب ، زوربازو ایله مشهور بر مرد نادرالامثال ایدی ؛ حتی برالیله قیونی یوزونجەیه قدر طوتدیغی مشهوردر . برمعلم وماهر تیرانداز اولدیغی جهتلە دخی کمانکش لقبیله اشتهار ایلمشدر .

قپودان دخی برلکده اوله‌رق جملةً حضور همایونه چیقارلدیلر. بونلر قورصانلقدن گلمه آدملر اولوب. آداب ملوکانه‌یی بیلمدکلرندن والك بیوك رعایت ال اوپمکی طانیدقلرندن الك اول خیرالدین بك. بعده رفقاسی صره‌سیله برر برر حضرت پادشاهك النی اوپدیلر. «سلطان سلیمان» حضرتلری بونلرده گوردیکی شجاعت ودرایتی پك بیوك بولمشدر؛ زیرا. هانکی مشکل شیدن سؤال ایتسه‌لر غایت اهونیتی حقنده جواب آلیرلردی؛ حتی اواثناده درسعادتجه الك بیوك ایش «آندریا» مسئله‌سی اولدیغندن ذات شاهانه بوندن سؤال ایلدکده. خیرالدین بك « **اوصریغلك لاقردیسی می اولور؟ بوقدر وقتدر آرایورم! بنده قاچوب طوریور! پادشاهم امر ایدرلر ایسه گمیلرینی هوایه اوچوریرم!**» جوابنی ویرمش اولدیغندن ذات شاهانه پك زیاده محظوظ اولوب. میرمشارالیهك اوزمانه قدر زبانزد اولان اسمیله خطاب ایده‌رك « **خضر بك! سن بودنیانك اك خیرلی اوغلیسك! الله سندن راضی اولسون! سکا « خیرالدین » اسمنی ویردم!** » بیورمشدرکه، ایشته‌اوزماندن صکره مشارالیهك اسمی «خیرالدین» قالمشدر.

بواثناده وزیراعظم «ابراهیم‌پاشا» اردوی همایون‌ایله ایران سفری ایچون حلبده بولندیغندن آرزو والتماسی اوزرینه خیرالدین بکك بر مدتجك اورایه‌قدر سیاحتی وارایسه‌ده سلطان سلیمان‌خان حضرتلری ذاتاً گیدوب، گیتمه‌مکده کندیسنی مخیر براقش اولدیغندن، گیدوب. وزیر مشارالیه طرفندن جزایر بکلر بکیلکی خلعتی الباس اولنه‌رق بر آی ایچنده عودت ایلمشدر. بوعودتدن صکره بارتبهٔ وزارت‌قپودان دریا نصب وتعیین بیورلدی.

خیر الدین بکك ترجمهٔ حالی — میر مشارالیه مظنهٔ کرامدن اولوب، مرتبهٔ ولایتـه واصل ودریاده غزواتی خارق العاده بر پیر مجاهد صاحب مناقب وابو العجائب ذاتدر. حضور حضرت سلیمان خانیده مشمول شرفنه نائل اولدیغی

زمان آلدیغی امر اوزرینـه گرك برادریله ، گرك یالکز وقوع بولان غزوات مبارکه‌سنی مبین بر رساله قلمه آلدیروب، خاکپای شاهانه‌یه تقدیم ایلمش ایدی. بو رساله‌یی تحریر ایدن ذات ایسه معیتی قپودانلرندن مشهور «سنان» رئیسدر. رسالهٔ مذکوره‌نك مطالعه‌سندن آکلاشلدیغی اوزره مشارالیه مدللیده اقامت ایدن «یعقوب» نامنده بر آدمك اوغلیدر. «اسحق»، «اوروج»، «الیاس» اسمنده اوچ نفر برادری، دها اولوب، کندیسنك اصل اسمی‌ده «حضر» در. هر خصوصده عثمانلیلر حقـنده حقسزلغی و خلاف حقیقت اسـناداتده بولنمقلغی کندیلرنجه وجیبه‌دن عد ایدن اوروپالیلر بوبابده دخی اصلا قصور ایتمیوب، دنیاده امثالسز قهرمانلقلریله اشتهـار ایلمش اولان بو ذوات نادره‌نك ده نسلاً اولـسـون عثمانلی اولمدقلرینی گوسترمك غیرتنه دوشه‌رك گویا یعقوب اسمنده سیجیلیه‌لی بر مهتدینك اوغلاری اولدقلرینه دائر میدانه برسوز آتمشلردر؛ حال بوکه، عثمانلی تاریخلرینك بالاتفاق شهادتلرینه وسالف الذکر رساله‌نك بیاننه نظراً بونلرك پدرلری فی‌الحقیقه «یعقوب» نامنده برآدم ایدیسـه‌ده آنجق اویله فرنکلرك دیدکلری گبی سیجیلیه‌لی اولمیوب، (آچه اووه‌سی) اهالیسندن بر سپاهی زاده ایدی. مؤخراً کندیسی‌ده سپاهیلکله مدللی‌یه گله‌رك اوراده قالمش وتوطن ایلمشدر. ایشـته شو افاده‌دن بو برادرلرك جدبجد عثمانلی اوغلی عثمانلی اولدقلری آکلاشـیلیر. یعقوب بکك سالف الذکر درت نفر اولادندن بیوکی «اسحق» مدللیده تمکن ایدوب، دیگرلری تجارت طریقیله دکزده گزرلردی. بونلردن «اوروج رئیس» اکثریا تجـارت ایچون مصر وطرابلس شـام جهتلرینه، «حضر» دخی برادری «الیاس» ایله سیروز وسلانیك طرفلرینه گیدوب، گلیردی. «حضر» قرنداشی «الیاس» ایله بر سـنه رادوس اوکندن یچرکن آق دکزده قورصـانلقله مألوف اولان رادوس شوالیه‌لرینك سفینه‌لرینه تصادف ایده‌رك جنکه طوتشدیلر.

بو زمان ایکیسی ده پك کنج و عادتا چوجق اولدقلری جهتله شـوالیه‌لر حضرك راکب اولدیغی سفینه‌یی یقالایوب، چوجغی دخی زندانه آتدیلر. الیاس ایسه بو محاربهٔ ناگهظهورده شهیداً ارتحال ایلدی. حضرك قورصانلغه چیقیشی زنداندن خلاصندن صکره اولوب، اك اول «سلطان قورقود» آنطالیه‌ده ایکن آنك حمایه‌سـنی گورمش و (١٨) اوطوراقلی بر (پرکنده) ایله دکزده کشت وگذاره باشلامشدر. برمدت رادوس جزیره‌سی اطرافنده طولاشه‌رق جزیره‌یه منسوب بر خیلی سـفائن غارت ایتدکدن ورادوسلیلردن بو طریق ایله انتقامنی آلدقدن صکره ایتالیـا طرفلرینه یچوب، آپولیا صولرنده دخی حرباً برطاقم بارچه‌لر ضبط ایده‌رك حوله‌لرینی غارتله موسم شـتانك حلولنه دکین بو منوال

اوزره دکزده طولاشوب، قیشی دخی اسکندریه‌ده کچیرمش وایلك بهارده [*] جربه آطه‌سنه وارەرق آغرلغی اولان اموال غنائمی اوراده ترك ایله ینه عثمانلی صولرینه عودت ایتمش ایسه‌ده بو اثناده «سلطان سلیم» خانك جلوسیله «سلطان قورقود» اختفا ایتمش بولندیغندن حضرر رئیس مشارالیهك حمایه‌سنی غائب ایلدیکی کبی او زمان دریاده عثمانلی قورصانلرینك دخی کشت وگذاری طرف پادشاهیدن منع ایدلمش اولمغله مشارالیه قرنداشی اوروج رئیس ایله برلشوب، (تونس) طرفنه چکلمکه مجبور اولدی.

او زمان تونس «بنی حفص» امراسنك النده بولنمغله بونلر طوغریجه حکومت محلیه‌یه مراجعت ایدوب، کندیلرینك قورصان اولدقلرینی واوزمانه قدر سبق ایدن تجربه‌لری اوزرینه مسلکلرنده ایلریلمك امیدنده بولندقلرینی افاده ایدەرك مرکز اتخاذ ایتمك اوزره برمحل ایسته‌دیلر. واقعا حضرر رئیسك او زمانه قدر کچیردیکی برقاچ وقعهٔ حربیه مسلکنده ایلریلیه‌جکنی کندینه تأمین ایلدیکی کبی شانی دخی سمع بحریونه ایصال ایتمش اولدیغندن «بنی حفص» بونلرك التماسنی قبول ایدەرك مال غنائمدن بشده برینی کندی خزینه‌سنه ویرمك شرطیله (خلق الواد) اسمنده برقلعه‌یی بونلره دبوی اولمق اوزره ترك ایلدی.

بو ایکی برادر هیچ بر طرفك معاونتی اولمدیغی وهر معاونتی یالکز بربریله حسن اتفاقده بکلدکلری حالده ایکیسی برکمی دونتوب، هجرتك (٩٢٠) تاریخلرینه طوغری (خلق الواد) دن ایلك دفعه اولەرق قسمت آرەمق اوزره دکزه چیقدیلر. ابتدا بغدای حموله‌لی برجنویز سفینه‌سنه تصادفله ضبط ایتدکدن صکره چوقه حموله‌لی بر جسیم قالیونه دها ملاقی اولوب، آنی دخی حرباً الده ایدەرك بو ایکی شکار یدکلرنده اولندیغی حالده غانماً تونسه عودت ایلدیلر. بو سفری متعاقب (٣) کمی ایله تکرار آوروپا سواحلنه کچەرك بو دفعه دخی اسپانیا کمیلرندن بر پارچه‌یه تصادف ایدوب، وقت فوت ایتمکسزین اوزرینه رامپا ایدەرك شدتلی برمقاتله‌دن صکره مذکور سفینه‌یی یدکه آلدیلر. کمیده اسپانیا امراسندن بری بولنوب، هر نه‌قدر مقابله‌ده فوق العاده اصرار وثبات ایلدی ایسه‌ده عاقبت غازیلر طرفندن اسیر قهر ایدلدی. آندن صکره دخی شجاعت وبسالتلری یاردمیله هرنوبت بریکی شکاری دردست ایدەرك ثروتلری آرتمش ونزدده مهارتی بولنده وفقط الی بوش برقپودان وبا کمیجی وار ایسه بونلره کلوب، انتساب ایتمش اولندیغندن بریاندن آدملرینی، دیکر طرفدن دخی

[*] جزیرهٔ مذکوره بحر سفیدده تونس ممالکی داخلنده طوغری کیرمش اولان قابس کورفزینك جنوب طرفنده قرەدن برطار بوغاز ایله فصل اولنمش برآطه اولوب، قدیماً مستحکم بر قلعه‌سی دخی اولدیغی حالده شمدی یالکز برقاچ پاره قریه‌دن عبارتدر.

گمیلرینی آرتدیره آرتدیره سکز سنه قدر زمان ایچنده (٤٠) قطعه مکمل و مجهز قورصان دونتماسنک سرداری اولمشلردر. ینه بر دفعه ایکی قرنداش (٤) گمی ایله (خلق الواد) دن چیقوب، عادتا سیر وسیاحت طریقیله اوائللرده اسپانیوللر طرفندن ضبط ایدلمش اولان بجایه قلعه‌سی [*] پیشگاهنده واصل اولدقلری صرهده آنسزین برفیلو اسپانیا دونتماسی اوزرلرینه گلەرك تعرضه ابتدار ایلمش اولمسیله بونلر دخی بالمقابله طرفیندن برخیلی مدت طوپ محاربه‌سی ایدلدیکی اثناده اسپانیوللرك برگمیسی غرق اولمش وبونی متعاقب طرفین سفائنی یکدیگرلرینه رامپا ایده‌رك برآز زمان‌ده بو وجهله مقاتله دوام ایدوب، دشمندن (٢) گمی دخی ضبط ایدلمش‌اولدیغندن آرتق اسپانیوللر مقابله‌دن عاجز قاله‌رق ناچار لیمانی ترك ایله مغلوباً ومنهزماً فرار ایلمشلردر. بومظفریت بحریه‌دن صکره اوروج رئیس قلعه‌یی دخی بهمه حال ید استیلای اعدادن تخلیص ایتمك افکاریله اك جنکاور بولداشلرندن یتنه لزومی قدر آدم آله‌رق قرەیه فرلادی. قلعه‌دن دخی بونلر اوزرینه برخیلی اسپانیول عسکری سوق اولنه‌رق شدتلی بر محاربه وقوع‌بولوب، دشمن عادتا یوز گیری ایتمش‌ایکن. چه فائده! قلعه طرفندن گلن برمسکت اوروج رئیسك صول قولنه اصابتله فنا حالده مجروح ایلدیکندن غازیلر بالمجبوریه گمیلرینه چکلدیلر ولیمانی ترك ایده‌رك دکزه آچلدیلر.

غازئ نامدارك قولی التیام قبول ایتمز بردرجه‌ده مجروح اولدیغندن بالآخره کسلمشدر. بومیانده بر پارچه وبرقاچ قورصان سفائنی دها ضبط ایدوب، تونسه گوندردکدن وکندیسی (مایورقه) اطه‌سنه گیده‌رك برقاچ عدد قوله فتح وقریه‌لرینی اوروب، یغما ایلدکدن صکره عودت ایدرکن (٨) پاره قادرغه ایله قورسیقه آمیرالنك اوزرینه گلمکده اولدیغنی گوربجه کندیسی ده (٤) پاره گمیسیله آنك اوزرینه وارەرق حربه طوتشدیلر؛ وآمیرالك بولندیغی گمی‌یه رامپا ایدوب، غازیلر ایچریسنه هجوم ایله فداکارانه جنك وجدال ایده‌رك مذکور گمی‌یی آلدیلر ایسه‌ده بری طرفدن دخی دشمن (٢) گمیلرینی ضبط ایله باغلادیغندن حضر [خیر الدین] رئیس اوزرلرینه واروب، برخیلی اوغراشدقدن صکره گمیلرك ایکیسنی‌ده براقدیردی؛ حاصلی (٨) پاره قادرغه‌یی قفسه چویره‌رك فراره مجبور ایلدیلر.

خیر الدین رئیسك قورصانلقده اشتهاری — بو غزادن عودت اولندقدن صکره آرتق حضر رئیس اوروج قپودانی جنکه چیقارتمیه‌رق اسباب

---

[*] جزایرده قسطنطین ایالتنده لیمانی مشهور وسورایله محدود برشهر اولوب، تونس حدودینه یقیندر.

استراحتنی اکمال ایله امر غزایه کندیسی وقف وجود ایلدی . اوروج رئیس تونسده اختیار تقاعد ایلدکدن صکره آرتق قرنداشی حضرت، یعنی خیر الدین رئیسی تعلیمات مخصوصه ایله هرطرفه صالدیرمغه باشلادی. خیر الدین رئیس قرنداشنه پك زیاده مطیع اولدیغندن مرقوم طرفندن ویریلن اوامری لایقیله تطبیق حرکتی سبه‌سنده اوقیش ایچنده (۳۸۰۰) نفر اسیر و (۲۰) پاره گمی ضبط ایله حسابسز مال غنیمته نائل اولمشدر. ایش بو درجه‌یی بولدقدن صکره آرتق کندیسی یالکز اسرا وگمیلرله اکتفا ایدرك اموال غنائمی معیتنده اولان جنکاورلره تخصیص وتوزیع ایلمکی عادت ایدندی. بو اثناده خیر الدین رئیسك سائر غزوتنه نسبتله جسمتی آز وفقط اهمیتی پك چوق برطاقم غزالری واردر: ازجمله، برکره (۷) پاره کوکللی گمیسی سردارلغیله آوروپا صولرینه کچه‌رك بر شهری باصوب، الده ایتدیکی (۱۸۰۰) قدر اسرایی (۱۲۰۰) آلتون فدیه ایله صاتوبردکدن صکره معیتنده اولان گوکللی سفائنی شکار ایچون اطرافه طاغتمش وکندیسی یالکز اوله‌رق گیدرکن کیجه ایقاد ایتدیکی فنار ملابسه‌سیله آرقه‌سنه (٤) قطعه بارچه دوشمش اولدیغندن ایرتسی صباح بونلری گورر گورمز اوزرلرینه ییقدیرارق دردینی ده ضبط ایله حامل اولدقلری (۸۰۰۰) طوپ چوقه‌یی اغتنام ایلدی.

اثنای نیاده بربارچه‌یه دها تصادف ایتمش ایدیسه‌ده نصلسه کیجه‌نك قارانلغی حیلولتیله گوزدن قاچیرمش‌ایدی؛ فقط بوگمی‌ده اطرافه پراکنده اولان معیتی سفائنی طرفلرندن تصادفله ضبط و اسیر ایدیله‌رك آرقه‌سندن تونسه گتیرلدی. مذکور سفینه‌نه کرسته یوکلی وفرانسنز باندیره‌سنی حامل ایدی. حضرت رئیس بوگمی‌یی رفقاسندن مشهور قورصان کمال رئیسك همشیره زاده‌سی «محیی الدین» رئیسه بالترفیق دها بعض هدایا ایله برلکده دردولتـه ارسال ایلدی. موجب محظوظیت اولدیغندن طرف سلطنت سنیه‌دن دخی مقابلهً (۲) قادرغه ایله خلعت احسان اولندی؛ خلاصه ، خیر الدین رئیسك شان وشهرتی بحر سفیدك هر کوشه‌سنه طاغلمش وبوندن صکره بعض عظمتلی فتوحاتی دخی ساحه آرای شهود اولمشدرکه، عادتا دولت دوشمنلرینه بیله حیرت ویرمشدر: از جمله ، بوایکی برادرك مظفریات بحریه‌سی یالکز اوروپادن بحر سفید سواحلنده ممالکی بولنان دولتلری دکل کندیلرینه بر گوسترمش اولان تونس حکومتنی دخی خوفه دوشوروب، دفعلری چاره‌سنی تحریده اولمسندن اوروج رئیس تونسده اوتوره‌بیلمك ایچون بنی حفص امراسنی ازاله ایتمك لازم گلدیکنی گورمش. وحال بوکه، بو مقصدك حصوله گتیرلمسی اسلامك بر قولنی قیرمق اولدیغنه مبنی تونسی الده ایتمکدن ایسه دها اوته‌ده اسپانیول وجنویزلر طرفندن استیلا وازعاج ایدیلن

یرلری ضبط ایتمك لزومنی حس ایلمش اولدیغندن بر ایلك بهارده غازیء مشارالیه و برادری (١٠) پاره گمی دوناتوب، فکر سالف الذکرك اجراسی املیله دکزه چیقدیلر. اولا شرشل [چیچل] دینیلن یول اوزرنده‌کی کچوك برحصاری سهولتله ضبط ومحافظلری اولان (١٠٠) نفری درزنجیر ایله ایچنه (٥٠) نفر جنکجی ولیماننه (٣) قطعه گمی وضع وتعیین ایلدکدن صکره (بجایه) قلعه‌سنه واروب، قره‌یه طوپ وجنکجی چیقاردیلر. اوچ گون شدتله محاربه دوام ایلدی. دشمنك کثرتنه و مقاومت شدیده‌سنه مبنی بعضلر بوحربدن صرف نظرله چکلمك طرفنده بولندیلر ایسه‌ده اوروج غازی «بن بوراده بر قوللی براقدم! برینی دها دکل کله‌می‌ده براقیرم! اولومدن قورقان، جاننه آجیان وار ایسه چکلسین گیتسین! بکا صدق ایله یولداش اولانلر قورقوب، قاچمازلر!» جوابیله غازیلرك برقات دها عروق شجاعتلرینی تحریك ایلمش اولدیغندن نهایت دردنجی گون قلعه‌یه شدتلی برهجوم اولنوب، دیوارلرینه چیوبلر قاقیله‌رق ایچریسنه گیرلدی؛ وبو وجهله ضبط اولنه‌رق مقتولیندن باشقه (٥٠٠) نفرده اسیر آلندی.

اوروج رئیس مقدما معاونت ایچون گلمش اولان (٢٠) بیك قدر عرب عسکرینه داخل قلعه‌ده بولنان بالجمله اموالی یغما ایتدیردی؛ فقط بجایه قلعه‌سی ایکی طرفلی و ایکی حصاره منقسم اولدیغندن بورایه قدر حکایه ایدیلان غیرتله آنجق بر طرفنی قورتاره‌بیلمشلر ایدی. اوته طرفنی‌ده قورتارمق ایچون ینه حربه طوتشدیلر. بو محاربه دخی (٢٠) گون شدتله دوام ایتدی ایسه‌ده مقصدك حصولندن اول بر طاقم موانع وعوارض قویه باش گوسترمکه باشلادی؛ ازجمله، جبخانه‌لری توکنوب، تونس حکومتندن براز مهمات طلبنده بولندقلری حالده ویرلمه‌مش اولمغله برابر گمیلری برچابك ایچنده بولندیرلمقده ایکن صولر چکلوب قره‌ده قالمش اولدقلری صره‌ده تمام (٢٠٠) پاره سفائندن عبارت جسیم بر اسپانیا دونماسیله قلعه‌یه (١٠) بیکدن زیاده قوهٔ امدادیه ورود ایلمسی ترس کیتمکده اولان ایشی بتون بتون تصعیب ایلمش اولدیغندن آرتق بو تصعیبات اوروج رئیسك علو همتنه تقابل ایده‌رك چای ایچنده اوطورمش اولان گمیلری دکزه ایندیرملك ممکن اوله‌مدیغی جهتله بالضروره آتشه ویروب، احراق ایتدکدن صکره سالف الذکر (٥٠٠) نفر اسرا دخی یانلرنده اولدیغی حالده قره‌دن (٦٠) میل مسافه چیکنه‌یدرك شرشله عودت ایلدیلر. بورجعت اوزرینه دشمندن انتقام آله‌بیلمك ایچون یکی بر تدارکه احتیاج شدید اولوب، حال بوکه، یانلرنده یالکز شرشلده براقدقلری (٣) سفینه ایله مؤخرا مذکور نیمانه گوندرلمش

اولان خیر الدین رئیسك (۲٤) اوتوراق قادرغه‌سی بولندیغنه وسفینه انشاسنه محل اولمدیغنه مبنی خیر الدین رئیس آق دکزده بولنان سائر ایکنجی درجه‌ده قورصانلره خبر گوندروب، ایستکلی اولانلری غزایه دعوت ایتمکله (۷) قطعه گوکللی قورصان گمیسی گلمش وکندیسی دخی تونسدن (٤) گمی مبایعه ایده‌رك جمله‌سی (۱٤) گمی اولدقلری حالده «قورد اوغلی مصلح الدین» رئیس دخی معیتنده بولنان (۱٤) پاره گمی ایله یتشمش اولدیغندن اشبو (۲۸) قطعه سفینه دکزه چیقه‌رق بردورده بغدادی حوله‌لی (۸)، چوقه حوله‌لی (۱۲) بارچه‌که، جمعاً یکون (۲۰) پاره سفینه‌یی بلا محاربه ضبط ایتمکله خیر الدین رئیس بوگمیلری قورت اوغلی ایله تونسه گوندروب، کندیسی شرشلده بولنان برادری یانه عزیمت ایلدی. اوراده برادریله مغرب سواحلنك اسپانیا اللندن قورتارلمسی چاره‌سنی مذاکره‌یه باشلادی؛ زیرا، اسپانیوللر هر طرفی تعجیز ایتدکلری گبی جزایرقلعه‌سنك تمام قارشیسنده واوق منزلنده بولنان برآطه‌جق اوزرنده کائن اوفاق برقلعه‌یی‌ده ضبط ایده‌رك اورادن شهری تعجیزه باشلامغله ۷ جزایر خلقی اوروج رئیسدن استمداد ایتمش وبو حال بیوك بر حرکت حربیه ایچون وسیله اوله بیلمکده بولنمش ایدی.

جزایرك فتحی — خیرالدین رئیس کوکللولرندن کال رئیسك برمصادمه‌ده اله کچیردیکی برقاچ قطعه سفائن اسراسی ومال غنائمی ایله برابر خیرالدین واوروج نامنه دفعهٔ ثانیه اوله‌رق خاکپای شاهانه‌یه ارسال قلنوب، «سلطان سلیم» حضرتلری دخی اول زمان مصری فتح ایلمش اولدقلرندن قاهره‌ده بولنیورلردی، گیدن مأمورلردن اوروج وخیر الدین رئیسك احوالی سؤال اولندقده لزومنه گوره (۸۰) پاره‌یه قدر سفینه ایله (۱۰) بیکه قریب جنکاوری آق دکز صولرنده ایستدکلری طرفه سوق ایده بیله‌جکلری خاکپای شاهانه‌یه عرض اولنمغله، بو درجه قوته مالك اولان قهرمانلرك آستانهٔ سعادته قبول ایدلمسی التزام بیورلمش اولدیغندن ترسانهٔ عامره‌دن (۲) بیوك قادرغه ومدللیدن بر گمی ایچنده مشارالیهمانك برادرلری «اسحق قپودان» ارکاب ایدیله‌رك برهدیهٔ شاهانه اولمق اوزره تونسه گوندرلمش ایدی. بوخبر شرشلده اورج وخیرالدین رئیسه واصل اولنجه جزایر فتحنی اورج رئیس درعهده ایدوب، قرنداشنی تونسه گوندردی. خیر الدین رئیس بعض مال غنائمی قورد اوغلی مصلح الدین رئیس ایله پای ایتمك وگلن گمیلری قبول وبرادریله ملاقات ایلمك ایشلری ایله مشغول ایکن، اورج رئیس (۱۸) پاره بیوك و(۳۰) قطعه کچوك گمی وبر مقدار عسکر ایله جزایره واروب، اول قدر ممانعت ومقابله گورمدیکی جهتله الك اول جزایر قلعه‌سنی امیری بولنان «سالم ابن تمی» دن اخذ وتسلم ایلدی (۹۲۲ ه، ۱۵۱٦ م)

سالم ابن تمی هرنه‌قدر صورت ظاهره‌ده جزایر امیری عد اولنمقده ایدیسه‌ده اسپانیا قرالی «فردیناند» (١٥٠٩) سنهٔ میلادیه‌سنده جزایر قطعه‌سنی استیلا ایتمش اولدیغندن امیر مرقوم عادتا اسپانیا دولتی طرفندن منصوب بر والی مقامنده ایدی.

خیر الدین رئیسك آق دکزده ظهوریله آوروپا دول ساحلیه‌سنك تجارت بحریه ومراسلات سائره‌لرینی عادتا قطع ایدرجه‌سنه موفقیاته نائل اولمسی وبونلر میاننده فرانسه دولتنك‌ده یك چوق سفائن تجاریه‌سنی ضبط ایله بر صورت شدیده‌ده خصومتنی جلب ایتمش بولنمسی اوزرینه دولت مشارالیها طرفندن گویا رئیس مرقومك استیصالی ایچون بو اثنالرده فوق العاده تدارکات بحریه گوریلوب، حاضر اولان دونتمایه (٣٣) ماونه دها ضم وعلاوه ایله تقویه ایدیله‌رك تونس اوزرینه سوق و ارسال قلنمش ایدی. فرانسز دونتماسی طوغریجه تونسك شمال غربی ساحلی اوزرنده بولنان (بزارته) لیماننه ایندوب، اوراده قورد اوغلی مصلح الدین رئیسه تصادفله درعقب حربه باشلامشلر ایسه‌ده رئیس مرقوم بویله جسیم بر دونتمایه قارشی معیتنده اولان بر قاچ لوند گمیسیله مقابله ایده‌میه‌جکنی آکلایه‌رق گمیلری لیمانده ترك ایله یولداشلریله برابر قریه چیقوب، حصاره التجا ایلدی. فرانسزلر بونلرك (٤) گمیلرینی ضبط ایده‌رك قریه عسکر دوکدیلر ایسه‌ده حصار طرفندن یورویش ایدن تونس غازیلری بوعسکری فنا حالده بوزارق بوزگیری ایله گمیلرینه قدر تعقیب ایدوب، حتی (٦) قطعه گمیلرینی‌ده الده ایتدیلر. فرانسزلر گوردکاری بوشدتلی مقابله‌یه قارشی طوره‌میه‌رق فرار ایله لیمانی ترك ایلدیلر ایسه‌ده دوچار اولدقلری مغلوبیتك انتقامنی آلمق اوزره بو دفعه‌ده (خلق الواد) اوزرینه بر هجوم بحری اجراسی قیدنده بولندیلر؛ حال بوکه، خیر الدین رئیس بالذات اوراده بولندیغندن هرنه‌قدر تشبث ایتدیلر ایسه‌ده قریه عسکر دوکمکه بر درلو موفق اوله‌میه‌رق بالآخره مخذولاً چکلوب، کیتدیلر. بوندن صکره خیر الدین رئیس قرنداشی اسحق دخی (٤) پاره گمی وطوپ و (٥٠٠) نفر جنکجی ایله جزایره گوندردی؛ کندیسی‌ده تونسده قیشلادی.

ایشك اك مشکل جهتی شو اولدی‌که، جزایرك اوروج رئیس طرفندن فتحی اسپانیوللری نه قدر بیزار ایلدی ایسه عربلری دخی اوقدر دلگیر ایتمشدر؛ بناءً علیه، تلمسان حاکمی «ابن هامون» اسپانیوللر ایله برلشه‌رك قرقی چکدیرمه ویوز قرقی پارچه اولمق اوزره (١٨٠) پاره سفائن جسیمه‌دن عبارت اولان بردونتما ایله (١٥) بیك اسپانیول عسکری بحراً و (٤٠) بیك قدر عرب عسکری دخی براً جزایر اوزرینه هجوم ایلدیلر. عربلر اسپانیوللردن اول گلمش اولدقلرندن

اوروج رئيس دخی اك اول عربلرك اوزرينه هجوم ايله جملهسنی تارومار ايدهرك برچوق اشيالرينی و (١٢) بيك مقداری دوهلرينی كندی جنكاورلرينه يغما ايتديردی؛ بعده اسپانيول دونانمهسیده گلوب، حصارك اوكنه تيورليهرك وقرهيه عسكر دوكهرك جنكه مباشرت ايلدی. قلعه ذاتاً خراب برشی اولمسيله اعدانك ايلك آتشنده سپرلری منهدم اولدی. عثمانليلر بونلری وآچيلان گديكلری تعمير ايله مشغول ايكن اسپانيول فدائيلری شدتلی برهجوم ايله بدنلره قدر چيقوب، بانديرهلرينی ركز ايلديلر؛ بناءً عليه، هركس تعميری براقوب قازمهلر، كوركلر ايله دشمن اوزرينه صالديرديلر. بعون الله اعدا رجعت قهقری ايله فراره باشلايوب، گميلرينه جان آتديلر. غازيلر دخی آرقهلرندن تعقيب ايدهرك بك چوقلرينی قهر وتدمير ايلديلر. بو فراريلر ميانلرنده آنجق بيك كيشی قدر حياتی قورتارهبيلمشدر. عثمانليلرك گميلر اوزرينه دخی هجوم تداركی گورمكده اولدقلری دشمن طرفندن آكلاشيلنجه تيور قالديروب، دكزه آچلمغه مجبور اولديلر. ايشته بو محاربهده اعدانك بر منوال محرر انهزامی صوك انهزام اولوب، آندن صكره ينه دفعاتله تعرضلر وقوع بولديسهده اسلامه غلبه ايتمك ممكن اولهمدی.

تهنز سفری — تلمسان حاكمی ومتفق بولنان اسپانيوللر جزايردن مغلوباً، مقهوراً فرار ايلدكدن صكره هيچ اولماز ايسه (تهنز) اوزرينه يوريوب، عالمه قارشی بريوز آقلغی گوسترمكه قرار ويرمشلر ايدی. بو تهنز قلعهسی جزايرك (٩٠) ميل قدر غرب جهتندهدر. برقيلو اسپانيول دونانمهسيله بر مقدار عرب عسكری قلعهٔ مذكورهيه واروب، ايچنده عسكر بولنمامغله ضبط ايلديلر. آنجق اهاليسنك تظلمی اوزرينه اوروج رئيس برادری خير الدين رئيسی بحراً برقوهٔ كليه ايله او جهته سوق ايلدی.

عثمانليلر قلعهٔ مذكوره اوكنه واربر وارماز اسپانيوللر دوچار اولدقلری خوف وخلجانله قرهيه جان آتهرق قلعهيه قپانديلر. خير الدين رئيس نيمانده نهقدر گمی بولديسه جملهسنی ضبط ايدهرك برطرف ايلدكدن صكره قرهيهده عسكر چيقاروب، قلعه اوزرينه هجومه باشلادی. بو محاربه آنجق ايكی گون دوام ايدهبيلدی. اسپانيوللر عثمانلی دلاورلريله حرب ايدهبيلمك كندی كارلری اولمديغنی اعتراف ايدهرك تسليم اولمغله عربلر دخی فراره مجبور اولديلر. بومظفريتی متعاقب خير الدين رئيس غنائم كليه ايله جزايره عودت ايلدی.

بعض تنظيمات — تونسدن تهنزه وارنجهيه دكين جزاير وبجايه وتوابعندن بش عدد جسيم قلعهيی حاوی اولان عادتا ايتاليا شبه جزيرهسی قدر بر مملكت

[*] بارباروس قرنداشلرك زیر ضبطنه كچنجه بونلر بر یره كلهرك بعدازین بر قورصان كبی حركت ایدهمیهجكلرینی وادارهٔ مملكه دخی باقوب، حتی مملكتی توسیع دخی لازم اولدیغنی درمیانله جزایرك شرق طرفی ذاتاً تعرض اعدادن امین اولدیغی ایچون خیر الدین بكه وغرب طرفنده برچوق مسئلهٔ حربیه اكتساب اولنهجغی ایچون اوروج بكه تسلیم اولندی. بو حالده برنجی درجهده تشبث اولنهجق اجراآت مملكتك قوتنی بیلمك ایچون (تحریر نفوس) قضیهسی اولدیغی او زمان قورصانلقدن كلمش اولان بو ایكی ذات عالی قدر درك ایدهرك نفوسی تحریر ایلمشلردر! معیتلرنده بولنان عسكره دخی بر نظام ویروب، یكیچری عسكری كبی اون كشی‌یه بر اون باشی، یوز كشی‌یه بر یوز باشی ضابط نصب ایدهرك دونغابی مجرب الاطوار قپودانلره سپارش ایلدیلر. آنجق بو حالده ایكی قرنداش بربرندن آیرلمش اولدی؛ وكندی ریاستلری آلتنده بولنان یولداشلرك مجلس عمومیسی امر ادارهده مستقل طایفهرق آنلر ایسه برر والی منزلهسنده قالدیلر.

تلمسانك فتحی — بو عصرلر شمالی آفریقه سواحلنده اهل اسلامك قوتنه فتور كلهرك اسپانیوللر دائما تغلب ایتمكده ایدیلر. بونلك اك بیوك حكمتی ایسه اسپانیوللرده اسلحهٔ ناریه مكمل اولدیغی كبی، عرب حكمدارلرینك دخی ادارهٔ امور مملكتده عدم اقتدارلری ایدی. بویله بر زمانده تونسدن تهنزه قدر عثمانلیلر طرفندن بر حكومت تشكیل اولننجه جوارده بولنان عرب حاكملری بو حكومتك هر طرفه قول آتهجغنی آكلایوب، حمیت اسلامیهلرینك فقدانی سیئهسیله عثمانلیلر علیهنده طرف طرف اسپانیوللر ایله اتفاقه باشلادیلر. آنجق آحاد ناس بو درجهیه قدر عصبیتلرینی غائب ایتمهمش اولدقلرندن مملكتلرینك اسپانیول الینه كچمسندن ایسه عثمانلی الینه كچمسنی جانه منت بیلیرلردی. ایشته بوقبیل یرلردن بریسی دخی (تلمسان) ایدی. تلمسان تهنزك غرب طرفنده اولوب، وهران [عوران] اسكلهسندن چند مرحله ایچریده كائن بیوجك برقلعهدر. قلعهٔ مذكوره حاكمی مجرد جزایری عثمانلی النـدن قورتارمق ایچون اسپانیوللر ایله

[*] بارباروس قزیل قیللی معناسنه اولهرق اوروپالیلرك بو برادرلره ویرمش اولدقلری لقبدر. بو لقب هیچ بر سببسز اولمیوب «بابا اوروج» ك غلطی اولدیغنده شبهه یوقدر؛ چونكه، «اوروج غازی» پیشهٔ حرب وضربك اژدر هفت سری برقهرمان مجاهد اولدیغندن آق دكزك قسم غربیسنی تترتمش ویوقاریدن بری ذكری صددنده بولندیغمز غزوات خارقهسیله كندیسنی اوروپالیلره طانتدیرمش بیوك برذات اولدیغی كبی، مؤخراً خیر الدین رئیس دخی برادری قدر شهرت وشان قازانمش غایت شجیع وبهادر وخصوصا ادارهٔ امور حربیهده مثلی نادر برذات فضائلسمات اولدیغندن اوروپالیلر بیوك برادرینه طاقدقلری «بابا اوروج» غلطی «بارباروس» لقبنی بوكا دخی ویرمشلر ایدی. فرنكستان ممالك ساحلیهسی قادینلری چوجقلرینی «بارباروس» كلیور دییه قورقوتدقلری مثل سائر حكمنه كیرمشدر!

اتفاق ایتدیکنی آحاد ناس دوینجه حاکمی تکفیر ایدەرك اوروج بك لهنده نمایشلر ایلدیلر ؛ مع هذا، بر بیوك قوتله حاکم مرقومك جزایر اوزرینه گلەجکی اوروج بکك معلومی اولمغله خیر الدین بکی جزایرده براقوب ، کندیسی بر قوۀ جزئیه ایله تلمسان اوزرینه یوریدی. خلق عثمانلیلرك ورودندن خبردار اولنجه حاکملرینی خلع ایله اوروج بکی استقباله قوشدیلر. ایشته تلمسان بویله سهولتله فتح اولندی؛ فقط مسئلەنك نهایتی اوروج بکك شهادتنی منجر اولمشدر.

اورج بکك شهادتی — اورج بکك تلمسانی استیلاسی اوزرینه حاکمی وبعض اقرباسی برلکده اولەرق فاسه و اورادن تلمسانك اسکلەسی اولان وهرانه گلوب، مشهور «بشنجی شارل» ایله مخابره واسپانیا دولتنه التجا ایلدیلر. «شارلکن» هم اسپانیا قرالی اولمق، همده غربی اوروپایه حاکم بولنمق حسبیله اوروپاجه شان وشهرتی درجۀ نهایەیه قدر واردیرمغه حریص اولدیغندن عربلرك اوروج بك علیهندەکی التماسلرینی مع الممنونیه قبول ایلدی. «مارکیدەغومارس» نام سردار معیتیله برنجی قافله اولەرق (١٥٠٠) نفر تفنك انداز وبرخیلی جبخانه ومهمات حربیه سوق ایدەرك حاکم مرقومك جمعنه موفق اولدیغی (١٥٠٠٠) نفر عرب عسکری دخی برلکده اولدیغی حالده تلمسان اوزرینه یوریدیلر. بو خبر جزایرده خیر الدین بکه واصل اولنجه، برادری اسحق رئیسی بر مقدار عسکر ایله امداده گوندردی. بونلر گلوب ، حصاره گیردکدن صکره دشمن اردوسی دخی گذرگاهلری اوزرنده قوللو [قلعة القلاع] نام قلعه بولنمغله آنی هجوم ایله ضبط ایدوب، بعده تلمسان اوزرینه گلەرك قلعەسنی تحت محاصرەیه آلدیلر. محاصره اوقدر منتظم، اوقدر شدتلی ایدیکه، خارجدن امداده گرچکدن امکان یوق ایدی. بویله شدتلی بر محاصره اثناسنده اوروج بك بر کیجه قلعەدن خارجه چیقوب، (٧٠٠) نفری متجاوز دشمن اتلاف ایله (١٠٠) نفرده اسیر آلدقدن صکره سالماً قلعەیه عودت ایلدی؛ فقط بونی متعاقب (١٠٠٠٠) قدر اسپانیول عسکریله (٢٠٠٠٠) دها عرب عسکری امداده گلدکلرندن آرتق محاصره صوك درجەده شدت کسب ایدەرك محصورینك حالی یمانلشدی؛ وسپرلر برطرفدن تعمیر ایدلدیکی حالده دشمنك آتشی شدتندن ینه خاك ایله یکسان اولوردی. آنجق دشمن نه قدر هجوم گوسترر ایسه سینەلرینی سپر ایدەرك قلعه ایچنه فرد واحدی صوقماز ایدیلر. بوحال ایله (٧) آی مدت محاصره ممتد اولدی.

اوروج بکده نه جبخانه قالدی نه سلاح؟ یولداشلرندن بر قاچینك ابرامی اوزرینه استیمان ایله قلعەیی تسلیم ایتمکه راضی اولدیلرایسەده اکثریت ویرمەمك طرفنی التزام ایدەرك « قلعه ویرمك بر شی دکل ، طاشدن طوپراقدن

نه اولور؟ فقط اورتەده ناموس وار؛ ناموسی ویرەمکدن ایسه جانمزی ویرر ایسەك دها کارلی چیقارز!» دیدیلر. بو غیرتله بر مدت دها دوام ایتدیلر ایسەده آرتق چاره قالمدی. نهایت اسلحه واشیالرینه طوقونلماق اوزره اعدا ایله برمقاوله یاپوب، قلعەدن چیقدیلر؛ لکن دشمن عهده وفا ایتمیوب، تعرضه قالقشمغله تکرار قلعەیه گیرەرك و اولجه ایچری‌یه گیرمش اولان بر مقدار دشمنی کسەرك ینه مقابلەیه باشلادیلر؛ آنجق بو حال ایله مدافعەیه چارهٔ امکان قالمامش اولدیغندن اوروج بکك رأی وتدبیری اوزره بر گیجه اهل اسلام خبرسزجه قلعەدن چیقوب، رجعته باشلادیلر. دشمن بوندن خبردار اونجه آرقەلرینه دوشەرك تعقیبه شتاب ایلدی. اعدانك حرکتنی تعطیله باشقه چاره اولمدیغی جهتله اوروج بك هم رجعت ایدر، همده اك قیمتدار اشیاسنی یره ایکیشر آتار ایدی‌که، بونلری طوپلامق وباخصوص یاپلاشمق ایچون یکدیگریله منازعه ایتمك صورتلری دشمنك حرکاتنی ممکن مرتبه تعطیل ایدردی. بو منوال اوزره ایکی ساعتدن زیاده یول آلدیلر؛ لکن اشیا دخی توکنمکله غازیلر آرتق هیچ چاره قالمدیغنی نظر دقته آلەرق هر بری دیگریله حلاللاشدی؛ وهیچ کیمسەنك جان قیدنده اولمامسنه وممکن مرتبه بردشمن زیاده اولدیرمکه چالشمسنه یمینلر ایدیلەرك هر کس پچاغه وپالایه صارلدی. بو فدائی قهرمانلر اویله بر مقاتله ایتدیلرکه، برقاچ یرنده یارەلری اولدیغی حالده یارەلرك اضطرابندن دها زیاده شدت پیدا ایدەرك کندیلرندن درت قات زیاده دشمن تلف ایتدیلر؛ فقط آنلردن‌ده بو محاربەده جان قورتارانلری پك آز اولدی. اوروج بك، برادری اسحق رئیس ایله برابر شانلی بر صورتده شهید اولدیلر. تاریخ شهادتی (۱۵۱۸ م و ۹۲۴ ﻫ) سنه‌سیدرکه، هنوز اللی یاشنده بر قهرمان ایدی.

اسپانیول ومتفقلرینك جزایر اوزرینه هجومی — تلمسان وقعەسی

اوزرینه خیر الدین بکك تمربقه صیغماز بردرجەده آغلادیغی و «آه! بتون فرنکستانی قلیجەدن گچیرسەم قرنداشلریمك، یولداشلریمك اوجنی آلەمام!» دیدیکی مشهوردر. آنجق اعدانك ایلك بهارده (۱۷۰) پاره گمی و(۲۰) بیك قدر جنکجی ایله وهرانه گلەرك اوراده اولان اوچ درت بیك عسکری دخی آلدقدن صکره بو قوتله دکزدن، تلمسان حاکمی دخی یندن بر قوهٔ کلیه ایله قرەدن جزایر اوزرینه یورودکلری خبری گلوب‌ده خیر الدین بك نزدنده بولنان قوتی بوقلادیغی زمان، طوپی (۶۰۰) قدر آدم قالمش اولدیغی گورنجه آرتق مقابلەدن بتون بتون مأیوس اولدی.

جزایر خلقنی باشنه طوپلایوب، « ایشته قرەدن، دکزدن دشمن کلیور! بزده مدافعەیه قدرت قالمدی! هایدی گیدیکز! تلمسان بکنی استقبال ایدیکز! ینه نه قدر اولسه مسلماندر، شاید سزی ازمز؛ بن بوراده شو (٦٠٠) آرقداشلرم ایله قرنداشلرم وسائر یولداشلرم گبی بره قدر قیریلنجەیەدکین تسلیم اولمیەجغم!» دیه آنلری تلمسان حاکمنی استقباله گوندردی.

بو حادثه مشارالیهك یأسی گرچکدن فوق العاده ایدی. آنجق بو یأسك سببی کندی جانك قورقوسی اولمیوب، مجرد انتقام آلەمیەرق شهید اولەجغی قضیەسی ایدی. دیرکن، (٢٠) بیك قدر عرب عسکری جزایر قلعەسی جوارینه گلوب، خیر الدین بکی آلقشلامغه باشلادیلر. مشارالیه بونی گورنجه ایچنده بولندیغی اك بیوك یأس اك بیوك امیده تحول ایدەرك تمام بنه بو آرالق دریا طرفندن اسپانیول دونماسی باش گوسترمکله درعقب مقابله ومدافعەیه حاضرلندی. دشمن دونماسی لیمانه داخل اولوب، تیمور برافدقدن صکره طیشاری‌یه بر مأمورلری گلەرك قلعەنك تسلیمنی طلب ایلدی. خیر الدین بك ایلچیسنك بو طلبنی غایت استخفافکارانه بر صورتله رد ایدەرك دفعةً قیام ایتدکدن صکره دونمادن قرەیه عسکر اخراجنه باشلانمش اولدیغندن بری طرفدن دخی مدافعەده قصور اولنمیەرق دشمن بد فرجام دوچار انهزام ایدلدی؛ وگمیلرینه فراره مجبور اولدیلر. فرداسی گونی تلمسان حاکمی دخی گلەرك دشمن تزیید قوت ایلمش اولدیغندن محاربه دونکیندن قات‌قات شدت بولدی. نهایت (٣) نجی گونی دشمنك تلفاتی حدنصابندن زیادەیه واردیغندن آرتق ثباته مجاللری قالمیوب، بر رجعت قهقری ایله ساحله دوکولەرك گمیلره گوج بلا جان آتەبیلدیلر. اثنای تعقیبده دخی پك زیاده تلفات ویروب. او قوۀ عظیمەدن آنجق بش التی بیك کیشی قورتولەبیلدی.

دونمایه فرار ایدنلر ایسه آرتق لیمانده دخی طورمغه جسارت ایدەمیوب، محذولاً چیقوب، کیتدیلر. دشمنك قرەده قالان قسم باقیسنی دخی اوبله بر تعقیب ایلدیلرکه، تعقیب ایده ایده تا تلمسانه واروب، قلعەیی دخی فتح ایلدیلر. قلعه ایچندەکی عرب واسپانیوللردن اك چوغی فرار ایلدکلری حالده ینه (٣٧٠٠) قدر عسکر قالوب، بونلردن (٧٠٠) عربك غیری (٣٠٠٠) اسپانیولك عموماً بیونلری اورلدی؛ چونکه، قلعه حرباً ضبط اونمشیدی! بومعرکەدن قاچوب، قورتیلانلر جوارده بولنان تەنەز قلعەسنه التجا ایلمشلردر.

تەنەز فتحی — خیرالدین بکك بوحصاری دخی فتح ایتمك فکرنده اولدیغی حاکمنك معلومی اونجه، اسپانیادن استمدادی اوزرینه (١٥) پاره بارچەدن عبارت

بردونما ايله مقداركفايه عساكر امداديه ورود ايلديكى ميرمشاراليهه اخبار اولنديغندن درعقب (١٨) قادرغه احضار ايدوب؛ حصار مزبور اوزرينه سوق ايدەرك كنديسى دخى قرەدن برقوۀ كافيه ايله حركت ايلدى. محل مذكوره وصوليله برابر حربه ابتدار ايدەرك كندى برطرفدن هجوم ايله حصارى تسخير ايتديكى گبى، ديگر طرفدن دخى دونماسى اسپانيا دونماسنه غلبه ايدەرك (٥) قطعەسنى ضبط وبشنى غرق ايلدكلرندن آنجق باقى قالان (٥) دانەسى فرار ايدەبيلدى. بعدالفتح غانماً جزايره عودت ايلدى.

اسپانيول دونماسنك ايكنجى دفعه جزايره هجومى — تدنز سفرندن جزايره عودت اولنديغى صرەدە اسپانيا آميرالى «فردیناند» (Ferdinand) قوماندەسيله (١١٠) پاره سفائن حربيەدن عبارت غلبەلك بردونما آنسزين ليمانى باصديغندن درعقب خيرالدين بك ليمانده ياتان دونماسنه گيروب، قومانداسى درعهده ايله تيمور قالديرەرق وقتيله دشمنى قارشيلادى؛ وحربه مباشرت ايلدى.

وقوع بولان محاربه پك شدتلى اولوب، دشمنك خط حربى بوزدقدن وايكى دونما يكديگرينه قاريشەرق رامپا اولدقدن وبرمدتدە بووجهله بقا بقايه مقاتلهيه دوام ايدلدكدن صكره دشمن طرفنده علائم انهزام رونما اولمغه باشلايوب، عاقبت بوهنگامهٔ قيامت نمونده فردیناندك سوار اولديغى سفينه صيغ صولره صوقولەرق قوملق بر محله اوطورديغندن برى طرفدن اوزرينه وارلدقده (٦٠٠) نفر موجوديله برابر تسليم اولمسى اوزرينه آرتق دشمنده ثباته مجال قالميەرق (٣٦) بنام قپودان ايله (٣) بيكه قريب اسير ويردكدن صكره غايت رزيلانه برصورتده فرار ايلديلر.

بو حادثەيى متعاقب اسپانيا دولتى طرفندن سفير مخصوص ورود ايدەرك آميرال ايله قپودانلرك استخلاصى ايچون (١٠٠٠٠٠) آلتون بدل ويرلمك تكليف اولندى ايسەده مرقوملر فنون بحريهوحربيەده ماهر، كارگذار آدملر اولدقلرندن تكليف مذكور قرار علما ايله رد اولنەرق مؤخراً فراره تشبث ايتملرى حسبيله جملةً اعدام اولنديلر.

حتى آميرالك ميتنه اسپانيوللر طرفندن (٧٠٠٠) آلتون عرض اولنديغى حالده قبول اولنمامشدر.

خيرالدين بكك جزايره امير انتخاب اولنديغى — بالاده حكايه قلنديغى وجهله خيرالدين بك اعداى دفع ايتدكدن صكره (تلمسان) حاكمندن باشقه اوته طرفده تونس حاكمنكدە اظهار عداوت ايتمسى وعلى الخصوص ايشك ايچندە اسپانيا دولتى گبى قوتلى بر دولتك دخى بولنمسى جزايرك محافظهسنه مانع اولديغى در پيش ايدەرك جزاير خلقنى دعوتله « اى اهالى بز سزك مملكتكزه گلەرك

قلعه‌کزی تعمیر ویکیدن (٤٠٠) پاره طوپ ایله تقویه ایلدك؛ بونکله برابر سزك راحتکزی‌ده قاچردق؛ بزه اولان عداوتلرینی اعدام سزك محوکز بولنده آرایه‌جقلردر؛ بن سزك محوکزه سبب اولمق ایسته‌دم! » دیینجه خلق هپ بردن کندیسنی گوندرمیه‌جکلرینی و اوغورنده فدای جان ایده‌جکلرینی درمیان ایتملریله خیرالدین بك « اویله ایسه برشرطله قبول ایده‌رم؛ آل عثمان پادشاهنی پادشاهکز طانیه‌جقسکز! آنك نامنه سکه کسوب، خطبه اوقوده‌جغز؛ بزی محافظه ایده‌جك وارایسه آنجق آنك قوت ونفوذیدر! » دیدکده، خلق عنوناً روی قبول گوسترمکله میرشارانیه درعقب (٤) گمی دوناتوب، انواع تحف وامرادن درت قپودان وفرق نفر غلام وسائره‌دن عبارت برچوق هدایا ایله کیفیتی خاکپای شاهانه‌یه عرض ایلدی.

«سلطان سلیم» حضرتلری خیرالدین بکك بو همتندن ممنون اولدی؛ ودرگاه عالی قوللرندن حاجی حسین آغا معرفتیله بر دوناتمش آت، بر مرصع شمشیر، بر مزین خلعت و سنجاق وسائر هدایا ارسال بیوریله‌رق کیفیت تابعیت عثمانی جمعه نمازنده نسه اعلان ایدلدی (۹۲٦ ه، ۱٥۲ م). ینه بو آرالق درسعادتدن (۲۰۰۰) نفر ینکیچری گله‌رك خیرالدین بکك قوتی اکمال ایدلمشدر.

گرك دولت علیه‌نك وگرك جزایرك اوزمانکی حال وموقعی نظر دقته آلنیر ایسه خیرالدین بکه ویریلن امارتك درجهٔ اهمیتی تقدیر اولنه‌بیلیر؛ چونکه، تونس وتلمسان طرفلرنده واقعا برر عرب حاکملك دعواسیله میدانه چیقوب، حکومت ایدرلر ایدیسه‌ده قوتلری گوندن گونه زائل اولدیغی گبی بری طرفده خیرالدین بك قوی الشوکت بردولتك حمایه‌سی آلتنه گیرمش وبونکله برابر اداره‌سی آلتنده بولنان یرلرده بتون بتون مستقل بالرأی حاکم بولنمش اولدیغندن قوتی ساعت بساعت آرتمقده ایدی؛ بناءً علیه، شورتبهٔ عالیه بتون بتون عرب امراسنك عروق حسدلرینی تحریك ایده‌رك ازجمله، تونس وتلمسان حاکملری خیرالدین بك علیهنده اتفاق ایلدیلر؛ لکن خیرالدین بکك قوتی مسعود، عبدالله، محمد، ابن قاضی گبی امرای مغاربه‌یی امانه دوشوردکدن باشقه میرمشارانیه (مغانم) وایکنجی دفعه اوله‌رق (تلمسان) قلعه‌لرینی دخی فتحه موفق اولمشدر؛ لکن بردفعه تونس حاکمی قاضی زاده‌نك تشویقات مفسدتکارانه‌سیله جزایر اهالیسی خیرالدین بکدن اعراض ایدر گبی اولدیلرایسه‌ده میرمومی‌الیه دخی « بنی ایسته‌میور ایسه‌کز گیدرم! » دیه براستغنا یوزی گوسترنجه ینه جمله‌سی دامن امانه صارلدیلر؛ فقط بو وقعه‌دن صکره کندیسی جزایری ترك ایده‌رك مغرب سواحلنده (ججل) نامیله متعارف اولان برکوچك قلعه‌یه چکیلوب، اوراده اوچ سنه مدت اقامت ایلدی. بوزمان ظرفنده شعبان وآیدین نام مشهور قپودانلر یانلرنده دها اون ایکی نفر مشهور قپودانلر

اولدیغی حالده (٤٠) پاره گمی ایله گوکلی اوله‌رق گلوب، خیرالدین بکك النی
اوپمش اولدقلری جهتله بونلرله براز دریایه چیقه‌رق اوروپا ســواحلنی اورمغه
گیتدی و ایچه بروقت اطرافی اوروب، قیردقدن صکره عودت ایلدی . بومیانده
«ابن قاضی» ایله دخی برمحاربه‌سی وقوعبوله‌رق محاربهٔ مذکوره‌ده مرقوم قاضی‌زاده
مغلوب ومقتول اولدیغندن هرطرفدن حال عصیانده بولنان مشایخ عربان گلوب،
عفو طلب ایده‌رك جملهٔ قبول تابعیت ایلدیلر . بواثناده اوچ ســنه مدت دخی
ختام بولمش اولدیغندن آرتق وعد سابق وجهله جزایره عودت ایده‌رك ینه ادارهٔ
حکومتی یداقتدارینه آلدی .

هر نه قدر اطرافده اولان عربان تحت اطاعته آلنوب ، خلق امن و راحت
کسب ایلدیلر ایســه‌ده تلمسان حاکمی «عبدالله» دولت علیه نامنه اوله‌رق سنوی
ویرمکده‌اولدیغی (١٢٠٠٠) آلتون مقطوع ویرگی‌یی آلتی سنه‌دن بری گوندرمه‌مکده
وبوندن باشقه اســپانیولرله دخی اتفاق ایده‌رك خطبه‌یی کندی نامنه اوقوتمقده
اولدیغی‌جهتله خیرالدین بك طرفندن نصح وپندی‌حاوی ارسال اولنان نامه‌یی ردایله
اعلان عصیان‌ایلمش اولدیغندن میرمشار الیه‌لاجل التأدیب اوزرینه‌عسکرسوق‌ایده‌رك
وقوعبولان محاربه‌ده مغلوب ایدوب، (٨) بیك دوه و دها پك چوق اموال غنائم
اخذ وضبط ایله مظفراً عودت ایتدکدن واطرافده ظهور ایدن دها بوگبی غوائلی
برطرف ایلدکدن صکره جزایر شهری اوکنده بولنان آطه‌جق اوزرنده‌کی حصارك
تسخیری تشبثنه قیام ایلدی. بوحصار فوق‌العاده متین اولدقدن باشقه وضعیت
وقربیتی حسبیله شهره دخی حاکم اولدیغندن هرنصلسه وقتیله بوراسنی اسپانیولر
الده ایده‌رك برقات دها تحکیم و ترصین ایله بوجهتدن اهالئ شهری تحت نظارت
وتضییقه آلوب، سنوی ویرگی اخذ ایده‌رك گوز آچدیرمامغه قیام ایلمشلر ایدی؛
علی‌الخصوص ، خیرالدین بك جزایری استیلا ایتدکدن صکره بورایه برقات دها
اهمیت ویره‌رك عادتا آلات حربیه و مهمات ناریه مخزنی حکمنه قویمشلر ایسه‌ده
میرموی‌الیهك قوهٔ قاهره واقتدار فوق‌العاده‌ســنه قارشی کندی حکمسزلکلرینی
کندیلری‌ده بیلمکده اولدقلرندن اصلا تجاوزه جسارت ایده‌میوب، ویرگی اخذندن
دخی صرف نظرله یالکز اللرندن چیقارمامغه غیرت ایدرلردی؛ حال بوکه، بونقطه
دشمن یدضبطنده طوردقجه شهرك دائمی برتهلکه آلتنده بولندیغی وبوجهتدن امنیت
مسلوب اولدیغی جهتله بهمه‌حال تسخیری مقتضی گورلمکله تدارکات لازمه اکمال
ایدلدکدن صکره حصار مذکور براً وبحراً تحت محاصره‌یه آلنوب، برهفته کیجه
گوندز دانهٔ طوب وتفنك ایله دوکوله دوکوله خاك ایله یکسان ایدلمش وهرنه قدر
محافظلری طلب امان ایله تسلیم اولمق ایسته‌مشلر ایسه‌ده روی قبول گوسترلمکسزین
حرباً ایچریســنه گیریله‌رك اسپانیا دولتی طرفندن سوق اولنان قوهٔ امدادیه دها

ورود ايتمه‌دن صاغلام قالان محللری‌ده هدم اولنوب ، انقاضيله ليمانك دكز طرفی طولديرلمشدر . ايشته بوصنعی مندرك اعانه‌سيله شهرك اوكنده محفوظ بر ليمان حصوله گلمش ومذكور مندرك شهری احاطه ايدن سورك ساحله ممتد اولديغی نقطه‌سنه دكين تمديد ايدلمشدر . بو محاصره‌ده دشمندن برخيليسی تلف ايدلدكدن باشقه (٥٠٠) نفری‌ده اسير آلندی . امرای مرقومه‌يه محاربه اثناسنده شهرك گولله ايله خراب اولان محللری تعمير ايتديرلدی . حربك ختامندن صكره اسپانيادن (٩) قطعه پارچه ايله عساكر امداديه گلمش‌ايسه‌ده قلعه‌يی يرنده گوره مدكلرندن طولايی عودتله فراره شتابان اولمشلردر ؛ فقط خيرالدين بك وقت فوت ايتمكسزين (١٥) پاره قادرغه ايله تعقيبلرينه چيقوب ، بر خيلی قووالادقدن صكره ملاقی اوله‌رق حربه طوتشمش وسبق ايدن محاربه‌ده دشمن دونمه‌سی مغلوب و منهزم اوله‌رق هيئت مجموعه‌سيله خيرالدين بك دونمه‌سی طرفندن اسير ايدلمشدر . الده ايديلن سفائندن محاربه اثناسنده تلف اولانلردن باشقه (٢٧٠٠) نفر اسير آلنمش ايدی .

آيدين رئيسك مظفرياتی — امرادن اسپانيا قرالی بشنجی شارلك ايتاليايه عزيمت ايتمش اولديغی حوادثی آلديغندن خير الدين بك دونمه‌يی آيدين رئيسك قومانداسنه ويره‌رك اول طرفه ارسال ايلدی . رئيس مرقوم دخی مارسليه سواحلنه اوغرايه‌رق خيلی قرا وقصباتی تخريب ويغما ايتدكدن صكره اسپانيا طرفلرينی دخی طولاشوب ، برخيلی (مدجل) تخليص ايله عودت ايتمك اوزره ايكن سواحل محافظه‌سنه مأمور (١٥) پاره‌دن عبارت برفيلو اسپانيا دونمه‌سنه تصادف ايلمش اولمغله همان حربه طوتشه‌رق مذكور دونمه‌يی كاملاً اسير آلدقدن صكره اوچنی غرق ايله اوچنی دخی ياقوب ، باقی (٩) قطعه‌سی برابرنده اولديغی حالده غانماً جزايره عودت ايلدی .

اوروپا دول بحريه‌سنك عثمانلی قورصانلری عليهنده تشبثاتی — ايشته بوزمانلرده ايدی‌كه ، عثمانلی قورصانلرينك حركات حاكمانه‌لريله آق دكزك هرطرفنده اوروپانك مراسلات بحريه‌سی قطع اولنوب ، هيچ برملتك بر گميسی سربست اوله‌رق اجرای سير وسفر ايده‌مز اولدقدن باشقه سواحلده دخی امنيت اهالی منسلب اولمغله خلق عادتا ايچريلره چكلمك فكرلرينه دوشمش واوروپا دول بحريه‌سنجه گويا بونك برچارهٔ منعنه تشبث زمانی گلمش اولديغندن اسپانيا قرالی «بشنجی شارل» شومشكل‌حاله برچاره بولمق اوزره «آندريا دوريا»يه‌مراجعت ايلدی .

آميرال آندريا دوريا — آندريا دوريا (١٤٦٨ ـ ١٥٦٠ م) جنويز دوقه‌سی بولنديغی حالده اول دورده اوروپا بحريونی ميانده گرك شجاعتی وگرك

فنون بحريه ومانورهٔ حربيه‌ده اولان معلومات ومهارتی سایه‌سنده اڭ زیاده اشتهار ایدن وعادتا خیر الدین بکله معادل اولان قپودانلردن ایدی. ایمپراطور بشنجی شارلك طوغریدن طوغری‌یه کندیسنه مراجعتی اوزرینه هر نه قدر خیر الدین بکك حقندن گله‌جکنی وعد ایلدی ایسه‌ده خودبخود بویله بروعده بولنمق یوش برلقمه‌یی یوتمغه چالشمق اولدیغنی کندیسی دخی رعناً بیلیردی. نه چاره‌که، برطقم پرنسسلر وسائر مادامل میانده قرالك ایتدیکی تکلیفه قارشی تردد یوزی کوسترملیده ممکن اوله‌مدی؛ خلاصه، بوایش ایچون فرانسه‌دن جلب اولنان جدید و غایت مکمل (٢٠) قطعه قادرغه‌یی سائر کلی قوتله آندریایه تسلیم ایلدیلر. خیر الدین بکه بو خبر واصل اولنجه کندیسی (٣٥) وسنان رئیس نام مشهور برقورصان دخی (٧) پاره گمی دوناتوب، آندریایی بولده قارشیلامق ایچون مایورقه طرفلرینه طوغری عزیمت ایلدی. آندریا دوریا باشقه صولردن خیر الدین بکك گوزینه ایلیشمکسزین (٤٠) قطعه قادرغه‌دن عبارت بردونتما ایله آفریقه ساحلنه گلوب، شرشل قلعه‌سنی باصدی ایسه‌ده دها قلعهٔ مذکوره محافظه‌سنده بولنان دلاورلره مقاومتدن عاجز قاله‌رق قره‌یه چیقاردیغی عسکر (١٤٠٠) مقتول و(٦٤٠) اسیر براقدقدن صکره گوج حال ایله گمیلره عودت ایده‌بیلمشدر.

خیر الدین بك کیفیته مطلع اولور اولماز شرشله یتشدی ایسه‌ده آندریایی قاچش بولدی. میرمشارالیه، آندریا فرانسه طرفلرینه قاچش قیاسیله اوطرفلره دومن چویروب، بولده برقاچ گمی‌یه راست گله‌رك اسیر ایتدکدن باشقه جنویز سواحلنده برلیمانی محافظه ایدن کچوك برحصاری ییقه‌رق ولیماننده بولنان (٢٢) عدد سفائنی یاقه‌رق طولاشیر وآندریایی آرار طورور ایکن (٣٠٠٠) صولتات وآلات وباروت یوکلی (٢) جسیم قاراقایه راست گله‌رك آنلری دخی اوزاقدن طوپله دوکه دوکه زبون ایدوب، بعده ضبط ایلدی. بوگمیلر جنویز طرفندن آندریایه عساکر امدادیه ومهمات حربیه گوتورمکه مأمورایمشلر. خیرالدین بك آنلردن آندریانك اسپانیا سواحلنده برنهره صوقولمش اولدیغی خبرینی آلنجه‌رقیبی ایله اوراده پنجه‌لشمکه گیتدی ایسه‌ده آندریا اورادن دخی قاچوب، آق دکزی ترك ایله سبته بوغازندن طیشاری‌یه چیقدیغنه و(سویل) لیماننه گیردیکنه مبنی ضروری جزایر طرفنه عودت ایلدی.

ایشته خیر الدین بکك «سلطان سلیمان قانونی» طرفندن درسعادته دعوت اولندیغی بوزمان ایدی؛ چونکه، بواثناده دولت علیه‌نك اوستریا ایله محاربه‌سی اولدیغندن ایمپراطور بشنجی شارل آندریا دونتماسنی عثمانلیلر علیهنه قوللانمق فکریله تلمسان حاکمنی تشویق ایده‌رك (١٤) پاره گمی ایله عساکر معاونه گوندروب، جزایر اوزرینه هجوم ایتدیردی ایسه ده حاکم مومی الیه خیر الدین بك طرفندن

مغلوب ومقهور ایدیله‌رك (۳۰) بیك آلتون تضمینات حربیه اعطاسنه محکوم قلندی. خیرالدین بكك بومشغولیتی آره‌سنده بری طرفدن آندریا دوتیا ایله موره سواحلنه گلوب، قورون حصارینی ضبط ایلدی. فی الحقیقه، دونت عثمانیه طرفندن قپودان «احمد بك» قوماندانسیله (۸۰) قطعه سفنیدن عبارت بردونتما امیرال آندریا اوزرینه سوق اولنمش ایدی؛ فقط انلر دها واصل اولمدن آندریا اسپانیا صولرینه چکلمش اولمغله برایش گوریله‌مه‌مشدر.

خیرالدین بك ایسه بوغائله‌یی برطرف ایتدکدن صکره (۱۵) گمیدن عبارت برفیلو گوندروب، اسپانیا ساحللرینی یاقدیردی. آندریا دونتماسندن ساحللری محافظه ایچون ترك ایدلمش اولان (۱۵) پاره سفینه‌نك دخی انجق بری فرار ایده‌بیلوب، قصور (۱٤) قطعه‌سی مذکور فیلو طرفندن حرباً ضبط اولنه‌رق جزایره گتیرلدی.

«مدجلانك اسپانیادن آفریقه‌یه نقللری» — اوستریا محاربه‌سنده نتیجهٔ غالبیت عثمانلیلر طرفنده قالمسندن طولایی ایمپراطور بشنجی شارلك مسلمانلر حقنده‌کی کین وعداوتی برقات دها کسب شدت ایده‌رك ارتق اسپانیاده ساکن اولان اهل اسلامه ایتمه‌دك برحقارت براقامش و(انکیزیسیون) مظالمنه دوچار ایدلمدك بر فرد قالمامش اولدیغندن افکار اسلامیه غلیانه گلدیکی جهتله ناموس وحیاتلرینك تأمینی وحقوق صریحهٔ دینیه‌لرینك محافظه‌سی قیدینه دوشن بر آلای مغدورین برجبله ارقه ویره‌رك تجاوزات اعدایه بووجهله مدافعه قیدینه دوشدیلر؛ فقط بوحال ایله برلشمش اولان جمعیت اسلامیه‌نك دشمن دینه نسبةً آزلغی بالآخره بوسبتون محولرینه باعث اوله‌جغی جهتله دوشدکلری گرداب بلادن تخلیص نفسلری ایچون چارهٔ یگانه اوله‌بیله‌جك برتدبیر اولمق اوزره غازیٔ مجاهد امیر خیرالدینه تظلمنامه گوندرمکه قرار ویردیلر. اولنان استمداد جانگداز خیرالدین بكك غیرت دینیه‌سنی اتولندیره‌رك درعقب اندلس یاقه‌سنه (۳٦) پاره قاینه گوندروب، بوصورتله مظلومینك امدادینه یتشمشدر.

سفائن مرسوله‌دن قره‌یه چیقان (۱۰۰۰) نفردن عبارت برفرقهٔ مجاهدین مقابله‌لرینه سوق اولنان دشمن فئهٔ کثیره‌سنی تارومار ایده‌رك اهل اسلامی گمیلره المغه باشلادیلر. بوفرقه مقام مدافعه‌ده ثابت‌قدم اوله‌رق گمیلر (۷) دفعه اجرای سفرله (۷۰) بیك راده‌سنده اهل اسلامی افریقه یاقه‌سنه گچیردیلر. بوطریق ایله تخلیص ایدیلن «مدجلین» جزایر وهمجواری اولان سواحل افریقیه‌یه یرلشدیرلدیلر. بوندن صکره «خیرالدین بك» بندگانندن «خادم حسن» بكی مقامنه توکیل ایده‌رك استانبوله عزیمت ایلمشدر.

ایکنجی فصل

خیرالدین پاشانك قپودانلغی اثناسنده وقوع بولان اجراآت و محارباتی

(عن ۹٤۱ الی ۹٥۳)

تونس سفری — خیرالدین پاشانك جزایره رجعتی — مایورقه سفری — درسعادته عودت — آپولیا سفری — قورفو وقعهٔ حربیه‌سی — وندیك سواحلنك غارتی — وندیك غارتنك محصولی — آق دکزده برکشت وگذار — پره‌وزه محاربهٔ جسیمه‌سی — دشمن طرفندن نووه حصارینك استیلاسی — مصر میر میرانی سلیمان پاشانك هند سفری — خیرالدین پاشانك نووه سفری — اسپانیوللرك جزایره هجومی — خیرالدین پاشانك نیسه سفری — خیرالدین پاشانك ارتحالی.

تونس سفری — خیرالدین پاشانك مقام قپودانی‌یه ارتقا ایلدیکی زمانلر قپودان پاشالق بر نوع بحریه نظارتی دیمك اولمیوب ، عادتا اردو سرعسکرلکنه مقابل دکزباش قوماندانلغی دیمك اولدیغنه و برایی قپودان پاشا اولمق ایچون استانبولجه دوائر دولتك معاملات رسمیه‌سنه وقوف لازم اولمیوب ، صنایع بحریه‌ده مهارت تامه وامر محاربه‌ده شجاعت کامله لازم اوله‌رق بونلر ایسه «خیرالدین پاشا» حضرتلرنده معزیادةً موجود بولندیغنه مبنی مشارالیه حضرتلری دولت علیهٔ عثمانیه‌نك الڭ برنجی قپودان پاشالرندن عد اولنمق واجبدر . مقام قپودانی‌یه گچر گچمز گمیلری تعمیر ویکیدن گمیلر انشاسنه ساق همتی تشمیر ایده‌رك آز وقت ظرفنده (٦١) قطعه باشتارده وقادرغه میدانه

چیقاروب ، کندیسنك گتیردیکی (١٨) قادرغه ایله (٥) پاره‌ده گوکللی قورصان سفائندن مرکب اولمق اوزره تجهیزاتی مکمل (٨٤) قطعه سفائن حربیه‌دن عبارت بر دونما ایله (١٥٣٤ م و ٩٤١ هـ) سنه‌سی بهارنده آق دکزه چیقدی. الك اول مسینا بوغازینك ساحل شرقیسی اوزرنده، ایتالیا مواقع مستحکمه‌سندن رجیو (Reggio) قلعه‌سنی تخلیه ایدلمش بولوب، خراب ایلدکدن صکره «سانتالوقسا» (Santa Succa) نام قلعه‌یی دخی صباحدن وقت عصره قدر طوپه طوته‌رق بعده هجوم ایله آلوب، یغما ایتدیردیکه. یالکز بورادن آلنان اسرانك مقداری (٧٨٠٠) نفره وارمش ایدی.

بورادن دخی ساحل بویجه ایلریلیوب، ستراره (Citraro) اسمنده‌کی قلعه اوکنه واصل اولدی. قلعهٔ مذکوره‌یی دخی قره‌یه عسکر دوکه‌رك ضبط وهدم ولیماننده بولنان (١٨) قطعه قادرغه ایله داخل قلعه‌ده‌کی خانه‌لری احراق واهالیسنی کاملاً اسیر ایلدی. بورادن دخی ایلریلیوب، ناپولی جوارنده [*] فوندی (Fondi) نامنده‌کی قلعه‌یی‌ده باصه‌رق سکنه‌سنی اسیر ایلدکدن صکره بر گون بر گیجه دها سیر وسفرله ینه ایتالیا ساحلنده، غیتا (Gaeta) کورفزی داخلنده اسپرلونغه (Spina Longa) حصاری اوکنه

---

[*] انکلیز مؤرخین مشهوره‌سندن «پروفسورقره‌یزی» (Creasy) یازمش اولدیغی عثمانلی تاریخنده خیرالدین پاشانك (فوندی) قلعه‌سنی باصمه‌سنك سببنی شوصورتله بیان‌ایدییور:— کویاپاشای مشار الیهك بورایه اجرا ایلدیکی باصغین جانتوده حکومت ایدن «غونزاقا» خاندانندن «وه‌سپاسیه‌ن غونزاقا» (Vespasian Gonzaga) نك زوجه‌سی واو عصرك حسن وملاحتله اشتهار ایلمش اولان قادینلری میاننده برنجیلك شرفنی احرار ایله برموقع ممتاز ومستثنا قازانمش اولان «قونتس جولیه غونزاقا» (Giulia Gonzaga) یی الده ایتمك املندن ایلری کلمش ایمش! بو املك حصولیچون دخی دونمای همایون ایله شهرك اوکنه لیلاً اینه‌رك کورلتیسزجه بر خیلی عسکرده قره‌یه دوکمش وعساکر مذکوره شهره داخل اوله‌رق مومی الیهانك سراینه‌قدر کیرمکه بیله موفق اولمشلر ایسه‌ده عثمانلی باصقیننندن خبردار اولان بر ایتالیا شوالیه‌سی درعقب سرایه ویتاق اوطه‌سنه قدر کیره‌رك مومی الیهایی اویقودن اویاندیروب، اولجه حاضرلادیغی بر بارکیره ارکاباً قاچیره بیلمش ومؤخراً، کندیسنی یتاغی ایچنده وصویغونلق حالنده کورمش اولمسندن طولایی مرقوم شوالیه‌یی اعدام ایتدیرمش ایمش! بوقادینك روما، پارس، انکلتره‌ده ووریق قاسل (Warwich Castle) ده اخالهٔ هذه یاغلی بویا رسملری موجود اولدیغی مؤرخ مرقوم طرفندن روایت اولنمقده‌در.

واصل اولدی . مذکور حصار دخی باصیله‌رق قیریلان وفرار ایدن دشمندن ماعدا (١٠) بیك نفر قدر اسیر آلندی ؛ قلعه‌ده خاك ایله برابر ایدلدی. بو مصلحت‌ده تمام اولدقدن صکره قارشی سارداني‌یه آطه‌سنه گچیله‌رك جزیرهٔ مذکوره‌نك جنوب غربی سواحلی اوزرنده کائن بعض موقعلر دخی باصیلوب ، غارت وبعده جزایره توجیه سکان عزیمت اولندیسه‌ده بر مخالف، وفقط حسب‌المصلحه موافق روزگار ایله دونمای همایون تونس صولرینه دوشمکله وتونسك دولت عثمانیه نامنه فتحی ایسه ذاتاً مطلوب بولنمغله خیرالدین پاشا (خلق الواد) لیمانته اینوب ، اهالی طرفندن حسن قبول گورمش اولدیغندن قره‌یه چیقاردیغی طوپ وعسکر ایله خلق‌الوادن (٩) میل ایچریده بولنان تونس شهری اوزرینه حرکت ایده‌رك برمحاربه ایله « بنی حفص » امراسنی منهزم وشهری فتح ایلدی .

بعد الفتح تونس حاکم سابقی «حسن» نام کیمسه (قیروان) ه چکیله‌رك اوراده جمعیت پیدا ایدوب ، یالگز قوتنی تزییده سعی ایله نه قاچار، نه‌ده خیرالدین پاشانك اوزرینه گلیردی ؛ بناءً علیه . خیرالدین پاشا (١٠) بیك نفر قدر برقوهٔ کافیه ایله جمعیت مذکوره‌یی طاغتمغه قرار ویردی . آنجق بوفرقهٔ عسکریه‌یه ترفیق ایده‌جکی (٥) باتریا [٣٠ قطعه] طوپی چکدیره‌جك قدر حیوان بوله‌مدیغندن طوپ قونداقلری اوزرینه دیرکلر رکز ایله یلکنلر کشاد ایده‌رك اول صورتله سوق‌ایلدیکه، بو حرکتك باشقه بریرده امثالی گورلمدیکی جهتله پاشای مشارالیه حضرتلرینك دقت فکرینه بك گوزل برمیزان اوله‌جغی درکاردر . خیرالدین پاشا بو مانوره ایله طوپلری سوق ایده‌رك صحرایه چیقوب ، دشمنك جمعیتنه ملاقی اولنجه حربه طوتشدی . اردوده بولنان طوپلرك تأثیرات شدیده‌سی دشمنده مقاومته مجال براقمدیغندن بر انهزام تام ایله فراره شتابان اولدیلر .

بو غلبهٔ کاملهیی متعاقب مشایخ عربان پاشایه مراجعتله عرض اطاعت ایتدکلرندن مظفراً خلق الوادهٔ عودت ایلدی ؛ فقط بو اثناده شقیٔ مرقوم ، (٣٠٠) قدر بارچه و قادرغهدن عبارت جسیم بر دونمه و (٢٤) بیك قدر تفنك انداز ایله (٢) بیك نفر سپاهی و برچوق گوکللی و فدائی نفراتی قومانداسی آلتنه آلوب ، خیرالدین پاشانی آرامقده بولنان آندریا دوریایی دعوت و « ذاتاً بو باربارو•ی تحت تضییق و محاصرهیه آلمشدر ، کاربنی اتمام ایلك قولایلاشدی ! » دییه مرقومك غیرتنی تشدیدده صرف مقدرت ایتمکله آندریا دونمهسی دخی تونس صولرینه توجیه سکان عزیمت ایلمشدر . بو قوهٔ حربیهیی پاپا ، اسپانیا ، پورتکیز ، سیچیلیه ، ناپولی ، جنویز ، مالطه طرفلری بالاشتراك میدانه چیقارمش وحتی اسپانیا قرالی بشنجی « شارل » دخی دونمه ایچنده بولنمش ایدی : چونکه ، خیرالدین پاشانك سیف جلادتی سایهسنده جزایر و تونس گبی آفریقه سواحل شمالیهسنك قسم اعظمندن عبارت اولان ایکی قطعهٔ جسیمهیی ممالك عثمانیهیه الحاق ایلمسی و عثمانلی دونمهسنك گرك معناً وگرك مادةً امثالسز بردرجهده تزیید قوت وشوکتنه خادم اولمسی کیفیتلری آرتق آفریقه سواحلنده اسپانیا وایتالیا ایچون بقا امیدینی محو ایلمش وبو ایکی ملتی حقیقةً گرداب دهشتك تا قعرینه قدر القا ایتمش اولدیغندن بشنجی شارل تونسی تکرار الده ایدوب ، آفریقه مستمکاتنی تهلکهدن قورتارمق وکندی علیهنه اولهرق فرانسه ایله هنوز عقد ایدلمك اوزره بولنان عثمانلی اتفاقنی منعه موفق اولمق امیدیله اشبو قوهٔ بحریهٔ جسیمهیی بالتدارك کندیسی دخی درونده اولدیغی حالده آفریقه سواحلنه گلمش ایدی . بومتفق دونمه (٩٤٢) سنهٔ هجریهسنه مصادف اولان (١٥٣٥) سنهٔ میلادیهسی حزیراننك (١٦) نجی گونی اوروپالیلر میاننده غولطه (Goulette) استحکاماتی نامیله اشتهار ایدن سالف الذکر خلق-

الواد قلعه‌سی اوکنه کلمش و (صولی برج) تسمیه اولنان موقع پیشگاهنه اقامهٔ لنگرله حامل اولدیغی عساکر کلیه‌یی قره‌یه اخراج ایلمشدر. خیرالدین پاشا حضرتلری او آرالق خلق‌الواد قلعه‌سنده ایدی. قلعهٔ مذکوره طار بر یر اولدیغندن اطرافنه بر مترس قازدیره‌رق ایچنه اوتوز قرق قطعه طوپله مقدار کافی عسکر تعیین وتعبیه ایلدی. دشمن دخی بونك خارجنه مترس کشاد ایده‌رك (۱۲۰) قطعه طوپله صاروب، آتشه ابتدار ایلدی. بو محاصره بر آیدن زیاده امتداد ایدوب، طرفیندن گیجه گوندز طوپ محاربه‌سنه دوام اولندی؛ وهیچ بر دقیقه طوپ سسی کسلمدی. بو مدت ظرفنده طرف عثمانیاندن صوك درجه‌ده فداکارلقله تمام اوچ دفعه دشمنك مترسلری اوزرینه شدتلی هجوم وقوع بوله‌رق (٦) بیکی متجاوز افراد اعدا قلیچدن گچیرلدی ایسه‌ده بری بری آردنجه دائما امداد آلمقده وحتی دونمانك کورکجی نفراتنه وارنجه‌یه قدر موقع حربه سوق ایتمکده اولملرینه قارشی بری طرفك هیچ بریردن بر معاونته نائل اوله‌میشی گیتدکجه مقدارلرینك آزالمسنی موجب اولدقدن باشقه (۱۲۰) پاره طوپله متمادیاً اوتوز گون دوکلمش اولان حصارك دخی آرتق غازیانه سپر اولمق وظیفه‌سنی ایفا ایده‌میه‌جك درجه‌لرده رخنه‌دار اولمسی خیرالدین پاشا حضرتلرینه بوراده ثباتك برفائده‌سی اولمیه‌جغنی آکلاتمش اولدیغندن چاره‌سز تونسه رجعت ایتمکه مجبور اولدی.

خیرالدین پاشانك جزایره رجعتی — پاشای مشار الیهك تونسه مواصلتله قلعه‌یه یرلشمسنی متعاقب آرقه‌سندن تعقیبنده بولنان دشمن دخی یتشه‌رك محاصره اسبابنه تشبث ایلمش اولمغله نزدنده بولنان قوهٔ جزؤیه ایله تونسلیلر دخی برابرنده اولدیغی حالده قلعه‌دن

چیقوب ، شدتلی هجوملر گوسترەرك فرقهٔ اعدایی بوزمش وحتی تعقیبلرینه دخی قویولمش ایسەده تونسلیلرك بر قسمی دشمن طرفنی التزام ایله آنسزین قلعه جانبنه یوز دوندردکلری گبی دیگرلری دخی آنلره پیرو اولەرق عودتە باشلادقلرندن فرار ایتمکده اولان دشمن بو حالی گورنجه یوز گیری ایدەرك یکیدن حربه مباشرت ایتمکله خیرالدین پاشا ناچار قلعەیه چکلمك تدبیرنده بولندی ؛ حال بوکه ، قلعه درونده رسن بند بولنان (٤) بیکی متجاوز اسرای حربیەیی بو میانده دشمنله متفق اولان تونسلیلر تخلیص ایدەرك پیدا ایلدکلری جم غفیر ایله قپولری قپایوب ، مدافعەیه قالقشدقلرندن پاشای مشارالیه ناچار معیتنده قالان (٢٠٠) قدر افراد ایله جزایر سمتنه رجعت ایلدی ؛ بوندن صکره اهل صلیب شهری اوچ گون یغما و عثمانلی طرفداری اولان اهالینك جملەسنی قتل واعدام ایله انواع خباثت اجراسنه تصدی ایلمشلر و حاصل کلام ، اوروپا مؤرخلرینك دخی تحت اعترافنده اولدیغی وجهله اسپانیوللرك بو سفر اهل اسلامه قارشی اجرا ایتمش اولدقلری مظالم هیچ بر ملت طرفندن هیچ بر زمان وقوعه گتیرلەمش باربارلقلردن بولنمشدر .

مایورقه سفری — خیرالدین پاشا برابرنده اولان (٢٠٠) قدر افراد ایله جزایره واصل اولدقدن صکره اوراده اون بش گون ظرفنده تهیئه و تدارك ایلدیکی [*] (٣٢) پاره گمی ایله دکزه چیقەرق اخذ انتقام ایچون مایورقه آطەسنه طوغری توجیه‌سکان عزیمت ایلدی . جزیرهٔ مذکورەیه (٣٠) میل مسافەده (٢) بارچەیه تصادف اولنمغله اوزرلرینەواریلوب ، حرباً ضبط اولندیلر ؛ ودرونلرنده برخیلی تونس اسراسی بولندیغندن دونمایه آلنوب ، مذکور گمیلرك

[*] (غووند فورت) نام انکلیز مؤرخی طرفندن عدد سفائن (١٧) کوسترلمشدر .

افرادی دخی اسیر ایدلدکدن صکره گمیلر احراق اولندی؛ بعده مینورقه (Minorca) آطه‌سنك ماهون (Mahon) نام لیماننه اوغرانیله‌رق بر خیلی اسرا اخذ ایدلدکدن واوراده دخی بلا حرب (٢) پورتکیز بارچه‌سی دها اله ایدیله‌رك آنلردن‌ده (٩٠) نفر اسرای اسلامیه چیقوب، دونمایه آلندقدن صکره مذکور گمیلرده احراق ایدلدی. اورادن دخی مایورقه (Majorca) آطه‌سنه عزیمتله جزیرهٔ مذکوره‌نك مرکزی اولان پالما (Palma) جوارینه عسکر چیقاریلوب، قلعه‌سی محاصره اولندی. بوصره‌ده جزیره محافظی (٦٠٠٠) نفر عسکرله گلوب، حصارك تخلیصنه غیرت ایلدی ایسه‌ده وقوع بولان محاربه‌ده تلف ایدلدیکندن معیتنده اولان عسکر دخی مغلوب اوله‌رق فرار ایلدیلر؛ خلاصه، قلعه درت گون طوپ ایله دوکلوب خراب ایدلمکله آرتق محافظلری دخی تسلیمه مجبور اولدیلر. بو محاربه‌ده دشمنك (٨٠٠) نفری اتلاف ایدلدکدن باشقه (٥٧٠٠) نفری دخی اسیر وقلعه درونده بولنان اموال واشیا غارت اولنوب، حصار دخی کاملاً هدم ایدلدکدن صکره مظفراً جزایره عودت اولندی.

درسعادته عودت — خیرالدین پاشا جزایره عودت ایتدکدن صکره چوق طورمیوب، درسعادته توجیه عزیمت ایلدی. اثنای طریقده هرنه‌قدر (٤٠) پاره قادرغه ایله کندیسنه سدراه اولمق فکرنده بولنان آندریایه تصادف ایلدیسه‌ده — معیتنده اولان قوتك دشمنه نظراً نسبت قبول ایتمز درجه‌ده آزلغنه مبنی — گورمه‌مزلکدن گله‌رك یولنه دوام ایله حربه میدان ویرمه‌مشدر. درسعادته مواصلتنده ذات شاهانه طرفندن فوق‌العاده التفاته مظهر اولوب، آپولیا سواحلنه بر سفر اجرا ایتمسی اراده بیورلدیغندن ترسانه‌جه تدارکات جسیمه‌یه تشبث ایده‌رك (٢٠٠) پاره سفائن

حربیه انشـا وتجهیزینه باشلاتدیردی . تونسه سوق اولنان قوۀ کلیه یاننده خیرالدین پاشانك قوتی لاشیء مثابه سنده قالدیغندن کندیسی جزایره رجعت ایلدیکی زمان « بشنجی شارل » طرفندن « باربارو سی اولدردم! بتون زیر اداره سنده بولنان یرلری ضبط ایلدم! » دیه اوروپا حکمدارلرینه نامه لر گوندرلمش ایدی : حال بوکه ، باربارو سك ینه سواحلی یاقه رق ، ییقه رق درسعادته عودت ایدیشی قرال جنابلرینی تکذیب وتخجیل ایلمشدر .

آپولیا سفری — سلطان سلیمان قانونی حضرتلرینك خیرالدین پاشایی آپولیا سفرینه مأمور ایله تدارکات جسیمۀ بحریه یه تشبث ایلملری فرانسه دولتیله عقد اولنان بر اتفاق سیاسی نتائجندن ایدی : شویله که ، اسپانیا قرالی « شارلکن » (Charles Quint) ك آلمانیا ایمپراطوری انتخاب اولنمسی فرانسه قرالی « برنجی فرانسوا » نك عروق حسدینی تحریك ایلدیکی جهتله آلمانیایه قارشی اعلان خصومت ایده رك بلچیقه وفلمنك قطعه لرینی ضبط وایتالیا اوزرینه بر حرکت عسکریه اجراسی املنه دوشمش وبو بیوك املی حیز فعله ایصال ایچون اول زمان اوروپا قوای مجموعه سنه فائق بر قوۀ عسکریه صاحبی اولوب مجارستان جهتندن دائما آلمانیا دولتنه قارشی تعرضات شدیده ده بولنان عثمانلی دولت عظیم الشوکتنك جناح حمایه سنه صیغنمق وبو سایه ده بر اتفـاق سیاسی عقد ایتمك لزومنی درك ایده رك درسعادته « شوالیه ژان ده له فوره » (Chevalier jean de la Forêt) نامنده برایلچی ارسال ایلمش ایدی ؛ فقط بو ایلچی یی صورت علنیه ده دولت علیه ایله بر تجارت عهد نامه سی عقد ایتمك اوزره ارسال ایلمش اولدیغنی اعلان ایده رك خفیاً مقصد سالف الذکرك حصولنه چالشمق وبو وجهله

اوروپا اهالئ خرستيانيه‌سنك تعصب وخصومتلرينى تحريك ايلمه‌مك تدبيرنده بولنمشدر.

فى‌الحقيقه، «له‌فوره» «برنجى فرانسوا» (François I) نك مقصد اصليسى اولان اتفاق سياسى‌يى حصوله گتيرمش وسلطان سليمان قانونى حضرتلرينك اسپانيا دولتنه تابع ناپولى قراللغنى فتح ايتمك ايچون بر قوهٔ عسكريه سوق ايتمسى موافقتنى استحصاله موفق اولمش ايسه‌ده بونكله برابر برده [*] تجارت معاهده‌سى عقدينه دسترس اولمغله سفير مرقومك درسعادته اعزامندن فرانسه دولتى ايچون حصوله گلن منافع ايكى قات اولمشدر (٩٤٢ هـ و ١٥٣٦ م).

اشبو اتفاق موجبنجه (ناپولى) قطعه‌سنك فتحى ايچون دولت عليه (آپوليا) سواحلنه عسكر سوق ايلديكى زمان فرانسه دولتنك دخى شمال طرفندن ايتاليايى اشغال ايتمك اوزره (٥٠٠٠) نفردن عبارت بر فرقهٔ عسكريه‌يى (لومبارديا) قطعه‌سنه ادخال ايلمسى تحت قراره آلنمش ايدى.

---

[*] بو وقعه‌يه دائر منظورمز اولان برانكلير تاريخنده شو وجهله بيان مطالعه اولنيوركه اهميتى جهتيله مختصراً اولسون تحريرينه لزوم كوردك: — معاهدهٔ مذكوره‌نك ايكنجى قسمى فرانسزلرك ممالك عثمانيه‌ده سربستئ تجارتلرينى تأمين ايتمك وبارباروسه مثللى آق دكز سواحلنى دهشته ويرمش اولان عثمانلى قورصانلرى طرفندن فرانسز سفائن تجاريه‌سنه تعرض ايدلمه‌مك كبى اول زمان ايچون دولت عليه‌جه اهميتسز بر طاقم ماده‌لر اولوب، دولت مشار اليهانك شو خصوصلره رضا وموافقتى ايسه محضا فرانسه حكومتنك تذللنه قارشى بر مساعدهٔ مرحمتكارانه‌دن عبارت اولديغى وعلى الخصوص بو ماده‌لر معاهده صورتنده تحت تأمينه آلنميوب، بر خط همايون ايله احسان ايدلمش مساعدات‌دن بولنديغى جهتله دولت عليه ايچون احكامنه رعايت ايتمكده هيچ بر مجبوريت يوق ايدى.

فرانسزلره احسان ايدلمش اولان تجارت امتيازلرى حقنده‌كى بو مساعده بالآخره دولت عليه ايچون نتيجهٔ وخيمه‌يى موجب اولمشدر: چونكه، مساعدهٔ مذكوره صكره بر عهدنامهٔ سياسى رنكنى آلوب، دائمى معاهده شكلنه كيرمش وتعمم دخى ايده‌رك اجنبيلرجه «قاپيتولاسيون» (Capitulation) تعبير اولنان و بر دولت ايچون حقيقةً فلاكت سياسيه‌دن عد اولنمغه شايان بولنان بر طاقم عهود عتيقه ايله مطالبات و مداخلات غير مشروعه‌يه يول آچلمشدر. ايمدى، سلطان سليمان قانونى حضرتلرينك سماحت محضه اوله‌رق احسان ايتمش اولديغى بر مساعدهٔ امتيازيه — مقابلنده هيچ بر شى طلب ايدلمه‌مش اولمسنه مبنى — بر معاهدهٔ مشروعه صورتنى آله‌ميه‌جغى دكل ارباب حقوقك، حتى بتون جهانك تحت تسليمنده اولمغله كائن لم‌يكن حكمنده طوتلق لازم كلديكى كبى اساساً مساعدهٔ مذكوره‌يى احسان ايچون سلطان سليمان حضرتلرينى تشويق وارضا ايلمش اولان صدراعظم ابراهيم پاشا دخى لسان خيرايله ياد اولنه‌ماز.

قرار مذکور نتیجه‌سی اوله‌رق خیرالدین پاشای غازی (١٥٣٧م و ٩٤٣ هـ) سنه‌سی ربیع الآخرنده (٣٠) قطعه سفن حربیه‌دن عبارت سبکبار بر دونمـا ایله مقدمهٔ فتوحاتی حصوله گتیرمك اوزره آق دکزه چیقوب، طوغریجه آولونیه‌یه عزیمت و اوراده «بارون سن بلانقار» (Baron S^t. Blancard) نامنده‌کی فرانسز آمیرالنك قوماندا‌سنده بولنان (١٢) قطعه غالیدن عبارت بر فیلو ایله برلشدکدن و(١٠) بیك نفر موجودلی بر سواری فرقه‌سنی دخی تدارك ایدیلن نقلیه سفائنی ایله برابر (١٠٠) قطعه‌یه بالغ اولان دونمایه ارکاب ایتدکدن صکره ایتالیا شبه جزیره‌سنك آپولیا سواحلنه طوغری عزیمت ایلدی. سواحل مذکوره‌دن (اوترانتو) جوارینه حین وصولنده دونمانك حامل اولدیغی محاربینی قره‌یه چیقاروب، ناپولی حکومتك زیر تصرفنده بولنان قاسترو (Castro) نام حصار متینی محاصرهٔ شدید آلتنه آلدی؛ وثمرهٔ همتیله قلعه‌نك فتحنه ظفریاب اولوب، درونده بولنان اموال واشیایی عسکره غارت ایتدیردکدن و(١٠) بیگه قریب نفوسی اسیر ایلدکدن صکره داخله طوغری ایلریلمك تشبثنده بولندی ایسه‌ده فرانسه قرالنك وقت معینده ایتالیاده گورنمکه اهمال ایلمش اولمسی ومعیتی فرقه‌سنك قلعه تسخیرینه مقتضی محاصره طوپلری ونقلیه حیواناتی وآلات سائره‌سی موجود بولنمامسی تصور مذکورك قوه‌ده قالمسنه سبب اولمغله «خیرالدین پاشا» حضرتلری دخی اولجه طرف شاهانه‌دن آلمش اولدیغی تعلیمات موجبنجه بوقدرجقله بالاکتفا درسعادته عودت ایلدی.

قورفو وقعهٔ حربیه‌سی — «فاتح سلطان محمد» حضرتلرینك اواخر سلطنتلرینه طوغری «گدك احمد پاشا» سردارلغیله ایتالیا سواحلنه سوق اولنان بر دونما طرفندن آپولیا قطعه‌سی تسخیر ایدلمش: وفقط

سردار مشارالیه فتوحاتنی دها ایلری‌یه گوتورمك مقصدیله بر قوهٔ جدیده تدارك ایتمك ایچون درسعادته عودت ایتدیکی صره‌لرده اسپانیا دولتنك سوق ایلدیکی قوهٔ کلیه ایله ید عثمانیانه انتقال ایدن بوممالك و بلاد استرداد قلنمشیدی .

او آره‌لق حضرت فاتحك وقوع ارتحالیله ایشه لایق اولدیغی قدر اهمیت ویرلیه‌رك یوز اوستی براقلمش اولدیغی حالده بو دفعه فرانسه حکومتنك مراجعتی و درسعادته گلان سفیرك تشویقی نتیجه‌سی اوله‌رق اشبو قطعه‌نك یکیدن فتحنه قرار ویریلوب ، تدارکات جسیمه‌یه قیام اولنمش و مقدمهٔ فتوحات اولمق اوزره خیرالدین پاشا حضرتلری دخی بر فرقه دونانما ایله سواحل مذکوره‌یه گوندریلوب ، خیلیجه خسارات ایقاع ایتدیرلمش ایدی .

بو مقصد مهمك حصولی ایچون دولتجه تشبث اولنان تدارکات اکمال قلنمش اولمغله دفعهٔ ثانیه اوله‌رق ایتالیا اوزرینه دونانما سوقی قرارگیر اولدیغی برصره‌ده آولونیه طرفلرنجه بر وقتدن بری ناتمام قالان بعض مسائل حربیه‌نك تسویه‌سی وزیر اعظم «آیاس پاشا» طرفندن رکاب شاهانه‌یه عرض وانها قلنمش اولمغله « تقدیم الاهم علی المهم » قاعده‌سنه رعایةً اول امرده بو مسائل معلقه‌نك تسویه‌سی حکمت حکومته دها موافق دوشدیکندن ذات شاهانه کندیلری بالذات قره‌دن آولونیه اوزرینه حرکت ایدوب ، دونانمای همایونی دخی «خیرالدین پاشا» قومانداسیله دریادن اول سواحله سوق وارسال بیوردیلر .

دونانمای همایون (١٣٥) قادرغه و باشتارده ایله (١٤٥) عدد سائر نوع سفائندن عبارت اولوب ، جمعاً یکون (٢٨٠) پاره اولدیغی حالده (١٥٣٧ م) سنه‌سی نیسانته مصادف اولان (٩٤٣ ھ) سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنك ابتداکی جمعه ایرتسی گونی استانبول لیماندن حرکت

ایلدی . بو دونمانك حربه مأمور اولان عسکردن باشقه (٣٠) بیك نفر کورکجیسی بولندیغی جسامت ومکملیتنك درجه‌سنی میزان ایچون برمقیاس اوله‌بیلیر .

بو دفعه آق دکزه سوق اولنان دونمایه نسبةً بوندن مقدم آپولیا ساحلنه ارسال قلنان دونما پك اول قدر حائز اهمیت دکل ایکن بیله ایتالیا قطعه‌سنك همان هر جهتنده حاصل ایلدیکی تأثیر بر هیجان عمومی رنکنی آلوب ، ازجمله ، پاپا پرنسلکی داخلنده بولنان قلاعك تحکیم وتقویه‌سنه اهتمام اولندیغی کبی بالذات پاپا «پول» (Paul) جنابلری‌ده رومادن فراره قرار ویرمش و «آمیرال آندریا» آپولیا ساحلنی ترك ایلدکدن باشقه مسینا لیماننده دخی اقامته جسارت ایده‌مه‌مش ایدی ؛ بودفعه «خیرالدین پاشا»نك دها جسیم بردونما ایله آق دکزه چیقمسی دکل یالکز ایتالیایه بتون اوروپایه تأثیرنی حس ایتدیرمش اولدیغندن دولت علیه‌نك متفق بولنان فرانسه دولتندن ماعدا حکومات بحریه‌نك کافه‌سی عثمانلی دونماسنه قارشی بالاتفاق مقاومت ایتمك اوزره دونمالرینی سالف الذکر آمیرال آندریانك قوماندا‌سی تحته ویرمشلردر .

ذات شاهانه (٩٤٤ ه) صفرینك (٥) نجی کونی آولونیه صحراسنه نزول بیوردیلر . بوصره‌ده دونمای همایون دخی سواحل مذکوره‌یه واصل اولدی . عساکر بریه حال عصیانده بولنان آرناود اشقیاسنی تأدیب ایله دائرهٔ اطاعته صوقمقده ایکن دونما دخی دکز جهتنی آبلوقه ایده‌رك خارجدن وقوع بوله‌جق هرنوع معاونتك امکانی قطع ایلدیکی جهتله آز زمان ایچنده اجرا قلنان حرکات عسکریه‌نك ثمره‌سی اقتطاف اولنوب ، ایکی سنجاقلق اراضی تحت تأمینه آلندقدن صکره دونما آولونیه اوکنده اجتماع ایلدی . اردوی همایون ایچون مصردن

گله‌جك اولان ذخائری حامل سفائنی سالماً گتيرمك مأموريتيله دونمادن افراز اولنان (٦٠) پاره قادرغه‌ايله خيرالدين پاشا اسكندريه طرفنه گوندريلوب، دونمانك قره عسكری سرداری لطفی پاشا دخی گيريده قالان سفائنله آپوليا سواحلنی اورمغه ارسال اولندی. لطفی پاشا آولونيه‌دن قيام ايله آپوليا سواحلنه مواصلت ايده‌رك برقاچ قلعه تخريب واموال موجوده‌سنی غارت ايدوب، برچوقده اسير آلدقدن صكره عودت ايلدی. خيرالدين پاشادخی محل مأموريتنه گيدركن قورفو جزيره‌سی اوكندن گچديكی صره‌ده ونديك واسپانيادونماسندن (٤٠) پاره قادرغه جزيره‌نك (ايپسو تورفه) كورفزنده بولنوب، باقيسی اوترانتو بوغازندن ايچری آدرياتيق داخلنده اولديغندن بارباروسك اورادن تباعدی آندريانك جسارتنی تزييدايده‌رك دونمانك قسم باقيسيله برلشمك ومؤخراً برايش بجره‌بيلمك اوزره قورفودن قيام ايدوب، دگزه آچلديغی صره‌ده لطفی پاشا دخی آپوليا ياقه‌سندن عودت ايتمكده اولديغندن اثنای طريقده بو ايكی دونما يكديگره تصادفله طوپ محاربه‌سنه بدأ ايدلديسه‌ده آندريا قوتنه گوكنه‌ميه‌رك قورفويه رجعت ايتمك اوزره دومن چويرديكندن دونمای همايوندن دخی تعقيبلرينه دوام اولنوب، ايكی گميلری غرق وايكيسی اسير ايدلدی؛ فقط دشمن دونماسی‌ده آرتق قورفويه ايريشمش بولنديغندن تعقيبلرندن صرف نظر اولنه‌رق آولونيه‌يه عودت اولندی. بری طرفده خيرالدين پاشا دخی ذخيره حموله‌لی گميلری سالماً پره‌وزه‌يه ايصال ايتدكدن صكره آولونيه‌يه گله‌رك دونمای همايونه التحاق ايلدی.

دونما خصوصات مسروده‌يی تسويه ايچون اوصولردن غيبوبت ايتديكی اثنالرده گليبولی ترسانه كدخداسی «علی رئيس» دونمای همايونه التحاق ايتمك اوزره (٢) قطعه قادرغه ودها اوفاق تفك برقاچ پاره گمی ايله آولونيه‌يه گلمكده ايكن قورفو اوكندن گچدكلری صره‌ده

آمیرال آندریا متفقه دونتماسنه منسوب برفیلو ایله آنسزین اوزرلرینه گلوب، تعرضه باشلادیغندن بری طرفدن دخی مدافعه‌ده قصور اولنمیه‌رق طلوع شمسدن وقت عصره قدر حربه دوام اولندی؛ فقط دشمنك کثرت وقوتنه قارشی بری طرفك‌ده حرب گمیسی دینیله‌بیله‌جك آنجق (۲) قادرغه ایله مقابله‌ده بولنمسی بیوك بر جمعیت عثمانیه اثری اولوب، نه‌چاره‌که، بالآخره مغلوبیتلرینی انتاج ایلمشدر. دشمن طرفندن سفائن مذکوره‌نك اکثریسی غرق واحراق ایدیلوب، باقی قالانلری ده اسیر ایدلدی. بواثنالرده ونديکلیلر دولت علیه ایله حال صلح اوزره بولنوب، قورفو جزیره‌سی دخی وندیك جمهوریتنه تابع بر آطه اولدیغندن بی‌طرف بولنمسی لازم گلیرایکن دشمن دونتماسنه یتاقلق ایتدکدن باشقه جزیره‌یه منسوب اولان وندیك سفائن حربیه‌سی طرفندن دخی آنسزین بویله بر تجاوزده بولنلمسی کیفیتی تحقیقه شایان وقایع غریبه‌دن گورلمکله لاحق گلیبولی کدخداسی «بوستان رئیس» ایلچیلك مأموریتیله قورفویه ارسال ایدلدی.

مشار الیه اثنای طریقده (٤) قطعه سفائندن عبارت بر وندیك مفرزهٔ بحریه‌سنه راست گله‌رك اگرچه کندیسنك حربه مأمور اولمدیغنی، ایلچی ایدوکنی وایلچی‌یه تعرض موافق حقانیت اولمیه‌جغنی آکلاتمش ایسه‌ده مفید اولمیوب، اعدا مطلقا گمی‌یی باطرمغه قصد ایلدکلرندن گمی ضابطانندن بریسنك قان باشنه صچرایوب، «سوز آکلامامق قصدنده بولنانلره قارشی آکلاتمق ایچون نه اوغراشوب طوریورسکز؟ باطره‌جق ایسه‌لر وارسین باطرسینلر! بزده آنلری باطرمغه چالیشه‌لم! یاباطه‌لم! یاباطره‌لم!» دییه فیرلامش اولمسیله آرتق ایکی طرفده آتشه باشلایوب، سفینهٔ همایوندن صوك درجه غیرت گوسترلمش و دشمنه پك زیاده خسارات ویرلمش ایسه‌ده (٤) گمی بردن اطرافنی

صاره‌رق مدت مدیده دوکه دوکه عاقبت غرق و تلف ایتدیلر وایچلرندن قورتولانلری دخی انواع حقارتله قتل واعدام ایلدیلر. آنجق بر چوجق نصلسه کندینی دکزه آته‌رق بوظالملرك اللرندن فراره موفق اولوب، برتخته پارچه‌سی اوزرنده‌دکزده یوزمکده ایکن راست کلدیکی برعثمانلی کمیسنه آلنه‌رق بونك واسطه‌سیله لطفی پاشا هائلهٔ مذکوره‌دن آکاه ایدلدی.

ایشته بلاسبب نقض عهد ایله بو ایکی حرکت خائنانه‌یی ارتکاب ایتمش اولان وندیکلیلردن اخذثار ایچون ید تصرفلرنده اولان [*] قورفو جزیره‌سی علیهنه بر حرکت عسکریه اجراسی

[*] جزیرهٔ مذکوره‌نك پارغه حصارندن اولان بعد ومسافه‌سی (٤٠) میل ودوری (٢٠٠) میله قریب وکششلمه‌دن قره‌یله طوغری طولی (٣٥) میل وعرضی یك مختلف ایسه‌ده قسم شمالیسی شرقدن غربه (١٦) میل امتدادنده‌در. قره یل جهتنده بولنان دراستی (Drasti) برونك طولی (٣٩° ٤٨′) و عرضی (١٩° ٣٨′) اولوب، کششلمه جهتنده‌کی بیانقو (Bianco) برونك دخی طولی (٣٩° ٢١′) وعرضی (٢٠° ٠٧′) در. اراضیسی علی الاکثر جبال متسلسه ایله مستور و (١٨٧٠) سنهٔ میلادیه‌سنده‌کی تحریره نظراً سکنه‌سی دخی (٩٦٩٤٠) نفوسدن عبارتدر.

مرکزی اولان قورفو (Corfu) شهری داخلده، یعنی جزیره‌نك اصل قره‌یه ناظر اولان شرق ساحلی اوزرنده وچناق لیمانندن همان (٦) میل بعد ومسافه‌ده کائن اولوب، دکزك ایچنه بنا اولنمش متین ومستحکم بر حصار ایله محدوددر. جزیرهٔ مذکوره غایت معمور ومشهور اولوب، ذاتاً ارناود پرنسلرندن برینك تحت تصرفنده ایکن هجرتك (٨٠٣) تاریخنده بر حیله ایله وندیکلیلر طرفندن ضبط اولندقدن صکره اوترانتو بوغازینه حاکم بر نقطه‌ده بولنمسی مناسبتیله دخی فوق العاده تحکیم ایدیله‌رك عادتا آدریاتیق دکزینك کایدی مثابه‌سنه قونلمش ودونما وعسکر ایچون بر مجمع ومهمات حربیه ایچون بر مخزن حکمنه کتیرلمش ایدی.

خصوصیله ساحلده بولنان طبیعی مرسالردن شهرك (٢,٥) میل قره‌یل جهتنده، اطرافی باطاقلق ومدخلی طاروفقط ایچریسی کنکیش اولان جووینو (Govino) لیمانی دخی وندیکلیلر ترسانه اتخاذ ایده‌رك بوراده غالیلرینی تعمیر وتجهیز ایدرلردی. سالف الذکر قورفو حصارینك دوری (٣) میله قریب اولوب، عثمانلیلرك هنکام محاصره‌لرنده یالکزطشره واروشنده (١٨) بیك خانه‌سی موجود ایدیسه‌ده (١٨٦٠) سنهٔ میلادیه‌سی تحریرینه کوره حصار مذکورك داخل و خارجنده بولنان سکنه‌سی آنجق (١٧٦٩٩) نفوس اولمق اوزره مقیددر. داخل حصارده بولنان ایکی یالچین قیادن عبارت تپه‌لر اوزرینه وندیکلیلر طرفندن ایکی قلعه بنا اولنه‌رق مذکور قلعه‌لر حین اقتضاده یکدیکرینه امداد عسکری وسائره ارسال ایده‌بیلسینلر ایچون زیر زمیندن حفرایدلمش بر تونل واسطه‌سیله بربرینه ربط وتوصیل قلنمشلر ایدی. حصارك اطرافی دکزله محاط، اوکنده دخی صنعی بر لیمانی موجود اولوب، بو لیمانه چکدیرمه‌لر کیررلر و(٢) یاخود (٢,٥) قولاچده تیورلیه بیلیرلر ایسه‌ده قالیونلر خارجده و حصار ایله ویدو (Vido) آطه‌سی میاننده یاتارلردی.

جزیرهٔ مذکوره اصل قره‌دن (١ ١/٨) میل عرضنده طار بر بوغازله آیرلمش اولدیغندن حین اقتضاده قارشیدن قارشی‌یه عسکر نقلی بورادن اجرا قلنیردی. روایته نظراً کمیلر یکدیکرینه ربط وبند ایله اوزرینه دوشمه

قرارداده اوله‌رق همان الده بولنان قوهٔ موجوده‌یی دونمای همایونه بالارکاب جزیرهٔ مذکوره‌یه سوق واخراج ایلدیلر .

اردوی همایون جزیره‌یه گچیرلدکدن صکره دونمادن دخی عسکر وطوپلر اخراج اولنه‌رق اول امرده آطه‌نك (١٤٠) پاره کویلری غارت واحراق ایدیلوب، بعده قلعه‌نك محاصره‌سنه تشبث اولندیسه‌ده اوچ طرفی دکزله محاط اولدیغی جهتله باشلیجه جسیم طوپلرله قره‌یه متناظر اولان طرفدن دوکوله بیلوب، مطلوب حاصل اوله‌مدیغی وذاتاً قلعه فوق‌العاده متانتی حائز بولندیغی اجلدن گیجه گوندز اجرا ایدیلن شدتلی آتشلره قارشی (٤٣) گون مقاومت ایلدی. بومدت ظرفنده آچیلان گدکلر بردرلو هجومه مساعد درجه‌یه گتیریله‌مدیکندن هرنه‌قدر برقاچ دفعه عسکره یورویشلر دخی ایتدیرلدی ایسه‌ده درونه دخوله موفقیت حاصل اوله‌مدی. بو آره‌ده موسم شتا دخی حلول ایتمش اولمغله عودت حقنده امر همایون شرفصدور ایلمشدر. خیرالدین ولطفی پاشالر هرنه قدر « **بوقدر املك هبا اولمه روا دکلدر!** » دیکلر

آتیلوب، مذکور طار بوغازده موقت برکوپری تشکیل ایدیله‌رك عسکر جزیره‌یه بوکوپریدن کچیرلمش ایمش! فقط بر میلدن زیاده عرضنده برکچیده کوپری یاپمق ایچون اول زمانك مستعمل اولان سفائن حربیه‌سندن (٢١٤) قطعه قادرغه‌نك خدمت مذکوره‌یه تخصیص ایدلمسی اقتضا ایدر؛ چونکه ($1\frac{1}{8}$) میل بحری (٦٨٤٠) انکلیز قدمنه مساوی اولوب، اك جسیم قادرغه‌لرك عرضلری ایسه آنجق (٣٢) انکلیز قدمنه مساوی اولدیغندن بالاده مذکور مقدار (٣٢) عددینه تقسیم اولندیغی صورتده خارج قسمت (٢١٤) عددینه مساوی اولورکه، بو خدمت ایچون استخدام اولنه‌جق سفائنك عددی دیمکدر. ایمدی دونمای همایونك موجودی اکثریسی قادرغه‌دن کچوك کمیلردن عبارت اولمق اوزره طوپی (٢٨٠) قطعه اولدیغنه نظراً بالفرض (٢١٤) قطعه‌سیله خدمت مذکوره ایفا ایدلسه بیله عسکرك مروری اثناسنده کوپری‌یی تخریب وقضیهٔ مروری امکانسز بر حاله قویمق ایچون وندیك واسپانیا کبی ایکی بیوك بحریه دولتنك دها بر طاقم معاونلریله برابر مجموع قوای بحریه‌لرینی قوللانه‌جقلری ملحوظ اولمغله اشبو وقوع بوله‌جق دونما هجومنه قارشی ینه دونمادن عبارت ودها قوتلی وهیچ اولمازایسه متوازن برقوهٔ مدافعه بولندیرمق مقتضای حربیه‌دن اولوب، سفائنك قسم اعظمی وخصوصیله حائز جسامت اولانلری کوپری خدمتنده قوللانلدیغی صورتده کیریده کوپری‌یی محافظه ایده‌جك بر قوهٔ کافیه قالمیه‌جغندن بومثللی دلیجه بر حرکته اجراآت عسکریه‌لرینه عالم ترقی‌یه جداً پك بیوك درسلر ویرمش اولان عظمای عثمانیانك هیچ بروجهله ابتدار ایتمیه‌جکلری ذره قدر افکار عسکریه‌سی اولانلر نزدنده مسلم ومحقق اولمغله بز بوروایته جدی نظریله باقه‌مامقده معذورز .

قولایلاندی!» دیه عودت امرینی تأخیر ایتمك ایستهدیلر وصورت قرارلرینی خاکپای شاهانه‌یه عرض ایلدیلر ایسه‌ده روایت اولندیغنه گوره قلعه‌دن انداخت اولنان بر مرمینك اصابتیله درت غازینك بردن شهید اولدیغی سمع همایونه واصل اولمش بولندیغندن « بر مجاهد قوللی بویله بیك قلعه‌یه دكشمم!» دیه برقطعه فرمان همایون شرفصدور ایتمكله چاروناچار محاصره‌یی رفع ایده‌رك عودته مجبور اولدیلر. اثنای عودتده دونمای همایوندن كفالونیه آطه‌سنه عسكر چیقاریلوب، غارت ایتدیرلدی. اورادن دخی مودون لیماننه مواصلت اولنوب، خیرالدین پاشا ذات شاهانه‌دن كندیسنك بر قاچ گمی ایله اوقیشی طشره‌ده گچیرمسنه مساعده طلب ایلدی.

طرف شاهانه‌دن « هوا قیشدر؛ سكا بر ضرر ایریشمسین دیه قورقارم! » جوابی وارد اولنجه « قوللرك اویله بارقم آوه‌دكزدر؛ بنده‌كزه دكزده بر ضرر كلمز!» دیه‌بالمقابله استحصال مساعده ایده‌رك انتخاب ایلدیكی (٦٠) قطعه قادرغه ایله كندیسی دكزده قالوب، لطفی پاشا دخی دونمای همایونك گیری قالان قسمیله درسعادته عودت ایلدی.

ناپولی قطعه‌سنك استیلاسندن عبارت بر مقصد مهمه مبنی مصارف كثیره اختیاریله وجوده گتیرلمش بیوك بر تدارككنتیجه‌سی اوله‌رق آپولیا ساحللرنده بر قاچ موقعك تخریب وغارتی گبی جزؤیاتدن عد اولنه‌جق بر موفقیته قناعت اولنمق سلطان سلیمان ایچون ممكنسز گوریلور. چه‌فائده‌كه، آرناودلق عصیاننك تسكینی متعاقب ونديكليلرك‌ده اسپانیوللرله متفقاً اعلان خصومت ایتملری قورفو سفرینی ایجاب ایتدیرمش وینه بوآره‌لق آناطولیده ظهور ایدن عصیانلر وایران دولتنك بوكا منضم اولان تمایلات خصومتكارانه‌سی پادشاهك نظردقتنی آسیا طرفنه چویره‌جك اسباب مهمه‌دن بولنمغله قوای عسكریه‌نك قسم اعظمی آناطولی جهتنه سوق اولنوب، قورفونك تسخیرینه بیله اهمیت ویرلمه‌مش اولدیغندن ایتالیا حقنده‌كی تصمیمات شاهانه‌نك طبیعتیله گیری قالمسی اقتضا ایلمشدر.

فرانسزلرك بو سفری میدانه چیقارمغه سبب اولمش ایکن وقتیله ایتالیایه داخل اولەمامەلری قضیەسی برمانعگبی گوریلورایسەدە حقیقت حاله نظراً بونك اهمیتی ایکنجی درجەدە وبلکەدە هیچ حکمندە قالیر.

وندیك سواحلنك غارتی — خیرالدین پاشانك قیشی دگزدە

گچیرمسندەکی مقصدینك وندیکلیدن گوزل بر انتقام آلمق ایچون اولدیغنی اخطارە حاجت یوقدر؛ بناءً علیه، اولا چوقه (Cerego) آطەسنی اوردی، ثانیاً اکینه (Egine) نام جزیرەیه واروب، حصاری متین اولدیغندن دونمادن طوپ وعسکر اخراج ایله محاصره ایدەرك اوچ گون دوکدکدن صکره دردنجی گونی فتحنه ظفریاب اولدی. بورادن (٤٨٠٠) نفر اسیر ایله برخیلی غنیمت اله گچیردی؛ بعده وقتیله عثمانلی‌یه تابع ایکن مؤخراً وندیکه تابع اولمسندن ناشی عثمانلیلر میاننده (مرتد) دیه شهرت بولمش اولان زیا (Zea) آطەسنه گیدەرك اوراسنی‌دخی یاقوب، ییقوب، (٢٢٠٠) نفر اسیر وبرچوق مال‌غنیمت آلدی. بوندن صکرەدخی پاروس (Paros) آطەسنه وارارق بوراسنی دخی بر خیلی مدت طوپ ایله دوکدکدن صکره هجوم ایله ضبط ایدوب، مدافعلرك بر خیلیسنی قلیجدن گچیردی؛ برطاقملری‌دە اسیر واموال واشیالری غارت ایدلدی؛ بعده نقشه (Naxia) آطەسنه واردقدە اهالیسی خراجگذارلغی قبول ایلدکلرندن تخریب ایدلمدی. حاصلی ایکی جزیره دها اوروب، (١١) بیك نفر اسیر آلدقدن‌و آلتی جزیرەیی‌دە خراجه باغلادقدن صکره غانماً و مظفراً درسعادته عودت ایلدی.

مؤرخ «منزیس» (Menzies) بوسفردە سالف‌الذکر فرانسز آمیرالی «سن بلانقار» ك (١٢) قطعه غالیدن عبارت معیتی فیلوسیله خیرالدین پاشا حضرتلرینك رفاقتندە بولندیغنی روایت ایلمکدە

ایسه‌ده بو خصوصـه دائر عثمانلی تاریخلرینك هیچ بریسنده برقید گوریله‌مدیکندن روایت مذکوره یك‌ده طوغری تلقی اولنه‌ماز .

بو دورده اله گچیریلن اموال غنیمتك یالکز میری‌یه عائد اولان خمس حصه‌سی (۱۰۰۰) قیز و(۱۵۰۰) گنج کوله و(٤۰۰) بیك آلتون اولوب ، سائر اموال واشیا دخی بوقیاس اوزره کثرتلی ایدی .

وندیك غارتنك محصولی — خیرالدین پاشا ایلك بهار اوستی درسعادته گیردیکی زمان خاکپای شاهانه‌یه تقدیم ایده‌جکی هدایایی گوزل بر آلای ترتیب ایده‌رك اول وجهله تقدیم ایلمشدر ؛ شویله‌که : — الده بولنان کلیتلی اسرا میانندن (۱۰۰۰) نفر گنج قیزلری مزین اولدقلری حالده اوکه قاتوب ، آنلرك آرقه‌سندن سراپاقرمزیلر گیدرمش اولدیغی (۲۰۰) نفر گنج کوله‌یی هر برینك اللرنده آلتون وگموش قدحلر ، صراحیلر وسائر اوانی طوتدقلری حالده گچیروب ، آنلرك آردندن دخی (۳۰) نفر کوله اوموزلرنده بر کیسه آلتون و(۲۰۰) نفر کوله اوموزلرنده بررطوربه آقچه اولدیغی حالده گچدی ؛ واك صکره بوینی زنجیرلی (۲۰۰۰) سردار اوموزلرنده بر ایکیشر طوپ چوقه اولدیغی حالده گچدیلر . ایشته بو وجهله ترتیب ایدلمش اولان بر هدیه آلایی استانبول خلقنه حیرت وتعجب ویرمشدر . پادشاه کرمکار حضرتلری دخی فوق‌الغایه محظوظ اولوب ، خیرالدین پاشا حضرتلرینه خلعتلر الباس ایلدی .

آق دکزده بر جولان — ذات شاهانه خیرالدین پاشانك وندیك جمهوریتی علیهنه اوله‌رق ینه آق دکز آطه‌لرینه بر آقین ایتمه‌سی ایچون اول بهاره دگین وزرایه (۱۵۰) پاره گمی احضارینی فرمان بیوردیلر ؛ فقط مذکورالمقدار سفائنك تجهیز واحضاری وقت معینه دگین اکمال ایدیله‌مه‌مش اولدیغندن پاشای مشار الیه تیز الدن حاضر قلنان (٤۰) پاره سفائن ایله (۹٤۵ ﻫ) سنه‌سی محرمینك (۹) نجی گونی آق دکزه متوجهاً درسعادت لیماننن قیام وحرکت ایلدی . دونمای مذکوره (۳) بیك یگیچری ایله قوجه ایلی ، تکه ،

صـيدا ، علائيه متصرفلری علی ، خرم وديگر علی ومصـطفی بكلر لوالری عساكر يله مأمور ايديلەرك قوهٔ حربيـه‌سی درجـهٔ مطلوبه ومكمله‌يه ايصال قلنمشيدی .

اول امرده ايمروز (Imbro) آطه‌سـنه اوغرانيلوب ، مقدما جزيرهٔ مذكوره پيشگاهنده باطمش بولنان بر سـفينه‌نك درونندەكی (۱۷) پاره طوپلری چيقاريله‌رق دونمايه آلندقدن صكره ونديك جمهوريتنـه تابع ايشـكه‌توز (Skiathos) نام جزيره‌يه وارلدی . جزيرهٔ مذكوره‌نك حصـاری سـاحلدن (۷) ميل ايچريده غايت صرپ برقيا اوزرينه مبنی اولوب ، برده مستحكم ليمانی بولنديغنـدن اكثريا عثمانلی صولرنده طولاشمقده اولان اجنبی قورصان سفينه‌لری عثمانلی سفائن حربيه‌سی طرفلرندن راست گتيريلوب ، تعقيب اولندقچه بورايه التجا ايله تحفظ ايلمكده اولدقلری اغريبوز ميرلواسی جانبندن خيرالدين پاشـايه اشعار قلنمش اولمغله پاشای مشـار اليه طرفندن دخی جزيره‌نك ضبطيله قلعه‌سـنك هدمی اقدام اموردن گوريله‌رك بو سببله جزيرهٔ مذكوره اوزرينه حركت اولنمشيدی . بعدالمواصله پاشای غازی قره‌يه عسكر وطوپ چيقاره‌رق قلعـه‌يی آلتی گون آلتی گيجـه عـلی‌الدوام دوكوب ، آچـديغی گدكلردن يدنجی گونی بر هجوم قطعی ايله ضبط و تسـخير ايلدی . اثنای محـاربه‌ده دشمنك بر قسم كليسی تلف اولدقـدن باشـقه باقی قالان (۳۸۰۰) نفرلری دخی عساكر عثمانيه طرفندن اسير ايدلدی .

بو مظفريتی متعاقب اسـتانبولجه تدارك وتجهيز ايدلمكده اولان (۹۰) پاره سفائن دخی بالاكمال ارسال قلنمش اولمغله آنلر ومقدما اسكندريه طريقيله هندن گله‌جك اولان امتعهٔ تجاريه‌يی قورصـان سـفائننك تسلطاتندن محافظه ايچون [*] صـالح رئيس قوماندا‌سيله

[*] مؤخراً جزاير بكلربكيسی اولان مشهور صالح پاشادر .

مصر صولرینه گوندرلمش اولان (۲۰) قطعه‌دن عبارت بر فیلو دخی بوصره‌ده گله‌رك جمله‌سی بوراده برلشمش اولدقلرندن دونمای همایونك عددی (۱۵۰) پاره سفائن حربیه‌یه بالغ اولدی ؛ فقط استانبولدن گلن گمیلرك مهماتیله کورکجیلری مکمل اولمدیغندن (۱۲) قطعه‌سی بوشالدیلوب ، گلیبولی‌یه اعاده اولنه‌رق بونلرك عساکر موجوده و مهماتیله سفائن سائره‌نك نواقصی اکمال ایدلدکدن صکره برقسمی اغریبوزه ارسال اولندی .

خیرالدین پاشا نزدنده آله قویدیغی (٦۲) پاره سفائن حربیه ایله بورادن ایشکیروز (SKyros) آطه‌سنه توجیه عزیمت ایلدی . بو آطه دخی وندیك جمهوریتنه تابع ایدی . لیلاً ده سیره دوام اولنوب ، فرداسی گونی قوشلق وقتی مذکور جزیره‌یه واصل اولدیلر . یوم مذکورده هوا سیسلی و دومانلی ایدی . جزیره‌یه تقرب اولندیغی اثناده آق دکزده کشت و گذار ایدن عثمانلی قورصانلرینك (۷۰) پاره قایقدن عبارت بر اینجه دونماسی دخی دونمای همایونه التحاق ایلدی . بونلر ذاتاً مذکور جزیره‌یی غارت ایتمك افکاریله گلمش اولدقلری حالده گوردکلری مقاومت شدیده‌یه مبنی ظفریاب اوله‌مدقلری ایچون رجعت ایتمکده ایمشلر ! دونمای همایونه تصادف ایدنجه خدمتده بولنمق و مقصد سالف الذکره نائل اولمق فکریله التحاق ایلمشلردر . دونمای همایون جزیره‌نك لیماننه مواصلت ایدنجه قلعه‌سنده بولنان عسکر و اهالی بالاتفاق امان دیله‌یه‌رك عرض تسلیمیت ایلدیلر . خیرالدین پاشا دخی جزیره‌نك دولت علیه‌نك ملکی اولدیغنی اعلان ایله سنوی (۱۰۰۰) آلتون ویرگی تخصیص ایلدی . بوراده بر مدت آرام اولنوب ، گمیلری یاغلادیلر ؛ و پاشای مشارالیه اخذ اولنان اموال غنائم ایله (۷) پاره گمی تحمیل ایدوب ، استانبوله گوندردی ؛ بعده دونمای همایونی آندیره (Andros) آطه‌سنده

برلشمك اوزره (٧) فیلویه آیروب، بشنی آیری آیری مأموریتلرله باشقه طرفلره وبرینی آطه‌لرك خراجنی طوپلامغه گوندردکدن صکره کندی‌دخی معیتنده قالان برفیلوایله دها تحت تابعیت عثمانیه‌یه گیرمه‌مش اولان جزائری ضبط ایده‌رك ویرگی‌یه ربط ایتمك ایچون اولا استندیل (Tinos) آطه‌سی اوزرینه حرکت ایلدی. مذکور جزیره‌اهالیسی هرنه قدر یونانی ایسه‌لرده وندیکه تابع بولندقلرندن حاکملری فرنك ایدی. دونمای همایونك وصولی اوزرینـه مقاومت ایده‌میه‌جکلرینی بیلدکلرندن ناچاربالاستیمان تسلیم اولدیلر. قپودان پاشا دخی یرلیلردن مقتدر برذاتی جزیره‌یه حاکم نصب ایدوب، سنوی (٥٠٠٠) آلتون ویرگی تخصیص ایلدی؛ بعده آندیره آطه‌سنه واریله‌رق اوراسی‌دخی بلاحرب ضبط اولنوب، جوارنده بولنان یوره (Joura) آطه‌جغیله برابر سنوی(١٠٠٠) آلتون‌ویرگی‌یه‌ربط اولندقدن‌صکره مفرزفیلولر دخی گلوب. برلشـه‌رك اورادن برلکده نقشـه آطه‌ســنه حرکت ایتدیلر. جزیرهٔ مذکوره‌ده برخیلی مدت اقامت اولنوب. شنلکلر اجرا قلندقدن ومخصص اولان ویرگیسی تحصیل ایدلدکدن صـکره اورادن دخی بالقیام گرید جزیره‌سنه توجه اولندی. ایکی گون سیر وسـفره دوام اولندیغی حالده هیچ بر دشمن سفینه‌سنه تصـادف اولنه‌مدی ایســه‌ده اوچنجی گونی وقت ظهرده اوزاقـدن غایت جسـیم بر وندیك قالیـونی گوروندی. تقرب اولنوب، طرفیندن طوپ محاربه‌سنه باشـلانه‌رق بر خیلی زمان آتشـه دوام اولندی؛ نهایت باتریاسی استقامتنده بورده‌ســنه تصادف ایدن بر قاچ مرمینك گرك سفینه‌یه وگرك طوپ باشنده بولنانلره ویردیکی خسارکلی مقاومته قدرت براقمامش اولدیغندن طرف قپودانیدن ویریلن اشارت اوزرینه ابراهیم قپودان نامنده غیور بر ذات ســواریسی بولندیغی سفینه ایله دونمادن آیریله‌رق مذکور قالیونك اوزرینـه واروب، درونده

قالان دشمنی کندی گمیسنه ، قالیونی دخی یدکنه آلدقدن صکره ینه دونمای همایون یولنه دوام ایلدی . (٩٤٥ هـ) سنه‌سی صفرینك (١٥) نجی گونی جزیره‌یه مواصلت اولنوب ، قره‌یه اخراج اولنان طوپ وعساکر کلیه ایله (٨٠) پاره قریه‌سی تخریب وغارت واهالیسی اسیر ایدلدی ؛ بعده ماه مذکورك (١٧) نجی گونی دونمای همایون حانیه جوارینه عزیمتله آیاتودوری آطه‌سی آرقه‌سنه تیمورلدی . اطرافده اولان اهالی کاملاً حانیه حصارینه التجا ایلمشلردی . اوگون عسکر استراحت ایتدکدن وصولاندقدن صکره فرداسی گونی علی الصباح قلعه‌نك محاصره‌سی اسبابنه تشبث اولنمق ولزومی اولان طوپ ومهمات وعساکر قره‌یه چیقارلمق اوزره قپودان پاشا طرفندن دونما امراسی جلب وجمع اولنه‌رق مذاکره ایدلدیکی صره‌ده امرای مومی الیهم میاننده شهرت واقتدار ایله کسب تمیز ایلمش اولان بر طاقم ذاتلر شهرك دکز طرفی غایت متین بر حصار وقره جهتی (٣) میل امتدادنده واسع بر خندق ومحکم بر دیوار ایله محاط اولدقدن باشقه متعدد قوله وطابیه‌لرله دخی بر قات دها تحکیم وترصین ایدلمش ودروننه حدکفایه‌دن زیاده قوهٔ عسکریه ومهمات حربیه یرلشدیرلمش اولمسنه مبنی الده اولان قوهٔ جزؤیه ایله ضبطی قابل اوله‌میه‌جغنی وبو خصوص ایچون تدارکات جسیمه ومکمله‌یه احتیاج قطعی اولدیغنی برلسان مناسبله افاده ایلدکلرندن مطالعات مذکوره طرف قپودانیدن دخی محق وبجا گورلمکله قلعه‌نك ضبطی فکرندن صرف نظراولنه‌رق ، فقط خارجنده بولنان خانه‌لرله ناحیه‌سنده‌کی معموره‌لری خراب ایتدیلر ؛ واوچ گون ظرفنده (٣٠٠) پاره قریه‌یه تجاوزله جمله‌سنی تخریب واله گچیریلن اهالیسنی اسیرایلدیلر ؛ بعده رسمو ودها سائر سواحلده بولنان حصارلرك اوزرینه واریلوب ، قریه‌لری تخریب ایدلدی . بورادن دخی استیه‌یه واریله‌رق قره‌یه چیقاریلان عسکرله

حصاری تضییق اولنمغله اهالیسی مدافعه غیرتنده بولندیلر ایسه‌ده صولت عثمانیانه تاب آور مقاومت اوله‌میوب، عاقبت فرار ایلدیلر. بونلرك دخی اکثریسی اسیر و باقیسی طعمهٔ شمشیر ایدلدی؛ بعده اسقلاریه واستیلو نام حصارلر دخی ضبط اولنوب، ناحیه‌لرنده موجود (٨٠) پاره قریه غارت واول سنه جزیرهٔ مذکوره‌یه کلی خسارت ایدلدی؛ خلاصه، بر هفته‌دن عبارت برمدت قلیله ظرفنده جزیره‌نك اطراف وجوانبی دور اولنه‌رق (١٥) بیکی متجاوز اسیر آلندی؛ ومقدما الده ایدلمش اولان قالیون ایله اسرای مرقومه‌نك برمقداری استانبوله کوندرلدی. دونمای همایون دخی بوراجه لزومی قدر تخریبات اجرا ایلمش اولدیغندن آرتق جزیرهٔ مذکوره‌یی ترك ایله کریه آطه‌سی اوزرینه حرکت ایلدی.

کریه آطه‌سی کرید جوارنده وقاشوط جزیره‌سنك شمال شرقی جهتنده واقع سقارپنتو (Scarpanto) نامیله معروف بیوکجه بر آطه‌در. جزیرهٔ مذکوره شمالدن جنوبه (٢٦) میل امتدادنده اولوب، عرضی دخی (٦) میلدن زیاده دکلدر. دونمای همایون شرق جهتنده کائن اولان مشهور آپه‌لی کورفزینه بالمواصله لنکر براقه‌رق (١٠) کون اقامت ایلدی. جزیره‌نك اوزرنده مواقع مستحکمه‌دن معدود اوله‌بیله‌جك اوچ عدد قلعه موجوداولوب، مدت مذکوره ظرفنده بو قلعه‌لرك اوچی‌ده فتح اولنه‌رق جزیره اهالیسی خراجه ربط ایدلدی. دونمانك بوراده بولنیشی موسم صیفه مصادف اولوب، هوالر دخی غایت صیجاق کیتمکده وسام یلی کبی برطاقم حار روزکارلر اسمکده اولمسنه مبنی کورکجیلره ضعف وفتور عارض اولمش وبرقسمی صیجاغه عدم تحملله قیرلمش اولدیغندن خیرالدین پاشا حضرتلری عسکره برمدت استراحت ایتدیرمك ایچون کارکی (Karki) جزیره‌سنه عزیمت بیورمشلردر. بو جزیره رادوس آطه‌سنك غرب جهتنده

و (٦) ميل بعد ومسافه‌ده ورادوس ايله پيسقوپي (Piscopi) آطه‌لری ماببننده‌كی قنالده واقعدر . جزيرهٔ مذكوره‌ده بر مدت اقامت اولندقدن وعسكر نفسلنديرلدكدن صكره استانكوی (Cos) آطه‌سنه واريله‌رق اوراده لوند فرقته‌لری بوزيلوب ، افرادی قادرغه‌لره توزيع و آطه‌لردن دخی خيلی خرستيان طوپلانيلوب ، بونلرله كوركجيلرك نقصانی اكمال ايدلدی . آناطوليدن دخی خيليجه عساكر امداديه گله‌رك دونمانك موجودی حد لايقنه ابلاغ اولندی .

دونمای همايون بو وجهله تقويه ايدلدكدن صكره اوستروپاليا آطه‌سی اوزرينه حركت اولنوب ، خيرالدين پاشا حضرتلری بوجزيره‌نك غارتی گوكللی فيلوسنه احسان ايلديلر . اشبوجزيره‌نك اصل نامی ستامپاليا (Stampalia) ايسه‌ده عثمانليلر بيننده اوستروپاليا ديه اشتهار ايلمشدر . غيرمنتظم برشكلده اوله‌رق (٩) ميل طولنده ، شرقی وغربی ايكی قسمه منقسمدر . جهت جنوبيه‌سنده واقع‌اولان مالتازانا ليمانی ايله جهت شماليه‌سنده بولنان سنت آندريا ليمانی مشهور اولديغی حالده اصل مشهور شهری جهت غربيه‌سنده كائندر ؛ وگوكللولر طرفندن يغماسنه مساعده اولنان محل دخی بوراسی‌ايدی ؛ حاصل كلام ، بو سنه ظرفنده دونمای همايون طرفندن ونديك جمهوريتنه تابع (٢٥) پاره جزائرك اوزرنده بولنان برر ، ايكيشر ، اوچر قلعه‌لری همان كاملاً ضبط اولنوب ، جزائر مذكوره‌دن اون ايكيسی تابعيت دولتی قبول ايده‌رك خراجه ربط اولندقلری گبی ديگر اون اوچی مقاومته قالقشمش اولدقلرندن ناشی تخريب ايدلديلر .

بو مظفريت عظيمه‌دن صكره دونمای همايون روم ايلی جهتنه توجه ايده‌رك قزل حصار ليماننه مواصلتله آغر يوروين گميلر بوزيلوب ، اغر يبوز ليماننه ايصال ايديله‌رك افرادی يوروك گميلره توزيع قلندقدن و بو گميلر مذكور ليمان جوارنده بولنان‌قره آطه‌ده

یاغلاندقدن صکره ذخیره ومهمات سائره‌لری دخی بعدالاکمال قیام اولنه‌جغی صره‌ده اوترانتو بوغازینی ترصد مأموریتیله اول طرفه سوق ایدلمش اولان سالف الذکر «صالح رئیس» دخی (۳۰) پاره سفن همایوندن عبارت معیتی فرقه‌سیله گلوب، دونمای همایونه التحاق ایلدیکندن بوراده بر قاچ گون دها توقف اولنه‌رق طرفیندن اقتضا ایدن مراسم بحریه بر نمایش فوق العاده ایله اجرا قلندی.

پره‌وزه محاربه‌سی — بو اثناده پاپا اوچنجی «پول» (Paul III) ك تشویقیله ونديك، جنويز، مالطه، اسپانیا، پورتکیز حکومتلری دولت علیه علیهنه بحراً بر اهل صلیب فرقه‌سی اخراجنه قرار ویرمش اولدقلرندن دول مذکوره دونماسی قورفو جزیره‌سنده اجتماع ایدوب، اورادن برلکده [*] پره‌وزه اوزرینه حرکت ایده‌رك ضبطنه تشمیرساق اهتمام ایلمش اولدقلری حوادثی دونمای همایون ایله اغریبوزده ارامساز اولان خیرالدین پادشا حضرتلرینه واصل اولمغله درعقب دشمنك حرکات حربیه و قوهٔ موجوده‌سنی تحقیق ایچون اول امرده دونمای همایون رفاقتنده بولنان (۲۰) قطعه‌دن عبارت صغیر وسریع السیر گوکللو فیلوسنی «طورغودرئیس»ك قوماندا‌سی آلتنده اوله‌رق اوصولره سوق وارسال ایدوب، کندیسی دخی دونمای همایون ایله گیریدن قیام ایلدی.

احوال دشمنی ترصد مأموریتیله ایلری‌یه سوق ایدلمش اولان

[*] اوروپای عثمانیده ایللیریه [ارناودلق] ساحلنده بر شهردر. شهر مذکور آرته کورفزینك مدخلنده وبر شبه جزیره اوزرنده کائن اولوب یانیه‌نك قبله ندوس جهتنده و (۵۸) میل بعدنده‌در. سکنه‌سی (٤) بیك نفوسدن عبارت ایسه‌ده تجارت ایچون کوزل بر موقعده‌در. اسکی زمانلرده اپیروس [یانیه] تجارتنك برمهم دبوبی ایدی. شهرك بولندیغی شبه جزیره‌یی اصل قره‌یه ربط ایدن بر زخاك اوزرنده اسکی دیوارلری، بر تیاترو، برقاچ حمام ودها سائر آنتیقه‌یه متعلق بر طاقم آثار مختلفه‌یی حاوی اولان نیقوپولیس شهر قدیمنك انقاضی کورلمکده‌در.

سالف الذکر استکشاف فیلوسی زانطه (Zante) آطه‌سنه گیدوب ، اثنای طریقده دشمندن هیچ براثر مشاهده ایدمه‌مش ایسه‌ده جزیرهٔ مذکوره صولرنده متفقلرك (٤٠) پاره چکدیرمه سفائندن عبارت بر قره قول فرقه‌سنه تصادفله دها ایلری‌یه صوقولمق محاذیری موجب اوله‌جغنی آکلایه‌رق اورادن گیری‌یه عودت ایلدی . فرقهٔ مذکوره دخی عثمانلی مقدمة الجیشنی یقیناً مشاهده ایدنجه درعقب اورادن عودتله پره‌وزه اوکنه گلوب ، دونمای همایونك یقینده بولندیغی قلعه‌نك ضبطیله مشغول اولان متفقین دونماسنك عموم قوماندانی آمیرال آندریایه اخبار ایتمکله آندریا همان او آنده رفع محاصره ایده‌رك مناسبت موقعیه ومتانت فوق العاده‌سنه‌وخط رجعتلری اوزرنده امثالسز براستنادگاه اولمسنه مبنی اس الحرکات اتخاذ ایلمش اولدیغی قورفو جزیره‌سنه چکلدی . بوحوادث دونمای همایونه هنوزمودون اوکنده ایکن واصل اولمش بولنمغله اورادن حلومیج (Kalamata)ه اوغرانیله‌رق لزومی اولان ماءلذیذ اخذ اولندقدن صکره دشمنك تجاوزاتنه مقابله بالمثل اولمق اوزره کفالونیه آطه‌سی [بو آطه‌دخی وندیك اداره‌سنده ایدی] اوزرینه توجیه عزیمت اولنوب ، حین مواصلتده قره‌یه چیقاریلان عسکرله قرا و قصباتی تخریب و غارت ایدلدی ؛ وبورادن طوغریجه پره‌وزه‌یه عزیمت اولندی .

متفقین دونماسی طرفندن پره‌وزه محاصره‌سنه تشبث اولندیغی صره‌ده آیاماوره (Santa Maura)دن دخی لیلاً عساکر امدادیه ورود ایده‌رك قلعه‌یه داخل اولمق سوداسیله هجومه باشلامشلر وهر نه قدر مستحفظین طرفلرندن بر خیلیسی اتلاف ایدلمش ایسه‌ده ویردکلری تلفات کلیه‌یه باقیه‌رق هجومه دوامایله نهایت حصاره داخل اولمشلر وحتی طوپلری بیله چیویله‌مشلردی ؛ فقط دونمای همایونك تقربی خبرینی آلیر آلماز پای ثباتاری لرزناك اوله‌رق بیك کلفتله

الده ایلمش اولدقلری قلعه‌یی ترك ایله قورفو اوزرینه رجعت ایلمشلر ایسه‌ده حصارك محاصره اثناسنده دشمنك طوپ آتشلری ایله پك زیاده خسار دیده اولمسی قپودان پاشا طرفندن گوریلنجه درعقب دونمای همایوندن مقدار کافی عساکر شاهانه اخراج ایده‌رك بو خراب اولان محللری گوزلجه تعمیر ایتدیردی .

بو اثناده دونمای همایونك معیتنده بولنان گوکللی فیلوسندن (۲) قطعه قیرلانغیج [یوروك گمی] بالانتخاب دشمن سواحلنه گوندروب. برقاچ نفر اسیر الده ایتدیره‌رك بونلر واسطه‌سیله متفقین دونماسنك قورفو جزیره‌سنده اجتماع ایلمش اولدقلرینه و قوهٔ حربیه‌لرینه دائر برخیلی معلومات اخذ ایلدی . دونمای مذکور جنویز دوقه‌سی، آمیرال آندریا دوریانك تحت قوماندا‌سنده اولوب، آلتیوزی متجاوز تکنه‌دن عبارت بر قوهٔ جسیمه ایدی . بو قوتدن (٥٢) پاره قادرغه ایله برقطعه غایت بیوك قالیون جنویزك ، (٧٠) پاره قادرغه ایله (١٠) قطعه قاراقا تعبیر اولنان ایکیشر بیك نفر موجودلی عظیم قالیونلر وندیکك ، (٣٠) پاره قادرغه پاپانك ، (١٠) پاره قادرغه مالطه شوالیه‌لرینك ، (٨٠) قطعه بارچه نوعندن قالیونلر اسپانیا وپورتکیز دولتلرینك اولوب ، بونلردن ماعدا (٤٩) قطعه قاراقا و بارچه نوعندن قالیونلر ایله دها بر طاقم کچوك سفائن دخی لاجل المعاونه سائر حکومات خرستیانیه طرفلرندن ارسال ایدلمش اولمغله مجموعی (١٦٢) پاره قادرغه و (١٤٠) قطعه قالیون اوله‌رق (٣٠٠) دن زیاده بیوك جنك گمیلری وسائر برطاقم کچوك گوکللی سفائنی ایله برلکده (٦٠٠) دن زیاده‌یه بالغ اولیوردی .

ایشته بو قوهٔ عظیمه‌یه قارشی خیرالدین پاشا حضرتلرینك قوماندا‌سی آلتنده بولنان دونمای همایون ایسه آنجق چکدیرمه انواعندن

(١٢٢) قطعه سفائن ايدی . دونتمای همايون پره‌وزه ليماننده آرامساز ايكن سالف‌الذكر متفقين دونتماسی (٩٤٥هـ) سنه‌سی جمادی الاولاسی غره‌سنده مذكور ليمانه (٢) ميل قريب اولان بر نقطه‌يه قدر گله‌رك اوراده اقامهٔ لنگرله دونتمای همايونی حصر وتضييق ايچون ليمانك مدخلنی آبلوقه آلتنه آلديلر .

دول خرستيانيه‌نك بويله بالاتفاق دولت عليه عليهنه جسيم بر دونتما اخراج ايتملرينك سببی ايسه خيرالدين پاشانك ظهورندن بری آق دكزده وقوع بولان حركات حربيهٔ متماديه‌سيله اوروپا تجارت بحريه‌سنك عادتا محو اولمه درجه‌لرنده تنزله يوز طوتمسی وسواحلده بولنان ممالكك دائمی بر امنيتسزلك آلتنده بولنمسی اشبو دولتلری بی‌حضور ايلديكی گبی مؤخراً دخی قپودان پاشا اوله‌رق استانبول ترسانه‌سی كندی قوماندامی تحتنه گيرمكله آرتق ايستديكی قدر دونتما تدارك ايدوب هرطرفی استيلا ايده‌بيله‌جكی دركار اولديغندن گويا آكا قارشی بر قوهٔ كافيه بولنديرمق وبر قدم‌اقدم استيصالنه موفق اولمق افكاريله يكديگره استناد ايتمك اوزره اتحاد ايده‌رك دونتمالرينی بر يره جمع ايتمشار ودونتمای همايون اوزرينه هجوم ايچون فرصته منتظر اولمشلردر .

اهل صليب دونتماسنك تاليمانك مدخلنه قدر صوقولملری وجسامتلرندن صرف نظر عددجه دخی نسبت قبول ايتمز درجه‌ده كثرتلی بولنملری دونتمای همايونك گرك امرا وگرك افرادی طرفلرندن بر نظر دهشتله گورلمشدر . آرتق دشمنك ورودی اوزرينه بالطبع محاربه وقوع بوله‌جغندن قپودان پاشا طرفندن تدابير حربيه‌يی مذاكره ايتمك اوزره برمجلس حرب عسكری عقد ايديلوب، بومجلسه تكميل دونتمای همايون امراسيله معيتده بولنان گوكللی دونتما رؤساسی دخی دعوت اولنه‌رق نه وجهله حرب ايديله‌جكی حقنده اوزون اوزادی‌يه مذاكره ومشاوره اولنديغی ولازم گلن قرارلر ويرلديكی صره‌ده امرادن بعضلری دشمنك چوقلغندن بحث ايله ليمانك خارجنه چيقلمامغی وقره‌يه طوپ وعسكر اخراج ايده‌رك بوغازی ودشمنك عسكر دوكه بيله‌جكی نقطه‌لری تحت اشغال ومحافظه‌ده بولنديرمغی

رأی ایلدیلر ایسه‌ده قپودان پاشا طرفندن بوتدبیرلری معقول گورلمدی ؛ فقط مؤخراً دشمنك گیجه‌لین بوغازدن گیرمك فکرنده اولدیغی خبر آلنمغله ساحله مقدار مناسب عسکر ایله بش اون قطعه طوپ چیقاریلوب ، بووجهله بوغاز تحت تأمینه آلندی .

بو مجلسده خیرالدین پاشا حضرتلری طرفندن دونمای همایون مرکز وجناحین اولمق اوزره اوچ فرقه‌یه تفریق اولنوب ، بوفرقه‌لره قوماندا ایده‌جك ذاتلر تعیین اولندقدن صکره بالجمله امرایه خطاباً مأموراولدقلری سفائنك دیرکارینی آشاغی‌یه آلملری وقیچ سنجاقلرندن ماعدا سنجاق [قوماندان وقومودورلره مخصوص] گوسترمه‌ملری وخط حرب اوزرنده‌کی موقعلرینی محافظه‌یه غیرت ایتملری واثنای حربده طوپلی بولنملری وحرکات وسکناتده کندیسنی تقلید ایلملری وعسکری حربه تشویق وترغیبدن گیری طورماملری وحربه بدأ اولندیغی اثناده باش طوپلری حاضر بولندیریلوب ، منزللری داخلنه گیریلنجه بردن وشدتلی آتش اولنه‌رق دشمن خط حربنی بوزمغه غیرت ایلملری وحین اقتضاده الك یقین بولنان سفائندن یکدیگره لزومی نسبتنده معاونتده بولنلمسی گبی بر طاقم وصایا و اوامر اعطا اولندقدن باشقه گوکللی گمیلری رؤساسنه دخی اثنای حربده احتیاط فیلو مقامنده اولمق اوزره خط حربك خارجنده بولنه‌رق دشمنك مانوره وحرکات حربیه‌سنی تعطیل وتشویش ایتمك ایچون ایجابنه گوره جناحیندن ویا خط رجعتلری اوزرندن دانهٔ طوپ ایله ضرب وتضییق ایلملری خصوصی اکیداً تنبیه اولندی ؛ وبعده مجلسه ختام ویریلوب ، هرکس سفینه‌سنه عودت ایده‌رك تدارکات ایله مشغول بولندیلر . بوصره‌ده اهل صلیب دونماسندن بر فیلو سفائن قره‌یه عسکر دوکمك افکاریله بوغازه قدر گلوب ، محافظه‌سنه مأمور اولان عساکر اوزرینه طوپ آتمغه باشلادقلرندن خیرالدین پاشانك تعلیماتیله

امرادن مراد اغا ايله گوکللی فیلوسندن طورغود رئیس وگوزلجه محمد وصادق رئیس ودها سائر بر قاچ رؤسانك تحت ادارەلرنده بولنان سفائندن عبارت بر کچوك مفرزه سوق اولنمغله مفرزهٔ مذکوره بوغازدن چیقەرق تعرضده بولنان مذکور فیلویی فراره اجبار ایلدی. ایکی گون صکره دخی اعدانك بر قاچ پاره سریع‌الحرکه قادرغەلری لیمانك مدخلنه قدر گلوب؛ اورادن دونمای همایون طرفنه طوپ آتمق گبی بر طاقم حرکات طفره فروشانەده بولنملری خیرالدین پاشا حضرتلرینی پك زیاده اغضاب ایلمش اولمغله همان او آنده دونمای همایونه لیماندن چیقلمق ودشمن اوزرینه وارلمق ایچون لازم گلن امری اعطا ایلدیلر.

اهل صلیبك بودرجەلرده جسورانه تجاوزاتده بولنمسی دونمای همایونك عددجه آزلغندن طولایی بویله جزؤی بر قوتله عثمانلیلرك حربه جسارت‌ایده‌میه‌جکلری ظننده بولنمسندن ایلری گلمش‌اولدیغنه شبهه ایدیله‌مز؛ مع مافیه، قپودان پاشا حضرتلرینك بر اشارتلریله دونمای همایون تیمور قالدیروب، لیمانك خارجنه چیقدیلر؛ و(٦) میل قدر بر مسافه قطع ایتدکدن صکره بر مقدار توقفله سفن همایونك کافه‌سی برلشەرك **شبه نصف دائره** شکلنده بر نظام حرب اخذ ایله دشمن دونماسنك تیمورلی بولندیغی موقع اوزرینه طوغری حرکته باشلادیلر. حین تقربلرنده بر خط اوزره مرتب بولنان (١٢٢) پاره سفائن پرووه جهتلرینه موضوع اولان اوچر طوپه بر آنده آتش ویرەرك بلا بارانی گبی دانەلر یاغدیرمغه ابتدار ایلدکلری حالده متفقین دونماسی — برفرقه‌سی قورفوده بولنمغله — مقابله‌یه جسارت آله‌مقسزین تیمورلرینی قالدیروب، مذکور فرقه ایله برلشمك اوزره قورفویه طوغری فراره شتابان اولمشدر؛ اقشام دخی تقرب ایلمش اولدیغندن تعقیبلرینه قیام اولنمقدن صرف نظر

اولنوب، پره‌وزه لیماننك خارجنده تیمور براقه‌رق تیقظ وانتباه اوزره اقامت ایلدیلر.

خیرالدین پاشای غازی اقتدار مادیسی قدر معنویاته دخی اهمیت ویرر، ظاهر وباطنی مزین بر مرد کامل اولدیغندن ایچنده بولندیغی احوال حربك نه گبی بر عاقبتی انتاج ایده‌جکنی قبل‌الوقوع کشف ایتمك فکرولیانه‌سیله اوگیجه استخاره ایدوب، عالم معناده دکزدن بك چوق بالق دوشیرمکده اولدیغنی گورمش وبوتبشیر معنوینك نشئهٔ مظفرانه‌سیله همان نصف‌اللیلده تیمور قالدیروب، دشمنك متوجه اولدیغی قورفو جهتنه بر توجه تجسسکارانه ایله عزیمت ایلمشدر. جمادی الاولانك (٣) نجی گونی دونمای همایون پاقسو (Paxo) آطه‌سنه طوغری حرکت ایتمکده ایکن خیرالدین پاشا دیرکلره آدم چیقاروب، اطرافی تجسس ایتدیردیکی صره‌ده متفقین دونماسنك آیاماوره آطه‌سیله مذکور جزیره‌ده کائن انجیرلیمانی اوکلرنده دیرکلری مشاهده اولندیغی ولپانتو [اینه بختی] کورفزینه گیرمك تشبثنده بولندیغی آکلاشلمش اولمغله بر آن اول یتیشه‌رك کورفزه دخوللرینه میدان ویرمه‌مك ایچون دونمای همایون همان تبدیل طریق ایله جنوبه طوغری سیره باشلادی. دشمن دونماسی ایسه پره‌وزه جوارندن بالقیام قورفویه طوغری رجعت ایلدیکی صره‌ده قورفودن دخی دیگر فرقه قیام ایله بونلرله برلشمك اوزره پره‌وزه طرفنه گلمکده اولدیغندن بوایکی فرقه لیلاً برلشه‌رك آیاماوره آطه‌سنه قدر گلوب، اورادن دخی لپانتو کورفزینه گیرمك فکرنده بولنمشلردر. ایشته بوجهتله خیرالدین پاشا قورفوده مأمول ایتدیکی دشمنی آیاماوره‌ده بولمشدر. دونمای همایون دشمن دونماسنه یاقلاشمق سعینده بولندیغی صره‌ده بروجه زیر تشکیلات حربیه‌یی‌ده اخذ ایلدی.

شویله‌که، [لوحه (١٥)] بو محاربه‌ده سفن موجوده باشلیجه

درت فرقه‌يه منقسم اولوب، بونلردن گوکللی فرقه‌سی، طورغود رئيسك تحت قومانداسنده اولديغی حالده احتياط مقامنده بولنديريله‌رق خط حربه ادخال ايدلمه‌مش ايسه‌ده حين اقتضاده خط حربك هجومه دوچار اوله‌جق ضعيف نقطه‌لرينه معاونت ايده‌بيلمك و فرصت دوشوردكجه دشمنی جناحيندن وياخود خط رجعتی اوزرندن تضييق ايلمك گبی اجراسی مشكل بر بيوك وظيفه آلتنده بولنديرلمشدر. اصل خط حربی تشكيل ايدن سفائن ديگر اوچ فرقه‌دن عبارت اولوب، مركزده بولنان فرقه‌يه بالذات «خيرالدين پاشا» قوماندا ايتديكی گبی صاغ جناحه امرای بحريه‌مزك الڭ نامدارلرندن بولنان «صالح رئيس» وصول جناحه دخی «سيدی علی رئيس» مأمور ايدلمشدر: خلاصه، بو محاربه‌ده دونمای همايونك اخذ ايلديكی نظام حرب سفائنك شبه نصف دائره شكلنده بر صره اوزره ترتيب اولنملرندن واجرا ايلديكی مانوره دخی دشمنك خط حربنی يارمق وطاغتمقدن عبارت ايدی.

دونمای همايونك تقربی اهل صليب طرفندن گوريلنجه آنلر دخی لاجل المقابله تبديل طريق ايله دكزه طوغری آچيلمغه باشلاديلر. دشمن دونماسی مختلف جسامتده سفائندن عبارت اولديغی جهتله اوچ صره بورده نظامی اخذ ايده‌رك برنجی خطه قاليونلر وايكنجی خطه قادرغه‌لر، اوچنجی خطه دخی احتياط مقامنده سائر سفائن صغيره مأمور ايدلمشلردر. تمام بو ايكی دونما بره‌وزه آچيقلرنده يكديگره تقربله آمادهٔ حرب و پيكار اولدقلری بر صره‌ده روزگار [جنوب روزگاری اسمكده ايدی] طرف اعدايه مساعد اولمغله افراد عثمانيانی اميدسزلكله قاريشق برخوف ودهشت استيلا ايلمش ايدی؛ چونكه فن حرب قديمه دائر اولان مقاله‌مزده دخی بالاطراف بيان اولنديغی اوزره دونمای همايونی تشكيل ايدن سفائن (چكديرمه) انواعندن اولوب،

بونوع سفائن‌ایسه عصر حاضرك (قرووازور)لری مثابه‌سنده اوله‌رق قورصانلغه یارار وراكد هواده قالیونلر حركتدن قاله‌جقلری جهتله اوزاقدن طوپ ایله دوكه دوكه رخنه‌دار ایتدكدن صكره چاتوب ضبط ایدر و بو وجهله نائل غلبه اولورلردی : فقط روزگارلی هوالرده قالیونلر ایستدكلری گبی یلكن قوللانه‌بیله‌جكلرندن جسامتلرینه نسبةً هیچ مثابه‌سنده قالان قادرغه‌لری مصادمه ایله غرق وتخریب ایدرلردی : بناءً علی ذلك ، بو محاربه‌ده دخی عثمانلی دونمه‌سنك چكدیرمه انواعندن سفائن صغیره اولمسنه قارشی اهل صلیب دونماسنك قسم اعظمی جسیم قالیونلردن عبارت بولندیغی جهتله عثمانلیلرك قورقمقده حقلری‌ده وار ایدی .

ایمدی ، بو دهشتلی حاله قارشی خیرالدین پاشا حضرتلری اصلا مأیوسیت یوزی گوسترمیوب ، خواص قرآنیه‌دن استمداد ضمننده ایكی آیت كریمه تحریر وگمیسنك ایكی طرفنه تعلیق ایتمش و بحكمة اه تعالی درحال روزگار ساكن اوله‌رق قالیونلر حركتدن قالمشدر .

ایشته سردار اولان نامدارلرك یالكز اسباب جسمانیه‌یه اعتماد ایتمیوب قادر اولدقلری قدر اسباب روحانیه‌یه دخی رعایت و اعتبار ایلملری لازم اولدیغی بو مثال واجب‌الامتثال ایله‌ده تحقق ایدر.

حاصل كلام، دونمای همایونك دشمنه لایقیله تقرب ایتمش اولدیغی برزمانده وزان اولان روزگارك بردن‌بره انقطاعی بودفعه‌ده دشمنی صوك درجه‌ده مأیوس ایلمش ایسه‌ده آرتق ایش ایشدن گچمش و حرب ایتمه‌مك احتمالی‌ده قالمامش اولدیغندن ناچار برنجی خط حربدن یاغمور گبی گولله یاغدیرمغه باشلامشلردر ؛ فقط قالیونلرده موجود طوپلرك نامیلری قیصه اولمق سببیله مسافه‌لری‌ده آز اولدیغندن دونمای همایون ایچون مضرتلرندن اول قدر احتراز جهتی یوق ایدی . بو جهتله دونمای همایون -- بورو و نقاره و نفیر

صـدالری ايله عسكرك الله الله آوازه‌لری بربرينه قاريشـه‌رق — عظيم بر هيبتله ايلريلمكده دوام ايده‌رك تمام كندی طوپ منزلی داخلنه گلديكی زمان دشمن طرفندن جسيم بر قاليون خط حربك ايلريسنه طوغری چيقوب. دونمای همايون اوزرينه بر خيلی گولله انداخت ايلمش ايســه‌ده بری طرفدن دخی عمومی بر آتشـله قارشيلانمش اولديغندن رجعته مجبور ايدلمشدر. آرتق بوندن صكره عثمانلی دونما-سی دشمنك برنجی خطنی اشغال ايدن قاليونلری تخريب ايتمك اوزره موقةً تعطيل هجوم ايده‌رك طوپلرينی بر سرعت سريعه ومهـارت كامله ايله استعماله غيرت ايلدی. هرنه قدر قاليونلردن دخی عثمانلی دونماسی اوزرينه ياغمور دانه‌سی گبی مرميات ياغديرلمقده دقيقه فوت ايدلمدی ايسه‌ده منزللرينك دون اولمسنه مبنی لايقليجه برخسار ايراث ايده‌مديلر. سفائن عثمانيه طرفلرندن انداخت اولنان مرميات ايسه قاليونلری دليك دشـيك ايلديكندن دشـمنك ايكنجی خط حربی اشـغال ايتمكده اولان قادرغـه‌لر ونديك اميرالی و اميرال آندريا قوماندالريله ايلريليوب. دونمای همايونی رجعته مجبور ايتمك وقاليونلری تخريبات عثمانياندن قـورتارمق تشبثنده بولنديلر؛ فقط بونلر دخی برشدتلی عثمانلی آتشنه تصادفله تاب آور مقاومت اوله‌ميه‌رق قاليونلرك آرقه‌سنه فراره مجبوراولمشلردر. بومانورۀ حربيه‌نك اجرا اولنديغی هنگامده طورغود رئيسك قوماندا‌سنده‌كی احتياط قورصان فيلوسی دخی سالف الذكر قاليونلرك آرقه‌سنی آله‌رق موقةً تعطيله دوچار اولان تضييقات سـابقه‌يی معكوس جهتدن تكراره همت ايلدی. طرفيندن اجرا قلنان شدتلی آتشلر سببيله ايكی دونماده آتش ودومان ايچنده قالوب، آرتق يكديگرينی گوره‌مز اولمشـلر ايدی. حربك بويله قاريشـق بر زماندن اسـتفاده فكريله اميرال آندريا دونمای همايونك خط رجعتنی قطـع ايدوب. قاليونلری ايله قادرغـه‌لری

آره‌سنده ، یعنی ایکی آتش اورته‌سنده بولندیرمق ایچون بر غیرت فوق‌العاده اظهار ایده‌رك بر قاچ دفعه‌لر حرکات لازمه‌نك اجراسنه تشبث ایلمش ایسه‌ده خیرالدین پاشا حضرتلری دخی اصلا غفلت ایتمیه‌رك بو مانوره‌یه مقابل اقتضا ایدن حرکات حربیه‌یی اجرادن بر آن خالی قالمدقلرندن هیچ بر دفعه‌سنده موفق اوله‌میوب . حتی هرحرکتنده دونمای همایون طرفندن شدتله قارشیلانمش بولندیغندن بالمجبوریه رجعت ایده‌رك بارچه‌لرك اطرافنی طقوز طولانمغه باشلا-مشدر . بارچه وقاراقالر ایسه قلعه گبی یکدیگرلرینه چاتلمش اولد-یغندن آیرمغه چاره بولنه‌مدی . دونمای همایونك جبهه‌دن واحتیاط فیلوسنك جناحلردن بر نقطه‌ده چاتیلوب ، قالمش اولان بارچه وقاراقالر اوزرینه ساعتلرجه شدتلی طوپ آتشلری اجرا ایلملری سفائن مذکوره‌یی حقیقةً مدافعه‌یه مقتدر اوله‌میه‌جق بر درجه‌ده تخریب ایلمش اولدیغندن آرتق خیرالدین پاشا حضرتلرینك براشارت قهرمانیسیله دونمای همایون دشمنك برنجی خط حربنی تشکیل ایدن مذکور قالیونلر اوزرینه شدتلی هجومه باشلایوب . خط حرب اوزرنده بولنان سفائن عثمانیه‌نك کافه‌سی بردن هم ایلریلمکه . همده مقتدر اوله‌بیلدکلری قدر شدتلی طوپ آتشلرینه دوام ایده‌رك مذکور قالیونلره لایقیله تقرب ایتمشلر وبر شدتلی آوازهٔ تکبیر ایله مصادمه‌یه باشلایه‌رق برنجیسنی غرق ایتدکدن صکره آره‌لرندن یول آچوب ، ایکنجی خط حربی تشکیل ایدن قادرغه‌لره طوغری هجومه تشبث ایلمش اولدقلرندن بوحال دهشتناك قلوب اهل صلیبه فوق‌العاده بر خوف وخشیت ایراث ایتمکین آرتق دوچار پریشانی اولوب . کیمسه آندریانك قومانداسنی آکلایه‌ماز اولمشدر : حاصل کلام ، آقشام ایریشوب‌ده صولر قارارنجه آرتق آندریا دوریا صقالنی یوله‌رق فرار ایدن چکدیرمه‌لرینك آرقه‌سنه دوشوب ، میدان حربی

مقهوراً ومنهزماً ترك ایلدی . بومحـاربه‌ده آندریانك ایکی النه ایکی گولله آله‌رق دوکوندیکی مشهوردر . دونمای همایون فرار ایدن سفن اعدانك آرقه‌سنه دوشه‌رك برخیلی تعقیب ایلمشلر وبرقاچ قادرغه‌لرینی دخی اسیر ایتمشلر ایسه‌ده قارانلقدن بالاستفاده دیگرلری فراره موفق اوله‌بیلمشلردر . غرق وتلف اولانلردن ماعدا میدان معرکه‌ده قالان پارچه وقاراقالره اعدا ینه کندی طرفلرندن آتش ویره‌رك احراق ایلدکلرندن صباحه قدر قارشیلرنده دونمای همایون بادهوا شهر آیین اجرا ایلدی .

محاربهٔ مذکوره تاریخ میلادك (١٥٣٨) سنه‌سی ایلولنده وقوعه گلمش اولوب ، صباحلین دکزك یوزینی جسیم براورمان شکلنه‌قویمش اولان اوقوجه دهشتلی دونمادن اقشاملین میدانده براثربیله مشاهده اولنه‌مامشدر؛ خلاصه ، دشمنك ضایعاتی پك عظیم اولوب ، (١٢٨) قطعه سفن حربیهٔ جسـیمه بردن غائب ایلدی . جنکك ابتـداسی قوشلق وقتنده اوله‌رق غروب شمسدن صکره‌لره قدر ممتد اولمشدرکه. اول وقتـه قدر روی دریاده بویله بر عظیم وغریب جنك وقوعی معلوم دکلدر . فی‌الحقیقه . ازمنهٔ ماضیه‌ده غایت جسیم دکز محاربه‌لری وقوعه گلدیکی صحائف تواریخده مذکور ایسه‌ده دها اوزمانلر آتشلی اسلحه مستعمل اولمدیغندن بومحاربه‌نك ایراث ایلدیکی دهشته قارشی آنلر هیچ حکمنده قالمشدر .

عثمانلی آمیرالنك معیتنده بولنان دونناگرك عدد وجسامتجه وگرك طوپلرینك چاپلری وعددلری نسبتنجه دشمن دونناسنك خیلیدن خیلی مادوننده اولدیغی گبی بالجمله اوروپالیلر بیننده جسارت ومهارتی مسلم اولان آمیرال آندریا دوریا دخی دشمن دونناسنه قوماندا ایلمش ایکن ینه دونمای همایونك غایت شانلی بر صورتده نائل ظفر وغلبه اولیشی محضا خیرالدین پاشانك ومعیتی امراسنك مهارت بحریه ومعلومات کامله‌لری وعساکر عثمانیه‌نك کمال شجاعت وبهادرلکلری ثمرهٔ خیریه‌سیدر . انگلیز مؤرخین مشهورهسندن «پروفسور قره‌یزی» بومحاربه‌یی یازدیغی صره‌ده خیرالدین

پاشانك اتخاذ ایلش اولدیغی تدابیر حربیه ومانورهٔ بحریه دشمن دونتماسنك خط حربنی یارەرق بووجهله مذکور دونتمایی دوچار پریشانی ایلکدن عبارت بر تدبیر مستحسن اولدیغی نقل ایله مؤخراً بوتدبیر دلپذیری انگلیز مشاهیر بحریوننددن آمیرال «رودنی» (Rodney)و «سنت وینسنت» (S.Vincent) و «نلسون» (Nelson) گبی هر بریرلری عصرلرینك یگانه مدار افتخاری اولان بیوك آمیراللرك بر دستور عمومی وقطعی اولمق اوزره قبول واجرا ایدەرك عسکرلك عالمنك اشهر وقایعندن اولان پك چوق محاربات جسیمه قازانمش اولدقلرینی ومحضا خیرالدین پاشانك یادگار ابدیسی اولان بودستور متین سایه‌سنده انگلیز تاریخ بحریسنده نامرینك الی‌الابد شان وشرفله یاد اولنمسنه موفق اولمش بولندقلرینی ذکر واتیان ایلکده‌در .

خلاصه ، مذکور اهل صلیب دونماسنك پریشانیسنی انتاج ایدن مظفریت عظیمه‌نك تبشیراتی حاوی سلك سطوره چکیلن فتحنامه فرداسی گونی خیرالدین پاشا حضرتلری طرفندن ، اسیر ایدیلن ایکی نفر قپودان ایله برلکده کندی مخدومی حسن بکه تودیعاً خاکپای شاهانه‌یه ارسال قلندی . کندیلری دخی دونمای همایون ایله پره‌وزه‌یه عودت ایلدیلر . سلطان سلیمان حضرتلری بومظفریت عظیمه‌دن طولایی پك زیاده ممنون اولوب ، قپودان پاشایی وسائر امرای بحریه‌یی عطایای وفیره ایله تلطیف وتخصیصات عسکریه‌لرینی تزیید ایتدکدن باشقه ممالك محروسه‌نك هرطرفنده شهر آیینلر اجرا اولنمسنی‌ده اراده بیوردیلر . آمیرال آندریا ایسه یاننده قالان قیرق دوکوك سفائن ایله قورفو جزیره‌سنه التجا ایلمش ایدی . خیرالدین پاشا دخی بر قاچ گون صکره کفالونیه آطه‌سنی محاربهٔ مندفعه‌ده حسن خدمتلری سبق‌ایدن گوکللی فیلوسی افرادینه غارت‌ایتدیردکدن صکره بارغا حصارینی تخریب و (٤٠٠) نفر اسیر اخذ ایدوب ، بعده دشمنك ازینی کشف ایتمك اوزره پاقسویه طوغری عزیمت واثنای طریقده ایکی وندیك‌بارچه‌سنه تصادفله‌ضبط ومصادره ایده‌رك اورادن دخی قورفو اوزرینه حرکت ایلدی ؛ فقط شدتلی بر فورطنه ظهور

ایتمکله آولونیه‌یه واروب، هوا آچیلنجه‌یه قدر اوراده اقامته مجبور اولدی. پاشای مشار الیه حضرتلری بوراده ایکن شتا موسمی حلول ایلمش اولدیغندن باحث شرفصادر اولان ارادهٔ سنیه ایله درسعادته دعوت اولندیغنه مبنی طوغریجه استانبوله عزیمت ایلدی. آنجق ذکر اولنان فورطنه اثناسنده آندریا دوریا (نووه) قلعه‌سنی اوروب استیلا ایلمش وامر محافظه‌سی ایچون درونه (٦) بیك نفر صولتاد قویمش ایدی.

مصر میرمیرانی سلیمان پاشانك بحر احمر وهندستان سفری —

اون بشنجی عصر میلادینك احوال عالمی دوچار انقلاب ایدن بردور ترقی وتجدد اولدیغی یوقاریده دخی بالمناسبه عرض ایدلمشیدی. بودور ترقینك نتائج طبیعیه‌سندن اولان تحولاتك بری ده اوروپالیلرك یکدیگرلرینه مسابقت ایدرجه‌سنه کشفیات خصوصنده‌کی میدان آلمش اولان مراقلریدر. بومراقك الجاآتیله اسپانیوللر آمریقا قطعه‌سنی کشفه موفق اولدقلری گبی پورتکیزلر دخی امید برونی طریقنی بوله‌رق بو طریق جدید ایله هندستانه قدر گیتمشلر واون اون بش سنه ظرفنده انواع حیل ودسائس ایله یواش یواش آفریقه وجزیرةالعرب وهندستان سواحلنده کائن اڭ مهم تجارت موقعلرینی ضبط واستیلا ومتعدد شعبه‌لر تأسیس ایده‌رك هندستان تجارتنی کاملاً اللرینه گچیرمشلردر. پورتکیزلرك بو ساحللرده استیلا ویاتأسیس ایلدکلری مستملکات ومستعمرات تجارتجه اڭ مهم اولان مواقعدن عبارت اولوب، متعدد قلعه‌لرله دخی تحکیم قلندقلری گبی کافه‌سی پورتکیز دولتی طرفندن منصوب و «نیم قرال» عنواننی حائز بر «خدیو» طرفندن اداره اولنوردی. پورتکیز حکومتی طرفندن هند مستملکاتنه برنجی دفعه نصب وتعیین اولنان نیم قرال دخی هندستان طریقنك کاشفی عد اولنان مشهور امیرال «واسقودوغاما» ایدی.

پورتکیزلرك شرق مستملکاتی هندستان والیلرندن اڭ زیاده شهرتشعار اولان «آلبوکرك» زماننده کسب توسع وجسامت ایلمشدر. بوذات اسکی پورتکیز خاندان قرالیسنه منسوب بر عائله افرادندن وپورتکیزلرك اڭ مشهور قپودانلرندن اولوب، (١٤٥٣) سنهٔ میلادیه‌سنده (لیسبون) قربنده بر قصبه‌ده تولد ایتمش وابتدا (١٥٠٣م) تاریخنده زنکبار آطه‌سنی کشف و(١٥٠٧م) تاریخنده جزیرةالعربك مسکت شهرینی و(١٥٠٨م) ده هرمز بوغازینی ضبط ایتمکله

(١٥٠٩م) ده پورتكیز دولتنك هندستان مستملكاتنه خدیو اولوب، ملیبار ساحلنده كائن اولان غوآ شهرینی تسخیر ومركز اتخاذ ایده‌رك بتون ملیباری، سرندیب آطه‌سنی ومالاقه شبه جزیره‌سنی دخی ضبط ایله پورتكیز مستملكاتنه الحاق ایلمشیدی. بو ذات فتوحاتنی آوستر الیه وجاپونیه‌یه قدر توسیع ایدوب، تاریخ وفاتی اولان (١٥١٥ م) سنه‌سنه‌قدر بالاستقلال والیلكده بولنمشدر.

آلبوكرك طرفندن صوقوطره آطه‌سی وهرمز قلعه‌سنك استیلالریله باب‌المندب وهرمز بوغازلرینك سدی وبووجهله اسكیدن بری جاری اولان هندستان تجارتنك كلیاً منعی واشبو موفقیتلرله دخی قناعت ایتمیوب، گویا نیل مباركك مجراسنی بحر احمره تحویل ایله مصر قطعه‌سنی چول حالنده براقق وقدسك مسلمانلر ید تصرفنده بولنمسنه قارشی «مكهٔ مكرمه»یی فتح ایتمك گبی صرف خیالات ومحالاتدن عبارت برطاقم آمال خریصانه‌یه قاپلمش اولمسی دولت علیه‌نك بوجهته لزومی نسبتنده حصر نظر دقت ایتمسنه سببیت ویرمش ایدی. ذاتاً وندیك وجنویز گبی شرق ایله تجارت سایه‌سنده كسب ثروت ومكنت ایلمش اولان بحر سفید حكومتلری دخی پورتكیزك سالف‌الذكر تجاوزلرندن پك زیاده ضرر دیده اولوب، نه ایده‌جكلرینی شاشرمشلر ودولت مشارالیهایه قارشی سلطان سلیمان قانونی حضرتلرینك تحت حمایه‌لرنده اوله‌رق براتفاق تشكیلنه قالقشمشلر ایدی.

خلاصه، شرقك بو گبی تجاوزاته اوغرامسی دولت علیه‌جه فوق‌العاده حائز اهمیت اولوب، گرك تجارةً وگرك سیاسةً مضرات كثیره تولید ایلیه‌جكندن باشقه بوصره‌ده (گجرات) حكمداری «ملك محمود»ك دخی سلطان سلیمان حضرتلرندن استعانه ایلمش اولمسی پادشاهك جهت جامعهٔ اسلامیه حسبیله تأسفنی برقات دها تزیید ایده‌رك مصر امیرالامراسی «سلیمان پاشا»یی گرك جزیرة‌العرب سواحلنك امر اصلاحاتی وگرك پورتكیزلرك هندستانجه منع تجاوزاتی خصوصنه مأمور بیوروب، (٩٤٦) سنهٔ هجریه‌سی محرمنك اواخرنده (٣٠) قطعه قادرغه وعسكر حموله‌لی دها برطاقم نقلیه سفائنندن عبارت بر مكمل دونمایله سویش لیماننده سوق واعزام ایلدی. سنی سكساننه یتمش اولان بو اختیار آمیرال معیتنده بولنان دونمای همایون ایله سویش لیماننده قیام ایتدكدن صكره علامت فوز ونصرت اولان

رایت عثمانی‌یی جزیرةالعرب خلقنه گوسترمك وخیرخواه دین‌ودولت اولانلرك قلوبنی فرح وسرور وبدخواهلرك رعب وهراس ایله املا ایتمك اوزره ساحل بویجه ایلریلیه‌رك طور معبرندن مرور وبعده جده‌یه وصول ایله اورادن دخی قمران جزیره‌سنه اوغرایوب، ماه ربیع‌الاولك (۱۳) نجی گونی شاب آره‌لرندن چیقه‌رق انگیندن سیره باشلادی. بووجهله درت گون درت گیجه یوله دوام ایتدکدن صکره ماه مذکورك (۱۷) نجی گونی [*] عدن لیمانته مواصلت ایلدی.

---

[*] عدن — عربستان قطعه‌سنك جنوب غربیسنده برشبه جزیره ایله برشهرك اسمیدر. بوشبه جزیره‌نك نهایت جنوبیه‌سنده بولنان قسمنه عدن برونی تسمیه اولنورکه، مذکور برون (۱۲° ۴۷′) عرض ایله (۴۵° ۰۹′) طولده کائندر. بوشبه جزیره‌نك مساحهٔ سطحیه‌سی (۱۸) ایله (۲۰) مربع میل بیننده اولوب، اراضیٔ برکانیه‌دن عبارت اولدیغنه شبهه یوقدر. شبه جزیرهٔ مذکوره (۱۷۷۶) قدم ارتفاعی حاوی برطاقم متسلسل تپه‌لردن عبارت اوله‌رق عربستان قطعه‌سنه طار ومستوی وقوملق و (۴۰۰) یارده عرضنده بربرزخ‌ایله اتصال کسب ایلمشدر. عدن شهری بربرکان منطقه‌سنك فتحه‌سی اوزرنده وبروادی ایچنده کائندر. شهر مذکوره جوارنده‌کی برونك نامنه اضافتله(باب‌المندب)تسمیه اولندیغی کبی هواسنك لطافتندن کنایه اوله‌رق عربلر طرفندن جنت معناسنه‌اولان(عدن)نامی دخی ویرلمشدر؛ چونکه، بوراده سماهرکون بلوطدن عاری‌وضیای شمس‌ایله‌مالی اولدیغندن بلوطلی کون همان هیچ کورلمز کبیدر. حرارت شمس ایسه دکزدن اسن ملتم روزکارلریله کسب اعتدال ایلدکده اولدیغندن اهالیسنك‌ده صحتی دائما برکمالدر. تاریخ طبیعی مؤلفلرندن حکیم شهیر«پلینی»(Pliney the Elder) تألیفاتنك برنده بوموقعی دنیا تجارتنك مرکزی دییه توصیف ایلمشدر. موقع مذکور تا امید برونی طریقی کشف اولنجه‌یه‌قدر شرق معمولاتیله امتعه‌سنك بحر احمرده بازارکاه اخذ واعطاسی اولان برمهم بندر تجارت ایدی؛ حتی چینلیلر بیله بورایه‌قدر کلوب تجارتله مشغون‌اولورلردی. «مارقوپولو» ودها سائر قرون وسطی سیاحلری بومحلك ثروتنه‌ونفوسنك کثرتنه وتعجبه شایان‌اولان‌احوال سائره‌سنه دائر پك‌چوق حکایه‌لر نقل ایلمشلردر. مرورزمان ایله صکره‌لری بوراسی عادتابرکوی هیئتنه قدرتنزل ایدوب، سکنه‌سی طاغلمش و (۱۸۳۸) تاریخ میلادیسنده (۲۵۰) سی موسوی و (۵۰) سی هند تاجرلرندن، باقیسی دخی یرلی عربلردن عبارت اولمق اوزره مجموع سکنه‌سی (۶۰۰) نفوس قالمش ایدی. بالاده مذکور تاریخه طوغری انکلتره مستملکات دائره‌سی هندستاندن اوروپایه کسدیرمه برایول یولی آرامغه باشلامش ایدی. بومقصدك حصولیچون فرات‌نهری اوزرینه کاشفلر کوندرلدی‌ایسه‌ده مطلوبه وصول میسر اولمدیغندن ینه بحر احمر طریقیله تعاطیٔ تجارته دوام اولندی. بو جهتله بحر احمرك هرایکی سواحلی براهمیت کسب ایتمش اولدیغنی انکلیزلر درك‌ایده‌رك — بودکزك کلیدی مثابه‌سنده اولان — عدن‌موقعنی‌الده ایدنمکه‌برچاره تحریسنه باشلادیلر. تصادفاً برانکلیز کمیسی عدن‌سواحلنده قضازده اولدی. بوکمینك طائفه‌سی ویوجیسی یرلیلر طرفندن کویا صویولمش اولدقلرندن (۱۸۳۸ م) تاریخنده مملکتك شیخنی تضمینات اعطاسنه مجبور ایتمك ونصل شروط ایله عدنی انکلیزلره ترك ایده‌جکنی اوکرنمك اوزره قپودان «هه‌ینه‌س»(Haynes) اول طرفه مأمور ایدیلوب، کوزل وعدلر وبول بول آقچه قوتیله مرقوم شیخدن مملکتك انکلیزلره ترکی وعدینی استحصال ایتدی !! بوشیخ غایت عقلسز وحریص براختیارایدی. مؤخراً جوارده بولنان قبیله‌لرك عداوتنی قازانمش وشیخلرك تشویقاتیله بوایتمش اولدیغی آلیش ویریشه نادم اوله‌رق مقدونهٔ

عدن شهری توابعیله برابر « عامر ابن داود » نامنده بر حاكمك تحت استیلاسنه گچمش اولمغله تدابیر حسنه ایله مومی الیهك یدندن آلنوب ، برج و باروسی تحكیم ودرونه مستحفظین اقامه اولنه‌رق ایالتی دخی امرادن « بهرام » بكه توجیه ایدلدی : بعده اصل بادیٔ حركت اولان هندستان سواحلنه طوغری گمیلره یول ویرلدی . ربیع‌الاول غره‌سنده دونمای همایون هندستان شبه جزیره‌سنك ساحل غربیسی اوزرنده كائن اولان پورتكیز مستملكاتندن (غوآ) [بر نومرولی حاشیه‌یه مراجعت اولنه] قلعه‌سنك اوكنه بالمواصله اول امرده مذكور قلعه و مؤخراً ینه بو ساحل اوزرنده ، فقط دها شمالده بولنان (كاره) قلعه‌سی قره‌یه سوق اولنان عسكر و طوپلر اعانه‌سیله حصر وتضییق ایدیله‌رك بعدالتخریب ایكیسی‌ده ضبط

معقوده‌دن نكول ایلمك ایسته‌مش ایسه‌ده (١٨٣٩ م) سنه‌سنده قوهٔ جبریه استعمالیله برقاچ ساعت محاربه‌دن صكره عدن شهری انكلیز یدینه دوشمشدی . اوندن‌صكره‌مذكور شهره غایت متانتلی استحكاملر انشا وكافی درجه‌ده عسكر اقامه اولندیغی‌كبی الحالةهذه تحكیم وتقویه‌سنه‌اهمیت ویرلمكده‌در .

بز بو پارچه‌یی برانكلیز كلیات علوم مجموعه‌سندن عیناً ترجمه ایلدك ؛ فقط كندی طرفمزدن‌ده برایكی سوز علاوه ایتمك لازم‌كلیرایسه شونی دیه‌بیلیرزكه، عدن شهری دولت‌علیه‌نك پك چوق قان وخزائن بهاسنه‌اوله‌رق قبضهٔ تسخیره كچیرمش اولدیغی بر ملك مشروعیدر . فضول انكلیزلر هیچ بوحقدن بحث ایتمیه‌رك كویا اوقطعه اوزرنده دولت علیه‌نك حقوق حكمرانیسی جاری دكل‌ایمش‌كبی ادارهٔ لسان ایله برشیخك یدندن‌آلمش‌اولدقلرینی وحتی — حقلی كورنمك فكریله — مقابلنده بركلی مبلغیله ویرمش بولندقلرینی كوستریپورلركه ، طوغریسی بودرجه‌لرده شرتجه برحقسزلق آنجق اوروپا ملتلرنده كوریله بیلیر !

صدده كله‌لم : شهرك جوارنده‌كی تپه‌لردن جریان ایدن یاغموز صولرینی تراكم ایتدیرمك اوزره بوراده ازمنهٔ ماضیه‌دن قالمه برطاقم متسلسل صهریجلر موجود اولوب ، فقط بونلری انشا ایدنك كیم اولدیغی مجهولدر . یالكز آلتنجی ویدنجی عصر ایچنده‌یاپلمش اولدقلری مظنوندر . انكلیزلر بورایه فضولی مستولی اولدقلری اثناده مذكور صهریجلر عادتاخراب برحالده ودرونلری سپورندی ایله طولمش ایدیسه‌ده‌مؤخراً تمیزلنوب ، اسكی حاللرینه ارجاع‌ایدلمشلردر. بونلرك هپسی طولدیغی وقت (٣٠) میلیون (غالون) موجود صو بولنور؛ ومذكور تپه‌لرك اوزرلری چپلاق بولندیغندن یاغان یاغمورلر ضایع اولمیوب ، كافه‌سی آزوقت ظرفنده مذكور صهریجلری املا ایدرلر.

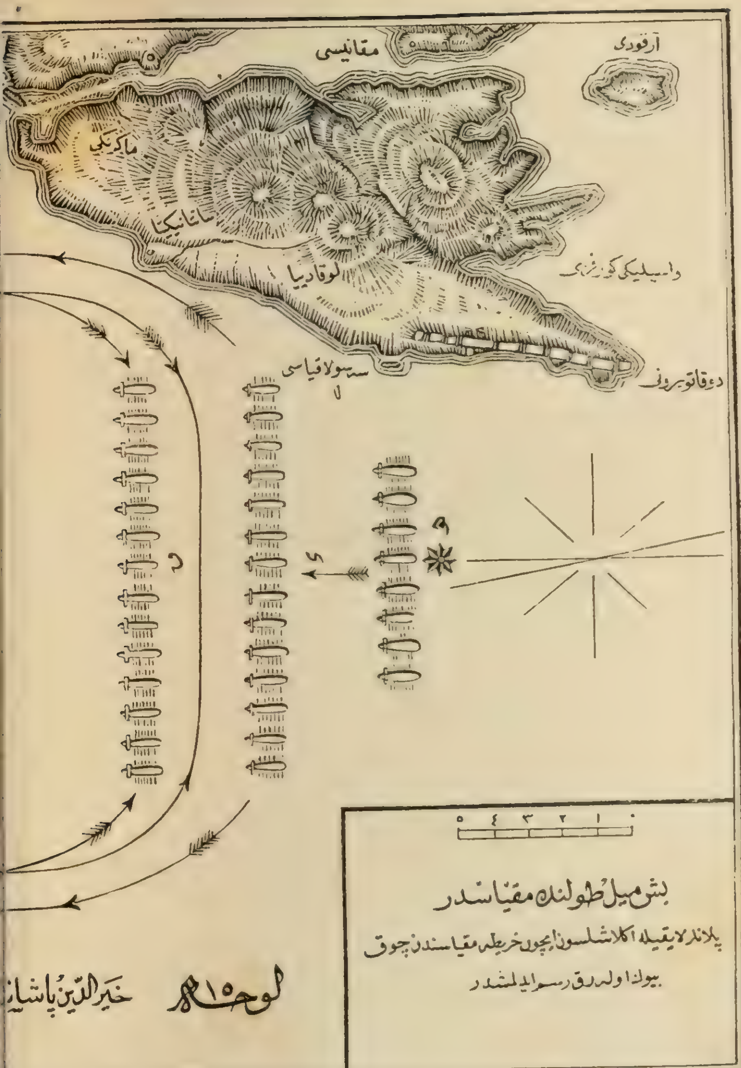
عدن شهری آفریقه ایله آسیا آره‌سنده كرك تجارت وكرك سیر سفائن خصوصنده مهم‌برنقطه اولوب ، عادتا اوروپا ایله آفریقه آره‌سنده‌كی جبل طارقه مشابهدر : و (١٨٣٨ م) سنه‌سندن بری اهالیسی وثروتی تزاید ایده‌رك بوكونكی كونده ملل مختلفه‌دن مركب اولمق اوزره (٢٥) بیك نفوسی حاویدر : وخارجه‌كوندردیكی اشیا ایله خارجدن آلدیغی اشیانك قیمتی برملیون لیره مقدارنده‌در .

و تسخیر اولندی . بو ایکی قلعه‌نك اثنای محاصره و تضییقنده پك چوق پورتکیزلی تلف ایدلدیکی گبی هجوم ایله ضبط اولندقلری اثناده دخی بیك نفر قدر قلیجدن گچیرلدی . بورادن دخی قیام اولنه‌رق ساحل مذکورك دها شمال طرفنده کائن اولان (دیو) [ایکی نومرولی حاشیه‌یه مراجعت اولنه] قلعه‌سی اوزرینه عزیمت اولندی. حین مواصلتده سلیمان پاشا دونمادن قره‌یه (٢٠) بیك نفر قدر عسکر نصرت پیکرله قرق اللی قطعه‌ده طوپ سوق واخراج ایده‌رك قلعه‌نك محاصره‌سنه تشبث ایلدی ؛ فقط بو قلعه‌نك اوچ طرفی دکزله محاط اولوب ، قره‌یه متناظر اولان جهتی دخی غایت متین دیوار ایله تحدید و آیریجه بر خندقله تقویه ایدلمش اولدیغندن متانتنه نسبةً بویله جزؤی عد اولنه‌بیله‌جك بر قوتله تسخیری حقیقةً بر امر خطیر ایدی . بومشکلاته منضم اولان ذخیره قلتی دخی ایشی بوسبتون تصعیب ایلمکده ایدی .

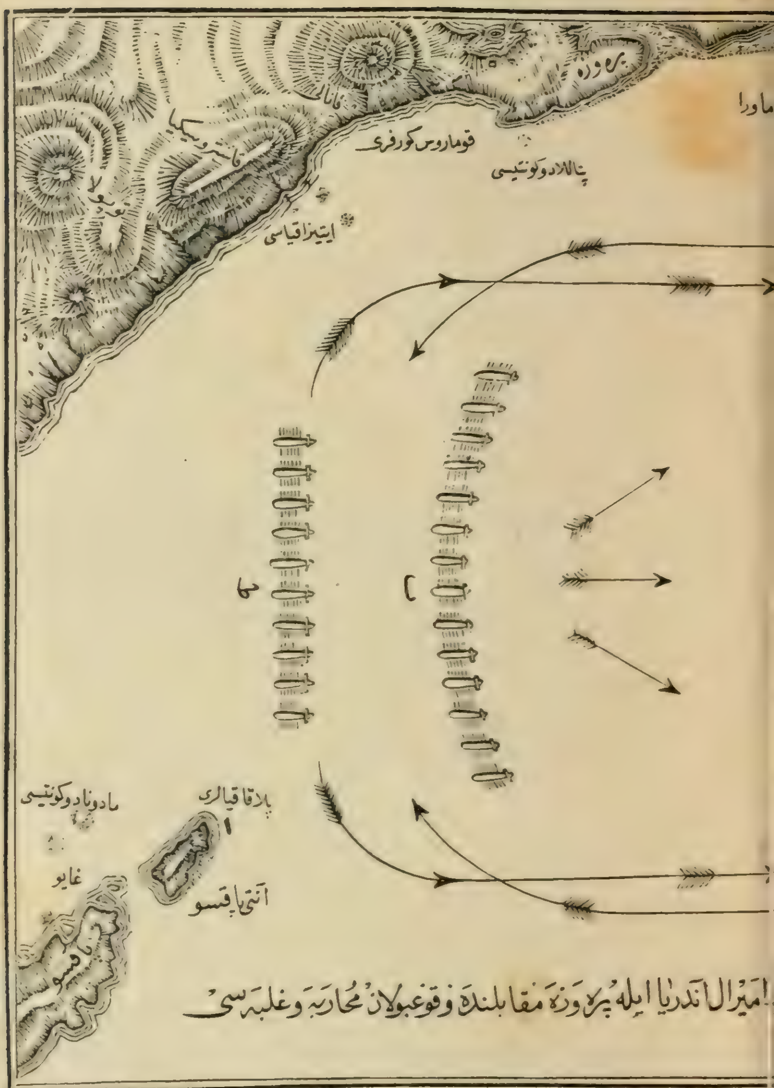
[١] غوآ — هندستانك ملیبار ساحلنده و (١٥° ٣٠′) عرض شمالی ایله (٧٤°) طول شرقیده کائن برشهر اولوب ، تابعی بولنان وینه بواسم ایله یاد اولنان اولکا ایسه (١٥° ٤٥′ و ١٤° ٥٤′) عرض شمالیلرله (٧٣° ٤٥′ و ٧٤° ٢٦′) طول شرقیلر بیننده واقع و (١٠٦٦) مربع میل اراضی‌یی حاوی و (٣١٣٢٦٢) نفوسی محتوی بر قطعهٔ جسیمه‌در . غوآ شهری بر زمانلر هندستانده‌کی پورتکیز مستملکاتنك مقر اداره‌سی ایدی . شمدی ایسه خرابه یوز طوتمش بر حالده‌در موقع مذکور هندستانك غرب جهتنده بولنان الکایی واك سالم لیمانلردن برینی حاوی اولدیغی جهتله شهرت قازانمشدر. اون سکزنجی عصر میلادی ابتدالرنده بوراده ظهور ایدن قولرا علت مدهشه‌سی سببیله پورتکیزلر شهر مذکوری ترك ایدوب ، دکزه دها یقین اولان یکی غوآده اسکان ایلدیلر. بوراسی شمدیکی حالده (١٠) بیك نفوسی حاوی وحکومتك مرکزیدر. شهر مذکورك اهالیسی همان کاملاً پاپاسلردن عبارت وپورتکیزك هندستان مستملکاتنه حکم ایدن آرچیشوپك تحت حکمنده بولنان موقعلرك بریسیدر. بوموقع (١٥٠٣ م) سنه‌سنده «آلبوکرك» طرفندن ضبط اولندیغی زمان عربلرله مسکون ایدی .

[٢] دیو — هندستان مضافاتندن کجرات ایالتنك ساحل جنوبیسنده واقع وینه بواسم ایله مسما اولان برموقعك آچقلرنده‌کی آطه‌نك نهایت شرقیسنده مستحکم برلیمان وعمقی همان علی‌السویه اوچ ، درت قولاجدن عبارت سالم برمرسادر ؛ لکن تیمور موقعی کمیلر ساحله یاقلاشدقجه صیغلاشیر. (١٨٥٤ م) سنه‌سنده شهرك مقدار نفوسی (١٠٨٥٨) نفرایدی . بومحل (١٥١٥ م) سنه‌سندن بری پورتکیزلرك زیر تصرفنده ایسه‌ده مستقل اداره اولمسندن وآیری موقع بولنمسندن ناشی اهمیت تجاریه‌یی حائز دکلدر .

لوحه ١٥ خیرالدین پاشا...

ب (خیرالدین پاشا) قومانداسنده بولنان عثمانلی خط حربی
ط (طورغود رئیس) قومانداسنده بولنان احتیاط ایلوسی.
و متفقه دونماسنك قالیونلردن عبارت اولان برنجی خط حربی

، بالذات (آمیرال آندریا) قوماندا‌سنده بولنان قادرغه‌لردن عبارت ایكنجی خط حرب

ه دشمنك سفن صغیره‌دن مركب احتیاط فیلوسی

اوق اشارتلری اجرا قلنان مانوره‌لرك جهتلرینی ارائه ایدر .

سلیمان پاشا هرنەقدر گجرات حاکمی ملك محموده ذخیره ارسال ایلمسی ایچون خبرلر ایصال ایلدی ایسەده بر ماهی متجاوز مدت بر جواب بیله آلەمدیغی جهتله محاصرەنك امتدادی نسبتنده قیتلق یوزندن حصوله گلن مشکلات دخی قات قات تزاید ایلمکده ایدی. نهایت طیش قلعه کاملاً ضبط اولندیغی حالده محصورینك ملك محموده، سلیمان پاشا طرفندن مقدما عدن امیری «عامر»قتل ایدلمش اولدیغی گبی بودفعه کندیسنەدخی سؤقصد وقوع بولەجغنی وهرحالده کندیلریله اتفاق ایدرایسه حقنده خیرلیونافع اولەجغنی بالواسطەاخبار ایله اتفاقه ترغیب ایتمش اولملری وملك محمودك دخی بو اتفاقی قبول ایله ارزاق گوندرمکدن اجتناب و محصورینه بالفعل معاونت ایتمك اوزره تدارکاته شتاب ایلمش اولمسی سلیمان پاشانك معلومی اولمغله اجرا ایلدیکی تخریبات ایله بالاکتفا آرتق محاصرەیی رفع ایدەرك عسکر وطوپلری گمیلره تحمیل ایله دگزه آچلمغه مجبور اولدی. دونمای همایون بوقلعه پیشگاهندن بعدالمفارقه جنوب غربییه طوغری سیره دوام ایدەرك (٢٠) گون دگزده قالدقدن صکره جزیرةالعربك ساحل جنوبیسنده وعدنك جهت شرقیسنده بولنان (شجر) نام موقعه مواصلت ایلدی. بوقطعەنك حاکمی عثمانلی آمیرالنه لازم گلن رعایتده ودونمای همایونه مقتضی معاونتده قصور ایلمدیکی گبی تابعیت دولت علیەیی دخی قبول ایله حصەمند شرف ومباهات اولدقدن صکره دونمای همایون بورادن دخی بالقیام عدنه وبعده زبید اسکلەسنه اوغرادی. او اثنالرده «امیراحمد» نامنده بر شیخ بورالره مستولی اولمش ایدی. مرقوم شیخك تحصن ایلدیکی قلعه حسن تدبیر ایله تسخیر اولنەرق غائلەسی برطرف ایدلدکدن و یمن ایالتی بیقلی محمد پاشا زاده مصطفی بکه توجیه اولنوب، تمام برآی بوراده اقامتله قطعهٔ

مذکوره‌نك ادارهٔ اموری یولنه قونلدقدن و اسباب محافظه‌سی استکمال قلندقدن صکره جده‌یه عودت اولندی . سلیمان پاشا حج ایچون جده‌ده دونمادن چیقه‌رق بعد الحج براً مصره و مؤخراً درسعادته عزیمت ، دونمای همایون دخی جده‌دن طوغریجه سویش لیماننه عودت ایلدی . سلیمان پاشانك بومهم سفرده وقوعه گلن خدمات واجراآت عالیه‌سی مقبول نظر حضرت شهریاری اولمغله لاجل المکافات عهده‌سنه وزارت رتبهٔ رفیعه‌سی توجیه واحسان بیورلمشدر .

نووه‌نك استردادی — پره‌وزه مظفریت عظیمه‌سنی متعاقب

خیرالدین پاشا آندریا دونماسنك فراره موفق اوله بیلن قسمنی تحری ایتمك اوزره قورفویه طوغری عزیمت ایتدیکی صره‌ده ظهور ایدن شدتلی بر فورطنه مانعه‌سیله آولونیه‌یه دونمکه مجبور اولمشیدی . بواثناده آندریا دخی معیتنده‌کی سفائن ایله نووه اوزرینه دوشوب ، محافظلرینك غفلتی سببیله حصار مذکوری تسخیره موفق اوله‌رق درونه (٦٠٠٠) نفر محافظ اقامه ایله اورادن ایتالیا صولرینه چکلمشیدی . موسم شتانك حلولی مذکور حصارك استردادینه مانع اولمغله ایلك بهاره قدر اسپانیوللر النده قالدی . ایلك بهار موسمی حلول ایدنجه خیرالدین پاشا حضرتلری (١٥٠) پاره سفن حربیه‌دن عبارت قوتلی بردونما ایله آق دکزه چیقوب ، طوغریجه نووه اوزرینه حرکت ایلدی . بوحصار قتارو کورفزینك مدخلنه حاکم و ایکی عدد جسیم و مستحکم قوله‌لری حاوی اولوب ، یکی قلعه معناسنه اولان قستل نووه (Castel Nova) نامیله معروفدر . خیرالدین پاشا (٩٤٦ ﻫ) سنه‌سی ربیع الآخرینك

(٨) نجی گونی قره‌یه چیقاردیغی (٣٧) پاره طوپ و مقـدار کافی عساکر بحریه ایله حصار مذکوری محـاصره ایدوب ، (١٤) گون متمادیاً شدتلی طوپ آتشلریله تخریب ایده‌رك ماه مذکورك (٢٢) نجی گونی آچیلان گدکلردن اجرا ایتدیردیکی هجوم‌ایله مذکور قوله‌لر-دن برینی ضبط وتسخیر ایلدی . بواون درت گون ظرفنده مذکور قلعه‌نك تخریبی خصوصنه صرف اولنان مرمیاتك عددی (٨٢٠٠) دانه‌یه بالغ اولمش ایدی . قوله‌نك بری ید عثمانیـانه انتقـال ایدنجه بقیة‌السیوف دیگر قوله‌یه التجا ایده‌رك استیمان‌ایلمك ایسته‌مشلر ایسه‌ده میدان ویرلیوب ، اوراسی دخی هجوم ایله ضبط اولنه‌رق درونـنـده بولنانلرك کافه‌سی اسیر ایدلدی . بو مظفریتی متعاقب پاشـای غازی حضرتلری تخریب ایدیلن حصارك یرینه یکیدن برقلعه بنا‌ایله درونـنه (٢٦) پاره طوپ وضع ایلدکدن و جوارنده بولنـان وندیکه تابع محللرك کافه‌سنی‌ده عسـکره تخریب و غارت ایتدیردکدن صکره غانماً ومظفراً درسعادته عودت ایلدی .

اسپانیاقرالی بشنجی شارلك‌جزایره هجومی — (١٥٤٢ م

و ٩٦٨ هـ) تاریخنـده دولت علیه آوسـتریا ایله محارب بولندیغندن آلمانیا ایمپراطـوری واسپانیا قرالی بشنجی شـارل آوسـتریا قرال قائمقامی بولنان برادری فردینانده اعانةً جسیم بردونما وبرقوهٔ کلیه‌ایله سـواحل دولت علیه‌یه تجاوز وتخطی ایتمك اوزره وندیك سـواحلنه قدر گلمش ایدی . او اثناده خیرالدین پاشـانك (٧٠) پاره قادرغه ایله عثمانلی صـولرینی محافظه‌یه چیقدیغنی خبر آله‌رق تصمیماتنی اجرایه موفق اوله‌مقسزین عودت ایلمش‌ایسه‌ده هیچ اولماز ایسه عثمانلیلردن برانتقام آلمش اوله‌بیلمك ایچون جزایر ایالتنك فتحی نیتیله اول جانبه

حركت ايلدى . شارلك جزاير اوزرينه حركتنه سبب اولان برباشقه ماده دها وار ايدى . اودخى خيرالدين پاشا جزايردن درسعادته جلب اولنديغى اثناده ايالت مذكوره‌نك امور اداره‌سنه كندى منسوبيننده « خادم حسن بك » نام بر مقتدر ذاتى مأمور ايلمشيدى . مير مومى اليه دخى هنگام مأموريتنده قادرغه وقاليته نوعندن ترتيب وتجهيز ايده‌بيلديكى (٣٠) پاره سفائن حربيـه ايله دائما اسپانيا ساحللرينى تخريب وغارت ايده‌رك سطوت عثمانيه‌يى اوساحللرده كمال شـان ايله ارائه ايتمكدن گيرى طورماز ايدى ؛ حتى حسـن بكك تعرضـات مدهشهٔ دائمه‌سنه قارشى اسپانيا ساحللرينى محافظه ومدافعه ايچـون سرايا قوله‌لر انشاقلنمش وگيجه گوندزاقامه‌اولنان نوبتجيلر واسطه‌سيله تيقظ وانتباه اوزره بولنلمغه مجبوريت حاصـل اولمش ايدى . ايشته بوايكى سـببدن طولايى ايمپراطور شارل دونماسـنى جزاير اوزرينه توجيه ايلمشدر .

بودونما (٣٧٠) قطعه سفن حربيه ونقليه‌دن عبارت اولوب ، بومقـدارك (١٠٠) قـدرى بارچه نوعندن جسـيم گميلر ايدى . دونماى مذكور آمـيرال آندريانك اداره‌سـنده بولنديغى گبى حامل اولديغى عساكر بريه دخى اسپانيانك الڭ مشهور سردارلرندن جنرال « آلفونس‌ده آوالوس» (Alphonse d'Avalos) ك تحت قوماندا سنده اولوب ، (٤) بيڭى سوارى و باقيسى پياده اولمق اوزره (٥٠) بيڭه قريب بر قوهٔ كليه ايدى .

بوذكر اولنان عساكر بريه‌نك مقدارى هرنه قدر اجنبى تاريخلرينك بعضلرنده (٣٠) بيڭ و بعضلرنده (٢٢) بيڭ پياده و (١١٠٠) سـوارى اولمق اوزره گوسترلمكده ايسه‌ده ذاتاً اوروپا ملتلرى هر مغلوبيتلرى وقوعنده گويا محجوبيتى تخفيف ايتمك ايچون بويله عسكرلرينك موجودينى آز گوسترمك‌طرفنه گيتدكلرندن بز بو جهتله عسـاكر مذكوره‌نك مقدارى حقنده عثمانلى تاريخلرينك ويردكلرى معلوماتى مقبول ومرجح طوتمقده‌يز .

ایمپراطور شارل جمادی‌الاخرانك (٢٨) نجی گونی جزایر اوگنه واصل اولدی. دونمانك حامل اولدیغی عسکر قره‌یه چیقه‌رق خیمه‌لرینی رکز ایله قلعه اطرافنه مترس حفر ایتمکه مباشرت ایلدیلر. بری طرفده حسن بك دخی امرای عسکریه واعیان مملکتدن مرکب بر مجلس عقد ایده‌رك بو مجلسده بعدالمشاوره دشمنه صوڭ درجه‌یه قدر مدافعه ایتمکه قطعیاً قرار ویرلدی. حسن بك او گیجه آلتی‌یوزی ترك وایکی بیگی عرب سواریدن عبارت بر کچوك مفرزه ایله قلعه‌دن چیقوب، بلای آسمانی گبی آنسزین دشمنك اوزرینه نازل اوله‌رق اردوده بیوك بر قارغاشالق ظهورینه سبب اولدی. وقوع بولان مقاتله پك دهشتلی اولوب، دشمنی (٣) بیگه قریب تلفاته دوچار ایتدکدن صکره سالماً قلعه‌یه عودت ایلدی: حال بوکه، دشمنك کثرتنه قارشی قلعه درونده حقیله مدافعه‌یه کافی بر قوت موجود دکل ایدی؛ حتی قلعه‌یه حاکم بر نقطه‌ده کائن (سید یعقوب) تپه‌سی دخی دشمنك بر فرقه‌سی طرفندن طوتلمش اولمغله آرتق محصورین ایچون تهلکه قات قات تزاید ایلمکده ایدی؛ لکن محاصره‌نك بشنجی گونی [*] لحکمةٍ گوك گورلیوب، شمشکلر چاقه‌رق بوزه وفورطنه ایله قاریشق باران بلا نازل اولمغه باشلامغله محاصرلر محاربه‌یی تعطیل ایله گمیلرینك سلامتی چاره‌سنه دوشدیلر؛ حال بوکه،

---

[*] رفعت افندی لغات تاریخیه‌سنده مشهودمز اولدیغنه نظراً بو فورطنه‌نك ظهوری جزایرده مدفون مظنهٔ کرامدن «ولی دده» نك بر اثر کرامتی ایمش! شویله‌که، اسپانیول دونماسیله قوهٔ کلیه‌سنك جزایر قلعه‌سنی حصر وتضییق اوزرینه مدافعه‌دن عاجز قالمش اولان عسکر واهالی اول زمان بر حیات بولنان مشار الیه دده‌یه مراجعتله قوهٔ قدسیه‌سندن استمداد ایلمشلردر: دده دخی پرجلال دکز کنارینه واروب، بر معتاد هر زمان اوموزنده طاشیمقده اولدیغی تیمور طپوزی اسم جلالی ذاکر اولدیغی حالده شدتله صویه اورمسنی متعاقب سالف‌الذکر حادثات سماویه دهشتله اجرای احکام ایتمکه باشلامش ونتیجه‌سی متنده بیان اولندیغی اوزره دشمنك انهزام کلیسنی موجب اولمشدر. فرانسزلر مؤخراً جزایره مستولی اولدقدن صکره جنرال «رویغو» ولی دده‌نك یول اوزرینه تصادف ایدن تربه‌سنی ییقدیرمغی قوروب، اهالیدن بعض معتبرانی جلب ایله کمیکلرینك باشقه یره دفن اولنمسنی امر ایتمسی اوزرینه دیلی آغزینه صیغمیه‌جق درجه‌ده شیشوب، اوچ گون صکره وفات ایلمش وسائر فرانسز مأمورلری بوندن عبرت آلهرق هیچ بری ییقدیرمغه جسارت ایده‌مه‌مشدر.

بويله دهشتلى بر فورطنه‌يه قارشى آفريقه‌نك آچيق ساحللرنده گمى بارنديرمق عادتا ممكنسز اولديغندن دونانمالرينك (١٠٦) قطعه‌سى بردن (٨) بيك نفر موجودلرى وكلى ذخائر ومهمات حربيه وسائره‌لريله برابر قره‌يه اوره‌رق غرق وتلف اولمغله آرتق ايمپراطور جنابلرى عسكرينه سوارى بارگيرلرينى كسوب، يديرمكه مجبوراوله‌رق برمدت ضيائمق فكرنده بولندى‌ايسه‌ده جبخانه‌لرى دخى قسماً گميلرله باطمش وقسماً ياغموردن ايصلانمش اولديغندن چاره‌سز بررجعت قهقرى‌ايله قورتيله‌بيلن گميلرينه طوغرى فراره مجبور اولديلر. مذكور فورطنه اثناسنده قورتيله بيلن گميلرك (٤) عددى ليماندن ايچرى گيرمش اولديغندن بونلر ضبط اولنوب، درونلرندن (١٤٠٠) مسلمان اسير تخليص ايدلديكى گبى دگزه آچيلانلرى دخى هوا كسب سكونت ايتـدكدن صكره (تمنتوس) برونى نام محـله گلمش اولدقلرندن ايمپراطور جنابلرى اورايه گيدنجه‌يه قدر جزايرليلر طرفندن تعقيب اولنه‌رق بك چوق تلفاته اوغرادلمش وقورتيله بيلن عسـكر دخى طغيان حالنده بولنان (خراس) نهرينى معقبلرك تضييقات شديده‌لرى سـببيله مروره مجبور اولدقلرندن برازى‌ده بوراده بوغوله‌رق بك آزى گميلره جان آته‌بيلمشدر؛ خلاصه، رجبك (٢٦) نجى گونى قورتيلان گميلر وعسكرله ايمپراطور جنابلرى دگزه آچلديغى حالده دگزده دخى بر ايكنجى فـورطنه‌يه ياقه‌لنه‌رق بجـايه طرفلرينـه دوشوب، برخيلى صيقندى چكدكدن ودرلو موانعه تصادف ايلدكدن صـكره گوچ بلا اسـپانيايه جان آته‌بيلدى. شـو وقعه‌يى انكليز مؤرخين مشهوره‌سـندن «جون داونپورت» (J . Davenport) ناپوليونك روسـيه ايله اولان محاربه‌سنده‌كى دوچار اولديغى هزيمت كليه‌يه تشبيه ايتمكده وتاريخه قيد اولنمغه شايان وقوعات عظيمه‌دن عد ايلمكده‌در.

خیرالدین پاشانك نیسه (Nice یاخود Nizza) سفری —

اسپانیـا قرالی بولنان بشنجی شارل [دون قارلوس] ك آلمانیا ایمـپراطوری انتخاب اولنمسندن وعهده‌سنده آلمانیا ، اوستریا ، فلنك ، بورغوندیه ، سیجیلیتین ، قاستیلیه ، آراغونیه ، ناوار حکومتلرینی وبونلره منسـوب مستعمرات خارجیه‌نك حکمدارلغنی جمع ایلش بولنمسندن طولایی فرانسه قرالی برنجی فرانسوا مذکور ایمپراطورلغه کندیسنك انتخاب اولنمیشنی وشـارلك اقبالنی چکـه‌میه‌رك اوروپا موازنه‌سنك اخلال اولندیغی بهانه‌سیله شارله قارشی اعلان حرب ایلش ایدی . وقوع بولان پاویه (Pavia) [١٥٢٥ م شباط ٢٤] محاربه‌سنده فرانسوا ایمپراطور اردوسی طرفندن اسیر ایدلمش اولدیغندن والده‌سی واسطه‌سیله سلطان سلیمان قانونی حضرتلرینه مراجعت و التجـا ایده‌رك حمایه‌سنی رجا ایتمش اولمغله تابو زماندن اعتبـاراً دولت علیه ایله (١٥٣٦) سنهٔ میلادیه‌سنده عقد ایتلش ولدیغی اتفاقك اسـاسنی وضع ایتمش و سلطان سلیمان قانونی حضرتلری آلمانیـا ایمپراطورلغنی مجارستان و اوستریا طریقیله تضییق ایده‌رك فرانسوایه بر گنگیش صولوق آلدیرمش ایدی .

بوزمان دولت علیه طونه‌دن نیل مبـارك منبعلریله بحر محیط هنـدی‌یه وقفقاسیه سلسله‌سندن آطلاس سلسله‌سنه قدر ممتد برقطعهٔ فسیحه اوزرنده تأسس ایتلش بر هیئت معظمه اولوب ، عثمانلیلرك حیرت انگیز بر سرعت ایله کسـب قوت وعظمت ایده‌رك شرقك اموربنی درعهده ایتدکدن باشقه غربی دخی خوف ودهشت ایچنده براقش اولدقلری بر زمان ایدی .

بو دفعه دخی «شارل» طرفندن فرانسه حدودی داخلنده و آق دکیز سـاحلنده بولنان (نیسه) قلعه‌سی ضبط ایدلمش اولدیغندن قلعهٔ مذکوره‌نك استردادی اسـپانیا دونمانسی امحـایه متوقف اولوب . حالبوکه ، فرانسـه دولتنده او اقتدار مفقود اولمغـله قرال برنجی « فرانسوا » اوچنجی دفعه اوله‌رق ینه دولت علیه‌یه مراجعت والتجا ایتمك خصوصنی بالتنسیب اول وجهله حرکتده بولنمشدر .

سلطان سلیمان قانونی حضرتلری بو دفعه‌کی ذلیلانه التجایی دخی رده شـان وعلویت جهانگیرانه‌سنی مسـاعد گوره‌مکله (١٥٤٣ م و ٩٤٩ ﻫ) سـنه‌سنده قپودان دریا خیرالدین پاشـا حضرتلرینی

(۱۰۰) پاره مكمل قادرغه‌دن عبارت برعظمتلی دونما ايله فرانسه دولتنه معاونت ايچون آق دكزه چيقارمشدر. خيرالدين پاشا طوغريجه شارلك ممالكندن معدود اولان سيچيليه آطه‌سنده كائن مسينا شهری اوكنه واروب. — اهاليسی اولجه فرار ايلمش اولدقلرندن — شهر مذكوری بعدالتخريب مارسليا سواحلنه توجيه سكان عزيمت ايلدی. طولون ليماننه حين وصولنده فرانسه دولتی طرفندن فوق العاده احترام واحتشام ايله قبول اولنه‌رق دولت مشاراليها دونماسيله برلكده شارلك تحت استيلاسنده بولنان «نيسه» شهری عليهنه سوق اولندی. فرانسز اميرالی «دوق دانكين» (Dénghien) دونماسيله برابر دولتدن آلمش اولديغی تعليمات اوزرينه خيرالدين پاشا حضرتلرينك قوماندانی قبول ايلمشدر. بو ايكی دونما برلكده نيسه ليماننه مواصلت ايدوب. ساحله اخراج ايلديكی بر قوهٔ كافيه ايله اول امرده واروشی احراق ايديله‌رك قلعه‌سی دخی تحت محاصره‌يه آلندی. خيرالدين پاشا حضرتلری فرانسزلرك گرك دونمالرنده وگرك اردولرنده مشاهده ايلديكی عدم انتظام سببيله فرانسه امرای عسكريه‌سنی پك زياده تعييب وبو انتظامسزلقله هيچ برايش گوره‌مكه مقتدر اوله‌مدقلرندن طولايی‌ده شديداً توبيخ ايلمشدركه، بو كيفيت او زمان عثمانيلرك عسكرلكجه اوروپاليلره نظراً نه‌درجه‌لرده ترقی ايتمش برملت اولدقلرينی اثبات ايتمكله، انگليز تاريخلرنده بر مهم وقعه اولمق اوزره محرردر؛ خلاصه، قلعه‌نك محاصره‌سی اوزانوب، گيتمكده ايكن مقدما جزايرده‌كی انهزامه دوچار ايدلمش اولان اردونك قوماندانی «آلفونس آوالوس» شارل طرفندن ميلان واليسی نصب ايديلوب، بر قوهٔ كليه ايله نيسه شهرينك امدادينه سوق ايدلمش وبو اثناده قيش دخی حلول ايلمش اولمغله پاشای مشاراليه حضرتلری يالكز شهرك احراقيله كفايت ايده‌رك

طولون ليمانـنـه عودت وقيشى اوراده گچيردكدن ودونتماى همايونك مصارف جاريه‌سى قارشيلغى اوله‌رق فرانسوا طرفندن (٨٠٠) بيك ليره‌دن عبارت بر مبلغ عظيم اعطا اولندقدن صكره (١٥٤٤) سنهٔ ميلاديه‌سى نيساننده درسعادته عودت ايلدى. اثناى عودتده ايتاليا سواحلنى ياقوب، ييقمق و (١٤) بيك نفوسى بردن اسير ايتمك گبى خارق‌العاده اجراآت ايله سواحل مذكوره اهاليسنى دوچار دهشت ايلمشدر: خلاصه، خيرالدين پاشا حضرتلرينك بودفعه‌كى آق دكز سفرندن اوروپايى اول قدر بيوك خوف ودهشت استيلا ايتمشدركه، آرتق هيچ برطرفده حربه دوامه جسارت قالميوب، فرانسه ايله بر معاهدهٔ صلحيه عقدينه مجبور اولديلر.

ارتحال خيرالدين پاشا — پاشاى غازى برايكى سنه دها آق دكزه سفر ايدوب، شان وسطوت عثمانيه‌يى انجلابخش انظار عالم ايلدكدن صكره (١٥٤٦) سنهٔ ميلاديه‌سى تموزينك دردينه تصادف ايدن (٩٥٣) سنهٔ هجريه‌سى جمادى‌الاولاسنك (٦) نجى گونى سنى سكسانى متجاوز اولديغى حالده درسعادتده حرم عصمت توأملرينك آغوش مصاحبتنده ايكن كشتى سوار درياى رحمت اولمشدر.

مغفور مشار اليه حضرتلرى دولت عليهٔ ابديةالدوامك (١٩) نجى قپودان درياسى اولوب، بومقام معلاده بالاستقلال (١٢) سنه استقرارايله دين ودولته امثالسز حسن خدمتده بولنمش وهمت مشكل برانداژانه‌سيله زماننده دولت عليهٔ عثمانيه‌مزك قدرت وشوكت بحريه‌سى مرتبهٔ كمالك اوج اعلاسنه قدر واصل اولمش ايدى.

يالكز ملت عثمانيه ميانده دكل، اوروپا ملتلرى ايچنده دخى امثالى گلمه‌مش بر ذات خجسته صفات اولوب، سايهٔ جلادتنده عثمانلى دونتماسى بتون اوروپا دونتمالرينه فائق ونام معالى اتسامى دخى سلسله نامهٔ امارت بحريه‌نك تكمله‌سى دينمكلكه لايق ايدى.

لياقت فوق‌العادهٔ عسكريه‌سنه شهادت ايدن وقايع حربيهٔ جسيمه‌سندن باشقه

اقتدار ذاتیسنی ارائه ایدر دلائلدن اولمق اوزره‌ده روم، ایتالیان، فرانسز وعرب لسانلرینه آشنا بولنمسنی ذکر ایتمك کافیدر .

« مات رئیس البحر » ترکیب لطیفی وفاتنه‌تاریخ دوشمشدر . بشکطاشده نامنه نسبتله شهرت بولمش اولان محلده‌کی تربه‌سنده‌دفین خاك رحمت وصندوقه زیب زیارتدر . فخرالاسلام ایدی . مولا مقامنی جنت ایلسین! [لوحه (١٦)]

اوچنجی فصل

سلطان سلیمان قانونی دورینك بقیهٔ وقوعات بحریه‌سی

(عن ۹۵۳ الی ۹۷٤)

خیرالدین پاشانك ارتحالندن مؤذن زاده علی پاشانك قپودانلغنه قدر.

صوقوللو محمد پاشا — طرابلس غرب فتحی — طورغود بكك ترجمهٔ حالی — پیری رئیسك بحر محیط هندی سفری — مراد رئیسك هرمز بوغازنده پورتكیز دونناسیله محاربه‌سی — سیدی علی رئیسك هند دڭزلرنده پورتكیز دونالریله محارباتی — سیدی‌علی رئیسك بقیهٔ احوالی — بحر محیط هندی‌یه سوق ولنان دونالردن حاصل اولان‌نتائج — دونمای همایونك ایكنجی دفعه‌اوله‌رق فرانسه‌امدادینه‌ارسالی—عوران‌سفری— به‌نزه‌رت سفری —مایورقه‌سفری — جربه سفری — مالطه سفری — ساقز آطه‌سنك ضبطی — سلطان سلیمان امرای بحریه‌سنه دائر بر قاچ سوز .

صوقوللو محمد پاشا — خیرالدین پاشا حضرتلرینك ارتحالی اوزرینه مسند قپودانی وزرادن«صوقوللو محمد پاشا»یه توجیه‌اولنوب، (٤) سنه بومقامده بولنه‌رق هر بهارده دونمای همایون ایله آق دڭزه عزیمت وعثمانلی صولرنده كشت وگذار ایله سواحل ممالك محروسه‌یی تعرض اعدادن صیانت ایلمشدر . (۹۵۷ هـ) تاریخنده روم ایلی بكلربكیلكنه نقل مأموریت ایتمكله منحل قالان مقامنه « سنان پاشا » گتیرلدی .

طرابلس غرب فتحی — [*] صوقوللو محمد پاشانك انفصالیله مقـام قپودانی‌یه گتیرلمش اولان سنان پاشـا طرابلس غرب فتحنه مأمور ایدلدی .

گرك محمد پاشا وگرك جانشینی اولان سنان پاشا هر نه‌قدر سلك بحریدن یتشمش ذاتلردن دكل ایدیسه‌لرده خیرالدین پاشا گبی بر ذات جلیل الصفاتك برمدت قپودانلق مسندنده بولنمسی بومنصبه شرف واهمیت ویردیكندن وكلای دولت عنـدنده مؤتمن و ملتزم و یاخود بالذات پادشـاهك نظر توجهیله ممتاز ومحترم اولان بر ذاتك قپودان دریا بولنمسی التزام اولندیغندن طولایی بومقامه گتیرلمشلردر. یوقسه اول‌وقت خیرالدین پاشانك مقامنه قائم‌اولدبیله‌جك «طورغود بك » دیدكلری مشهور قورصان وار ایدی .

طرابلس غرب ذاتاً تونسده حكومت ایدن (بنی حفص) دولتنك زیر تابعیتنده ایدی . بنی حفص خاندانـنـك (١٩) نجی حكمداری بولنان « محمد بن حسن » دولتنك حسن اداره‌سنه حصر غیرت ایده‌جكی یرده عیش وعشرتله اوقات گذار اولدیغندن اسپانیا دولتی بوحالی فرصت اتخاذ ایده‌رك (٩١٦ ھ) تاریخنده عوران [وهران]، بجایه، طرابلس گبی مغرب سواحلنده بولنان بر طاقم حصارلری استیلا ایله طرابلس غرب قطعهٔ جسـیمه‌سنی ید اغتصـابنه گچیرمش ایدی . اسـپانیولارك (٤٢) سـنه‌دن‌بری بو قطعه اوزرنده ظـالمانه ادارهٔ حكومت ایلملری گرك هم جوارلق وگرك اتحاد دینی حسبیله آمال

---

[*] مشـار الیه دولت علیه‌نك (٢٠) نجی قپودان دریاسیدر . بوسـنه‌نك موقول دیدكلری قصبه‌سـنده تولد ایتمش واستانبوله كلدیكی زمان اندرون همایونه كیروب ، اكمال تحصیل وتربیه ایتدكدن صكره قپوجی باشیلقله طیشاری چیقمش و (٩٥٣ ھ) ده قپودان وورت سنه صكره عزل اولنه‌رق روم ایلی بكلر بكیلكی توجیه واحسان اولنمشدر . طمشـوار فتحنده سبق ایدن خدمت عالم پسندانه‌سی مقبول نظر شهریاری اولمغله وزارتله كامبین وعز مصاهرت شهزاده سلیم خان ثانی ایله وزیر قبه نشین اولدقدن صكره (٩٧٢ ھ) تاریخنده مسند آرای صدارت وسلطان سلیمان خان قانونی وسلطان سلیم خان ثانی وسلطان مراد خان ثالث زمانلرنده كمال استقلال ایله اون بش سنه مدت فرمان فرمای مهام دولت اولوب ، (٩٨٧ ھ) سنه‌سی ایكندی دیوانـنده برمجذوبك خنجر غدریله آلودهٔ خون شهادت اولدیغندن ابا ایوب انصـاری جوارنده بناسنه همت ایلدیكی تربه‌یه دفن اولنمشدر. مغفور مشار الیه دولت وملتنه پك بیوك حسن خدمتی سبق ایتمش بروزیر بی‌عدیل ایدی . مولی رحمت ایلیه !

حكومت سنیه‌یه مغایر اولمغله قطعهٔ مذكوره‌نك لوث وجود اعدادن تطهیری سلطان سلیمانك مطلوبی اولوب، آنجق بویله برامر جسیمك حصوله گلمسی محاربات بحریه احوالنه واقف برمقتدر ذاتك دونمای همایونده بولنمسنه موقوف اولدیغندن سلطان سلیمان قانونی حضرتلری خیرالدین پاشادن صكره عثمانلی قورصانلری میاننده كسب تفرد ایلمش وخیرالدین پاشایه بحقٍ خیرالخلف اولمش بولنان سالف‌الذكر طورغود رئیسی — ترجمهٔ حالی صره‌سنده بیان اولنه‌جق اسبابدن طولایی كندیسنه گوجنمش اولدیغی حالده بیله عفو ایده‌رك — طرابلس فتح اولندیغی صورتده بكلربكیلكی قید حیات شرطیله عهده‌سنه توجیه اولنه‌جغی وعدیله دونمای همایونه ظاهراً قوماندان مشاوری وحقیقتده قوماندان نصب ایلمشدر.

قپودان [*] سنان پاشا (٩٥٨ هـ) سنه‌سی (١٢٠) پاره قادرغه‌دن عبارت بردونما ایله آق دكزه چیقوب، طوغریجه مغرب سواحلنه عزیمت‌ایده‌رك طورغود بكك آرای صائبه ومهارت‌عسكریه‌سی سایه‌سنده طرابلس حصارینی محاصره وحرباً ضبطنه موفق‌اولدی (٩٥٩ هـ) و (١٥٥١ م). بو قطعهٔ مفتوحه‌نك والیلكی باارادهٔ پادشاهی قید حیات شرطیله طورغود بكه توجیه اولنمق مقتضی ایكن سنان پاشا میر مومی‌الیهه اولان عداوت سابقه‌سی سائقه‌سیله خادم مراد اغایه توجیه ایلدی؛ فقط حقیقتده طرابلسك فاتحی طورغود

---

[*] سنان پاشا دولت علیه‌نك (٢١) نجی قپودان دریاسی اولوب، قوجه سنان پاشا نامیله اشتهار ایلمشدر. مشار الیه عصر سلیمان خان قانونیده اون بش سنه مدت صدارت وكال اقبال وابهتله مصاهرت شهریاری‌یه نائل اولمش بولنان رستم پاشانك برادریدر. خرواتلق ویا ایتالیا اهالیسندن بولندیغنه دائر تاریخلرك یكدیكرینه اویمیان روایتلرینه نظراً منسوبیت ملیه‌سی قطعیاً تعین ایده‌مه‌مكده‌در. سلطان‌سلیمان حضرتلری بوكا كریمه‌سی «مهروماه»سلطانی تزویج بیورمشیدی. مشار الیه جداً شجیع وجنكاور اولدیغی‌كبی امور اداره‌ده دخی ماهر ایدی. (٩٦١ هـ و ١٥٥٣ م) تاریخنده ارتحال ایله اسكدارده مهروماه سلطان جامع شریفنك محرابی اوكنده دفین خاك رحمت اولمشدر. مصر، سوریه، آناطولی واستانبولده اخلافه یادكار قیمتداری اولان پك چوق آثار خیریه‌سی مشهود نظر شكراندر.

بك اولديغى حالده سنان پاشانك ارتكاب ايتديكى حقسزلقدن طولايى واليلكى باشقه‌سنه توجيه اولنمسى مير مومى اليهك پك زياده گوجنه گيتديكندن مؤخراً بالذات ركاب شاهانه‌دن استدعا ايله حق مشروعنى استحصال واون بر سنه او مقامده مسند نشين اقبال اولمشدر.

طورغود بكك ترجمهٔ حالى — مير مشار اليه خيرالدين پاشا گبى قورصانلقدن يتشمش ومؤخراً دونغاى همايونده آميرال رتبه‌سنى احراز ايله دولت ابديهٔ الدوامه بيوك بيوك خدمتلرى سبق ايتمش مشهور بر ذاتدر؛ منتشا سنجاغنك (سراولوز) ناحيه‌سنه منسوب برقريه‌ده ولى نامنده‌كى بر چيفتجينك صلبندن (٩٠١ ه) تاريخنده دنيايه گلمش وفطرتنده اولان فوق العاده‌لك سائقه‌سيله پدرى مسلكنه سلوك ايتميوب، يعنى زراعت وحراثت طريقنه گيتميوب، تيراندازلق وپهلوانلق گبى زوربازو ومتانت وجود ايله اجرا اولنور صنعتلره هوس ايدەرك بين الامثال تفرد ايلدكدن صكره دريا لونداتى زمره‌سنه التحاق ايله فنون بحريه‌ده دخى ماهر ونيجه نيجه يارارلقلرى ظاهر اولمغله گيده‌رك اوزمره‌ده قپودانلق مقامنى احراز ايدوب، باشلى باشنه گمى گزديرمكه باشلامشدر: خلاصه، مير مشار اليه سيف مسلول اسلام اولوب، دڭزده گچيرديكى اوزون عمرينى بر طاقم وقوعات غريبه ايله تزيين ايلمشدر؛ بونلرك كافه‌سى مضبوط دكل ايسه‌ده مقيد اولان طاقلرى‌ده نامنك الى الابد صحائف تواريخده شان وشرفله ابقاسنه كافيدر؛ جمله‌دن برى سلانيكدن بغداى تحميل ايتمش اولان (٢) جسيم وندياك بارچه‌سنه مانيه ' ماتابان] برونى آچيقلرنده تصادفله حرباً وقهراً ضبط ايلميدر: خلاصه، راكب اولديغى بر كچوك گمى ايله نيجه دفعه‌لر بويله جسيم سفائنى تسخيره موفق اوليشى مهارت بحريه وشجاعت فوق العاده‌سنك برر شاهد عظيميدر. اودورده عثمانلى قورصانلرينك كنديلرينه ملجأ طانيدقلرى شمالى آفريقه ساحللرينى بودخى مقر اتخاذ ايله اورالرده طولاشه‌رق فرصت دوشوردكجه اوروپا ساحللرينه تجاوزله ايراث خسار ايتمك وسفن تجاريه‌لرينى دڭزده راست گتيردكجه اولامق گبى حركات شجيعانه وبهادرانه ابراز ايده‌رك آز زمان ايچنده كنديسنى اوروپاليلره طانتديرمش وآق دڭزك بر ايكنجى باربا روسى صره‌سنه گچمشدر. طورغودك بو اشتهارى بر فلاكت ناگهانيه دوچار اولمسنه سببيت ويردى؛ شويله‌كه، آق دڭزده طولاشان سائر عثمانلى قورصانلرندن بر طاقلرى طورغودى كنديلرينه باشبوغ انتخاب ايله (٣٠)

پاره سفائندن مركب بر دونتما تشكيل ايتدكلری حالده قورسيقه آطه‌سی اوزرينه بر آقين اجراسنه قرار ويرديلر. بوآقينی اجرا ايتدكلری صره‌ده اميرال دوريا بيوك بردونتما ايله آنسزين اوزرلرينه گلوب، مقصدلرينك تمامئ اجراسنه مانع اولديغی گبی وقوع بولان محاربه‌ده نائل غلبه دخی اوله‌رق طورغودی اسير وراكب اولديغی گمينك گوكرته‌سنده درزنجير ايده‌رك بووجهله مرقومه آيلرجه كورك چكديردی: لكن كيفيت بالآخره عثمانلی قورصانلرينك حامی وپيشواسی واوروپاليلرك بشلری بلاسی اولان خيرالدين بارباروسك معلومی اولنجه، اگر طورغودی قويويرميه‌جك اولور ايسه بتون ايتاليا ساحللرينی وبالخاصه، جنوه شهرينی احراق وتخريب ايليه‌جكنی دوريايه قطعياً اخبار ايتمش اولمغله اميرال جنابلری دخی ناچار قاله‌رق طورغودك سبيلنی تخليه ايتمشدر: فقط طورغود بوبلادن قورتولور قورتولماز، امير خيرالدينك كنديسنه بخش ايلديكی يدك گميسنه راكباً ومعيتنده (١٩) قطعه‌دن عبارت برده قورصان فيلوسی بولنديغی حالده دشمنلرينه رغماً ينه آق دكزك امواجی اوزرنده سكوب، صحرامغه باشلامشدر.

بوذاتك ترجمهٔ حالی صره‌سنده شونی‌ده ذكر ايده‌لم‌كه، ينه قورصانلغی اواننده بر دفعه يدی سكز پاره گمی ايله جربه آطه‌سنك قنطره نامنده‌كی ليماننده گميلری ياغلامغله مشغول ايكن جنويزاصيلزادكاندن قورصانلقله مشهور « ويقونت دی چغاله » (Vicomte di Cicala) نام اميرالك قوماندا‌سی تحتنده بولنان و (١٥٠) پاره‌دن عبارت اولان ونديك وجنويز واسپانيا متفق دونتمالری علی‌الغفله اوزرينه گلوب، ذخيره‌سی توكنجه بالمجبوريه تسليم اولور اعتقاديله ليمانك مدخلنی آبلوقه آلتنه آله‌رق مرقومی سهولتله اله كچيرمك سوداسنده بولنورلر: وحتی « خانمانمزه آتشلر صالان لوند قپودانی طورغودی گميلريله برابر الده ايتدك!» ديه جنوه‌يه قدر مخصوص گمی گوندروب، كيفيتی اخبار ايدرلر، بری طرفده قوجه طورغود دخی دوشديكی تهلكه‌نك نه‌درجه‌لرده عظيم اولديغنی گوزی اوكنه گتيره‌رك اولانجه قوتيله بر چارهٔ تخليص تحريسنه باشلار: وجزيره‌نك هرطرفنی تفتيش ومعاينه ايلديكی صره‌ده مجراسی ليماندن (٢) ميل قدر بعيد وديگر طرفدن دكزه منتهی واوزرنده آنجق بر صندال يوزه بيلير درجه‌ده كچوك بر ايرماغه تصادفله كنديسنی بو مضيق بلادن قورتاره‌بيله‌جك آنجق شو ايرماق اولديغنه حكم ايده‌رك معيتنده‌كی گميلرك افراد موجوده‌سنی وخصوصيله قورصه‌لری جملهٔ گميلرك بولنديغی ليماندن سالف‌الذكر ايرماغه قدر برقنال حفر وكشادينه سوق وتخصيص ايله مدت جزئيه

طرفنده مقصدينك حصولنه موفق اولور؛ يعنى قتال تمام اولدقدن صكره گميلرى كافهٔ اجمال واثقالدن تخليه ايدلمش اولدقلرى حالده مذكور قتالدن جراثقال قوانيننه تطبيقاً ترتيب وتنظيم ايلديكى مكمل دستگاهلر ومانشقه ويلانغه‌لر اعانه‌سيله سوق وتحريك ايده‌رك سالف‌الذكر ايرماغه كچيرر: وبورادن دخى سابقى مثللى حركتله آطه‌نك ديگر جهتنه نقل ايدوب ؛ دگزه ايندرمكه موفق اولور. بوعمليات جسيمه‌يى اجرا ايله جزيره‌يى ترك ايلديكى صره‌لرده دشمنى اغفال ايتمك اوزره محصوربولنديغى ليمانك خارجدن گوريله بيله‌جك مرتفع برنقطه‌سنه برچادر قورديره‌رق گويابوراده‌اوطورمقده‌اولديغنى گوسترمككى تدابيره‌دخى مراجعت ايلمش وبوسايه‌ده محاصرلر كيفيت فرارندن آگاه‌اوله‌مامشدر. ويقونت چغاله طرفندن جنويزه ايصال ايديلن خبر اوزرينه اصيلذادگان گروهندن بر طاقملرى محضا طورغودك تسليمى اثناسنده حاضر بولنمق وحركات مطاوعتكارانه‌سنى رأى‌العين مشاهده ايله برگوزل انتقام آلمق فكرينه دوشه‌رك تدارك ايلدكلرى بر گمى‌يه راكباً جربه آطه‌سنه طوغرى توجيه سكان عزيمت ايلمشلر ايدى. اتفاقات غريبه‌دن اوله‌رق طريق‌عزيمتلرى اوزرنده مرقوملك فيلوسنه تصادفله ياقه‌يى‌اله‌ويرمشلر وبرموقوفك صورت توقيف وتسليمنى سير ايتمك عزمنده‌لر ايكن كنديلرى توقيف اولنمشلردر! طورغود رئيسك گرك صورت فرارى وگرك غرابتجه آندن دها آشاغى قالميان كيفيت اخذثارى مؤخراً ليمانك آغزينى بكله‌مكده اولان دونتما امراسنك معلوملرى اولنجه كمال يأس وحجاب ايله عودته مجبور اولديلر. طورغود بك مرور زمان ايله مسلكنده ترقى ايده‌رك خيرالدين پاشاگبى ثروتنى آرتديردقجه گميلرينى دخى تزييد ايده ايده عاقبت (٢٥) پاره گمى ايله آق دگزى چالقه‌مغه باشلادى. خيرالدين پاشانك غربيون نزدنده «بارباروسه» ناميله‌اشتهار ايلديكى گبى قوجه طورغود دخى «دراغوت» (Dragut) ناميله ولوله انداز اولمشدر. اجرا ايلديكى ناگهانى هجوملر ايله ايتاليا واسپانيا سواحلنى دهشت ايچنده براقدى: وآميرال دوريا ايله وقوع بولان محارباتك اكثريسنده غلبه‌ايده‌رك كنديسنك نصل بر مردجنك آزما اولديغنى اوروپا مشاهير بحريونه دخى‌تسليم ايتديردى. طورغود رئيسك قورصانلقده‌كى شهرت شايعه‌سنه مبنى سنان پاشا قپودان دريا ايكن بردفعه دونتما ايله‌آق دگزه چيقوب، دعوت واقعه‌سى‌اوزرينه اودخى غرب طرفندن ورود ايله ملاقات ايلديلر. طرفيندن اجرا قلنان مراسم احتراميه صره‌سنده طورغود دونتماسنك سلام طوپلرى سرعت انداخت وانتظام فاصله‌جه دونتماى همايوندن آتيلان سلام طوپلرينه فائق گورنمكله بوكيفيتدن سنان پاشا عادتا اوركمش وشايد خلافگيرلك واديسنه صاپه‌جق اولور ايسه حقندن گلمك مشكل اوله‌جغنى بالتفكر تلطيفى جهتنه گيده‌رك دربار شوكت

قراره گلوب، بندگان دولت‌صره‌سنه کچمسی خصوصنی برلسان مناسبله مومی الیه افهام ایلمش اولدیغندن طورغود رئیس دخی بو تکلیفی بر ممنونیت فوق العاده ایله قبول ایده‌رك همان رفقای مشهوره‌سندن غازی مصطفی، قره قضی، اولوج علی [مؤخراً قلیج علی پاشا نامیله قپودان دریا اولمش و مدت مدیده دولت علیه‌یه حسن خدمت ایتمش اولان ذاتدر .] دلی جعفر، قوجه دایی، حسن کله، محمد رئیس، سنجاقدار رئیس وسائره گبی بر طاقم فدائی نامدارلر ایله برلکده دردولت مداره گلوب، عرض عبودیت ایلمش اولدیغندن عهده‌ٔ لیاقتنه قارلی ایلی سنجاغی توجیه بیورلدیغی گبی رفقاسنه دخی یتمشر سکسانر آقچه علوفه ایله دونتما قپودانلقلری ویرلدی؛ فقط صدراعظم رستم پاشا طورغود بکی برادری قپودان سنان پاشایه رقیب و معارض گبی گوردیکی جهتله سومزدی . طورغود بك ایسه بودفعه آرتق امرای دولت صره‌سنه کچمش اولمغله رستم پاشا ارکیج‌مقام قپودانی برگون بوذاته توجیه‌اولنه‌جغنی آ گلادیغندن ازاله‌سی‌چاره‌سنی دوشونمکه باشلادی . طورغور بك دخی رستم پاشانك کندینه نه گبی برنظرله باقمقده اولدیغنی پك اعلا درك وتیقن ایلمش اولدیغندن صونڭ درجه‌ده محترزانه طاورانمقده ایدی . برگون (٣) قطعه سفینه‌دن مرکب بر کچوك فیلو ایله آق دگزده طولاشمقده ایکن بر وندیك بارچه‌سنه تصادف ایدر . اوعصرك قوانین مرعیهٔ بحریه‌سی ایجاباتندن اوله‌رق سفائن تجاریه‌دن بری دگزده بر آمیراله تصادف ایدنجه تعظیم اولمق اوزره یلکنلرینی استنغه ایده‌رك برمقدار هدیه تقدیمی لازم گلیر ایکن مذکور وندیك بارچه‌سنك قپودانی طورغود بکی بربیوك آمیرال مثابه‌سنده طوتمیه‌رق روزگارك قوتنه وگمیسنك سرعتنه اعتماد ایله بو رسمك اجراسنه رعایت ایتمه‌مش اولدیغندن طورغود بك دخی معیتنده اولان (٣) گمی ایله مذکور سفینه‌یی تعقیب ایده‌رك روزگارك دوشمسنه مبنی یتشوب، طوپه طوتار ونهایت ضبطنه‌ده موفق اولور؛ وکندیسنك بر بیوك آمیرال اولدیغنی بووجهله مرقوم قپودانه آ گلادیر؛ فقط اثنای محاربه‌ده وندیك گمیسندن آتیلان مرمیاتك بری طورغود بکك رفقای بنامندن بریسنه‌اصابتله شهیدایلمش‌اولدیغندن کیفیت مذکوره بالآخره سالف الذکر بارچه افرادینك عموماً اعدامل‌رینی موجب اولمشدر . طورغود بکك یدضبط واغتنامه کچیردیکی بوگمی قیمتلی اشیایی وعادتا بر وندیك خزینه‌سنی حامل اولمغله وقعه وندیك جمهوریتنك معلومی اولنجه استانبولده‌کی (بالیوز) [قونسولوس مقامنده بولنان بر مأمور] لرینه اشعار ایده‌رك میر مشارالیهدن شکایتده بولنمشلر ؛ وحال بوکه ، اوزمان وندیك جمهوریتی ایله باب عالی صلح اوزره بولندیغندن صدراعظم رستم پاشا تحقیق ماده ضمننده

طورغود بكى درسعادته جلب ايچون بر مأمور ارسال ايلمشدر . ذاتاً طورغود بك رستم پاشانك كندى حقنده اولان سؤ نيتنه واقف بولنمغله استانبوله گله‌جكى يرده جبرالته بوغازندن خارجه چيقه‌رق فاس حكومتنه التجا ايتمش و دولت مذكوره‌نك دونما آميراللغنه نصب اولنه‌رق ايكى سنه قدر بر مدت بوخدمتى ايفايه نصب نفس ايلمشدر .

مبحث مخصوصنده نقل وحكايه اولنديغى وجهله مؤخراً سلطان سليمان قانونى حضرتلرى طرابلس غربك فتحنى امل بيورملرى اوزرينه بوامراهمك صورت حصولى طورغود بك گبى احوال بحر وحربه واقف بر مقتدر ذاتك دونماى همايونده بولنمسنى استلزام ايلمش اولمغله پادشاه قدردان حضرتلرى مير مشاراليهه كيفيت فرارندن طولايى گوجنمش اولدقلرى حالده بيله عفو ايله معامله بيوره‌رق بر (كلام‌قديم) وبر قبضه(آلتون سيف) ارسال ايدوب، صورت مخصوصه‌ده درسعادته جلب ايله‌تلطيف وطرابلسك فتحنه موفقيت حاصل اولور ايسه واليلكى قيد حيات شرطيله كنديسنه احسان اولنه‌جغنى دخى وعد ايلمسى اوزرينه طورغودبك ينه خدمت دولت عليه‌يى قبول‌ايده‌رك طرابلسك فتحنه دخى موفق‌اولمش ايسه‌ده واليلكى سنان پاشا طرفندن باشقه‌سنه ويرلمش ايدى . بونك اوزرينه مير مزبور بى‌حضور اولوب، راكب اولديغى گمى ايله ينه مغرب طرفنه طوغرى دومن طوغرلتدى . بونى گورن‌سائر قپودانلر دخى بر موجب فرمان پادشاهى كنديسنه متابعته مأمور اولدقلرندن‌آرقه‌سنه دوشه‌رك سنان پاشايى يالكز براقديلر ؛ فقط طورغود بكك دورانديش‌بر ذات اولمسى دونماى همايونك عودتنه باعث اولديغى گبى امرادن بعضلرينك اصرار واجبارى دخى كنديسنك‌ده ينه بو دونما ايله برلكده عودتنه سبب اولمشدر . مير مشاراليه درسعادته عودت ايتدكدن‌صكره فرداسى سنه‌، يعنى (٩٦٠ هـ) تاريخنده (١٢٠) پاره قادرغه‌دن مركب بر دونمايه قوماندا ايدر اولديغى حالده آق دكزه چيقارلدى . وينه (١٥٥٢ م و ٩٦١ هـ) سنه‌سى شهر رجبنده فرانسه قرالى«ايكنجى هانرى» (Hanry II) نك دولت عليه نزدنده بولنان «داراموون» (D'Aramon) نامنده‌كى سفيرى واسطه‌سيله وقوع بولان استدعاسنه مبنى (٤٥) پاره قادرغه‌دن عبارت بر دونما ايله آدرياتيق دكزينه مأموراً ارسال قلنوب ، اسپانيا دولتنك غربى ايتاليا ساحلى اوزرنده—مانفرودونيا قلعه‌سندن شمالاً (٣٠) ميل‌مسافه‌ده بولنان (پستيچه) نامنده‌كى حصارينى محاصره ايله تسخيرى صددنده ايكن دولت مشاراليها طرفندن (٤) بيك سوارى‌و (٣) بيك پياده‌دن مركب بر قوهٔ امداديه ورود ايلمش ايسه‌ده وقوع بولان محاربه‌ده بونلرى‌دخى مغلوب وپريشان ايده‌رك شهر رمضانك (٧) نجى گونى قلعه‌نك فتحنه موفق‌اولمش ودروننده بولنان افرادك

همان كافه‌سنی اسیر ایلدیكی گبی خیلیجه اموال غنائم‌ده اله گچیرمش وبونلردن ماعدا درون قلعه‌ده موقوف بولنان (٧) بیك نفره قریب اسرای اسلامیه‌یی دخی تخلیص ایده‌رك كمال شان وشرفله درسعادته عودت ایلمشدر . (١٥٥٤) سال میلادیسنده‌دخی ینه فرانسه دولتنك دعوت واقعه‌سنه مبنی بالامر پادشاهی (٣٠٠) بیك آلتون مصارف سفریه مقابلنده (٦٠) قطعه قادرغه‌دن عبارت بر دونتما ایله قورسیقه جزیره‌سی اوزرینه حركت ایده‌رك جزیرهٔ مذكوره‌نك فتوحاتیله مشغول اولان فرانسز آمیرالی «بارون ده‌لاغارد»ه معاونتده بولنمشدر .

میر وی‌الیهك فوق المأمول وقوعه گتیردیكی خدمات مقبوله‌سنه مكافاةً پادشاه قیمت شناس حضرتلری عهدهٔ لیاقتنه قپودانلق ایله جزایر بكلر بكیلكی توجیه واحسان ایلمش ایكن صدراعظم رستم پاشا « طشره‌ده یتشمش اولمق حسبیله درگاه معلا خدمتنده بولنمغی ایسته‌مز!» دییه‌رك احسان شاهانه‌یه مانع اولمش و ضمیرنده مضمر اولان كین وعداوتی بو یوزدن‌ده اظهار ائلمشدر . صدراعظمك شو وجهله وقوعه گلن القا آتنه مبنی طورغود بك ینه قارلی ایلی سنجاغنده ابقا اولنمق ایسته‌نلمش ایسه‌ده پك زیاده دلگیر بولنمغله قبولندن امتناع ایدوب ، ذات شاهانه ادرنه پایتختنه عزیمت ایدر ایكن یولده ركاب همایونی تقبیل ایده‌رك شفاهاً طرابلس ایالتنك احسان اولنمسنی‌رجا وسلطان سلیمان دخی مطلوبنی اسعاف بیورمقله سنی سكسانی متجاوز بر پیر وقور اولدیغی حالده مالطه محاصره‌سنده شهید اولنجه‌یه قدر ، یعنی اون بر سنه‌یه قریب بر مدت ولایت مذكوره والیلكنده استخدام اولنمشدر ؛ خلاصه ، خیرالدین پاشادن صكره قپودانلق طورغود پاشانك حتی ایكن رستم پاشانك غرضكارلغی بوكا مانع اولمغله كیفیت مذكوره بالآخره دونتمای همایونك وقوف وانحطاط مادی ومعنویسنه برسبب مستقل اولمشدر .

پیری رئیسك بحر محیط هندی سفری — سالف الذكر

« سلیمان پاشا » عدنی ضبط ایله ایچنه عسكر اقامه ایتمش ایكن اهالیسی پورتكیزلرله اتحاد ایده‌رك قلعه‌یی آنلره تسلیم ایلدكلرندن او عصرك امرای بحریه‌سندن بحر احمر فیلوسی آمیرالی مشهور « پیری بك » دونتمای همایون ایله اول طرفه ارسال اولنوب ، قلعهٔ مذكوره پورتكیزلردن حرباً استرداد ایتدیرلمش ایدی . میرمومی الیهك بو سفرده وقوعه گلن حسن خدمتی ممنونیت شاهانه‌یی استجلاب

ایلمش اولمغله معاشنه ترقی احسانیله ایکنجی دفعه اوله‌رق جزیرة العرب سواحلنی طولاشوب، تنسیق امورینه خدمت وپورتکیز ید ضبطنده بولنان مواقعی استخلاصه سعی و غیرت ایلمسی امر اولندیغندن میر مومی الیه دخی (٩٥٩ هـ) سنه‌سنده سویش لیماننده ن (٣٠) قطعه قالیته وقادرغه وباشتارده وقالیوندن عبارت بر دونما وبرفرقه عساکر مصریه‌ایله بالقیام اولا جده‌یه وبعده باب المندبدن چیقوب، عدنه اوغرایه‌رق ارائهٔ سطوت ایلدکدن صکره اورادن دخی پورتکیز ید ضبطنده بولنان مسکت قلعه‌سی اوزرینه توجیه سکان عزیمت ایلدی. جزیرة العربك اراضیء جنوبیه‌سندن عبارت اولان شجر و ظفار ساحللری کچلمکده ایکن هواده زیاده پوص ودومان اولمغله دونمایی تشکیل ایدن سفائن فیلودن چیقه‌رق طاغلمشلر؛ وحتی بارچه نوعندن بر قالیون دخی شجر ساحللرنده قره‌یه اوغرایه‌رق غرق وتلف اولمش ایسه‌ده هوا آچلدقدن صکره ینه برلشه‌رك یوله دوام ایله رأس الحدی کچوب، عمان ولایتنك مقر اداره‌سی اولان (مسکت) شهری اوکنه مواصلت ایلمشلردر. شهر مذکور فارس دکزینك مدخلنه حاکم بر نقطه‌ده وبحر مذکورك طریق مواردهٔسی اوزرنده، حائز اهمیت برموقعده اولمغله پورتکیزلر طرفندن ضبط واشغال ایدلمش ایدی. بورایه دونمای همایونك مواصلتی محضا قلعه‌نك فتحی مقصدینه مبنی اولدیغندن پیری بك وقت ضایع ایتمکسزین قره‌یه اخراج ایلدیکی عسکر وطوپلرله قلعهٔ مذکوره‌یی تضییقه باشلادی. پورتکیزلر هرنه‌قدر مقاومتده ثبات ایلدیلر ایسه‌ده قلعه عثمانلی آتشلرینك تأثیرات شدیده‌سیله خرابه یوز طوتدیغندن هجوم ایله ضبطنه موفقیت حاصل اولدی؛ وعساکر محافظه‌سی کاملاً اسیر ایدلدی؛ بعدالفتح دونمای همایون بورادن دخی قیام ایله هرمز بوغازینه عزیمت واسپانیوللر اداره‌سنده بولنان هرمز وبرخت [کشم]

جزیره‌لرینی تخریب وغارت ایلدکدن صکره بصره‌یه توجیه حرکت ایلدی .

دونمای همایونك بصره‌یه وصولنده برقوتلی پورتکیز دونماسنك هرمز بوغازینی قپامق و دونمای همایونك خط رجعتنی قطع ایتمك فکریله او صولره گلمك اوزره بولندیغی حوادثی انتشار ایلمش اولدیغندن پیری بك سبق ایدن بونجه خدمات مقبوله‌سی سایه‌سنده او زمانه قدر قازانمش اولدیغی شرف اشتهار ایله غیر متناسب بر ثباتسزلغه تابع اوله‌رق دونمای همایونی بصره‌ده ترك ایدوب ، (٣) قطعه قادرغه‌دن عبارت برکچوك مفرزه ایله سویشه عودت ایتمك اوزره دکزه چیقدی .

میر موسی الیهك بوحرکتنه بر اثر جنت نظریله باقغه مجبورز : چونکه بر قوماندانك بلا امر معیتنی ترکه جسارت آنسی عقله صیغدیریله‌جق دلیلکلردن دکلدر .

اثنای عودتنده هر نه قدر دشمن دونماسنه تصادف ایتمه‌مش ایسه‌ده بحرین ساحللرینی مرور ایدرکن برقادرغه‌سی قره‌یه گیده‌رك باقی قالان (٢) قادرغه ایله سویشه مواصلت ایده‌بیلدی ؛ فقط بو فرار قضیه‌سی بالآخره باعث نکبتی اولمشدر . کندندن دولت وملتجه پك چوق ایش بکله‌نیلیر ارباب اقتداردن بر ذات اولدیغی حالده عار فراری ارتکاب ایتمسندن طولایی حقنده فرمان قضا جریان حضرت پادشاهی مهابت ریز صدور اولمغله مصرده اعدامیله اجرای احکام ایدلدی .

مراد رئیسك هرمز بوغازنده پورتکیز دونماسیله محاربه‌سی

محاربه‌سی — پیری بکك دونمای همایونی بصره‌ده ترك ایله مصره عودتی اوزرینه دونمانك ایکنجی آمیرالی بولنان «مراد رئیس» عهده‌سنه بحر

احمر فيلو قوماندانلغى توجيه اولنه‌رق مذكور دونمادن (٢) بارچه، (٥)قادرغه، برقاليته تركله باقيسنى سويشه گتيرمكه مأمور ايدلدى. رئيس مومى اليه دخى بصره‌نك محافظه‌سنه ترك اولنان سفائندن ماعدا (١٥) قادرغه و (٢) بارچه‌دن عبارت بردونما ايله دكزه چيقوب، هرمز بوغازينه قدر برمانعه تصادف ايتمكسزين گله بيلدى ايسه‌ده معبر مذكوره حين وصولنده بر جسيم پورتكيز دونماسيله چارپشمغه مجبور اولدى. بو دونما ذاتاً حرب ايچون حاضرلنمش اولوب، دونماى همايونك ورودينه منتظر ايدى. محاربه على الصباح ابتدا ايده‌رك اقشامه قدر شدتله دوام ايتدى؛ و طرفيندن بك چوق ضايعات وتلفاتى موجب اولدى؛ ازجمله، قوماندان گميسى سواريسى «سليمان رئيس» ايله ديگر بر گمى سواريسى «رجب رئيس»ك شهادتى دونماى همايون ايچون بيوك ضايعاتدن معدود ايدى. عسكردنده شهدا و مجروحلرك عددى چوقجه اولوب، گميلر دخى دشمن مرمياتندن بك زياده خسار ديده اولمغله بو حال عثمانليلرجه حربه دوام ايچون اميد براقمدى؛ فقط دشمنده ويرديكى خسار نسبتنده ضرر ديده اولمش ايدى. اقشام اولوبده هوا قارارنجه طرفين محاربين حربى تعطيل ايده‌رك ميدان معركه‌يى ترك ايلدكلرى بر زمانده «مراد بك» آرتق دونماسنك سلامتى جهتنى دوشونمك لازم اولديغنى آگلايه‌رق ظلمت ليلدن بالاستفاده بصره‌يه عودته قرار ويروب، وقت غائب ايتمكسزين رجعته باشلادى؛ فقط بو رجعت اثناسنده قارانلغك زياده‌لكى سببيله بارچه‌لردن برى (لار) ياقه‌سنده قره‌يه دوشه‌رك عساكر موجوده‌سندن برقسمى ساحل سلامته چيقه بيلديلر ايسه‌ده بر طاقملرى ده گمى ايله برابر دشمن طرفندن اسير ايدلديلر.

بو محاربه‌ده دشمنه غلبه ميسر اوله‌مديسه‌ده مغلوبيته دخى

دوچار اولنمدی دینیله‌بیلیر ؛ چونکه ، دشمنك‌ده عثمانلیلر قدر خسار دیده اولدیغی دونمای همایونی تعقیبه جسارت ایده‌مه‌مسیله مثبتدر ؛ خلاصه ، [*] مراد رئیس دونماسندن برگمی وبرطاقم افراد ضایع ایتمش اولدیغی حالده بصره‌یه مواصلتله کیفیتی دردولته عرض واعلام ایلدی .

سیدی علی رئیسك هند دڭزلرنده پورتکیز دونمالریله محارباتی —

«مراد رئیس» قومانداسنده بولنان دونمای همایونك بالضروره بصره‌یه عودتی کیفیتی حاکی اولان تحریرات رسمیه سلطان سلیمانك حلبه وصولی اثناسنده عرض عتبهٔ علیا قلنمش ایدی . دونمایی بحر احمره سوق ایتمك خصوصنك امرای بحریه میاننده علم و اقتدار ایله تفرد وتمیز ایلمش شجیع برذاته احاله‌سی تذکر اولنه‌رق اول زمان امرای مومی الیهم ایچنده «کاتبی» لقبیله معروف «سیدی علی رئیس» اشبو اوصاف مطلوبه‌یی حائز بولنمغله عهده‌سنه بحر احمر وهند فیلوسی قومانداننغی توجیه و احسان اولنه‌رق سریعاً اول طرفه اعزام ایدلدی . رئیس مشار الیه بصره‌یه وصولیله برابر موجود اولان گمیلری دوناتوب ، (۱۵۵۳ م ، ۹٦۱ ﻫ) سنه‌سی شعبانك غره‌سنده (۱۵) پاره سفن حربیه ایله بصره‌دن قیام و حرکت واحصا [یاخود لحسا] ساحلی اوزرنده کائن قطیف شهرینه واورادن‌ده بحرینه مواصلتله برقاچ گون اقامت ایتدکدن وصو وسائر لوازمنی اکمال ایلدکدن صکره طوغریجه هرمز بوغازینه عازم و معبر مذکوری دخی مرور ایله عمان ساحلنده کائن خورفکان شهری جوارینه تقرب ایلدیکی صره‌لرده آنسزین

---

[*] بو ذات عن اصل فاس اهالیسندن وسلطان سلیمان قانونی عصرینك مشاهر امرای بحریه‌سندن اولوب ، خیرات وفتوحاتی چوق بر مردکار آزمادر . (۱۰۱۲ ﻫ و ۱٦۰۳ م) تاریخنده رادوس جزیره‌سنده وفات ایلمش اولمغله قلعه‌نك خارجنه ؛ وفقط یقیننه دفن اولنمشدر . تربه‌سی الآن زیارتگاه خواص وعوامدر . برمدت قطیف سنجاغی متصرفلغیله دخی استخدام اولنمش ایدی .

برجسيم پورتكيز دونماسنه تصادف ايده‌رك بر محاربهٔ خونريزانه اجراسنه مجبور اولدی . بو محاربه دونمای همايونك بصره‌دن قيامنك (٤٠) نجی ورمضان شريفك (١٠) نجی گونی وقوع بولوب ، قوشلق وقتی ابتدا ايتمش و گيجه‌يه قدر دوام ايلمشدر . دشمن دونماسی (٤) قطعه‌قاراقايه معادل جسيم بارچه و (٣) بيوك قاليون و (٦) پاره قاراوه‌لا و (١٢) قطعه قاليته‌دن عبارت اولوب ، جمعاً يكون (٢٥) پاره سفن حربيه اوله‌رق دونمای همايونك تيمورلی بولنديغی محل اوزرينه ليلاً ايتمش و علی الصباح غايت يقين بر مسافه‌ده مشاهده قلنمش ايدی . عثمانلی آميرالی دشمنك بويله آنسزين يقين بر مسافه‌يه قدر گلمش اولديغنی گورنجه وقت غائب ايتمكسزين دونما سواريلرينه لازم گلن وصايايی تبليغ ايله كورك اوزرينه قالقلمق امرينی اعطا ايلدی . سفن همايون دخی تيمورلرينی قالديروب ، (صاره‌تنته) ايندكدن‌وسنجاقلری گوندرلره ، فلانديره‌لری دخی ستونلره كشيده ايلدكدن صكره عساكر وضابطان حرب ايچون مأمور اولدقلری موقعلره شتاب ايدوب ، حاضر بولندقلری حالده بورده نظامندن عبارت برخط حرب تشكيل‌ايله دشمن عليهنه هجومه باشلادی . بو ايكی دونما يكديگرينه قارشی ايلريليه‌رك طوب وتفنك محاربه‌سنه باشلايوب ، صوك درجه شدتلی آتشه دوام ويكديگرينی تخريبه اقدام تام گوستريلر ايسه‌ده نسيم فوز وظفر طرف عثمانيانده جلوه‌گر اولمغله انداخت اولنان مرمياتك تأثيرات مخربه‌سندن دشمنك بر قاليونی فنا حالده زده‌لنوب ، جوارده بولنان (فك الاسد) جزيره‌سی اوزرينه آرقوريلايه‌رق پاره‌لنديكی گبی آرتق ايكی طرف سفائن حربيه‌سی دخی بربرينه قاريشمش بولندقلرندن دشمنك (٢) قاليون و (٢) قاليته‌سی‌ده رامپا ايله ضبط اولنه‌رق كسر قوتنه موفقيت حاصل اولدی . بو اثناده آقشام قارانلغی‌ده اورته‌لغی استيلا

ایلمش اولمغله عثمانلی آمیرالنك ایقاد ایلدیكی فنـار ودشمن آمیرالنك تعطیل حربه علامت اولمق اوزره انداخت ایلدیكی بوش طوپ ایكی طرفی دخی یكدیگرینی ترك ایله گیری چكلمكه دعوت ایلمش اولد یغندن نصرت وغلبه طرف عثمانیانده قالمش اولدیغی حالده بو دهشتلی مصادمه‌یه بر نهایت ویرلدی .

دشمن دونماسی قارانلقدن بالاستفاده تیره‌موله ایده‌رك هرمز جانبنه طوغری توجه ایدوب ، سمت فراری طوتدیردی . دونمای همایون دخی هبوبه باشلایان شدتلی بر شمال روزگاری ایله یولنه دوام ایده‌رك فرداسی گونی خورفكان شهری پیشگاهنه مواصلت ایدوب ، بورادن صو وسائر مالزمه تدارك واخذ ایلدكدن صكره ینه یولنه دوام ایله (١٦) گون مروررنده (مسكت) قلعه‌سی قربنه واصل اولدی ؛ فقط بو صرده ینه برجسیم پورتكیز دونماسنه تصادفله بالمجبوریه قانلی بر محاربه دها اجرا ایلدی . بو دونما (١٢) جسیم بارچه ایله (٢٢) قالیته‌دن عبارت اولوب ، موافق برروزگار ایله علی الصباح مسكت لیماننـدن چیقه‌رق یلكن اوزرنده اولدیغی حالده دونمـای همایونه قارشی آن بآن تقربه دوام ایلمكده ایدی . عثمانلی دونماسی ساحل طرفنده بولنوب ، برصره خط حرب تشكیل ایتمش اولدیغی حالده مركزه بالذات سیدی علی قپودان ، صاغ جناحه مراد رئیس ، صول جناحه دخی گوكللی سرداری درزی مصطفی بك قوماندا ایتمكده ایدی .

محـاربه‌نك یوم وقوعی رمضـانك (٢٦) نجی گونی اولوب ، علی الصباح بدأ ایتمش وتا آقشام صولر قارارنجه‌یه قدر دوام ایلمشدر : شویله‌كه ، دونمای همایون لازم گلن نظام حربی اخذ ایتدكدن صكره دشمن طرفندن وقوع بوله‌جق ایلك حركته منتظراً تعطیل اشغال ایلدی ، دشمن دونماسنك گولله منزلی مسافه‌سنه دخولیله برابر طرفین

غايت شدتلى وسوروكلى طوپ وتفنك آتشلرينه باشلايوب ، ساعتلرجه بواسلوب اوزره دوام ايتدكدن صكره آرتق ايكى طرف عساكرى‌ده صوڭ درجه‌ده حدت و شدته گله‌رك بر طرفدن طبل و سورنا ونفير صدالرى و ديگر طرفدن الله الله آوازه‌لريله غايت مدهش بر هجومه مسارعت اولنوب ، ايكى خط حربك قاوشمسيله برابر طرفين سفائنى بر برينه رامپا اولنه‌رق غانجه‌لندقدن صكره محاربلر تفنك وتير وشمشير وصپان گبى آلات ناريه وقاطعه وجارحه استعماليله سيللر قدر قانلر آقتمغه وخصوصيله صپان وقول قوتيله باشلرينه قيالر ياغديرمغه دوام ايدوب ، يكديگرلرينه اول قدر زيان ايراث ايلديلر ؛ وهرايكى طرفك گميلرى‌ده اول قدر خراب ورخنه‌دار اولدى‌كه ، دڭزڭ يوزى انسان گووده‌لرى و آغاچ پارچه‌لرندن گوريله‌مز بر حاله گلدى . حربك بويله كسب دهشت ايلديكى بر زمانده پورتكيزلرك استعمال ايتدكلرى خمبره‌لرله بر عثمانلى قادرغه‌سى طوتشديرلدى ايسه‌ده قپودانى آتشڭ اطفاسى ممكنسز اولديغنى آڭلاينجه درعقب بر دشمن قاليوننه چاته‌رق گوزلجه غانجه‌ليوب ، كندى قادرغه‌سيله برابر او جسيم قاليونى‌ده احراق و بو وجهله عثمانليلق شان اعلايه موفق اولدى . برى طرفده كورك چكيله‌مز ويلكن قوللانيله‌ماز بر درجه‌ده رامپا حاليله يكديگرينه محكم بر صورتده غانجه‌لنه‌رق آهنك جنك وجداله رواج ويرمش اولان ديگر (١٠) قطعه سفائن دخى روزگارڭ وصولرك سوق وتحريكيله آرقوريله‌يه‌رق قره‌يه دوشوب ، جمله‌سى پاره لندكلرى حالده بيله درونلرنده بولنان جنكاورلر حربى تعطيل ايتميوب ، صو ايچنده‌ده يكديگرينك بوغازينه صاريلرجه‌سنه دوكوشه دوكوشه پك چوقلرى غرق اولوب ، گيتديلر .

بوگميلرڭ بشى عثمانلى قادرغه‌سى اولوب ، ديگر بشى دخى غايت جسيم پورتكيز بارچه‌لرى ايدى . بودهشتلى حالى گورن ايكى دونما قره‌يه دوشمك مخاطره‌سندن قورتلمق ايچون بالمجبوريه بر برندن

آیریله‌رق ینه سابق مثللی آچیقدن محاربه‌یه دوام ایلدکلری صره‌ده
بر پورتکیز بارچه‌سی دها شدتلی هبوب ایدن روزگاری قوللانه‌میوب،
دیگرلری گبی اوده قره‌یه دوشه‌رك پارچه‌لندی. بوایکی دونمادن
بر طرفدن حربه دوام اولندیغی حالده دیگر طرفدن فلکه وصندالر
صویه ایندیریله‌رك مغروق گمیلرك امرا وضابطانی وافراد عسکریه‌سی
تخلیص ایدلمکه تشبث اولندی؛ خلاصه، ایش بر درجه‌یه گلدی‌که،
ایکی دونما افرادنده‌ده طوپ صالیه ایده‌جك، کورك چکه‌جك،
یلکن قوللانه‌جق اقتدار قالمدی. آرتق بالمجبوریه تیمورلر فونده
ایدیلوب، قیچدن برمچه طوتیله‌رق تیموراوزرنده دخی حربه‌دوام
اولندی. قره‌یه گوندریلن صندالر مغروق قادرغه‌لرك سواریلرندن
«علمشاه رئیس»، «قره‌مصطفی»، «قلفات‌ممی»قپودان وگوگللی‌سرداری
درزی «مصطفی‌بك» ایله سائر مصر عساکرندن وگمیجی طاقملرندن
(٢٠٠) قدر افراد قورتاره بیلدیلر. کورکجیلر بصره‌ده تدارك
ایدلمش اولاد عربدن اولدقلرندن آنلر ساحله چیقه‌رق بر دها
گمیلره عودت ایتمدیلر؛ فقط بواثناده عمان اهالیء اصلیه‌سندن برخیلی
عرب دلاورلری ساحله دوکوله‌رك امکان نسبتنده دونمای همایونه
یاردمده بولندیلر. بومنوال اوزره محاربه یاتسی وقتنه قدر امتداد
ایلدی. نهایت پورتکیزلر قارانلقدن بالاستفاده میدان‌معرکه‌یی عثمانلیلره
ترك ایده‌رك کمال مأیوسیت ورزالتله هند سواحلنه طوغری دومن
طوغرلتدیلر؛ عثمانلیلر ایسه نائل اولدقلری نصرت وغلبه شان
وشرفیله مفتخراً موقع حربی محافظه‌ده ثبات ایلدیلر.

فی‌الحقیقه، بو دهشتلی محاربه‌ده عثمانلی دونماسی (٦) قادرغه ایله
— قره‌یه چیقان کورکجیلر داخل حساب ایدلمدیکی حالده — (١٥٠٠)
نفره قریب ضایعاته اوغرادلدی ایسه‌ده بو مقداره قارشی دشمن
دونماسندن دخی (٧) جسیم بارچه ایله بش التی بیکی متجاوز تلفات

وقوعـه گلمش اولدیغندن دشـمنك ضایعاتی قات قات عـثمانلیلرك ضایعاتنی گچمش اولدیغی گبی برکچوك عثمانلی دونماسنه قارشی اوقوجه پورتکیز دونماسـنك مغلوبیتی ایسه ناموس عسـکری‌یی اخلاله باعث اولان اك بیوك رزالتلردن‌ده بیوك بولنمشدر؛ حاصل کلام، بومحاربه خیرالدین پاشانك آمیرال‌دوریا ایله وقوع بولان پره‌وزه‌محاربه‌سنه بیله فائق‌عداولنمغه سزادر؛ چونکه، حادثهٔ مذکوره‌نك وقوعی‌زمانه‌قدر هیچ بر عثمانلی دونماسی دشمن دونماسنه نسبةً عددجه بوقدر آز اولدیغی حالده حدود عثمانیه خارجنده وغایت بعید بر مسافه‌ده اون ایکی ساعتی متجاوز بر مدت کمال بسالت وفداکاری ایله دوام ایدن ونتیجه‌سی مظفریت بخش‌اولان برحرب‌اجرا ایلمه‌مش ایدی. ایشته مرحوم سیدی علی قپودانك امرای بحریهٔ عثمانیه سلسله نامه‌سنده کندیسی‌ایچون‌غایت شرفلی برموقع‌قازانمش‌اولمسنك‌فضائل سائره‌سندن صرف نظر بو موفقیت عظیمه‌سی سایه‌سنده اولدیغنه شبهه یوقدر.

سیدی علی رئیسك بقیهٔ احوالی — فی‌الحقیقـه، بوپارلاق غلبه‌دن ظاهراً بربیوك ثمره اقتطاف اولنه‌مامشدر؛ زیرا، پورتکیزلرك دارالحربی ترك ایتملرینی متعاقب دهشتلی بر جنوب غربی روزگاری هبوب ایده‌رك عـثمانلیلرك حالنی دیگر گون ایلدی. هرنه‌قدر بیوك گمیلر چیفته تیمور براقدیلر ایسه‌ده قادرغه‌لر تیمورلرینی سـورومکه باشلادقلرندن دونمای همایون بالمجبوریه سـاحلی ترك ایله روزگارك اوکنه دوشوب، هند طرفنه طوغری بر میدان واسع دیمك اولان بحر عمانی گچمکه وجبال مرتفعه آسـا سلاسل عظیمه تشکیل ایدن امواج بی‌نهـایه اوزرنده یاپراق گبی سـکمکه باشلادیلر. اللی آلتمش گوندن بری هنوز عجمیسی بولندقلری دگزلر اوزرنده بلاآرام سیر

وسفرله مشغول اولان وینه بومدت ظرفنده ایکی جسیم دونما ایله ایکی دفعه دهشتلی محاربه ایدن ونهایت فلاکتك الڭ بیوکی دیمك اولان مدهش بر فورطنه اوکنده غایت زبونانه بر تسلیمیت کوسترمکه مجبور بولنان بیچاره عثمانلیلرك نه‌درجه‌لرده یأس ونومیدی ایچنده قالمش اوله‌جقلری جای ملاحظه‌در. موجودی (۹) قطعه‌یه تنزل ایدن دونمای همایون بوفورطنه ایله کرمان [فارستان] ساحللرندن (برجاش) کنارینه دوشوب، بورالرده باریته‌جق مناسب بر لیمان بولنمدیغی کبی هوا دخی کسب خفت وسکونت ایلمش اولمغله ینه جنوبه طوغری تبدیل طریق ایله بلوجستانك (مکران) ساحلنه قدر کیده‌رك (بندرشهبار) ه داخل اولوب، ایچیله‌جك صویه احتیاج شدید اولدیغندن لزومی قدر اخذ ایدلدکدن صکره بورادن برده قلاغوز آلنه‌رق آنك دلالتیله (بندر کوادر) ه مواصلت اولندی. کمیلرده مأکولات ومشروباته دائر موجود هیچ بر شی قالمامش ایدی. بورانك حاکمی ملك «جلال‌الدین ابن دینار» دونمای همایونه کلوب، سیدی علی رئیس ایله کوریشه‌رك دولت علیه‌یه اولان مربوطیب دینیه وسیاسیه‌سنی تقویه وخاکپای شاهانه‌یه اخلاصنك عرض اولنمسنی بالبیان دونمایه احتیاج کوستریلن ارزاقك اعطاسنه صرف همت ایده‌رك فوق‌العاده موجب تشکر بر معاونت انسانیتکارانه‌ده بولندی. حاکم مشارالیه ذاتاً دونمای همایون هرمزه کلدکجه اللی آلتمش پاره کمی ایله ذخیره ارسال ایده‌رك معاونت ایفاسندن کیری قالمازدی. اکمال لوازم ایدلدکدن وارائهٔ طریق ایچون قلاغوزلر آلندقدن صکره بورادن دخی بالقیام جزیرةالعربك جنوب ساحلنه متوجهاً جنوب غربی‌یه طوغری اخذ طریق ایله سیر وسفره ابتدار ایدلدی. دونمای همایون موافق روزکارایله برقاچ کون سیر ایتدکدن وبر خیلی مسافه قطع ایلدکدن صکره لدوس طرفندن غایت دهشتلی

بر بوره ظهور ایتمکله ینه عودته مجبور اولدی . بو فورطنه انگلیز ـ لرك (Monsoon) تعبیر ایتدکلری هند دڭزلرینه مخصوص موسم فورطنه‌لرندن (طوفان فیل) نامیله معروف شدتلی بر قاصرغه بوره‌سی اولوب، دونما افراد وامراسنی حقیقةً پك بیوك بر دهشته القا ایلدی ؛ خلاصه ، گمیلر — بررفلوق یلکنی کشادینه بیله امکان مساعد اولمامغله — قوری تکنه روزگارك ودڭزلرك اوكنه دوشه‌رك سائقهٔ قدره تبعیتله آلا بیلدکارینه گیری یه [هند ساحللرینه] طوغری کمال سرعتله قطع طریقه باشلادیلر . دونمایی استیعاب ایله برلکده سیر ایلمکده اولان کثیف بلوطلرك بحر ایله سمایی برلشدیر- ملرندن اوقوجه دریای عمانی عادتا برقویو قارانلق استیلا ایلمش ایدی . روزگارك سرعت وشدتله وزان اولمسندن آرمه ودیرکلرك چیقارمغه باشلادقلری غریب ومهیب صدالرله انسانلرك آوازهٔ استمدادلری آرتق ایشیدیله‌مز اولدی. گمیلر دائمی برقارانلق ایچریسنده وصدمات امواج ایله متمادیاً دوکولمکده اولدقلری حالده مجهول برطریق اوزرنده ایلریلمکه دوام ایله غایت زبون اوله‌رق طاغلمق ومع هذا ، بر طرفدن چارپان دڭزلر ودیگرطرفدن بلافاصله یاغان یاغمورلردن ایچری یه گیرن صولرله غرق اولمق تهلکه‌سنه دوچار اولمشلر ایدی. آرتق وجودی الزم وغیر لازم نه قدر احمال واثقال وار ایسه همان کافه‌سی تأمین سلامت ایچون دڭزه القا اولندی ؛ فقط بونکله‌ده قریب الظهور اولان مخاطره کلیاً ازاله اولنه‌مدی . بو حال اوزره دونمای همایون بر خیلی مسافه دها قطع ایلدکدن صکره بحر محیط هندینك گجرات ایله سند ساحللری آره‌سنده‌کی برقسمنی تشکیل ایدن قاچ (Cutch) کورفزی مدخلنك جنوب ساحلی اوزرنده‌کی جاغات (Juggut) برونته تقرب ایله قورقولان مخاطره‌یه دوچار اولمق اوزره بولندی؛ چونکه ، هند دڭزنده سالف الذکر لدوس (مونصون) لری هبوب

ایتدکلری اثنالرده بحر مذکورك صولری غایت شدت و سرعتله بورایه طوغری آقەرق دهشتلی بر مد آقنتیسی حصوله گتیریرلرکه، مذکور آقنتی‌یه طوتیلان سفائنك بو وسعتلی و امتدادلی کورفزك نهایتنه طوغری کمال سرعتله گیده‌رك نهایت دوکونتی وقوملقدن عبارت بولنان یبانی ساحللری اوزرینه دوشوب، غرق وتلف اولملری مقرردر. ایشته دونمادە بولنان معلملر [بحر احمر وهند قلاغوزلری عثمانلی بحریونی طرفندن بو نام ایله توسیم اولنورلردی] صولرك رنکلرینك گیتدکجه بیاضه میل ایتمسندن و طالغه‌لرك نسبتسز بر درجه‌ده ارتفاع کسب ایلمسندن مذکور کورفزك مدخلنه تقرب ایدلمش اولدیغنی آکلایەرق پك زیاده تلاش وامیدسزلك اماره‌لری گوسترمکه باشلادیلر. کیفیت دونما امراسنك معلومی اولنجه اولانجه غیرتلرینی صرف ایده‌رك فلوق و لاتین یلکنلرینی یاپوب تیره‌موله ایله گمیلری روزگاره قارشی چویردیلر؛ وممکن اولدیغی قدر روزگاره یقین اورصه‌سیری ایله گجرات ساحللرینه طوغری یول آلمغه باشلادیلر. گمیلر یلکن یاپدقلری صره‌ده (٥) قولاج صویه قدر ایتمشلر ایدی‌که، اکر اسقندیل عملیاتنه دوام اولنمیوب‌ده بر آز دها ایلری‌یه گیتمش اولسه ایدیلر مجانبت اولنان تهلکه‌نك وقوعی قطعیاً ملحوظ ایدی. بو اثناده طالعك‌ده یاردمی اولمشدر؛ چونکه، روزگار شماله طوغری دیریسه ایتدیکی گبی جذر زمانی‌ده تقرب ایده‌رك صولر چکلمکه باشلادیغندن سالف الذکر تهلکه‌لی کورفزك آغزندن گمیلری دکزه طوغری آچمغه یاردم ایلدی. گمیلر اورصه حالیله بر گون بر گیجه سیر ایتدکدن صکره هوا دخی اولدقجه سکونت کسب ایتمکه باشلادیغندن روزگارك مساعده‌سندن بالاستفاده ترنکت یلکنلری‌ده یاپیله‌رق گجرات ساحللری امتدادنجه ینه جنوبه طوغری سیره دوام اولندی؛ فقط پورتکیزلرك هند

ساحللرنده‌کی مواقع مهمهٔ عسکریه‌لرندن معدود بولنان دیو (Diu) قلعه‌سی اوکنه تقرب اولندیغندن بورایی لیلاً مرور ایتمك ایچون یلکنلر ماینه وصاره ایدیله‌رك گمیلر صو وروزگارك سوق طبیعیسنه ترك ایدلدی . گمیلر بوحال ایله اکلندیرلمکده ایکن غروبه طوغری فورطنه ینه تجدد ایتمکله آرتق قونطره‌یکه‌سز دومنلر ضبط و اداره اولنه‌ماز بر درجه‌یه گلدی ؛ ودکزك بو دفعه‌کی شدتی اولکیلری‌ده اونوتدیردی . افراد عسکریه‌نك مؤخراً تدارك اولنان آیلقجی طاقملرینی دکز طوته‌رق جنازه گبی آنبارلرده استیف اولدیلر . دکزلر باشدن اول قدر چوللامقده ایدی‌که ، پرووه ستونلرندن ایلری‌یه گچلمك ممکن اوله‌میوردی . امواجك بلافاصله وقوع بولان تصادم شدیدلریله گمیلرك قلفاتلری آچیله‌رق سنتینه‌لرده تراکم ایدن صولر قورقوله‌جق درجه‌یی بولیور ایدی . هرکس حیاتندن امیدینی کسمش واولومی قارشیلامق اوزره حاضرلغه باشلامش ایدی . بوحال نومیدی ایله دیوودامان (Damaun) آره‌سنده کائن قامبه‌ءی (Cambay) کورفزی آغزینه مواصلت اولندی . معلملرك ایلریده دوکونتیلر بولندیغنی اخبار ایلملری اوزرینه دها ایلری‌یه گیتمکه جسارت ایدیله‌میه‌رك بولندقلری محله تیمورلدیلر ؛ فقط بویله آچیق بر یرده شدتلی برفورطنه ایله بارینمق ممکن اوله‌میه‌جغندن گمیلرك بعضلری تیمور سورویه‌رك وبعضلرینك غومنه‌لری کسیله‌رك دکزلره آرقوری بروضعیت آلملری و آلت اوست اولورجه‌سنه برصالنتی ایله ایلریلملری قورقیلان تهلکه‌یه یاقلاشلدیغنی ارائه ایتمکده ایدی . بواثناده گمیلرك قلفاتلری بوسبتون آچیله‌رق پك زیاده صو ایتمکده و عسکر کاملاً صویونوب ، احضار ایتدکلری واریل وطلوملر برابرلرنده اولدیغی حالده وقوعی مأمول قوی بولنان فلاکتی کمال مأیوسیتله بکله‌مکده ایدیلر ؛ لکن قورقولان تهلکه‌یه دوچار اولنمقسزین گمیلر سالف‌الذکر

دوکوندیلرك یانندن گچدیلر . آرتق بوقضـانیده آتلاندقدن صکره ایکندی اوزری هوا برآز آچیلدیغندن ایلری‌یه حرکتله (دامان) بندری اوکنه مواصلات اولنوب ، ساحلدن (۲) میل آچیق تیمورلر براقلدی . نه چاره‌که، غروبله برابر هوا ینـه تازه‌لنه‌رك یاغمـورله قاریشـق بر فورطنه بش گون دها دوام ایتمکله بو مدت ظرفنده‌ده (۳) گمی بردن تیمـور طرایوب ، قره‌یه دوشـدیلر ؛ فقـط افراد عسکریه‌لری سلامتله ساحله چیقه‌بیلدیلر . فورطنه گچوب ، هوا بر مقدار سکونت کسب ایتدکدن صکره قضـازده اولان گمیلرك طوپ و آلات سائره‌سنی اخراج ایله گجرات شاهی «سلطان احمد» ك امراسندن دامان حاکمی « ملك اسـد » ك مساعده‌سیله دامان قلعه‌سـنه امانةً براقدیلر . ملك اسد پورتکیز دونماسنك او صولره گلمك اوزره بولنـدیغنی اخبار ایله سـورات (Surat) قلعه‌سی اوکنه عزیمت ایدلمك لزومنی اخطار ایلمش اولمغله بو خبر مدهش دونما افرادینك معلومی اولنجه اکثریسی گمیلری ترك ایله صندالره طولوب، قره‌یه دوکلدیلر . بونلرك برقسمی ملك اسدك خدمت عسـکریه‌سنی قبول ایله اوراده قالدقلری گبی بر طـاقملری‌ده قره‌دن سـوراته عزیمت ایلدیلر . باقی قالان افراد ایله سـیدی علی قپـودان دخی اورادن تیمورلری قالدیروب ، قامبه‌ی کورفزی ساحلنده و دامان بندرینك شمال شرقیسنده کائن اولان سورات قلعه‌سی لیمانـنه بیـك درلو محن ومشاق ایله واصل اوله‌بیلدی . دونمانك بورایه وصـولی بصره‌دن حرکتنك اوچنجی آیی ختامنده ایدی؛ فقط گمیلرك ایدیلان محاربه‌لر وچکیلن فورطنه‌لر سببیله آرتق دکزده سیروسفر اجرا ایده‌بیله‌جك حاللری قالمیوب ، آلات وادواتلری کهنه‌لشـمش وافرادك تعیینات و معاشاتنی اعطا ایده‌بیله‌جك ارزاق و نقود دخی توکنمش اولدیغی

گبی قسم کلیسی‌ده ترك خدمتله طـاغلمش بولندقلرندن سیدی علی قپـودان چار وناچار مصره عودتدن صرف نظرله بو (٦) قطعـه سفائنی اسلحه وآلات موجوده‌لریله سورات قلعه‌سی حاکمی «خدا ـ وند» خانه بیع ایده‌رك بهـالرینی درسعادته ارسـال ایده‌جکنه دائر تحریر اولنان مقاوله نامه‌لری دخی اخذ ایلدکدن صـکره خدمتدن آیرلمق ایسته‌مین (٥٠) قدر توابعی ایله (٩٦٢ هـ) سنه‌سی محرمنك غره‌سنده قره‌دن یوله چیقوب ، هند و سند و خراسانی طولاشه‌رق عجمستانه واورادن دخی ینه سیاحت بریه‌سنه دوام ایله (٩٦٤ هـ) سنه‌سی رجبی اوائلنده ، یعنی استانبولدن خروجنك دردنجی سنه‌سی ختامنده ینه استانبوله واصل اولدی . اواثناده ذات شاهانه ادرنه‌ده بولنمغله ادرنه‌یه گیدوب ، عتبهٔ پادشاهی‌یه جبین سای عبودیت اوله‌رق نائل التفـات بی‌غایه اولمش وگرك کندیسنك ، گرکسـه معیتی افراد عسکریه‌سنك معاشلرینه ضمائم وقوعیله قدرلری ترفیع ومسروریتلری برقات دها تزییـد ایدلمشدر . مشارالیه بو درت سنه‌لك سرگذشتنی حاکی بررساله قلمه آله‌رق (**مرآت‌الممالك**) نامیله توسـیم ایلدی . عثمانلیلر میاننده « **باشنه سیدی علی حاللری کلدی !** » مثل مشهورینك زبانزد اولمسی قپودان مشار الیهك بوسرگذشتی خاطره‌سیدر .

بحر محیط هندی‌یه سوق اولنان دونمالردن حاصل اولان نتائج —

سیدی علی قپودانك پورتکیز دونمالرینه غلبه‌سندن ظاهراً بیوك بر ثمره اقتطاف اولنه‌میشنك سببی بالاده برتفصیل بیان اولندیغی وجه اوزره تصادف ایلدیکی مدهش فورطنه‌لرك تأثیرات مخربه‌سیله دونماسـنك گرفتـار اولدیغی فلاکت اولوب ، یوقسه بویله بر ورطهٔ ناگهـانی‌یه دوچار اولمسـه ایدی نائل اولدیغی مظفریاتك نشوهٔ غالبانه‌سیله اول طرفلرده بولنان پورتکیز مستملکاتنك اکثریسنی تخریب وقدرت حاکمانه‌لرینی برقات دها تنزیله همت ایلیه‌جکی آشکار ایدی . نه چاره‌که ، زمان بوکا مسـاعد اولمامش ، یعنی دولت علیه‌نك هند دگزلرنده

دائمی بر قوهٔ بحریه‌سی قالمامش ایسه‌ده سبق ایدن محاربات متعدده ایله پورتکیز دونمالرینه دخی ضعف طاری اولوب، نفوذ حکومتلری ید ضبطلرنده بولندیر. دقلری ممالك اهالیسی بیننده بیله اولکی قدر جاری ونافذ اوله‌مدیغی گبی بو فرصتدن بالاستفاده اسپانیا دولتی‌ده اول طرفلرده دونما گزدیرمکه باشلایه‌رق اوزرلرینه هجوم وغلبه ایله بوسبتون قوتلرینی کسره موفق اولمش وپورتکیزلرك‌ده زمان سطوت بحریه‌لری نهایت بولمشدر. بو حالك نتیجه‌سی اوله‌رق پورتکیزلر گرك بحر احمر وگرك فارس دکزی ساحللرینه دست تجاوزلرینی اطاله‌دن صرف نظر ایلمشلر ایسه‌ده دولت علیه‌نك هندستانجه ایده‌جکی استفاده دخی محدود بر درجه‌ده قالمشدر؛ چونکه ' هرنه قدر سلطان سلیمان ابتدای جلوسندن اعتباراً جزیرة العرب وهند جهتلرینه لزوی نسبتنده اهمیت ویره‌رك بالاده بر تفصیل بیان اولندیغی وجه‌اوزره (٩٣٢ ﻫ) تاریخنده «سلمان رئیس» واسطه‌سیله بحر احمره ' (٩٤٦ ﻫ) ده «خادم سلیمان پاشا» قوماندا‌سیله هندستان ساحللرینه‌قدر دونمالر سوق‌ایتمش ' (٩٥٠ ﻫ)ده «یوسف ترکی» و«حسین ترکی» بکلر اداره‌سنده بولنان (٢) حرب گمیسیله گجرات حاکمنه مهمات وجبخانه وعسکر ارسال‌ایده‌رك معاونتده بولنمش ' (٩٥٩ ﻫ)ده «پیری رئیس» قوماندا‌سیله برنجی دفعه‌سنده عدنه وایکنجی دفعه‌سنده بصره‌یه قدر گیتمك اوزره ایکی دفعه دونما گوندرمش ' (٩٦٠ ﻫ) ده «مراد رئیس» فارس دکزنده برحرکت بحریه اجرا ایلمش ' (٩٦١ ﻫ) ده «سیدی علی قپودان» بحر محیط هندی‌یی جولان‌ایله عثمانلیلق شانه لایق برصورتده پورتکیز دونمالریله چارپشمش وبوباشلیجه سفرلردن باشقه گرك بحر احمرده وگرك فارس دکزنده دائما مفرز فیلولر بولندیریله‌رق سواحلك امنیتی استحصال قلنمش ایسه‌ده سلطان سلیمانك اواخر حکومتنده وخصوصیله ارتحالندن صکره آرتق بو طرفلره هیچ‌ده اهمیت ویرلمه‌مش اولمقدن ناشی دولت علیه‌نك گرك سیاسةً وملکاً وگرك تجارت یوزندن ایده‌جکی بر استفادهٔ فوق‌العاده دخی ید اجانبه کچمشدر:—

شویله‌که ' پورتکیزلرك کشفنه موفق اولدقلری هند طریقی — یعنی آفریقه‌قطعه‌سنك نهایت جنوبیه‌سنده بولنان امید بورنه قدر سواحل غربیه‌سنی طولاشه‌رق اول وجهله هندستانه واصل اولمق ایچون قطعی لازم گلن طریق — غایت اوزاق ومخاطره‌لی اولدیغی حالده کمال ثبات ومتانتله هرگونا فلاکته قارشی طوره‌رق طریق مذکوردن هندستانه گیدوب گلمك خصوصنده اولا پورتکیزلر وایکنجی مرتبه‌ده فلنك ودانیمارقه‌لیلر وفرانسزلر ونهایت انگلیزلر موفقیت گوسترمشلردر: حال‌بوکه ' هند ایله تجارته وبالآخره اورالرده مستملکات پیداسنه باشلامش اولان سالف‌الذکر اوروپا ملتلری خرستیان مذهبنده اولدقلری ودول هندیه‌نك

هیچ بریسی بو دینده بولنمدقلری میدانده ایکن ینه بونلر اصلا قطع امید ایتمیه‌رك ایی‌وکوتو وسائط ممکنه‌نك کافه‌سنه مراجعتله مقصدلرینك استحصالی اوغورنده صوڭ درجه‌ده چالشمقدن گیری طورمامشلر وخصوصیله انگلیزلر هرملتدن صکره وبر تجارت قومپانیه‌سی صورتنده ایشه باشلادقلری حالده بالآخره دول سائرهٔ خرستیانیه‌یی‌ده اوزالردن برر برر قطع‌یده مجبور ایده‌رك قوجه هندستان قطعه‌سنی بتون بتون دینیله‌بیله‌جك بر درجه‌ده قبضهٔ تصرفلرینه ادخال ایله قسم اعظمی مسلم اولمق اوزره (۱۰۰) میلیونی متجاوز نفوس ایله گرك زراعت وگرك تجارت وصناعت خصوصلرنده دنیانك اڭ زنگین بر قطعه‌سنی بادهوا تملك ایلمشلردر !

بر نظر انصاف ایله باقیله‌جق اولور ایسه عجبا اشرف دول اسلامیه اولان وخلافت جلیله حسبیله بالجمله ملل محمدیه‌نك مراجعتگاه بی‌عدیلی بولنان دولت معظمهٔ عثمانیه • النده بحر احمر وفارس دڭزی گبی هندك اڭ کسدیرمه یوللری‌ده بولندیغی حالده بو قطعه ایله ابتدا ایدن مناسباتنك آرقه‌سنی کسمیوب • برطرفدن بو ایکی دڭزده قوتلی دونمالر بولندیره‌رق شوکت بحریه‌سنی گوسترمك ؛ ودیگر طرفدن دائما متبصر ورابطه‌لی ایلچیلرله معاملات ومخابرات متوالیه‌یه مسارعت ایلك گبی تدابیر عسکریه وسیاسیه اجرا ایتسه وبو واسطه‌لرله اول خطهٔ جسیمه‌ده اولان دول اسلامیه‌نك حمایه ومحافظه‌لرینه مهما امکن سعی وهمت ایتمش بولنسه‘ یعنی بو قطعه اوزرنده اجرای حکم ونفوذ ایچون چالشمش اولان دول خرستیانیه‌نك اونده بری نسبتنده برغیرت گوسترمش اولسه ایدی قطعهٔ مذکوره‌نك ازمنهٔ قدیمه‌دن بری مقبول عامه اولان امتعهٔ ارضیه وصناعیه‌سنك آلیش ویریشی عثمانلی تجاری النه کچه‌جکی گبی اکثری ممالکی‌ده طوغریدن طوغری ادارهٔ عثمانیه آلتنه آلنمش ودول مشارالیهم مضمحل وپریشان ایدلمش اولمازمی ایدی؟ شبهه یوقکه‘ هروجهله موفقیت حاصل اولور وعصر حاضرده دولت علیه گرك سیاست وگرك ثروت جهتلریله دنیانك اڭ برنجی دولتی بولنوردی • حیفاکه‘ دولت عثمانیه تا دور قانونیدن عصر حاضره کلنجه‌یه دکین برقاچ ذاتلر مستثنا طوتلدیغی حالده — که• بونلرده تقدیم الاهم علی المهم قاعده‌سنه توفیق حرکت ایلمشلردر — قحط رجاله اوغرامش اولمغله حقائق مذکوره‌نك هیچ بریسی نظرینه اصابت ایتمدمش وابتدادن صرف اولنان او قدر امکلرله دوکولن قانلر وتلف ایدیلن جانلر وقوجه دونمالرله بونلرك میدانه گتیرلمسی ایچون خرج ایدیلن پاره‌لر پك بیهوده‌یه گیتمشدر •

دونمای همایونك ایكنجی دفعه اوله‌رق فرانسه امدادینه ارسالی — سنان پاشانك (٩٦١ هـ) تاریخنده ارتحالی اوزرینه

مقام قپودانی قپوجی باشیلقله حرم همایوندن مخرج مشهور پیاله بكه [*] توجیه اولندی. بوذات هر نه‌قدر دكزده گزمش وقورصانلق ایتمش طاقمدن دكل ایدیسه‌ده جری و جسور وكمال رشد و رویتله مفطور اولوب، اقدام واهتمامی سایه‌سنده دولتك اموربحریه‌سنی حسن اداره‌یه موفق اولمش وعلی الخصوص كندیسنی « طورغود پاشا » گبی زمانك شهرتشعاری اولان امرای بحریه‌سنه سودیرمش اولمغله هر مأمور اولدیغی امر مهمی بر وجه دلخواه عالی ایفا ایله اشتهار ایلمش مقدم ومقتدر بر ذات عالی قدر ایدی. پیاله بكك عهده‌سنه گلیبولی سنجاغیله قپودانلق توجیه اولندیغی اثناده بالاده دخی ذكر اولندیغی وجهله فرانسه قرالی « ایكنجی هانری » درسعادته ارسال ایلدیكی «دارامون» نامنده‌كی سفیر مخصوصی واسطه‌سیله ینه آلمانیا ایمپراطورلغنك تجاوزاتندن شكایت ایدوب، دولت علیه‌نك معاونتنی رجا ایلمش و اول وقت سلطان سلیمان قانونی حضرتلری عجم سفرنده بولنمغله بو خصوصك اجراسنی استانبول محافظه‌سنه مأمور اولان وزیر ثانی

---

[*] صاحب ترجمه دولت علیه‌نك (٢٢) نجی قپودان دریاسیدر. مجارلی بر كچوك چوجق اولدیغی حالده (٩٣٢ هـ) تاریخنده وقوع بولان مهاج میدان محاربه‌سنده بولنوب، درسعادته جلب وسرای همایونده تربیه اولندقدن صكره (٩٥٤ هـ) ده قپوجی باشیلقله طشره‌یه چیقاریله‌رق قپودان سنان پاشانك ارتحالنده عهده‌ٔ لیاقتنه كلیبولی سنجاغی توجیهیله قپودانلق ویرلمش و (٩٦٥ هـ) ده جزایر بكلربكیلكی پایه‌سی دخی ضم اولنه‌رق قدری توقیر واعلا قلنمشدر. جریه مظفریتی متعاقب طرف شاهانه‌دن تلطیفی مقتضی اولمغله تخصیصاتنه ضمائم وقوعیله شهزاده سلطان سلیم ثانی حضرتلرینك كریمهٔ نجیبه‌سی «كوهر خان» سلطانك تزویجی شرفنه نائل ایدلدی؛ فقط التماسنده بولندیغی رتبهٔ وزارته بو دفعه ارتقا ایده‌مه‌مش و (٥) سنه صكره بو مسند جلیل الشانه دخی نائلیتله بكام بیورلمشدر؛ خلاصه، (٩٧٥ هـ) تاریخنه دكین (١٤) سنه‌دن عبارت بر مدت بالاستقلال مقام معلای قپودانیده بولنه‌رق دین ودولته حسن خدمتی سبق ایتمش و (٩٧٨ هـ) سنه‌سنده دست ساقیٔ قدردن جام اجلی نوش ایله قاسم پاشاده نامنه منسوب بناكردهٔ همتی اولان جامع شریف خطیره‌سنده ودیعهٔ خاك رحمت قلنمشدر.

ابراهیم پاشایه‌احاله وپیاله بکه دخی صورتی زیرده [*] اشارتیله درج صحیفهٔ مباهات ایلدیکمز آیریجه بر قطعه فرمان عالی اسطار بیوره‌رق دونمای همایونی آلوب، طورغود پاشا ایله برلکده فرانسه امدادینه گیتمسی امر اولنمشدر. پیاله بك دخی بر مقتضای فرمان عالی (١٥٥٣) سنهٔ میلادیه‌سنه مصادف اولان (٩٦٢ ھ) سنه‌سی ایلك بهارنده (٦٠) قطعه سفن حربیه‌دن عبارت دونمای همایون ایله دکزه چیقه‌رق اولا آپولیا سواحلنه توجیه سکان عزیمت ایدوب،

---

[*] قپودان دریا پیاله بکه ترجان صحراسندن ارسال بیورلمش اولان امر شریف صورتیدر : « افتخار الامراءالکرام، مختار الکبراء الفخام، ذی‌القدر والاحترام، المختص الملك العلام، کلیبولی سنجاغی بکی وقپودانم پیاله دام عزه توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اوله‌که، بوندن اقدم حکم همایونم کوندریلوب، عنایت حقله بو دفعه دریایه چیقمق امر اولنان دونما کمیلر ینه سردار تعیین اولندك. لوازم ومهماتن تدارك ایدوب، کمیلری احضار ایلیه‌سز؛ وطورغود دام عزه بیله بیورلمشدر؛ حسن اتفاق واتحاد ایلیوب، دولت همایون سعادت پیوندمه متعلق اولان اموروه بذل مقدور ایلیه‌سز دیو بیورلمش ایدی. اول امر شریفم کیرو مقرر قلنوب، دریایه چیقمق امر اولنان آلتمش قطعه کمیلره باش وبوغ تعیین اولندیغك اجلدن کمیلری معجلاً اتمامه ایرشدیروب، کورکجیلرین تدارك ایدوب، لوازم ومهماتن تعجیلاً کورمك ایچون دستور مکرم، مشیر مفخم، نظام العالم، وزیرم ابراهیم پاشا ارام‌اه اقباله ودفترداره حکم شریفم کوندریلوب، ویکیچریلرم آغاسنه تعیین اولنان قوللریمی ویره‌سین دیو امر کوندریلوب، دریایه سنکله بیله تعیین اولنان قوجه ایلی ومدللی بکلرینه دخی احکام شریفه کوندرلدی. اویله اولسه بیوردمکه، درکاه معلا چاوشلرندن محمود زید قدره واریجق اصلا تأخیر وتراخی ایتمیوب، سنکله چیقه‌جق آلتمش کمیلری کیجه وکوندز اوزرینه اولوب، اتمامه ایرشدیروب، کورکجیلرین تکمیل ایلیوب، تعیین اولنان یکیچری قوللریمی آلوب؛ وسنجاق بکلرین دخی سنجاغی عسکریله کمی‌یه آلوب، وقتی وموسمی ایله دریایه چیقوب، مناسب اولان محلده فرانچه پادشاهنك دونمالریله جمع اولوب، دولت همایونه متعلق اولان مصالحه حسن اتحاد ایله مباشرت ایلیه‌سین. بوخصوص موجب اهتمامدر؛ اهمال ایتمیوب، کمیلری معجلاً اتمامه ایرشدیروب، مقدم چیقارمق بابنده‌دقیقه فوت ایتمیه‌سز. مشارالیه قولم طورغود دام عزه دریانك جمله احوال واموریته واقفدر؛ آنکله مشاوره‌دن خالی اولمیوب، حسن زندکانی وکمال اتحاد ایدوب، بکدل ویکجهت اولوب، شویله‌که، لازمهٔ غیرتدر. ظهوره کتوروب، سؤ تدابیر ایله عرض و ناموس سلطنته مغایر وضع اولمامق بابنده انواع مساعئ جمیله ظهوره کتوره‌سز؛ وکوکللولوند کمیلری دخی بیله کیتمك بیورلمشدر. مشارالیه قولم زید قدره آنلرك احوالنه واقفدر. آنك معرفتی ایله کوکللو رئیسلری دخی بیله آلوب، هر برینه اول وجه کوردیکی اوزره استمالت ایدوب، پکسمات لازم اولانه پکسمات ویروب، آنك معرفتی ومشاوره‌سیله دولت همایونه متعلق مصالحه و دین یولنه استخدام ایلیوب، عنایت حقله یوز آقلقلرین تحصیل ایتمکه سعی جمیل ایلیه‌سز. هر کمی‌یه عادت اوزره یکرمی نفر آلاتجی قویوب، وآنلردن غیری غلطه عزبلرندن دخی سلاحلری ایله اوتوزر نفر عزب تعیین ایدوب، کمیلره یرلشدیروب، بیله آلوب، کیدوب، استخدام ایلیه‌سز؛ وترسانه محافظه‌سی ایچون وآنده قالان اون قطعه کمیلر مهمنه دخی کفایت مقداری آدم آلیقویه‌سز. شویله بیله‌سز؛ علامت شریفه‌مه اعتماد قیله‌سز. تحریراً فی اواخر شهر ربیع‌الاخر سنه اثنین وستین وتسعمائه »
« بیورد بریهٔ ترجان »

رجیو قلعه‌سنی محاصره وفتح ایلدی . بوندن صكره سواحل مذكوره اوزرنده بولنان دها برقاچ پاره حصارك ضبطی ایچـون قره‌یه عسكر چیقاردیسه‌ده رجیو قلعه‌سنك محاصره‌سی اثناسنده مذكور حصارلر سكنه‌سی كیفیتدن خبردار اوله‌رق قلعه‌لری تخلیه ایله داخل ولایته چكلمش اولدقلرندن میرمومی الیه دونمای همایونك تفنك انداز طاقملرندن ترتیب وتسییر ایلدیكی سبكبار برمفرزه ایله ایچری طرفلره طوغری بر جولان اجرا ایتدیردی . مفرزهٔ مذكوره هراوكنه گلن قرا وقصباتی احراق وتخریب وبك چوق اموال غنائم اخذ ایله عودت ایلمشدر. بواثناده آمیرال آندریادوریانك (٦٥) پاره سفن حربیه‌دن مركب براسپانیادونماسی ایله ناپولی صولرنده بولندیغی خبر آلنمغله قپودان پیاله بك وقت گچیرمكسزین اوزرینـه توجه ایلدی ؛ فقط مومی الیه آمیرال دونمـای همایونك اوزرینه گلمكده اولدیغنی اولجه خبر آلوب ، صاوشمش اولدیغندن عثمانلی آمیرالی دخی اسـپانیا تابعیتنده بولنان قلاعك بعضلرینی حرباً وبر طـاقملرینی استیمان ایله تسخیر ایدوب ، بك چـوق غنائم اخذ ایلدكدن صكره آمیرال «پولین» (Paulin) قومانداسنده بولنان فرانسه دونماسیله برلشه‌رك قره‌یه چیقاردیغی وداخل ممـالكه سوق ایلدیكی عسـاكر كلیه ایله آلبیه (Albiga) قلعه‌سنی و دهـا بر قاچ مواقع مستحكمه‌یی ضبط وقالیه (Calbiga) قلعه‌سنی محـاصره ایلدی . بو محـاصره خیلیجه امتداد ایدوب ، صرف اولنـان غیرت ثمره‌سی اوله‌رق طشره واروشنی هجوم ایله ضبطه موفقیت حاصل اولدی ایسه‌ده حصار داخلیسنك متانتی فوق العاده اولمغله محاصره‌سی امتداد ایتمكده اولدیغی گبی دونمای همایون افرادیله فرانسه عساكری حسن امتزاج ایده‌مدكلرندن بو ایكی عسـكرك برلكده اداره‌سی قابل اوله میوب ، ایام شتاد خی تقرب ایتمكله دونمای همایون فرانسه دونماسندن آیریله‌رق قاسم ابتداسنده اسـتانبوله عودت ایلدی. بوسفرده هرنه‌قدر رسماً

قوماندان و قپودان پیاله بك اولدیغنه ترجان یوردندن یازیلان سالف‌الذکر فرمان‌عالی شهادت ایلرایسه‌ده دونمای همایونك قوماندان معنویسی خیرالدین پاشادن صکره آنك یوقلغنی بیلدیرمین طورغود پاشا ایدی .

عوران [وهران] سفری — خیرالدین پاشا طرفندن

جزایرك فتحی صره‌سنده تلمسان اسکله‌سی اولان عوران موقعی دخی تسخیر اولنمشیدی ؛ لکن مؤخراً اسپانیوللر بوموقعی ضبط ایله حصارینی تحکیم وقوهٔ محافظه‌سنی تکثیر ایده‌رك مغرب اقصی ساحلی اوزرنده کندیلری ایچون بر موقف عسکری اتخاذ ایلمشلردر . اسپانیوللرك بویله‌مهم برنقطه‌یه‌حاکم اوللری جسارت تجاوزکارانه‌لرینی تزیید ایده‌رك سودای سلطنت ودعوای سیادتله میدانه چیقمش مشکوك‌النسب برعربی‌واسطه اتخاذایلیوب، ممالك دولت‌علیه‌علیهنده‌کی سؤ نیتلرینی اظهاره قالقشمش اوللری جزایر بکلر بکیسی « صالح پاشا » طرفندن عتبهٔ علیایه عرض ایدلمش اولمغله (٩٦٣ ھ) سنه‌سی بهارنده قپودان پیاله‌بك (٤٥) پاره قادرغه‌دن عبارت بردونما ایله اسپانیول یدنده بولنان سالف الذکر قلعه‌نك استردادینه مأموراً جزایره ارسال ایدلدی. پیاله‌بك جزایره مواصلتله صالح پاشا ومعیتی عساکرینی برابر آله‌رق محل مطلوبه عزیمت وقره‌یه چیقاردیغی عسکرله قلعه‌یی محاصره ایده‌رك اسپانیوللرك الندن‌جبراً وقهراً ضبط ایتدکدن صکره موسم‌شتا حلول ایتمزدن‌اول درسعادته عودت‌ایلدی.

به‌نزه‌رت سفری — تونس جوارنده وآفریقه‌نك سیچیلیه جزیره‌سنه حاکم بر نقطه‌سنده وجزیرهٔ مذکوریه وقوع بوله‌جق

سوقیات عسکریه ایچون اس الحرکات اتخاذینه غایت الویرشلی . ایمانی دونما محافظه‌سنه وتحکیمه صالح اولان بەنزەرت شهری وقلعه‌سی اسپانیوللر یدنده بولنمغله باامر عالی قپودان پیاله‌بك (٩٦٤ ﻫ) سنه‌سی (٦٠) پاره قادرغه ایله اول طرفه عزیمت ایدوب، قلعهٔ مذکوره‌یی اسپانیوللر یدندن تخلیص و آفریقه ساحللرینی دوروتفتیش ایده‌رك سطوت عثمانیه‌یی ارائه ایلدکدن صکره‌وقت وزمانیله‌استانبوله عودت ایلدی .

مایورقه سفری — قپودان مومی الیه (٩٦٥ ﻫ) سنه سنده دخی (١٥٠) پاره قادرغه‌دن عبارت بیوك بردونما ایله آق دکزه چیقوب، اسپانیا دولتی تحت تصرفنده بولنان جزائردن مایورقه آطه‌سنه بر آقین اجراسنی تصمیم ایلدی . بعدالوصول دونمای همایوندن قره‌یه دوکدیکی عسکر ایله آطه‌نك اوزرنده بولنان قرا وقصباتی تخریب وغارت ایده‌رك پك چوق اسرا واموال غنائم اخذ ایلمش اولدیغی حالده‌درسعادته عودتی‌اوزرینه ذات‌شاهانه خدمت واقعه‌سندن ممنون اوله‌رق لاجل‌المکافاة عهده‌سنه جزایر بکلربکیلکی پایه‌سنی دخی ضمیمةً توجیه واحسان بیورمشدر .

جربه‌سفری — پیاله‌پاشا (٩٦٦ ﻫ) سنه سنده دخی (٨٨) قطعه قادرغه‌دن عبارت بر دونما ایله آق‌دکزه چیقوب، دولت علیه صولرنده کشت و گذار ایده‌رك قدرت و شوکت عثمانیه‌یی نظر یار واغیارده اعلایه خدمت ایلدی .

دونمای همایون موره ساحللرندن مودون اوکنه گلدیکی اثنالرده اسپنیول باندیره‌سنی حامل بر بارچه‌یه تصادفله ضبط ایدیله‌رك‌افرادی

استجواب اولندقده دولت عليه‌نك طرابلس غربى استيلاسى بالآخره مالطه جزيره‌سنك دخى اوسيلاب بلايه قاپيله‌جغنى دهشت لازمه‌سيله اشراب ايلمش اولديغندن شواليه‌لرك اوروپا دول خرستيانيه‌سنه وقوع بولان مراجعت والتجالرى اوزرينه دول مشاراليهم طرفلرندن دخى دولت عليه عليهنه بحراً بر اهل صليب اخراجى مصمم اولديغى حوادثى آكلاشيله‌رق كيفيت باتحريرات درسعادته اعلام اولنمغله طرف سلطنت سنيه‌دن على الاستعجال (١٠) قطعه قادرغه‌دن عبارت بر فيلو دها تجهيز ايله ارسال اولنه‌رق دونماى همايونك تزييد قوتنه همت ايدلدى؛ فقط پياله پاشا آولونيه‌يه قدر اولان آرناودلق ساحللرينى طولاشديغى وموسم شتا حلول ايدنجه‌يه دكين دكزده قالديغى حالده هيچ بر طرفدن بر دشمن دونماسنه تصادف ايتمكسزين استانبوله عودت ايلمشدر. دونماى همايونك استانبوله عودتى اهل صليب دونماسى ايچون آق دكزده بر ميدان جولان كشاد ايلمش اولمغله درعقب آفريقه سواحلنه كچوب، جربه آطه‌سنى استيلا ايله اوراده قيشلامق وبهار حلولنده طرابلس غربه تسلط ايلمك اوزره منسوب اولدقلرى ليمانلردن حركت ايلمش اولدقلرى و مشايخ عربان دخى بونلرله متحد اوله‌رق علائم خصومت ابراز ايتمكده بولندقلرى ايالت مذكوره بكلربكيسى طورغود پاشا طرفندن خاكپاى شاهانه‌يه عرض و اعلام قلنمسى اوزرينه طرف شاهانه‌دن دخى بهاره‌قدر (١٢٠) قطعه سفن حربيه‌نك تجهيز واحضارى خصوصى قپودان دريا پياله پاشايه فرمان اولندى. اوقيش عثمانلى ترسانه‌لرنده فوق العاده بر تدارك مشاهده قلنمقده ايدى. ايلك بهار حلول ايدنجه تجهيزينه ارادهٔ شاهانه شرفتعلق ايتمش اولان معلوم المقدار سفن حربيه دخى صادر اوله‌جق امره منتظراً بشكطاش اوكنده حاضر بولنمغله (٩٦٧ هـ) سنه‌سى رجبك (٨) نجى كونى قپودان دريا پياله پاشا آفريقه‌يه تجاوز ايتمك فكرنده

اولان سالف الذکر اهل صلیب دونماسنه قارشی مجموعی (۱۲۰) قطعه‌یه بالغ اولان بو دونما ایله آق دکزه سوق اولندی .

دونمای همایون ساقزك قیون آطه‌لری (Spalmatori) جوارینه واصل اولدیغی اثناده طورغود پاشا طرفندن کوندرلمش اولان بر قالیته‌یه تصادفله اهل صلیبك جربه آطه‌سی جوارنده اولدقلری وطرابلسه تجاوز ایتمك اوزره بولندقلری حوادثی آلندی. پیاله پاشا ایسه بوحوادثك ورودندن اول دشمنك احوالنی تحقیق ضمننده اسیر اخذی ایچون معیتی امرای بنامندن اولوج علی رئیسی بر کچوك مفرزه ایله ایتالیا صولرینه اعزام ایلمش ایدی . رئیس مرقوم دخی طریق سیری اوزرنده تصادف ایلدیکی دشمنه منسوب بر پارچه‌یی حرباً ضبط ایده‌رك افرادینی اسیر ایدوب ، کمی دخی برابرنده اولدیغی حالده عودتله دونمای همایونه التحاق ایلدی . بوکمی اللی آلتمش پاره طوپی حامل جسیم برشی اولمغله آلات وادواتیله برابر استانبوله کوندرلدی.بوندن صکره‌دونمای همایون مودونه اوغرایوب، بر قاچ کون اقامت ایتمکله رادوس ومدللی میرلوالری قورد اوغلی احمد ومصطفی بکلر معیتلری فیلولریله کله‌رك دونمایه التحاق‌ایلدیلر. لوازم اکمال ایدلدکدن وکمیلر یاغلاندقدن صکره شعبانك (۵) نجی کونی اقشامی بورادن قیام ومالطه‌یه متوجهاً بادبان کشای عزیمت اولندی . ماه مذکورك (۹) نجی کونی اقشام اوزری اوزاقدن مالطه آطه‌سی کورلمکله یلکنلر استنغه و صاره ایدیلوب ، کورکله حرکت اولنه‌رق فرداسی کونی غوزا (Goza) آطه‌سنك برساحلنه یناشلدی . قریه‌یه چیقاریلان دلاوران ایله جوارده‌کی قریه‌لری غارت واحراق ایدیلوب ، برطاقم اسرا دخی اله کچیرلدی . بونلردن اهل صلیب دونماسنك الحالة هذه جربه آطه‌سنده اولدقلری حوادثی آلنمغله علی العجله اورادن فك لنکرله جزیرهٔ مذکوره اوزرینه

حرکته مسارعت قلندی . طورغود پاشا طرفندن مقدما ارسال ایدلمش اولان قالیته دونمای همایونك جربه اوزرینه حرکتنی اعلام ایچون بورادن طرابلسه گوندرلدی . ایکی گون ایکی گیجه دها سیر اولندقدن صکره (قارقانه) صیغلقلرینه مواصلتله تیمورلر فونده ایدیله‌رك گیجه‌یی گچیروب ، فرداسی گونی علی‌الصباح بورادن دخی قیام ایله جربه آطه‌سنه (١٢) میل مسافه‌سی اولان بر محله قدر گیدلدی ؛ ینه اقشام اریشمکله اوراده دخی تیمور اوزرنده بر گیجه گچیرلدی . بری طرفده مالطزلرك ارسال ایتدکاری برقایق واسطه‌سیله عثمانلی دونماسنك آفریقه صولرینه طوغری عزیمتی کیفیتندن اهل صلیب دونماسی آگاه ایدلمش اولمغله مذکور دونما دخی جربه آطه‌سندن یدی سکز میل قدر دگزه آچیله‌رق حرب ایچون دونمای همایونك ورودینه انتظار ایلمکده ایدی .

(١٥٦٠) سنهٔ میلادیه‌سی مایسنك (١٤) نجی گونی صباحی ایدی‌که ، دونمای همایون بولندیغی محلدن قیام ایله جربه جزیره‌سی اوزرینه عزیمت ایلدیکی صره‌ده اهل صلیب دونماسنه تصادف ایدلمشدر . بو دونما (٢٠٠) پاره سفن حربیه ونقلیه‌دن عبارت اولوب ، اسپانیا ، پاپا ، جنوه ، فلورانسه ، مالطه . سیچیلیه ، ناپولی وموناقو پرنسلکنك قوهٔ بحریه‌سندن تشکل ایلمش ایدی . دونمانك بیوك قوماندانی « آمیرال دوریا » اولوب ، سیچیلیه آمیرالی « ویقونت چغاله » گبی مشاهیر دخی معیتنده بولنمقده ایدی . حامل اولدیغی عساکر بریه‌نك قوماندانی ایسه اسپانیا دولتنك اڭمشهور جنراللرندن اولان « دون آلوارو دیساندی » (Don Alvaro Desandi) ایدی . جربه آطه‌سی طرابلسك (٢٠٠) میل قدر شرق جهتنده وتونس ممالکنه طوغری گیرمش اولان قابس کورفزینك جنوب طرفنده قره‌دن بر طار بوغاز ایله فصل اولنمش مهم برجزیره‌در .

متفق دونما بورایه وصولنده سالماً گچیده داخل اوله‌رق حامل اولدیغی اردویی هیچ بر مانعه تصادف ایتمکسزین قره‌یه اخراج ایله جزیره‌یی استیلا ومواقع مناسبه‌سنه متعدد استحکامات انشا ایله تقویه ایلمشلر ایدی.

ایمدی، دونمای همایونك ورودی اوزرینه اجرای حرب ایچون یدی سکز میل قدر دگزه آچیله‌رق شبه نصف دائره شکلنده بر نظام‌حرب اخذایلدیلر. دونمای همایون دخی ینه بوشکلده بر نظام‌اخذ ایله مرکزه بالذات پیاله پاشا. صاغ جناحه رادوس متصرفی قورد اوغلی احمد بك، صول جناحه دخی مدللی میرلواسی مصطفی بك قوماندا ایلمکده ایدی. بو حال ایله دشمن دونماسنه تقرب اولنه‌رق طوپ محاربه‌سنه باشلانلدی؛ فقط بر مدت آتشه دوام ایدلدکدن صکره دشمن طرفنده علائم‌انهزام مشاهده اولندیغندن قپودان پاشانك بر اشارت مخصوصه‌سی اوزرینه رامپا حالیله یقیندن محاربه ایدیله‌رك کافه‌سی ضبط ویا غرق اولنمق ایچون عثمانلی خط حربنی تشکیل ایدن سفینه‌لر متفقین دونماسی اوزرینه سرعتله هجومه باشلادقلرندن آمیرال دوریا هیچ اولمازایسه بر قسمنی قورتاره بیلمك افکاریله درعقب دونماسنی ایکی فرقه‌یه آییروب، بر فرقه‌سنی جربه آطه‌سنك استحکاماتی آلتنه صیغنمق اوزره ارسال ومعیتنده قالان فرقه ایله دگز طرفنی طوته‌رق فراره شتابان اولدی. پیاله پاشا دخی وقت گچیرمکسزین دونمای همایونی ایکی‌یه تفریق ایده‌رك برقسمیله کندیسی فرارطریقنی طوتان فرقهٔ صلیب اوزرینه حرکت ایلدیکی گبی قسم دیگرینی دخی احمد و مصطفی بکلر قوماندا‌سیله حصار آلتنه التجا ایدنلر علیهنه سوق ایلدی. پیاله پاشا معیتی فرقه‌سیله آمیرال دوریا فرقه‌سنه یتشمش اولدیغندن بوایکی فرقه آره‌سنده غایت دهشتلی بر محاربه

وقوعه گلمشدر . دريانك يوزى طوپ دومانيـله قاپلانمش اولديغى
برزمانده ايدى‌كه، گميلريكديگرينه رامپا ايده‌رك طرفين جنكاورلرى
آرمه‌لردن وكوپشته وقصـاره‌لر اوزرندن كمال شدت وتهالكله برى
برلرينك گميلرينه صچرايه‌رق گوكرته‌لر اوزرنده تير وشمشير ونيزه
وخنچرايله غايت خونريزانه برمقاتله اجرا ايلديلر . اول‌قدر دوكو-
شديلركه ، دوكدكارى قانلر دكزك رنكنى تلوين ايلدى . عاقبت اهل
صليب جنكاوران عثمانيانك شـدت صولتلرينه تاب آور مقـاومت
اوله‌ميه‌رق فناحالده مغلوب‌وپريشان اولديلر؛ وكمال رزالت وحجاب
ايله ايتاليا صولرينه طوغرى فرارتصديسنده بولنديلر . بوبوزغونلقده
گميسنى قورتاران قپودان پارمـقله گوستريله‌جـك قدر آز ايدى :
خلاصه ، متفقين دونمانـنك برقسمى غرق ، بر طـاقملرى احراق
اولندى ، بر قسمى‌ده سـاحللره دوشـه‌رك پاره‌لندى گيتدى . برى
طرفده‌كى احمدبك فرقه‌سى ايسه شان وشهرتجه پياله پاشا فرقه‌سندن
آشـاغى قالميه‌جق درجه‌لرده ابراز آثار شـجاعت و فداكارى ايله
تاآطه‌نك استحكاملرى آلتنه قدر صـوقوله‌رق اوراره التجا ايتمش
اولان اهـل صليب گميلرينى باطرمق وياقمـق واجراى تضييق ايله
قره‌يه چيقارتمق گبى خارق‌العاده دينيله‌بيله‌جك بيوك بيوك موفقيتلره
نائل‌اولدى . بوفرقه‌يه قوماندا ايدن‌ناپولى آميرالى واوغللرى و آميرال
آندريا دوريانك اوغلى و سيچيليه آميرالى گبى اهـل صليبك ايلرى
گلن سردارلرى گوردكارى تضييقات وشدائده قارشى ثبات‌گوستره-
ميه‌رك قوماندالرى آلتنده بولنان گميلرى ترك ايله جربه حصارينه
جان آتمشلردر؛ حاصل كلام ، اثناى محاربه‌ده باطيريلانلردن باشقه
دشـمنك يكرميسى قادرغه ويكرمى يديسى بارچه انواعنـدن اولمق
اوزره (٤٧) قطعه سفائنى صيغ صولرده اوطورمش اولمغله عثمانيلر
النه گچوب ، قورتاريله بيلنلرندن ماعداسى احراق اولندى . ديگر

طرفده (٧) قادرغه دخی جربه گچیدنده قره‌یه اوغرامش اولدقلرندن بونلرده اسیر ایدلدی .

بحراً حصوله گلن بو موفقیت عظیمه‌یی متعاقب نوبت جزیره‌نك استردادینه گلمش ایدی ؛ بو خصوص ایچون دخی طرابلس بکلربکیسی طورغود پاشا ایالتنك سواری وپیاده عساکرندن عبارت بر قوهٔ کافیه ایله جزیره‌نك قارشیسنه مواصلت ایلمش اولدیغندن پیاله پاشا ایله برلکده جزیرهٔ مذکوره علیهنه اجراسی مقرر اولان حرکات حربیه‌یی مذاکره ایلدیلر ؛ ونهایت دونمای همایوندن چیقاریلان عسکر ایله طورغود پاشا معیتی فرقه‌سی جزیره‌یه نقل اولنوب ، بو ایکی مقتدر امیرالك ترتیبات حسنه‌لری ثمره‌سی اوله‌رق حصارك اوچ جهتنه مترسلر کشادیله عسکر یرلشدیرلدکدن ولزومی قدر طوپلر دخی تعبیه قلندقدن صکره رمضانك (٣) نجی گونی حصر وتضییقنه باشلانلدی . دیگر طرفی دخی دونمای همایون ایله شدتلی آبلوقه آلتنه آلنمش ایدی . او گیجه دشمن قلعه‌دن خروج ایله مترسلری علی‌الغفله باصمق گبی بعض تدابیره تشبث ایلمش ایسه‌ده بالمقابله عساکر منصوره طرفندن گوستریلن مهاجات فداکارانه‌یه طیانه‌میوب ، بر خیلی مقتول ، مجروح ، اسیر براقه‌رق قلعه‌یه قپانمغه مجبور اولمشدر . دشمن طرفندن حصارك چوره‌سنی محاط اولان خندقدن باشقه ایلری‌یه بر عمیق خندق دها حفر اولنوب ، چیقاریلان طوپراغیله آرقه‌سنه برده منتظم سپر تشکیل ایدلمش وبو خط مدافعه‌نك محافظه‌سی ایچون آیریجه (٣) بیك نفردن عبارت بر قوهٔ کافیه تخصیص قلنمش ایدی ؛ ونه جوار مذکورده موجود اولان برصو قویوسنی — که ، محصورین احتیاجلرینی ازاله ایچون لازم اولان ماء لذیذی بورادن اخذ ایلکده ایدیلر — محافظه ایچون بر محکم مترس انشا ایده‌رك بورانه دخی (٨٠٠) نفردن عبارت بر فرقهٔ مستقله بولندیرمقده ایدیلر . گرك بو قویونك محافظلری وگرك قلعه‌یه صو طاشیمقله مشغول بولنانلر علیهنه سوق اولنان برمقدار عثمانلی عسکری بونلری تضییقه باشلامش اولدیغندن جنرال « دون آلوارو » قلعه‌دن چیقاردیغی (٥) بیك نفر موجودلی برفرقه ایله عثمانلی مترسلری اوزرینه برهجوم اجراسنه‌تصدی ایلدی؛ بری طرفدن دخی اوزرلرینه گلمکده اولان دشمنه قارشی مترس‌آردندن مدافعه‌یی شانلرینه مغایر گورن عثمانلی دلاورلری ایلری‌یه حرکتله دشملرینی‌یولده قارشیله‌یوب ، غایت قانلی برمحاربه وقوعنی تسریع ایلدیلر . بو مقاتله رمضانك (١٣) نجی گونی وقوعه گلوب ، آنجق ایکی ساعت قدردوام ایده‌بیلدی . دشمن ابتداکی گوستردیکی جسارت نسبتنده ارائهٔ ثباته مقتدر اوله‌مدیغی جهتله فنا

حالده بر بوزغونلغه دوچار اوله‌رق قلعه طرفنه طوغری ترس یوزینه فراره باشلادی . دشمن بووجهله فراره قویولدیغی اثناده معقبلر دخی تابرنجی خط مدافعه‌لرینه قدر آرقه‌لرندن آیرلمیه‌رق کیمی قتل ، کیمی جرح ، کیمی‌ده اسیر ایلدکدن باشقه مذکور مدافعه خطنی‌ده ضبط ایله سپرلری اوزرینه آیات فوز وظفر اولان رایات غالبه‌لرینی رکزه موفق اولدیلر . بری طرفده بر مفرزه عثمانلی عسکری‌ده دشمنك صو قویوسنی ضبط ایلمش اولمغله قدرت مقاومتنی بو یوزدن دخی کسره موفقیت حاصل اولدی . بو مظفریتی متعاقب دشمن یدندن ضبط اولنان سپرلر آرقه‌سنه (١٥) قطعه طوپ تعبیه اولنه‌رق قلعه‌نك تخریبنه مباشرت اولندیغی صره‌لرده طوپلری چیویله‌مك قصدیله اهل صلیبك کندیسنه گووه‌ن طاقلرندن (٣) بیك نفر فدائی جنگاور سچیلوب ، زره لباسلرله ملبس اولدقلری حالده علی‌الصباح قلعه‌دن خروج ایله مترسلر اوزرینه شدتلی بر هجوم اجرا ایلدیلر ؛ وحتی طوپلرك تا یاننه قدر گله‌رك فوق‌العاده براثر شجاعت گوستردیلر ایسه‌ده بر نتیجهٔ مفیده استحصالنه قدرتیاب اوله‌مدیلر ؛ چونکه ، بو صره‌ده دلاوران عثمانیان دخی مهاجملرك بطش وشدتلرینه فائق بر جلادت قهرمانی ایله مقابله ایده‌رك ایکی ساعت قدر بر مقاتلهٔ خونریزانه اجراسنه قویولدیلر ؛ وعاقبت دشمنلرینی قهر وتدمیر ایله سپرلردن آشاغی‌یه آته‌رق سکز طقوز یوز قدرینی قلیجدن کچیرمك وبقیةالسیوفنی تا قلعه قپولرینه قدر تعقیب ایلمك گبی قهرمانلقلر گوستردیلر . مقدما جزیره جوارنده‌کی وقوع بولمش اولان دکز محاربه‌سنده دشمنك (١١) قطعه قادرغه‌سی تا قلعه‌نك آلتنه قدر صوقولوب ، دونتمای همایونك هجماتندن بو طریق ایله قورتوله‌بیلمشلر ایدی . بونلر طرفندن انداخت اولنان مرمیات مترسده‌کی عسکره خیلیجه زیان ایراث ایلکده اولمسنه مبنی قلعه‌نك فتحندن مقدم بونلری باطرمق ایجاب حالدن ایدیسه‌ده قره طرفندن خندق وطابیه مثللی بر طاقم موانع جسیمه ایله عثمانلی آتشلرندن تحفظ ایتمکده اولدقلری گبی دکز جهتندن‌ده قلعه‌نك آتشی آلتنده اولدقدن باشقه دونتمای همایون ایله آره‌لرنده گولله یتشمیه‌جك قدر صیغلق بولنمغله رفع مضرتلری خصوصی غایت مشکل ایدی . نهایت دونتمای همایونك صندللری ایله فرقته‌لره اوق وحربه وتفنك ایله مسلح عسکر وضع اولنه‌رق بر طاقم مقتدر قپودانلر قوماندالریله سالف‌الذکر قادرغه‌لر اوزرینه سوق ایدلمك وبونلره قره جهتندن‌ده معاونت اولنمق اوزره بر فرقه سواری عسکری تعیین وارسال قلنمق تدبیرینه مراجعت اولندی . بو حرکت عسکریه علی‌الصباح گرك قلعه‌دن وگرك مترسدن شدتلی طوپ وتفنك آتشلرینه ابتدار اولندیغی بر صره‌ده اجرا ایدیلوب ، عسکر ایکی طرفك آتشلری آره‌سنده بولندیغی حالده ساحله طوغری ایلریلیه‌رك باروت دومانی ایچنده

غائب اولوب گیتدی . بحراً سوق اولنان اینجه دونمه دخی قلعه‌دن ودشمن گمیلرندن اجرا قلنان شدتلی آتشلره قارشی تعطیل حرکات ایتمکسزین مذکور گمیلره ربع میل مقداری مسافه قالنجه‌یه قدر تقربه موفق اولدی ایسه‌ده غیر قابل المرور بر مانعه تصادفله توقفه مجبوریت گوردی:— شویله‌که؛ دشمن ذاتاً بوگمیلر علیهنه هر حالده بحراً برحرکت اجرا قلنه‌جغنه اوله حکم ایلمش اولمغله تدارکلی طاورانه‌رق ربع میلدن زیاده بر مسافه‌ده دگزه وسالف الذکر گمیلرك اطرافنه یکدیگرینه قریب برطاقم محکم قازقلر چاقوب؛ آره‌لرینه دخی زنجیرلرله برچوق سرنلر وستونلر ربط وبند ایلمش اولدیغندن بووجهله وجوده گتیریلن مکمل برحائل سوق اولنان اینجه‌دونمانك ایلریلمسنه مانع اولمشدر. نهایةالامر قبا قوشلق زمانه‌قدر طرفیندن غایت شدتلی جنك وجدال وقوعه گلوب؛ پك چوق تلفاتی دخی موجب اولدیغی حالده سالف الذکر حائدن ایچری مروره موفقیت حاصل اوله‌مامغله بالمجبوریه رجعت ایدلدی . بورجعتی متعاقب قلعه‌نك ایکی طرفلرندن دگزه قدر حفر و کشاد اولنان مترسلره یدی سکز قطعه طوپ یرلشدیریله‌رك سالف الذکر قادرغه‌لر اوزرینه ایکی طرفدن آتشه باشلانیلوب؛ افرادینك اکثریسی اتلاف وباقیلری دخی تخلیص جان قیدینه دوشمکله دگزه دوکلدکلری گبی قادرغه‌لرده تخریب ایدیله‌رك تا قنادلرینه قدر صویه باطیرلدیلر؛ وعساکر عثمانیه بو وجهله مضرتلرندن قورتولدی . بوندن صکره قلعه‌نك فتحی خصوصنه مقتضی تدابیره تشبث اولنوب؛ شوالك برنجی گوننده اعتباراً مترسلری ایلریلتمك گبی عملیات ترابیه ایله اشتغال اولنه‌رق تا خندقك کنارینه واصل اولنجه‌یه قدر یکرمی دفعه مترس دگشدیرمك ودشمنك هر ایلریلدیکی مترس اوزرینه موجودلری بیك نفردن آشاغی اولمیان فرقه‌لرینك هجوملرینی دفع ایتمك صورتیله محاربه‌یه دوام اولنوب؛ مترسلر خندقه تقریب اولندقدن صکره‌دخی طوپراق سورمك عملیاتنه باشلانلدی . بوطریق ایله خندق طولدیرلدقدن صکره اوزرینه اخشابدن بش عدد قوله‌لر انشا اولنوب؛ ایچریلرینه لزومی قدر طوپلرله بر طاقم جنگاورلر وضع وتعبیه قلنه‌رق حصارك داخلنه طوپ وتفنك واوق و صپان گبی وسائط گونا گون ایله مرمیات یاغدیرلمغه بالابتدار دشمن گوز آچه‌میه‌جق بر حاله گتیرلدی . ایش بو درجه‌یی بولدقدن صکره آرتق هر گون دشمن افرادندن فرصت دوشوردکجه بشر اونر نفر برلکده گدکلردن طیشاری‌یه جان آته‌رق اردوی همایونه التجا ایتمکه باشلادیلر؛ خلاصه؛ بو منوال اوزره محاصره تمام سکسان گون امتداد ایلدی؛ ونهایت تکمیل شمالی آفریقه‌یی فتح ایتمك افکاریله بورایه گلمش اولان اسپانیا جنرالی « دون

آلوارو» دوچاراولدیغی یأس وفتورك الجاآت شدیده‌سنه‌قاپیله‌رق(١٠٠٠) نفر منتخب جنگاوران ایله ذی‌القعده‌نك (٧) نجی گونی علی‌الصباح صولت و فقط قطعی بر هجوم اجراسنه تصدی ایلدی .

فی‌الحقیقه ، بو دفعه اعدا فوق‌العاده بر جسارت مأیوسانه ایله قارشیلرنده بولنان عثمانلی فرقه‌سی اوزرینه یوکلنه‌رك بو فرقه‌یی رجعته اجبار ایلدیلر ایسه‌ده امرای لشکرك تشویقات حکیمانه‌لری سایه‌سنده ینه بو فرقه طرفندن شدتله قارشیلانه‌رق بودفعه‌ده کندیلری رجعته مجبوراولدیلر : خلاصه ، برقاچ دفعه‌لر طرفین بوزیلوب ، ینه بر یکی غیرتله طوپلانه‌رق یکیدن هجوملر اجرا ایتمك گبی فوق‌العاده‌لکلر گوستردیلر . بو صاواش ایکی ساعت قدر دوام ایتدکدن صکره عاقبت نسیم فوز وظفر طرف عثمانیانده وزان اولمغله دشمن قلعه‌یه طوغری فراره شتابان اولدی . عساکر عثمانیه ایسه تعقیبلرینه دوام ایله پك چوقلرینی تلف ایتدکدن باشقه قلعه‌قپولرینی‌ده یدضبطه کچیردیلر. بو آره‌لقده «دون آلوارو» اورته‌ده قاله‌رق ناچار دکز جهتنه طوغری فرار ایله سالف‌الذکر مغروق قادرغه‌لره جان آتدی . بو حالی گورن دلاوران عثمانیان دخی فرقته وصندالله‌ره گیره‌رك مذکور قادرغه‌لر اوزرینه عزیمتله جنرال جنابلرینی حیاً الده ایتمکه موفق اولدیلر . قادرغه‌لر ذاتاً تعمیر قبول ایتمز درجه‌لرده تخریب ایدلمش اولمغله تخلیصلری خصوصندن صرف نظر اولنه‌رق اشیای موجوده‌لری غارت ایدلدکدن صکره یاقلدیلر. قلعه‌دن بو حالی مشاهده ایدن محصورین آرتق هیچ برطرفدن امیدنجات قالمدیغنی آکلایه‌رق استیمان‌ایتمك اوزره بولندقلری برصره‌ده عساکر عثمانیه دخی ایچری‌یه فرجه‌یاب دخول اولمغله اکثریسی طعمهٔ شمشیر وبر طاقلری‌ده قیداسره گرفتار اوله‌رق در زنجیر ایدلدیلر . قلعه‌ده تحصن ایدن دشمنك مقداری (١٠) بیك نفردن زیاده‌اولوب ، (٨٨٠٠) نفری عساکر بریه وباقیسی مقدما انهزامه اوغرادیلان دونما افرادندن قورتیله بیلنلردن عبارت ایدی . عثمانلیلر طرفندن اسیر ایدیلن (٤) بیك قدر افرادن ماعداسی کاملاً هلاك اولمشلردر . هله اهل صلیبك دونماجه اولان ضایعاتی بوکا قات قات فائق اولوب ، تلف اولان بحریه نفراتنك مقداری دخی (٣٠) بیك راده‌سنده ایدی : خلاصه ، بوسفرده اهل صلیب براً وبحراً بیوك بربوزغونلغه دوچار اولمشلردر.

بوپارلاق مظفریتی متعاقب پیاله‌پاشا دونمای همایون ایله طرابلس سواحلنی دخی‌دور ایده‌رك حال شقاوتده بولنان عربانك امراصلاحنه موفق اولدقدن صکره درسعادته عودت ایلدی . دونمانك درسعادت

لیمانه‌وصولی (٩٦٨) سنهٔ هجریه‌سی محرمنك (٦) نجی و (١٥٦٠) سنهٔ میلادیه‌سی ایلولنك (٢٧) نجی گوننه مصادف اولوب ، او زمانه قدر مثلی سبق ایتمه‌مش غایت مطنطن براستقبال آلاییله‌قارشیلانمشدر: — شویله‌که ، « دون آلوارو » و « آمیرال چغاله » وسائره گبی بیوك رتبه اصحابندن بولنان اسرای حربیه آمیرال گمیسنك قصاره‌سنده بولند- یریلوب ، ضبط اولنان (٤٠) قدر سفائن دخی دومنسز و دیرکسز واوستلرنده عثمانلی سنجاقلری اولدیغی حالده باندیره‌لری منسترهایدلمش وسفن همایونك یدکلرینه آلنمش بولنه‌رق بیوك برنمایشله سرای برونی طولاشـلمشدر . بومظفریت آلایی دكزك یوزنده بیگلرجه قایقـلر ایچنده وساحللر اوزرنده‌طوپلانمش اولان‌اهالینك مسرت آوازه‌لری وآتیلان شنلك‌طوپلری صدالریله قارشیلانمش وحتی «سلطان سلیمان» حضرتلری‌بیله لطفاً ساحلسرای همایونلرینی تشریف‌ایدوب ، بووجهله مجاهد قوللرینی تلطیفه رغبت بیورمشلردر .

اشبو امرای خرستیانیه‌ایله (٤) بیگه قریب اولان اسرای‌حربیه صفت عسکریه‌لرینی لابس وسلاحلرینی حامل اولدقلری حالده‌اللری باغلی ومجتمعاً حضور همایونه ایصال اولندقلری اثناده اوستریا قرالی فردینا ندك سفیر مخصوصی دخی نزد شاهانه‌ده بولنمغله اسرای مومی- الیهم منظور نظر شهریاری اولدیغی و «پیاله پاشا» ایله امرای سائره‌یه خلعتلر احسان قلندیغی اثناده‌بومظفریت فوق‌العاده‌نك‌بادی اوله‌جغی مسرت عظیمه‌نك وجه شاهانه‌ده هیچ بر علامتی مشاهده اولنمامش وذات شاهانه‌نك اصلا وقار وتمکیننی بوزمامش‌اولدیغنی سفیرجنابلری گورنجه حیرته دوشه‌رك بوحالی‌اوپادشاه حکیمك‌عادتا عظمت وتکبرینه حمل ایلمشدر . پیاله پاشادخی طالعك کندیسنه نصیب ایلمش‌اولدیغی هرنوع موفقیاته قارشی اصـلا تبدل گوسترمز برمرد ثابت اولمغـله مشارالیهی دخی پادشاهك یورکنه تشبیه ایلمشدر .

مالطه سفری — سلطان سلیمان قانونی رادوس آطه‌سنی تسخیر ایلدیکی زمان جزیرهٔ مذکوره‌ده یرلشمش اولان «سن‌ژان» شوالیه‌لری اسپانیا قرالی بشنجی شارلك مساعده‌سیله مالطه جزیره‌سنه چکلمشلر ایدی؛ چونکه، قرال جنابلری گویا بونلرك رادوس‌ده عثمانلیلره قارشی گوسترمش اولدقلری شجاعت وبالخاصه، عالم خرستیانیته ایفا ایلدکلری بیوك خدمته مقابل — گرفتار اولدقلری فلاکتدن طولایی حاللرینه آجیه‌رق — هم برمروت عالیجنابانه گوسترمك، هم‌ده عثمانلیلرك ایتالیا علیهنه وقوعه گلن تجاوزات دائمه‌لرینه برسد ممانعت چکمش اولمق فکریله بونلره مالطه و جوارنده بولنان غوزا (Goza) آطه‌سنی ویرمش ایدی. شوالیه‌لر بورایه چکلدکلری زمان جزیره هرنوع اسباب مدافعه‌دن عاری، عادتا برقیاالقدن عبارت ایمش: فقط بونلر جزیره‌نك غایت الویرشلی اولان موقع طبیعیسندن بالاستفاده شمال شرقی جهتنده‌کی لیمانی درعقب تحکیمه باشلایوب، برطاقم استحکامات متینه وجوده گتیرمشلردرکه، استحکامات مذکوره الحالة هذه متانتلرینی محافظه ایتمکده‌درلر. شوالیه‌لر مالطه‌ده یرلشدکدن ولزومی قدر دونما تدارك ایلدکدن صکره دائما اسپانیول وایتالیانلرله برلکده حرکت ایده‌رك عثمانلیلره قارشی تجاوزاتدن خالی قالمازلر و فرصت دوشوردکجه گرك سواحل دولت علیه‌یه و گرك عثمانلی سنجاغنی حامل سفائن تجاریه‌یه ایصال دست تعدی ایله ایقاع مظالمدن گیری طورمازلرایدی. «هامر» و«قیره‌یزی» گبی معتبراوروپا مؤرخلری بیله خرستیان باندیره‌سی آلتنده وقوعه گلن بو مظالمی عالم خرستیانیت ایچون ازاله‌سی حقیقةً غیر قابل برلکه اولمق اوزره حکایه ایلمکده‌درلر. فی الحقیقه، بونلرالرینه گچیردکلری اسرای اسلامیه حقنده خاطر و خیاله گلمز درلو درلو اشکنجه‌لرله ازا

و جفا ایلمکده اولدقلری جهتله آرتق ملعنتلری طاقتفرسا بر درجه‌یی بولمش ایدی . حضرت پادشاه بو بال و یرمز آریلرك حرکات مضرانه‌لرینی بر نظر دور بینانه ایله تفتیش ایده‌رك یکی پیدا ایتدکلری قوواندندن‌ده قیشقیردیللری لازم اولدیغنه حکم ایلمشدر ؛ فقط دوام ایده گلمکده اولان اسفار شمالیه بو فکرك قوه‌ده قالمسنه سبب اولمقده ایدی . اردوی همایونك ویانه محاصره‌سندن عودتی صره‌لرنده ینه بوقورصانلر طرفندن امتعهٔ نفیسه ومبالغ کلیه‌یی حامل بر عثمانلی تجار سفینه‌سی ضبط و مصادره قلنمش اولمغله ذات شاهانه‌نك آرتق دریای خشم وغضبی بوسبتون جوش‌وخروشه گله‌رك بوخائنلرك قهر وتدمیری و جزیره‌لرینك تسخیری ایچون دونمای همایون احضارینی اراده بیوردیلر .

سلطان سلیمان قانونی حضرتلرینك — فاتح وسلیم قدیم حضراتی مستثنا طوتلدقلری حالده — هیچ برجهانگیره نصیب اولمیان اقتدار عسکری وپولتیقیلری‌ده برکره نظر مطالعه‌یه آلنه‌جق اولورایسه‌مالطه فتحی حقنده‌کی نیت شاهانه‌لرینك دها نصل برحکمت سیاسیه‌یه مبنی اولدیغی کندیلکندن تعین ایدر ؛ چونکه، مالطه جزیره‌سی برکره عثمانلی النه گچنجه جنوبی ایتالیا ایله سیچیلیه آطه‌سی علیهنه اجرا اولنه‌جق سوقیات عسکریه ایچون اس‌الحرکات اتخاذینه نه‌درجه‌لرده الویرشلی بولندیغی بالجمله افکار عسکریه اصحابنك تحت تسلیمنده اولمغله فن حرب و سیاست نقطهٔ نظرندن حائز اولدیغی اهمیت فوق‌العاده ایضاحدن مستغنیدر.

احضارینه ارادهٔ سنیه شرفتعلق ایدن دونمنا ایچون (٩٧١ هـ و ١٥٦٤ م) سنه‌سی موسم شتاسی اثناسنده استانبول لیماننده بر بیوك حاضرلق گورلمکه باشلادی . بو تدارکاتك نتیجه‌سی اوله‌رق ایلك بهاره قدر مختلف صنفدن (١٨١) قطعه سفن حربیه ایله

(۳۰) بيك نفر موجودلی بر منتظم اردو حاضر ومهيا ايدلدی . ترسانه آنبارلرنده حدسز، نهايتسز موجود بولنان مهمات ولوازمات متنوعه ايله اودورده‌كی ماهر عثمانلی مهندسلرينك اثر معرفتلری اوله‌رق وجوده گتيرمش اولدقلری متنوع آلات حربيه‌دن دخی مع زيادهٔ دونمای مذكوره تحميل ايدلدكدن صكره حاضر بولنان عسكر دخی اركاب اولنه‌رق (۹۷۲) سنهٔ هجريه‌سی شعبانی اواخرينه مصادف اولان (۱۵٦٥) سنهٔ ميلاديه‌سی نيسانك برنجی گونی استانبول ليماننده‌ن حركت ايتديرلدی . بودونمانك بيوك آميرالی جربه قهرمانی قپودان دريا مشهور «پياله پاشا» اولوب ، عساكر بريه قوماندانی دخی دردنجی وزير «مصطفی پاشا» ايدی . «خيرالدين پاشا» دن صكره شهرت شايعه‌سيله آق دڭزك هركوشه‌سنده اجرای حكم ونفوذه قادر اولان طرابلس غرب بكلر بكيسی مشهور « طورغود پاشا » دخی قوماندامسی آلتنده بولنان قوهٔ بريه وبحريه‌ايله اشبودونمايه التحاق ايتمك وبومشكل سفرده برابرجه ايفای حسن خدمت ايلمك اوزره مأمور قلنمش ايدی ؛ مع مافيه، بويله‌مهام امور بحريه‌ده «سلطان سليمان» حضرتلرينك امنيت واعتمادی بالخاصه سالف‌الذكر طورغود پاشايه اولديغندن گرك سرداروك وگرك قپودانك پاشای مشاراليهك رأی وتدبيرندن خارج برايش گورمه‌ملرينی دخی آيريجه‌اراده وتنبيه بيورمشلرايدی . بری طرفده شواليه‌لرمالطه‌افقنه نه‌درجه‌لرده كثافتلی فورطنه بلوطلری بريكمكه باشلاديغنی گورمش‌اولدقلرندن اولانجه‌قوتلريله يكی‌وطنلری بولنان بو آطه‌نك‌استحكاماتنی تزييد واكماله چالشمشلر ومقصدلرينه‌ده موفق اولمشلردر .

مالطه [لوحه (۱۷)] جزيره‌سنك شمال‌شرقی جهتنده ايكی ليمان موجوددركه، بونلردن اسكی شهری حاوی اولان‌بيوك ليمان،ديگرينه [قرانتينه ليمانی] نسبةً شرق جهتنده بولنانی اولوب؛ مذكور ليما-

نك‌ده شرق ساحلی اوزرنده دکزه طوغری اوزانمش اوچ عدد
برون واردر ؛ واسکی شهر اورته‌ده‌کی برونك اوزرنده کائندر .
مذکور برونك‌دها ایچ‌طرفنده سانغل (Sangle) نامنده‌کی آطه‌جق
کائن اولوب، اشبو آطه‌جق اوزرینه‌دخی استحکام‌انشا اولنمش‌ایدی .
موسیت (Museeit) تعبیر اولنان غرب [قرانتینه] لیمانی ایله شرق
[بیوك لیمان] لیمانی بربرندن آییران ودکزه طوغری‌اوزانوب،
چیقمش اولان سه‌به‌راز (Sceberras) صرتی اوزرینه و مدخل
لیمانه ناظر بر نقطه‌یه دخی سنت الموا (St. Elmo) اسمنده غایت
متین بر برج انشا قلنمشیدی . الیوم بو صرتك اوزرنده لاواله‌ت
(La Vallette) شهری موجوددر .

وقوعی تقرب ایتمکده اولان عثمانلی محاصره‌سنده آطه‌یی محافظه
ومدافعه ایده‌جك اولان عسکرك مقداری (٧٠٠) شوالیه ایله سائر
بریه وبحریه عساکرندن و اسپانیا دولتی طرفندن گوندریلان قوهٔ
معاونه‌دن عبارت اولمق اوزره (٨٥٠٠) نفر دها موجود اولوب ،
اشبوایکی‌قوهٔ عسکریه‌دن ماعدا اسپانیادولتی طرفندن سیچیلیه والیسنه
اولنان امر واشعار اوزرینه اوراجه دخی بر قوهٔ معاونه ارسالی
ایچون فوق العاده تدارکاته باشلانلمش ایدی . اسپانیوللرك عسکرجه
معاونتلرندن باشقه سائر دول خرستیانیه طرفلرندن بریاردم وقوعه
گلمه‌مش ایسه‌ده پاپا جنابلری دخی (١٠) بیك قراون اعانهٔ نقدیه
ارسال ایله سماحت خرستیانیه‌سنی گوسترمشدر .

هر نه‌قدر اوروپا تاریخلری‌مالطه عسکرینك مقدارینی بروجه‌بالا
(٩٢٠٠) نفردن عبارت اولمق اوزره ارائه ایلمکده ایسه‌لرده بزبو
معلوماتی برحقیقت تاریخیه اولمق اوزره تلقی ایده‌مه‌مکده‌یز؛ چونکه
محافظه‌سی بر قوهٔ کلیه‌یه محتاج اولان اصل مالطه حصارندن ماعدا
سنت آنجلو (St. Angelo) قلعه‌سی، سنت‌الموبرجی ، سنت میشل

(St Michael) طابیه‌سی، ده‌لاسانغل استحکامی گبی متفرق وجسیم مواقع عسکریه هپ بالاده مقداری مذکور اولان قوتله محافظه اولندیغی صورتده هر مستحکم موقعك حصه‌سنه (١٨٤٠) نفر اصابت ایدرکه، بو مقدار عسکرك دکل برقلعه‌یی حتی بر پلنغه‌یی بیله محافظه‌یه عدم کفایتی درکاردر؛ مع هذا. امثال کثیره‌سیله مثبت اولدیغی وجه اوزره هر وقعه‌ده عثمانلیلره قارشی دشمنلرینك قوتنی آز گوسترمك ذاتاً خرستیان مؤرخلرینك تعصبلری مقتضیاتندن اولدیغی بزجه ذره قدر اشتباهی دعوت ایلمین حائقدندر؛ بنابرین، بو وقعه‌ده دخی مؤرخین خرستیانیه عادت قدیمه‌لرینه اتباعاً دشمنك مقدار یکونتی حد صحیحندن دون گوسترمکله کتم حقیقت وادیسنه صاپمشلردر؛ حاصل کلام، گرك موقعك مناعت طبیعیه‌سی وگرك وجوده گتیریلان استحکاماتك متانت فوق العاده‌سی مالطزلر ایچون بك بیوك بر استناد-گاه اولدیغی گبی یدلرنده بولنان اسلحه‌نك دخی غایت مکمل اولمسی قدرت مقاومتلرینك برقات دها تزییدینه خادم اولمشدر؛ خصوصیله بو مشهور محاصره‌دن یدی سنه مقدم شوالیه‌لره «دی‌لاواله‌ت» نامنده شجاعتله معروف بر فرانسز سلاحشورینك (غران متری) نصب ایدلمش اولمسی‌ده معناً قوتلرینی تزییده باعث اولمشدر.

عثمانلی دونماسنك تقربی خبری مالطه (غران متری)سنه ایصال اولندیغی زمان مرقوم، شوالیه‌لری کلیسایه جمع ایله آنلره خطاباً زیرده‌کی سوزلری سویلمشدر:—

«ایشته برعظیم دشمن اوزریمزه ییلدیرم گبی گلیور! شو الیمزده‌کی صلیب بو منکرلرك آیاقلری آلتنه دوشمك جناب اله طرفندن تقدیر اولنمش ایسه بیله بو اوغورده ینه فدای جان ایتمکدن گیری طورمامليز! بو اوغورده بزل جان ایدن سعادتلی براولومه نائل اولور! بوشرفه نائلیته کسب استحقاق ایچون محاربه‌لرده قورقولریمزی ازاله ایده‌جك وبزی اصلا مغلوب ایتمیه‌جك اولان عهد ویمینمزی کلیسامز محرابنده تکرار ایده‌لم!!!»

بوسوزلره قارشی قرداشلر کمال درجه اطاعت امارهلری گوستر-
دیلر و (عشـای ربانی) آیینی اجرا ایله عهـد ویمینلرینی تکرار
ایلدیلر؛ وبینلرنده اولان برودت وعداوتدن صرف نظرله محاربه‌نك
ختامنه قدرهیچ خاطرلرینه ذوق وصفانی گتیرمیه‌جکلرینه وقانلرینك
صوك طامله‌سنی دوکونجه‌یه قدر میدان حربی ترك ایتمیه‌جکلرینه عهد
ویمان ایلدیلر .

بزم شوسوزلری بورایه درج ایتمکدن مقصدمز برطاقم اشقیانك شناسنه دلالتق ایتمك فکریله اولمیوب ؛ مجرد وقتیله عثمانلیلرك قلوب خرستیانیه‌یه نه درجه‌لرده القای دهشت ایلمش قهرمانلر اولدقلرینی گوسترمك ایچوندر : یوقسه بوگبی سوزلرك حد ذاتنده هیچ اهمیتلری اولمدیغنه وبریأس و تعصب شدید الجاسیله تفوه اولنمش برطاقم دکرسز سفسطه‌لردن عبارت بولندیغنه هرکسله برابر بزدخی قانعز .

(۱۵٦۵ م) سنه‌سی مایسنك (۱۹) نجی و (۹۷۲ هـ) سنه-
سی شـوالنك (۲۰) نجی گونی عثمانلی دونمـاسی مالطه صولرینه
گلدی. قپودان پیاله پاشا طرابلس بکلر بکیسی طورغود پاشـانك
وصولندن مقدم حرکات عسکریه اجراسنه بدأ اولنماسی جهتنی التزام
ایلدیکی حالده سردار مصطفی پاشـا لزومسز برغرور ایله وصوللرینك
ایرتسی گونی عسکری جزیره‌نك جنوب شرقیسنده‌کی مارسا سیروقو
(Marsa Scirocco) لیماننه بالاخراج قارشیلرینه چیقان یدی سکز
یوز نفر قدر زرهلی شوالیه عسـکرینك هجوملرینی دفع ایتـدکدن
صکره ایلریلیه‌رك (سنت‌المو) برجنی محاصره ایتمـك تشبثنه ابتدار
ایلدی . بو موقع [سـه‌به‌راز صرتی] غایت صرپ قیالقدن عبارت
اولدیغی حسبیله عثمانلی مهندسلری یاپیله‌جق مترسلرك انشاسی خصو-
صنده پك بیوك مشکلاته تصادف ایلدیلر ؛ فقط فکر ایجادده اولان
قوت هرمانعه غلبه ایتمك خاصیتنی حائز اولمغله عثمانلی مهندسلری‌ده
بوراده‌اوقوته مراجعتله سطح‌خارجیلری صمانله یوغورلمش چامورلرله

حیوالی اخشابدن متحرك و بر آدم ارتفاعنده سپرلر انشا ایده‌رك مذكور برجك شدتلی آتشلرندن محاصرین عثمانیه‌یی مهما امكن محافظه‌یه موفق اولدیلر.

طوپراغه صمان قارشدیرمقدن مقصد سپرلرك اوزرلرندن دوكلمه‌مسی ایچون اولوب، سپرلری طوپراقله صیوامق دخی محضا دشمنك اوزاقدن لایقیله تشخیصنه مانع اولسون وقوهٔ مقاومتلری دها زیاده بولنسون ایچون ایدی.

محاصره‌نك بدأندن بش گون مرورنده عثمانلی آمیراللرندن «اولوج علی بك» یارم فیلو [٦ قطعه] دونما ایله اسكندریه‌دن مواصلت ایلدی. [بومشهور ذات اوروپا تاریخلرنده «اوشیال» (Ochiale) نامیله معروفدر] ویدنجی گونی (١٣) پاره قادرغه‌دن مركب اولان طرابلس دونماسیله «طورغود پاشا» دخی محل معركه‌یه یتشدی. بو اختیار آمیرال — برولایتك مركز اداره‌سی فتح اولندیغی حالده سائر طرفلری سهولتله اله گیره‌جكی گبی، عكسی تقدیرنده دخی توابعی ایله اوغراشمق عبثه اشتغال قبیلندن اوله‌جغی قاعدهٔ اساسیه‌سنه استناداً — یك نظرده سنت المو محاصره‌سنه شدتله اعتراض ایده‌رك بوراسنك شهر آلندقدن صكره كندی كندینه دوشه‌جكنی بیان ایلدی ایسه‌ده بر كره ایشه باشلانلمش اولدیغندن آرتق ایستر ایسته‌مز بر نتیجه استحصال اولننجه‌یه دكین تضییقنه دوام اولندی. طورغود پاشانك امر وتنسیبیله مذكور برجه حاكم اولان نقاط سائره‌یه یكیدن برطاقم استحكامات انشا اولنه‌رق محاصره‌سی شدتلندیرلدیكی گبی موسیت لیماننك غرب ساحلنده وتمام مذكور برجك مقابلنده بولنان برون اوزرینه دخی براستحكام انشا ایتدیردی. بواستحكامك انشا اولندیغی برون الحالةهذه مشارالیه آمیرالك نام عالیسنه نسبتله «دراغوت» برونی یاد اولنمقده‌در. عثمانلی دونماسی دكز جهتنده‌كی مالطز مواقع مستحكمه‌سی اوزرینه طوپ ایشلتمكه باشلادیغی گبی قره‌یه چیقاریلان

(٣٦) قطعــه آغر طوپلرله دخی مواقع مذکوره اوزرینــه دیگر جهتــدن یاغمور دانه‌سی گبی مرمیــات یاغدیرلمغه ابتدار اولندی ؛ خصوصیله طورغود پاشانك کندی نامنه منسوب اولان بروناوزرینه انشا ایتدیردیکی استحکامدن انداخت اولنان مرمیات سنت‌المو برجنه بر صورت مدهشه ومهلکه‌ده اجرای تأثیرات ایلمکده ایدی . بری طرفده مالطزلر دخی شــجیعانه مدافعه‌ده بولنمقده ایدیلر . عثمانلیلر طرفــدن آره‌لقده بر، بر غــیرت فداکارانه ایله تا سنت‌المو برجنك خندقلری کنــارینه قدر صــوقیلوب ، اوزون نردبانلر قوریله‌رق بدنلری اوزرینه شدتلی هجوملر وقوعه گتیرلمکده اولدیغی گبی مالطزلر طرفندن دخی بوهجوملری ثمره‌سز براقق ودائمــا ایلریلمکده اولان مترسلرك تقربلرینی منع ایتمك خصوصنده فوق‌العاده غیرت مشاهده قلنمقده ایدی. سیچیلیه والیسی طرفندن حزیران اواسطنده گوندریله‌جکی وعد اولنان امداد عسکرینك شوهنگامده غایت ایشه یارایه‌جغی درکار ایدی ؛ چونکه ، اوگــده‌کی طابیه‌ده بولنان شــوالیه‌لر عثمانلی آتشلرینك پك زیاده شدتلی اولدقلرینی واســتحکاملرینك فنا حاله گلمکده بولندیغنی و آرتق مقاومته امکان قالمدیغنی بر صورت قطعیه ومتأســفه‌ده « لاواله‌ت » ه بیان ایلدیلر . بواشتکایه قارشی مرقوم دخی جواب اولمق اوزره هرکس ایچون بولندیغی نقطه‌ده وظیفه‌سنی ایفا ایده‌رك اولمکدن باشــقه چاره اولمدیغنی سویلمشدر . بو اثناده فی‌الحقیقه، عثمانلیلر سنت‌الموحصارینی مدافعه ایدن خندقك برجهتدن کنارینه قدر سیرلرینی ایلریله‌ده‌رك مذکور خندقك بر قســمنی بیله ضبطه موفق اولمشلرایدی ؛ فقط غایت عمیق اولدیغندن بردرلو طو- لدیرلمسی ممکن اوله‌مدی . بوجهتله برمناسب یردن‌یاروب، ایکی‌طوپ یرلشدیره‌رك حصارك بدن دیوارینی تملندن دوکه‌دوکه بر آدم صیغه‌جق مقداری بردلیك آچمغه چالشدیلر ؛ وموفق اولدقدن صکره مذکور

دلیکی بیوتمـك اوزره بر قاچ ماهر نقابلر بر قاچ گونلر چالشـه‌رق مطلوب نسبتنده توسیع ایلدیلر ؛ بعده اون قطعه قادرغه آناستونلری گتیریلوب ، برنهایتلری بو آچیلان یووالره ودیگر نهایتلری خندقك کنارینه بندیریله‌رك بو وجهله بر موقت کوپری وجوده گتیردیلر : وبو کوپری قوریلان محلك اوزرینی ، یعنی حصـار دیوارینی متعدد طوپلرله دوکه دوکه هجومه مساعد برگدك آچمغه موفق اوله‌بیلدیلر . بوندن باشـقه گیجه گوندوز بلا فاصله ایشـلدیلن طوپلرك تأثیرات مخربه‌لریله سنت‌المو برجنـك قره طرفنده‌کی دیوارلری یارلمش ودها برطاقم گدکلرده آچیلمش ایدی .

گرك سالف‌الذکر کوپریدن وگرك آچیلان گدکلرك مهما امکن دخوله مساعد اولالرندن ذی‌الحجه‌نك (١٧) سنه مصـادف اولان حزیران افرنجینك (١٦) نجی گونی طورغود پاشانك امر وتسییله برهجوم عمومی اجرا اولنه‌رق اوزون نردبانلر اوموزلرنده اولدیغی حالده عسکر بدنلره وخندق کنارلرینه قدر صوقولدیلر وسالف‌الذکر گدکلردن ایچری‌یه قدر گیردیلر ایسه‌ده بدنلرك آرقه‌لرنده وگدکلرك آغزلرنده بولنان شوالیه‌لر اللرنده‌کی اوزون مزراقلر وبالطه‌لرله جانلی بر دیوار شکلنده بکلیه‌رك اللرنده یالین خنجر کمال شدتله کندیلرینی بودلیکلردن ایچری آتمقـده اولان عثمانلی دلاورلرینی قارشیلایوب ، برخیلی قانلی مقاتله وکشمکش اجراسندن صکره بوهجومی نتیجه‌سز براقمغه موفق اوله‌بیلدیلر ؛ چونکه ، سنت آنجلو وسنت میشـل برجلرندن فوق‌العاده شـدت وسرعتله انداخت اولنان مرمیات مهاجملره قارشی پك زیاده اجرای تأثیر ایلمکده اولدیغی گبی بو آتشلردن قورتولوب‌ده حصارك خندقی گچن وتا بدنلره‌قدر صوقولانلر ایچون‌دخی داخلنه گیره‌بیلمك اوزره آچیلمش اولان گدکلر پك‌ده دخوله مساعد اولمامغله عساکر عثمانیه

سرعت و سهولتله وباخصوص جمعیتله ایچری یه گیرەمدکلرندن بومانعەلر مدافعلرك تأمین موفقیتلرینه پك بیوك یاردم ایلمشدر.

حاصل کلام، محاربه صباحدن باشلایوب، آلتی ساعت دوام ایتدکدن و مهاجملر (۲۰۰۰) نفر شهید ویردکدن صکره گیری یه چکلدیلر. هرنەقدر اوروپا تاریخلری مقدارینی بیان ایتمیورلر ایسەدە عثمانلی مؤرخلرینك سوزلرینه گوره مدافعلردخی بوکا یقین ضایعاته اوغرامشلر ایدی. بو هجوم مشئوم اثناسنده سنت آنجلو برجندن انداخت اولنان مرمیات مهاجملره پك زیاده خساری موجب اولمغله طورغود پاشا مذکور برجه مقابل بر استحکام انشاسی لزومنی سرعسکر پاشایه اخطار ایله مذاکراتده بولندقلری صرەدە ینه او برجدن آتش ایدیلن بر طوپك دانەسی طورغود پاشانك یقیننده بولنان بر قیایه چارپوب. مذکور قیایی پارچەلمش وبو پارچەلردن بریدە پاشای مشارالیهك باشنه اصابتله جریحەدار ایدەرك آغزندن، بروندن، قولاقلرندن فیشقیران قانلرله ململع اولدیغی وکندندن گچمش بولندیغی حالده همان طوردیغی یرەسریلی ویرمشدر. حیفاکه، عثمانلی بحریونی میاننده وجودیله افتخار اولنان او امثالسز و شانلی اختیارك بوجریحه عاقبت موجب شهادتی اولدی. فی الحقیقه. جریحەدار اولدقدن صکره بش گون دها یشادی ایسەدە بو مدتی بر حال احتضار ایچنده گچیروب، کندینه مالك اولەمامشدر. بوقضای ناگهانینك وقوعی اوزرینه پاشای مشارالیه — سردارك امریله — دوشدیکی محلدن قالدیرلیوب، اوزرینه برقاپوط اورتولەرك صوك امری اولان استحکامك تنسیبی وجه اوزره انشاسنه باشلاندی؛ وتمام اولنجەیه قدر سردار دخی موقع مذکوری ترك ایلمدی. پاشای مشارالیهك فاجعهٔ ارتحالی ایکنجی برهجوم اجرا اولنەجغی گونك صباحی شفق وقتی وقوعه گلوب، بین العساکر پك بیوك برحزن و یأسی موجب

اولمشدر . نعشی احتفالات لازمه ایله قالدیریلوب ، معیتی فیلوسندن بر قادرغه‌یه ارکاب و (٤) قادرغه دخی رفاقتنه تعیین اولندقدن‌صکره طرابلسـه اعزام ایدیله‌رك اوراده احیا کرده‌سی اولان نام عالیسنه منسوب جامع شریفك خطیره‌سنده ودیعهٔ رحمت قلندی .

طورغود پاشانك شهادتی اخذ ثاری عثمانلیلر طرفندن شدتلی بر صورتله وقوعه گتیرلدی :— شویله‌که ، ماه مذکورك (۲۳) نجی گونی ایکنجی‌وفقط غایت دهشتلی وسوروکلی برهجوم عمومی ایله سنت‌المو برجنك ضبطنه موفقیت حاصـل اولدی . درونده بولنان محافظلر هر نه‌قدر صـوك درجه‌ده ثبات ایله مدافعه ومقاومت گوسـتردیلر ایسه‌ده دگز جهتنده (۱۰۰) قطعه قادرغه بردن دشمن استحکاماتنك شدتلی آتشلرینه قارشی گوکس گره‌رك مالطه حصارندن گلن امداد یولنی‌قطع‌ایلدکدن باشقه ، عثمانلی یورکلرینی «طورغود» گبی عسکرلك عالمنده امثالنه نادر تصـادف اولنور بر قهرمانك شهادتندن متحصل جرایح بی‌التیام ایله داغدار ایلین بر حس انتقـام هر مانعی اقتحامه سوق ایتمکله عاقبت مهاجمین او متین برجك الجریسنه قدر گیردیلر ؛ ومدافعلردن بر نفر بیله قورتولمامق اوزره بر قسمنی قلیچدن گچیر-دیلر ؛ بر طاقملرینی‌ده اسـیر ایلدیلر . بو دهشـتلی مقاتله‌ده (۳۰۰) شوالیه و (۱۳۰۰) مالطه عسکری ایله (۸۰۰۰) عثمانلی عسـکرینك هلاك اولدیغی اوروپا تاریخلرینك روایات غیر محقـانه‌لرندندر ؛ حال بوکه ، عثمانلی مؤرخین مشهوره‌سی میـانده طوغری سـوزلیلکله اشتهارایلمش‌اولان «کاتب چلبی» مرحوم بو حادثه‌یی یازدیغی صره‌ده هر نه‌قدر طرفیندن وقوعه گلن تلفاتك مقـدارینی تصریح ایلمیور ایسه‌ده مقتولیندن ماعدا (۱٤۰۰) نفراسیرك دخی یدعثمانیانه گچدیکنی یازییور ؛ وینه بوصنف معتبر مؤرخلریمزدن « صولاق زاده » دخی بو وقعـه‌ده عثمانلیلرك پك چوق تلفاته اوغرامش اولدقلرینی اقرار

ایلدیکی گبی دشمنك ضایعاتی‌ده همان بو مقداره قریب اولمق اوزره گوسترمکده‌در . ایشته بوایکی عثمانلی مؤرخنك شهادتلری خرستیان مؤرخلرینك افاده‌لرنده کذب ومبالغه‌اولدیغنی میدانه قویمقده‌در .

فی‌الحقیقه٭ مهاجملرك مدافعلردن زیاده خسار دیده اوله‌جقلرینی طبیعت‌مصلحت دخی اثبات ایدر ایسه‌ده بی‌طرفانه واعتدال دم ایله بیان حقیقت ایتمك یولی وار ایکن تعصب فورطنه‌سنه طوتیله‌رق باش دونکلکی ایله عقلك ونسبتك قبول ایلیه‌جکی بر مبالغه‌یی‌ده حقیقتدر دییه انظار عامه‌یه قویمقده محجوبیتدن باشقه بر ثمره یوقدر .

سرعسکر مصطفی پاشا ضبطنه موفقیت حاصل اولان مذکور سنت‌المو برجنك بدنلری اوزرینه چیقه‌رق اطرافی نظرتفتیشدن گچیردیکی صره‌ده قارشیسنده کمال عظمتله عرض اندام ایدن اصل بیوك قلعه‌ودها سائر استحکامات متینه‌یه باقوب ، بونلره نسبةً ایکنجی درجه‌ده قالان بر برجك تسخیری اوغورنده فدا ایدیلن قوهٔ عسکر-یه‌یی نظر دهشتی اوکنه آله‌رق هنوز ایفا ایدلمه‌مش دها نه‌قدر بیوك بربورجی قالدیغنی مطالعه‌یه مجبور اولمشدر ؛ فقط نه‌چاره‌که ، حرکات خودسرانه‌سی سیئه‌سیله برکره ایشه‌ترس جهتدن باشلامش وعسکر-جه‌ده خیلی تلفاته اوغرامش اولدیغندن آرتق ارگچ دوچار اوله‌جغی مسؤلیت شدیده‌دن قورتوله‌بیلمك ایچون بیوك بر ایش گورمك خلیاسنه دوشه‌رك قلعه‌ایله استحکامات باقیه علیهنه دخی اجرای حرکاته قرار ویرمشدر . بونك اوزرینه اردوده بولنان اسرای خرستیانیه‌دن برینی — تسلیم اولملری تکلیفنی تبلیغ ایتمك وگله‌جك جوابدن دشمنك احوال وافکارینه مهما امکن کسب اطلاع ایلمك ایچون — شوالیه‌لرك رئیسی « لاواله‌ت » ه ارسال ایلدی . رئیس مرقوم دخی عثمانلی قوماندانك سفارتله نزدینه‌ارسال ایلدیکی‌ذاتی برابرینه آله‌رق قلعه‌نك غایت‌عظیم اولان بدنلری اوزرنده طولاشدیروب ، زیرنده‌کی عمیق خندقلری ارائه ایله « سرعسکره سویله! بنم‌اوکا ویره‌جکم یرباالکز

بوراسیدر! هدبقایم! یکی‌جربلریله کلسین‌ده ضبط ایتسین!» دیمشدر.
وارد اولان بوجواب بارد اوزرینه عثمانلی اردوسی طرفندن سنت‌المو برجی وسه‌به‌راز صرتی ایله دیگر مواقع مناسبه‌یه تعبیه قلنان طوپلرله گرك (بورق) تعبیر اولنان‌قلعه وگرك (دی‌له‌سانغل) برجی اوزرینه غایت دهشتلی آتشلره باشلانیلوب، ایلولك (۱۱) نجی گوننه قدر بواسلوب اوزره محاصره وتضییقاته دوام اولندی. مدت مذکوره ظرفنده اونی بیوك ودیگرلری کچوك اولمق اوزره پك چوق هجوملرده وقوعه گلدی. گرك هجوملر، گرك مدافعه‌لر طرفیندن صوك‌درجه شدت ومتانتله اجرا اولندی. بومیانده خیرالدین پاشانك اوغلی‌وطورغود پاشانك دامادی اولان جزایر بكلربكیسی «حسن‌پاشا» دخی بر کچوك فیلو ایله محل معرکه‌یه مواصلت ایلمش ایدی. بوذات گرك پدرینك وگرك قائم پدرینك ابقای نامی ایچون دی‌له‌سانغل برجی اوزرینه براً برهجوم اجرا ایتمك فكرنده بولنمغله سرعسکر پاشا طرفندن معیتنه (۶۰۰۰) نفر ترفیق اولنه‌رق برج مذكور اوزرینه سوق ایدلمش وقوت‌الظهر اولمق اوزره جزایر قادرغه‌لری دخی رومدن دونمه «قاندیلیزا» (Candelissa) نامنده‌براختیار (قپودور) قومانداسیله لیماندن ایچری‌گوندرلمش ایسه‌ده برنتیجهٔ حسنه‌استحصالنه موفقیت حاصل اوله‌مامشدر؛ یعنی حسن پاشا آنجق (۵۰۰) نفرله عودت ایده‌بیلمش، گمیلر دخی خیلیجه ضایعاته اوغرامشدر.

بویله برهجومك اجرا اولندیغنه دائر عثمانلی تاریخلرینك هیچ بریسنده بر قید یوق‌ایسه‌ده اوروپا تاریخلرنده مذكور اولمسنه‌بناءً وقوع‌بولمش نظریله باقیله‌بیلیر؛ فقط اردوی همایونده بر مخبرلری ویا سائر مأمورلری بولنمقسزین (۶۰۰۰) نفر مهاجمدن آنجق(۵۰۰) نفری دونه بیلش اولدیغنی صانكه جنازه‌لری صایمشجه‌سنه اوكره‌نوب‌ده جریدهٔ وقوعاتلرینه قید ایدن خرستیان مؤرخلرینك مدافعلرك‌ده تلفاتی مقدارینی بیلملری وگوسترملری مقتضی ایكن بوجهتی مسكوت براقلرینه بیلم نه معنا ویرمك لازم‌گلیر؟ ایشته شو وقعه دخی عثمانلیلر حقنده‌كی كین وعدا-

وتلرینه پك گوزل برمثال اوله‌جغی جهتله بزم ایچون اوزون اوزادی‌یه مطالعه بیاننه حاجت براقامشدر .

حاصل کلام، هر ایکی طرفك‌ده صرف ایتدکاری غیرتلر ، ابراز ایلدکاری قهرمانلقلردن طولایی یکدیگرینی تحسین ایتمه‌مك اللرندن گلمدی؛ فقط بو شجاعتلر وقهرمانلقلرینه ایکی طرفدن‌ده اجرا قلنان شدائد ایله قیمتدن دوشورلمشدر ؛ ازجمله : سرعسکر پاشا دشمن یدنده‌کی ساحل اوزرنده انشا قلنمش اولان بر شرانپوللك عسکره زیاده‌مضرت ایراث ایتمکده اولمسنه مبنی‌تخریبی ایچون دونمای همایون افرادندن منتخب ، بر طاقم ماهر طالغجلری بالطه‌لرله تسلیح ایده‌رك یوزه یوزه قارشی‌یه گچمك اوزره سوق ایلدیکی صره‌ده بونلره قارشی « لاواله‌ت » دخی مالطزلردن انتخاب ایلدیکی بر طاقم طالغجلری ارسال ایله صو ایچنده بر عظیم مجادلهٔ خونریزانه وقوعنه سبب اولمشدر. گرك مالطزلرك عددجه زیاده اولمسی وگرك عثمانلی طالغجلرینك دشمن آتشنه هدف اوله‌جق درجه‌ده مذکور ساحله تقرب ایتمش بولنمسی عدم موفقیتلرینی موجب اولمغله بالآخره رجعته مجبور اولمشلردر . اردوی همایون افرادینك بویله بالدفعات وقوع بولان نتیجه‌سز هجوملرله دوچار اولدیغی تلفات استکثار اولنه‌جق درجه‌یی بولمش وبوجهتله عسکرك شوق وغیرتنه کسل طاری اولمش بولندیغی گبی پیاله پاشا دخی طورغود پاشایه شبیه بر مردجنك آزما ایکن سردار آنك طرفنه التفات ایتمه‌رك قولنده‌بولنان غزاة ولونداته باقمدیغی و سائر عسکری ترقیلر وبخششلر ایله تلطیف و تشویق ایلدیکی حالده‌بحریه عسکرینی بولطفدن محروم براقدیغی جهتله قپودان پاشاده منکسر الخاطر اوله‌رق آرتق کندیسنه مراجعت ایتمز اولمش وبوجهله میانه‌لرینه نفاق و برودت دوشه‌رك کیفیت مذکوره دخی

بوسبتون عدم موفقیتی انتاج ایلمشدر . حال بویله ایکن سیچیلیه والیسنك ارسالنی درعهده ایلدیکی قوهٔ امدادیه‌نك دخی ایلول ابتدا-لرنده وصولی خبری بین‌العساکر شیوع بولمش اولمغله آرتق بوکیفیتده امیدك بوسبتون انقطاعنه سببیت ویرمشدر . هرنه‌قدر سیچیلیه‌دن گلن امدادعسکری (۸۰۰۰) نفردن زیاده‌دکل ایدیسه‌ده عثمانلیلر بیننده انتشار ایتمش‌اولان اراجیف بوعسکرك مقدارینی‌پك‌مبالغه‌لی برصورتده گوسترمشدر .

سیچیلیه‌دن گلن عسکری حامل اولان دونمایی جزیره‌یه یناشدیرمامق دونمای همایون ایچون ممکن ایکن منعی تشبثنده بولنلمامش اولمسی برقصور گبی ظن اولنور ایسه‌ده لایقلیجه دوشونلدیکی صورتده مؤاخذه‌یه محل قالماز ؛ چونکه ' مالطه اوزرینه سوق اولنان عثمانلی‌اردوسی آنجق (۳۰۰۰۰) نفردن عبارت اولوب ' تعیین اولندیغی خدمتك پك زیاده حائز اهمیت اولمسی ' یعنی تسخیرینه مأمور بولندیغی مواقع عسکریه‌نك متانت فوق‌العاده‌لریله برابر یکدیگرینه حاکم وآره‌لری دکز گبی مروری مشکل برر مانعه‌له آیرلمش بر طاقم قلاع واستحکاماتدن عبارت بولنمسی گوزاوکنه گتیریلنجه سالف‌الذکر اردونك یالگز باشنه بالطبع هیچ برایش گوره‌میه‌جکنه بناءً دونمای همایون افراد عسکریه‌سنك دخی قسم کلیسی قپودان پیاله پاشا قومانداسیله قره‌یه سوق اولنه‌رق مستقل بر قول تشکیل ایدلمش وبر جهتك امر محاصره‌سی دخی بو قول اردویه حواله قلنمش ایدی . هر نه قدر سردار ایله قپودان پاشانك آره‌لرنده بر منافرت شدیده‌نك اجرای احکام ایتمکده اولدیغی یوقاریده بالمناسبه عرض‌ایلمش ایدیسه‌کده بو کیفیتك ناموس‌دولتی اخلال ایده‌جك درجه‌لرده اردو ویا دونمای همایونك بیوك بر تهلکه‌یه دوچار اولمسنه قدر واردیرلمسی ایکی طرفجه‌ده بالطبع آرزو ایدیلیر حالاتدن اولمامغله بو منافرتك اثباتی صددنده بولندیغمز ماده حقنده هیچ بر تأثیر مضری اولمامشدر . ایشته عساکر بحریه‌نك بولندقلری خط محاصره‌یی ترك‌ایله گمیلره چکلمسی وگلن دونمایه قارشی سوق ایدلمسی جزیره‌ده قاله‌جق اولان جزؤی عسکرك بوسبتون تهلکه‌ده براقلمسنی انتاج ایلیه‌جکی جهتله ممکن اوله‌مامشدر ؛ معمافیه ' دشمن دونماسی‌دخی ناگهانی بر صورتده وگیجه‌لین جزیره‌یه تقرب ایده‌رك حامل اولدیغی عسکری جنوب جهتنده‌کی لیمانه اخراج ایله عودت ایلمشدر .

قالدی‌که ' عساکر بحریه‌نك قره‌یه اخراج اولنمسنده ملحوظ اولان منافعه

معادل وبلکه‌ده دها بیوك بر مضرتك حصوله گلمسی وارد خاطر اوله‌بیلیر . اشبو خاطره دخی خارجدن هجوم ایده‌جك بر دشمن دونتماسنك عسکردن خالی بولدیغی دونتمای همایونی غرق وحرق ایله جزیره‌ده‌کی اردویی یا تسلیم اولمق ویا آچلقدن قیرلمق گبی ایکی بیوك تهلکه‌یه القا ایتمسی کیفیتندن عبارتدر . بو مطالعه پك مصیب ایسه‌ده دونتمای همایونك همان کافه‌سی عسکردن تخلیه‌ایدلمش اولمیوب ' دائما لیمانلرك مدخلنی محافظه‌یه مقتدر بر قوهٔ مفرزه‌نك خارجده بولندیرلدیغی گبی بر طاقم سریع‌السیر (قیرلانغج) لری دخی لیمانك بش ' اون میل خارجنده ومختلف جهتلرنده متمادیاً طولاشدیره‌رق خارجدن هجوم قصدنده بولنه‌جق بر دونتمانك ورودینی — لیمانه قبل‌التقرب — دونتمای همایونه اخبار ایله برنجی فرقه‌نك گلن دشمنی قارشیلامق اوزره حرکت ایلسنه واو اثناده قره‌ده بولنان عسکرك دخی منسوب اولدقلری گمیلره گیره‌رك ایکنجی واحتیاط فرقه‌سنی تشکیل ایله برنجی فرقه‌نك آرقه‌سندن عزیمته مهیا بولنمسنه میدان قازانلمش اولمغله عساکر بحریه‌نك قره‌ده استخداملری خصوصنه مانع اوله‌بیله‌جك هیچ بر تهلکه قالمامشدر.

جزیره‌یه یکیدن بر قوهٔ کلیه‌نك دخولیله دشمنك کسب تقویه ایلمسی وشتانك تقربیله برابر مهمات ، ارزاق ، جبخانه‌نك توکنمك اوزره بولنمسی گبی غیرقابل اقتحام برطاقم موانع قویه‌نك ظهور یافته اولمسی عثمانلیلر ایچون محاصره‌نك تمدیدینی ممکنسز بر حاله گتیرمش اولمغله ایلول افرنجینك (١١) نجی گونی رفع محاصره ایله جزیره‌ده بولنان عسکری گمیلره آله‌رق عودته مجبوریت حاصل اولدی . اوروپا تاریخلرینك روایتلرینه گوره آغر طوپلردن بعضلری‌ده ترك ایدلمش اولدیغی حالده عسکر گمیلره گیروب ، آطه‌دن تباعده باشلا- دیلر . ینه تواریخ مذکوره‌نك روایتلرندن آکلاشلدیغنه نظراً بو محاصره‌ده عثمانلیلر (٢٥) بیك ومالطزلر (٥) بیك کیشی ضایعاته اوغرامشلر ایمش ! حال‌بوکه ، دونتمای همایون آطه‌دن تباعد ایتدکدن صکره طیشاریده ترك ایلدیکی طوپلری استحکاماته نقل ایتمك خدمتنده استخدام ایچون مالطه (غران‌متری)سی «لاواله‌ت»لك آنجق (٦٠٠) کیشی قدر آدم بوله بیلمش اولدیغی‌ده تواریخ مذکوره‌ده مقیددر .

بو حسابجه مالطزلرك ضایعاتی (٥) بیكدن زیاده اولمق لازم گلیور ؛ چونكه ، ینه بو تاریخلرك ابتدای محاصره‌ده (٧٠٠) ی شوالیه‌اولمق اوزره مالطزلرك قوهٔ عسكریه‌لری مجموعنی (٩٢٠٠) نفر قیداتیملرینه، محاصره رفع اولندقدن صكره دخی طوپلرك قلعه‌لره نقلی خصوصنده قوللانیلان عسكرك مقدارینی (٦٠٠) نفر قدر گوسترملرینه نظراً — مؤخراً سیجیلیه‌دن گلن (٨٠٠٠) نفر عساكر معاونه حسابه ادخال ایدلمدیكی حالده بیله — یكوندن ، صكره‌كی مقدار تنزیل ایدیلنجه مالطزلرك ضایعاتی (٨٦٠٠) و سیجیلیه‌دن گلن عسكرده حسابه قارشدیریله‌جق اولور ایسه اووقت مجموع ضایعات (١٦٦٠٠) نفر اولمق اوزره میدانه چیقاركه ، بو حقیقت خرستیان مؤرخلرینك هروقعه‌ده اولدیغی گبی بووقعه‌ده دخی التزام دروغ ایلمش وعثمانلیلره قارشی عداوتله قلم یوروتمش اولدقلرینی اثباته كافی بر دلیل غلنیدر.

دونمای همایون طرفندن مالطه‌نك تركی حوادثی استانبوله واصل اولدیغی زمان « سلطان سلیمان قانونی » حضرتلری دخی صوك سفری اولان اوستریا محاربه‌سنه حاضرلنمقده ایدی . ایشته سلطان سلیمان اوستریا اوزرینه بالذات حركات عسكریه اجراسنی تصمیم ایلمش اولدیغی جهتله مالطه‌یه برایكنجی دونما سوقی تشبثنده بولنمامشدر . اكر بو اوستریا وقعه‌سی ظهور ایتمه‌مش اولسه ایدی ، بهمه حال بر ایكنجی دونما ایله بالذات مالطه‌یه قدر اختیار سفر ایده‌رك جزیره‌نك فتحنه موفق اوله‌جغی محقق ایدی . بواویله برحقیقتدركه ، گوزلری غرض پرده‌سیله اورتولمش اولان بالجمله خرستیان مؤرخلری بیله اظهر من الشمس اولان بو حقیقت محضه‌یی بر درلو انكاره جرأت آله‌مامشلردر .

دونمای همایونك استانبول لیماننه وصولی اوزرینه سلطان سلیمان حضرتلری طرفندن بالذات عدم موفقیتك اسبابی تحقیق

ضمننده بو سفرده موجود اولان امرای عسکریه یکان یکان استجواب اولنه‌رق یالکز سردارپاشانك خودسرانه حرکتی وقپودان پاشا ایله معیتی عساکرینه قارشی معاملات غیر لایقه‌سی، خلاصه، اتحاده عدم‌رغبتی نتیجه‌سی اولدیغی آکلاشیلوب، گرك خزینهٔ دولتك بیهوده یره ضیاعنه سبب اولمسنه وگرك هیچ برفائده‌یی منتج اولمیه‌رق عسکرجه برخیلی تلفاتك وقوعنه بادی بولنمسنه مجازاةً مصطفی پاشایی وزارتدن عزل‌ایله تأدیب وامثالنی ترهیب ایتمك اصابتنده بولنمشلردر.

ساقز (Scio) آطه‌سنك ضبطی — جزیرهٔ مذکوره آرشیپل

داخلنده بولنان جزائرك اك گوزللرندن بریدر. آسیای صغرادن (٧) میل بعد ومسافه‌ده وازمیر گورفزینك مدخلنده کائن اولوب، طولی (٣٢)، عرض اعظمی (١٨) میل، مساحهٔ سطحیه‌سی دخی (٤٠٠) مربع میل اوله‌رق تقریباً (٣٨٠٠٠) نفوسی حاویدر. مقر اداره‌سی ساحل شرقیسی اوزرنده وتقریباً (١٨٨٠٠) نفوسی حاوی اولان جسیم برشهر اولوب، (قاسترو) [قلعه] نامیله معروف ومندیرکله محفوظ صنعی برلیمانی‌ده موجوددر.

ذاتاً بوجزیره شرقی روما دولتنه تابع ایکن وندیکلیلر طرفندن ضبط‌اولنمش وبالآخره، یعنی (١٣٤٦ م) تاریخنده جنویزلر یدینه کچوب، عادتا برصورت مستقله‌ده اداره اولنه گلمکده بولنمش ایکن سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك استانبولی فتحی اوزرینه مدللی ودها سائر صورت مستقله‌ده اداره اولنان جزیره‌لر مثللی بو دخی عثمانلی خراجگذارلغنی قبول ایله نوعما استقلالنی محافظه‌یه مقتدر اوله‌بیلش ایدی. سلطان سلیمان قانونی دورنده جنویز اصیلزادکاننـدن اون ایکی نفر رئیسك تحت نظارتنده اوله‌رق عادتا بر جمهوریت طرزنده اداره اولنمقده وهرنه قدر صورت رسمیه‌ده دولت‌علیه حمایه‌سی آلتنده بولنمقده‌ایدیسه‌ده رؤسای مرقومه‌نك بوتبعیتلری محضا استقلاللرینی محافظه ایچون لفظی مراد بر تبعیت اولوب، یوقسه حقیقتده دائما دولت‌علیه‌نك زیاننه حرکت ایتمکی کندیلرنجه برمسلك اتخاذ ایلشلر واوروپا دول‌خرستیانیه‌سیله مخابره‌دن خالی‌قالمیه‌رق دولتك آق دکزه سوق ایلدیکی دونتالره دائر معلومات مکمله ویرمك ونه طرفه سوق اولنمق اوزره حرکت ایتدیرلدکلرینی اخبار ایتمك وفرصت دوشوردکجه مصره آمد وشد ایدن عثمانلی سفائن تجاریه‌سنه ایصال گزندوخسار ایلك گبی شقاوته

دوام ایتمکده اولملری دولتجه معلوم اولدیغندن سلطان سلیمان قانونی حضرتلری سکتوار سفرینه عزیمت بیورمزدن اول قپودان دریا پیاله پاشایه جزیرهٔ مذکوره‌نك بهمه حال برطریق اسهل ایله ضبطی خصوصنی اراده بیورمشلر ایدی .

مقصد مذکورك حصولنه برچاره تحریسی ایچون (۹۷۳ ﻫ و ۱۵٦٦ م) سنه‌سی بهارنده پیاله پاشا (۷۰) قطعه قادرغه‌دن عبارت بر دونما ایله آق دکزه عازم اولدی . دونمای همایون ساقز جزیره‌سنك قارشیسنده وآنا طولی ساحلنده بر قاچ وقوعات حربیه ایله اشتهار ایلمش اولان [*] چشمه لیماننه مواصلت ایلدی . قپودان پاشانك ساقزدن آنجق (۷) میل بعید اولان بر لیمانه واصل اولمش بولنمسی جزیره رؤساسنك تقدیم هدایا ایله استفسار خاطر وعرض خلوص ایتملرینی ایجاب ایتدیرر برکیفیت اولمغله رؤسای مومی الیهم دخی ترتیب ایتدکلری هدایا ایله برقاچ معتبر آدملرینی چشمه‌یه ارسال ایلدیلر ؛ فقط قپودان پاشا دولتك بربیوك مأمورینی بالذات استقباله شتاب ایتملری وجیبهٔ ذمت عبودیتلری ایکن بوخصوصه عدم رغبتلری دماغلرنده بر فساد اولدیغنی ایما ایدر دلائلدن بولندیغنی بیان ایله گوندردکلری آدملرینی حضورینه قبول ایلمدیکی گبی هدیه‌لرینی دخی رد ایده‌رك استانبوله عودتنده کیفیتی عنعنه‌سیله رکاب همایونه عرض ایده‌جکنی وگله‌جك سنه برجسیم دونما ایله گلوب ، قلعه وجزیره‌لرینی قطعیاً اللرندن آله‌جغنی مقام تعذیرده رؤسای مرقومه‌یه اسماع ایلمش اولمغله آنلر دخی بو خبر مدهش اوزرینه بلاتأمل وقوعیافته اولان حرکتلرندن طولایی نادم اوله‌رق قپودان پاشانك خاطرینی اله آلمق وقصورلرینی اعتراف ایله عفولرینی رجا ایتمك عزمنه دوشوب ، یکیدن بر طاقم هدایا ترتیب ایده‌رك

---

[*] بولیانده (۱۹۳ قم) سنه‌سی رومالیلر طرفندن سوریه حکمداری «آنتیۋخوس»ك ، (۱۷۷۰ م) سنه‌سی دخی موسقوفلر طرفندن دولت علیه‌نك دونمالری احراق ایدلمش اولمغله شو ایکی وقعه چشمه نامنك لسان تاریخده قانلیلقله اشتهارینه سبب مستقل اولمشدر .

جمله‌سی بردن قایقلره راکباً قارشی یقـایه مرور ایله نزد قپودانی‌یه دخول ایلدیلر. بونلرك ورودی اوزرینـه پیاله پاشـا حضرتلری کنـدیلرینك اسـتانبوله گوندریله‌جکلری و جزیره‌نك طوغریدن طوغری‌یه طرف دولتدن اداره اولنه‌جغی حقنده‌کی ارادهٔ پادشاهی‌یی تبلیغ ایله جمله‌سنی تحت توقیفه آلدیرمش و معیتی آمیراللرندن قوجه ایلی میرلواسی «علی بك» قوماندا‌سنده برمفرزهٔ بحریه ارسال ایده‌رك قلعـه و جزیره‌یی بلا حرب ضبط ایتدیرمشدر. کنـدیسی دخی بالآخره باقی قالان دونمای همایون ایله شهرك اوگنه واصل اوله‌رق بر مدت آرام ایدوب، مأمورین ملکیه ایله قلعه‌نك محافظه‌سنه لازم اولان عسکری تعیین واقامه ایلدکدن صکره رؤسای موقوفه‌یی دخی درسعادته اعزام ایلدی. بوایشلرك اکمالنی متعاقب پیاله پاشا دونمای همایون ایله اورادن قیـام ایدوب، آپولیا سـواحلنه عزیمت ایده‌رك خیلیجه خسـار ایقاعنه سبب اولدقدن و بر چوق اموال غنائم اخذ ایلدکدن صـکره (٩٧٤ هـ) سی روز قاسمی ابتداسنده استانبول لیمانه عودت ومواصلت ایلدی.

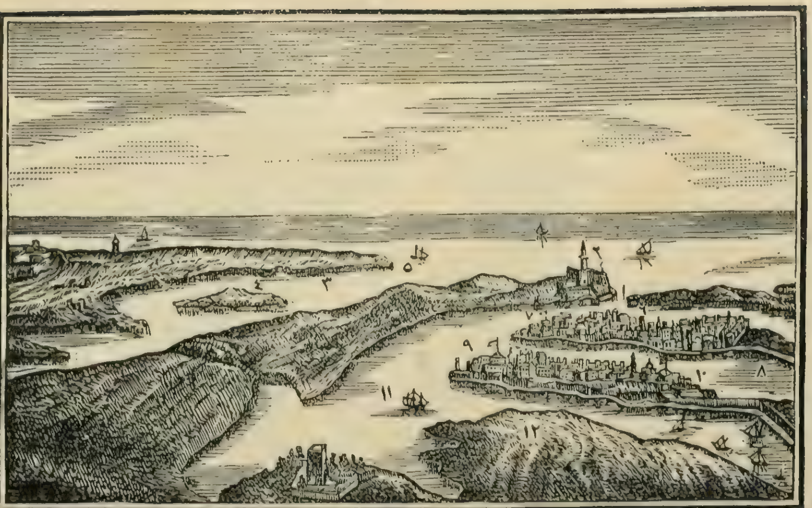
دونمای همایونك اسـتانبوله عودتندن مقدم «سلطان سلیمان» ك ارتحالیله «سلطان سلیم ثانی» جالس سریر عثمانی اولمش ایدی. قپودان پیاله پاشانك درسعادته حین وصولنده ساقز آطه‌سی گبی جسیم ومهم بر جزیره‌نك قان دوکمکسزین ضبطنـه موفق اولیشی غایت قیمتدار بر خدمت مقبوله اولدیغنه مبنی هم بو خدمتنه مکافات اولمق، همده داماد شهریاری بولنمق حسـبیله لاجل التلطیف عهدهٔ اسـتهالنه قبه وزارتی احسان اولنوب، منحل قالان قپودانلق مقام معلاسی دخی سکتوار سـفرنده خدمتی سبق ایدن یکی‌چری آغاسی «مؤذن زاده علی آغا»یه توجیه اولندی.

فی الحقیقه، پیاله‌پاشانك وزارته وعلی‌پاشانك دیگر برصورتله مکافاته استحقاقلری

نمایان ایدی . آنجق یکیچری آغاسنه قپودانلق توجیهیله مکافات ایتمك غرائب عصریه‌دن عد اولنمغه شایان بر کیفیتدر . ایشته بوحادثهٔ غریبه سلطان سلیمان قانونی دورندن صکره سفینهٔ دولتك اولکی گبی شناور بحر ظفر اوله‌مامسنه سبب اولان باشلیجه مقدمات تنزلدن بریدر . «پیاله پاشا» غایت ذکرلی ، درایتلی ، بهادر برذات اولدیغی حالده عظائم امور بحریه‌ده سلطان سلیمان خان حضرتلری مرحوم طورغود پاشانك رأیندن خارج حرکت ایتمه‌مسنی اراده ایلر واودخی پاشای مشار الیهك ارائه ایلدیکی خط حرکتدن طشره چیقماز ودائما اهل وارباییله مشاوره‌دن خالی قالماز ایدی . ایشته بوخصائل جمیله سایه‌سنده‌درکه ، آز زمان ایچنده احوال حرب و بحره کسب وقوف ایله نیجه نیجه خدمات مشکوره ایفاسنه مظهر اوله گلمشدر . مؤذن زاده علی پاشایه نقل کلام ایدیلنجه : فی الحقیقه ، نفسنده بهادر برذات اولدیغنه دییه‌جك یوق ایدیسه‌ده شدت وتهور ایله موصوف ورأی خودیله حرکته مألوف اولدقدن باشقه احوال دریا وفن حرب بحری‌یه دخی اصلا وقوفی اولمدیغندن زیرده بیان اولنه‌جغی وجه اوزره دونمای همایونك بتون بتون افناسنه سبب اوله‌رق نیجه بیوك همت و غیرتلر صرفیله دولتك بحراً قازانمش اولدیغی برموقع ممتاز حاکمیتدن سقوطنه باعث اولمشدر .

سلطان سلیمان دوریله امرای بحریه‌سنه دائر برقاچ سوز —

سلطان سلیمان قانونینك همان یارم عصر دیمك اولان (۴۸) سنه‌لك مدت سلطنتنده دولت علیهٔ عثمانیه گرك براً وگرك بحراً نائل اولدیغی فتوحات جسیمه سایه‌سنده شوکت وعظمت برجنك الث مرتفع برنقطه‌سنه قدر عروج ایلمشدر . قاموسلرده مذکور اولان ترقی وعظمت سوزلرینك نه دیمك اولدیغنی حقیله آکلامق ایچون بو اوزون مدتك یادگار ابدیسی اولان وقوعات تاریخیه‌یه بر نظر عبرت عطف ایتمك کافیدر . واقعا دنیایه « سزوستریس » ، « کیخسرو » ، « دارا » ، « اسکندر » ، « قیصر » ، « جنگیز » ، « تیمورلنك » وسائره گبی پك چوق جهانگیرلر گلمش ، فقط بونلرك فتوحاتی آفریقه‌نك واسع و تنها چوللرنده وزان اولان ریاح شدیده ایله متحصل قوم تپه‌لرینك هبوب ایدن ایکنجی برباد سموم ایله محووزائل اولدقلری مثللی مخرب ودوامسز اولوب ، اجرا آتلری دخی کندیلریله برابر عدم آباد نسیانه قدر گیتمشدر . سلطان سلیمان قانونی ایسه برجهانگیر واجب التذکیردرکه ، او پادشاه عالی همتك سایهٔ سیف وعدالتنده داخل حوزهٔ حکومتی اولان ممالك و جهات آثار ترقی وعمران ایله رشك آور گلزار کائنات اولمشدر .

لوحه ١٧ — (١) بیوك لیمانك مدخلی (٢) سنت‌المو برجی (٣) موسیت لیمانی (٤) قرانتنه خانه آطه‌سی (٥) دراغوت برونی (٦) بورق (قلعه) (٧) سنت آنجلو قلعه‌سی (٨) قادرغـه لیمانی (٩) سنت میشل برجی (١٠) دهلاسـانغل آطه‌جغی (١١) بیـوك لیمان (١٢) قورادین موقعی. [١٥٦٥] سنهٔ میلادیه‌سنده مالطه‌نك کورونیشی.

سلطان سليمان حدودى طونه وصاوا نهرلرندن نيل مبارك منبعلريله بحر محيط هندى‌يه وقفقاسيه سلسلهٔ جبالندن آطلاس سلسله‌سنه‌قدر ممتد، مساحهٔ سطحيه‌سى دخى (٤٠٠٠٠) مربع ميلـدن زياده، (٢٥٠) سنجاغـه تفريق اولنمش، (٢١) ايالتدن عبارت بر الكاى وسيعه حاكم ايدى . زماننده بحر سـفيدك قسم شرقيسـيله آطه‌لر دكزى، آدرياتيق دكزى، مرمره دكزى، آزاق دكزى، قره دكز، بحر احمر، فارس دكزى برر عثمانلى گولى عـد اولنمقده وعثمانلى دونتالرى بو دكزلردن باشـقه عمان وهند دكزلرى اوزرنده دخى اجراى حكم ونفوذ ايلمكده ايدى . بو دورده دولت عليـه‌نك دكزلر اوزرنده بولنان دائمى قوهٔ بحريه‌سى (٣٠٠) قطعه سفن حربيه‌دن عبارت دهشتلى بر دونتا اولوب، حين اقتضاده بوقوهٔ دائميه (٤٠٠) ه‌قريب مراكب بحريه دخى الحاق ايدلديكى گورلمش بركيفيت اولمغله بويله قواى جسيمه‌يه مالك اولان بر دولتك درجهٔ قدرت ومكنتى حقيقةً دائرهٔ فكر وملاحظه‌نك خارجنده قالير .

سـلطان سليمان دونتاسنه قوماندا ايدن آميراللر مياننده مقام قپودانى‌يى احراز ايتمش اولانلرى يدى نفر ذاتدركه، بونلرك برنجيسى « جعفر بك » و صوكنجيسى « پياله پاشا » در .

« جعفر بك » دور سليم خان اول قپودانلرندن اولوب، سلطان سليمانك جلوسـنده تحقق ايدن مظالمنه مبنى قتل ايدلمش اولمغله پكده بودورك رجالنـدن عد اولنـه‌ماز : فقط سـليم اول حضرتلرى زماننده انشـا وتجهيز قلنمش اولان دهشـتلى بردونتادن باشقه ترسانهٔ عامره‌نك توسيع وتنظيمى دخى بو ذاتك هندسـه كارىٔ همتيله وجوده گلمشدركه، الحالة هذه، آثار باقيه‌سى مشهود نظر شكرانمز اولان او عالى بنالرك شهادتلريله فضلى، كمالى، قدرتى، لياقتى مرتبهٔ بداهته واصل اولمش بولنديغنـدن سبق ايدن بونجه قيمتلى خدمتلرينـه حرمةً نامنك بو ميانده ذكرينه قلممز بزى مجبور ايلشدر .

« پياله پاشا » شهرت شايعه‌سيله كنديسنى جهانه طانتديرمش اولان عثمانلى قپودان پاشالرينك بريدر . بوذاتك (وهران) موقعنى ضبط ايتمسى و خصوصيله جربه جوارنده اهل صليب دونتاسنه مكمل بر غلبه چالمق شرفنى اكتساب ايلسى نام وشاننك ولوله انداز جهان اولمسنه باعث مستقل اولان وقايع عظيمه‌دندر . ينه بودورده قپودانلق ايدنلردن « يايلاق مصطفى پاشا »، « كانكش احمد بك » « صوقوللو محمدپاشا »، « سنان پاشـا » گبى ذاتلر دخى مباحث مخصوصه‌سنده بر تفصيل بيـان وحكايه اولنديغى اوزره دولتك شان وعظمتنى اعلايه جداً خادم

اولان برطاقم اعاظمدندرلر . وسیما مقام معـلای قپودانی‌یه سایه انداز مهابت‌اولان و « باربارو‌س » عنوان هیبت نشانیله آق‌دکز سواحلنی دهشت ایچنده براقان « خیرالدین پاشای غازی » حضرتلری ایسه دولت عظیم‌الشوکت عثمانیه‌نك‌قوهٔ بحریه‌سنی ذکر اولنان درجهٔ‌تفرد وکماله ایصال‌ایتمش برمجاهد بی نظیر اولدیغندن بو میـانده یالکز نام عالیسنی ذکر ایتمك سـلطان سلیمان خان قانونی عهد سلطنتنك جهت بحریه‌جه درجهٔ علویتنی گوسترمکله برابردر.

بودورده اشتهـار ایتمش بر طاقم آمیراللر دهـا واردرکه ، بونلرحسب‌القدر منصب قپودانی‌یی احرازه موفق اوله‌مامشلر ایسه‌ده دین ودولته ایفا ایتدکلری حسن خـدمتلریله تاریخك الڭ شانلی صحیفـه‌لرینی اشـغال ایلمشلردر . بوجمله‌دن بری قوجه « طـورغود » پاشـای غازیدر . مشـار الیه حضرتلرینی ، نام نامیسی عثمانلی قپودان دریالری سلسله نامه‌سنی تشکیل ایدن لوحه‌نك بالاسـنده بر موقع ممتاز طوتان « خیرالدین باربارو‌س » ك ضیاعنی بیـلدیرمین بر ذاتدر دیـه توصیف ایتمـك کافیدر . ینـه بو صنف ذوات عالیه‌دن بریسی‌ده « خادم سلیمان‌پاشا » درکه ، بوذات دخی سنی‌سکسانی تجاوز ایتمش اولدیغی‌حالده کنج اولان یورکینك سـائقهٔ حمیتیله اجراسنه موفق اولدیغی براوزون هندستان سفری اثناسنده وجوده گتیردیکی فتوحات متوالیه‌سی نام عالیسنی لسـان امتده احترامات فائقه ایله تذکیره باعث اولان خدمات مقبوله‌دندر . «سلمان رئیس» و «مرادرئیس» دخی بوصره‌ده ذکره شایان ذوات نادره‌دندرلر . برنجیسی بحر احمرك امواج مرتفعه‌سی اوزرنده برقوتلی دونمـا ایله ایلك دفعه اوله‌رق عثمانلی سنجاغنی گوسترن شانلی برقپودان اولوب ، ایکنجیسی دخی‌هرمز بوغازنده‌پورتکیز دونماسیله شدتلی برمصادمه اجرا ایدن قهرماندر . بوذاتك‌خیرالدین پاشا معیتیله دها بك چوق محـارباتده خدمتی سبق ایتمش وخیرات وحسـنات ایله کسب ممدوحیت ایلمش بولنمسی‌ده باشقه‌جه قیمتنی آرتدیران فضائلدندر .

سـلطان سلیمان دونمـاسـنده سنجاق چکمك حقنی حائز اولان امرای بحریه‌دن « قره‌محمود » ، « علی » و « بوستان » رئیسلر ، قوجه‌ایلی‌میرلواسی «علی‌بك»، تکه میرلواسی « خرم بك »، صیدا میرلواسی « علی بك » علائیه میر لواسی «مصطفی‌بك»، جزایر بکلربکیسی «صالح‌پاشا»، خیرالدین‌پاشازاده « حسن پاشا»، « اولوج‌علی‌رئیس » [مؤخراً قلیج علی‌پاشا نامیله‌قپودانلق‌ایدن مشهورآمیرالدر] . امرای مصریه‌دن « دزری مصطفی بك » ، رادوس میرلواسی «قورد اوغلی

احمد بك »، مدللی میرلوامی « مصطفی بك » دخی خدمات عالیه ایفاسنه موفق اولمش شهرت فوق‌العاده اصحابندن بولنان ذاتلردر.

بونلردن باشقه دونتمای همایون سواریلرندن « ابراهیم قپودان »، « گوزلجه محمد »، « صادق رئیس »، « سلیمان رئیس »، « رجب رئیس »، « علمشاه رئیس »، « قره مصطفی »، « قلفات ممی »، « غازی مصطفی »، « قره قاضی »، « دلی جعفر »، « قوجه دایی »، « حسن کله »، « محمد رئیس »، « سنجاقدار رئیس » ودها سائر برطاقم قپودانلر شجاعت وفداکارلق ایله شهرت قازانمش اولان امرادن اولوب، بونلردن برطاقلری بالآخره بکلر بکیلك وسنجاق بکلکی گبی دولت ابدمدتك مقامات عالیه‌سنده استخدام اولنمش وخدمات مقبوله وجوده گتیره‌رك تاریخك برخیلی صحیفه‌لرینی شانلی وقوعاتلریله طولدیرمشلردر.

ینه بودوره منسوبیتی اولان عثمانلی مشاهیر بحریوننددن « قورد اوغلی مصلح‌الدین رئیس »، « کمال رئیس »، « شعبان رئیس »، « آیدین رئیس »، « سنان رئیس » وسائره گبی برطاقلری‌ده قورصانلقله اشتهار ایده‌رك آق‌دگزده گزدیردکلری دونمالرله عادتا اوروپا دول بحریه‌سی دونمالرینه قارشی طورمق اقتدارینی حائزایدیلر. ذاتاً اسملری بالاده مذکور اولان مشاهیرك اکثریسی‌ده عصرلرینك تطبیقات حربیه‌مکتبلری حکمنده اولان قورصان سفائننده ایفای خدمت ایده‌رك احوال حرب وبحره وقوف ومعلومات کامله حاصل ایتدکدن صکره بر طریق ایله دونمای همایونه آلنوب استخدام اولنمشلردر؛ حاصل کلام، بو دورك آمیراللری صنعتلرنده مهارت کامله اصحابندن اولدقلری گبی فنون ومعارفك ترقیسی خصوصنه دخی فوق‌العاده خدمت ایتمشلردر: ازجمله، « پیری رئیس » ایله « سیدی علی رئیس » بوبابده حق تقدمی قازانان شهرتلی آمیراللرمزدندر. سلطان سلیمانك اراده‌سنه مبنی بوایکی آمیرال معیتلرینه تخصیص ایدیلن برفیلو دونما ایله آرشیپل، آدریاتیق دگزی، آق‌دگز، بحراحمر، عجم کورفزی وعمان دگزی سواحلنی طولاشوب، بودگزلرك تعریفاتنی شامل بر مفصل کتاب وجوده گتیرمشلردر. پیری رئیسك تألیفکرده‌سی اولان « کتاب بحریه » باشلیجه ایکی قسمه منقسم اولوب، بوقسملردن بری آطه‌لر دگزینك وقسم دیگری آدریاتیق ایله بحرسفیدك احوال طبیعیه‌وجویه‌سنی، وخلاصه، تعریفات مکمله‌سنی شامل‌اولوب، مذکور دگزلرك آقنتیلرینی، اسقندیللرینی، لیمانلرینی، کورفزلرینی، قویلرینی، تجارت بندرلرینی، اسکله‌لرینی ودهاسائر قره‌یه چیقلق ممکن اولان وحرکات

عسكريه اجراسنه مساعد بولنان محللرينى، طاتلى‌صو موقعلرينى، آطه‌وآطه‌جقلرينى، بانق ودوكونتيلرينى، خلاصه، بتون ساحللرينى طوغريجه ارائه ايتمك اوزره كندى نظارتى آلتنده اوله‌رق مكمل خريطه‌لرينى‌ده ترسيم وتنظيم ايتديروب، مذكور كتابه زيلاً علاوه ايلمشدر. بواثر نفيسك ال يازيسيله استنساخ ايدلمش‌برر قوبيه‌سى الحالةهذه مكتب بحريه ونورعثمانيه كتبخانه‌لرنده بولنديغى گبى برلين، درەزدين (Dresden)، واتيقان (Vatican)، بولونيا (Bologna) كتبخانه‌لرنده محفوظ اولديغنى‌ده اوروپا مؤرخلرى موثوقاً روايت ايتمكده‌درلر.

ايكنجيسنه نقل كلام ايديلنجه: بوذات عالى قدر «سيدى على ابن حسين كاتبى» لقبيله شهرتشعار اولوب، قابل قبول اشعار وگفتارى اولدقدن باشقه سير سفائن وفلكيات فنلرنده ماهر ونظم ونثر ايله تأليف كلامه قادر بروجود نادرالموجود ايدى. خزائن معارفزى تزيين ايدن تأليفات عديده‌سندن [*] «محيط» نامنده اولان كتابى اسمنك دلالتندن دخى آكلاشيله‌جغى وجه اوزره بحر محيط هندى ايله شعباتنك [بحراحمر، عدن كورفزى، فارس دكزى] تعريفات مكمله‌سنى شامل اولوب، بحريونك استفادهٔ فوق‌العاده‌سنه خادم‌ومواد مندرجه‌سى اول زمانك عرب وعجم لسانلرى اوزره يازلمش بولنان بومثللى كتابلرينك كافه‌سنه فائق براثر معتبر واشهر ايدى. بوندن باشقه «سير سفائن»، «فلكيات»، «ربع واسطرلاب» و «ربع مقنطره» و «جيب» [مثلثات نسبيه] فنلرينى جامع، خلاصه، شعبات علوم رياضيه‌دن باحث «مرآت كائنات» نامنده غايت قيمتلى براثر نفيسى دها موجوددر. بوفضيلتلى كميجينك يادگار قيمتدارى اولان آثاربرگزيده‌سندن بريسى‌ده «فتحيه ترجمه‌سى» در. مبحث مخصوصنده برتفصيل حكايه اولنديغى وجه اوزره دونمٔاى همايونك بصره‌دن بحراحمره ايصالى‌مأموريتيله اول‌طرفه‌سوق‌اولنديغى زماندن‌اعتباراً كچيرديكى‌وقايع جربيه‌يى‌ده حاكى بولنمق اوزره دوچاراولديغى فورطنه فلاكتيله براً درسعادته عودت ايلديكى زمانه‌قدر، يعنى درت سنه‌لك برمدت ظرفنده‌كى سرگذشتندن باحث برسياحتنامه قلمه آلوب، اسمنه «مرآت‌الممالك» تسميه‌ايلمش‌وبواثرمفيدى دخى آثار سائره‌سى مثللى قبول عامه‌يه مظهر اوله‌گلمشدر؛ خلاصه، بوايكى آميرال ملتلرينه قلماً خدمت ايتدكدن باشقه — فتوحات عظيمه‌سيله شكران امتى قازانمش اولان سليمان‌باشادن‌صكره — عربستان، عجمستان ساحللريله هندستانك

[*] بو اثر نفيسك ال يازيسيله برقوپيه‌سنك يالكز ناپولى كتبخانه‌سنده موجود اولديغى اوروپا مؤرخلرى روايتندندر.

شمال غربی سواحلی اوزرنده پك چوق شهرلری‌ده ضبط واستیلایه موفق‌اوله‌رق طریق تجارتك تأمینی وثروت‌مملکتك تزییدی خصوصلرینه دخی همت ایلشلردر. هله سیدی علی قپودانك پدر وجدی استانبولك فتحی تاریخندن بری ترسانه کدخدالری بولندقلرندن اثر تعلیم وتدریسلری اوله‌رق معلومات بحریه‌لری کندیسنه توارث ایلش اولدقدن باشقه سلطان سلیمان خان حضرتلری ایله رادوس فتحنده وبعده مغربده وآق‌دکزك جهات سائره‌سنده خیرالدین پاشا وسنان پاشا ودهاسائر قپودانلر معیتلرنده بولنوب، معلومات بحریه وتجارب عسکریه‌سنی اکماله موفق اولسی سبب اشتهاری اولدیغی گبی همان یارم عصر اولنه کلنجه‌یه قدر امرای بحریه‌مز میاننده معلومات فنیه وتجارب عسکریه‌سی بودرجه مکمل باشقه برذاتك ظهور ایتمه‌مش اولسی کیفیتی‌ده حائز اولدیغی شان وشرفك برقات دها زیاده‌لشمسنه خدمت ایلشدر.

نام عالیلرینی کمال تعظیم ایله یاد وتذکار ایلکده بولندیغمز سلطان سلیمان آمیرالرینی هم عصرلری بولنان اوروپا امرای بحریه‌سیله مقایسه ایده‌جك اولورایسه‌ك شوکتابك سلطان سلیمان دورینه عائد اولان قسمنی مطالعه ایدن هراصل انصاف گرك قدرت علمیه وگرك لیاقت عسکریه خصوصلرنده عثمانلی آمیراللرینك اوروپا آمیراللرینه نسبت قبول ایتمز درجه‌ده فائق بولندقلرینی تسلیمده تردد ایتمزلر. برکره شو عصرده «سه‌یلن دیره قشین» (Sailling Directions) نامیله دکزلر تعریفاتندن باحث، هرملت بحریونی یدلرنده موجود بولنان کتابلرکه، عدم وجودی تقدیرنده نه برساحله، نه‌ده برلیمانه تقربه جرأتیاب اولنه‌میور. بو گبی آثار نافعه‌نك ابتدای امرده عثمانلی آمیراللری طرفندن وجوده گتیرلمش اولسی اوزمانکی ترقیات بحریه‌نك عثمانلیلرده اولدیغنه شبهه براقماز. فی الحقیقه، دکزلرك احوالنی وسواحلك تعریفاتنی شامل اولان آثارك اول امرده عربلر طرفندن وجوده گتیرلمش اولدیغی بزجه دخی معلوم ایسه‌ده مقصدمز آنجق قرون اخیره‌ده واوروپا لسانلری اوزره یازلمش اولانلر میانده‌کی برنجیلك ومکملیتی افاده ایتمك اولمغله سوزمزده برخطا ایتمه‌مش اولدیغمزه قانعز. اکرپیری وسیدی علی رئیسلرك وجوده گتیرمش اولدقلری «**رهبر دریا**» کتابلرینك مکملیتنه معادل اوروپا بحریونی یدلرنده اول زماندن قالمه براثر موجود اولسه ایدی حق تفوقك کندیلرنده اولدیغی بزده تصدیق ایدر ایدك. دیمك اولیورکه، عثمانلیلر دونتما گزدیردکلری دکزلرك هروجهله احوالنه واقف بولندقلری برزمانده اوروپالیلر اجرا ایتدکلری سفرلری امنیتسزلك ایچنده وقوعه گتیرمکده ایدیلر. اما برمعترض چیقوب‌ده قپودان «قولومب»، «آمریقووسپوچی» (Amerigo

«بارتلی دیئاز»، (Vespuci)' «پرنس هانری» (H. le Navigateur)، «واسقو دەغاما»، «آلبوکرك» وسائره گبی برطاقم کاشفلری ایلری‌یه سوره‌جك واقتدار بحریلرندن بحث ایده‌جك اولور ایسه، بز بوکاده شووجهله جواب ویریز :—

برکره پرنس هانری، بارتلی دیئاز، واسقو ده غاما، آلبوکرك گبی بحریونی بزکاشف عد ایده‌میز : آنجق ذاتاً معلوم اولان برطریق بحری اوزرنده یکدیگرینی تعقیب ایده‌رك تقدم صورتیله اجرای سیر وسفر ایلمش برر عادی قپودان اولمق اوزره قبول ایده‌رز. سوزمزك صحتنی اثبات ایده‌جك شاهد عادل دخی تاریخدر. ازمنهٔ متقدمه‌ده فنیکه کمیجیلرینك سبته طریقیله گینه کورفزندن فیل دیشی وآلتون توزی گتیردکلرینی، یعنی آفریقه‌نك سواحل غربیه‌سیله رواجلی برتجارت اجرا ایلدکلرینی تاریخ خبر ویرمکده‌در. بوندن باشقه مصر فرعونلرندن (نخاو) ك افرادی فنیکه بحریونندن عبارت اولمق اوزره تجهیز ایلمش اولدیغی بر دونمانك سویش لیماننـدن حرکت ایدوب، کشف مقصدیله اوچ سنه ظرفنده آفریقه قطعه‌سنك سواحلنی تماماً طولاشه‌رق شمدیکی اسکندریه لیماننه واصل اولدیغی ده تاریخك جملهٔ اخباراتندندر. ایشته قرون اولی ایچنده اجرا ایدلمش اولان بو سیاحتلر ذاتاً (امید بورنی) طریقنی معلوم بر طریق اولمق اوزره عالمه طانتدیرمش ایدی. بوصورتده اگر بالاده اسملری مذکور اولان بحریون حق تقدمی فنیکه‌لیلره ترك ایتمیوب ده طریق سالف‌الذکری کندیلری کشف ایتمش اولدقلری دعواسنده بولنه‌جق اولورلر ایسه بر حقیقت تاریخیه‌یه قارشی گوز یومش اولورلرکه، یالانجیلقدن ماعدا جهالت محضه گبی مذموم برصفتك ده موصوفی اولمش بولنورلر.
ینه تاریخك اخبارینه نظراً (بحراحمرطریقی) دخی ازمنهٔ قدیمه‌نك مصریلر، فنیکه‌لیلر، قدیم یونانیلر، قارطاجه‌لیلر، روماليلر، عربلر گبی مدنیتده ترقی ایلمش اولان ملتلرنجه معلوم اولوب، ملل مذکوره طرفلرندن مصر ایله هندستان بیننده — مرکزی جزیرةالعربك ساحل غربیسی اوزرنده (اوفیر) نامیله مشهور اولوب، شمدیکی حالده خرابه‌سی بیله میدانده گوریله‌مین (بندر تجارت) اولمق اوزره — تراسپورت اصولیله برروجلی اخذواعطا جریان ایلمش اولدیغی آڭلاشلمقده و بو خصوصی فیلسوف مشهور «پەلینی» دخی جغرافیایه عائد اولان تألیفاتی میاننده ذکر و حکایه ایلمکده‌در : خلاصه، هندستانه گیدوب، گلمك ایچون بر مر عمومی حکمنده اولان (امید بورنی) و (بحر احمر) طریقلری قرون اولی‌یه عائد اولان ملتلر طرفندن کشف ایدلمش، معلوم برر طریق اولمغله بو طریقلرك کشفی شرفی دخی ینه او ملتلره عائد و راجع اولمق لازم گلیر. بو صورتده «واسقو ده غاما»نك، موزامبیقدن آلمش اولدیغی عرب قلاغوزلر سایه‌سنده کلکوته‌یه قدر گیتمش اولمسی و «آلبوکرك» ك ینه عرب بحریوندن «عمر» نامنده

بر ذاتك عمان وفارس دکزلری حقنده تألیف ایتمش اولدیغی بر (رهبر دریا) کتابنی اله کچیرمش بولنمسی کیفیتی اول طرفلرده کشفدن زیاده بر یولجی‌کبی امنیتله سیاحت اجرا ایتمش اولدقلرینی میدانه قویمازمی؟

قپودان «قولومب» ایله «آمریقووسپوچی»یه نقل کلام ایدیلنجه: بو ایکی ذاتك ایکنجیسی، یعنی آمریقووسپوچی دکل بر کاشف فنون بحریه‌یه واقف بر قپودان بیله عداولنه‌ماز. ذاتاً بو شخص قپودان دکل عادتا بر تاجر ایدی. ولوکه، فن هیئته آشنا اولسون: یالکز بوفنی بیلکله کمی یوروتمك ممکن اولمدیغی اربابنه معلومدر. آمریقا قطعه‌سی نشر ایلمش اولدیغی بر سیاحتنامه‌دن طولایی هرنه‌قدر بونك نامیله توسیم اولنمش ایسه‌ده ایشك ایچنده بر غرض اویونی اولدیغی وقپودان قولومبك حق تقدمی وخدمت کشفیه‌سی اثر نفسانیت اوله‌رق بو آدمه اسناد ایدلمش بولندیغی مؤرخلرك طول ودراز تدقیقاتلری نتیجه‌سی اوله‌رق ثبوت بولمش بر حقیقتدر: بناءً علیه، بزده بو آدمك نامنی بحثمزك خارجنده طوتمغه مجبورز. سوز یالکز قپودان قولومبه منحصر قالنجه: بوذات حقنده دخی بروجه زیر بیان مطالعه‌یه مسارعت ایلرز: —

اول امرده شونی عرض ایده‌لم‌که، مکسیقا اهالئ قدیمه‌سنك فنیکه‌لیلر مذهبنده بولندقلری و حتی فنیکه‌لیلرك معبودلره انسان قربان ایتمك عادتنه وارنجه‌یه قدر بالجمله آیین مذهبیه‌لرینه رعایت ایتدکلری تاریخجه بوکون مرتبهٔ تحققه وارمش اولدقدن باشقه نمونه‌لری الیوم اوروپا موزه خانه‌لرنده محفوظ اولان آثارعتیقه‌نك دخی شهادتلریله معبود اتخاذ ایتدکلری صنملرك‌ده فنیکه صنملرینه شکلاً مشابه اولمسی بوایکی ملتك قدیماً یکدیکرینی طانیمش اولدقلرینی، یعنی یکی دنیانك‌ده فنیکه‌لیلرجه مجهول بر محل اولمدیغی اثبات ایدن حقائقدندر: معمافیه، برازلیا طرفلرنده اجرا اولنان بعض حفریات ایله بر چوق چین مسکوکاتنك میدانه چیقارلمش اولدیغی کیفیتی دخی زمانمز وقوعاتندن اولوب، وقوعات مذکوره ایسه آمریقانك ازمنهٔ قدیمه‌ده چینلیلرجه‌ده معروفیتنی اثبات ایدر. شو حقیقت تاریخیه‌یی بیاندن مقصدمز آمریقانك وجودندن قپودان قولومبك اولجه معلوماتی اولدیغنی میدانه قویمق دکلدر؛ بزده بیلیورزکه، قپودان قولومب هندستان ایچون بریکی طریق بولمق افکارنده ایدی: حتی آمریقایی کشفه موفق اولدیغی زمان بیله بوقطعه‌نك آسیادن باشقه برقطعه اولدیغی آکلایه‌مامشدر؛ بناءً علیه، مقصدمز آمریقا قطعه‌سنی کشف ایتمك شرفندن یالکز قپودان موی الیهك دکل، تاریخك لایقیله احاطه ایلیه‌مدیکی زمانلره عائد اولان ملتلردن فنیکه‌لیلرك ودها بیلمدیکیملرك‌ده حصه‌مند اولدقلرینی کوسترمك ودها طوغریسی حق تقدم بونلرده اولدیغندن شرفك قسم اعظمنك‌ده بونلره عائد اولمسی لازم کلدیکنی افاده ایتمکدن عبارتدر.

برده قپودان قولومبك كشفندن مقدم اسقاندیناو بالقجیلرینك صید ماهی ایچون شمالی آمریقا دکزلرینه قدر گیدوب ، گلمکده اولدقلرینی تاریخ خبر ویرمکده‌در . بز بوخصوصلری بحثه قارشدیرمقسزین قپودان قولومبی آمریقا کاشفی دیه قبول ایلدیکمز حالده دخی سلطان سلیمان آمیراللرینه فائق برآدم اولمسی لازم گلدیکنی بردرلو قبول ایده‌مه‌مکده‌یز : چونکه ، قپودان مشار الیهك نائل اولدیغی شرفه اڭ زیاده کسب استحقاق ایلمسی ارضك کرویتنه قائل اولوب‌ده اوروپانك غرب ساحلندن قیام ایله غربه طوغری سیره دوام اولندیغی صورتده اسیانك شرقنه واصل اولنه‌جغنی کسدیره‌مه‌سی وبر جسارت قطعیه‌ایله بوسفری اجرایه قیام‌ایلمسی ، خلاصه ، معلومات ایله جسارتك بوذاتده برلشمش اولمسی کیفیتیدر . فی‌الحقیقه ، شو ایکی صورتده دخی فکرینك اصابتی ، یعنی آره‌ده آمریقا قطعه‌سنك عدم موجودیتی تقدیرنده اوروپانك غربندن حرکت ایدن برسفینه‌نك آسیانك شرقنه واصل اوله‌جغنه واقف اولمسی کیفیتی نائل اولدیغی شان و شرفه استحقاقنی اثبات ایدر ایسه‌ده بوندن طولایی حق رجحانی قازانمش عد اولنه‌ماز : زیرا ارضك کروی بر جسم اولدیغی مسئله‌سی شرق علماسنك دها چوق اولدن واقف بولندقلری حل اولنمش برمسئله ایدی . بو جهتله عثمانلی بحریونی‌ده ارضك کرویتنه واقف ایدیلر . فضله اوله‌رق شجاعت وجسارتلری‌ایسه قپودان قولومبه قات‌قات فائق اولدیغی کندیسی‌ده بوگون بر حیات بولسه عالمله برابر تصدیقده تردد ایلمز اعتقادنده‌یز : بناءعلیه ، اکر دولت علیه‌انگلتره ، فرانسه ویا اسپانیاقطعه‌لرندن برنده تشکل ایلمش بر دولت‌بولنسه ایدی مالك‌اولدیغی مقتدر امرای بحریه‌سی سایهٔ همتلرنده کشفیات خصوصی‌دها سریع وسهولتلی‌ونتیجه‌سی مدنیته دها موافق برصورتده‌وجوده گلیر ایدی. بو برحقیقتدرکه ، اورته‌ده تاریخ گبی برشاهدعادل وارایکن بوحقیقتی‌انکاره بردرلو امکان تصور اولنه‌ماز . عثمانلی تاریخنه باشدن‌آشاغی برگوز گزدیریله‌جك اولور ایسه : تجاوز تاتار بلیه‌سیله وطنلرینی ترك ایلمش درتیوز چادر خلقندن عبارت اولان برقبیله‌نك اوچ عصر ظرفنده دنیانك اوچ بیوك قطعه‌سندن اوچ بیوك پارچه‌سنی استیلا ایله بردولت جهانگیریه تأسیسنه موفق اولمش بولنمسی و خصوصیله بوقیصه مدتك ایچنده سفینهٔ دولتك تیمورلنك سیل استیلاسی گبی ظهور یافته اولان برگرداب فلاکت اوکندن دخی قورتولمش ویکیدن طریق ترقی وفتوحاته سالك اوله‌رق غائب ایتدیکنی مع زیادة قازانمش بولنمسی عقللره حیرت ویره‌جك برقدرت خارق‌العاده اثری اولدیغی تسلیم اولنمازمی؟ بحر سفیدك قسم شرقیسیله آفریقه‌نك سواحل شمالیه وشرقیه‌سنك ، جزیرة‌العرب وعجمستان سواحلیله هندستانك شمال غربی سواحلنك ، وندیك دکزینك سواحل شرقیه‌سیله

آرشیپل داخلنده بولنان بالجمله جزائرك و قره دکز ایله آزاق دکزی ساحللرینك فاتحلری عثمانلی قپودانلری دکلمیدر ؟

کرك براً وکرك بحراً قوجه عالم نصرانیتله عصرلرجه اوغراشمش و ینه او عالمدن اوزرنده یشادیغمز طوپراقلرله سنجاغمز آلتنده بولندیردیغمز دکزلری جبراً وقهراً ضبطه قادر اولمش بولنان برمعظم دولت ایچون صرفنه مجبوریت حس ایلدیکی قوتلری اکرچه اجبار اولنمیه‌جغی برقطعه اوزرنده بولنسه ایدی . عجبا نره‌یه و نه یولده قوللانه‌جق ایدی ؟ بوکاده ذهن یورمغه حاجت یوق ! اکر «یلدیرم بایزید» خان حضرتلری جنك میدانلرنده ابراز ایلدیکی شجاعت وبسالت قدر اداره‌ٔ ملکده دخی دور اندیشلك و مهارت اظهار ایلمش اولسه — یعنی انقره وقعه‌سنك ظهورینه میدان ویرمه‌مش بولنسه — ایدی . «فاتح» و «یاوز سلطان سلیم» کبی امثالسز جهانکیرلر اوروپا و آسیا قطعه‌لرینی همان کاملاً قبضهٔ تصرفه کچیرمیه‌جکلرمی ایدی ؟ یا « سلطان سلیمان » کبی کندینی جهانه طانتدیرمش اولان فعال ومقتدر برپادشاه اورته‌ده تسخیر ایده‌جك برقطعه بوله‌میجه بو دنیادن باشقه بردنیا آرامغه و بولندیغی صورتده اورایی‌ده سیف وعدالتی آلتنه آلمغه قالقشمیه‌جقمی ایدی ؟ ایشته او زمان آمریقا و آوسترالیا کبی قطعات مجهوله‌نك کشفی خصوصلری دخی قپودان قولومبه بدل فعالیت و شجاعتلرینه عالملری حیران ایلمش اولان خیرالدین ، طورغود ، پیاله ، سلیمان پاشا لرله سلمان ، پیری ، مراد ، سیدی علی رئیسلر طرفندن میدانه کتیریلیه‌جکمی ایدی ؟ بوفکریمزی تصدیق ایتمك ایسته‌مینلر شبهه‌سز عثمانلیلره و تاریخلرینه دائر وقوف ومعلومات حاصل ایله‌مش اولان طاقملردرکه . بو کبیلرك عدم تصدیقلری‌ده بزجه کندیلری قدر اهمیتی حائزدر . ایشته « سلطان سلیمان » دورنده‌کی عثمانلی امرای بحریه‌سنك قپودان قولومبه دخی فائق اولدقلری بالاده‌کی ایضاحاتدن مستبان اولمشدر اعتقادنده‌یز ! قالدی‌که قپودان قولومب سلطان سلیمان دورینه داخل اولان آمیراللردن دکل ایکن بومقایسه‌ده بزم بالخاصه آنی انتخاب ایدیشمز بودوره عائد اولان خرستیان آمیراللری میاننده بوذات قدر بردکرلیسی موجود بولنه‌میشندن ایلری یه کلمشدر . بو جهتله بزده بحث ودعوامزی قپودان مشارالیهك نامنه اوله‌رق یوروتمکه مجبور اولدق !

حیفاکه . فتح وظفر قلچلرینك پارلتیلری وفنون ومعارف منبعلرینك شارلتیلری سایه‌سنده رشك آور کلزار ارم اولان بو دور ترقی توأم ، مایه‌سی جهالت وتدنی عنصرندن مرکب مظلم وکثیف بر سحاب قسوتمآب آلتنده کیزلنمش بر طاقم ادوار مصائب دثار ایله تعقیب اولنه کلمشدر .

—{ انتهای جلد اول }—

« اخطار »

شکللرك زیرده گوستریلن صحیفه‌لر میانه‌ نه قونلمسی تنسیب اولنمشدر .

	صحیفه
لوحه (۱) قانو	۲۰ : ۲۱
لوحه (۲) بالزا	۳۶ : ۳۷
لوحه (۳) پوصله	۱۳۲ : ۱۳۳
لوحه (٤) ماونه وقیرلانغج	۱۸۰ : ۱۸۱
لوحه (٥) عثمانلی قادرغه‌سی	۱۹٦ : ۱۹۷
لوحه (٦) وندیك قادرغه‌سی	۲۱۲ : ۲۱۳
لوحه (۷) مالطز قادرغه‌سی	۲۲۸ : ۲۲۹
لوحه (۸) باشتارده	۲٤٤ : ۲٤٥
لوحه (۹) قالیون	۲٦۰ : ۲٦۱
لوحه (۱۰) قاراقا	۲۷٦ : ۲۷۷
لوحه (۱۱) بارچه	۲۹۲ : ۲۹۳
لوحه (۱۲) قاراوه‌لا	۳۰۸ : ۳۰۹
لوحه (۱۳) پولاقا	۳۲٤ : ۳۲٥
لوحه (۱٤) بورتون	۳٤۰ : ۳٤۱
لوحه (۱٥) پره‌وزه محاربه‌سنك پلانی	٤۲۰ : ٤۲۱
لوحه (۱٦) خیرالدین پاشانك رسمی	٤۳٦ : ٤۳۷
لوحه (۱۷) مالطه لیماننك گورونیشی	٤۹۲ : ٤۹۳

3 1761 06981556 1